

CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS
ACADEMIAE LITTERARVM CAESARAE
VINDOBONENSIS

VOL. LXV.

S. HILARII PICTAVIENSIS OPERA

PARS IV:

TRACTATVS MYSTERIORVM. COLLECTANEA ANTIARIANA PARLISINA (FRAGMENTA HISTORICA) CVM APPENDICE (LIBER I AD CONSTANTIVM). LIBER AD CONSTANTIVM IMPERATOREM (LIBER II AD CONSTANTIVM). HYMNI. FRAGMENTA MINORA. SPVRIA

RECENSUIT

ALFREDVS FEDER S. I.

VINDOBONAE
F. TEMPSKY

MDCCCXVI

LIPSIAE
G. FREYTAG (G. m. b. H.)

S. HILARII
EPISCOPI PICTAVIENSIS OPERA

PARS QUARTA:

TRACTATUS MYSTERIORVM. COLLECTANEA ANTIARLANA PARI-
SINA (FRAGMENTA HISTORICA) CVM APPENDICE (LIBER I AD
CONSTANTIUM). LIBER AD CONSTANTIUM IMPERATOREM
(LIBER II AD CONSTANTIUM). HYMN. FRAGMENTA MINORA.
SPYRIA

RECENSIT, COMMENTARIO CRITICO INSTRUXIT,
PRAEFATUS EST INDICESQUE ADIECIT

ALFREDVS FEDER S. I.

VINDOBONAE
F. TEMPSKY

MDCCCCKVI

LIPSIÆ
G. FREYTAG (G. m. b. H.)

PRINTED IN AUSTRIA

BR60

C817

MEDIAEVAL
INSTITUTELIBRARY
UNIV OF NOTRE DAME

V.65

76378

PRAEFATIO.

Huius opusculorum quorundam minorum Hilarii Pietaviensis editionis usus ut lectoribus commodiorem redderemus, complura iam de librorum illorum genuinitate atque indole, de codicum natura atque affinitate, de difficiliore aliis quibusdam quaestionibus lingua germanica in Actis academiae litterarum Vindobonensis exposuimus. scripsimus enim dissertationes has: *Studien zu Hilarius von Poitiers I. Die sogenannten 'Fragmenta historica' und der sogenannte 'Liber I ad Constantium imperatorem' nach ihrer Überlieferung, inhaltlichen Bedeutung und Entstehung.* 1910 = *Sitzungsberichte, phil.-hist. Kl.* CLXII 4. — *Studien II. Bischofsnamen und Bischofssitze bei Hilarius. Kritische Untersuchungen zur kirchlichen Prosopographie und Topographie des 4. Jahrhunderts.* 1911 = *SB CLXVI* 5. — *Studien III. Überlieferungsgeschichte und Echtheitskritik des sogenannten 'Liber II ad Constantium', der 'Tractatus mysteriorum', der 'Epistula ad Abram filium', der Hymnen. Kleinere Fragmente und Spuria. Nebst einem Anhang: Varia über die Fassung der Bibelstellen.* 1912 = *SB CLXIX* 5.

Satis igitur erit, ut hac praefatione totam rem uuper fusius tractatam breuiter complectamur nonnullis additamentis adiectis lisque correctis, quar aut minus recte exposita aut re melius preperensa nunc prorsus mutanda esse putamus. impense autem beneuolam lectorum, qui parum se hic rite agere aegre ferens uberiora desiderat, rogamus, ne commutationes illas germanicas in suum nocere usum neglegat.

I.

DE TRACTATIBUS MYSTERIORUM.

1. De codice Arelino. — 2. De excerptis Petri diaconi et alio fragmento tradito ab auctore quodam s. XI-XII. — 3. De editione princeps et uirorum doctorum notis criticis. — 4. De titulo et dispositione *Tractatum*. — 5. De partibus *Tractatum* dependitis.

1. *Tractatus mysteriorum* seu *petrus eorum* reliquiae unico tantum libro manu scripte nobis traditi sunt, scilicet codice Aretin^o lat. VI 3 (= A), membranaceo, saec. XI medio litteris, quae herpentiniae-rasineses dicuntur, exarato¹. constat autem telum illud nomen Aretinum ex residuis duorum codicum eadem hae aetate scripturum, quorum alter (nunc quindecim foliorum) continebat Hilarii *Tractatus mysteriorum* atque *Librum hymnorum*, alter (nunc nonginti duorum foliorum) Aetheriae *Peregrinationem ad loca sancta*. singularum paginarum prioris codicis partis spatium scriptura completum est 207 x 133 mm., folia autem sunt longa 262 mm., lata 171. lineae in singulis prioris codicis partis paginis sunt tricenariae ternae, in alterius partis paginis tricenariae quinae. in codice ipso folia numerata non sunt; quare foliorum numerus non exhibetur incipientes a primo folio conservato. sunt autem folia secundum quaterniones ordinata. quorum primus quinque foliis constat, quoniam folia eius primum, sextimum, octavum perierunt. qui hodie secundus est quaternio, integrum exstat, tertium quaternionis folia secundum et septimum tantum servata esse videntur. de quaternionibus praesus deperditis conferenda sunt, quae p. XXVI sq. exposuimus.

Etiam in foliis exstantibus scripturarum damna quaedam deprehenduntur orta madore vel temporum iniuria: neque enim solum complura vocabula ita sunt rariata, ut vix aut ne vix quidem legi possint (velut p. 3, 7, 8, 5, 17, 7, 3, 25, 5, 28, 19, 29, 27, 37, 26), sed etiam non paucae verba vel verborum partes eo perierunt, quod enim ipsa membrana cerrosae vel abscissae sunt (velut p. 4, 5, 6, 7, 5, 12, 13, 14, 15, 16, 25, 7, 2, 3). ubi in apparatu nihil de hac re adnotavimus, iam primus editor Iohannes Franciscus Gamurrini ipse damna illa reseruit. lae penae immanantur in codice duae, scilicet p. 9, 27 et p. 14, 27. quarum altera complectens spatium 14 leae litterarum fortasse inde ortum ducit, quod in archetypo locus s. scripturae desinebat litteris etc, altera autem complectens spatium 5 litterarum inde, quod scriba omissa in archetypo intelligere non potuit. interpunctio, quam librarius codicis A adhibuit, haud paucis locis aut falsa aut minus recte est; interpunguntur saepius, quae arte enlaerent, vel non separantur, quae

¹ Cf. etiam I. P. Gamurrini, Praef. editionis (*Biblioteca dell' Accademia storico-giuridica* IV [1887]; P. Geyer, *Itinera Hierosolyma*. (CSEL XXXIX p. Vtt sqq.); H. Lindemann, *Des hl. Hilarius von P. Liber mysteriorum* 84—98; *Studien* III 16 sqq.

plane sciungenda sunt. s. scripturae loci etsi non semper, tamen plerumque signis aduncis a cetero textu distinguuntur.

Correpturae habentur in A non multae, earum pleraeque sunt factae ab ipso librario, paucae a diuersis scribis aetatis posterioris. distingui possunt duae maius pertinentes ad saec. XV uel XVI, quas signamus siglis m2 et m3, et quarta mapus eiusdem fere aetatis (m4), quae scriptura currente in textu nolaniv 18, 9 *hereditate* in *hereditatis* et in margine uariis formis addidit signum N (p. 6, 2t. 9, 7, 11, 11, 27, 12, 10, 21, 15, 4, 14, 18, 9, 19, 28, 22, 24, 23, b. 24, 3) uel margini demum ascripsit uerubula textus glossarii, ut fallor, in usum; ita repetiuit in margine 24, 3 *demutata*, 24, 9 *resurrectionis demutationem*, 32, 5 *demutationis*, 36, 11 *demutatur*. de titulis quibusdam in margine additis u. infra p. XIII.

Quid ad codicis orthographiam attinet, eam in uniuersum uel certe saepissime scribendi consuetudinem, qualis erat librarii temporibus i. e. saeculo XI, repraesentare dicendum est. quoniam uero *Tractatus mysteriorum* unum codice Aretino traditi sunt, huius codicis orthographia pro fundamento adhibeatur et retineatur necesse est, dummodo ne formae traditae obstant rationi scribendi hominis eruditi saeculi IV, etsi igitur librarius sibi ipse non semper constat, religiose conseruandum est, quidquid ab Hilarii ipsius more non prorsus abhorrere uidetur.

Quare non mutauimus e (= ae) in nominibus propriis peregrinis: *amorreorum* 36, 12, *egypti* 19, 31, 23, 15 (ubi tanta *Aegyptio* scripsimus, quod praecedat *Aegyptium*), 25, 2, 27, 16, 17, 36, 18 (sed *egypti* 23, 15, 26, 11, 28, 8, 11, 35, 11), *hebraeis* 23, 2 (*hebrais* A), 37, 27 (*hebraeis* A), *iudeis* 31, 3 (sed *iudeis* 5, 4, 7, 17, 11, 12), retinimus etiam in nominibus propriis hebraeis aspirationem in A traditam: *barrachibet* 11, 26, *hiericho* 34, 10, 35, 15, *hierusalem* (*hierlm*) 9, 14, *israhel* 13, 14, *hierum* (sc. *Iesum Nane*) 33, 10, *hieru* 34, 23 (abbreuiatura *ih̄s* etc, 32, 25, 23, 6, 7, 34, 26, 31, 17, 22), *israhel* 32, 1 (*ih̄l* 23, 18, 30, 10, 31, 11, 32, 4, 12, *israhel* 32, 3), *israhelin* 37, 27 (cl. *israhelici* 15, 19 cod. B), *ysahac* 3, 17, 18, 23 (*israhac* A), 20, 22, 28, 21, 7, 9, 24, 13 (sed *ysaac* 38 nota 3 et 16, 1 cod. B). *israhem* aulem aspirationem repudiamus in *hannanuel* 37, 3, *achya* 7, 17, *chorenthios* 31, 2. scripsimus porro cum cod. A intellig- 34, 4, 37, 10 et *intelleg-* passim, *retulissent* 27, 12 et *retulit* 23, 3, *repper-* (etiam in formis praeter perfectum) 24, 28, 25, 22, 33, 6, 30, 36, 6, *spiritual-* (in cod. A compendiose *spuat-*) 19, 11, 14 et *spiritual-* passim, secuti sumus denique cod. A in scribendo uel omittendo p inter m et n, ut et *dampnationem* 34, 6, *perempt-* 11, 4 bis, 5 (*perend-* 8, 13, 34, 23), *temptatio-* 23, 25, 25, 7, 26, 20, 24, 27, 30, 28, 14 bis, 16, quae aulem uel in ipsum textum recipiemus, a nobis non impetruimus, haec sunt:

ε pro e: *oecēpit, egerant, conformis, cōri-, ecclesia, edidit, emisso, emor-*
inoctua, fūci, fūino, hēbis, hēdis, lēgis, mēdia, obediētem, pūcno etc.,
elym 2i, 1. 5, gno 12, 8, hērotem 11, 13, nox 12, 21. 26. 13, 6. 9. 10. 14, 6.
9. 24. 15, 8, osei 36, 11. 31, 4.

ε pro oe: *cedentis, edo, descivunt, hec, preceperat, predic-, presigur-, preform-,*
preparaverat, preceptione, precepit, precare, present-, presord, quoque, npe
etc., scapius in terminationibus 1. declin., ut ecclesie etc.

ε pro oe: *pēna.*

i pro y in uocabulis r lingua graeca petitis: *oegyptio 35, 11, miseriam 38, 1; sub-*
stāuimus multa y pro i, quia ipse Illorinus olim semper in illis uocabulis
utitur y.

y pro i: *hystoria.*

b pro n: *libor-, olibc.*

u pro b: *existimauit, hems, pccauit.*

aspiratio falsa in uocabulis latiois inuenitur in *ambud-* 19, 30. 29, 21. 27,
 21. 28, 23. *harros 25, 10. uch 9, 16. archontum 25, 19, mūhi et nichil saepe,*
aspiratio omissa est in oborretat 25, 15.

gemina i i o omissa est in *consumuntur 9, 9, consumant 27, 4, geminatio falsa*
habetur in appellat 8, 16.

Scripta codicis A uel eius pmedecessoris uole legentes uel scribentes con-
 fundebant saepius uocales uel consonantes, uelut scriperant a pro i: 18, 23
ambelibus, 23, 4 offectus (11, 26 odfectu), 26, 24 morilo, — e pro n: 12, 18 el. —
e (g) pro i: 6, 2 qh de, 23, 5 moysē, 25, 24 phaudete, 31, 11 suscepit. — i pro r:
4, 12 nuncupari, 8, 14 permissit, 9, 22 persequimini, 27, 23 relicti, 31, 15 efficit.
— i pro o: 31, 29 di. — o pro i: 28, 27 eos. — o pro n: 27, 24 sexto, 29, 15 septima,
— o pro u: 29, 17 inuipo, 36, 11 coram. — nei pro o: 23, 13 seruimus. — e pro
g: 3, 16 elicit, — d pro u: 32, 16 uidetis, — m pro i: 29, 21 inuenit, — n pro
l: 20, 4 nu. — p pro p: 24, 9 periplum. — r pro r: 24, 14 sursum. — bis con-
funduntur nit et im: 12, 7 nit pro im, 4, 24 im pro nit.

In uerbis compositis assimilationem uel dissimilationem m-
 roditi A immutatum reliquit; quare scripsimus n. g.: *adcreuit, odferant,*
adprehendit, adsum, omnuocatur, comissae, comparatio, complētini, efer-
bant, immanibus, imminens, immutabilis, impertinens, impetolus, implectis,
inichini, inuiginitatis, optimi, optulū, subfigit.

Quid ad abbreviationes attinet, attulimus iam supra complura
 nomina sacra abbreviata, reliqua sunt ordinaria n. g. *dī, dō, dīs, xpī, nō spā*
(spō adhibetur saepius itam sensu pinlono), praeterea hic notentur abbrevi-
ationis copulae ē, ā, ēē, ēī, ēēt, conjunctionum et pronomina oū, quā, quā,
qm, nī, nī, qd, qd, i. (= id est) et substantiuorum: nū = onimo, opīs =
apostolus, ecclā = ecclesia, frat = frater, mīorī = misericordiam, uōis = numi-
nis, īpē = impore, īra = ira, īro = a rīo.

Interdum scriba diuisit unum uocabulum in duo uel tria uel con-
 titulit duo in unum uocem; scripsit n. g. 6, 26. 25, 13 in *animis* pro *inanimis*,

7, 5 ab eis sum pin abacousum, 6, 12 referres cum pro referre se iam, 31, 21 in alencti ac domiturus pro instinctus edomiturus, 31, 30 in sensibilibus pro inaccessibilibus, per aberrationem oculorum explicantur distingraphiae utunt 4, 3 in imaginem pro imaginem, 21, 3 esset et erat [erret].

De latris libri Aretini discernimus uberius in *Studien III* 16 sqq. hic indicasse sufficiat codicein eundem esse atque illum librum, de quo Petrus diaconus loquitur in *Chronica monasterii Casinensis*¹ enarrans Desiderium abbatem, postea Victorem III papam (1087), exscribi iussisse *Hilariium mysteriorum et hymnorum* et enims mentio fit in catalogo bibliothecae Casinensis anno 1532 Romam misso, immo eod. Vaticani 3961, hisce verbis; *Liber misteriorum Scti Ylarii inc.: Multiplex.*

2. a). Cod. Casinensis 247 (= B) magna ex parte a Petro diacono anno 1137 scriptus continet l. 691—710 *Scolia in Quaestionibus Veteris Testamenti* seu excerpta quaedam, quae ipse Petrus ex variis operibus exegeticis collegit atque in unum coniunxit, inter quae Scolin habentur, ut primus monnit Andreas Wilmar², l. 706^r — 707^r complura excerpta ex nostris *Tractatibus* Hilariianis partim ad verbum desumpta partim modo solutiore circumscripta, haec autem excerpta eo pluris aestimanda esse patet eo, quod nonnulla fragmenta nobis aliunde nota non sunt, in excerptendis *Tractatibus mysteriorum* Petrus diaconus secutus est ordinem ipsum operis Hilariiani, cum autem excerpta ex ipso eod. A, provent dubio hinc integro, desumptissae pro certo haberi posse existimamus. Scolia illa in *Quaestionibus Veteris Testamenti* cum excerptis Hilariianis primum in lucem edita sunt in *Florilegio Bibliothecae Casinensis* VI (1894) 175—191, rogante me P. Bruno Albers O. S. B. collationem novam excerptorum suscepit. ea uti excerpta omnia in tres classes diuisa repraesentauimus (*Studien III* 23—26), quarum prima continet excerpta ex codice A ad verbum vel lere ad verbum desumpta et in A adhuc seruata, altera sententias decem Hilariianas a Petro liberius circumscriptas, cum genuinum textum A praebent, tertia denique illi sex excerpta, quorum ne vestigium quidem in eod. A nunc exstat. ad primum classem pertinent: *Adam—apostolum* 4, 9—14; *namque—insequitur* 6, 23—28; *agnoscit—nascente* 7, 10—16; *futuri—ilignus* 8, 12—14; *principis—gloriatur* 11, 11—16; *Iam—Is*

¹ M G h, *Scriptores VII* (1846) 747. ² *Revue Bénédictine* XXVII (1910) 12—31: *Le De mystères de Saint Hilaire au Mont Cassin*.

rahel 15, 4—6; sub tribus Noe filiis—mortem 15, 13—16; In hoc ligno—pendentem 26, 4 sq. fragmenta alterius classis n. *Studien III* 24 sq. tertiae classis eumplectilum haec fragmenta: domini—continetur 15, 16 sq.: Quia autem Iaphet—gerit 15, 18—20; Sarra—synagogum 15, 25; semen—assistit 16, 1—4; in littera Abrae—ecatesima aue 16, 5—15; Rebecca—signat 17, 12—18. excerptorum primar classis in apparatu critico rationem habuimus, alterius classis fragmenta negleximus, tertiae classis excerpta in textum admiximus.

Quodsi quaeritur, num haec ultima sex fragmenta, quae in ipsum textum recepinus, ex codice A ad verbum descripta sint, ut asserere de longioribus fragmentis, scilicet de primo, quod arte conecitur cum septimo primae classis (p. 15, 13—16), de quarto, quinto, sexto non dubitamus. solehal enim Petrus iliacus longiora excerpta ad verbum vel fere ad verbum ex A desumere, quod attinet ad secundum et tertium, etiam haec speciem fragmentorum ex sententiis longioribus ad verbum vel fere ad verbum excerptorum prae se ferunt. quare haec quoque in textum admittere non haesitamus.

De re orthographica codicis B nihil inueniendum est, nisi quod legitur i pro y in *synagogum* 15, 25 et *tipum* 17, 13.

b). In paruo aliquo tractatu saec. XII, cui titulus *Ratio generalis de initio muentis domini secundum auctoritatem Hilarii episcopi*, traditum est fragmentum Hilario ascriptum, quod adhibetur ab auctore ad prebandam antiquam consuetudinem aduentus liturgici trium hebdomadarum. incipit ita: *est autem et alia eiusdem negotii ratio haudquaquam ulipendenda, qua gloriosus ecclesiae auctor et doctor eximius Hilarius in libro utitur officiorum et desinit his verbis: haec sunt, quae apud Gallos positus ex libro officiorum sancti Hilarii non inutiliter mihi (mihi eod. M) corras. upusculum illud nri docti plerique Bernoci Augiensi (1008—1048) attribuerunt. ut autem excerptum esse ex actis synodi cuiusdam Aurelianeensis vel potius ex chronico Florineensi saec. XI rationibus haud speruendis uisissime demonstrauit Dom Blanchard¹. tractatum edidit Bernardus Pez in *Thesouro Anecdotorum* IV P. 2 (Augustae Lindel. 1723) 51 (= CXLI 1085 M) usus duobus libris manu*

¹ *Revue Néoscholastique* XXIX (1912) 98—107: *Oeuvres attribués à Bernon de Reichenau*.

scriptis, scilicet codice aliquo S. Emmerami et alio *Ecclesiae Cathedralis Frisingensis membraneo volumine, cuius characteres aetatem Bernonis assequi videbatur* (Pez VII). priorem codicem recognovimus in eod. Monacensi 14477 (Em. E 100) saec. XII (= M), qui tradit verba Hilariana l. 72. codicem Frisingensem quidem invenire non potuimus, sed repperimus alium codicem Monacensem, scilicet 27300 (Ratisbon. Niedermünster) saec. XII in. (= N), continentem tractatum et illa verba Hilariana l. 136. haec verba habentur etiam in *Libello de quibusdam rebus ad missae officium pertinentibus*, quem Melehiur Hittorpi sub Bernonis nomine (*De divinis catholicae ecclesiae officiis et ministeriis* [Coloniae 1568] 419—433) in lucem protulit (p. 423 = CXLII 1055 M). Iohannes Mercati et Andreas Wilmarth idem fragmentum ediderunt, ille secundam editionem Bernardi Pez in *The Journal of Theological Studies* VIII (1907) 429 sq., hic usum etiam eod. Parisinu 2265 saec. XIV (l. 168) in *Revue Bénédictine* XXVII (1910) 500—513.

Originem Hilarianum illius fragmenti negarant nonnulli eo, quod initium aduentus liturgiei ante Iestinitatem natalitatis vel epiphaniae domini instituti ad tantam antiquitatem referri non possit. ad quod argumentum respondent alii iam in concilio primo Caesar-Augustano anni 380 (381), quod duodecim lere annis post mortem Hilarii habitum est, commemorari aduentum liturgicum domini in Hispania Iestine celebratum¹ et quidem aequae atque ab Hilario aduentum trium hebdomadarum: *viginti et uno die, quo a XVI kalendis Ianuarii usque in diem epiphaniae, quae est VIII idus Ianuarii* etc. Bernonem autem Angiensem ipsam, sine est auctor *Rationis generalis* sine non est, verba illa habuisse pro Hilarianis comperimus ex eius ad Aribonem archiepiscopum epistula *Qualiter aduentus domini celebretur*, in ea enim epistola scribit haec: *et nos veraciter dicimus, quia ritum, quo aduentum domini (hoc anno add. N) celebramus a sanctis patribus Gelasio, Gregorio, Hieronimo atque Hilario indubitante accepimus* (M l. 71^r, N l. 65^r, apud Pez p. 48).

Ea vero, quae fragmento illo continentur, singula optime concordare cum stilo atque elocutione, cogitandi ratione atque methodo exegetica Hilarii Pietaniensis nullis monstravit Andreas

¹ Cf. W. I. Bishop, *The three Weeks Advent of 'Liber officiorum' S. Hilarii* in *The Journal of Theological Studies* X (1909) 127 et Wilmarth l. c. ² Cf. A. Lesley, *Præf. ad Mistale mixtum* n. 207 (LXXXV 66 M).

Wilhelm I. v. Quod autem Hilarii *Tractatus mysteriorum* ab auctore *Rationis generalis* comminorantur sub titulo *Liber officiorum*, id magnam dissimilitudinem pignere nupit. in similem enim errorem etiam Constantius, egregius operum Hilarianorum editor, incidit, qui ignorans sensum illius noëis *Hilarianae mysteriorum* scripsit in Praelatione n. 23 de libro mysteriorum, cuius nihil nobis superesset nisi titulus ab Hieronymo iudicatus, ex ipso illo titulo conlectare licere enim librum officiis ecclesiasticis immixtum fuisse, quum Constantii opinionea alii quoque viri docti non pauci suam lecerunt derrepti insuper hoc, quod etiam Ambrosius scripsit librum *De mysterioris*, quo de ritibus sacris agitur, et quod Isidorus Hispanensis publicum opus, cui titulus est *Officiorum libri duo seu De ecclesiasticis officiis*, unde mirum non videtur, quod etiam ille auctor, qui fragmentum ad stabiliendum suum de adventu liturgico argumētum ex Hilario exersipit, *Librum mysteriorum* per errorem *Librum officiorum* appellavit.

3. Textum *Tractatum* primus in lucem edidit I. F. Gamarrini simul cum aliquot hymnis Hilarii et cum opere, quod inscribitur *Peregrinatio ad loca sancta*, in eodem codice A nunc conservatis, editio haec princeps vulgata est in collectione, cui titulus *Biblioteca dell' Accademia storico-giuridica IV*, Romae 1887, p. 3—28, textus multis quidem locis ab editore optime et feliciter emendatus est, sed aliis non paucis locis aut omnino non correctus est aut minus bene; saepius etiam male interpretatus, ita ut sensus aut nullus sit aut falsus evadat; praeterea textus editus complures errores in legendu codice exortos continet, quorum seriem dedimus in *Studien I* 36 sq. grato tamen animo multas correcluras et coniecturas editoris fecimus nostras semper audentes eius nomen exceptis iis viri docti correctionibus, quar cuius legenti sponte se offerunt, indicem plus quadraginta coniecturarum ad textum *Tractatum* corrigendum praebuit cardinalis I. P.itra (*Analecta sacra V* [1888] 144 sq.), codicem Aretinum quamquam Pitra non ipse inspexit, tamen quasdam lora corruptos sabbavit, alios coniecturis memoratis dignis temptavit, non parvum adiuventum nobis suppeditabat notae, quas Hubertus Lindenmann codice ipso Aretino usus in libro *Des hl. Hilarius von Poitiers Liber mysteriorum* (1905) p. 98—119 publici iuris fecit.

4. Unicum testimonium de *Tractatibus mysteriorum* ex antiquitate nobis traditum est ab Hieronymo (de viris inl. 100), Hila-

rimu scilicet scripsisse librum hymnorum et mysteriorum aliam. Hieronymus igitur uidetur exemplar ante oculos habuisse, quod continebat acque atque eod. A simul et librum mysteriorum et librum hymnorum. quoniam autem titulos operum, quae enumerat, saepius non satis diligenter indicat, ex eius uerbis titulus uerus et planus certo erui nequit. inscriptionem operis simul cum primo folio in eod. A perisse iam supra diximus. uerum subscriptio ansam nobis dat ad titulum accuratius definiendum. legitur enim in ea ita: *finis tractatus mysteriorum S. Hilarii episcopi* etc. librarium per errorem scripsisse finit pro finit ututim uidebimus. uox autem *tractatus* erat iam saeculo IV terminus ualde usitatus ad significandos commentarios uel homilias sacras scripturas interpretantes, alia exempla sunt u. g. Hilarii nostri *Tractatus super psalmos*, *Tractatus in Job* (Hieron. de uiris inf. 100) et *Tractatus Gregorii Eliberitani*, qui uirgo dicuntur Origenis. alferri possunt et uliae rationes, quae operis inscriptionem *Tractatus mysteriorum* fuisse suadeant, opus diuisum est in libros duos; post tractatum enim in Moysen absolutum legitur in eod. A: *explicit liber primus. incipit secundus* (p. 31 nota 4). minime autem uerisimile est auctorem opus suum, quod diuisit in duos libros, ipsum nuncupasse *Librum mysteriorum*. praeterea Hilarius ipse adhibet terminum *tractare* rei ad significandum naturam materiei operis: *sed suis quibusque temporibus uniuersa tractabo ab Adam 4, 4, et hoc quidem quantum uile fuerit ad cognoscendam spiritualium gestorum significandiam tractasse* 32, 26 sq., cf. 13, 18. argumentum denique operis plane conuincit eum notatione, quam termino *tractatus* adiungimus. de sensu autem uocis *mysteriorum* uiri docti, priusquam ipse textus *Tractatum* repertus est, alii aliud stituerunt. plerique putabant *Tractatus* fuisse opus liturgicum destinatum ad usum ecclesiarum gallicarum. ex opere autem ipso eliret uocem *mysterii* habere sensum 'typi', 'exempli', 'imaginis', qui sensus saepius apud scriptores ecclesiasticos inuenitur (cf. *Studien III* 38).

Quod attinet ad titulos, quos singulis interpretationibus patriarcharum et prophetarum in textu praemisimus, eorum alii in eod. A scripti sunt in margine atramento rubro, uelut 4, 8 *de adam*, 7, 24 *de cam et abel*, 10, 20 *de lauech*, 32, 25 *de hirsu naue*; alii eodem colore inter ipsum textum exarati sunt uelut 12, 14 *de noe*, 22, 12 *de mayse*, 30, 5 *de asee*; alios denique, qui in ipso codice cum foliis perierunt, qui tamen ex contextu fragmentorum seruati sunt

et ex subscriptione codicis A restitui possunt, nos substituimus utrinque eos includentes, nempe 15, 23 *de abraham*, 17, 10 *de ysaac*, posuimus autem omnes titulos in ipso textu itea, quod ex titulis inter textum codicis A scriptis concludere licet titulos eamque originem ducere non ab aliquo scriba, sed ab ipsa auctore *Tractatusum*. libri primi caput nondecimum, quo Hilarius post gesta Lamech explanata de Seth patriarcha prosequitur, non inscriptum est ullo titulo forte propterea, quia haec interpretatio nimis brevis est et in Genesi quoque enarratio de Seth eodem capite continuo insequitur narrationem de Lamech.

Ut conspectum utriusque libri *Tractatusum* totumque argumentum magis perspicuum redderemus, diuisimus duos libros in singula capita.

Tractatus mysteriorum ab Hilario Pictaviensi conscriptos esse praeter Adolphum Ebert¹ nix quisquam negauit, originem autem Hilarianum Hubertus Lindemann luculentissime comprobauit². arbitramur autem Hilarium opus composuisse in Gallia ex exilio reuersum (360) et quidem postquam *Tractatus super psalmos* expleuit. ex ampla enim multitudo operum Origenis, quae elucet ex *Tractatibus mysteriorum* atque atque ex *Tractatibus super psalmos*, pro certo habemus *Tractatus mysteriorum* non esse scriptos ante exilium, in quo solo Hilarius de libris Origenis plenius cognitiorem acquisiuit. cum autem suum opus non in ipso exilio scripisse ostenditur sermone tranquillo ne praesto, qui liber est ab illa commotione animi, qua Hilarius in libris in exilium scriptis de hoc ipso exilio et de litibus circa fidem exortus loquitur. *Tractatus mysteriorum* denique post commentarius in psalmos compositus esse ex aliquo huius operis loco (in ps. 138, 4) concludi posse suspicamur³. postquam enim auctur uerba epistolae S. Pauli ad Romanos 5, 3 sq. commemorauit atque de suo adidit: *et haec quidem in sanctorum quorumcumque uita atque operibus fuisse cognoscimus, ut multis passionibus tribulationibusque iactati probabiles deo facti sint*, illustrat huc eundem diebus exemplis Abrahamae, Iacobi, Moysis atque de his et similibus exemplis se alio loco tractaturum esse promittit dicens: *longum est passiones ceterorum patriarcharum, prophetarum, apostolorum — memorare —, sed haec oportunius et plenius suis locis tractari oportet.*

¹ Allgemeine Geschichte der Literatur des Mittelalters im Abendlande I² (1889)

142. ² l. c. 36 sqq. ³ cf. Watson-Pollan, St. Hilary of P. (1899) XLV.

quae verba manifeste ostenderr putamus Hilariura ante *Tractatus super psalmos* compositos de typis vel mysteriis Veteris Testamenti peculiare tractatus non conscripisse.

Qui autem fuerint libri Origenis, quibus praecipue Hilarius in componendis *Tractatibus* usus est, indicauimus in apparatu, in quo locos parallelos, qui maiorem similitudinem exhibent, notauimus; cf. etiam infra indicem locorum, forte aliquis pendere Hilariam ab Origene etiam alijs locis inueniet, u. g. si contulerit p. 17, 12 *Rebecca* etc. cum homil. X in Gen., p. 20, 15 *ager* etc. cum homil. XI 3 in Num., p. 21, 30—23, 13 cum homil. III 4 in Ex., p. 25, 17 *equisse* etc. cum homil. VII 1 in Ex., p. 27, 1—9 cum homil. VII 3 in Ex., p. 28, 10 sq. cum homil. VII 2 in Ex., p. 29, 3 *sol* etc. cum homil. II 1 in Ex. et cum homil. XXIII 5 in Num., p. 29, 10—16 cum homil. VII 5 in Ex., p. 31, 1 sqq. cum homil. III 4 in librum Iesu Naur etc. quorum locorum numerus sine dubio augeri posset, si Origenis humiliae in libros Veteris Testamenti integrae et si imprimis eiusdem auctoris mysticarum homiliarum libri duo, in quibus etiam de Genesi tractabat (Rufin. apol. II 20), nobis traditi essent. Irresles complures, qui praeter Origenem de nominibus *Abram* et *Saræ* mutatis (ad p. 16, 6) similiter, etsi non eadem ratione atque Hilarius disserunt, inuenies indicatos in *Studien III* p. 40.

5. Valde dolendum est, quod opus Hilarianum in cod. A non integrum, sed temporum iniuria mutilatum ad nos peruenit. quot autem folia intereiderint et quid continuerint, et auctor et ipse emul. A indicia quaedam suppeditant. ac primum quidem dicuntur *Tractatus* ab ipso auctore libellus: 3, 20 *hoc libello uisum est ostendere*; quibus ex uerbis apparet librum non fuisse magnum, quodsi deinde fidem habere possimus subscriptioni codicis A (*Finis tractat; mysteriorum s. hylarij epi ab ada usq; ad noe, deinde abrap. ysaac. iacob. moysi. et osee proph. et helie*, cf. infra p. 38), ex ea idem colligere licet. enumerantur enim in subscriptione typi, quos in partibus opusculi seruatis omnes tractatos inuenimus, scilicet A d a m (et Ena, Cayn et Abri, Lamech, Seth), Noe (et lili eius ex parte), A b r a h a m (ex parte), Y s a a c (ex parte), (Esau et) I a c o b (ex parte), Mo y s e s, O s e e (ex parte), H e l i a (sed cf. p. XVI 1). aegre autem lerimus, quod in subscriptione nulla quaestionis de Hiesu Nane mentio fit, praesertim cum *Tractatus* attente legenti lortasse etiam mirum uideatur, quod Hilarius de Hiesu Nane et Raab demum uerba laeiat, postquam ad prophetarum typos tractandos aggressus

Osse prophetiae exemplum explicauerit, sed ipse Hilarius capite 6 libri II exensat paucis suam agendi rationem.

Maiores operis partes in A perisse etiam ex ipsius eodiceis forma cognoscimus, utque imprimis desideratur initium totius operis, quod cum primo folio quaternionis primi perit, nox tamen *Multiplex*, qua incipiebat praefatio, sortuito nobis conseruata est in breui illa notula, quam de eodice A continet catalogus bibliothecae Casinensis anni 1532, nunc eod. Vaticanus 3961 (n. supra p. IX), quae autem iurrit sententia antea, facile conieitur cum ex uerbis praefationis adhuc seruatis et ex nonnullis locis ipsorum *Tractatum*, quibus Hilarius suam rationem typos Veteris Testamenti interpretandi defendit, tum ex initio praefationis commentariis in psalmos praemissae, in qua pariter de typis Veteris Testamenti carminumque diuersa interpretatione disputat, sunt autem uerba haec: *diuersus esse plurimorum in psalmorum libro opiniones ex libris ipsis, quos scriptos reliquerunt, compertum habemus* (p. 3, 1 sq.), quibus diuersis non dubitamus Hilarium initium *Tractatum* mysteriorum fecisse haeec uel similibus uerbis: *Multiplex est scripturarum interpretatio uel Multiplex est de sensu scripturarum opinionum diuersitas*.

Primi quaternionis praeter solum primum perierant etiam due altera folia, quae continebant reliqua explicationis typorum Nae et filiorum eius et uerisimiliter initium quoque explanationis gestuum Abrahae patriarchae, haec autem explanatio in eod. A tota perit; conseruata sunt solum illa fragmenta a Petro diacono et a monacho aliquo germanice saec. XI uel XII tradita, quibus tractatur de duabus Abrahae uxoribus aduersariis Sara et Agar, de sacrificio Abrahae, de nominum Abrahae et Sarae mutatione, iustificatiorem Abrahae se tractaturum esse indicauerunt Hilarius in praefatione p. 3, 17, in reliquis suis operibus Hilarius commemorat ex uita Abrahae haec gesta: Abraham iustificatum¹, angelum dei missum ad Agar, tres uirum eorum Abrahae assistentes, Agar ancillam de Abrahae domo cum filio suo expulsam, angelum dei ad Saram uerba facientem, poenam in Sodomam et Gomorrhatham iniussam², nomina Abrahae et Sarae mutata³, promissiones dei Abrahae datas⁴, hos igitur omnes uel fere omnes typos etiam in libro mysteriorum tractatos fuisse pro certo haberi posse uolamus; exempli

¹ De trin. V 15 sq. in Matth. 2, 3. in ps. 127, 7 p. 632, 23.   ² et de trin. IV 23—33. V 15 sq.   ³ in Matth. 18, 6   ⁴ in ps. 138, 40 p. 773, 3—14.

Abrahae explicationem sequebatur consideratio typi Isaac, quam metor breuiter iam significauerat in praefatione (*ecclesiam — discernit — ortu Ysahac* p. 3, 16 sqq.) et quam similiter indicat subscriptio (cf. p. 38), praeter nonni autem fragmentum apud Petrum illiconum conseruatum, quod commemorat sponsalia facta inter Isaac atque Rebeccam et assumptionem gentilium in ecclesiam praefigurantia tota interpretatio, qua agebatur de Isaac patriarcha, intereedit, sed quoniam Hilarius nec in reliquis libris plura de Isaac tractat, enim exemplum Isaac patriarchae paucis absoluisse in promptu est.

Sequebatur deinde consideratio typi Iacob patriarchae (cf. praef. p. 3, 17 et subscriptionem p. 38), cuius apud Laban seruitutem praesignasse redemptionem ecclesiae Hilarium iam in praefatione iudicauerunt et eum cum angelo dei luctam capite 13 libri alterius commemorat (p. 36, 29), quam luctam etiam in libris *De trinitate*¹ et in *Tractatibus super psalmos*² explicatam inuenimus, eum in iisdem commentariis praeterea commemorantur nomen Iacob in Israel demutatum et id quidem saepius³, filii duo Iacob et Esau dissidentes, Rachel uxor ecclesiam praefigurans, haec uel similia etiam in *Tractatibus mysteriorum* Hilarium interpretatum esse non immerito suspicamur, pars autem ulterior enarrationis de lucta inter Iacob et Esau exorta adhuc seruata est in primis foliis illius quaternionis, qui nunc in cod. A est alter.

His igitur positis pro comperto haberi potest in illo secundo totius libri manu scripti quaternione deperdito — nisi quis potius duos quaterniones periisse putat — tractatum fuisse de gestis reliquis Abrahae et breuiter de exemplis Isaac atque Iacob prophetarum, totum autem uolumen non magnum fuisse colligitur etiam ex excerptorum Petri diaconi ea parte, cuius uestigia in ipso cod. A perdita sunt, si enim Petrus aequali semper modo *Tractatus mysteriorum* exeerpsit, partes nunc perditas, quarum uotitium soli Petro diacono debemus, prolixas non fuisse excerptoris fragmenta neque longae neque multa doctissimo sunt, dolendum sane est, quod Petrus primum tantum librum exeerpsit.

Disiectus ac lacunosus secundus quoque liber nobis traditus est, ac primum quidem perierunt complura, quae sequebantur ultima

¹ IV 31, V 19, XI 46   ² in ps. 54, 13, 69, 19.   ³ in ps. 13, 6, 52, 21, 120, 10, 123, 1, 134, 6, 147, 7.

uerba quaternionis, qui nunc est secundus (p. 37, 21), nulla, fortasse duos quaterniones seu paginas triginta duas intercidiisse putauit I. F. Ganiurrini, H. Lindemann uero, quem sequitur A. Wilmart, unum tantum quaternionem deesse censuit. arbitratum autem ultima uerba pertinuisse ad interpretationem typi Heliae prophetae, quam aliorum prophetarum (uelut Dauidis, Ioniae) interpretationes praecessissent, non quidem negandum est ultimis uerbis *Tractatum* nobis traditis sermonem esse de Helia propheta eaque, si fides habenda esset subscriptioni codicis A (cf. p. 38, 3 not.), ad tractatum de Helia pertinuisse, hoc autem posito nullo dubitari posset, num ille tractatus suo loco traditus esset, sed eum recte monuerit n. e. Aug. Engelbrecht (cf. p. 35, 23) capitulis tt—tō manifesto totius operis perorationem contineri, ex abrupto autem initio totius libri secundi in cod. A seruatō conici licere hoc loco in quodam urchetypo codicis A complurium aliorum prophetarum interpretationes excidisse, potius putandum est ipsum tractatum de Helia propheta, qui ultimis perorationis uerbis breuiter resumitur, suum locum in illa parte nunc deperditam tenuisse, cui sententiae obstat nequit subscriptio codicis A, fortasse ab ipso librario huius codicis composita; ea enim neque prioris libri typi tractati recensentur omnes et ex exemplis libri secundi manifeste omittitur Hiesus Naue, quod autem ex prophetis nominantur tantum Osee et Helias, facile explicatur eo, quod librarius haec nomina ex initio et line materiae sibi traditae exscripsit.

Exedim uero *Tractatum* paucis resumiens exemplum Heliae, quale in A traditur, huius operis naturae optime respondere arbitramur, cum in eo disseratur de restitutione uniuersorum extremis diebus peragenda, denotatur enim exodii illius uerbis praedicatio illa prophetae, qua cum in fine inuadi restitutum uniuersum, id est reliquum, quod deprehenderit ex Israel, ad cognitionem dei renocaturum Hilarius ostendit etiam in commentario in Matthaeum¹, quoniam uero f. 13^v est ultimum folium quaternionis tertii, ea perorationis pars, quae excidit (p. 37, 21), expleuit minimum unum folium noui quaternionis; plura folia excidisse ut statuimus, nulla ratio nos cogit. Hilarium autem in *Tractatibus* non neglexisse typum Heliae prophetae etiam ex eo concludendum est, quod in aliis commentariis de s. scripturis confectis saepius uerba de illo pro-

¹ 17, 4. cf. ib. 26, 5, in ps. 59, 13 p. 201, 20 sq.

pheta facit. commemorat enim eorum cibos Heliae solitum inferre¹, prophetam in corpore raptum in caelestem habitationem², eundem in transfiguratione Christi in monte Thabor constitutum³, eum denique in fine mundi venturum atque ab antichristo perimendum⁴. hos igitur vel similes typos etiam in *Tractatibus mysteriorum* ab Hilario enarratos esse ualde est uerisimile.

His omniobus consideratis atque perpensis adneetimus conspectum quaternionum olim in libro Casinensi contentorum signantes folia libri olim integri litteris crassioribus et addentes foliis nunc perditis asteriscos.

I quaternio, f. 1*: initium prologi.

f. 2—6 = f. 1—5 = p. 3, 7—15, 20: finis prologi, Adam (et Eua), Cayn et Abel, Lamech (et Seth), Noe (et filii eius Sem, Iaphet, Cham) ex parte.

f. 7*—8*: Noe (et filii eius Sem, Iaphet, Cham) ex parte, Abraham ex parte.

II quaternio, f. 9*—16*: Abraham (et Sara) ex parte, Ysahac (et Rebecca), Iacob (et Esau) ex parte; cf. fragmenta alibi seruata p. 15, 23—17, 18.

III quaternio, f. 17—24 = f. 6—13 = p. 18, 3—37, 21: Iacob (et Esau) ex parte, Moyses, Osee, Ihesus Naue (et Raab), perorationis initium.

IV quaternio, f. 25*: peroratio ex parte.

f. 26 = f. 14 = p. 37, 26 et p. 209—212: finis perorationis, initium libri hymnorum i. e. hymnus *Ante saecula* ex parte.

f. 27*—30*: hymnus *Ante saecula* ex parte, alii hymni, hymnus de resurrectione Christi ex parte.

f. 31 = f. 15 = p. 212—216: hymnus de resurrectione Christi ex parte, hymnus *Adae carnis* ex parte.

f. 32*: hymnus *Adae carnis* ex parte, fortasse alii hymni.

¹ In ps. 146, 12 p. 853, 2 sq.   ² in ps. 118 Zäde 3 p. 517, 6 sq.   ³ in Matth. 27, 2.   ⁴ in Matth. 20, 10.

II A.

DE COLLECTANEIS ANTIARIANIS PARISIENSIS (FRAGMENTA HISTORICA).

1. De titulo et dispositione. — 2. De codicibus totius collectionis. — 3. De textibus parallelis. — 4. De editionibus. — 5. De fontibus collectionis eiusque redactore. — 6. De huius editionis natura.

1. Anno 1598 Nicolaus Faber (Le Fèvre), uir de studiis humanioribus promouendis optimè meritus, Lutetiae Parisiorum edidit collectionem complurium documentorum saeculi IV, quae ad in-pugnandos Arianos congesta et ex parte textibus narratiuis inter se coniecta sunt, collectionem quidem, si folia numerantur, non adeo magnam, sed si argumenta considerantur, grauissimam¹. hanc editionem prelo parauerat et ad finem lere perduxerat Petrus Pithoeus secundum codicem saeculi XV, qui dicitur Pithoeanus (= T, cf. infra p. XXXVII), cum morte praematura abreptus est. in illo autem libro manu scripto Pithoeus inuererat collectionem in duas partes diuisam, unam partem titulo carentem, alteram in-scriptione ornata, quae Hilario Pictauiensi libellum huius uerbis attribuit: *Incipit liber secundus Hilarii Pictauiensis provinciae Aquitaniae, in quo sunt omnia, quae ostendunt uel quomodo, quibusnam causis, quibus instantibus sub imperatore Constantio factum est Ariminense concilium contra formellam Nichei tractatus, quae uniuersae haereses comprehensae erant.* ultimum documentum alterius partis concludebatur hac subscriptione: *Explicit Sancti Hilarii liber ex opere historico.* Faber, qui Pithoei editionis curam suscepit, totam collectionem in codice Pithoeano male in duas partes distinctam esse parte posteriore priori per errorem anteposita ratus ordinem utriusque seriei mutauit, ita ut inscriptio supra memorata in totam quasi collectionem caderet et litterae synodi Parisiensis, a qua in codice prioris partis initium sumebatur, sequerentur tamquam rescriptam epistolam Orientalium synodi Seleuciensis, quae finem faciebat parti alteri. paginas autem editionis suae Faber a secunda parte noua serie numerorum signauit. praemisit uero operi hunc titulum: *Hilarii Pictauiensis provinciae Aquitaniae episcopi ex opere historico Fragmenta nunquam antea edita.* in fine adiecit documentum aliquod, quod etiam in posterioribus editionibus semper recusum est, scilicet: *Damnatio blasphemiae Arii et expositio*

¹ Cf. Faber, Praef. p. 2.

integrae et catholicae fidei, quam catholici in tractatu Ariminensi firmaverunt et manu sua ſubſcripſerunt. de quo documento Faber ita dicit: quod ſequitur, eſt ex alio cod. *Deruen.* poſt exemplar fidei *Nicenoſ.* ſed quia hoc documentum nullo modo ad collectionem noſtram pertinet, in noſtra editione id plane negleximus.

Ordinem fragmentorum denno inuertit Petrus Conſtantius e congregatione Maurinorum in editione anni 1693. cum enim eo ordine, quo in cod. T et in huius apographo cod. C (u. p. XXXVII) collectio exſtaret, ſine ſaſtidio et ſine quodam a uero aberrandi diſcrimine legi uix poſſe putaret, hanc diſpoſitionem Conſtantinus cenſuit optimam fore, quae omnia ſic temperaret, ut et temporum ſeruarietur ordo nec rerum ab Hilario ordinarum ratio immutaretur, eam ob rem ſe obſeruaſſe, quoties in toto opere deſideraretur aliquid, quod auctor ſe ſubnexuiſſe ſignificaret, aut ſequeretur aliquid, quod cum praecedentibus non cohaereret, atque proinde opus in tot fragmenta ſe partitum eſſe, quot in locis nactus eſſet diſſutum aut aliqua ſui parte mutilatum, et fragmenta ſingula, numero quindecim, ſecundum ordiſum temporum collocare. editioni autem praefixit titulum hunc: *Fragmenta ex libro Sancti Hilarii Pictaueſis provinciae Aquitaniae, in quo ſunt omnia etc.* (cf. p. XX.) ut ordo monumentorum, quem Faber ſecutus eſt, et ordo a Conſtautio propoſitus melius cognoscantur, ambo hic inter ſe conferantur. tituli ſingulorum fragmentorum, qui apud Fabrum et Conſtantium uix diſcrepant, ſunt fere iidem atque in cod. C.

ORDO FABRI:

ORDO CON-
STANTII:

Libet Sancti Hilarii Pictaueſis provinciae Aquitaniae, in quo ſunt omnia etc.

Fragm. I.

Sancto ſpiritu plenus Paulus apoſtolus etc. . . . . .

Epistula ſynodi Sardienſis ad uniuerſas eccleſias . . . . .

Epistula ſacta ad Iulium uerbis Romae episcopum, Iulio episcopo a ſynodo directa . . . . .

Epistula, quam poſt renuntiationem Orientalium Athanaſium eum non eſſe in urbe Roma holographa manu Valens perſcriptam et Uſſacius ſubſcripſit . . . . .

Fragm. II.

Item exemplum alterius epistulae Valentis et Uſſacii, quam poſt aliquantum temporis ab Aquileia, poſtea quam hanc ſuperiorem Romae miſerant, ad Athanaſium miſerunt et episcopos . . . . .

Fides apud Nicaeam conſcripta a trecentis decem et octo episcopis contra omnes haereseſ . . . . .

<i>Epistula Liberii episcopi iudis Romae ad Orientales episcopos</i>	Fragn. IV.
<i>Epistula Liberii episcopi urbis Romae iacta ad catholicos episcopos Italiae . . . . .</i>	Fragn. XII.
<i>Epistula episcoporum Italiae (ad episcopos Illyricos) . . . .</i>	Fragn. XIV.
<i>Epistula Valentis et Ursacii et aliorum ad Germinium . . .</i>	Fragn. XV.
<i>Rescriptum Germinii ad Rufianum, Palladium et ceteros . .</i>	
<i>Liberius antequam ad exilium iret, hanc uniformem epistulam confessoribus scripsit, id est Eusebia, Diauysia et Luciferi in exilio constitutis . . . . .</i>	
<i>Item Liberius, antequam iret in exilium, de Vincentio Capuensi ad Cuccilianum episcopum Spoletinam scripsit . . . .</i>	
<i>Post haec omnia, quae gesserat uel promiserat Liberius, missus in exilium uerusus in irillum deduxit etc. . . . .</i>	Fragn. VI.
<i>Dilectissimis fratribus presbyteris et coepiscopis Orientalibus Liberius . . . . .</i>	
<i>Item Liberius de exilio Ursacio, Vulenti et Germinio . . .</i>	
<i>Item de exilio Liberius Vincentia . . . . .</i>	
<i>Epistula Orientalium episcoporum, quam reuersis ab Aviniono legati dederunt . . . . .</i>	Fragn. X.
<i>Fides catholica exposita apud Karthaginiensium ab episcopis Gallie ad Orientales episcopos . . . . .</i>	Fragn. XI.
<i>Eusebius ad Gregorium episcopum Span. . . . .</i>	Fragn. XIII.
<i>Epistula Germinii episcopi aduersus Arianos . . . . .</i>	Fragn. XIV.
<i>Decretum synodi Orientalium apud Seidicani episcoporum a parte Arianorum, quod miserunt ad Africam . . . . .</i>	Fragn. XV.
<i>Epistula Ariminensis concilii ad Constantium imperatorem, ubi episcopi praenuntiali sunt a fide uera . . . . .</i>	Fragn. XVI.
<i>Grata, ubi praenuntiali sunt episcopi legati a fide uera . . .</i>	
<i>Exemplum fidei epistulae missae ad Constantium imperatorem a perfidis episcopis . . . . .</i>	Fragn. IX.
<i>Epistula legalium missa ad Constantium imperatorem a Liberio episcopo Romae per Luciferum episcopum . . . . .</i>	Fragn. V.
<i>Epistula Constantii (Constantini Fabii) imperatoris ad episcopos Italos, qui in Ariminensi synoda conuenerunt . . .</i>	Fragn. VII.
<i>Definitio catholica habita ab omnibus catholicis episcopis, priusquam per terrenam potestatem terribili haereticorum consorcio sociarentur in concilio Ariminensi . . . . .</i>	

Cum autem editoris sit fragmenta eo ordine, quo in libri manu scriptis tradita sunt, in lucem proferre idque eo magis, quod de origine nostrae collectionis tantum coniecturae plus minus probabiles laetae sunt, reliquimus plane immutatam et diuisionem collectionis in duas partes seu series et ipsum ordinem singulorum

utriusque partis fragmentorum, sed ut clarius esset conspectus totius collectionis et commodior eius usus atque indicatio singulorum monumentorum, fragmentis titulum breuem in margine praefiximus, quod ad titulum totius collectionis attinet, iam in *Studium I* 5 proposuimus, quoniam codicem nostrorum memoria titulus proditus non est, ut inscriptionem aptam, dilucidam, commodam hanc: *Collectanea Antiariana Parisina, quae uulgo dicuntur Fragmenta historica S. Hilarii Pictaviensis* (compendio abbreviatam *Coll. Antiar. Par.*); indicari igitur potest certus quidam locus breuiter u. g. ita: *Coll. Antiar. Par. Ser. A IV 1, 5*, rationes autem, quae nos mouerunt ad eligendam hanc nouam eamque a nobis fictam inscriptionem, sunt hae: tituli usque adhuc usitati nec traditione librorum manu scriptorum ulla ratione confirmantur et multorum de origine collectionis opinionibus aduersantur, nouus autem titulus eiusmodi esse debet, ut et naturam collectionis breuiter exprimat, quae constat documentis uariis uariorum auctorum ad Arianae haeresis impugnationem historiam pertineentibus insertis textibus uariis uel plurium redactorum, et ut omnibus, qui opus illud indicare uel indicatum recognoscere uelint, commodus sit, uox uero *Collectanea* magis consentanea uidetur quam uox *Collectio* eo, quod congestio illa fragmentorum nobis minus ordinate tradita est, uox denique *Parisina* significat locum, ubi unicus ille et antiquissimus liber manu scriptus, ex quo pudent ceteri, seruat.

Sequitur iam ordo noster *Collectaneorum*, qui codicis Parisini auctoritate nititur, comparatus cum ordine Constantii, titulos autem singulorum fragmentorum finimus nos rationem habentes cum titulis in textu illius codicis traditorum (cf. ipsum textum editum) tum uniuscuiusque fragmentorum ipsorum argumendi.

Collectanea Antiariana Parisina.

SERIES A.	Constantinus:
I. Epistula synodi Parisiensis ad episcopos Orientales.	Xt 1-4.
II. Epistula Eusebii episcopi Caesariensis ad Gregarium episcopum Elbitanum.	Xt 5.
III. Ex epistula Germanii episcopi Sirmiensi ad episcopos Arianos: symbolum Germani.	Xt 6.
IV. Epistula synodi Sardicensis Orientalium cum symbolo et nominibus episcoporum, qui subscripserunt.	Xt 7.
V. Epistula synodalis.	

2. Symbolum.
3. Nomina episcoporum.
- V. Epistula synodi Ariminensis ad Constantium imperatorem
et gesta Niraena una cum textu narratio. VIII.
1. Epistula synodi Ariminensis.
2. Textus narrativus.
3. Gesta Niraena.
4. Textus narrativus.
- VI. Epistula Arianorum, qui synodo Ariminensi intrerant, ad
Constantium imperatorem. IX.
- VII. Epistula Liberii papae ad Constantium imperatorem. V.
- VIII. Epistula Constantii imperatoris ad episcopos synodi Arimi-
nensis. VII 1-2.
VII 3-4.
- IX. Ex oculis synodi Ariminensis.
1. Delictis episcoporum homousiastorum.
2. Textus narrativus.
3. Damnatio haereticorum.

SERIES B.

1. Parratio. I.
- II. Fragmentum apologeticum deinde Athanasium et con-
tinens varia ex actis synodi Sardicensis Oecumenicalium,
duas epistulas Valutii et Ursacii, symbolum Nicenum
una cum textu narrativo. II.
1. Epistula synodalis ad omnes ecclesias.
2. Epistula synodi ad Iulium papam.
3. Nomina haereticorum.
4. Nomina episcoporum, qui in synodo subscripserunt.
5. Textus narrativus.
6. Epistula Valentio et Ursarii ad Iulium papam.
7. Textus narrativus.
8. Epistula Valutii et Ursacii ad Athanasium episcopum.
9. Textus narrativus.
10. Symbolum Nicenum.
11. Textus narrativus.
- III. Epistula dubia Liberii papae ad Orientales episcopos una cum
textu narrativo. IV.
1. Epistula Liberii.
2. Textus narrativus.
- IV. Epistulae duae de reconciliandis episcopis lapsis. XII.
1. Epistula Liberii papae ad episcopos Italiae.
2. Epistula episcoporum Italiae ad episcopos Ilyrici.
- V. Epistula Valentis, Ursacii, Gaii et Pauli ad Germinium. XIV.

- Vt. Epistula Germinii ad Rulianum, Palladium et ceteros. XV.
 VII. Epistulae Liberii papae uetiae et dubiae una cum textu narratio.
 VI.
 1. Textus narratiuus.
 2. Epistula Liberii ad Eusebium, Dionysium, Luciferum exulantes.
 3. Textus narratiuus.
 4. Ex epistula Liberii ad Caecilium episcopum Spoletium.
 5. Textus narratiuus.
 6. Ex epistula Liberii ad Onium episcopum Cordobensem.
 7. Textus narratiuus.
 8. Epistula Liberii ad episcopos et presbyteros Orientales.
 9. Textus narratiuus.
 III. Epistula Liberii ad Ursacium, Valentem, Germinium.
 11. Epistula Liberii ad Vincentium episcopum Campaniae.
 VIII. Epistula legatorum synodi Seleuciensis ad legatos synodi Ariminensis una cum textu narratione. X.
 1. Epistula.
 2. Textus narratiuus.

2. Iam disseramus de libris manu scriptis atque primum quidem de iis, qui tutam collectionem fragmentorum continent.

1. Cod. Parisinus Armarum A 1 lat. 483 (448 T. L.), membran., saec. IX¹, complectitur 115 folia longa 308 mm, lata 235 mm, duas paginas lucis ope depictas representauimus in *Studien I*, libri nitide exaratis litteris aeni Carolingiei propriis uidetur fuisse monasterii cuiusdam Galliarum ad septentrionem uel ad orientem sitarum, nam regesta defunctorum, qui ad complura monasteria illarum regionum pertinent, in calce codicis a manu saec. XIII adnexa sunt, codex, qui prius editoribus *Collectaneorum* ignotus fuit, primum commemoratus inuenitur in catalogo, quem de bibliotheca castelli Maslifiers (Seine et Oise) batonis eiusdem de Heiss Bartholomaeus Mercier, praesent abbatis Saint-Léger, anno 1778 composuit, sunt autem eius uerba haec: *Codex Pergameneus X. saeculo litteris lombardicis exaratus in fol., in illo continentur: I. Cassiani libri VII de incarnatione Domini etc. Nestorium, 2. S. Athanasii ad Epictetum (sic) liber de fide catholica, 3. S. Hilarii*

¹ Cf. H. Martin, *Catal. des Mss de la Bibliothèque de l'Arsenal I* (1885) 332 sqq.; M. Schibstanx, *Die Hilarius-Fragmente* (1905) 22 sqq.; L. Delisle, *L'ancien manuscrit de Saint Hilaire n. 483 de la bibliothèque de l'Arsenal* (*Bibliothèque de l'Ecole des Chartes LXXI* [1910] 299—304); *Studien I* 7 sqq.

(in mg. Pictaviensis) de essentia patris et filii contra hereticos liber (excerptus ex libro 7. de trinitate). 4. Fides catholica exposita apud Phariseam civitatem ab Episcopis Gallicanis ad Orientales episcopos (eodem S. Hilario Auctore). 5. Eiusdem Hilarii et S. Athanasii Opera varia seu partes operum quorundam (codex optimae notae). Heiss a. 1781 codicem cum aliis libris nendidit marchioni de Paulny, ex eius librarii thesauris ortum ducit bibliotheca Parisina Armamentarii, adhuc signatus est cod. A verbis: de la Bibliothèque de M. de Paulny, Théologie, cartes n. 771 C.

Præcedit in A index rerum contentarum hic:

IN HOC CODICE CONTINENTUR
CASSIANI LIIHI SEPTEM
CONTRA NESTORIUM

Epistola athanasii ad episthetam (sic) de fide.

Liber sci hilarii de essentia patris et filii contra heretico.

Fides catholica exposita apud phariseam civitatem ab epis gallicanis ado (sic) ad orientales epis.

Epistola eusebi ad gregorium epm spauensem.

Epistola germinii epi adversus arrianos.

Decretum orientalium episcoporum quod miserrunt ad african.

Epistola ariminiensis concilii ad constantium imperatorem ubi pravarica ricati (sic) sunt a fide vera.

Epistula missa ad constantium imperatorem a perfidis episcopis.

Epistula ad constantis impr a liberio epo urbis romæ missa per iaciferu epm.

Epistula constantini (sic) imperatoris ad epos italicos q ariminiensi synodo conveni.

Definitio abila ad omnib. catholicis episcopis priusquã per terrenã potestatem terribi. hereticorum consorcio sociarentur in concilio ariminiensi.

Liber sci hilarii pictaviensis episcopi.

Epistulae synodi sardicensis ad universas ecclesias.

Epistula facta ad iuliu urbis romæ epm iulio epo a synodo directa.

Epistula quã post renuntiationẽ orientalium athanasium teum am esse in urbe roma olographa manu valens perscripsit et ararius subscripsit.

In exemplum alterius epistular valentis et uraci quam post aliquantũ temporis ad aquileia posteaquã hanc superiorẽ romæ miserrant ad athanasium miserrunt episcopum.

Fides apud aicem conscripta a trecentis decẽ et octo episcopis circa annũ heretico.

Epistula liberii epi urbis romæ ad orientales epos.

f. 1° Item epistola liberii episcopi urbis romæ ad catholicos italicos episcopos.

Epistula episcoporum italicæ ad epos ylliricos.

Epistula valentis uraci et aliorum ad germinium.

Rescriptum germinii ad iustianũ palladium et ceteros.

Epistula liberii scripta ad rubeinum dionisiū et luciferum confessoribus antequam ad exilium irri.

Item eiusdem ad cerilianum ep̄m apoliūnum.

Quomodo liberius haec omnia quae gesserat uel promiserat misit in exiliū ueneris in irrilum deduxit.

Item eiusdem de exilio uranacio ualerii germinio.

Item epistula liberii de exilio ad uincentium.

Epistula orientalium episcoporum quam truersis ab arimino legatis dederunt.

Indicem sequuntur 'Libri septem Cassiani de incarnatione domini contra Nestorium' cum praefatione (f. 1^r—61^r). Traditur dein liber s̄ci Athanasii ad Epictetum de fide catholica, hoc est epistula Athanasii Alexandrini ad Epictetum episcopum Carinlium, et sequitur: incipit s̄ci hilari de essentia patris et filii contra hereticos, h. e. fragmentum ex libris Hilarii de Trinitate (X 887 sq. M). f. 76^r—113^v repraesentantur *Collectanea* sine inscriptione, subscriptio autem habetur haec: *explicit s̄ci hilarii ex opere historico*. folium 114^r non est inscriptum, in f. 144^v—145^v inueniuntur excerpta ex historia Iriparlia Epiphani.

In margine textus *Collectaneorum* complures notae adiectae sunt, quae partim breuiter summa rerum capita indicant, partim nlienus scribae animaduersiones criticas continent; recepinus has notas in apparatusu criticu, enim uerisimile nil scribam codicis A eas iam repperisse in archetypo suo; nam tales notulae marginales desunt in textu epistulae Athanasii et fragmenti Hilarii supra memorati. hoc posito melius etiam explicatur, quod aliquae animaduersiones scribae cuiusdam codicis antiquioris procul dubio primitus in margine positae in nostro codice inueniuntur in ipso textu (cf. p. 169, 8. 10. 13. 170, 8.). non tamen cum Fabro et Constantio sententias quasdam in epistula synodi Sardicensis Orientalium (sc. *sed propter compendium haec haecenus de Marcello 53, 10 sq.; nec actus commissi umquam ab innocentibus fuerant 53, 25 sq.; erant quidem illi grauius et acerbis ab accusatoribus obiecta 53, 29 sq.*) pro interpolatis, sed pro genuinis habemus ideoque in ipso textu inmutatas reliquimus, neque cum aliis glossis esse putamus uerba sicut in Ariminensi synodo continetur, quae habentur in textu narratio Hilarii p. 155, 26. ex suo scriba codicis A nihil correxit uel addidit ideoque liber quam maximam fidem meretur; nienda autem, quae inueniuntur, eius scribae uel praedecessorum erroribus in legendo uel scribendo exortis tribuenda sunt.

Anno 1906 Parisiis codicem A cum codice C, ex quo editio Fubri prodiiit, accurate contulimus et cum certitudine concludere potuimus, id quod M. Schiktauz iam suspicatus erat, codicem A esse archetypum, ex quo eod. T, cuius apographon est eod. C, descriptus est. Argumenta uero, quibus illi nobis enuncitur, uberius iam exposuimus in *Studien* I 11—13.

Quod ad rem orthographicam in codicibus A attinet, plane singularis est eius codicis condicio. itaque fusius de hac re agentes sub uno conspectu offerimus et quo sit codicis orthographia et quantum nos eum in editione repraesentare par fuerit, ac primum quidem formas traditas eas omnes in textum ipsum aduimus, quae a saeculo auctorum non abhorrent, praeferebant ita memoriam codicis unius eiusque optime sequi quam ad scribendi rationem uniferam quidem, sed rerum ueritati non consonam sectandam aduerti, et ita agere nobis eo magis licere arbitramur, quod documentum uaria, quae eod. A tradit, a diuersis auctoribus uel redactoribus, a diuersis temporibus et locis ortum ducunt eaque omnia eandem rationem orthographicam secuta esse miuine putandum est. quare si in codice A cum eadem uocabula tum eadem nomina proprii uarie scribuntur, hunc uarietatem imitari non dubitamus, dummodo formae traditae aetati ipsorum auctorum ne obstant neue nimis uelociter lretoris offendant — ut sit n. g. in mere phonetica imitatione eunsonantium *b* et *u* (*silbanus*, *uittima*, *euseuius*) uel in falsa et extrauuliuaria audita uel omissu uaspiratione uocabulorum imprimis latinorum (*heusebianum*, *helianum*, *ithalian*, *ariu*). ex appuratu uero critico semonimus orthographia minoris uel etiam nullius momenti, ne quisquiliis nimis oneraretur, omnia. ad usum autem eorum, qui edoceri uolunt de scribendi ratione codicis A, hic addere placet uarias formas huius codicis orthographicas generis phonetici in ordinem congestas. lretiones, quas in ipsum textum recepinus, signamus ueterisco, lectiones a mendis correctas duobus asteriscis.

ae (e) pro e in aduocibis, uelut: *absolutae*, *apertae*, *colidae*, *dignae*, *impiae*, *impiissimae*, *iustae*, *legitimae*, *maximae*, *perditae*, *peccimae*, *pieae*, *proziniae*, *publiane*, *rectae*, *praecepae*, *publicae*. — in coniunctionibus et praepositionibus: *quae*, *sepa*, *tae*, *aliquae*, *ilae*, *ae* etc. — in terminationibus casuum, praesertim in abl., iug. 3: *ordae*, *faciae*, *aucloritalae*, *consuetudiniae*, *criminiae*, *itineriae*, *uinninae*, *temeritalae*, *humorae*, *cognitionae*. — in terminationibus uerborum, uelut: *dicerae*, *iuerna*, *inducarrae*, *quiescae*, *respiciuae*, *denegare*, *obscare*. — alibi: *accetiae*, *audita*, *aelementa*, *aeipistula*, *actiam*, *alienus*, *braui*,

caeleris, communiu[m]facimur, creatur, debarbati, depraec-, detraclus, huius-
caenodi, interpretationis, lactatis, pactilis, piactis, (com)praesbyt- (praesbit),
quacrell-, quator-, trauoluendi, subpruarisse, terrare, trahardamur, laborum,
laqu-,ia, interpretatione.

- e pro ae in terminationibus, uelut: acacie, alexandrine, asclepe, boni, catholici,
campani, carthe, cognite, commemorati, deprauate, doctrine, elicite, epistula,
inimicos, inlaie, integre, littere, male, perprim, poenit, prophete, recte, some,
romani, scelerate, scribite, tanti, uniuerse, nise. — alibi: adhere, cad-, col-,
egrotantes, equalum, elati, estimaverit, rtem-, excecanti, her, hercat, meror, penae,
penit-, praesentes, prelat, preuaticati, qui, quicumque, quedam, quique, querre,
questio, recul-, reuori etr. — quod autem a sacento IV non alienum est nomen
scribendi e pro ai graeca, rdimimus has formas: heres- (heretic-) 43, 17,
44, 3, 92, 1, 95, 4, 12, 97, 3, 5, 7, 11, 100, 16, 101, 4, 103, 5, 105, 8, 111,
11, 119, 2, 122, 4, 127, 1, 13, 129, 3, 131, 2, 144, 6, 12, 145, 2, 146, 6,
147, 24, 148, 11, 24, 149, 24, 150, 6, 151, 4, 153, 7, 9, 24, 158, 24, 174, 11,
18, 175, 18, 177, 15 (haeres-, haeretic- saepius), rdraius- 26, 17, elatos- 135,
3, eudmon- 76, 11, 77, 5, eugens- 75, 2, grecianus- 96, 20, irrenus- 138, 2,
iuden- 97, 15, 148, 21, muerus- 133, 8, palestina- 49, 2, 55, 20, 119, 3, 121,
1, 133, 7, 137, 5 (sed palaestina- 54, 2).

ar pro ae- faeditati 55, 19, maeriac- 119, 10.

e pro i: paractetur- 147, 28.

- i pra e: celibrare 58, 8, facio 140, 25; rerepimur autem in trxtum has uarietates
formas: deniuolo- 93, 9, deniuolentia- 144, 3, 169, 6, calhecuminum- 141, 22
(alios textus huius formae u. in Thes. ling. lat. III 600), trimeris- etc. 66, 2, 30,
102, 10; item recepimus has formas ex graeco derivatas: a birito- (Βιριτοῦ)
75, 11, heracia- 74, 16, 119, 7 (eracia- 134, 8).

- i pro ii in genet. ring. 2: arri- 81, 20, 92, 1, 15 (sed arrii- 92, 13, 119, 2), asclepi-
119, 2, athanasii- 54, 7, 57, 20, 58, 24, 66, 3, 89, 13, 91, 24, 26, 113, 1, 114,
9, 127, 17, 154, 24, 155, 8, 181, 16 (sed althanasii- 106, 6, 141, 19, 143, 1, 9,
144, 2, 146, 25, 148, 2, 155, 17, 171, 11, 173, 5), eusebi- 47, 13, 117, 6, germi-
47, 18, 160, 20, liberi- 155, 3, 156, 12, meliti- 116, 10, nabelli- 50, 11, 52,
11 (sed nabelli- 44, 6), uraaci- 144, 13, 145, 5 (sed uraaci- 48, 15, 159, 4),
uincenti- 167, 2 (sed uincenti- 166, 18); isdem- 93, 23.

- i pro y (v graec.) in uocabulis de lingua graeca petitis, uelut: martir- 81, 4,
(martyr- saepius), miater- 53, 14, 58, 8, 63, 10 (myster- saepius), (com)
presbit- 48, 17, 53, 18, 60, 24, 114, 9, 116, 6, 7, 11, 117, 2, 118, 3 (scripsit tamen
hoc loca y propter praecedens presbyterin-), 128, 11, 145, 10, 168, 5, 171, 3
(-presbyt- saepe), rinod- 48, 9 (rhyd- saepe). — leae semper in nominibus
propriis graecis: anguira- 55, 12, 75, 13, birito- 75, 11, bitinia- 49, 4 (bitynia-
54, 6), bitinius- 75, 23, eiclodon- 49, 5, cipariaria- 139, 4, diomiri- 61, 12,
75, 9, 139, 4, dordila- 75, 12, eplaspilos- 135, 1, eulicio- 48, 15, culicius-
78, 3, 139, 5, frigia- 49, 5, himeneus- 134, 5, lidia- 49, 5, lignido- 135, 2,
linci- 134, 8, lisinia- 75, 2, martirius- 160, 6 (sed martyr- 91, 19, 138, 3),

- pamphilia* 49, 4, porfirius* 133, 4, seica** 138, 2, siferonti** 48, 15, siriu*
etc. 61, 16, 74, 3 (sed syria* 49, 3), licius* 139, 5, lriion* 136, 2.
- y pro i: useytu 76, 5 pro ariolo, areydumi* 127, 6, hyatu 140, 14, peracythius 48,
5 (latasse per labam sudagiarn ut indyhu), pyron 76, 1 (sed pison* 76, 9),
udy 87, 19. — formae autem syriacae* 146, 5, 169, 7, 170, 3 et syriensis** 142,
12 in usu sunt, ut patet ex aliis exemplis; cf. Syriacis apud Lardnam, Cetica
264 et Msh, Auct. antiq. XIII Index VIII p. 689, similitas uidentur latinae
mursa* 78, 7, myrsa* 119, 10, mirsa* 131, 4 ex naris formis graeca Μορσα
et Μέρσα deiusitas esse; al. Myrsam apud Onasiam VII 22, 10.
- o pro u: iucoloni* 145, 13, 173, 11, cum saepe, epistol* 45, 11, 46, 6 (epistul*
saep), iulynicon 159, 9, noncup- 140, 27, 153, 14, 26, secundus 98 n. 3,
mudcom 147, 27, uostus 133, 8 pra musae, pelasio 76, 12, plotareus 137, 2,
theodolus 76, 18.
- u pro a: apostulus 99, 1, constantinopol* (ex Κωνσταντινουπόλ.) 64, 17, 64, 25,
66, 8, 67, 2, 4, 6 (sed constantinopol* 45, 10, 50, 20, 51, 15, 53, 10, 61, 23,
66, 4), eumun- (sapius), sinjanti 48, 15.
- b pro p: scribt. (-scriba-) sapius, baptizatus 81, 2, turbiti 60, 20.
- p pro b: supites 146, 24, bene in optin* 96, 3, 98, 18, 101, 13, 142, 4 bis.
- b pro u: archibo, bacat, deaderis, benenuu, captibare, conidentiam, debot, de-
prabatu, jabrut, inbenescunt, nobas, pridatu, silbanus 170, 6.
- u pro b: aceruis, confiluitur, confiteor, deliuratione, dignaueris, existimauit,
iaproudas, inpronouites, iareprehensiuilem, iudicauit, liuet, nequitis, orauit,
pleuis, praeuatu, prout, prouilem, isparauit, ronorctui, separauit, seruauit,
uasilica, uenis, uibioleca, uienaium, euuuius saepius, liucruis
sapius, theuis 133, 8, uasilium etc. 123, 1, 159, 24, uitiua 49, 4.
- e pro t: accusationem, adserciani, uffeccionem, uibiciores, audienniam, conu-
ciente, consociuua, discuciantui, eciam, flagiciis, forciores, malicia, perfecio,
pasiar, pocius etc. — in nominibus propriis: accianu* 158, 24, disculeciana*
61, 16, diocletianopoli* 133, 3, galacia* 49, 4, 22 (sed galatia* etc. 49, 3, 55,
12, 133, 5), geronius* 139, 3 (sed geronius* 74, 6), marciali* 174, 6, pa-
neratio* 93, 111 (sed paneratio* 75, 17, 163, 15), quinciacum* 123, 2.
- i pro e ante i sequente uocali: aditendus, adsolata, audatia, decipiebant, fallatae,
inditia, iuditia, peritiora, pertinaciores, sociarentui sita, — in nominibus pro-
priis graecis i pro x positam mutamus in e, cum scribas i et e saepissime can-
didisse satis constat, exceptis aliquibus nominibus, quas tamquam latina
usurpabant uelut patritius* 174, 7 et uradiu* 80, 6, 106, 3, 123, 5, 144, 13,
158, 25, 159, 6, 161, 1, 163, 16, 170, 11, 174, 5 (sed uradiu* saepe), acatius
131, 7, anthiotia 131, 6, cappadotia 49, 3, sardiliam 60, 16 (cf. 48, 9). —
i pra e ante unam uocalem: audatiter 66, 15, homilidia 67, 5, iudilius
57, 9, partitipem 58, 13, propteris 47, 9, radilibus 65, 22.
- e pro g: suegesianibus 58, 20.
- g pro c: dogtrinae 82, 5, refignetur 65, 12.

c pro qu: alio 59, 6, eo 57, 30, 58, 4, cominus 49, 18, eandem 55, 10 (eundam 56, 24), eos 58, 30.

qu pro c: hereti quorum 60, 23, quoriscopus 118, 3, quis 176, 5. — In nominibus propriis quō pro x: quare: anguis 55, 12, 75, 13, angulritanus 163, 15, quimalio 66, 26, quiriis 76, 8.

d pro t: utque saepius, caput 127, 4, quodque 56, 21, utud 146, 20.

f pro d: olivit 94, 10, 18, interpretatur 164, 1.

f pro ph (φ) saepius secundum usum fere communem saeculorum IV et V: amfioni 48, 15, oroposobis 137, 7, demofilus 78, 2, 91, 18, 170, 4, 5, 1 hso 131, 8 (vel epheso 74, 7, 119, 9), filudelfia 76, 8, filtus 26, 3, 5, filippis 133, 4, filippopol 78, 3, filoxeni 127, 8, foenice 43, 3, folinus 142, 10, 12, 18, 145, 2, 146, 5, 12, 14, 18, 22, 26, 147, 1, 6, 12, 148, 2, 158, 14, frigis 49, 5, mofonius 74, 7, 119, 3, 123, 8, 131, 8, olograja 143, 5, paslagonia 49, 4, phlosophiam 162, 20, porfirius 133, 4, rinferoni 48, 15, rofionius 174, 7, stefanus etc. 121, 2, 123, 5, 131, 6 (vel stephanus 74, 3, 119, 7), thelapius 74, 12, trifon 136, 2. — male ph pro f positum in propham 49, 24, 53, 14, 54, 20, 55, 16, 59, 2, 60, 22.

g pro i: regelis 63, 27.

i pro g: ista 61, 25, protoieue 63, 25.

p insecta inter m et t (s), m et n: dampn 45, 12, 20, 26, 175, 12, 15, 18, 176, 21, 177, 15, 17, condemn 157, 12, 188, 14 (domn-, condemn- saepius). p inter m et t (s) abest: contentu 177, 6 (vel conempuerunt 108, 1), derum 80, 4, promtum 99, 2 (vel promptum 148, 16), -sum- (-sumi-) 58, 3, 61, 2, 62, 25, 63, 14, 71, 5, 100, 8, 147, 13, 154, 12 (sed -sump-, -sumpt- 45, 2, 70, 6), tent 99, 7, 101, 3, 104, 2, 105, 6.

x, z, s promiscue adhibita: execr 49, 23, 56, 6, 64, 5, 73, 5, 111, 11, 129, 2 (sed exacerari 62, 23), xilium etc. semper, exiet semper, exat semper, expeit semper, xpoliantes 149, 15, exiat sic, semper, exlinguere 148, 12, exliuiones 61, 27, exasperat 99, 13, exaurerunt 104, 2 (exaurerent 95, 13). — xsiquam 148, 4, conflucrat 64, 16, distincti 99, 2, sinexit 127, 13.

a pro x: ansii 142, 20, auxilium 66, 30.

notales insertae: opinior 141, 3. — bene in argumenti 99, 3, prode iur 56, 7, profugit 55, 3, fugiunt 118, 8, stranguilarentur 128, 16. — i addita ante s imputam: istatula 82, 9, 93, 21, 94, 1. — uiculis primitias serasta in uerbis compositis: condamnemur 62, 15, delenemus 87, 23 pro retinemus, possidebit 99, 18, praesedemus 62, 4.

consonae male omissae: ommilatis 52, 30, autoritate 44, t, completum 98, 6. — geminatio male neglecta: acusat 66, 22, ambusit 142, 3, onguisimam 66, 2, consumande 98, 4, difertis 175, 19, elesi 72, 2, 7, xusieri 116, 2, moluit 129, 3, posuit 83, 5, tranquillitas 92, 8.

consonae additae: centuplum (Matth. 19, 29) 99, 17, coniuxerunt 59, 26.

— geminatio lapsa vel minus recta: *adulterit* 148, 4, *detullerunt* 110, 2, *intulserunt* 154, 13, *perfulsit* 86, 28, 90, 25, *acensu* 53, 13, 19, 54, 12, 56, 25, 57, 4, 11, 29, 66, 16, 112, 9, 113, 3, 118, 10, *excussu* 57, 6, 100, 15, 109, 1, *confusionem* 50, 13, *occassio* 145, 24, 147, 2, 151, 15, *amissura* 157, 17, *admissurus* 97, 9, *commissit* 61, 24, *permisserunt* 120, 1, *praetermississe* 130, 2, *promissural* 167, 18, *transmissimus* 160, 16. — in nominibus propriis: *nrabin* 137, 6, *acrisium* etc. 159, 18, 174, 4 (*arrianiuum* 157, 2), *arrianius* 47, 17, 155, 28, *adderius* 76, 17, *medili* 116, 10, *medilium* 116, 11, *polladium* 75, 24 pro *polidiane*, recte in *aiius* (= *Aiius hui reticus*), *arriun**, *arriamanil**, sed *arius** (= *episcopus Arabiae*) 121, 1, 137, 5, *ossius** (sed *hossius* 60, 26) passim.

aspiratio male addita vel omissa in uerbis latinis: *hactibus*, *haccesine*, *haccedentalibus*, *honorosius*, *exhorti*, *hortus**, *ae*, *aienus*, *odierum*, *artenda*, *orinamus*, *astis*, *uniani*; *abborendus*, *anleae*, *ixibilis*, *izauial*, *mm imbandum*; *hulianum** 155, 10, *hossius* 60, 28 (*ossius** passim), *ithalium* 158, 7. — *h* male addita in uerbis graecis: *carthe* 127, 7, *calhenas* 110, 5, *horodorum* 168, 2, *synodus* 87, 5, 19. — *h* addita in nominibus propriis graecis: *heruseuion* 129, 3 pro *cusebinnam*, *hircnus** 170, 6, *acthius** 135, 6 (sed *actius** 61, 18), *anthiocia** 118, 4, 131, 6 (sed *antiochia** 119, 7, *antiochia** 74, 3), *arthemius** 86, 2, *cartherius** 76, 2, *euthicio** 48, 15 (sed *cuticins** 78, 3, 139, 5), *thelapius* 74, 12, *theru** 77, 7, *thimothus** 76, 10, 78, 5. — interdum posita ut *ca* pro *x* graui non uocales et et *el* faisse recte quidem, quin *e* sonabat ni *ansann* sibilans, quod uolet etiam de *th* posita pro graeco *z*; formae ni *naicethum** 141, 23 (sed *maiceth** 60, 3, 74, 4, 117, 1, 140, 13, 141, 20), *thanceos** 76, 11, *narcharius** 114, 8, 115, 7, 116, 4, 141, 30 (sed *narcharius** 174, 10), *niihae** 160, 23 ex *nnahugin* o *nni* isae uidentur. sunt autem exempla haec: *calchedoni** 74, 12, *nachedoni** 54, 5, 133, 3, 4, 134, 8, 135, 6, 136, 5, 139, 2, 3 (sed *macedonin** 135, 2), *machedonius** 68, 24, 74, 10, 75, 11, 91, 19, 136, 7, *narchisus* 170, 5 (sed *narrissus** 77, 10, 119, 7, 123, 5, 131, 5), *nichea** (*niehen**) semper, *trachia** 49, 6 (sed *tracia** 86, 1, 133, 6, 134, 6). — *th* male posita pro *h* in uerbis latinis: *conchilium*, *michi*, *nichilaeptus*. — *h* omissam in uerbis latinis graecis etiam pos omissimus: *anathematizari** 174, 23 (sed *anathema** etc. saepius), *bithiaca** 177, 12, *calcumini** 115, 10 (sed *caltherum** 115, 5, 6, 141, 22), *atholic** 103, 6, 156, 13 (sed *catholic** saepe), *otografu** 143, 5, *omension** 44, 4, 45, 27, 87, 16, 88, 6, *seismatics** 126, 16, *ironi** 142, 11, *ypontilis** 46, 21, *nenin** 61, 12, 135, 1, 136, 2, 6, 137, 2, 7, 138, 2, 3, 4, 139, 4, 5, 6 (sed *nehaia** 135, 3), *acini* 147, 5, *adrianopoli** 55, 21, *antiochia** 119, 7, *anthiaria** 118, 4, 131, 6 (*antiochia** 74, 3), *areydami** 127, 8, *aielus** 74, 18, *bithinia** 49, 4, *bitynia** 54, 6, *bithinicus** 75, 23, *doliceus** 74, 5, *eliodorus** 137, 3 (sed *heliodorus** 160, 23), *emimonia*** 49, 6, *corlasius** 174, 9, *eplapilos** 135, 1, *enadin** 134, 8 (sed *heraclia** 74, 15, 119, 7), *ematinus** 174, 8, *eustathius*** 75, 15, *eulerius** 133, 6, 137, 4, *eulicins** 78, 3, 139, 5 (sed *euthicio** 48, 15), *icropoli** 77, 17, *partienpoli** 136, 5, *plutarcus*** 137, 2, *tebr** 135, 1 (sed *thebis** 133, 8), *terasia** 134, 4, *assalia** 133, 8, 134, 5 (sed *thessalia**

135, 6), *tesalonicæ** 135, 3, *tesalonicensis** 61, 13, *ficius** 139, 5, *tracia** 85, 1, 133, 6, 134, 6 (*trachia*** 43, 6), *yginius** 86, 2, *ypala*** 134, 6.

In textibus ab ipso Hilario compositis secuti sumus eius rationem scribendi orthographicam aliunde nobis notam corrigentes *presbitero* 140, 11 in *presbytero*, *cæcilianum* 166, 16 in *caecilianum* et in epistula Liberii ad Constantium, quæ nobis alio quodque vetusto libro manu scripto bonæ fidei tradita est, huius codicis meliores formas (y pro i in *martires* 91, 13, *presbit*-91, 26, 93, 10) recepinus.

Ea omnia, quæ nitio lectionis vel ascriptionis magis quam pronuntiationis tribuenda sunt et sæpe ipsum sensum textus mutant aut obscurant; In apparatu critico adnotauimus.

Sæpius etiam accidit, quod litteræ exciderunt, præsertim in fine uocabulorum sequente uocabulo eadem littera iniipiente, uelut 53, 8. 61, 20 *quod*(d), 61, 19 *prob*(i)a, 47, 9, *quantu*(s), 56, 7 in *cas*(i)um, 66, 3 *decessor*(i) sui, 80, 8 *qua*(m) miruerant, 99, 7 *fide*(s) saluat, 166, 14 *ill*(i) scilicet, 163, 22 *ill*(i) xpi, 50, 19 *condi*(c)itui, 52, 3 *sollici*(t)e. — sæpius excidit in finali, uelut 44, 20 *ciuitate*, 45, 14 *ignoranti*a, 57, 29 *mar*te, 60, 23 *doctrina*, 61, 5 *iniuria*, 67, 4 *ciuitate* etc. — ix altera parte m nellignum — supia lineam ductum sæpius in fine uocabulorum male additur, uelut: 43, 9 *sensum*, 49, 27 *occursum*, 62, 26 *ecclesiam*, 43, 16 *causa*, 45, 7 *forma*, 98, 5 *affectione* etc. — aliae litteræ falso additæ: 141, 11. 12 *quo*(d), 59, 23 *iudic*(i)um, 99, 12 *mundici*(i)s, 64, 17 *c*(r)edenlibus, 58, 10 *teprob*(i)um, 58, 7 *protogen*(s) sedere, 100, 7 *coeli*(s) spem, 102, 6 *per*tinatore[s] studio, 45, 21 *exul*(l)lantium, 156, 6 *exul*(l)lantia, 61, 22 *habere*(s)ur, 63, 19 *soli*(t)e; de nominibus propriis cf. Studien II li.

Aliquoties etiam unum uocabulum per errorem in duo scinditur uel duo in unum uel in duo alia diuersa coniunguntur: 46, 13 *del* il pro *de*el, 62, 19 *terras reputant* pro *terre* putabant, 64, 29 *terminare acderunt* pro *termina* resederunt, 86, 26 *scriptore cognosca* pro *scripta* recognosces, 88, 15 *in*haere pro *in* hære, 90, 18 *episcopi lates* pro *episcopis* italica, 93, 14 *tenebis* pro *te* nobis, 98, 20 *traducet* pro *traduces* et, 99, 6 *obit* pro *ob id*, 147, 15 *in ieta* pro *iuta* etc. haplographa uita sunt menda uelut 99, 10 (*ia*) iniquitale, ditlographa menda ut 64, 16 [*se*] *uenes*.

Errata, quæ interpreti latini epistolæ synodi Sardicensis Orientalium (Sci. A IV) in uertendis subscriptionibus acciderunt, non correximus, cum ipsi interpreti imputanda sint; reliqui enim sæpius per errorem genetinos græcon, uelut 75, 23 a *Zeion*, 76, 11 a *Thaneos*, 76, 15 a *Tivados* (*brodas* A), 77, 15 ab *Allalias* (a *gallias* A).

In orthographia præpositionum in uerbis et uerbis compositis exemplum codicis A plano secutus sumus:

ad ont: e: *acclamauit* 61, 6. — ante f: *aff*ct- 50, 23. 98, 5. 100, 3. 165, 14, *ad*finēs 110, 1, *ad*firmet 140, 27, *ad*iuu ete, 44, 1, 119, 8, 123, 7, 126, 15, 144, 6. —

ante g: *ad*gregamini 175, 26. — ante l: *ollegationes* 93, 3. — ante m: *am*mirati

- 51, 26, *advisceri* 43, 17, *admixtos* 100, 3, *ammilli* 52, 30, 67, 12, 88, 4 (*admitt-sarpinus*). *admon.* 94, 1, 3, 102, 17, 130, 17, 136, 6 (*ammonitione* 50, 23, *am-moneo* 172, 16), *ammonueri* 146, 8. — ante n: *adnerlimur* 99, 24, *amundi* 50, 16, 51, 24, 166, 5. — ante p: *adpalam* 59, 6, *appor.* 87, 22 etc., *adpellatio* 44, 10 (*appellat* 54, 16), *adpetuerunt* 109, 8 (*appehentes* 64, 20), *adprehend.* 98, 20, 99, 20, *adprobaui* 82, 22. — ante q: *adquir.* 98, 18, 172, 7, *adquiescitis* 175, 12. — ante s: *adseuerant* 6, 14, *ascend.*, *ascens.* 44, 3, 48, 2 etc., *adseu.* 46, 17, 102, 16, 147, 8, 18, 148, 2, 149, 24 (*assensus* 175, 13), *adser.*, *adsert.* 60, 24, 101, 13, 121, 5 bis, 140, 15, 18, 151, 6, 159, 24, 160, 8 (*asser.*, *assert.* 49, 27, 60, 4, 10, 162, 26), *adseuerar.* 92, 3, 115, 2, *am ignem* 1151, 20, *ndsimilarunt* 117, 8, *adxi.* 144, 9, 153, 3, 175, 24 (*assilientibus* 84, 9), *ad ocino* 82, 4, *ad-solri* 140, 14, *aspicientes* 54, 10, *adnu.* 45, 2, 70, 6, 71, 8, 87, 14, 100, 8, 154, 12. — ante t: *adestantur* 91, 24, *allrilus* 64, 25, *adul.* 97, 5, 148, 4, cum (com) ante b: *combussit* 66, 25. — ante l: *conlocauit* 43, 12; *conloquia* 172, 17, *collations* 95, 7, *collecta* 96, 18. — ante m: *commencar.* 130, 12, 175, 6, *commen-dalia* 56, 4, *comment.* 107, 6, 108, 10, 116, 1, *commereii* 56, 23, *commigravit* 91, 3, *commiisist.* 102, 9, *comminuui* 53, 15, 55, 8, 20, *comminus* 86, 12, *com-mitt.* sæpe (*committ.* 112, 4, 113, 5, 114, 2), *commixtum* 66, 10, *conmod-sarpinus*, *communefacimus* 159, 16, *commau.* 94, 8, 105, 6, 111, 8, 129, 11, *commu-ni.* sæpe, *compar.* (= *beschaffen*) 54, 25 (*compar.* 57, 29, 154, 22), *compar.* (= *gleichstellen*) 54, 27 (*compar.* 141, 18, 151, 2, 163, 7), *compellere* 45, 12, *compemus* 160, 26, *competruli* 94, 16 (*compelens* 94, 6), *compilauerunt* 60, 21, *com-pleti.* 98, 6, 148, 16, *comple.* 52, 22, 83, 7 (*comple.* 48, 1, 94, 12), *complusse* 68, 2, *compositi* 140, 4 (*composita* 89, 17, 102, 5), *comprehensi* 113, 6, 124, 2, *compresbyt.* sæpius, *comprimere* 148, 11 (*comprim.* 109, 1, 149, 22), *comprod-* 97, 8, 117, 8, 158, 21.
- in ante b: *inbutus* 142, 12 (*inbutum* 60, 22). — ante l: *inlat.* 66, 7, 10, *inlibatum* 91, 13, 159, 15, *inlicium* 157, 2, *inluminatiōe* 162, 6, *inclus.* 54, 9, 56, 3, 87, 7, 165, 12, *inlyricum*** 158, 3, 9, 159, 1. — ante m: *inmaculatum* 49, 11, *im-manissimam* 61, 24 (*immaniter* 63, 11), *inmemoriam* 66, 9, *imensa* 60, 16, *inmerito* 93, 8, *inmerserunt* 123, 1, *inmii* sa 83, 8, *inmilitate* 86, 7, *inmutata* 88, 3 (*inmut-* 88, 16, 151, 11, 159, 23). — ante gn: *innobiles* 111, 2. — ante p: *impend.*, *impens-* 87, 25, 165, 10, 175, 20 (*impend.*, *impens.* 102, 6, 25), *imperi.* sæpius, *inperit* 142, 26, *impetr.* 81, 9, 93, 13, 167, 13 (*impetr.* 90, 8, 23), *impetus* 166, 5, *impi-sæpe*, *impleui* 91, 6, *implicetur* 164, 6 (*implicant* 149, 2), *implorauit* 113, 2, *import.* 61, 22, 61, 5, *improbilas* 142, 4, *improbabiles* 149, 2, *imprudens* 50, 13, *inazudenter* 66, 11, 136, 21, *inapugnationem* 114, 4, *impulsus* 170, 14 (*inpulus* 118, 8). — ante r: *irreligiositas* 46, 6, *inreperere* 141, 4, *inreprehensibilem* 118, 6, *irrito* 94, 19 (*irritum* 86, 18, 188, 1), *irrogauit* 66, 18, *irruisse* 141, 20.
- ob ante p: *opponus* 52, 8, *oppressi* 112, 8, *obpugnauerunt* 112, 9. — ante l: *optin-* 96, 3, 98, 18, 161, 13, 142, 4 bis (*obtin.* 79, 6, 87, 16).
- inb ante c: *succumbere* 92, 11. — ante g: *sugger.* 163, 23, 164, 7, *suggestionibus* 58, 20. — ante p: *subpositiones* 111, 5, *subpresissæ*** 90, 10, *subscrib.* etc. 47,

17. 66, 6. 67, 29. 83, 15. 23. 143, 6. 144, 14. 148, 1. 158, 21 (*scrib- etu*, 58, 11. 66, 10. 85, 3. 11. 86, 22. 23. 88, 1. 96, 11. 97, 10. 131, 12. 158, 12. 163, 21. 164, 9 bis).

Abbreuiationes in cod. A inueniuntur sat multae praecei magis communes uelut *ds*, *dns*, *ths*, *xps*, *acs sps*, *ni*, *uob*, *ard*, *nob*, *epi*, *sis*, *conss*, *p*, *Kt*, *oms*, *e*, *e*, *ed*, occurrunt;

cc = *carissimi*, *dd* = *dilectissimi*, *ff* = *fratres*, *ss* = *suprascripti*, *uc* = *ufr* *clausissimus*, *imp* = *imperator* (pro uariis casibus), *IMPERT* (= *u c.*) 83, 2, *AAA* (= *doL sing.*) 83, 6, *diae* (= *abl. sing.*) 83, 11, *episc* (pro uariis casibus), *EPIS* (= *gen. slug.*) 47, 16, *EPISCUM* (*acc. slug.*) 168, 3, *EPIST* (= *gen. sing.*) 87, 2, 158, 2, *siluam* (= *siluestrum*) 91, 25, *aut* (= *autem*) saepius, *ii* (= *enim*) 101, 21, *qn* (= *quoniam*) 57, 28, *quo* (= *quoniam*) 65, 2, *ni* 118, 3, *sal* (= *salutem*) 43, 8, *STANS* (= *acc. slug.*) 47, 14. — abbreuiationes in terminationibus adhibeuntur propter ipsas has: *b*; = *bus* (u. g. *omnib*); *de* = *bus* (u. g. *reb*); *is* = *bis* (u. g. *nob*), *q* = *que* (u. g. *itaq*), *u* = *rum* (u. g. *dizer*), *ii* = *rum* (u. g. *polueri*), *i* = *ur* (u. g. *habd*), *i* = *ter* (u. g. *frai*, *piopi*), *f* = *tem* (u. g. *aeternal* 148, 23, *nati uital* 161, 9, *salut* 168, 6).

2. Cod. Remensis S. Remigii deperditus (= S). editione principe *Collectaneorum* iam uulgata Iacobus Sirmondus S. I. inuenit in bibliotheca monasterii Remensis ad S. Renigium librari manu scriptum, qui continebat eadem *Collectanea*. in notula enim quadam ad epistolam synodi Parisiensis anni 361 addita ipse haec scribit in editione Conciliorum Galliae: *Hanc (sc. synodicam) primus in lucem protulit Nic. Faber cum reliquis fragmentis Hilarii ex char- taceo, ut ipse praefatus est, libro non antiquo. nos etsi eorundem frag- mentorum peruehit aliud exemplar nacti sumus in Bibliotheca Sancti Remigii Remensis, perpaucas tamen in hac praesertim epistula sup- peditauit, quae a Fabri editione discrepant.* Constantius nos cer- tiores reddit in illo libro Remensi eundem fuisse ordinem et easdem inscriptiones atque in cod. T; so quidem illud exemplar frustra quaesuisse, sed Stephanum Baluzium uarias Sirmondi lectiones suppeditando iacturam hanc utcumque resarsisse, moneo tamen Sirmondi lectiones aliquoties caute in toxiu recensendo adhibendas esse et talis cautio praesertim tunc adhibenda est, cum uariantes illae in se speciem praesentent lectionis a Sirmondo uel editoribus potius fictae quam e codice fideliter receptae, sic p. 45, 9 lectio *impietatem* (S) est coniectura procul dubio falsa pro *pietatem* (A); p. 99, 5 dicitur S legisse, sed potius Sirmondus coniectasse uidetur praenius numeratur, ubi cum A scribendum est *praenius muneratur*.

¹ *Concilia antiqua Galliae* 1 (1629), Notae ad tom. 1 p. 594.

Lectionibus variis, quas Sirmondus collegerat ex cod. Remensi, usus est etiam Iohannes Harduinus S. I. in *Conciliarum Collectione regia mazima*, in qua repraesentat complura documenta ad *Collectanea* pertinentia atque ex editione Fabri desumpta. custos enim bibliothecae collegii Claromontani Harduinus opuscula Sirmondi manu scripta nondum edita, inter quae erat collectio illarum lectionum codicis S, conservabat (Praef. XII), ut reliqua Sirmondi inedita, ita etiam has lectiones codicis S Harduinus memorat verbis ex *ms.*, in *ms.*, cum *ms.* (u. g. p. 653. 671. 711. 715. 719. 727. 747), cum lectiones codicis Pithoeani (T) relerat verbis *Pithoeanus* (p. 643. 677), *ms. Pith.* (p. 684); saepius etiam nomen Sirmondi addit, u. g. *Sirmond* p. 681, *ms. Sirmondi* p. 719, *emendato a Sirmondo ex ms.* p. 745, *Sirmond.* ex *ms.* p. 683, (*fragmentis*) *recognitis a Sirmondo ex ms.* (p. 715) et plenius cum *emendationibus Sirmondi ex ms. Remensi* (p. 727). rationes, quae explicare videntur, cur Harduinus in primo volumine, quod in lucem proliit a. 1715, ne vocabulum quidem editionem Maurinorum anni 1693 commemoraverit, attulimus in *Studien I* 14 sq. cum tamen editionem Maurinorum misisse patere videtur ex eo, quod conjecturae complures a Constantio factae, quae non aëo in propatula sunt, apud eum quoque inveniuntur, velut 50, 3 ac *loquacitatis* pro *nee l.*, 50, 7 in ipso *calumnium* *faciens* pro in ipsam *c. f.*, 59, 5 sq. *qua* — *timebat* *mutari* ab *aliquo*, *quae palm*, 67, 17 *Marcelli haeresim* pro *M. haeretici*, 120, 6 sq. *ut eam praesentiam suam ostendissent, fugerent*.

Lectiones varias codicis S, quas Constantinus nobis reliquit in sua editione, significavimus littera S¹, eas autem, quas Harduinus in *Conciliarum Collectione* tradidit, littera S². non paucas quidem lectiones codicis S in apparatu critico adnotavimus, omisimus autem in universum eas, quae cum ipso textu recepto codicis A concordant; ne tamen, quod Sirmondi lectiones a Constantio et Harduino traditas in nostra editione neglexerimus, reprehendamus, lectiones illae in apparatu critico omissae hic recenscantur omnes:

48, 15 *culicis* S¹, 52, 25 *imulantia* S¹, 56, 2 *siuebat* S¹ S¹, 56, 10 *exinde* S¹, 56, 15—17 *fidem pro se dicentes, inbre namquam deberent, sed et iudices, qui illum digne (digne an. S¹) sententiauerunt, credere noluerunt* S¹ S², 56, 17 *idro* S¹, 58, 2 *Osius* S¹ (et ita tempot), 59, 18 *reecerunt* S¹, 59, 21 *incurrunt* S¹, 60, 10 *relegitis* S¹, 61, 19 *thesaurisicnsi* S¹ S¹, 62, 22 *pei* S¹, 62, 27 *nihil damnable* S², 63, 7 *iterum* S¹, 64, 4 *diseineti* S¹, 64, 7 *iuuenescunt* S² S², 75, 12 *rusebius* S¹, 78, 2 *berae* S², 78, 15 *iubente deo* S¹, 80, 4 *expugnatae* S¹, 81, 3 *mutilare* S¹, 83, 11 *ali-*

quid Sⁱ, 96, 2 arthemius Sⁱ artemius Sⁱ, 88, 10 deuotas aurea Sⁱ Sⁱ, 88, 16 excep-
 scopus Sⁱ Sⁱ, 91, 2 longius Sⁱ Sⁱ, 101, 1 reatus Sⁱ, 102, 15 et quibus in eum, qui ad-
 sensus hic non est, 1 6. 6 illud esse Sⁱ Sⁱ, 122, 2 incendia Sⁱ, 121, 2 sunt Sⁱ, 127, 2
 Marphiciorum Sⁱ, 130, 3 et quae Sⁱ, 138, 7 prolatus Sⁱ, 140, 7 unde uirginem Sⁱ,
 140, 20 constitutum Sⁱ, 142, 8 primae propositum Sⁱ, 137, 6 tantum Sⁱ, 149, 12
 sui ex nihilo Sⁱ, 153, 4 cum Sⁱ, 155, 19 dedi Sⁱ, 157, 12 latibrosum Sⁱ, 158, 7 olim
 fidei Sⁱ, 159, 19 esse Sⁱ Sⁱ, 159, 11 a dominis nostris fratribus et consociis nostris
 Sⁱ Sⁱ, 159, 13 iactiloi Sⁱ Sⁱ, 161, 22 quos Sⁱ, 162, 8 ruae Sⁱ, 162, 27 auerterunt
 Sⁱ, 163, 16 uia paruitate Sⁱ Sⁱ, 163, 18 electum Sⁱ, 164, 6 fallacia Sⁱ, 174, 21 prae-
 dicentur Sⁱ; adde ut lectionem dubiam 76, 4 iachyrius Sⁱ.

3. Cod. Pithorannus (= T), chartaceus, saec. XV, deper-
 ditus. Nicolaus Faber in praefatione editionis suae p. 2b describit
 rudicem ut exemplar — in charta manu gallica nec latinam linguam
 satis percipiente, confusis dictionibus scriptum, quod praeterea etiam
 librorum Cassiani de incarnatione Christi epitomen eadem manu
 scriptam contineret et addit Petrum Pithoeum Lutetiae anno 1590
 illum librum repperisse et editionem ipsam fragmentorum susti-
 misse, quia spem concepisset se antiquum exemplar, unde recens
 illud exscriptum luisset, aliunde recuperare posse. bibliothecam
 autem, ex qua Pithoeus librum eruisset, Faber se indicaturum fuisse
 prolitetur, nisi uiris, qui delitescens huius in bibliothecis suis the-
 sauri dignitatem non agnouissent uel agniti non sine publica
 iactura tam diu continuissent, ruborin sullundere uirritus esset.
 codicem T ad monasterium S. Victoris Parisiense pertinuisse hand
 improbatum ducimus; cf. Studien I 16. eundem librum accepit Cou-
 stantius, cum suam editionem pararet, a uiro iuris docto Francisco
 Desmarêts (Desmarès), qui eius possessionem hereditate nactus erat.
 postea rodex periit (cf. Studien I 15 sq.), sed eius iactura non mul-
 tum dolenda est; nam cum ex cod. A descriptum esse iam supra
 exposuimus. quimobrem eius lectiones uarias raro, scilicet quando
 correctiones uel coniecturas haud spernendus praebet. attulimus.

4. Cod. Parisinus latinus 1700 (olim Colbert. 268. Reg.
 3382.3.3) (= C), chartaceus, saec. XVI. de hoc codice scribit
 Stephanus Baluzius, praepositus bibliothecae Colbertinae (1667—
 1683): Hoc est ipsummet exemplar, ex quo prodit editio Nicolai Fabri
 anno MDXCVIII, ab eodem Pubro repositum in bibliotheca Thua-
 na, ex qua translatus est in Colbertinam anno XI. MDCLXXX die XXIII
 Martii. Steph. Baluzius — Emendationes in margine appositae sunt
 Nicolai Fabri eius manu scriptae, anno 1683 cod. C cum aliis Col-
 bertinae bibliothecae libris bibliothecae regiae adiunctus est. praeter

Collectanea, quae p. 1—131 occupant et quae exscripta sunt ex T (cf. supra n. 3), liber continet undecim alia opera, inter quae Marcellini et Faustini libellus precum, Rescripta Honorii et Theodosii, Concilium septimum oecumenicum memoratu digna sunt. Constantius, qui in componenda editione etiam eod. Cinspexit, hunc et codicem Colbertinum et *Apographon*, quo usus est Nicolaus Faber, appellavit (o. 1402). nos lectionis codicis C negleximus excerptis correctionibus aut coniecturis alienius momenti sine ab ipso scriba sine a Fabro adiectis. coniecturas autem et emendationes, quam scriba ipse postea addidit, notamus siglo Cml, eas vero, quae Ender apposuit, siglo Cml2.

3. Inter documenta *Collectaneorum* sunt nonnulla, quae etiam extra totam collectionem seorsim tradita sunt et quidam maxima ex parte in collectionibus enonum; sunt autem haec: Series A IV 2. V 1. VII. IX 1. 3; Series B II 1—4. G. S. 10. VII 1—G. 8—11. quoniam ad commodiorem usum lectorum in nostra editione etiam illos textus parallelos, qui quam maxime inseruunt ad textum *Collectaneorum* accuratius emendandum et melius intellegendum, repraesentauimus, hoc loco illorum textuum testes manu scriptos breuiter enumeremus atque recensentibus necesse est. integros autem textus tantum eos dedimus, qui multum discrepant a textu *Collectaneorum*. textus graecorum parallelos vulgauimus secundum Athanasium¹, qui ipse documentis tempore rral proximis, additis eorum editionum graecorum lectionibus variis.

¹ Athanasii libri manu scripti, quos adhibuimus, sunt duo hi: t. Cml. P o i s i n u a graecus 474 (Reg. 2284) (= p). lul. 457, saec. XI (Opus S. Athanasii). in patet ex nota aliqua in l. 458 adiecta, pertinebat liber olim ad S. Sophiam Constantinopolitanam, cum anno fere 120 per monachum quendam in monasterium oppidi Kyriel (= Kyrisos) delatus est. unde postea in coenobium S. Dionysii montis Athonis peruenit et hinc tandem in bibliothecam Colbertinam Parisinom. — 2. Cod. Basiliensis 1581. Universitatis A. III. 4 graecus (= s), chartaceus, VI + 607, saec. XIV (Opus Athanasii, Cyrilli, Ioh. Doimaseni, Theodoretii). uilectus prius pertinuisse ad monasterium Athanasii in oronte Athonis situm. postea uenit in manus cardinalis Iohannis de Raguse († 1443), qui reliquit eum bibliothecae fratrum praedicatorum Basiliensi. — de his et aliis collectibus operum Athanasii et Fe. Wollis, *Notes and Studies of some Mss of the writings of St. Athanasius* (*The Journal of Theol. Studies* III [1902] 97 sqq. 245 sqq.); K. Lake, *Some further Notes on the Mss of the writings of St. Athanasius* (ib. V [1904] 108—110); *Studien* III 103 sq.

Nunc igitur dicendum est de singulis illis documentis separatim traditis et de codicibus, qui ea continent.

1. Symbolum synodi Sardiceusis Orientulium una cum albo prouineiarum, ex quibus episcopi conueuerant = Ser. A IV 2.

a) Latine tradita sunt symbolum et album apud Hilarium de syn. 34. in enumeratione autem prouineiarum exhibet *Liber de synodis* quinque prouincias, quae in recensione codicis A desiderantur, scilicet Aegyptum, Mysiam, Paunonias duas, Phrygiam alteram, cum contra Isanria desit. in *Libro de synodis* similiter desunt symboli articuli de ecclesia, de remissione peccatorum, de carnis resurrectione, quae differentiae aeque atque discri-men stili facile explicantur ex diuersitate archetyporum graecorum. nam aliud sine dubio exemplar adhibuit Hilarium symbolum in *Collectaneis* traditum et graeco uertice ante aetatem anni 336 in Gallia, aliud librum de synodis scribens exsul in Oriente.

b) Versionem latinam alteram symboli et albi prouinciarum continet collectio canonum, quae dicitur Theodasii diaconi. codicis Ueronensis LX (58) saec. VII (= W) in f. 79^v. nberiora de hoc codice u. infra p. XL. etiam in W. desunt articuli de ecclesia, de remissione peccatorum et carnis resurrectione. ceteroquin habet W. maximum affiliitatem cum textu syriaco (u. u. d.), ita ut concludere liceat utrumque textum profluxisse ex eodem textu graeco.

c) Cum symbolum Sardiceuse Orientalium paucis anathematibus additis repraesentet formam fidei Antiochenam anni 341, quae dicitur quarta, textu graeco huius symboli Antiocheni IV uti possumus apud Athanasium de syn. 25, Socratem hist. eccl. II 18, Niephorum Callistum hist. eccl. IX 10. formula autem synodi Antiochenae anni 344, quae dicitur *Ἐκθεσις μακροβότιχος*, resumpsit symbolum Sardiceuse Orientalium.

d) Versio denique syriaca symboli et albi prouinciarum inuenitur in cod. Parisino syriaco 62 saec. IX.¹ hunc textum syriacum symboli, qui continet in fine quaedam additamenta, in lucem edidit Schulthess p. 167 sq. dedimus nos versionem graecam ad uerbum iuxta secundum textum syriacum.

¹ Cf. H. Zotenberg, *Catalogue des Mss syriaques et sabbens de la Bibliothèque Nationale* (1874) 22 sqq.; F. Schulthess, *Die syrischen Kanones der Synoden von Nicaea bis Chalcedon* (*Abhandlungen der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Phil.-hist. Kl. N. F.* X [1908] VI sq.).

2. Epistula synodi Ariminiensis ad imperatorem Constantium = Ser. A V 1.

Graece tradunt has litteras Athanasius de syn. 10 (= cod. p l. 343^r—345^r, cod. s l. 426^r—427^r), Soerates hist. eccl. II 37, Sozomenus hist. eccl. IV 18, Theodoretus hist. eccl. II 19, Nicophorus Callistus hist. eccl. IX 40. epistolam primitus sermone latino scriptam fuisse testatur Soerates l. c.; quare epistula in *Collectaneis* tradita ut originaria habenda est.

3. Epistula Liberii ad Constantium = Series A VII.

Epistula haec invenitur etiam in appendice operum Luciferi Calaritanus, quae tradita sunt codice Vaticano Reg. 133 (= U) in Gallia scripto saec. IX et codice Parisino S. Genouefa 1351 (= tr) saec. XV, qui legit Guilelmum Harlet, cum paravit editionem operum Luciferi. epistula traditur in cod. U l. 164^r—166^r, quorum tabulas photographicas suppeditavit Franciscus Ehrle S. I., et in cod. G f. 141 sq., quae contulit Iulius Lebreton.

4. Delinitio Ariminensis episcoporum homoniarum = Ser. A IX 1.

Versionum latinam definitionis a nostra diversam tradit cod. Bodleianus e Museo IOI (olim Floriacensis), (= J) saec. VI in ultimo folio i. e. l. 62^r, qui liber continet collectionem conciliorum et canonum, quam dicit Fr. Maassen 'collectionem (Christoph.) Instelli', in cuius possessione codex olim fuit. definitionem contulit H. M. Bannister.

5. Damnatio haereticorum = Ser. A IX 3.

Graece tradita est damnatio ab Athanasio de syn. 11 et quidem in cod. p l. 345^r, in cod. s l. 428^r.

6. Epistula synodi Sardiensis Occidentalem ad universas ecclesias = Ser. B II 1.

a) Recensionem latinam praebet cod. Ueronensis LX (58) saec. VII (= W) f. 81^r—86^r. collectionem autem canonum in W nobis scrutam appellavit Theodosii diaconi, quod invenitur f. 126^r subscriptio a manu diaconi eiusdem Theodosii addita: *Hec de mendosis exemplaribus transidi tandem et quedam quidem quae...* (quamvis Ball.) *non ut uolui[t] tamen potui recorrex[i] quedam autem tacito preternisi rei (= rem in uel reuerendi Reiff.) dñi arbitrio*

² De codice cf. Ballerini, *Leonis Magni Opera* III, P. II c. 1X; A. Reifferscheid, *Bibl. patr. lat. ital.* I 35 sqq.; alios auctores u. *Studien* I 21.

derelinquens qui legis ore (leg. ora) pro me peccatore sit (si Reitt.)
 dñi abbas redemptorē (humilissimus omnium diaconorum) theodosius
 indignus diaconus fecit, quibus ex verbis colligitur quidem Theo-
 dosium diaconum singula monumenta, quae nunc collectionem docu-
 mentorum et canonum codice W traditorum efficiunt, suo quodque
 ex exemplari transcripta in unum redegisse corpus, minime autem
 probant eum documenta in codice W recepta ipsum e sermone
 graeco in latinum vertisse, neque id affirmare potuit Theodosius.
 num inseruit collectioni suae non solum documenta, quorum
 exemplaria originarii sermone latino scripta erant, ut acta quaedam
 conciliorum in Africa habiturum, sed etiam alia monumenta, quae
 desumpsit e versionibus latinis vetustioribus, ita transtulit vel
 potius transcripsit acta complura conciliorum graecorum e ver-
 sione Isidoriana, canones apostolorum et canones Antiochenos ex
 interpretatione Dionysii Exigui; alia denique documenta, inter
 quae acta Sardicensis erant, deprompsisse videtur ex interpretatione
 quadam latina, quae collectionem documentorum graecam Ale-
 xandriae circa annum 385 ortam — forte Synodicon Ps. Atha-
 nasii — repraesentabat. ceterum Theodosium linguae graecae
 omnino ignarum fuisse putant fratres Bullerius*, qui addunt eum
 latinae quoque linguae imperitissimum ex ipsius adnotatione co-
 gnoscere, quod peculiariter ad litteras Sardicenses attinet, harum
 versionis latinae Theodosium diaconum auctorem non esse etiam eo
 apparuit, quod illae litterae continent complura menda scripturae,
 quae librarium exscribentem, non translatores novam interpre-
 tationem comparantem recte indicant; legitur u. g. in W 101, 14
religioso sola pro religio sola, 105, 14 *apa pro aselepa*, 106, 9 *thro pro*
theogene, 107, 10 *mendacium pro mendaciis*, 110, 13 *potauerant pro*
portauerunt, 113, 16 *uersatio pro uersutia*, 114, 16 *facta pro ficta*,
 114, 16 *macaris pro macario*, 116, 13 *iussisse pro ussisse*, 117, 12 *ne-*
cesse pro nec esset, 118, 18 *credidisse pro credi ista uel credi in se*, 119,
 13 *presbyterarum pro presbyteratam*, 121, 17 *inocultas pro inultas*,
 124, 13 *hae et qualitate pro ac de aequalitate*.

His igitur consideratis optimum duximus orthographiam
 ipsius endicis quidem sequi, quantum fieri posset, sed tamen ea
 grauiora menda orthographica corrigere, quae abhorrent a primario
 translatores erudito utpote sermonem et graecum et latinum callente.

* Cf. Bauffet, *Le Synodicon de S. Athanasie* (*Byzantinische Zeitschrift* X [1901]
 128 sqq.). — L. c. p. CXXVII; cf. Maassen L. c. 550.

ad usum autem eorum, qui orthographias omnium codicis W nouisse desiderant, addimus hic eorum breuem conspectum.

Saeptus ponitur in W male *e* pro *ne*, praecipue in finibus primas declinationis, u. g. alexandrie, aueyrs, npostolice, quie, antholice, ecclesie, gahle, gaze, malitie, precipue, que, sue, celos, hic, preduerjui, predictos, present., quesi., sepius; retinimus tamen *e* scriptam pia in graeco, n. g. heres- 105, 16, 122, 14 (sed haereticus 111, 20), cessantiae 119, 17 (sed caesareae 123, 12, carnaria 118, 14), palestina 103, 10, 121, 11 (sed palaestina 119, 17), h. male omittum in adibenter, adorantibus, cresini. i. meribitui pro η graeco aliquoties in minophantus 106, 10, 119, 17, 123, 14, catechumen- 115, 13, 14 (sed catechumeni 115, 17); quae forma receperunt in textum, a geminatur falso in depossitos, excusantes, possuerunt, exposuerunt, retinimus tamen a geminatum in cessantiae 119, 17 et caesarene 123, 12, pariter receperunt formas has; adque, alius, apud, aeternum (Αἰώνιος), eandem, epistolae, mutationes, temperauerunt (non autem 112, 12 notumplini), iteroque immanitas retinimus in uerbis compositis assimilationes uel dissimilationes.

Ea autem, quae in W minus recte uel etiam falsum translata inueniuntur, translatorum, non scribae codicis W imputanda esse patet. quare textum ipsum, quibus codice W traditur, sine ulla mutatione repraesentare satis habuimus correctis tantum notis librorum et adiectis in apparatu critico notis quibusdam, quibus translatorum errores, si ex re uisum esset, explicarentur. uersio autem epistulae Sardicensis fere ad uerbum facta est secundum exemplum recensionis Theodoretum, non Athanasium; cf. 109, 12 ubi W ἐκεῖ Theod (B G F) illi A ἐκεῖνοι Athan — 110, 15 surrexit W ἀνέστη Theod decessit A ἀπέθανεν Athan — 117, 13 prouiderunt W προήγαγον Theod adduxerunt A ἔγαγον Athan — 124, 13 separantes enim filium a substantia patris ac de aequalitate W τοὺς γὰρ χωρίζοντα; τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας καὶ θεότητος Theod separantes enim filium A τοὺς γὰρ χωρίζοντας τὸν υἱὸν Athan — 125, 14 consentire et proueniare W συναινέσαι καὶ ψηφισασθαι Theod confirmare A συνεψηφισασθαι Athan etc. — album provinciarum (p. 103) inuenitur in W et apud Theod, desideratur in A et apud Athan — 105, 14 additur nomen Asclepae episcopi in W et apud Theod, cum desit in A et apud Athan — 106, 11 sq. adiungitur in W et apud Theod episcopis Athanasio, Marcello, Asclepae nomen sedis episcopalis, quod omittitur in A et apud Athan; cf. 123, 11 sqq. — manus correctrix, quam in apparatu diximus n2 et quae in W complura emendauit uel addidit, pertinet ad saec. XII, contulit epistolam Antonius Spagnolo, praepositus bibliothecae Ueronensis.

b) G r u e e tradita est epistula ab Athanasio apol. c. Ariano

44—49 (in cod. p. f. 241^v—246^v et in cod. s. I. 376ⁱ—379^v) et a Theodoro hist. eccl. II 8. in editione nostra repræsentauimus textum Athanasii cum lectionibus variatibus Theodoretī, textus Athanasii et Theodoretī aliquoties inter se differunt; uterque autem haud paucis locis discrepat a textu latino codicis A. unde in restituendo textu codicis A caute procedendum est, ne nimis corrigatur secundum textum graecum uel textum latinum codicis W, qui egiuero translatus est secundum Theodoretum. rem nonnullis exemplis illustrare liceat: t04, 8 legit A: (ut) pietas sola, quae est in Christo hominibus, custodiretur; Cn2 et Coustantius mutauerunt hominibus, custodiretur in ab omnibus custodiretur, cum textus graecus habeat (fra) ἡ ἐ; Χριστὸν εὐαγγελία μόνῃ παρὰ πάντων φυλάττεται (cf. W ut — in Christo religio solo apud omnes seruetur). — t14, 9 legitur in A: testificati sunt, qui praesentes fuerunt ex Alexandria de eodem loco, eo quod nihil tale esset fortum; Coustantius posuit et Marone et aliis locis pro de eodem loco, cum Theodoretus legat; ἡμετέροις μὲν αὐτοῖς οἱ παραγενόμενοι διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Μοριεῶν καὶ τῶν λοιπῶν τόπων, οἱ μὴδὲν τούτων πέποικεται (qui de Alexandriae et Moireae locis ipsis uenerunt W). — cf. porro t07, 5 licet etiam A cum tamen ex his W (ὁμοῖ καὶ) et t24, 9 apostoli cuius est praeceptum eum apostolica etenim est praeceptio W (ἀποστολικὸν γὰρ ἐστὶ παράγγελμα Theod.).

Quoisi quaeritur, quo seruiue ipsi patres synodi Sardicensis suam epistolam scripserint, non facile est responsum. fratres Ballerini in editione Leonis Magni III p. XXXI optime demonstrant synodum canones duplici originali exemplo redegisse, graeco nimirum pro patribus graecis et pro latinis episcopis latino; eni opinioni assentitur etiam Carolus Hele¹. idem dicendum esse opinamur de eiusdem concilii synodica ad uniuersas ecclesias missa, nusquam enim in textu latino inueniuntur signa uel uestigia translationis, immo is textus plane speciem praebet exemplaris originulis.

7. Epistula synodi Sardicensis Occidentalinum ad Iulium papam = Ser. B 112.

Latine tradita est epistula haec nonnullis etiam collectionibus canonum, quas aptissime in classes varias disposuit Fr. Maassen². codices, quibus in textu recensendo uti sumus, sunt hi:

a) Collectio Sanblasiana (= H):

¹ Conciliengeschichte I⁷ 556 sq.   ² Geschichte der Quellen und der Literatur des canonischen Rechts I (1870) 64.

α) Cod. Sanblasianus S. Pauli Carinthiae XXV a/7 (= B¹), fol. 151, saec. VII, scriptus in Gallia characteribus uncialibus. continet collectionem conciliorum quandam ortam in Italia et alinam ei, quae dicitur collectio codicis Vaticani. pertinebat libris olim ad monasterium Angiae maioris, ut elucet ex subscriptione in f. 9 adiecta: *lib' mon' augie maioris*. traditur epistula f. 141^v—143^r. contuli ipse.

β) Cod. Parisinus 3836 (Colb. 784) (= B²), fol. 104, saec. VIII. epistulam, quae habetur f. 91^v—93^r. contuli ipse.

γ) Cod. Coloniensis CCXIII App. V (Darmst. 2336) (= B³), fol. 143, s. VIII (s. VII Wattenbach), scriptus litteris liberuicis. epistulam traditam f. 141^v—143^r contuli ipse.

δ) Cod. Lucanus 490 (ol. 89) (= B⁴) saec. VIII, scriptus magna ex parte litteris uncialibus. invenitur epistula t. 267^r sqq. contulit canonicus Petrus Guidi, praesul bibliothecae Lucanae.

In eodice Parisino 4279 (Colb. 2489) (= B⁵) saec. IX epistula ipsa desideratur, subscriptiones servatae sunt (cf. infra p. XLVI).

b) Collectio codicis Diessen:

Cod. Monacensis lat. 5508 (Diessen 8) (= M), fol. 213, saec. IX. epistula, quae habetur f. 125^v—126^v, descripta est ex exemplari aliquo collectionis Sanblasianae eiusque textus maxime afinis est ei, qui continetur in eod. B¹. contuli ipse.

c) Collectio Hadriana Aucta:

Cod. Monacensis 14008 (Ratisb. S. Emmer. A 8) (= H¹), fol. 259, saec. IX/X. epistula traditur f. 167^v—168^v. contuli ipse.

Ceteri libri, qui continent hanc collectionem, sc. cod. Uallicellanus A. 5 saec. IX/X, eod. Vercellensis LXXVI saec. X, eod. Vaticanus 1353 saec. XII, velam inscriptionem epistolae referunt.

d) Collectio Dionysiana Aucta:

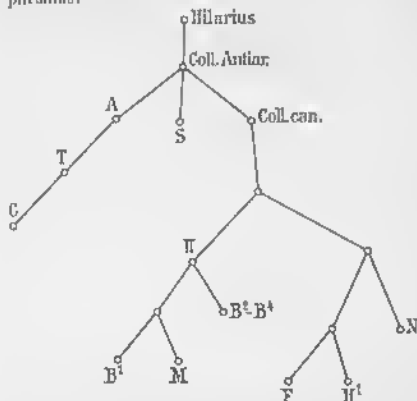
Cod. Vaticanus 5845 (= F), fol. 327, saec. X, scriptus litteris benenontanis exornatis ornamentis francicis. quaedam manus saec. XI variis locis correcturas fecit. contuli secundum tabulas phototypicas.

e) Collectio codicis S. Mauri:

Cod. Parisinus 1451 (= N), fol. 107, saec. VIII. epistula traditur f. 38^r—39^r. contuli ipse.

Ex his collectionibus Sanblasiana orta est saec. VI in Italia, collectio eod. S. Mauri in Gallia eodem saeculo, collectio Dionysiana Aucta in Italia saec. VI, collectio eod. Diessen saec. VII in Italia (?),

collectio Hadriana Aneta in Italia saec. IX. textus autem epistolae Sardiensis, qui in his uariis collectionibus traditus est, redit ad unum idemque exemplar *Collectaneorum*, quod quidem paucis differbat ab archetypo codicis A et iam ipsum continebat menda illarum collectionum. ex ipsis codicibus enumeratis M ualde similis est B¹, H¹ paucis discrepat a II et M, aed compluribus conuenit cum N et praesertim cum F. consideratis his, quae uberius de affinitate librorum in *Studien III* 105 disseruimus, hoc stemma delineari posse putamus:

De codice, quo usus est Barouius ad a. 347 n. XXII ad recensendam epistolam Sardicensem, cf. *Studien I* 25 sq.

8. Nomina haereticorum = Ser. B II 3.

Tradita sunt nomina iisdem codicibus collectionum canonum, quae continent epistolam Sardicensem ad Iulium missam, etiam Sozomeus hist. ecol. III 12 enumerat quidem nomina, sed uidetur ea desumpsisse ex epistula synodica generali (cf. Athun. apol. c. Arian. 48, infra p. 119, 22 sqq.).

9. Subscriptiones synodi Sardicensis Occidentalis = Ser. B II 4.

Hae subscriptiones continentur in collectionibus conciliorum,

quae canonum Sardicensium eam recensione, quam diei Fr. Maassen quidam¹, tradunt, sunt autem collectiones hae: Sanblasiana, cod. Vaticanus, cod. Iustelli, cod. Parisinus, cod. Diessen. nomina inserta sunt etiam in exemplaribus non paucis collectionis, quae vocatur Hadriana, supra iam vidimus in nonnullis illarum collectionum inesse etiam epistolam synodi ad Iulium Romae episcopum directam; sed in iis nomina episcoporum non sequuntur, ut in *Collectaneis*, ipsam hanc epistolam ad Iulium missam, sed canones, qui liniuntur verbis: *omnis synodus dixit: universa, quae constituta sunt, catholica ecclesia in universa orbe diffusa custodiet.*

Ad lectum recensendum collati sunt codices hi (cf. p. XLIII):

a) Collectio Sanblasiana (= H) in codicibus B¹ (l. 64—65^r), B² (l. 42^r—43^r), B³ (l. 69^r—69^v), B⁴ (qui subscriptiones solas sine epistula continet f. 68^r—69^r), in B⁴ nomina tradita non sunt.

b) Collectio codicis Vaticanus (= Φ):

α) Cod. Barberianus 679 (XIV 62, ol. 2888) (= V¹), fol. 298, saec. IX/X, scriptus ex parte litteris uncialibus. l. 75^v—76^v.

β) Cod. Vaticanus 1312 (= V²), fol. 213, saec. IX/X, scriptus litteris uncialibus. l. 62^v—63^r.

γ) Collectio codicis Iustelli:

Cod. Bodleianus e Museo 101 (= J) saec. VII, l. 27^r—28^r.

δ) Collectio codicis Diessen:

Cod. Monacensis 5508 (= M) saec. IX, f. 15^r—15^v.

ε) Collectio codicis Parisini:

Cod. Parisinus 3858 C (Colb. 1108) (= P), fol. 87, saec. XIII. P tradit nomina episcoporum ex parte tantum f. 59^v, sed omittit plerumque nomen provinciae et mutavit saepius formas nominum sedum episcopatum.

ζ) Coll. Dionysio-Hadriana (= Δ):

α) Cod. Parisinus 8921 (suppl. lat. 331) (= D¹), fol. 140, saec. VIII, f. 34^r—35^v.

β) Cod. Parisinus 11710 (Sangerm. 367) (= D²) saec. IX, l. 53^r—54^r.

γ) Cod. Parisinus 3840 (Paurianus) (= D³), fol. 152, saec. IX, l. 45^r—46^r.

δ) Cod. Parisinus 11711 (Sangerm. 355) (= D⁴) saec. IX, f. 34^r—34^v.

¹ Geschichte der Quellen etc. I 52.

e) Cod. Monacensis 6355 (Fris. 15b) (= 1^a), fol. 270, saec. IX/X. f. 77^r—78^r.

ç) Cod. Monacensis 6242 (Fris. 42) (= 1^a), fol. 291 + 20, saec. X. f. 90^r—91^r.

η) Cod. Monacensis 5258 (Chiems. 8) (= D²), fol. 166, saec. X. f. 79^r—80^r.

θ) Cod. Lucanus 125 (= 1^a) saec. X. f. 52^r—52^v.

g) Coll. Hadriana Aucta:

α) Cod. Monacensis 14008 (= 11^a) saec. IX/X. f. 58^r—58^r.

β) Coll. Vallisellianus A 5 (= 11^a), fol. 339, saec. IX/X. f. 81^r—81^r.

γ) Cod. Uercellensis LXXVI (= 11^a) saec. X. f. 63^r—64^r.

δ) Cod. Monticenus 1353 (= 11^a), chartaceus, saec. XV. f. 62^r—63^r. cod. 11^a descriptus est ex codice vetusto archivi cathedralis Bergamensis a. 1461 (cf. *Studien* I 30).

h) Collectio Dionysiana Aucta:

Cod. Ambrosianus S. 33 sup. (= R), fol. 322, saec. X—XII. initium tabellae subscriptionum traditur f. 52 (saec. X).

Ex his codicibus inspexi ipse B¹—B⁴ M P 1^a—1⁷ H¹, contuli secundum tabulas photographicas V¹ V² 11^a 11^a. Jrontulit C. Walker, 1^a Petrus Guidi, praefectus bibliothecae Lucanae, H² Romualdus Pasté, Uercellensis bibliothecae praesul alter, R Georgius Fell S. I.

Nomina episcoporum illis collectionibus canonum tradita sunt ileprompta ex aliquo exemplari *Collectaneorum* et quidem ea forma et eo ordine, quem exhibent familiae H M J P (= α); nam haec tradunt nomina eodem fere ordine atque cod. A et in nominum formis minus discrepant a cod. A quam reliquae familiae Δ H R (= β) et P. P non enumerat nisi 16 nomina et addit: *et epi nō q̄draginta quinque*, ita ut in archetypo huius quoque codicis 1^a 61 nomina, inter quae procul dubio etiam *Deas a Pufobus* commemorabatur, exstitisse videantur (cf. p. XLVIII). R autem tria tantum nomina praebet adlitis verbis, quae priter in ceteris libris canonum inveniuntur: *et subscripserunt oēs epi diuersarum prouinciarum uel ciuitatem*. causa autem mutationis ordinis in β factae est haec: in archetypo *Collectaneorum*, ad quem redeunt et A et omnes codices canonum, nomina tradita erant scriptura continua, quem ordinem secutus est etiam libra-

¹ Nomina, prout habentur in cod. Petropolitano F. V. II N. 12 (cf. Sangeiman. 337) saec. IX f. 71^r sqq., edidit nuper A. Stark, *Les manuscrits latins conservés de la bibl. impér. de S. Petersbourg* t (1910) 64 sq.

rius codicis A et scriba exemplaris collectionis canonum, ex quo ortae sunt familiae *HMJΦ*, scriba autem exemplaris, ad quod familiae librorum canonum alterius generis i. e. *Δ* et *Η* redeunt — quod exemplar ex sua parte ortum ducit ab aliquo exemplari typi *α* — mutavit seriem numerum eo, quod nomina scripturae continua tradita in duobus ordinibus posuit, ita ut primum episcopi sequeretur episcopus n. 32 numeratus, sicut melius patet ex tabella infra adiecta, in qua tabella ordinem codicis A signamus numeris ordinariis, ordinem lamellarum *HMJΦ* numeris uncis rotundis inclusis, denique ordinem lamellarum *ΔΗ* numeris circumscriptis unris angulatis.

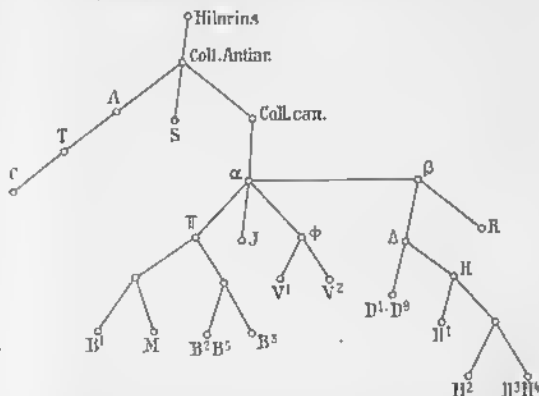
1 (1) [1].	2 (2) [32]	33 (34) [18].	34 (35) [48]
3 (6) [2].	4 (7) [34]	35 (36) [19].	36 (37) [49]
5 (8) [5].	6 (9) [35]	37 (38) [20].	38 (39) [50]
7 (10) [6].	8 (11) [36]	39 (40) [21].	40 (41) [51]
9 (12) [7].	10 (13) [37]	41 (42) [22].	42 (43) [52]
11 (14) [8].	12 (15) [38]	43 (44) [23].	44 (45) [53]
13 (16) [9].	14 (3) [2]	(46) [24]	
15 (4) [3].	16 (17) [39]	45 (5) [33].	46 (47) [54]
17 (18) [10].	18 (19) [40]	47 (48) [25].	48 (49) [55]
19 (20) [11].	20 (21) [41]	49 (50) [26].	50 (51) [56]
21 (22) [12].	22 (23) [42]	51 (52) [27].	52 (53) [57]
23 (24) [13].	24 (25) [43]	53 (54) [28].	54 (55) [58]
25 (26) [14].	26 (27) [44]	55 (56) [29].	56 (57) [59]
27 (28) [15].	28 (29) [45]	57 (58) [30].	58 (59) [60]
29 (30) [16].	30 (31) [46]	59 (60) [31].	60 (61) [61]
31 (32) [17].	32 (33) [47]		

Duae aliae discrepantiae inter cod. A et libros canonum exortae consistunt in eo, quod prius redactor collectionum canonum, qui album subscriptionum ex aliquo exemplari *Collectaneorum* sumpsit, episcopus *Vincentium* Capuae, *Ianuarium* Beneventi, *Calepodium* Campaniae, qui in cod. A sub n. 14. 15. 45 habentur, statim post *Ostum* Cordobensem et *Anianum* Castalonensem enumeravit eisque titulum *legatorum sanctae ecclesiae Romanae* dedit et quod nomen episcopi, qui in cod. A dicitur *aceras ab acaia de asapofoebus* (n. 43), in illo diversa nomina episcoporum diuisum est, scilicet in *Choeras ab Achaia* et *Deas a Pofoebus*, mutatio, quae in singulis libris canonum facta est ex transpositis nominibus *Vincentii*, *Ianuarii*, *Calepodii*, illustratur optime his numeris:

1 (1) [1]. . . . . 2 (2) [32]
14 (3) [2]. . . 15 (4) [3] . . 45 (5) [33].

In locum autem numeri 45 (cod. A), qui in libris canonum initio albi subscriptionum positus erat, successit ille *Deas a Paſoribus* per errorem introductus i. e. n. (46) [24].

De singulorum codicum natura atque affinitate plura habes in *Studien II* 13 sq. id enim hic monemus non nunc cod. V¹ (= V² in *Studien II*) ascribere saeculo VIII et ideo anteponeere illum codicei codici V² (= V¹ in *Studien II*), qui pertinet ad saec. IX/X. ex iis, quae in *Studien II* 12 sqq. de affinitate codicum diximus, efficitur hoc stemma:

Multa episcoporum eorumque sedium nomina servata sunt etiam in subscriptionibus, quae in cod. Ueronenſi LX (58) (= W, cl. p. XL) duabus epistolis a synodo Sardicensi et ab Athanasio ad ecclesias Mareotae missis (n. XX f. 103^r et n. XXI f. 104^r—105^r) adiunctae sunt. nomina sunt ex parte quidem valde corrupta, attamen non raro nobis suppeditant subsidia ad sananda menda ceterorum codicei; qua de causa nomina adiuvimus tamquam testimonia textui editionis et quidem potantius epistolam priorem siglo W I, epistolam alteram siglo W II. ceteroquin remitti-

mus locorem ad *Studien II* 50 sqq., ubi nomina demum edidimus atque de iis plura disputavimus. repraesentant illas litteras omni subscriptionibus So. Massei (*Istoria teologica delle dottrine e delle opinioni cose ne cinque primi secoli*, Trento [1742] 259 sqq.) et fratres Ballerini (*Leonis Magni Opera III* 608 sqq.). nomina subscriptionum nunc regnum illoque contulit Antonius Spagnolo.

Graece tradita sunt nomina episcoporum, qui in synodo Sardiensi aut ipsi adfuerunt aut postea decretis subscriptione adhaeserunt, apud Athanasium apol. o. Arianos 50, qui nomina eorum, qui ipsi Sardiensi venierant, initio sui albi dat; quae nomina nos in *Studien II* 58 sq. secundum codd. p (f. 246^v) et s (f. 379^v) repraesentavimus. cum nomina graeca ad totum latium recensendum saepius aliquantum conforant, ea tamquam testimonia eiusdem aetatis cum nominibus codicis W textui *Collectaneorum* subiunximus.

10 et 11. Epistulae Valentis et Ursacii ad Iulianum et Athanasium = Ser. B II 6. 8.

Utraque epistula latine scripta erat. Athanasius autem litteras in sermonem graecum transtulit secundum exemplaria sibi missa a Paulino episcopo Trevirorum (Athanas. apol. o. Arias. 58, hist. Arianorum 26). inveniuntur epistulae apud Athanas. apol. c. Arias. 58 (in cod. p f. 253^v—254^v, in cod. s f. 383^v—383^v), Sozom. hist. ecol. III 23 sq., Niceph. Coll. hist. ecol. IX 27.

12. Symbolum Nicaenum = Ser. B II 10.

De variis formis symboli cf. *Studien I* 29 et 95 sq., ubi ostendimus textum *Collectaneorum* maxime concordare cum textu Luciferi Calaritani, *De non parendis in deum delinquentibus* 18 (CSEL XIV 247 sq.). cum textus vetustiores traditi sint nimis nulli, nos in nostra editione addere conspersimus, addentes tamen lectiones variantes maioris momenti.

13. Epistulae Liberii Quamvis sub, *Nolo te, Inter haec¹, Prodrifico, Quia scio, Non doceo* et textus narrativi = Ser. B VII 1—11.

Conferuntur hae litterae ex parte genuinae, ex parte dubiae duabus collectionibus canonum, quae dicuntur Dionysiana Aucta

¹ Aliqui viri docti putarunt illas duas litteras ad Caecilium et Olym missas, quarum tantum partes sub n. 4 et 6 traditae sunt, in ipso opere Hilario integras exsistisse. sed recte monuit iam I. Chapman (*Rev. Bénéd.* XXVt [1910] 32) Hilarium ipsum ex illis epistulis non excerptasse nisi eas, quas conlitterat ad demonstrandum id, quod sibi proposuerat, scilicet Liberium ante suum exilium omnibus consiliis adversariorum firmiter restitisse.

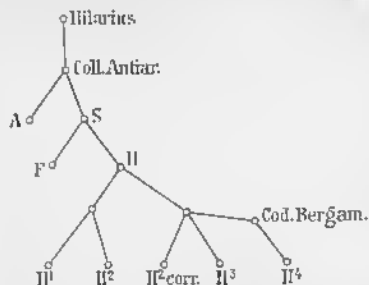
et Hadriana Aucta (cf. supra p. XLIV). uti sumus ad textum restitutum his libris: F (f. 187^v—189^v), H¹ (f. 165^v—167^v), H² (f. 229^v—231^v), H³ (l. 194^v—196^v), H⁴ (f. 179^v—181^v). H¹ contuli ipse, codicum F¹H¹H⁴ tabulae photographicae mihi praesto erant, H² contulit Aloisius Sincero, praelectus bibliothecae Uercellensis.

De horum codicum iudole, aslinitate, orthographia uberius exposuimus in *Studien III* 106 sqq. nonnulla ibidem de aslinitate dicta hic repetere licet, ut melius textus restitutus intellegatur. ex libris manu scriptis collectionis Hadrianae Auctae accuratius quam ceteri tradit textum eod. H¹, cui proxime accedit H². H³ autem et H⁴, qui eidem laminae ascribendi sunt, haud paucis differunt a codicibus H¹ et H²; quarum differentiae ad manus correctricem alicuius librarii referendae sunt. secundum exemplar aliquod huius laminae, ut quatuor pertinent H³ et H⁴, etiam cod. H¹ a manu prima et altera saec. X correctus est. mutationes arbitrarie maiores inveniuntur in H³ H⁴ et in cod. H¹ correcto haec: pro uerbis *omoto Athanasio a communionem omnium nostrum, cuius iure epistolia o me suscipienda* (p. 168, 16—169, 1) scribitur *omoto Athanasio, super quo statuta omnium uestrum a me cum sede apostolica suscipienda*; pro uerbis *in uersa in irritum deduxit scribens praenicatoribus* (p. 168, 1) legitur *in uersa in irritum deduxit; nam tribulationum tedio soligatus scribit praenicatoribus*; uerbis *qui in sanctum Athanasium orthodoxum episcopum iniuste tulere sententiam* (p. 168, 2) additur *ut exilio absolueretur et heretice prauitati accomodaret assensum*. porro legitur H³m2 H³ H⁴ 167, 15 *delator* *existere* pro *delator*, 169, 12 *contradicens* *huic* pro *contradixi*, 169, 12 *hanc itaque* pro *itaque* etc.

Cod. F quidem ualde similis est codd. H¹ et H², sed correcturas nonnullas continet faetas a manu saeculi XI, quae concordant cum lectionibus codicis S a Constantio uobis traditis, quod factum explicari non posse uidetur, nisi quod Fm2 correcturas illas adiecit secundum exemplar *Collectaneorum* ualde affine codici S. correcturae autem sunt haec: 170, 16 *cognoscat itaque prudentia uestra Athanasium, qui Alexandrinae ecclesiae episcopus fuit, (a me esse damnatum add. S¹ Fm2) priusquam ad comitatum sancti imperatoris (secundum ueras. F, om. S¹) litteras Orientalium (add. destinarem S¹ Fm2) episcoporum; 171, 13 [imperatoris] add. *fideli* S¹ Fm2; 171, 13 *eunucos* add. *direzi* S¹ Fm2.*

Textum librorum canonum textui codicis S magis similem esse quam textui codicis A ostendunt exempla haec? 165, 18 *crucios*

gladios S⁴FH fructus gladio A; 166, 16 cecilianum A aelianum S¹ helianum FH; 170, 9 iunior A iuniores, quibus credidit S¹FH. libros manu scriptos, quibus usus est Baionius ad textum epistularum Liberii recensendum (ad a. 353 n. XIX, ad a. 355 n. XXXV, ad a. 357 n. XL1) esse cod. Vaticanum 1353, cod. Vercellensem I.XXVI, cod. Uaticellianum A. b demonstramus iam in *Studien* I 30—32. addimus stemma codicum, quo eorum affinitas melius cognoscatur.

4. Nunc de editionibus *Collectaneorum* pauca adiciamus. editio princeps a Petro Pithoeo usque ad finem fere perducta in hanc prolata est anno 1598 cura Nicolai Fabri secundum cod. T et huius apographon C. titulus Init: *B. Hilarii Pietauensis prominetos Aquitaniae episcopi ex Opere Historico Fragmenta nunquam antea edita. Ex bibliotheca Pet. Pithoei I. C. Eiusdem Pet. Pithoei uita. Parisiis MDXCVIII.* haec autem editio eodem anno bis vulgata est: *Apud Ambrosium Drovart, sub scuto Solari uia Iacobara. Cum privilegio Regis et: Apud Robertum Niuelle, uia Iacobara, ad insigne Columnarum. Cum privilegio Regis.* quoniam autem *Summa privilegii Regis* Ambrosio Drovart data est, editio apud eum vulgata nideatur esse originaria, ceterum textum ex eadem officina typographica prodixisse et tantum apud diversos bibliopolas prostitisse putamus: in duabus enim illis editionibus textus plane est idem et paginae iisdem uocabulis uel uocabulorum partibus ineipiunt et desinunt.

¹ Tertiam eiusdem anni editionem nuper commemoravi A. Tücher (*Theologische Literaturzeitung* XXXIX [1914] 109): Apud Adrianum Perier, uia Iacobara, ex officina Plantiniana.

inspeximus utramque editionem, priorem in bibliotheca universitatis Bunnensis, alteram in bibliotheca Parisiensi et in bibliotheca universitatis Monacensis¹, textus editionis prinicipis est multis locis corruptus, cum haud pauca menda codicibus tradita non correctis, alia ex mala lectione addita sint, textus editus a Fabro insertus est etiam editioni Hilarii operum, quam Iohannes Gillot altera vice Parisiis annis 1605 vulgavit (p. 398—460), de novo atque iterum idem textus prodiiit in editionibus Gillotii, quae Coloniae Agrippinae anno 1617 (p. 126—144), Parisiis annis 1631 et 1652 (p. 429—490) in lucem prolatae sunt, textum primum vere purgatum atque emendatum edidit anno 1693 Petrus Constant e congregatione S. Mauri in editione Operum S. Hilarii (col. 1279—1364), cui titulus: *S. Hilarii Pictavorum episcopi Opera ad manu scriptos codices gallicanos, romanos, belgicos necnon ad veteres editiones castigata; aliquot aucta apusculis, praeviis in locos difficiles disputationibus, praefationibus, admonitionibus, notis, noua S. Confessoris uita etc.* ad textum castigandum usus est Constantius praeter cod. T et C cum lectionibus uariantibus codicis S a Sirmondo collectis tum ad complurium documentorum emendationem textibus, qui dicuntur paralleli, siue latinis siue graecis, textus a Constantio emendatus transiit uel solus uel simul cum notis etiam in editiones posterioris aetatis, qua de causa hae editiones a nobis plane neglegi possunt, sunt autem hae: editio Veronensis anno 1730 a Scipione Maffei parata (vol. II p. 617—710), editio Veneta anno 1749 sq. apud Iacobum Capellati secundum editionem Veronensem adornata (vol. II 483—544) et editio Wirceburgensis, quae cura Francisci Oberthür a. 1785 prodiiit (tom. II 44—133), Patrologia Mignii deprompsit textum ex editione Veronensi.

Editiones, quae documenta atque acta, quae extra nostram collectionem uel apud alios ueteres scriptores ecclesiasticos uel in uariis collectionibus canonum tradita sunt, continent, omnes fere commemorauimus in *Studien I* 33—36 et magna ex parte etiam in hac ipsa editione, sed quoniam pauci tantum editores textum aut coniecturis emendarunt aut secundum nouos libros manu scriptos castigarunt, in apparatu critico plurimos plane negleximus, inter paucos autem editores, qui textum reuera aliquatenus emendarunt, praestant Baronius (*Annales ecclesiastici*, ed. Coloniae Agrippinae 1609) et Hardouinus (*Conciliorum Collectio*, Parisiis, 1715 sqq.), quare horum correcturas uel coniecturas saepius in apparatu critico attulimus.

â. De fontibus atque ortu *Collectaneorum* non una fuit sententia editorum atque auctorum. conspectum totius historiae controniensis dat Max. Schiktanz, *Die Hilarius-Fragmente* 121—133; auctores recentiores ii. *Studien* I 113. quid noamet ipsi de hac quaestione sentiamus, exposuimus in *Studien* I 113 sqq. hic grauisissima quaeque repetentes praemittimus testimonia, quae ueteres de opere historico Hilariano nobis reliquerunt.

Ac primum quidem Hieronymus (de uiris illustr. 100) indicauit opus quoddam Hilarii: *Liber aduersum Valentem et Ursacium historiam Ariminensis et Selenciensis synodi continens*. etsi adnotatim-enlis, quas Hieronymus de titulis et inscriptionibus librorum in suo catalogo congressit, plena fides non semper habenda est, tamen hoc in aperto esse uidetur Hieronymum nouisse librum Hilarianum conscriptum aduersum Valentem et Ursacium, in quo agebatur etiam ille historici synodorum Ariminensis et Selenciensis. de factis autem eiusdem, ut uidetur, libri Rufinus¹ haec copiose enarrat: *Hilarus Pietasensis episcopus confessor fidei catholicae fuit; hic cum ad emendationem eorum, qui Ariminensi perfidiae subscripserant, libellum instructionis plenissimae conscripsisset eumque libellus ipse — in manus inimicorum ipso ignorante uenisset, ita ab eis corruptus est illo sancto uiro nihil penitus sentiente, ut postea, cum ad concilium episcoporum secundum ea, quae se in libello ipsius nouerant corrupisse, haereticam eum inimici arguere coepissent et ipse libelli sui fidem pro sui defensione flagitaret, de domo sua prolixis libellis talis inuentus sit, quem ipse non agnosceret, faceret tamen eum excommunicatum de concilii conuentione discedere*. addit Rufinus Hilario adhuc uiuo fraudem postea detectam esse. Hieronymus² quidem in Rufinum aduersarium urhementer increpauit, quod Hilarium a synodo aliqua excommunicatum criminatus esset, et ex eo quaesivit, in qua urbe fuisset synodus, qui episcopi, qui eo anno consules fuissent, quis imperator hanc synodum iussisset congregari, ob quam causam congregata esset. ex doctoris tamen uerbis elucet enim non noluisse negare existitisse librum Hilarianum, sed potius affirmasse; cum dicitur ab eo iste liber '*liber illius*', non autem '*aliquis liber illius*': non ei sufficit Graecos et antiquos calumniari —, uenit ad Latinos, et primum ponit Hilarium confessorem, quod post Ariminensem synodum liber illius falsatus ab haereticis sit. Sulpicius Severus denique in *Chronico*

² De adulteratione librorum Origenis (epist. ad Macarium) PG XVII 628 M.

¹ Apologia aduersus libros Rufini II 19.

(II 45) circa annum 403 scripto loquitur de tribus libellis publice datis, quibus *audientiam regis poposcit* Hilarius. Sulpicius autem, cum haec scriberet, significasse aliquod opus Hilarianum, ad quod pertinebant ex nostrorum *Collectaneorum* Serie A fragmentum I et ex Serie B fragmentum II et pariter *Appendix ad Collectanea* (cf. infra p. LXII) apparet ex aliquibus locis, quorum sensus haec ipsa fragmenta erant¹.

His praemissis ipsam questionem de fontibus et ortu *Collectaneorum* aggrediamur².

1. Ac primum quidem constat Seriei B fragmenta I et II partes esse operis eiusdem Hilariani, quod scriptum est a. 356 post synodum Biterrensem et quo Hilarius se ipsum atque negotium Athanasii publice defendebat³, in codicebus tota Serie B tribuitur Hilario cum inscriptione tum subscriptione, de quibus infra sub n. 3 uberius disputabimus. Hilarianam originem demonstrat porro ipsum argumentum illorum fragmentorum, primo fragmento, quod ut prope omnium alicuius operis facile agnoscitur, exhibentur cogitationes, quibus Hilarius affectus esse putandus est, antequam a. 356 exsilium in eum decretum est, communionem cum Saturnino episcopo Arelatensi, uno ex praecipuis aduersariis, respuit Hilarius: *nomini dei ac domini Iesu Christi adhaerec iniquorum societatem — respiciens* (p. 100, 8 sq.); anno autem 360 dicit in *Libro c. Constantium* 2 hanc communionem se iam ante plures annos rupisse, damnationem Athanasii, quam eius aduersarii in synodo Mediolanensi anno 355 pronuntiauerant, commemorat Hilarius ut recens factam: (*si modo*) *iudicii corruptelam excusatione alieni arbitrii defenderem* (p. 100, 15); cf. et '*Athanasium quo iudicio damnastis?*' *dicetis nempe 'episcoporum'* (p. 141, 12 sq.). de suo autem ipsius exsilio Hilarius ne verbum quidem dicit, cum eius mentionem faciat in omnibus ceteris libris, quos exsul scripsit, velut de trin. X 4, de syn. 2, c. Const. 2. contra satis clare indicat se ipsum nondum esse missum in exsilium: *uersari in sermone hominum iam diu meminì quosdam sacerdotum dei ideoz exulare, quod etc.* (p. 101, 14 sq.). verbis autem (*opus temto*) *locorum, in quibus gesta res est nosque agimus, disparat-*

¹ Cf. *Studien* I 132, 136. ² Cf. etiam A. Wilmart, *L'ad Constantin I, I de St. Hilaire de P. et les Fragments hist.* (Rev. Bénéd. XXIV [1907] 149—179, 291—317). ³ primus haec ostendit argumentis solidis Benedictus Maix, *Die Herkunft der Fragmente I und II und das sogenannte Opus historicum* (Tübingenr *Quartalschrift* LXXXVitt [1906] 390 sqq.).

tione peregrinum (ib. 5sq.) non significat — ut Marx opinatur — tantum oppida Galliae uelut Arelatum uel Biterras et Mediolanum, sed potius opponuntur Aegyptus et Oriens terris, in quibus ipse Hilarinus agit, i. e. Galliis seu Occidenti. ea porro, quae in synodo Arelatensi a. 353 facta erant, dicit Hilarinus *proxime gesta* (p. 102, 8) et ea, quae in concilio Mediolanensi a. 355 acciderant, dicit in *Appendice ad Collectanea*, quas primum fragmentum II insequabatur (cf. infra p. LXII) *recens gesta: nemo nunc ad id, quod recens gestum est* (p. 186, 19). quodsi praeterea in memoriam reuocauerimus disceptationes synodi Mediolanensis ex parte in palatio imperatoris habitas esse — quod Athanasius in *Historia Arianorum* 31 narrat — et officiales inssu imperatoris multis in oppidis episcopos cogiasse ad subscribendum decretis synodi Mediolanensis, optime intellegemus haec quoque uerba fragmenti I Serici B: *hocque, quo etiam in Romani imperii negotiis quies carpitur, rex angitur, palatium seruet, episcopi circumcursant, officiales magistri uolitant, aduersus apostolicos uiros officiorum omnium festinatione turbatur* (p. 101, 9—12). comperimus deinde ex *Libro c. Constantium* 2 Hilarium Biterris frustra ab aduersariis suis Saturnino, Ursacio et Valente publicam disputationem petiisse illosque enim loquentem mox interrupisse: qui *postea per factionem eorum pseudoapostolorum ad Biterrensem synodum compulsus cognitionem demonstrandae huius haereseos obtuli: sed hi timentes publicae conscientiae audire ingesta a me noluerunt* (cf. do syn. 2: *post Biterrensis synodi professionem, in qua patronos huius haereseos — denuntiaueram*). quibus uerbis lumen affertur alieni loco fragmenti I Serici B, ex quo uiri docti olim coniecebant opus Hilarianum conscriptum esse Constantinopoli a. 359 uel 360: p. 102, 1—7 *propensiore cura rem omnem hoc uolumine placuit exponere, raptim enim tunc* (cf. supra *ad Biterrensem synodum compulsus*) *haec per nos ingerebantur* (cf. supra *ingesta a me*), *corruptio euangeliorum, deprauatio fidei et simulata Christi nominis blasphemia confessio, et necesse fuit in eo sermone* (cf. supra *cognitionem obtuli*) *omnia esse praepropera, inuonposita, confusa, quia, quanto nos in pensiore cura audientiam quaereremus, tanto illi pertinacior studio audientiae contraherent* (cf. supra *audire noluerunt*). haec igitur uerba non multo post synodum Biterrensem, in qua spes Hilarium tam infelicitate frustrata est, scripta sunt. quae uerba etiam hoc ostendunt Hilarium suo opere materias, quas in synodo Biterrensi in medium proferre statuerat, seil proponere prohibitus erit, in unum con-

gestas edidisse. opus hoc polemicum ante a. 357 compositum esse sequitur ex iis quoque, quae Hilarius de Paulino episcopo Treuirensi exsule dicit; is enim appellatur *frater et comminister meus* (p. 102, 9), cum anno 300 in *Libro c. Constantium* II eundem episcopum, qui in exilio n. 357 e nimis decessit, nuncupet *beatæ passionis virum*.

Documenta, quae in altero fragmento continentur, pertinent quidem ad tempora anno 356 multo superiora, sed optime tamen illustrant consilium, quod Hilarius in conscribendis opera secutus est, dico defensionem Athanasii et ceterorum propugnatorum symboli Nicaeni. talia autem documenta se libro suo inserturum esse Hilarius ipse prooemio indicauerat, cum diceret: *incipiam igitur ab his, quae proxime* (sc. in synodis Arelatensi et Mediolanensi) *gesta sunt* (p. 102, 8) et cum adderet se in his non sequi rerum ordinem, sed rationem ex praesentibus petitam, qua melius consequeretur id, quod spectaret. textus quoque narratiuis documentis fragmenti II adnexus indicat opus Hilarianum scriptum esse tempore, quo damnatione in Athanasium a synodo Arelatensi pronuntiata animi catholicorum adhuc maxime commovebantur et perturbabantur. vehementer enim increpat Hilarius episcopos, qui in illa synodo eum assensum dederant consiliis Valentis, Ursacii, Saturnini: *respicite in caelum et astra, vos sacerdotes — Athanasium quo iudicio condemnastis?* (p. 141, 8 sqq.). praeterea opponit Hilarius condemnationem, quae facta est contra Photinum in synodo Mediolanensi a. 347, condemnationi, qua Athanasius in eadem urbe a. 355 damnatus est, ut patet ex his uerbis: *de Fotino — ad Orientales epistolae fiunt, non iniuria extorquendi, ut nunc agitur, ad sensum, sed instruendae uniuersarum scientiae consuetudine* (p. 147, 6—9).

Opus illud polemicum, cuius partes erant Seriei B fragmenta I et II, ab Hilario confectum est tempore, quod intercessit inter synodum Biterrensem et exilium. hoc autem non statim post synodum in Hilarium decretum esse conperimus ex iis, quae ipse de calumniis synodi, quibus motus imperator eum exilio affecit, in *Libro ad Constantium* dicit: *exulo autem non crimine, sed factione et falsis nuntiis synodi ad te imperatorem pium, non ob aliquam criminum meorum conscientiam per impios homines delatus* (infra p. 198, 2 sqq.). ex itinerario autem Iuliani Caesaris conici potest decretum exsilii ante mensem Iunium factum esse¹. opus Hilarianum iam nunc 357 (358) in Aquitania et Hispania notum fuisse testes sunt

¹ Cf. Tiffemont, *Mémoires* VII (1700) 749.

Phoebadius Aginnensis et Gregorius Eliberitanus, qui illa opere in libris *Contra Arrianos* et *De fide* abunde usi sunt¹.

2. Ad opus istud polemicum anni 356 pertinebat procul dubio etiam fragmentum IV Seriei A, quod gesta synodi Sardicensis Orientabum continet et intus cohaeret cum fragmento II. Seriei B.

3. Hieronymi et Rufini testimonia confirmantur inscriptione, quae praemittitur in codicibus Seriei B (n. p. 98 n. 3) et eiusdem Seriei fragmento VIII, scilicet textu narrativo, qui epistulae legatorum Seleuciensium adnexus est, ex sermone autem minaci, quoniam auctor alloquitur episcopos synodi Ariminensis (*post synodum enim Seleuciensem Constantinopolim venientes, quid est, quod statim dampnatis hereticis vos iungitis?* etc. p. 175, 17—19) percipiendum est Hilarium libellum conscripsisse his ipsis diebus, quibus aecclae diversarum partium inter se ille pace religiosa disputabant, et quidem eo consilio, ut inoneret legatos Ariminenses ad consensum, quem dederant, retractandum. huius textus narrativi auctorem esse ipsum Hilarium Pietariensem minime in dubium vocabit, qui illud fragmentum in collectione inveniri, quae Hilario et inscriptione et subscriptione (infra p. 177 n. 20) tribuitur et quae certo fragmenta operis Hilarii continet, deinde plane concordare cum stilo et sermone Hilarii, denique eius argumentum optime consentire cum illis, quae de rebus in Constantinopoli urbe illis diebus gestis historia enarrat, consideraverit. Hilarius enim post synodum Seleuciensem finitam Constantinopolim profectus est, ut legatos huius synodi deterreret, ne assentirent loruminae Acaecianae, quae Nicaeae in Thracia accepta et Arimini comprobata erat². nec dubium est, quin multum operae dederit, ut etiam legatos Ariminenses ab assensu itato renocaret. sed operam frustra consumpsit Hilarius. non solum legati Ariminenses persistebant in suis decretis, sed etiam legati Seleucienses loruminam illam Acaecianam subscriptione acceperunt. quod cum factum sit ultimo die mensis decembris anni 359³, Hilarium ante hunc diem libellum suum iam edidisse manifestum est.

Quodsi inquirimus, quaecumque ex reliquis fragmentis *Collectaneorum* ad hunc libellum pertinnerint, imprimis illa fragmenta Seriei B ei tribuenda sunt, quae — ut dicitur inscriptione — ostendunt vel quomodo, quibusnam causis, quibus instantibus sub imperatore Constantio factum est Ariminense concilium i. e. fragmenta III. VII.

¹ CL. Studia I 120 sqq.   ² Sulpicius Severus chron. II 45.   ³ Sozom. hist. eccl. IV 23.

VIII, quae omnia constant et documentis et textibus narratiuis et ita partes operis alicuius polemici declarantur. cum siue et natura eiusdem operis concordant etiam Seriei A fragmenta V—IX; ex quibus fragmenta V et IX pariter complectuntur et documenta et textus narratiuos. quare etiam haec fragmenta quin partes operis Hilariani fuerint, non dubitamus. titulus, qui inscriptus erat hic libellus, traditus esse uideatur per Hieronymum, a quo dicitur *Liber aduersum Valentem et Ursacium*, cum uero in inscriptione Seriei B, quae eam ut libellum de synodi Ariminiensi tractantem inducit, hic libellus '*liber secundus*' uincupetur et cum eadem Series simul fragmenta aliqua contineat, quae certo pertinebant ad opus Hilarii polemici anni 356 scriptum, ualde uerisimile est eum libellum anni 356 tum libellum anni 359 eundem titulum *Aduersum Valentem et Ursacium* habuisse eosque postea ut librum primum et secundum distinetos fuisse. subscriptionem autem, quae in codicibus post ultimum fragmentum Seriei B inuenitur, librario alicui uel potius redactori ipsi *Collectaneorum* attribuendam esse putamus.

4. Serie B tradita sunt aliqua fragmenta, quae ad librum alterum operis *Aduersum Valentem et Ursacium* pertinere nequeunt eo, quod annis 362, 363, 366 exeunte uel 367 Ineunte scripta sunt i. e. fragmenta IV. V. VI, quoniam autem Hilarius non ante finem anni 367 e' uiuis decessit (cf. *Studien I* 126), nihil obstat, quominus illa fragmenta ex libro tertio operis *Aduersum Valentem et Ursacium* ipso anno 367 scripto et ab Hilario ipso aut breui post eius mortem edito exscripta esse arbitremur. nam eodem collectione continentur, quae cetera fragmenta ex illo opere desumpta, et a natura huius operis minime differunt, immo multum conserunt ad illustrandam historiam Ariariorum. cum Seriei prioris fragmentum III cum alterius Seriei fragmentis V et VI intime cohaereat, id quoque ad librum tertium totius operis, quod Hieronymus *Aduersum Valentem et Ursacium* nuncupauit, pertinuisse coniectamus.

5. Formam, quam uere praebent *Collectanea*, casu ortam esse putamus, et quidem hac ratione. collector quidam anonymus, qui materias ad impugnandos Ariarios uel ad eorum historiam componendam congegit, *Libros tres aduersum Valentem et Ursacium* excerptis. quae excerpta librarius quidam, in cuius manus uenerant, eo ordine, quo ea repperit, descripsit. ad illa excerpta primitus etiam *Oratio synodi Sardicensis ad Constantium imperatorem* cum textu narratiuo Hilarii, quae duae partes cohaerentes uulgo dicuntur

Liber ad Constantium primus, pertinebant (cf. infra p. LXII). existimamus autem inscriptionem, quae alteri Seriei in codicibus praenmittitur, solum unum implese et hoc solum fortuito locum obtinuisse ante folio, quae complectebantur priora excerpta ex libro primo totius operis polemici desumpta. quoniam complures collectiones canonum, quae saeculo quinto compositae sunt, locos vel inendosos vel laenesos aliquos eosdem continent atque *Collectanea*, haec saeculo IV exeunte vel saltem saeculo V ineunte exorta esse dicendum est. horum *Collectaneorum* aliquae exemplari nunc esse videtur Sulpicius Seuerus, cum conscriberet *Chronicon* circa a. 403. Italiam autem fuisse patriam istius collectoris anonymi indicant cum collectiones illae canonum in Italia exortae tunc notatissimas testis libri, qui dicitur *ad Constantium I*, scilicet cod. Vaticanus Basilicanus S. Petri D. 182 incunte saeculo VI in Italia conscriptus.

6. Restat, ut pauca disseramus de nostra editionis ratione. ac primum quidem nobis utile visum est immutatum retinere ordinem, quo *Collectanea* codicis A tradita sunt. reliquimus igitur divisionem in duas partes, quas, ut melior modas afferendi singules locos praebetur, nuncupauimus Seriem A et Seriem B. deinde singulis fragmentis, quae ex Hilariano opere desumpta sunt et quidam unitatis uincula cohaerere uidentur, praenisiuius numeros romanos, horum autem fragmentorum singulis partibus numeros arabicos. in margine addidimus eos numeros romanos, qui in Constantii editione fragmentis adiecti sunt. eiusdem editionis retinuimus, quantum fieri potuit, partitionem capitum; ubi autem ab hac diuisione recessimus, adiuuimus numeros editionis Constantii uncinis rotundis inclusos. ad dilucidiorum ipsorum capitum conspectum addidimus praeterea in margine numeros paragraphorum, in quas diuisimus singula capita. quod ad singulas subdivisiones utriusque Seriei *Collectaneorum* attinet, quae ipsis singulis documentis et textibus narratiuis efficiuntur, eae in codice A plerumque nonis inscriptionibus uel litteris maiusculis satis clare indicantur; aliquoties tamen per errorem librarii tradantur scriptione continua partes, quae ex natura sua separandae sunt, id quod in apparatu critico semper notauimus. ita in A scriptura continua coniuncti sunt numeri hi: Series A IV t. 2. 3. V 1 et 2. 3 et 4. IX 1 et 2. Series B II 6 et 7. 10 et 11. III 1 et 2. VII 4. 5. 6. 8 et 9.

Inscriptiones et subscriptiones in A litteris maiusculis colore rubro exaratae sunt, litteris maiusculis siue rubro siue nigro atra-

meo scriptar suul saepius etiam formulae salutandi et initia nou-
nullorum capitulum. hac autem editione scripsimus litteris maiusculis
solas inscriptiones et subscriptiuas, reliqua littera minusculis. si
quis antequam accuratius scire velit, quae praeter inscriptiones et
subscriptiones in A exarata sunt litteris minusculis, habeat ea hic
omnia iudicantia:

p. 43, 3—5. 43, 6 (*Dilectissimis — episcopis*). 46, 8. 9. 11. 12. 47, 13. 14.
16—20 (*Incipit — patrem*). 48, 8—13 (*Incipit — Carthagini episcopo*). 74, 3
(*Stephanus — Corlae*). 78, 8—10. 13—15 (*Bratissimo — et*). 84 nota 13. 85,
20—86, 1 (*Irta — an[te] hac*). 87, 2—4 (*Incipit — Augusto*). 89, 2—5. 93,
16—19 (*Incipit — semper*). 94, 25. 26 (ab *EXPLICIT*). 95, 3—6 (*Incipit —*
catholica). 96, 16—18 (*Eusebio — episcoporum*). 98 nota 3 ex parte, 103, 3—5
(*Incipit — heretici*). 126, 5—7 (*Incipit — sciti[smus]*). 131, 2. 11. 143, 4—8
(*Exemplum — quoniam*). 145, 5—11 (*Item — per*). 146, 2 (*Superioribus —*
aran[te]bus). 150, 5—8. 155, 2—5 (*Incipit — per*). 7 (*Student — litteras*). 156,
12—14 (*Item — consistentibus*). 158, 2—3 (*Item — paternam*). 159, 4—8 (*Incipit —*
sollicitudo). 160, 16—17 (*XV. — tanuarias*). 20—21. 164, 14—16. 166, 15—16.
18. 167, 17—168, 3. 170, 11. 172, 15. 173, 11—15 (*et — uoe*). 174, 3—4. 175, 6 (*Ita —*
conmemoratae). 177 nota 20. adde subscriptionem *EXPLICIT* p. 86, 27.
88, 20. 93, 15. 97, 13. 102, 26. 126, 3. 154, 25. 155, 9. 157, 22. 159, 2. 164, 11.

Iam p. XXXVII nos in apparatu critico lectionis variantes cod.
T apographi a Constantio traditas negligere diximus, nisi reprae-
sentent coniecturas alienius momenti uel menda correcta, et simi-
liter uos variantes lectiones codicis C tum solum indicare, cum
correctiores haud leuiores uel coniecturas haud spernendas
offerat aut cum singillatim commonescere cupiamus Fahrenum uel
Constantium esse auctores correctionum, formula igitur ACm1 (u.
g. 43, 20 diuisio, 44, 19 *quam*, 55, 4 *legis*) indicat correctionem factam
esse a Cm2, formula AC (u. g. 44, 8 *dum*, 45, 26 *permitteris*) docet
prioris editores meudum iam correxisse, ex simplici littera A mendis
leuioribus addita (u. g. 43, 10 *sensum*, 44, 6 *ipsum*, 47, 4 *scriba*)
concludi licet illa menda cuius perapicua correcta iam esse a scriba
codicis C uel a primis editoribus. monimus etiam iam supra p. LIII
reliquorum editorum nos in apparatu mentionem non facere, nisi
nouis coniecturis lexum reuera emendauerint. interdum, etsi raro,
adhibuimus — etiam in ceteris opusculis editis — maioris per-
spicuitatis causa apparatus, qui dicitur positus, praesertim cum
qui editores lectorem in textum receptum probauerint, peculiariter
significare uoluerimus, de ratione scribeudi orthographica, quam in
textu edendo secuti sumus, disserimus p. XXVIII sqq.

II. B.

DE APPENDICE AD COLLECT. ANTIAR. PAR. (LIBER I
AD CONSTANTIUM).

1. De huius libri natura et origine. — 2. De codicibus. — 3. De editionibus.

1. Usque ad ultimos annos libellus, qui vulgo dicitur '*Liber I ad Constantinum*', epistula esse putabatur, quam Hilarus nomine synodi eiusdem in Galliis habitae circa annum 355 ad Constantium imperatorem dedisset, huic tamen sententiae olim iam nonnullas difficultates obiectas esse animadvertit Constantius in editionis praefatione; aliqui enim dubitarunt, an illi epistolae *Benignifica* aliunde adiuncta essent, quae iude a capite quinto superessent et quae neque cum superioribus neque inter se satis cohaerere viderentur. mirum imprimis videri, quod nusquam abhinc ousio conuenteretur ad imperatorem, rationem autem tractandi habere magnam affinitatem cum iis, quae in fragmentis Ariminensis concilii disserrentur. opinabantur deinde perisse nonnulla in epistola, quae litterae ipsae significarent. ita ex verbis *moueret enim absolutionem eius* etc. (p. 186, 7), quae ad Athanasium referri deberent, manifestum fieri de hoc episcopo iam antea sermonem habitum esse, dicebant denique capite octavo memorari mentionem Nicaenae fidei iam factam, quamvis nullum in superioribus de ipsa uestigium occurreret, quae difficultates omnes dilucide solutae sunt thesi Andrae Wilmarth, qui statuit libellum constare duabus partibus, epistula scilicet a synodo Occidentalium Sardicensi ad Constantium imperatorem missa et textu aliquo narratio, quae partes pertinuissent ad opus Hilarii poenitentem anno 356 scriptum et locum obtinuissent post textum narrationem nunc in *Collectaneis* Serie B II II traditum.

Rationes vero, quibus haec sententia probatur atque confirmatur, sumi possunt cum ex epistula et textu narratio ipsa tum ex testimoniis, quae eiusdem aetatis de epistula a synodo Sardicensi ad imperatores missa exstant, denique ex consensu, qui inter hanc epistolam et alias ab eadem synodo scriptas litteras adesse cognoscitur.

Epistolam autem *Benignifica* et textum narrationem a fragmento II Seriei B, quocum prius coniuuncta erant, iam ante initium

¹ *L' ad Constantinum* i. I de St. Hilaire de P. et les *Fragmenta hist.* (Revue Bénéd. XXIV [1907] 149—179. 291—317). * et, *Studien* I 144 sqq.

saeculi VI dissoluta esse ex eo liquet, quod vetustissimus codex, Vaticanus Basilicanus S. Petri D. 182 saec. VI in., illa tradit inscripta *lib. I. scti hilari ad constantium imp* et quod eodem fere tempore i. e. ineunte saeculo VI Fulgentio Ferrando scribenti ad Pelagium et Anatolium epistulam noti erant '*Liber I*' et '*Liber II ad Constantium*'; dicit enim in hac epistula c. 2: *beati Hilarii in secundo libro, quem ad Constantium imperatorem scribit* (LXVII 922 M). neque in errore necessei putamus, si quis opinatur Sulpicium Severum, qui circa annum 403 mentionem facit de tribus libellis publice datis, quibus Hilarius audientiam regis poposcisset (chron. II 45), tribus his libellis significasse '*Librum I*' et '*Librum II ad Constantium*' et '*Librum contra Constantium*'. neque uero ulla dubitatio est, quin Sulpicius libri, qui dicitur '*I ad Constantium*', argumentum nouerit eoque usus sit in enarrandis actis synodi Mridiolanensis anni 355 (cf. *Studien I* 136 sq.). Hieronymo autem, qui non multo post Hilarium floruit, anno 392 in manibus non erant nisi eius *et ad Constantium libellus, quem uiuenti Constantinopoli porrezerat, et alius in Constantium, quem post mortem eius scripsit* (de uiris iul. 100), quodsi concedimus Sulpicio Seuera epistulam *Benignifica* et textum narratum ut peculiarem libellum (*Liber I ad Constantium*) usui fuisse, ea inter annos 392 et 403 a *Collectaneis* casu uel aliquo errore separata esse dicere necesse est. Hilarius ipse epistulae Sardienae titulum *Oratio synodi Sardienensis ad Constantium imperatorem* dedisse uidetur; ita enim ipse appellauit litteras synodicas in textu narratio, qui praecedebat epistulam. librarius autem quidam, cui notus erat liber Hilarii ad Constantium inissus quique in manibus habebat illam epistulam *Benignifica* simul cum textu adiuncto, quorum naturam ignorabat, illas quoque litteras synodicas putabat esse aliquam epistulam ad imperatorem directam idroque huic epistulae et libro Hilariano reuera ad imperatorem inisso falsos adiecit titulos '*Liber I*' et '*Liber II ad Constantium*', quo errore fortasse effectum est, ut illa synodica epistula simul cum textu Hilariano eadem ratione atque genuinus liber Hilarii ad Constantium non paucis libris manu scriptis nobis traditus sit.

2. Codices, quibus '*Liber I ad Constantium*' continetur, non sunt pauci atque sunt fere iidem, quibus nobis transmissi sunt etiam '*Liber II ad Constantium*' et '*Liber contra Constantium*'. quo apparet hos tres libros uuitatis quodam uinculo cohaerere fuisse opinionem communem. attamen *Liber c. Constantium* in quibusdam codicibus

etiam solus absque duobus aliis inuenitur, uelut in cod. Monacensi 6311 saec. X. cod. Turouensi 313 saec. X (—XIII), cod. Parisino 1687 saec. XI, end. Basileensi O. II. 24 saec. XIII, cod. Vaticano 555 saec. XV (cf. *Studien I* 137 sq.), sed transeamus iam ad singulos codices enumerandos (cf. *Studien I* 138 sqq., *III* 3 sqq.).

1. Cod. Vaticanus Basilicanus S. Patri D. 182 (= B), fol. 311, saec. VI in. scriptus est liber litteris partim semiuncialibus, partim uncialibus, libri duo ad Constantium exarati sunt characteribus uncialibus et quidem tribus diuersis manibus (cf. *Studien III* 3). ex subscriptione, quae f. 288^r litteris oursinis addita est (*contuli in nomine dñi ihu xpi apud karalis constitutus anno quarto decimo transiurandi regis*), statui potest librum in oppido Calari anno 509 uel 510 correctum esse; nam Transiurandus rex Vandalorum regnauit ab anno 496 usque ad annum 523. Caralis autem, plerumque 'Calaris' appellata (sed cf. Sulp. Seuer. ebron. II 39: *Lucifer a Carali*), fuit metropolis episcopalis Sardiniae, tunc temporis pertinens ad regnum Vandalorum Africae. hoc in oppido uinebant inter annos 508 et 523 exsules Fulgentius Ruspensis eiusque socii, ex quibus Fulgentium Ferraudum duorum Hilarii ad Constantium librorum mentionem facere supra diximus. cum autem notitiam hunc ex cod. B, forte in Sardinia ipsa scripto, hausisse ueri simile est. incipit uero 'Liber I ad Constantium' f. 288^r his uerbis: INC EIVSDEM AD CONSTANTIUM | BENIGNIFICA et finit f. 292^r ita: de se loquitur ipse | EXPL. LIB. I. SCL. HILARI. AD CONSTANTIUM III.

Correctus est liber a uariis manibus — quas ut singulas discernere uis operam dedimus — et primum quidem a manu quantam eiusdem forte saeculi VI (= m 2), quae litteris maiusculis plures correcturas adiecit, deinde ab alia manu (= m 3), quae plerumque in margine paucas uotas litteris cursiuis addidit, uelut p. 184 n. 6 *ensebiu caesariensem et ensebiu nicomediensem arrianos affirmat* et p. 205 n. 13 *quia xps ds ē*, deinde a duabus aliis manibus posterioribus, quarum altera (= m 4) nonnulla litteris semiuncialibus, altera (= m 5) complura litteris minusculis mutauit. inueniuntur praeterea aliquae correcturae, quae a quibus manibus lactae sint uix cognosci potest ideoque in apparatu critico manu incertae (= m?) ascribuntur. de ratione scribendi orthographica codicis B complura exposuimus in *Studien III* 4. ubicunque fieri potuit, hunc rationem codicis B secuti sumus. cum autem B ubique fere utatur forma

heretic (*heres*), hanc formam cum maiore parte codicum etiam p. 183, 2 et p. 186, 12 pro *haeretic* rodinis B substituiimus. recipimus porro urborum compositorum formas assimilatas uel non assimilatas, sicuti rod. B eas exhibet: ex abbreviationibus prae aliis mentione magis dignae sunt hae: *ēps* = *episcopus*, *ēp̄s* (= gr. sing.), *pr̄b* = *presbyterus*, *dñe* (de iniquatore usurpatum). ad textum restituendum usi sumus collatione accuratissime tertia ab Henrico Sedlmayr et tabulis photographiceis.

2. Cod. Parisinus Nouv. acq. 1454 (= C), fol. 191, saec. X. pertinebat hic liber olim ad monasterium Cluniacense¹, traditus est 'Liber I ad Constantium' l. 170^v—172^v: *INCIPIT LIBER EIUSDEM AD CONSTANTIE* | *Benignifica — de se loquitur ipsa audentia* | *EXPLICIT LIBER. I. S. HILARII AD* | *CONSTANTIUM IMP.* textus codicis C ualde similis est textui correcto rodinis B, quod non expliratur nisi eo, quod aut cod. C descriptus est ex eund. B correcto aut cod. B correctus est secundum librum ualde alium archetypo rodinis C. ipse autem rod. C correctus est secundum aliquem librum pertinentem ad eam familiam, ex qua ortum ducit rod. G (u. infra n. 5). correxerunt codicem C manus illae eiusdem fere aetatis, altera atramento nigro simili uirginario, altera atramento paulo pallidiore. hae duas manus distinguimus — ubi fieri potuit — signis m2 et m3. de orthographia codicis C uide plura in *Studien* III 4 et 7. habet imprimis hoc peculiare, quod e ante e et i forte semper redditur per t, uelut in *artificio*, *fatiant*, *iuditi*, *martion*, *patescuntiam*, *proficientia*, *offitiun*, *subitiant*, *auspilio*. praesto mihi erant ad textum recensendum collatio a Floriano Weigel Uindobonensi suscepta et tabulae photographicae.

3. Cod. Salisburgensis S. Petri a. XI. 2 (= J), p. 285, saec. XI/XII. librum iam saec. XII monasterii S. Petri fuisse patet ex inscriptione illius saeculi, quae habetur in pagina quadam libro praefixa: *ISTE liber pertinet ad s̄m Petrum SALZBURCH.* codex ipse summa diligentia exaratus nullam correcturam alius manus continet, saltem in 'Libris ad Constantium'. cum compluribus locis eius lectiones differant a lectionibus ceterorum librorum et meliorem sensum praebere uidentur, putare quis possit illas lectiones originarias esse, sed melius consideranti patribus lectiones has ori-

¹ Cf. Delisle, *Inventaire des Mss de la bibl. Nat., Fonds de Cluni*, Paris 1884, 94 sqq.

ginein habere a scriba quodam erudito; cf. n. g. p. 182 n. 13 et p. 185 n. 2. cum praeterea codex noster, ceteroquin ualde affinis codicibus ELMOW, complures lectiones communes habeat cum libris gallicis C et G, librarium cod. J in scribendo plures codices in manibus habuisse conicere licet. codicem autem secundum aliquod exemplar ex Gallia oriundum coniectum esse redundat non solum ex affinitate, quam habet cum illis codicibus C et G, sed etiam ex eo, quod archetypus codicis E in Gallia scripti (cf. infra n. 4) aut ipse cod. J aut exemplar huius cod. J ualde simile fuit et quod in fine cod. J manu saeculi XII addita est epistula ad *Ugo s̄ci Victoris* prior his uerbis incipiens: *unp de parisius* (sic) *ueniens dñs Arnolfsus sagiensis archidiaconus*, scriptus est autem liber saeculo XI exeunte uel saeculo XII inueniente (cf. *Studien III* 7 sq.). habetur *Epistola s̄ci Hylarii ep̄i transmissa ad Constantinum* | *Benignifica* etc. p. 233—236. tabulas photographicas confecit Ios. Braun S. I.

4. Cod. Bernensis 109 (= E), fol. 94, saec. XII. liber in Gallia exaratus continet epistolam synodicam et textum narrationum inscriptione praefixa: *Epistola s̄ci Hylarii ep̄i transmissa ad Constantinum* f. 76^v—77^v. nonnullis lectionibus concordat E contra ceteros codices enim L et W; ita n. g. legitur ELW 182, 7 *regis et pro regis*, 182, 9 *diuersa pro diuisa*, 185, 10 *causa sua pro sua causa*; et in *Libro ad Constantinum*: 200, 15 in *denuatione* pro *de inuinatione*, 205, 17 *habeam pro ab ea*. E et L etiam artius inter se cohaerere ostendunt haec exempla: 183, 7 *exerit pro erit*, 201, 19 *speculo pro septuplo*. iam supra sub n. 3 indicauimus codicem E compluribus locis a manu alia correctum esse secundum exemplar typi codicis J, cf. 182, 6, 185, 1. 2. 187, 13. contuli codicem ipse Monachi.

5. Cod. Burdegalensis 112 (B. Mariae Syluae Maioris) (= G), fol. 197, saec. XII. elegimus hunc codicem tamquam exemplar familiae codicum gallicorum, quibus praecipue usus est Constantius. differunt autem hi codices nonnullis lectionibus a ceteris. ita n. g. legunt 181, 7 *Benefica* (non *Benigna*, ut putat Constantius) pro *Benignifica*, 181, 12 *passiones pro persecutiones*; cf. in *Libro ad Constantinum*: 199, 14 *ne quid maneret*, 201, 12 *morientes mori inuicem* pro *cum mordemus inuicem*; omittuntur praeterea in illis libris uerba 199, 17 *necessitatis tanquam*. secundum exemplar quoddam huius familiae gallicae etiam in cod. C complura correctata sunt. ita n. g. habent On2 et G in *Libro ad Constantinum* recte 199, 6 *humanae infirmitatis modestia*, cum discrepent omnes reliqui libri; subter

uerba 199, 17 *necessitatis* tamquam, quae in G. omittuntur, Cui2 lineam duxit. codicem G. eundem esse, quem Constantinus dixit *cod. Mariae de Silva Maiore*, apparuit cum ex inscriptione codicis G. (*B. Mariae Syluae Maioris*) tum ex lectione aliqua singulari, quam Constantinus ex illo codice adnotat et quam impenitus in nostrum eul. G.: errant in *absolutionem sancti Athanasii quoque illi uiri* (pro *Athanasii sancti illi uiri*) *repperint* 184, 15. habetur in G. *Tractatus* (*H. Hylarii*) *ad eundem Constantium* | *Beneficia* I. 19 sq. de orthographia et de alibrenationibus codicis G. cf. *Studien* III 9 sq. imagines photographicas suppeditauit G. Guizard.

6. Cod. *Monacensis* 169 (Lib. II. Schedeli) (= M), fol. 107, saec. XII. inuenitur *Epistola S. Hylarii epi transmissa ad Constantium* (sic) *Augustum* f. 102^v—103^v, contuli ipse.

7. Cod. *Monacensis* 21528 (Weihenstef. 28) (= O), fol. 121, saec. XII. traditur *Epistola S. Hylarii transmissa ad Constantium* I. 114^v—115^v, codices M et O magnam inter se affinitatem habent; praebent u. g. 183, 4 *ministeriumum pro mysteriorum*, 198, 1 *commune per communionem*; amittunt uerbo 187, 3 *illis et decem*, 200, 4 *ut uolumus, aut ita, ut, contuli ipse*.

8. Cod. *Vindobnensis* 684 (= W), fol. 144, saec. XII. traditur *Epistola S. Hylarii epi. transmissa ad Constantium* | *Beneficia* I. 121^v—122^v, codicem Wallinensem esse codicem E iam supra dictum est sub n. 4. contuli ipse Monachii.

9. Cod. *Zwetlensis* 33 (= L), fol. 243, saec. XII. de quo codice cf. *Veria Bernardina* II 1 (1891) 315 et *Studien* I 140, epistola et textus narratiui habentur sine titulo f. 237^v—239^v, inspexi codicem Monachii.

Indicimus praeterea aliquos alios codices, qui continent '*Librum I ad Constantium*', et addimus, quantum libri potest, illudum, quem habet liber in singulis codicibus, et locum, quo traditur: cod. *Cantabrigiensis* (Corpus Christi College) 345 saec. XII; cf. H. Schenkl, *Bibl. patr. lat. brit.* n. 4932. — cod. *Cheltenham* 23027 saec. XII; cf. Schenkl n. 2092. — cod. *Duacensis* 220 (Abbaye d'Anchin) saec. XII; habetur *Tractatus ad Constantium Augustum* f. 130 sq. — cod. *Treccensis* 242 (Clairvaux F. 37) saec. XII; epistula *Beneficia* inuenitur sub n. 4. — cod. *Remensis* 371 (Saint Denis) saec. XIII, *Tractatus S. Hylarii ad Constantium Augustum* | *Beneficia* habetur I. 176 sqq. — cod. *Remensis* 372 (Saint-Thierry 22) saec. XIII. inuenitur *Tractatus S.*

Hilarii ad Constantium imp. | *Beneficia* f. 183^v sqq. — cod. Vindobonensis 730 (Theol. 140) saec. XIII. habetur *Ep. S. Hilarii transmissa ad Constantium* | *Benignificia* f. 105^v—107^r. — cod. Vindobonensis 1067 (Univ. 82) saec. XIII. invenitur *Ep. S. Hilarii transmissa ad Constantium* f. 24^r—25^r. — cod. Vindobonensis 189 (ol. S. Michaelis in periculo maris) saec. XIII. epistola *Beneficia* habetur f. 52^v sqq. — ex libris etiam recentioribus nobis noti sunt: cod. Parisinus 1699 (ol. S. Amandi, postea Tellerianus) saec. XIV. — cod. Basileensis A. V. 18 saec. XV. — cod. Mellicensis 156 saec. XV. — cod. Monacensis 1408 (Poll. 108) saec. XV. — cod. Vaticanus Urbinas 37 (ol. 90) saec. XV.

Constantinus in editionis usum contulit octo codices, quos appetat *Uatic. bas., Theoderic., Remig., Michaelin., Sorbon., Carnut., Silu., Elnon.* (1402). ex quibus recognoscere possunt hi: *Uatic. bas.* = cod. Basilicanus S. Petri D. 182 saec. VI, *Theoderic.* = cod. Rimensis 372 saec. XIII, *Remig.* = cod. Remensis 371 saec. XIII, *Michaelin.* = cod. Vindobonensis 189 saec. XIII, *Silu.* = cod. Badegalensis 142 saec. XII, *Elnon.* = cod. Parisinus 1699 saec. XIV. codices *Sorbonensis* et *Carnutensis* (= T) secumulum ea, quae ille illis dicit Constantinus, pertinebant ad saec. XIV. Constantii autem codices gallici facere membra unius eiusdemque familiae; omnes enim initio epistolae *Benigni* pro *Benignificia* et nonnullas alias lectiones singulares pari modo praebebant; cf. supra sub n. 5.

3. Ut refert Robertus Fortunatus Maclemiensis in editione Badii, quae prodit Parisiis anno 1510 (*Opera complura S. Hilarii episcopi hac serie impressa, enumerantur deinde singula opera*), libri ad Constantium et contra Constantium primum in lucem prodierant cura G. Cribelli (se. Mediolani 1489) rursusque textus in illam editionem Badii est receptus, qui textus invenitur vix mutatus vel emendatus etiam in editione Erasmi (*Diui Hilarii Pictavorum episcopi Lucubrationes* [Basileae anno 1523] 1 274—277). hanc editio Erasmi denno prodit Basileae anno 1535 (1273—275). Erasmi *Lucubrationes* recognovit atque emendavit Martinus Lypsius editione, quam integritate Basileae anno 1550, sed paucis tantum differt huius nonae editionis textus a textu Erasmi, neque multum emendatus est textus in editione Iohannis Gillot (*D. Hilarii Pictavi, ep., quolquot extant Opera rite.* [Parisiis anno 1572] p. 118—119), quae editio Gillotii postea recusa est Parisiis anno 1605 (p. 302—306) paulum emen-

data et praesertim *Fragmentorum ex opere historico* accessione locupletata, tertio atque iterum typis mandata est Coloniae Agrippinae anno 1617 (p. 98 sq.) et Parisiis annis 1631 et 1652 (p. 337—341). Barnuius vulgavit epistolam *Bemignificen* et textum variatuum ad a. 355 u. LXXII sqq. textum vere emendatiorem euanit Constantinus in magna editione anni 1693 (col. 1217—1224), qui textus receptus est etiam in editiones posteriores Ueronensem (a. 1730, p. 535—540), Venetam II (a. 1756, p. 422—427), Wirceburgensem II (a. 1785, p. 1—6), Miquianam (X 557—564).

III.

DE LIBRO AD CONSTANTIUM (LIBER II AD CONSTANTIUM).

Libri hic ab editoribus generatim vocatur *Saucti Hilarii ad Constantium Augustum liber secundus, quem et Constantinopoli eidem ipsi tradidit*, verba autem *liber secundus* per errorem alicuius librarii fortasse iam saeculo IV exeunte introductum esse, certe autem saec. V in libris usitata fuisse supra p. LXIII vidimus, primum nobis occurrunt illa verba *secundus liber* in Fulgentii Feriandi epistula ad Plagium et Anatolium missa: *beati Hilarii in secundo libro, quem ad Constantium imperatorem scribit* (cf. supra p. LXIII), ab Hieronymo autem dicitur liber ille *Ad Constantium libellus, quem uiuenti Constantinopoli porrexerat* (de uiris inl. 100), quibus urbis clare efficitur Hieronymo, cum illa scriberet, nostrum librum ante mentem uersatum esse. Hilarium nero librum imperatori Constantinopoli anno 319 exeunte dedisse concludimus ex uerbis Sulpicii Seueri dicitur: ubi (sc. Hilarius) *extremum fidei periculum animaduertit Occidentibus deceptis Orientales per scelus uinci, — audientiam regis poposcit, ut de fide eorum aduersariis disceptaret* (chron. II 45), cum autem Occidentales decepti sint conuentu, qui habitus est mense decembri ineunte Niceae Thineiae, Orientales uero Iornulae Niceae subscribereut ultimo die decembris¹, libellus ille Hilarianus scriptus est ipso decembri medio uel exeunte, quod confirmatur iis, quae ex ipsa epistola comperimus (cf. *Studien III* 12 sq.).

De huius libri codicibus et editionibus cf. supra p. LXIII sqq.

¹ Sozom. hist. eccl. IV 23.

IV.

DE HYMNIS.

1. De hymnis codicis Aretini. — 2. De hymno dubio *Hymnum dicat*.

1. Hilarium *Librum hymnorum* composuisse testatur Hieronymus¹ et confirmat Isidorus Hispaliensis († 636) dicens eum hymnorum carmine floruisse primum², videtur autem Hilarius *Librum hymnorum* conlevisse, postquam reuertit ex exsilio, in Oriente enim hymni liturgici maxime colebantur et Ariani talibus cantibus utebantur ad mentes hominum sibi ecceliandas, Hilarius igitur exsul, quam nimis cantus liturgici in animos fidelium exerceant, peneb dubium hand seculi expertus est, putamus igitur eum iam tum animum induxisse in sua quoque patria hymnos in liturgiam ecclesiasticam intrudere, eius autem populares nonne usui dissidentias non paucas obstruxisse indicat idem Hieronymus, cum dicit: *Hilarius — in hymnorum carmine Gallos inuociles uocat*³, quodsi genus seruumis hymnorum Hilarii geminorum interpretatum atque sicum, nonnunquam sublimis atque reconditum consideramus, facile intellegimus Gallis primarium et arduum fuisse hymnos Hilarius et cegitatur comprehendere et memoria tenere⁴, hymnos Hilarii etiam in Hispania in usu fuisse conperimus ex actis synodi quartae Toletanae anni 633, cum enim nonnulli nuntii in defendendis uerbis traditionibus sacrae scripturae hymnos et carmina in liturgia non admittent, celros autem hymnos omnes ex officiis ecclesiasticis expellerent, illa synodus laudauit hymnos Hilarios hisce uerbis: *nonnulli hymni humano studio in laudem dei atque apostolorum et martyrum triumphos compositi esse noscuntur sicut hi, quos beatissimi doctores Hilarius atque Ambrosius ediderunt*⁵.

Idem eod. Aretinus VI 3, quo nobis traditi sunt *Tractatus mysteriorum* Hilarii, continet etiam tres hymnos nel potius eorum fragmenta, quae sequuntur subscripcentem *Tractatum* inscripta: *Incipiunt hymni eiusdem* (i. e. Hilarii), praemittuntur autem primo hymni tanquam praelatiunculae due uersus serarii ianubici, qui in eod. A strepham quattuor uersuum conficiunt, ipse primus hymnus censcriptus est in folio 14^r bipartitis uersibus in antica parte 25 + 25, in auersa autem parte 33 + 33, unaquaeque autem strepha

¹ De uiris inl. 100.

² De officiis ecclesiasticis I 6 (LXXXII 473 M).

³ In epist. ad Galatas lib. II. Praet. (XXVI 355 M).

⁴ et. l'iel. Buzna, De

hymnis S. Hilarii (1911) 18.

⁵ Mansi X 622.

hymni metro asclepiadeo compositi in codice dissoluta est in sex lineas, quarum prima et quarta constant glyconeis, altera uero simul cum tertia et quinta cum sexta comprehendunt uersus asclepiadeos. deest in codice finis hymni, qui perit cum foliis quatuor internis quaternionis, cuius folia primum et octauum pari modo excederunt (cf. p. XIX), ita ut praeter folium secundum nihil nisi septimum huius quaternionis folium exstet. quoniam hymnus primus est abecedarius, numerum uersuum perditorum facile definire possumus; plenus enim hymnus abecedario desunt 13 uersus, deinde folium nunc quintum decimum continet hymnum alterum abecedarium senariis iambicis compositum, cuius initium complectens 10 uersus perit, et tertium hymnum *Adae carnis* senariis trochaicis cunctum, cuius pars ultima incertae magnitudinis deperdita est, uterque autem hymnus in codice pariter ac prius dissolutus est in uersus eulius. si talem dissolutionem uersuum supponamus etiam in hymnis cum foliis quaternionis nunc truncati deperditis, hunc quaternionem integrum nulle circiter uersus curtos complexum esse intellegimus. an quaternionem quartum integri codicis adhuc alius quateruio uersus Hilarianos continens secutus sit, plane nescimus. quodsi perperditi huiusmodi Ambrusii geminos uix quingentos uersus curtos complecti, librum hymnorum Hilarii baud ita paruum fuisse, facile ulnitemus.

Librum hymnorum Hilario certo tribuendum esse nemo fuit post Adolphum Ebert¹, qui scio negaret, originem enim Hilarianam cumplura argumenta confirmant atque euincunt. testimonio ipsius libri Artini addendum est testimonium Petri diaconi sine dubio eodiem A integrum simul cum subscriptione in manibus habentis, qui Desiderium abbatem Casinensem *Hilarium mysteriorum et hymnorum* describendum curasse confirmat². cum porro Hieronymus in enumerandis operibus Hilarii intine conectat *librum hymnorum et mysteriorum alium*³ in errore eum non uersari putamus, qui Hieronymo duos libros in uno corpore sociales in manibus fuisse existimauerit. originem Hilarianam quam maxime comprobari etiam stilo, sermone, cogitationibus ipsorum hymnorum fusius ostendimus in *Studien III* 88—90⁴.

¹ *Allgemeine Geschichte der Literatur des Mittelalters* etc. 1° 142 sq.; cf. *Studien III* 87. ² et supra p. IX. ³ *De uirg. industr.* 100. ⁴ cf. Masson in *The Journal of Theol. Studies* V (1904) 414 sqq.; Meyer l. c. 402 sqq.

De ratione orthographica codicis A addimus paucos, quae complement ea, quae iam supra disseruimus p. VII:

Ponitur a pro ae: I 38 *nafr*, II 22 *seuns*, II 35 *prestat*, II 42 *meo*, III 12 *optime*, III 17 *querit*, III 13. 19. 23 *predic.*. — e pro e: I 12 *scg*, I 53 *scitiz*, I 54 *que*, III 7 *sonic*. — e pro oe: III 13 *extus*. — h talso additur in II 16 *hiatus*, II 35 *perchonne*, II 43 *perchones*. — p flectit inter m et t in II 21 *peremiam*. — aliquoties etiam litterae confunduntur; arribitur a. g. a pro e: II 13 *earnis*. — e pro i: II 22 *tremel*, II 32 *inscepit*. — m pro n: I 72 *carmenque*. — t pro e: III 17 *el quis*. — abbreviatioes sunt eadem atque in *Tractatibus mysteriorum*; addimus *nois* = *nominis*, *pal* = *paler*, *popls* = *populus*.

De metris hymnorum optime disseruit G. Meyer l. c. 404 sqq. 414 sqq., 418 sqq. cl. etiam *Studien III* 84 sqq. nonnullas peculiaritates metricas maioris momenti adnotauimus in apparatu critico.

Hymni Aretini complures typis impressi sunt, ac primum quidem Gammurrini a. 1887 eos vulgavit in *Biblioteca dell' Accademia storico-giuridica IV* (28—30). nonnulli huius primae editionis errores emendati sunt a Guidone Itreves, qui usus est nona collatione ab I. Gammurrini sibi missa et bis textum edidit (*Zeitschrift für kath. Theologie. XII* [1888] 358—368 et *Analecta hymnica L* [1907] 3—9). textum emendatorem curauit etiam A. I. Masoe usus nona collatione ubi A. S. Walpole facta in *The Journal of Theological Studies V* (1904) 636. optime meritis est de textu recensende G. Meyer, qui multum de tribus hymnis disseruit in *Nachrichten von der k. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Phil. hist. Klasse* 1909, 373—433. textum Meyeri paucis mutatum receperunt etiam J. Lietzmann, *Lateinische altkirchliche Poesie* (1910) 3—7 et U. Buzna l. c. 38 sqq. tabulas photographicas hymnorum mihi suppeditauit Gammurrini.

2. Hymnus *Hymnum dico* a non paucis viris dectis Hilario Pietaniensi tribuitur, rationes autem, quae hanc opinionem suadent, etsi non plane comprebant, exposuimus in *Studien III* 75 sqq. hic licet codices enumerare, qui hymnum continent¹.

1. Cod. Taurinensis F. IV. 1 (= T), saec. VII, litteris hibernicis scriptus². extremitates foliorum, quibus trahitur hymnus

¹ Cl. etiam *Studien III* 68 sqq. ² et. G. Meyer, *Das Tauriner Bruchstück der ältesten irischen Liturgie* in *Nachrichten von der k. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Phil. hist. Klasse* 1903, 163—214.

(f. 3—5), temporum iuniora multum corrosae uel abscissae sunt. textum hymni in T traditum accurate repraesentat G. Meyer, qui ipse contulit codicem et textum postea opera uirorum doctorum Carfa et Frati denuo conferendum curauit, l. e. p. 189—196, unde etiam nos lectiones variantes desumpsimus.

2. Cod. Ambrosianus C. 5 inf. (= A), fol. 36, saec. VII, litteris hibernicis exaratus (Antiphonarium Beuchorense)¹, hymnus (*Ymnus S. Hilarii de Christo*) inuenitur f. 3^r—4^r; non paucae particulae foliorum nunc deperditae sunt, tabulas photographicas totius codicis praebet Warren IV.

3. Cod. Sangallensis 2 (= S), pag. 568, saec. VIII, codex exaratus est diuersis manibus; hymnum, qui habetur p. 558—561, conscripsit Winitharius monachus Sangallensis, contulit ipse.

4. Cod. Gothanus I. 75 (= G), saec. VIII, hymni nostri conseruati sunt tantum uersus 1—5 priores in f. 23^r, lectiones variantes suppeditauit Clemens Blume S. 1.

5. Cod. Cantabrigieusis LL. I. 10 (= C), saec. IX in², cod. C constat tribus disparibus libris, saec. XVIII in unum uolumen coagulatis. hymnus noster (*Ymnus super euangelium Christi*) exstat in secunda parte i. e. in libro, qui dicitur *Aedualdi episcopi Eloceti* (Lichfield), f. 84^r—85^v, textum accuratissimo transcriptum inuenies in editione Kuypersiana, ex qua lectiones variantes sumpsimus.

6. Cod. Sangallensis 577 (= L), pag. 754, saec. IX/X, hymnus traditur p. 158—161, inspexi codicem ipse.

7. Cod. Dublinensis Collegii Trinitatis E. 4. 2 (= D), fol. 34, saec. XI hic liber continet complures hymnos et orationes sermone latino uel hibernico scriptas, textum hymni recensitam principue secundum codices D et F (n. n. 9) praebent Bernard et Atkinson (*The Irish Liber hymnorum* I [1898] 36—42); priorem partem hymni in D f. 7^r—8^r traditi exhibet etiam imago photographica I illius operis uolumini alteri addita.

¹ Cf. F. E. Warren, *The antiphonary of Bangor* = *Henry Bradshaw Society* IV (1893) et X (1895) et G. Meyer l. c. 167—171. ² Cf. A. B. Kuypers, *The Prayer Book of Aeduald the Bishop*, Cambridge 1902, IX sq.

8. Cod. Dublineasis Conventus Franciscanorum (= P), fol. 23, saec. XI ex, vel saec. XII in, qui liber codici D valde affinis est, cum nunc ex D. descriptioni esse negandum est.

9. Cod. Parisinus 9488 (= P), saec. XI¹, constat nonnullis fragmentis liturgicis scriptum hibernica exaratis, quae de involucribus librorum soluta anno 1817 in unum volumen coniuncta sunt, hymnus noster habetur f. 75 sq. variantes lectiones plurimas collegit H. M. Bannister l. c. p. 423 sq. praeterea mihi praesto erant imagines photographicae.

10. Cod. Bruxellensis 3132 (297—8) (= X), fol. 271, saec. XIII (Passionale)², hymnus insequitur in X epistolam ad Abram, quam praecedit vita Hilarii. codicem contulit Hippolytus Delhaye S. I.

11. Cassandri, qui primus hymnum edidit, usus est codice, qui hodie desinitur³, de quo codice ipse in *Epistula introductoria ad Hymnos ecclesiasticos*, scripta Coloniae Agrippinae postridia Kal. Maii. 1556, haec uberius enarrat: cum superiori aetate in Flandria commorantes in vetustissimum voluminum in-
eiderimus, quod praeter regulam beati Arnedi et epistolas aliquot Throchmuri abbatis monasterii S. Benedicti in Casino monte ad explicationem regulae pertinentes itum libellum hymnorum continebat: ex quo non solum aliquos ex vulgatis nostris hymnis recognovimus, verum etiam nonnullos hymnos vulgo ignotos, sed tamen vetustate et vetustate sua, qui extant, patet odimus⁴. Cassandri igitur lectiones propter huius libri, si Cassandro fides habenda est, vetustatem non sperandas esse putavimus.

Hi libri manu scripti differunt inter se non paucis lectionibus, ita ut affinitas proxima minime statui possit, nisi excipias codices I. et X, quorum posteriorem ex priore fluxisse pro certo habemus, praeterea id affirmare licet magis inter se affines esse T et A, T et P, D et F et complura menda, quae omnibus libris communia sunt, iam in archetypo eorum, id est in aliquo codice ante saec. VIII vel VII scripto, fuisse, ad quae menda pertinent n. g. verba innumtata n. 58 ianuis clausis pro clausis ianuis, versus 25—26, 67—72 interpolati, forte n. 37 negandum (ita coll. praeter negatum S necantam t) P). de editoribus hymni u. Studien III 72, de forma metrica ib. 72 sqq.

¹ Cf. H. M. Bannister, *Liturgical Fragments in The Journal of Theological Studies* IX (1908) 398—411, 422—424.

² Cf. *Catalogue des Mss de la Bibliothèque Royale de Belgique* V, 460—73.

³ *Opera, quae reperiri potuerunt omnia* (1616) p. 188.

⁴ l. c. 149.

V.

FRAGMENTA MINORA.

1. Ex *Libro contra Constantium*. — 2. Ex *Tractatibus in Iob*. — 3. Ex *Commentario in Matthaeum*. — 4. De *Expositione epistolae ad Timotheum*. — 5. Ex opere incerto.

1. In opere, quod inseribi solet *Conflictus Arnobii catholici et Serapionis* (LII 239 M), commemorantur aliqua uerba Hilarii, quae Coelestinus I in concilio anno 430 Romae habito landasse dicitur (ine.: *Filius dei, factus homo*; expl.: *quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris*). hoc autem fragmentum a Coelestino hisce uerbis Hilario ascribitur: *Hilarius quoque uir acris ingenii scribens ad Constantium imperatorem* — inquit in *Studen I* 138 iam minimus inscriptionem libri Hilariani contra Constantium in codicibus non uniformem esse, cum librum dicatur nunc *ad Constantium* (*Constantinum*), modo *in Constantium*, modo *contra Constantium*; *ad Constantium imperatorem* dicitur liber (uel 'epistula') in codd. Turicensi 313 saec. X, Munacensi 6311 saec. X, Parisino Noav. aeq. 1454 saec. X (in subscriptione), Salisburgensi S. Petri a. XI. 2 saec. XI/XII etc. unde concludere licet etiam uerba illa a Coelestino laudata deprompta esse ex *Libro c. Constantium* idque eo magis, quod ex capite 27 huius libri effici nidetur ei nonnulla documenta, saltem fidem Nicaenam seu expositionem huius fidei, inserta fuisse. tali autem expositioni illa uerba plane congruant, quae etiam ipsa ab Hilarii ingenio non aliena esse facile quis intelleget, si ea comparauerit cum Hilario de trin. IX 6 et in ps. 143, 7¹.

Codices, quorum lectiones variantes in textu recensendo adhibui, sunt hi: cod. Barberinianus 505 (= B) saec. IX; cod. Parisinus 12269 (= P) saec. IX; cod. Augustanus 13 (= A) saec. IX; cod. Vaticanus Reg. 238 (= R) saec. IX/X; cod. Abrincensis 72 (= F) saec. XI/XII; cod. Carnotensis 88 (= C) saec. XII; cod. Sarisberiensis 61 (= S) saec. XII. Imagines photographicas codicum B et R suppeditauit Fr. Kluge S. L., lectiones variantes ceterorum codicum loh. Scharnagl.

2. Hilarium Pietaniensem scripsisse *Tractatus in Iob* testatur Hieronymus (de uiris inl. 100) addeas eum hos *Tractatus* de graeco Origenis ad sensum transulisse, deinde in *Apologia aduersus libros Rufini* 1 2 (XXIII 399 M) laudat Hilariam ut exemplar interpretis

¹ De fragmento cf. etiam A. Wilmart in *Revue Bénéd.* XXIV (1907) 149.

dicens eum quadraginta ferme milia versuum Origenis in Iob et psalmos transtulisse. idem Hieronymus in epistula (57) ad Pamachium (CSEL LIV 512) ittos *Tractatus in Iob* vocat *Homilias in Iob*. an. Licinianus, episcopus Carthagini Nonae, qui circa finem saeculi VI homilias Hilarii ut *libellos sex sancti Hilarii episcopi Pictaviensis, quos de greco Origenis in latinum vertit*, commemorat¹, illas geminas homilias in manibus habuerit, non liquet; videtur potius illeceptus esse adulterinis homiliis, de quibus n. *Studien III* 96.

Duo illa priora fragmenta, quae repraesentamus infra p. 229 sq., excerpta esse ex geminis *Tractatibus in Iob* testatur Augustinus in *Libris c. Iulianum* II 8 (27) et in *Libro de natura et gratia* 62 (72); prius enim fragmentum dicit desumptum esse ex *quadam homilia Hilarii de libro sancti Iob* (cf. infra p. 229, 4), alterum vero, quod idem manifesto ex tractatu quodam in Iob scripto derivatum est, diserte tribuit Hilario (cf. infra p. 230 n. 14). in duobus autem illis fragmentis nihil invenitur, quod cum sermone et stilo Hilarii non concordet. immo sententia illa prioris fragmenti de *generositate primae creationis in Adae offensa amissa et rarsum oblata* saepius apud eum invenitur, velut in *Commentario in Matth.* 8, v. 10, 4 etc. de codicibus a nobis adhibitis cf. infra p. 229.

Tertium quoque fragmentum, quod infra p. 231 datus et quod actis (cap. 10) synodi quartae Toletanae anni 633 traditum est, ex *Tractatibus in Iob* excerptum esse iam suspicatus est Constantinus nixus Ambrosio (?) de sacr. V 25, qui simili ratione atque Hilarius locum Lucae (II, 3) coniungit cum sacrilicio sancti Iob: *qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. quomodo Iob sanctus pro filiis suis offerebat quotidie sacrificium* etc.

Aeta synodi Toletanae tradita sunt aliquibus collectionibus canonum, quas vocant Hispanam, collectionem cod. Nonnriensis, collectionem cod. S. Amandi². ad textum recensendum collati sunt libri hi: ex collectione Hispana cod. Uindobunensis 411 (= U) saec. X (f. 118^v); cod. Escorialensis d. l. I (= E¹) saec. X ex. (f. 142^v); cod. Escorialensis d. l. 2 (= E²) saec. X (f. 154); cod. Vaticanus Palatinus 575 (= R) saec. X (l. 17^v); cod. Matritensis P. 21 (ol. Toletanus) (= M) saec. X/XI (f. 147); ex collectione codicis S. Amandi cod. Parisinus 3846 (ol. S. Amandi) (= P) saec. IX (f. 203^v); cod. Parisinus 1455

¹ M LXXII 692.

² cf. Fr. Maassen, *Geschichte der Quellen* etc. t 667 sqq. 717 sqq.

(= N) saec. X (f. 139^v sq.). collationem cod. V suppeditavit H. M. Bannister, cod. W Zach. García Villada S. l., cod. E et S. Grñ. Antolin, praefectus bibliothecae Escorialensis, cod. M Marc. Menéndez y Pelayo, tunc praepositus bibliothecae Matritensis, cod. P et N P. Ronsselot.

3. Tria illa fragmenta Hilariana, quae Cassianus in opere *Contra Nestorian* VII 24 (CSEL. XVII 383, t—8) tradidit, sunt excerpta ex *Proemio expositionis evangelii secundum Matthaeum* nunc perditio. pertinent igitur ad *Commentarium in Matthaeum*, eorum autem textum pariter atque textuum fragmentorum sub n. 1 laudatorum repraesentamus etiam in nostra editione p. 232 secuti hae in re exemplum Petri Constantii.

4. Fragmentum de *Expositione epistolae ad Timotheum* (infra p. 233) Hilarii nomine traditum laudatur in canone tertio decimo synodi Hispalensis II, quae die 13 nouembris anno 619 praesidente Isidoro episcopo Hispalensi habita est, illud autem fragmentum Hilarii nostri esse recte indicent Constantium dicens neminem ambigere, qui in ipsius lectione prorsus peregrinus non sit aut etiam qui cum illis verbis alia ipsius verba de trip. X 66 comparauerit. Hilarius uero epistulas Paulinas exposuisse aut de eis homilias conscripsisse confirmant varia testimonia, de quibus u. *Studien III* 93 sq. Fragmentum hisdem codicibus traditum est atque fragmentum *Tractatum in Iob* tertium et quidem in U l. 200^v, in E l. 209^v, in F l. 225^v, in R f. 157^v, in M l. 243, in P f. 252^v, in N f. 182^v sq.

5. In *Libris contra Iulianum* I 3 (9) laudat Augustinus uerba aliqua Hilarii, quae unde desumpserit, non indicat praenitendo tantum hoc elogio auctoris: *ecclesiae catholicae aduersus hereticos acerrimus defensorum venerandum quis ignoret Hilarium episcopum Gallum? qui cum de Christi carne ageret, attende quid dixerit*. Hilarium autem Pictaniensem ab Augustino celebrari patet ex eo, quod simul commemorantur eiusdem Hilarii uerba ex *Tractatibus super psalmos* excerpta, innuat praeterea conferre illud fragmentum cum Hilario de trin. X 25, idem fragmentum designat Augustinus etiam in *Libris contra Iulianum* 17 (32) et II 4 (8) (cf. p. 234 n. 1). uerbis autem Augustini *qui cum de Christi carne ageret* non librum aliquem indicari, cui titulus *De carne Christi* fuerit, sed lectorem tantum admoneri Hilario eo loco de carnis Christi praerogativa esse sermonem animaluerit recte Constantius. libris manu scriptis nisi annus illdem atque in fragmento *Tractatum in Iob* primo.

VI.

SPURIA.

1. De *Epistula ad Abram filiam*. — 2. De hymno *Lucis Inrigitor*. — 3. De hymno *Ad caeli clara*.

1. *Incipit epistula sancti Hilarii episcopi ad filiam suam Abram* uel similiter inscripta continetur in multis codicibus uitarum Sanctorum epistula quaedam *Accepi*, quam Hilarium episcopum exulem ad Abram suam filiam scripsisse plerique putant. adnexa est haec epistula scripsisse uita Hilarii a Fortunato composita. aliqui autem codices, uelut rod. Parisinus Nonv. aeq. 1455 saec. XI, cod. Patavinus 2403 saec. XII, rod. Guelfrichtanus 2934 saec. XIII/XIV, rod. Parisinus 2565 saec. XIV tradunt epistolam sine uita. inuenimus epistolam etiam in quibusdam libris opera Hilariana continuentibus, ad textum restituendum collati sunt libri hi (el. *Studien III* 42 sqq.):

1. Cod. Saugallensis 567 (= A), pag. 200, saec. VIII/IX. epistula sequitur uitam Hilarii p. 128—139: *INCIPIT EPLA SŪI HILARI EP. AD FILIAM SUAM ABRAM*.

2. Cod. Saugallensis 577 (= B), pag. 754, saec. IX/X. epistula habetur p. 155 sqq. post uitam Hilarii eodem titulo inscripta atque in rod. A. in Fortunati editione p. VIII statuerat Krusch librarium rod. Buitam Hilarii ex A descripsisse. idem dicendum est de epistula *Accepi*. ac primum quidem omittit B uita, quae in A totam uiam uiam expleat: 239, 16 non usu atteritur, non sorde afficitur, non ui scinditur. habetur diuina in A et B (sicut etiam in cod. C apographo rodiceis B) aliquar uersiones uariantes, quae in aliis libris non inueniuntur, uelut 237, 4. 238, 13. 239, 4. 240, 5. 9. 241, 7. 10. 11. 242, 14. 243, 12. interpunctio denique est lere radum in utroque codice. ex eo autem, quod correcturae codicis A in B iam in ipsum textum receptae sunt, colligitur codicem B ex eod. A descriptum esse, postquam hic correctus erat.

3. Cod. Bruxellensis 3183 (7666—71) (= C), fol. 149, saec. X². traditur epistula f. 112—114 post uitam Hilarii: *Epistola beati Hilarii quam misit Abrae filiae suae*. sicut uita Hilarii (cf. Krusch l. r.), ita etiam epistula *Accepi* descripta est ex eod. B.

¹ Cf. B. Krusch *M G h*, Auct. ant. IV 2 p. Vtt sq. ² Cf. Krusch *M G h*, Script. rer. Merov. I 464—466; *Catalogus codicum hagiogr. lat. bibliothecae reg. Bruxellensis* II 124—126.

4. Cod. Rotomagensis 708 (Jumièges) (= D), fol. 65, saec. X. *Epistola sancti Hilarii episcopi ad filiam suam Abram* traditur f. 62 sq. de orthographia huius codicis u. *Studien* III 43.

5. Cod. Casinensis 139 (= E¹), pag. 732, saec. XI¹. *Epistola sancti Hilarii ad Apram filiam suam ab exilio destinata* sequitur vitam Hilarii p. 713.

6. Cod. Casinensis 144 (= E²), pag. 552, saec. XI. traditur *Epistola sancti Hilarii ad Apram filiam suam ab exilio destinata* (sic) p. 360.

7. Cod. Casinensis 145 (= E³), pag. 553, saec. XI. epistula habetur p. 226 post vitam Hilarii pari modo inscripta atque in E². eodd. B³ E² E³ intime inter se cohaerent et ad eundem archetypum proximè referendi sunt; lectiones eorum concordantes signamus littera E.

8. Cod. Valli-cellianus Tom. V (= Φ), fol. 236, saec. XI². epistula exhibetur f. 98 sq.: *Item epla scti hilarii*. lectiones autem codicis Φ, qui multa menda et correcturas arbitrarias continet, non nisi caute adhibendas esse monemus.

9. Cod. Vaticanus Ottobonianus 120 (ol. P. Petanii) (= F), fol. 201, saec. XI ex². epistula traditur f. 81^v—82^r.

10. Cod. Salisburgensis S. Petri a. XI. 2 (= J) saec. XI/XII (cf. supra p. LXXV). epistula habetur p. 280—282: *Epla hy-larii epi ad filiam suam agram*.

11. Cod. Bruxellensis 3223 (9290, S. Laurentii in Leodio) (= G) fol. 183, saec. XI¹. *Epistola sancti Hilarii ad filiam suam Apram* representatur post vitam Hilarii f. 43 sq.

12. Cod. Einsidlensis 249 (= H), pag. 476, saec. XII. *Epistola beati Hilarii episcopi ad filiam suam Apram* traditur p. 119—204.

13. Cod. Monacensis 2555 (Ald. 25) (= M), fol. 106, saec. XII. epistula invenitur f. 61^r.

14. Cod. Monacensis 17137 (Scheftlarn. 137) (= N), fol. 191, saec. XII. epistula sequitur vitam Hilarii f. 42^v—43^r.

15. Cod. Monacensis 21528 (Weihenstef. 28) (= O), fol. 121, saec. XII (Opera Hilarii). epistula habetur sine titulu f. 2^v—3^r;

* ⁴ Cf. de codicibus Casinensibus *Bibliotheca Casim.* III (1887) 253 sqq. 282 sqq. 287 sqq. ⁵ cf. A. Poncelet, *Catalogus codicum hagiogr. lat. bibliothecarum Romanarum* (1903) 306 sqq. ⁶ cf. Poncelet l. c. 415 sqq. ⁷ cf.

Catal. codicum hagiogr. lat. biblioth. reg. Bruzellensis II 282—309.

sed in indice f. 1^v indicatur his verbis: *Item epistola s. hylarii ad karissimam filiam afram.*

16. Cod. Vallicianus 1193 (= U), fol. 178, saec. XII, epistula, cuius tantum prior pars conservata est, sequitur post vitam Hilarii f. 6: *Ep̃la hylarii ad apram filiam suam.*

17. Cod. Uindobonensis 684 (= W), fol. 144, saec. XII (Opera Hilarii), epistola traditur f. 1^v—2^v: *Epistola Hylarii episcopi ad filiam suam Abmū.*

18. Cod. Zwellensis 33 (= L), fol. 243, saec. XII (Opera Hilarii f. 122—242^v). *Epistola Hylarii ad filiam suam Afram* habetur f. 122^v—123^v.

Ex his libris contuli ipse ABMNOWl, imagines photographicas adhibui eodiemum ΦΨIIIU (imagines eodd. J et H suppeditavit tos. Braun S. I.), eodiemum C contulit Hipp. Delehaye S. I., eod. D tlear. Loriquet, praefectus bibliothecae Rotomagensis, eodd. E¹E²E³ Br. Alhers O. S. B., eod. G Henr. Brewer S. I. de aliis libris manu scriptis, qui continent epistolam *Accepi*, n. *Stralien III* 45 sq.; de eodiciis, quibus Constantius usus est, cf. ih. 46; de formis nominis filiae Hilarii, quae in eodiciis occurrunt, n. ih. 46 sq.

Supra iam diximus eodiemum B descriptum esse ex eod. A, C ex B et E¹E²E³ ad eundem archetypum referri nosque signasse lectiones concordantes eodiemum ABC littera α et lectiones concordantes eodiemum Casinensium littera E. haec familia K habet praeiterem affinitatem peculiarem cum libris italicis Φ et U, ita ut, quoniam inter se non paulum differant, tamen ad eundem archetypum redeant. ita legunt EΦU 237, 5 in praesentiarum (impraesentiarum K) pro praesentia eorum, 239, 7 liquidat (liquidatur U) pro liquidatur, 239, 1 omittunt verba uti et haec margarita ornari, 239, 16 omittunt verba non sordē inficitur, non ut scinditur. ex altera autem parte Φ et U non paucis differunt ab E, cum iisdem inter se conveniant, ita ut Φ et U artius inter se cohaerere videantur. α et D haud raro quidem discrepant, aliis tamen lectionibus contra celebres eodices concordant; legunt exempli causa 239, 6 nigrescunt (nigriscunt D), ubi FGMA habent nigrescent et EIIΦU nigrescant; legunt recte 241, 3 serio habitu, cum alii eodices habeant serico habitu; contra fulso legunt cum Φ 241, 6 parum ipsa (ipsa αΦ) pro

¹ Cf. Poncelet t. c. 653 sqq.

purpura ipsa, codices parvo JLNOW pertinent ad eandem familiam, quam signauimus littera μ , eundem J in ipsa Gallia uel secundum archetypum gallicum scriptum esse iam supra p. LXVI indicauimus, huic codici J uultu asinus est cod. L. codices autem NYW, inter quos maxime concordant O et W, uidentur esse exarati secundum exemplar typi J. M multas quidem lectiones communes habet cum familia μ (cf. 237, 8. 239, 7. 16. 240, 11. 241, 4 etc.), sed cum M et μ aliis lectionibus differant, librarium codicem M etiam alia exemplaria epistolae in manibus habuisse manifestum est. notandum denique est codices P et G artius inter se cohaerere; neque uero uidetur coll. G ex uetustiore cod. P descriptus esse, cum codices ambo compluribus lectionibus discrepent; cf. 238, 10 *inter haec* G in terram F (in terra E Φ), 238, 12 *geniescens* geniescens P iugenesceus G cum HM, 239, 5 *spartum erat* parte humeral P spartrum erat G, 242, 10 *facias* F afficias G.

Omniibus lectionibus uariantibus consideratis textum epistolae melius prae ceteris seruatum esse putauimus in *allFGH*; quare hi libri in recensendo uero textu magis consulendi sunt, quoniam autem familia α iis locis, quibus a cunctis ceteris codicibus ex uariis regionibus oriundis discrepat, lectiones arbitrarie exhibere uidetur, has lectiones sperui posse censemus (cf. supra p. LXXVII), stentura codicem delineatum exhibuimus in *Studien III* 49.

Vulgata est epistula in his editionibus a operum Hilarii: in Parisiensi anni 1510 p. XCVII sq., in editionibus Erasmi I (Basileae 1513) 322—325, I (1535) 320—322, Lypsi (Basileae 1550) 337 sq., Tillotii (in Praefatione, Parisiis 1572, Coloniae Agrippinae 1617, Parisiis 1605, 1652), Constantii (Parisiis 1693) 1209—1212, Scipionis Mallri II (Ueronae 1730) 525—528, Venetae II (1750) 412—415, Wirceburgensis IV (1788) 3—7, Migoianae X 649—652, in editione principe Parisiensi anni 1510 epistula uulgata est, ut indicat in Praefatione Robertus Fortunatus Machiniensis, a Guilhelmo Paruo secundum codicem monasterii Dibionensis S. Benigni, reliqui editores ante Constantium receperunt hunc textum nihil fere immutantes, Constantium autem textum suum fecerunt editores posteriores.

Primum, qui epistolam ad Abram scriptam pro a d u l t e r i n a habebat, fuit Erasmus; in sua enim editione uocat eam *merum nugamentum hominis otiose indocti*. Gillotius autem epistolam a Fortunato confictam esse putabat; enarrat enim Fortunatus in uita S. Hilarii a se composita illam epistolam manu propria Hilarii sub-

scriptam sua aetate Pictavia pro munere conservari¹. ad Fortunato, qui epistolae se non auferam, sed testem faciat, fidem non delrec-tandam esse censet eum aliis Constantius addens longe minus veri-tati consentaneum esse eum, eum genuinam Hilarii epistolam prae-manibus haberet, eum suppressa adulterinam supposuisse; nihil autem in illa epistula aduerti pio ac prudente indignum parente, qui carissimam filiam simul et puellam tenerissimam uerbis ad ipsius cap-tum accommodatis a saeculi vanitate auocet, ut eam caelesti sponso bonisque melioribus praeparet.

Rationes autem a Constantio allatae nobis persuadere neque-unt, immo cum Huberto Reinkens² aliisque litteras illas genuinas esse uelimus. ne primum quidem stilus epistolae totus discrepat a stilo Hilariano. sermo enim epistolae rudis idemque puerilis est, sententiis inanibus et icinuis. saepe eadem sententiae et uerba redeunt; sit unum tantum exemplum: *hanc uestem* 238, 10. 14. 239, 13, *hac ueste* 239, 1, *uestem hanc* 239, 2, *hanc primum uestem* 239, 3, *haec uestis* 239, 14, *uestis haec* 239, 15. sententiae deinde saepe sine ullis conuentionibus coniectuntur; cf. n. g. 237, 4. 238, 8. 240, 11. 243, 3. minime porro ueri simile est Abram filiam — si ro uera Hilarius ante episcopatum matrimonio inuictus fuit — in tem-pore, quo pater epistolam complures iam annos in exsilio degens (c. a. 359) scripsisse fingitur, tam tenera aetate fuisse, ut supponitur in epistula. ex summa autem, quam Fortunatus l. e. ex epistula illa Pictauiensi expriuit — si eius uerbis fides habenda est —, hanc epistolam aliam fuisse suspicamur quam quae nobis tradita est; diei enim Fortunatus Hilarium indicasse filiae se talem ei sponsum promidisse, cuius nobilitas caelos ascenderet, pulchritudo rosarum et lilii comparationem praecederet, oculi gemmarum lumina luminarent, uestis condorem niuis opprimeret, ornamenta inaeestimabili fulgore uernarent, diuitiae intra se regna concluderent, sapientia incom-prehensibilis emerget, dulcedo faui mella postponeret, pudicitia in-contaminata persisteret, odor suauitate flagraret, thesauri sine defectione constarent. propterea mouere se Abram, ut nulli se coniungeret, sed ut patrem et sponsum pariter uenturum exspectaret. hoc igitur argumentum epistolae Hilarianae Pictaui conservatae, quod Fortunatus nobis reliquit — sine illa epistula fuit genuina sine non fuit — auctori eandem ausam praebuisse uidetur ad epistolam *Accepti*

¹ c. 6 M G h, Auct. antiq. IV 2 p. 3.

² Hilarius von Poitiers 227—233.

componendam et Hilario attribuendam, nec tamen multum contradicere uelimus, si quia putet Fortunatum in describenda epistula Hilariam ipsas spurias litteras *Acepi* prae manibus habuisse et ita ipsum deceptum esse.

2. In epistula ad Abram spuria Hilarius promiserat se hymnum matutinum pariterque serotinum ipsi missurum esse (cl. infra p. 243, 15). epistulae igitur illi adulterinae re uera duo tales hymni adnexi fuisse uidentur, hos autem hymnos ex suo pristino loco nox exeidisse inde concludere licet, quod desunt in uetustissimis libris, qui tradunt epistolam *Acepi*, sc. in cod. Sangallensi 567 saec. VI II/IX et in cod. Rotomagensi 758 saec. X; desiderantur hymni etiam in compluribus libris saec. XI, uelut in codicibus Rotomagensi 1400, Casinensibus 139. 144. 145, Spinatiensi 67, Montepessulano (École de Médecine) 48; pariter desunt in multis libris aetatis posterioria.

Sed iam a saeculo XI inuenimus enim ipsa epistula coniunctum hymnum quendam matutinum *Lucis largitor*, uelut in codicibus Trecenti 1171 et Salisburgensi S. Petri a. XI. 2 atque in plurimis libris saeculorum XII et inssequentium, aliquoties autem in eius locum alius hymnus suppositus est, ut in cod. Sangallensi 577 saec. IX/X et in cod. Bruxellensi 3132 (206—8) saec. XII hymnus *Hymnum dicat turba fratrum*, in cod. Trecenti 852 saec. XII/XIII et in cod. Parisino 266a saec. XIV hymnus *Iubilis rhythmicus de nomine Iesu 'Dulcis Ihesu memoria'*, in cod. Trecenti 2269 saec. XII Ymnus *de paradiso 'Cines celestis patriae regi regum concincentes'*, nomine ipsius Hilarii inscriptus habetur hymnus *Lucis largitor* primum in cod. Leidensi 100 saec. X/XI, qui tradit eum inscriptum *Hymnus de sancto Hilario*.

Hymnum autem hunc minime Hilario ascribi posse, sed saeculo V cum aliis quibusdam hymnis in usum liturgicum compositum esse uelutrinne et disertè ostendit Cl. Blume¹, codices, quos adhibuimus in textu recensendo, enumeratos habes iuxta p. 245. adlinus id tantum hymnum in cod. A postea manu quadam saec. X exeuntis uel XI ineuntis simul cum alio hymno adiectum esse praefixa inscriptione *Hymni de pio Hilario pontifice* et similiter in cod. N postea inanu saec. XI adiunctum esse sine titulo, ex libris manu scriptis contuli ipse JFM¹M²M³M⁴UL, uariantes lectiones codicum A et

¹ *Der Cursus S. Benedicti Nursini und die liturgischen Hymnen des 6. bis 9. Jahrhunderts in ihrer Beziehung zu den Sonntags- und Feriahymnen unserer Breviere* (1908) 83 sqq.

T^o suppleditavit Cl. Blumme, cod. D H. Latiquet, eod. H H. Brewer, aliis codices n. *Studien III* 58, editores n. apud U. Chevrolier, *Repertorium hymnologicum II* (1897) n. 10701: quibus adlegendus est Cl. Blumme (*Analecta hymnica* I 19).

3. Hymnum *Ad caeli clam* esse hymnum serolinum, de ipso est sermo in epistola *Accepi*, arbitratus est Constantinus, quoniam hymnus in cod. Vaticano Ottoboniano 727 saec. XIV una cum hymno *Lucis largitor* tradatur. Hilario discrete ascribitur hymnus in cod. Salisburgensi S. Petri n. XI. 2 saec. XI/XII et in cod. Bernensi 100 saec. XII hisce verbis: *Versus sancti Hilarii episcopi, alicui confessoris, quos composuit in nouissimis diebus suis flendo atque fideliter penitendo peccata sua.*

Hunc autem hymnum non esse serolinum illum hymnum, quem Hilarius sine ad Agram epistolae addidisse fertur — supposito huc lactu, non eamessu — conficitur non solum eo, quod hymnus in paucis tantum recentioribus libris Hilario tribuitur et omnino deest in plerisque codicibus illam epistolam continentibus, sed etiam, quod hymnus auctoris innumerae vitae suae peccata confitentis minime emittens erat filiae adolescentulae stilusque et sermo lenis hymni differt nullum a sermone grani Hilarii et quod eius strophae sapphicæ formatae sunt secundum accentionem vocabulorum, non secundum quantitatem, ut Hilarii hymni gemini. Hymnum autem non ante linem saec. IV compositum esse patere putamus ex n. 66, quo *redemptor mundi* dicitur *aequalis patri sanctoque spiritui*. G. Dreyes¹, nixus inprimis similitudine, quae intercedit inter stropham 14 hymni praesentis et stropham 2 hymni Paulini Aquileiensis, cui titulus *In resurrectione domini*², secutus est opinionem Madrisii, qui etiam nostrum hymnum huius poelae attribuit³, quae similitudo etsi illam opinionem probabilem reddit, tamen etiam eo explicari potest, quod auctor alter alterum illis versibus imitatus est, textui recensendo inseruerunt codices hi:

1. Cod. Carolinrhannus 36 (Angiusis CXCV) (= C), fol. 47, saec. IX in⁴, in quo libro continentur *Tres libri soliloquiorum Augustini* et nonnulli hymni. Hymnus *Ad caeli clam* est inscriptus: *De lamentatione cuiusdam* f. 46^v.

¹ *Analecta hymnica* L 148—151.

² apud Dreyes l. c. I. n. 4; cf. *Studien III* 63.

³ *Paulini Opera* CC 501 M.

⁴ cf. A. Holder, *Die Handschriften der Hof- und Landesbibliothek in Karlsruhe V* (1906) 438—441.

2. Cod. Beruensis 455 (= B), fol. 44, saec. X (Carmina). hymnus, cuius prima strophæ neumatibus exornata est, traditur l. 41: *Versus de penitentia*.

3. Cod. Mouacensis 27305 (S. Mariani et Corbiniani Frising.) (= M), pag. 261, saec. X (Varia). hymnus traditur p. 233—235.

4. Cod. Parvianum 1154 (Martialis Lemnicensis) (= P), fol. 145, saec. X (Varia). hymnus traditur l. 99: *Versus confessionis de luctu poenitentiae*.

5. Cod. Claromontianum 240 (189) (= T), fol. 253, saec. X/XI (Glossarium). hymnus habetur l. 117.

6. Cod. Salisburgensis S. Petri n. XI. 2 (= J), cl. supra p. LXV. hymnus invenitur p. 277 sq. de inscriptione cl. supra p. LXXXIV.

7. Cod. Bernensis 1001 (= O), fol. 94, saec. XII (Opera Hilarii, cl. supra p. LXVI); hymnus habetur ultima folio, cl. supra p. LXXXIV.

Pitra edidit in *Analectis sacris* V (1888) 138 sq. hymnum secundum cod. Vaticanum Ottobonianum 757 saec. XIV, in quo hymnus insequitur hymnum *Lucis torquitor* l. 142^v, et secundum cod. Mellicensem XII. 6 p. 277, talem autem codice in monasterio Mellicensi non exstare literis nobiscum communicavit Benedictus Hammer H. S. B., bibliothecae praefectus, quare suspicari videtur illum codicem Mellicensem cardinalis Pitra esse eundem atque codicem Salisburgensem, id quod confirmatur consensu paginae indicatae et concordantiæ tertium variantium codicis Pitrae et codicis J.

Ex illis libris contuli ipse BMPJO (P et J secundum imagines photographicas), lecturam codicum C et T desumpsi ex editione Ernesti Hümmler.

Et pauca de affinitate codicum addimus, codices J et O ex eodem archetypo derivatus esse arbitramur; una paucas enim lectiones communes habent; invenitur eadem inscriptio, legunt 3 *depressus* pro *depresso*, 14 *uenis* pro *Venus*, 30 *succenso* pro *succensum*, 41 *me modo* pro *modo me* etc. cum hisdem libris concordant compluribus lectionibus M et T: 15 *lita* [lati MJO, 27 *in situm*] *in siti* MJO, 34 *cursum* [cursu TJO, 50 *quodpiam*] *copia* MTJO, 62 *erari*] *erare* MJO, monemus denique etiam cod. P saepius conie-

¹ Pl. Rulhart in *Quellen und Erörterungen zur bayrischen und deutschen Geschichte* VII (1858) 411—481.   ² cf. E. Hümmler in *Neues Archiv* IV (1879) 114—117.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Locis laudatis adde:

- Pag.* 4, 11 (cf. Onomast. sacra) 200, 13 etc.
 5, 16 cf. Eph. 1, 23 et cf. loh. 19, 34
 6, 2 cf. 1 Cor. 15, 47
 7, 19 cf. Eph. 1, 23
 9, 8 (cf. Onomast. sacra) 177, 6i etc.
 28, 15 cf. loh. 6, 32
 37, 27 cf. Phil. 3, 5
 102, 26 cf. 11 Petr. 2, 21
 164, 7 cf. loh. 14, 26

In textu:

- 4, 10 *ge pyra pro gepyrea scribendum*
 10, 19 *etiam si pro etiam si coniungendum*
 50, 21 *ut non pro necum distinguendum*
 56, 14 *etiam si pro etiam si coniungendum*
 62, 18 *conna post Oriente delendum*
 97, 18 *trā pro trā scribendum*
 130, 6 *conna post cognoscent delendum*
 143, 3 *adde in mg. ut notam edidit: Epistula*
Valentis et Ursaei ad Iulium (c. 347)

In apparatu critico:

- 30, 6 *est* In pro *est*. In legendum
 156, 12 *LIBERTI A delendum*

I.
TRACTATUS MYSTERIORUM.

INDEX NOTARUM.

- A* = cod. Aetlinus V 13 s. XI.
- B* = cod. Casinensis 257 anni 1137 excerpta continens; cf. P. caef. 1 2.
- Gam* = editio princeps a I. F. Gamurrini curata, Romae 1887.
- Pal* = coniecturae I. B. Pitrae (Analecta aenea V [1888] 144—145).
- Lin* = coniecturae H. Lindemann (Des h. Hilarius von P. lib. mysteriorum [1905] 100—119).
- Eng* = coniecturae Augusti Engelbrecht per litteras necum communicatae.
- a. c. (p. c.)* = ante (post) correctionem ipsius manus primae.
- fort.* = coniecturae editorum dubitante prolatae.
- Studien I, II, III* = Feder, Studien zu Hilarius von Poitiers I, II, III (Sitzungsberichte der K. Akad. der Wissensch. in Wien, phil.-hist. Kl., CLXI 4 [1910], CLXVI 5 [1911], CLXXIX 5 [1912]).
- asteriscis (*) in textu positae indicant lacunae, in apparatu vero critico positae litterae erratae.
- inclinulis $\downarrow$ litterae in *A* nunc cum membrana corosae uel abscissae includuntur.
- puncta (...) significant litteras uel abscissas uel eundem.

S. HILARII EPISCOPI TRACTATUS MYSTERIORUM.

LIBER PRIMUS.

1. Multiplex . . . . .

ipsas illas intellegimus in gestis, illis autem satis est et aliquam inania similitudinis speciem coaptasse, cum comparatio et implenda penitus de consequentibus sit et ex solido de praesentibus expetenda. omne autem opus, quod sacris voluminibus continetur, aduocatum domini nostri Iesu Christi, quo inissus a patre ex uirgine per spiritum homo natus est, et dictis nuntiat et factis exprimit et confirmat exemplis, naniq[ue] hic per omne constituti huius saeculi tempus ueris atque absolutis praefigurationibus in patriarchis ecclesiam aut generat aut aluit aut sanctificat aut eligit aut discernit aut redimit: somno Adae, Noe diluuiis, benedictione Melehisedech, Abrahae iustificatione, ortu Ysahac, Iacob seruitute, per omnes denique tempus uniuersa prophetia, sacramenti molitio, cognitioni adsumendae ab eo carnis indulta est, et quia hoc libello nisum est ostendere omnem in singulis quibusque et

1 Scriptura nomen et operis titulus exstat in subscriptione cod. A; cf. infra p. 38 et Praef. I 4. 3 uerbo libri primus explicit leguntur in A f. 11^r; u. infra p. 30 et Praef. I 4. 4 initium operis in A, quod folium primum perditum est, desideratur; uox initialis Multiplex conseruata est in catalogo manu scripto bibliothecae Casimirensis, nunc cod. Vaticano lat. 3961, qui a. 1532 ad Clementem VII papam missus est (Studien III 17); sententiam sic fere expleat: Multiplex est scripturarum interpretatio; sequuntur deinde uerba de aliorum interpretum opinionibus ad Hilario dissentientibus et promina 1. 7 ipsas illas ad uocem species uel simile quid referenda esse uidentur (cf. Praef. I 5). 7—8 in duabus prioribus lineis litteras quasdam non nisi difficillime leguntur. 11 qui Gam Lin quem Pit 16 eligit Lin elicit A Gam edocet Pit redimit; Somno A redimit. Summo Gam 19 molitiano uel meditatione Pit 20 omne Lin, prophetiam ad similem uocem addendam esse con. Gam

airis et temporibus et rebus aduentus sui et praedicationis et passionis et resurrectionis et nostrae congregationis tanquam [in] imaginem in speculo praeferri, non transeursum memorabo aliqua, sed suis quibusque temporibus universa tractabo ab Adam, ex quo humani generis seipatia permittitur, inchoaturus, ut, quod in domino consummatum est, iam ab initio mundi in pluribus praefiguratum esse noseatur.

DE ADAM.

2. Adam ipse nominatur natiuitatem domini praeformat; nunc secundum linguam Hebraicam 'Adam', quod Graece 'gegyrra', id est Latine 'terra flammica' est et scriptum humani corporis carnem
 2 'terram' solita est nuncupare, quae per spiritum in domino nata de uirgine, in nouam et alienam a se speciem tantata, conformis effecta est gloriae spiritali [est] secundum apostolum; secundus homo de caelo et Adam caelestis, quia Adam ter- 15
 restris imago est futuri. tuto ergo auctore tanto etiam Adam nomen non sine aliqua futuri meditatione suscipimus.

3. Sequitur, quod obposito Adam ex latere eius atque ossa Ena gignitur. quo enigilato prophetia quoque talis consequitur: 1
 hoc nomen est de ossibus meis et caro de carne mea. haec notabitur mulier, quia de uirgine sumpta est, et eruat duo in carum unum. hic nihil mihi laboris est; apostolus enim, cum huius ipsius prophetiae meminisset, ait: hoc mysterium magnum est, 2
 2 ego autem dico in Christo et in ecclesia. sed 25
 Adae os tantum detractum legimus; et quemodo dicitur 'caro de carne mea'? referri quidem ad praesentiam gestorum fidem res ista poterit, ut, quia os, quod ex latere eius in muliebri corpore

11 et. Onomas. sacra, ed. de Lagarde² 2, 17 13 et. Phil. 3, 21 14 et. 1 Cor. 15, 47 15 et. Rom. 5, 14 18 et. Gen. 2, 21 sq. 20 Gen. 2, 23 sq. 24 Eph. 5, 32

3 pr. in del. Gam 8 de adam in mg. A 9—14 Adam (enim)—apostolum traditur etiam in B 13 nuncupari AB spiritum] add. sanctam B 14 ad. et del. Gam 15 quia Eng qui A Gam qui = quo Lin cuius Pl 21 quia Gam qua A 22 et A erilis Gam 23 ait Eng ita A Gam 28 ista] ita Gam Lin et del. Lin

p̄ce enim, qui omnia potest, deum carne uestitum sit, quia os ex
 carne delectatum [est] et rursum carne indutum in corpus extiterit, ut
 os ex osse, ita etiam caro sit ex carne, sed dominus in euangelis,
 eum repudio dunilo u ludueis temptatis uasel, p̄ce s̄c potius
 5 quam p̄ce Adam hoc ita dictum fuisse demonstrat dicens: non
 legistis, quia, qui fecit ub initio, masculum
 et feminam fecit et dixit: propter hoc di-
 mittet homo patrem et matrem et erunt duo
 in carne una? hoc enim post illud, quod dictum est caro
 10 de carne uera, sequitur, ergo rem, quae in Adam perficiebatur, a
 consensu est prophetia, enim enim haec dominus, qui fecit
 masculum et feminam, dixit, quod ex osse eius os et ex
 carne ipsius caro [est], locutus ipse p̄ce Adam id, quod totum
 in ipso Adam erat, factum, uere detraxit silem rebus et praeformari
 15 ex se id, quod, in altero gerebatur, ostendit, eum enim uerbum
 factum, sit eueo et ecclesiu membrum sit Christi, quae ex latere
 eius et p̄ce aqua uita et uiuificatu p̄ce sanguinem sit, rursum caro,
 in qua nebulum uite saecula manens, quod est filius dei, natus sit,
 p̄ce sacramentum muneat in nobis, absolute docuit in Adam atque
 20 Eua suum et ecclesiae speciem contineri, quam post mortis suae
 sanguini sanctificatam ossr carnis suae communionem significet.
 loquitur quoque idem per apostolum: quoniam Adam a
 non peccauit, sed mulier peccans trans-
 25 gressione fuit, saluabitur autem propter fili-
 30 um procreationem, si tamen in fide manse-

5 Matth. 19, 4   8 Gen. 2, 23   12 cl: Gen. 2, 23. Eph. 5, 30   15 cl.
 Ioh. 1, 14   22 1 Tim. 2, 14 sq.

I dominum Gam carnem A sit] est Gam Lin uerba quia os per epian-
 telum (cf. p. 4, 28) hic repetuntur 2 est del. Lin Eug extiterit, ut os, ex
 osse, ita A exstiterit, ut, ut os ex osse, ita Lin 4 repudio] prae- de Pil Lin
 10 mea. Sequitur ergo A perficiebatur] perficiebatur Gam praefigurabat de Lin
 13 caro... (est suppl. Ped)] locutus A 14 praeformatum ex se Gam praefor-
 matum esse Lin 16 membra (ortum ex membris) A Gam, corr. Eug 17 rui-
 18 sum = autem rursu (ultima littera fecit deleta est) A rursusque Gam 18 quā A
 20 euan = autem post om. Gam 21 amma(nificatam), sanctificatam Gam
 24 ppi A p̄ce Pil Lin 25 peccatiou... (perierunt e. 12 litterae; si tamen in
 add. Gam) lin A; cf. Anabroniancy in 1 Tim. 2, 14-15 et Studion III 129

ri n t. ecclesia igitur ex publicanis et peccatoribus et grutibus est:
solo suo secundo et earlesti Adami non peccante ipsa peccatrix per
6 generationem filiorum in hie namentum erit salua. eternum intel-
legi ita non conuenit, quod mulier non sit a peccato suo redempta
per dominum, et superflue baptizabitur, si magis merito partus
sit liberanda. sed ne per ipsam quidem filiorum generationem erit
tuta, cum salui non sit, nisi, qui geniti sunt, fideles prstiterint.
et nescio, qua nequini sit alirno aut peccato reum eliei aut merito
innocentem.

4. Sed tuto spiritalibus spiritalia comparantes ita sentientes 14
maxime apostolum gesta magni in Adam atque Eua mysterii
referre se iam aut Christum atque ecclesiam praedicantem, et haec
quidem ita nos conuenit ab eo spiritaliter dicta existimare, ut non
minus nil praesentem doctrinam et ad eorum, quos monebat, insti-
2 tutionem sermo referendus sit. namque multiplicem misericordiam 15
dei in ea, quo ad Corinthios prima est, in sanctificandis
per coniugia fidelium infidelibus praedicans hic quoque per pro-
creationem credentium tamen filiorum istiusmodi sanctificationem
docuit largiendam, ut, quemadmodum unius fidelis societas prodesset
per coniugium infideli, ita fidelium procreatio infidelibus subueniret. 20

5. Contendendum etiam illud est in Adae somno atque Euae
corporatione occulti in Christo et in ecclesia mysterii sacramentum;
2 in eo enim corporis resurrectionis fides et ratio continetur, nam-
que in creatione mulieris non iam limis adprehenditur neque terra
in formam describitur neque dei inspiratione in animum uiuentem 25
materies inaninis commouetur, sed ossi caro aderescit et carni pro-
fectio corporis datur et perfectionem corporis uigor spiritalis in-
3 sequitur, hunc resurrectionis ordinem per Ezechielem deus locutus

10 cf. 1 Cor. 2, 13   16 cf. 1 Cor. 7, 14   25 cf. Gen. 2, 7   28 cf. Ezech.
37, 8—10

2 coelesto A   3 tadem A   4 ita] iam Gam   8 qua aequum Lin que
cum A quae . . . . cum Gam quo causa, cum sit aliena, aut peccato ream effi-
ciat aut etc. Pit 11 apostolo gestam] agul A   euan A   12 referre se iam Fed
(cf. infra p. 8, 26: sacrificium Abel i a m) reterres eam A referre ea Gam reterenda
Pit Lin   14 ut] quam Lin   16 est] add. epistula Lin   23—24 namque—inse-
quitur traditur etiam in H   24 abprehenditur B   26 inaninis Pit Lin
in animis A Gam innans B   os si A

est docens in his, quae gerenda erant, virtutis suae potestatem.
 1^a illic|,enim omnia concurrunt: caro adest, spiritus aduolat, deo
 ex operibus, suis nullum, deperit, cui ad efficientiam corporis
 sui ea, quae non erant, adfuerunt. est autem sacramentum
 5 hoc secundum apostolum absconditum a saeculis in deo:
 esse gentes coheredes et concorporales et
 conparticipos pollicitationis eius in Christo,
 qui potens sit secundum eundem apostolum conforme efficere
 corpus humilitatis nostrae corpori gloriae
 10 et saec. agnoscit ergo post omnium passionis suae caelesti Adam
 resurgente ecclesiam suam os, suam carnem non iam ex limo creatam
 neque ex inspiratione uegetatam, sed aderescentem ossi et in corpus
 ex corpore spiritu aduolante perfectam, qui enim in Christo sunt,
 15 summata est resurrectio, ipso illo in carne nostra cum dei, in
 qua ante saecula genitus a patre est, uirtute nascente, et
 quia Iudaeus et Graecus, barbarus et Scytha, seruus et
 liber, masculus et femina, omnes in Christo unum sunt, cum
 caro cognita ex carne sit et ecclesia Christi corpus sit et mysterium,
 20 quod in Adam atque Eua est, in Christum et in ecclesiam prae-
 dicetur, perfectum iam sub Adam atque Eua in exordio saeculi est,
 quicquid in consummationem temporum per Christum ecclesiae
 praeparatur.

DE CAIN ET ABEL

25 6. Sequuntur primam Christi et ecclesiae praefigurationem
 gesta Cain et Abel, dum in se populorum praeformantium diuer-

4 cf. Col. 1, 26 et Eph. 3, 9   6 Eph. 3, 6   8 Phil. 3, 31   13 cf.
 1 Thess. 4, 16   17 cf. Gal. 3, 28 et Col. 3, 11

2 illic|.....runt A; perierunt circiter 12 lill., Gam adhuc tangere potuit
 illic enim omnia concurrunt   3 ex operibus | ..... deperit (perierunt lill.
 circiter 9) A ex op. (suis nullam) deperit uel ex op. (nil eni) deperit Fed ex
 op. ... l... a deperit Gam (qui add. r. saulo uix legitur et de n. sequenti
 litterae incertissimae tantum superunt) ex op. suis amouentis quod deperit
 Pit ex op. suis enim u deperit Lin cui lill. cu ualde extenuatas sunt) A, om. Gam
 Pit Lin   6 ab scd 65 A   domino Gam   6 concorporales Lin corporales A
 9 corporis Gam   10-16 agnoscit-nascente (traditur etiam in B coelestis AB
 12 uegetatus B   13 spiritu] Christi B   14 est consummata B   16 na-
 scens B   17 scytha A   19 alt. et del. Lin   20 etiam A   praedicatur Gam
 21 etiam A   24 de cain et abel in mq. A

sitatem ipsisque et nominibus et officiis mores et studia utriusque
 1 signantium. Cayn enim erat terram colens et Abel oves pascens. ex
 fructibus autem suis unusquisque mysterii illo munus exhibuit;
 sed inspicimur munera Abel, Cayn autem non videntur. verum et
 dies indiscretus sacrificii et locus est et deo omnium contuenti quo-
 modo aut hoc in conspectu est aut illum extra conspectum? sed
 per hanc significantiam docetur illi conspectum placitarum rerum
 esse iudicium et, cum omnia subiecta ei sint, continentem tamen
 2 eius in ea uidere, quae digna sunt. verum nihil ante ite moribus
 Cayn erat dictum, ut eius hostia displiceret. sed in his, quae con- 10
 secuta sunt, dei providentia intellegitur sacrificia eius non riri- 15
 pientis, qui grassaturus esset in fratrem. futuri enim apud deum
 cognitio fidei lacti est; nam, qui perempturus erat, tamquam iam
 4 peremisset, dei conspectione non dignus est. in cultura vero terrae
 significatio operum carnalium continetur et omnis fructus carnis 15
 in iniis est, quae abhorrente deo conspretum a se eius appellant.
 non respicitur ergo ad hostiam, quae ex operationibus terrae est.
 et solae in adipibus placent omnium primitiae, interni videlicet fructus
 et ipsius consecrationis nostrae sacrificia diletant, quaeque in pri-
 mitiis omnium placetia conspectum in se divinae voluntatis imitant. 20
 5 enim enim primitiae Christus sit, primogenitus
 creaturae, primogenitus ex mortuis, princeps
 etiam sacerdotum, ut sit in omnibus ipse primatum
 tenens, ipse etiam ovis et secundum corpoream natiuitatem
 unus ex omnibus, sacrificium Abel iam sub sacramento ecclesiar 25
 probabile est, quod deinceps esset ex primitiis omnium sancti cor-

2 cf. Gen. 4, 2—4. 8 cf. 1 Cor. 15, 27. 21 1 Cor. 15, 23. Col. 1, 15. 18
 24 cf. Joh. 1, 29

2 significantium Lin 3 sui Amf 6 de forma illam u. Zingerle in
 Wiener Studien XI (1889) 318 7 significantium Gam 8 iudicium A ri
 omnia subiecta stot (m1 del. ei ei pos. ri s l. ante sint) A continentem Eny
 (cf. supra 5: continenti et Hilar. in ps. 118 Kapf 2 et 3 p. 451 sq.: continentis.
 confutitio) constitutionem A Gam conspectionem Lin, qui reicit ad locum infra 14:
 dei conspectione non dignus 11 sacrificium Lin, sed u. supra 4: munera;
 cf. Jülicher in Theol. Literaturzeitung XVII (1906) 633 12—14 tunc—dignus
 est traditur etiam in B 13 iam am. B 14 peremisset B perimisset A Gam
 dignus non B 16 abhorrentes A Gam, corr. Lin appetunt A

pois hostium praebitura. inuidet itaque placito displicens ei
 eum dei edictum, ut quiesceret, admonenti probabilis ab im-
 probabili inefficatur, reus ad confessionis paucitatem interrogatus,
 sed ad inuenientiam criminis negat; desperans resurrectionem dis-
 soluendum se inoece existimui, sed gremens et tremens
 ad iudicium ultionis septemplex exsecratur et ab omni terra san-
 guinem fratris excipiente maledicitur, interpretatio autem nominis
 'Cayn' 'eius' est, Abel autem 'fletus'.

7. Numquid non iam, quae superiores sunt, consummantur in
 10 populi? oblatio iunioris est pluita, Iudeis inuidet Christiano, ad
 eandem eius feustra u prophetis monitus exarsit, neuium ne pee
 ipsum quidem confessionem paenitentiae conspiciatur, sed audax
 deo commissum scelus abnegat, desperans resurrectionis gloriam
 subiectusque capta Hierusalem dominantium potestati gremens
 15 et tremens ultionis iudicio exsecratur, pee ipsius interpreta-
 tionem nominum discretus a sanctis domino dicente: hae bis,
 qui eiunt, qui flebunt et: beati lugentes,
 quia consolabuntur et atque ut omnia dominus doceret
 20 paefigurationi utriusque populi connenire, dixit: idco ecce
 ego mitto ad uos paephetas et sapientes et
 scribas et ex illis occidetis in synagoga et
 persequimini eos de ciuitate in ciuitatem,
 ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui
 25 effusus est super terram a sanguine Abel
 iusti usque ad sanguinem Zachariae filii
 Barachiel, quem occidistis inter templum et
 altare. . . . . Abel itaque sanguis ab eo exquiritur, qui secundum
 Cayn paefigurationem iustos est persecutus et maledictus a terra

1 cf. Gen. 4, 8—14   5. 14 Gen. 4, 14   6 cf. Gen. 4, 15   5 Abel] cf.
 Onom. 8, 2, 18   16 Luc. 6, 25   17 Matth. 5, 5   19 Matth. 23, 34 sq.

6 sigill. in mg. Amf   10 inuidet Eng   11 exarsit Liu   15 ulti-
 onis iudicio Cam utioni iudicii A; cf. supra 6: ad iudicium ultionis ipsa inter-
 pretatione Pa] ipsa interpretationis A ipsam interpretationem Cam   17 de
 forma ridont apud Hilariu u. Studiu III 131   21 occidetis] add. et cruci-
 figetis et ex illis flagellabitis Lin   22 persequimini Lin persequimini A Cam
 26 Barachiel Cam Barachiel Liu   27 post terram v. scriptura in A exal-
 lacuna 14 fere lili.   28 caym Amf

est, quae aperiens os suum sanguinem fratris excepit. in corpore enim Christi, in quo et apostoli et ecclesia est, omnium sanguinem uniuersa eorum caro et posteritas suscepit proclamantibus ipsis: sanguis eius super nos et super filios nostros.

8. Rerum itaque in Cayn gesturum praefigurationem effectuum 5
fides est consecuta nec secerni possunt a praefigurationis exemplo,
in quos eiusdem reatus est ultio consecuta. Verum etiam in eo,
quod dictum est: nonne si recte offeras, recto
autem non diuidas, peccasti? praeter rei praesentis
effectum futuri quoque species continetur; deo enim non placent 10
nisi communia et participata et amicta. promissum ergo dei expectans
populus per legem, etiamsi cum praeceptorum obseruantia recte
deo offerat, tamen, nisi hanc ipsam dei legem, quae umbra est
futurorum, cum gentium congregatione communicet, peccauit.
recte ergo non diuidens crimine detenebitur. Cayn namque ini- 15
deus fratri non participauerat sibi conspectus a illo hostiae gra-
tiam et peccator, quia non recte diuideret, constitutus est. quo
exemplo probatas deo-fidelium ex gentibus hostias nisi, qui sub
lege sunt, diuidant, etiam si lege recto utantur, in crimine sunt.

DE LAMECH.

10

9 Sed ne in Lamech quidem extra futuri speciem res geruntur.
hic refertur fuisse duarum uxorum maritus, quarum nominibus
etiam tertiae mulieris, ab eius tamen coniugio liberae, nomen
adiectum est atque etiam idem Lamech scribitur ista iussisse:
dixit autem Lamech mulieribus suis Adae 25
et Sellae: audite uocem meam, mulieres Lamech,
intuemini uerba mea, quoniam uirum occidi
in uulnere mihi et iuuenem in liuore meo.

4 Matth. 27, 25   8 Gen. 4, 7   13 cf. Hebr. 10, 1   25 Gen. 4, 23 sq.

2 cui s. l. A   5 effectuum] A Gam Jülicher (Theol. Literaturzeitung XVII
[1906] 632) effectuum Lin effectuum Fed   7 quas Lin   9 autem (= et), in
scriptura beneuentiana a et t saepe confunduntur Fed tu A tamen (= tñ) Eng
11 amicta Pñ Lin amicta A Gam   13 haec (n. s. l. m2) A   14 peccabit Lin; cf.
supra 9: peccasti et Jülicher l. s.   16 expecta] ea dñ A   20 de lamech in mg. A
28 libere A

1 quoniam septies uindicatum est de Cayn, de
Lamech autem septuagies septies, et quis hic
est illo iusto Abel iustior, cuius tanto nunc maiore poena mors
uindicanda sit? nonne preempti tacetur, uulnus non ad peremptum,
sed ad peremptorem refertur et liuor caedentis potius docetur esse,
non carsi, interpretio iuuenis uxoribus nuntiatur; cum trium mu-
lierum nomina contineantur, tantum ad duas sermo est. prophetat
impius et ultra Cayn poenam ultionem commisit a se caedis
accumulat.

10 Haec non transcursum audienda sunt, sed in his futurorum
figuratio scrutanda est. Lamech principis sacerdotum habet speciem,
qui consentientibus sibi Iudaeis et gentibus cruci dominum sub-
ligit; nam ex atrio principis sacerdotum ad Herodem idem dominus
ductus est plebe credentium a sceleris communione secretis et
15 ideoque duabus tamquam sociis sibi et uxoribus caedem iuuenis
gloriat. et quia nullus de eo sensus est poenae, in se et uulnera et
liuorem iniuriae et caedis excepit. instinctu etiam prophetico est
locutus; nam et tum princeps sacerdotum nesciens prophetauit,
sicut in euangelis scriptum est: nonna autem ex his
20 Cayphas nomine, cum esset summus sacerdos
anni illius, dixit eis: nos nescitis nihil nec
pereipitis, quia expedit nobis, ut unus homo
moriatur pro plebe et non uniuersa gens
pereat. hoc autem a se non dixit, sed cum
25 esset summus sacerdos anni illius, prophe-
tauit. conuertunt ergo omnia sibi personis, rebus, effectu et
gestorum fides speciem complectitur futurorum. numerus quoque
in Cayn et Lamech poenae non sine aliqua significatione perscri-
bitur. cum enim secundum prophetas septemplex poena in iniustos
30 sit constituta, Petrus, super quem ecclesiam tanquam uiuo fun-

19 Ioh. 11, 49—51 30 et. Matth. 16, 18. Origen. in Exod. homit. V 4

3 tanto om. Gam mune A maiore poena Lin morore poena A morore
poenae Gam 4 uindicanda Lin uincenda A Gam ueliscenda Eng; cf. Gen.
4, 24; uindicatum est 5 libor A 8 cayn A commisit a se A
11—16 principis—gloriat. traditur etiam in B . 11 princeps AB 13 sacer-
dotum Fed sacerdotis AB Gam idem dominus om. B 15 sibi et] scilicet Lin
cedere B 16 poene A 17 liborem A 24 a. e. l. Am2 26 effectu Gam
adfectu A 28 poeno A 30 ecclesia—aedificabatur Pit

amento (dominus) aedificabat, an peccanti in se secundum legem septies sit remissurus, interrogat; cui dominus, ut septuagies septies indulgeret, respondit per hanc significantiam docens ipsam illis, qui credituri essent, passionis suae poenam remittendam, *f. 4* cum, in quantum vincta eius multiplicata esset, in tantum rursum a omnia abundaret.

11. Seth deinde nascitur et in perempti Abel locum semini in eo aliud excitatur Eva ita dirente: excitavit mihi deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. *2* interpretatio autem Seth nominis est 'Inimicamentum fidei', et cum 10 Abel iustus et cum in locum iusti Seth genitus sit, reservata semper a deo sanctorum generatio et per successiones renovata intellegitur fidelibus in Petro fundamentis filium ecclesiae sustentatura.

DE NOE.

12. Quae erga Noe gesta sunt, argari non possunt plura reser 15 et virtutibus dei (et) exemplis futurorum. nam in quantumlibet aut hebes ingenium sit aut morsa a veri intellegentia voluntas, ut tamen illie dicta prestaque sunt, quae etiam imitis sensum irritatis efficiunt, utque, ut in singulis rerum effectibus virtus prophetiam intellegatur, quid cui rei sit comparandum, breviter 20 edendum est. Noe enim, quem ex virgine dominus adsumpsit, hominem praefigurat utque, ut id ipsum ex scripturae ipsius verbis cognitum fiat, cuiusmodi de eo prophetia Lamech patris eius fuerit, noscendum est: et Lamech genuit filium et vocavit nomen eius Noe dicens: hic requiescere 25 faciet nos ab operibus nostris et a tristitiis manuum nostrarum et a terra, cui maledixit

1 et Matth. 18, 21 sq. 8 Gen. 4, 25 10 et Genom. x. 10, 13 24 Gen. 5, 28 sq. 25 et, Origen. in Gen. homit. tt 3

1 dominus suppl. Fed 3 significantiorem Gam 4 His Pil illa A Gam illam iis Lin 5 munditiam A 7 huius capituli 11 non exstat proprius titulus in A et Eng sed Pil Lin Seth A Gam eo} ac. Seth ita Eng ait A Gam 8 dicens Gam 13 ecclesiae falsa in A legit et edidit Gam 18 et add. Gam in quantumlibet Gam in quantumlibet Lin 17 huius A 18 al Lin et A Gam sed Eng 20 cuique Lin 23 scriptura A s. c. 23 huiusmodi Lin inrit om, Lin 24 noscenda Lin

dominus deus, sed haec, ut arbitror, in eum Noe, de quo
sermo est, ad perfectum conuenire non possunt. quoniam enim requiem
humano generi adtulit uel in quibus fecit operibus dixit? quin
etiam sub eo universitas hominum deletur, diluuium infunditur; terra
3 conspectus eius uiri reblitur, in grauioribus etiam postea uirto-
libus uinitur, et ubi requies per Noe erit reddita? in eo autem, qui
1.5. facit ut nil requiem, potestas est designata incipendi. | porro autem
nec naturae hominis conuenit nec scriptum legitur nec re ipsa
intellegitur Noe horum aliquid fecisse, sed plera, quae Noe erant
10 propria, scriptum planissime rediit; cum deo probabilis est, cum
iustus inuenitur, cum arcam facere iubetur, cum in eam ingreditur,
cum eorum emittit, cum columbam et recipit et remittit, cum
egreditur ex arca, cum uiuentium plantat, cum ex fructu eius ebrius nu-
clatur, cum a Cham irridetur, cum in Sem et Iaphet contegitur,
15 cum in noui maledictionem et in duos benedictionis ordinem
modumque constituit. haec, ab eo ut sunt gesta, intellegenda sunt.

13. Sed magnum in his futuri sacramentum continetur ac de
singulis suo loco tractabimus, tum cum oporteat sibi inuicem res
personasque conferre. erit ergo huius Noe dominus noster, qui
20 uerbum caro factum est, comparatus, qui et ait in
euangelis: uenite ad me omnes, qui laboratis et
onerati estis, et ego uos reficiam. tollite
iugum meum super uos et discite, quia mitis
sum et humilis corde, et inuenietis requiem
25 animabus uestris. iugum enim meum suauis
est et onus meum leue est. facit ergo requiescere et 3

10 cl. Gen. 6, 8 sqq. 12 cl. Gen. 8, 6. 8—10. 18 13 cl. Gen. 9, 20—27
19 cl. Origen. in Gen. homil. 11 3 20 Ioh. 1, 14 21 Matth. 11, 28—30

1 sed Lin et A Gata 5 uir Eng ui A Pit, om. Gam, Lin transpon. ni
post diluuium reblitur] sapientia Pit eripitur Gam nirtutibus Lin nirtus
(rtus alio alimentis, sed eadem manu) A uicibus Gapi uirtutibus = signis
terribilibus; cf. Hilar. in ps. 65, 10 p. 254; in ps. 134, 19 p. 795; cf. etiam
Origen. in Gen. homil. 11 3; nec quomodo ablatum est maledictum terrae, quod
dederat dominus, ubi potius iracundia diuina maiori ostenditur? 6 pec om.
Gam 9 plera Fad pleraque Lin plane A Gam plana Eng 10 propria. scriptura
Eng plenissime Pit; cf. Hilar. de sym. 9: planissime omnia edila 12 emittit]
præm. e. t. et, sed postea del. A columbam] suppl. et emittit Lin 13 ex] ex
fructu A plantauit Gata 20 comparandae Lin

animabus requiem impertit et ob imminens iudicium in doctrinae
et ecclesiae suae arcam lilies et genitos et nuncupatos recondit et
spiritum sanctum tribuit et inoritur et inridetur et resurgit et
humano generi recte perperamque gentium poenam sanctifica-
tionemque constituit. et in eo quidem, cum arcam ingredi aut
egredi ex ea Noe iubetur, ratio ecclesiae sanctificationis est con-
suetudo. scriptum enim est: introibis autem in arcam
tu et filii tui et uxor tua et uxores filiorum
tuorum; et rursum: dixit dominus deus ad Noe
dicens: exi de arca tu et uxor tua et filii tui
et uxores filiorum tuorum. sexum arcam ingredien-
tium inuicem sociat, uirorum ad uirum, mulierum ad feminam, f. 57
continentes scilicet ecclesiam introituros oportere esse significans.
sui postea unumquemque coniugii copiam recepturum 13
cum ter est emissus.

14. Et sequens quidem emissio non incertum est quid praefi-
guret, cum olivae namque fructuosus foliis reuertitur, non iam manu
recipienda, sed reuolans. impletum autem istud est, cum accepto
sancto spiritu septuaginta discipuli ad praedicandum euangelium 20
emissi cum gloria subditorum sibi humuudorum spirituum reuer-
tuntur, fructum misericordiae dei, qui significatus in oliva est,
sancto spiritu reportante et quia discedentibus his postea a domino
nullam etiam requiem esset habiturus, cum fructu tamen ad Noe
columba reuolauit significans per id in reditu secundo et subiectis 25
daemoniis sancti spiritus fructum et discedentibus a domino disci-
pulis consistendi adhuc re(quiem nullam), tertia uero emissio

I cl. Heigen. in Gen. homil. 115   3 cl. Job. 20, 22   7 Gen. 7, t. 7
9 Gen. 8, 15 sq.   11 cl. Origen. in Gen. (PG Xtt 106 M)   17 cl. Gen. 8, 11.
cl. Hilar. in ps. 146, 12   19 cl. Luc. 10, 1   21 cl. Luc. 10, 17

2 lilies B (Studien 121 2f), Pil lilies A Gam lilies Lin   9 ds s. 1. A
14—15 interpretatio typica emissionis corui et primae emissionis columbae excidit
in A   16 emissio re. columba add. Gom   18 olibe A   21 im muu-
dorum A   22 significatur Lin est del. Lin   23 et quia) qui Liu   27 requiem
nullam Lin re sequente 51st. spatio A reservare locum Pil; cf. Hilar. in ps. 146, 12
p. 352: ipse (coruus) columba postea non reperiens requiem reuertente non
redit et paulo post de peccatore, cuius typus est coruus: cum nullam aliam
praeterquam ecclesiae requiem habeat in sacculo

atque euolatio habitationem elna, quae in credente est, praeformat spiritu sancto iuniso in aeternum (in) fidelium animis permanente.

15. Iam uero de fructu plantatae uioeae ebrietas passionis est species. nineam enim ex Egypto transtulit et plantauit dominus, et rursum: ninea domini Sabaoth domus Israel est. ex operibus enim translata et plantati populi anni passionis est causa, quam Noe ebrietatem si forte quis non pertinere [se] ad speciem dominicae mortis existimabit, de consequentibus arguetur, quamquam potatus in euangelis calix mortem passionis ostendat. tres autem filii cum essent, nuditas patris ridetur ab uno et rursum comegitur a duobus; sed cum duo unanimesiter texerint, maledictio tertio in duobus tamen operis unius diuersa benedictio est. sub his autem tribus filiis uniuersitas hominum monstratur, id est sub lege uiuentium et sub gentia iustificatorum et gentium, ex quibus gentes mortem domini et nudum dei corpus irridunt, in duobus autem contigentibus nuditatem lex et gratia continetur.

16. Quia autem Iaphet in domibus Sem collocatur, figuram gentium ostendit, quae ad fidem inductae sunt; Sem uero Iarabelitici populi personam gerit. . . . .

(DE ABRAHAM).

17. . . . .
23 Sarra etiam ecclesiam signat, Agar synagogam . . . . .

2 cf. Job. 14, 16   4 cf. Gen. 9, 20 sq.   5 cf. Ps. 79, 9   6 Esai. 5, 7
10 cf. Matth. 20, 23   11 cf. Gen. 9, 19 sqq.   18 cf. Gen. 9, 27   25 cf. Gen. 16, 1 sqq.

1 credente Lin credentes A Gam   2 all. in add. Lin   4-7 tam-terahel est traditur etiam in B   6 ninea B nineam A Gam   8 se del. (Gam 9 existimabit) Lin existimauit A Gam existimari Eng quamquam] cum Lin   12 uni anni ter A   13-16 sub tribus Noe filiis—mortem traditur etiam in B   15 uiuentium om. B   iustificatorum et gentium om. B   16 gentes] gentium Gam   16-17 domini—contineatur habatur tantum in B dei Fed deo B   de forma irridunt u. Studien III 131 duabus B   18-16, 15 Quia autem—gentesima om. traditur tantum in B, et quidem omnia uidentur esse deprompta ex A jere ad uerbum; cf. Studien III 26 sq.

2 semen autem uocatum in Ysaac (Christum esse monstrat; in quo
etiam praefiguratio passionis est edita, cum a patre ad hostiam
uocatur, cum ligno sacrificii suscipit, cum ad consummationem
hostiae aries assisil. . . . .

18. In littera Abrae additum nomen est numerus, in ea, 6
quae Sarrae nectit, centum habentur et saluator reliquis
nonaginta uocem in montibus abiit unum,
2 quae errantem, quenerunt. ergo unus numerus
in littera Abrae additur, unus est enim dominus Iesus
Christus, uatus ex uirgine, et ab illo uno omnia crimina excusationum 10
uindicta sunt. et quod per se explendum erat in Abram, prae-
figurat; ille per adiectionem huius pater gentium nuncupatur, ipse
per assumptionem huius pater et redemptor gentium constituitur
reddita Sarrae, id est ecclesiae primitiae ecclesiae Ierusalem,
centesima uoc. 15

Fragmentum
traditum ab
eustachio
quodam
s. XI/XII.

18* Sicut pater ille familiaris in euangelio trino aduentu in-
fructuosam sicutiam uisitauit, sic sancta mater ecclesia saluatoris
aduentum annuo recursu per trinu septimanarum secretum spatium

1 cf. Gen. 21, 12 2 cf. Gen. 17, 5, 13 3 cf. Hilr. in Matth. 18, 6.
Origen. in Gen. homil. 11 b. VII 3 Matth. 18, 12 12 cf. Gen. 17, 4 14 cf.
Hebr. 12, 23, 22 17 cf. Luc. 13, 11 sq. et Matth. 21, 33 sqq. 18 cf. Tit. 2, 13

1 semen Wilmar (Reo. Bened. XXVII [1916] 14) Sem B 3 ligna
Wilmar lingua B suscepit Eng suscepit B 5 littera] ac. x = 1 (Abra-
Abraham) ca] se. i = 100 (Sara—Sara) 6 accedit Wilmar accedit B
7 nolit addere onibus cum Wilmar; cf. Wolfh. 18, 12 15 centesimum onem B

M = cod. Monacensis 14477 s. XII.

N = cod. Monacensis 27300 s. XII.

F = cod. Frisingensis deperdit uariantes quod Pez.

P = cod. Parisinus 2265 s. XIV.

Pez = H. Pez (Pheunus Anecl. IV p. II [1723] 31).

Hilary = M. Hilaryus (De diuinis cath. ecclesiae officiis etc. [1568] 423).

Wilmar = Revue Bénédict. XXVII (1910) 500 sq.

17 Fragmentum traditum est in tractatu alicuius monachi germanici s. XI/XII,
qui a multis Haenoni Augiensis ascribitur et cui titulus Ratio generalis de in illis
aduentus domini secundum auctoritatem Hilarii episcopi, et in alio (eiusdem Ber-
nonis ?) tractatu, qui inscribitur Libellus de quibusdam rebus ad missae officium
pertinentibus; cf. Studien III 27, 141 et Praef. 12. induit fragmentum ab auctore
his uerbis: est autem et alia eiusdem negotii ratio huiusmodi ulupendenda.

sibi indicauit. venit enim fillus hominis quaerere et saluum facere, quod perierat. venit ante legem, quia per naturalem intellectum, quid nouique agendum quidque sequendum sit, innotuit. venit sub lege, quia patriarcharum exemplis et prophetarum praeconiis semini Abrahae legalia confirmauit diceret. venit tertio post legem per gratiam ad adocationem gentium, ut a solis ortu usque ad occasum laudare discerent pueri nomen domini, quos usque ad finem mundi ad suae maiestatis cultum exhortari non desinit. . . . .

(DE YSAHAC).

19. . . . .

Rebecca duplicem habet figuram coniugii et partus et in coniugio ecclesiae typum praefert: caecos, id est gentes Christo subditos, polat; fidei auditum per inanes docet; armillas manuum ostendit boni operis ornatas; de nuptiis interrogata consociationem Christo more respondet, ut ad nomen perueniat; de domo patris egreditur ostendens, quia, nisi renantiauerit quis uitae et concupiscentiis, Christi seruus esse non poterit; duas gentes duos populos signat. . . . .

1 Luc. 19, 10 2—6 cf. Gregor. M. hom. iacobi. XXXI 3 7 cl. Pa. 112, 1—3 12 cf. Gen. 24, 19 sqq. 13 cf. Hilar. in ps. 54, 5 17 cf. Luc. 14, 33

qua (quo Hilorp) gloriosus ecclesiae auctor et auctor et om. P) Hilarius (hylarins MN hylarins sic P) in libro titulus officinatus (MN Pes titulus in libro officiorum P in libro officinatus titulus Hilorp): Sicut, inquit, patet etc. patet familias ille Wilmar ille om. MP 12 1 uangelin M 19 aduentum om. Hilorp aduentu N anno (ii s. n 102) N septimaorum (-natum in ias.) M hebdomadarum P spatium] F1 Hilorp Wilmar spatium N spacia (sp in eaz.) MPes

1 sibi sese con. W. C. Bishop (Journ. of Theol. Studies X [1909] 128) indicauit Eng incitant MNP add. 3 quod N. sequequod quidoc agendum NP Hilorp Wilmar 4 sh] esset P intonni P patriarcharum M 5 semini om. P Pes sequimini (qui exp.) M abraha M 6 ad] ac. Mercati (Journ. of Theol. Studies VII [1907] 439) aduocationem N 7 discernere NP 8 quos Hilorp Wilmar quo MNPPes Mercati magistralis (ii s. g) N non desinit exhortari P add. MNP: haec sunt quae apud gallos positae ex libro officiorum sancti hylarib conuincunt mibi (mibi M) ycorasi 12—18 Rebecca—signat non habet nisi in B 16 respondit Eng respondit B Wilmar 18 duas gentes] sc. Chanaanos (Gen. 24, 3) et incolas Mesopotamiae (Gen. 24, 10) duos populos] sc. Iudaeos et Christianos

(DE IACOB).

20. . . . .

mod. A | proprietatem nominis huius scriptura interpretaute. et dixit 1.67
Esau ad Iacob: da mihi gustare de coctura (rufa)
huc, quia deficio. propter hoc appellatum est
2 nomen eius Edom. primitia deinde sua ob cibum vendidit
dieris: ecce ego morior, et quo mihi hos pri-
matu? in primatibus autem haec apud veteres erat dignitas,
ut domus paternae hereditatem primogenitus optineret fratri-
bus, qui deinceps essent, ei subditis. ergo cum in corpori uiuen- 1.8
tibus primitiarum dignitas de uita sit, quam sub praefiguratione
populi infidelis Esau ob carnalia desideria uendebat, non utique
de praesenti primitiarum honore desperat dicens: ecce ego
morior, et quo mihi hos primatus? — nam ante
mortem primatus ille, qui hominum est, percipiebatur —, sed quia, 1.5
formam populi in se gerens, primitias ipse per legem — prior enim
hic populus in dei hereditatem fuerat electus — de spe resurrectionis
et gloriae dei exiit, desideria corporalia occupatus suum honorem
desperasse se proferebat, quem primogenitum conuenienter sperare
post mortem.

21. Desperante itaque Esau de primitiis suis cetera et secun- 20
dum facti fidem ei secundum praefigurationis uirtutem geruntur.
2 Ysahac itaque cum esset bebetibus oculis, secundum consuetudinem
monet Esau, uti sibi ex uenatione cibum praepararet et ante tempus
suae mortis beuedicatur ab eo, idque Rebecca cum conperisset, 2.5
Iacob adhortatur, escas patri de bacdis duobus citus praepararet et
Esau stola induntur; manus eius, quia leuis sit, atque ceruicem
1 illigatis sibi haedorum pellibus mentiat, quibus gestis beuedictio-

4 Gen. 25, 30 7 Gen. 25, 32 13 Gen. 25, 32 23 et. Gen. 27, 1—28

4 rufa add. Euy propter sequens nomen Edom 7 hos] hi Lin; r/. infra 14
9 domus Fed domu (aule domū?) A domum Gam dominus Lin hereditas
Am] hereditas Am Gam Intribus] prae. prius Pil de Lin 10 subditis Eng
subditis A Gam 14 hos] hi Lin 15 primitiis; A 17 hereditate A, corr. Lin
18 proferebat Lin proferat A Gam 23 habetib; A bebetus Gam 24 monet
Lin mouet A monente Gam 26 escas] prae. vi Lin patris Gam 27 leuis
Eng leuis A Gam leuis Lin (leuis Unig. Gen. 27, 11, sed leuis Hieronym. quoadst.
hebr. in Gen. [de Lagardi 43, 8]) sicut Lin ceruix eius Lin 28 illicitis (c del.
et ga s. l.) A mentiantur Lin

nam, quae Esau erant parata, praecepit, dicitur benedicatur talibus
 verbis: nec odor illi miris erit odor agri pleni,
 quem benedixit dominus, et dicit tibi dominus
 nunc rore caeli dehaui et ab ubertate terrae
 abundantiam frumenti et vini, et seruiant tibi
 gentes et adorabunt te principes et erit do-
 minus fratri tuo et adorabunt te filii patris
 tui; et qui maledixerit tibi, maledictus erit,
 et qui benedixerit tibi, benedictus erit.

- 17 22. Gritur quidem res secundum praesentem in Esau et Iacob
 electum, sed spiritualis praeformatio ordinem suum optinet.
 16^a ueniderunt per Israelitica corporis primatus annos senior futurorum
 honorem ob luxum praesentium desperans eoque contra iacturam
 praesentium inior euenit, namquid non corporaliter gestis spiri-
 15 tualiter gerenda surdunt? qui infidelis sunt, omne bonum in
 uoluptate positum existimant et anterior populus honorem
 resurrectionis per desiderium carnis amisit; credentis autem
 renuntiant praesentibus gaudiis omnem in futurorum spem uiam
 locantes et ob eam animo et corpore continentes praeripiunt
 14 destinata seniori, nam Iacob Esau stola induitur, quae pro im-
 mortalitatis ueste commemorari solet etiam in euangelio, ubi
 stolam primam iunior frater et idem accepti patrimonii decoctor
 arcepit, et quia ex peccatis esset in nitorem innocentiae trans-
 lerendus, ideo Iacob haedorum pellibus tegitur, re quidem ipsa
 23 intris speciem imitaturus, sed quia ex peccatore esset dignitatem
 occupatae benedictionis habiturus, in pellibus mortuorum pe-
 rudum formam peccatoris adsumit.

23. Ipsa nutem benedictionis ratio urboremque nictum nihil
 illis secundum gestu praesentia intriligendum esse demonstrat.
 20 benedicitur enim Iacob, ut de rore caeli et ubertate terrae abundet
 uino et tritico, contra nero famem periclitatus est et ex Egypto

2 Gen. 27, 27—29 12 st. Hilar. in ps. 118 Zach 7 21 cl. Luc.
 15, 12, 23 31 cl. Gen. 42, 1 sq.

4 desumum (r. s. all. v. m3) A 5 seruient Gari 10 geritur] cernitur Gam
 11 spualis A 13 eoque Lin eo usque A Gam 14 spualiter A 18 in tulu-
 rorum se. gaudiis in] add. spe Gm spele Pū futurum Eng 22 frater
 (induit). Et Gam 25 ex peccato re A 26 q mortuorum A 29 iurili-
 gaudi Lin 30 habundet A 31 tamen Pū

- 3 frumenta emit, in servitutem ei gentes subiciuntur; qui potius in ins Pharaonis ipse cum omni sua familia se dedit, adorandus u principibus dicitur, sed magis domitante Laban servitutem iulti temporis pertulit, domitus fratri suo constituitur; at quid fratrem suum tanquam domum adoravit? ergo qui scriptura mendacio non periclitatur, licet in Jacob haec dicta sint, in populo tamen, quem praeformabat, et significantur et aguntur. haec enim omnia secundum prophetica et evangelica promissa fidelibus reseruantur, quippe mundum et angelos iudicantis et in regni caelestis consortium destinatis.

10

24. Denique ipsud illud benedictionis exordium non res praesentes, sed futuras perfectasque complectitur. ait enim: ecce odor filii mei tanquam odor agri pleni, quem benedixit deus. odor spiritus est praesentia, ager|plenus f. 7 perfectio fructuum est. et ager, sicut evangelia docent, pro 13 saeculo unuepatur; benedictum autem saeculum non utique, quod dissolvetur et non erit, sed quod ueternum et perfectis fructibus 3 pleum est, significari existimandum est. ergo cum idem sit odor Jacob, qui agri pleni est, odor autem secundum uenturam rerum praesentia sit spiritus, cui, quid nunquam res sit, ex odora- 20 tione sentitur, hanc odorari se, id est praesentia spiritu, benedictionem populi iunioris Ysahac significant utque aeterni saeculi futuram utroque illo, id est et saeculo et qui eo sit usus, aeterno.

25. Atque ut abundantiam dei misericordiam in praeformandis sub praesentibus futurorum effectibus cerneremus, omnia ita dili- 23 genter edita atque scripta sunt, ut et in rem gestam et in spem 2 futuram unus atque idem historiae ordo concurreret. benedicturus enim Ysahac Jacob pro Esau sollicitus est, ne quoquo genere fallatur; Esau enim se Jacob esse dicebat. cuius ergo Ysahac enim esset,

1 et Gen. c. 47   3 et Gen. 39, 20   2 et I Cor. 6, 28sq.   1 et ff Peti. 1, 4
12 Gen. 27, 27   14 et. Hilar. in ps. 121, 12   15 et. Math. 13, 38

- 4 et Lin an A   5 mendacium Lin   11 de forma ipsius apud Helanum u. Zingere. Studien zu Hilarius Praefationem commentar (1885) 28   14 est P et A Gam presentia A   20 presentia (ei s, en) A una quaq; re A, em. Lin   22 significat atque Eug significat qua Lin significat. quae A significat; quae Gam futura est Gam   24 humilitatis in A   27 hystorie A   28 quo Lin

dicebat: accede ad me et pertentabo te, fili, si tu
 es lilius meus Esau aut non. et quamquam ille esset
 et Esau [esset] stolus indutus et eius speciem pellinm adsumptione
 mentitus, tamen non sine suspitione contractatus a caeco est. ait
 enim, cum palparet eum: uox quidem uox Iacob,
 manus autem manus sunt Esau. ergo per hanc
 sollicitus in Esau Ysahac docetur affectus. quo postea reuertente
 ex agro atque uenatu et se patri tamquam primogenitum, ut benedi-
 catur (at sibi), ingere[n]te et praereptione benedictionis comperta Ysahac
 non commouetur; quin potius in benedictionis ipsius confirma-
 tione persistit dicens: si dominum illum feci tunc
 et omnes fratres eius feci illi seruos, fru-
 mento et uino confirmaui eum, tibi autem quid
 faciam, lili? quin potius fletu et lacrimis, ut se benediceret,
 deprecanti ita ait: ecce ab ubertate terrae erit
 habitatio tua et a rore caeli desuauum et in
 gladio tuo uincet et fratri tuo soror. erit
 autem, cum deposueris ingem ipsius a collo
 tuo.

26. Unde igitur haec conuersio uoluntatis est? et cur dissentit
 a se hominis affectus, nisi quod sermo scripturae et ad rerum
 efficientiam et ad spei expectationem temperatur? sollicitudinem
 interrogantis | de afflictu patri habuit, de mutationem benedictionis
 de spiritali scientia abnegauit. illic rem naturae egit, hic praefor-
 mationis ordinem tenuit; illic pater in primogeniti sanctificatione
 sollicitus est, hic in benedictione populi iunioris prophetae spiritu
 persenerat. et rem gestam historia loquitur et spem praefiguratam
 suus ordo non deserit. sed ne in eo quidem prophetica ratio cessauit;
 quin peccator et prior populus benedictionem populi iunioris posset
 sperare, si crederet. omnibus enim patet aditus ad salutem et iter

1 Gen. 27, 21   5 Gen. 27, 22   11 Gen. 27, 37   15 Gen. 27, 39 sq.

1 et tu si in (duae priorae uocae eras.) A   3 esset del. Lin   8 et] add.
 offerens Gam   in benedicatur (benedicat tibi uel se Fed) ingere[n]te Lin ut benedi-
 catur ..... (c. 6 litterae eras.) in gentem A ut benedicat in gentem Gam ut
 benedicatur genti Pit; cf. supra 14: ut se benediceret (Uulg. Gen. 28, 38:
 mihi—benedicas) et Hilar. in ps. 118 Samech 6 p. 491, 3: his—se ingere[n]tibus
 16 desuauum (r. s. all. s m3) A   20 dissent ita se A   27 hystoria A

nitae non molestiis suis, quae ntique nullae sunt, sed arbitri nostri iure difficile est. ad consequendam enim dei misericordiam humanae voluntatis est mora, quod ex hoc ipso, quin de Esau est, sermonis fit cognitum. benedixi enim se poposcerat, sed pater spiritali motu instinctus eum et sacculo reliquit et gladio permisit et seruituti
 5 fratris addixit. sed ne haec in perpetuum et sine reditu poenitentiar decreta existimarentur, benedictionem, quam postulabat, in id distulit, cum iugum eius dominaturi fratri deposuisset à collo sui. sui ergo relinquitur iuris iugum deponere, quia unicuique ad lidem ius propriae voluntatis est liberum benedictione tua digno, cum
 10 se in fidei libertatem ex inreligiositatis seruitute transtulerit.

DE MOYSE.

27. Editio rerum in Moysse gestarum corripitur quoque iam ubi Adam praefigurationis ordinem tenuit. et dignum hoc misericordia dei, ut omnium patriarcharum suorum gesta in aliquantulum per-
 15 lectionem eorum, quae in domino nostro consummanda erant, imitarentur. ea enim, quae in uno illo et per unum illum expleta sunt, per species et tempora et generationes praeformantur ex aliqua. neque enim tot saeculorum imitatio consequi potuit illud, quod in uno illo est unitatis, sed tamen nihil ita in singulis vel per singulos
 20 gestum est, ut non ea, quae deinceps sunt per eum aut in eo consummata sunt, prope ipsam gestarum praesentium imitationem loquerentur.

28. Moyses etenim natus eo tempore, quando omnes masculini sexus editos Pharaon necari praeceperat, per lignum nigrum iuvans
 25 dux populo reservatur. odium et metus regis numquid non per atque idem tempore eo, quo dominus noster secundum hominem est natus, exarsit in eundem nobis hominem, quem adsumpsit per sacramentum ligni atque aquae in se, ac sibi ad caelestem gloriam
 30 deputatum et regem gentium constitutum? hunc deinde abluenda

24 cf. Ex. i, 15—2, 10   30 cf. Ps. 2, 6—8

3 quia] qui Gam sermo ne A   4 spiritalis (s alh. exp.) A   mater in-
 uinctu Pit   5 reliquit Lin reliquit A   6 iugum pelum A   16 consummunda A
 23 loquentur A   24 est enim Gam   28 eundem Gam eundem A   30 deputatum
 Gam deputato A   deputato Pit   in regem Pit   constitutum Gam con-
 stituto A Pit

fluvio Pharaonis filia suscepit Moysen, soror eum adesset, nutricem ex Hebreis optulit, matrem deinde exhibuit, alendum illa suscepit et Phrao filiae retulit, quae receptum adsumpsit in filium.

29. Iunge personas, compara effectus, gesta intueri, inuenies
 5 in praesentium imitatione consequentium ueritatem. sub-Moyse
 enim sorore lex usque ad sacramentum ligni atque aquae Christum
 prosecuta est. in Pharaonis uero filia gentium forma est, quae, 2
 quamuis secundum historiae fidem paruolum uiderit, tamen effectum
 ipso uirtutem prophetiae retinuit. lex enim ecclesiae tamquam
 10 Pharaonis filiae synagogam et nutriculaui et matrem infantis exhibuit
 ne sic spiritalis ordo conseruatus in gustis est. ab hac enim lege id
 docente nutriri secundum carnem Christum conuenit, ab illa oportuit
 adoptari. magnus factus Moyses detentos in seruitio fratres 3
 requirit. deinde dominantem et iniuriam uni eorum inferentem
 15 Aegyptium prostrernit ne postea ab eo ipso, quem de Aegypto erat
 ultus, arguitur. nonne Christus consummatae et perfectae aetatis
 cum esset, populum suum, qui secundum carnem ei fratres sunt,
 uisitat? uenit enim ad omnes perditas domus Israel.
 nonne dominantem eorum diabolum prostrauit et uicit? nemo 4
 20 enim uasa fortis diripiet, nisi prius fortem alligauerit. nonne
 ab his ipsis, quibus ut de diabolo ultionem et de seruitio
 libertatem reddebat, arguitur? ita consummationem in deo gratiae
 consequitur ea, quae in latere legis imitatio est.

30. Rubus in conspectu Moysi conflagrare nec tamen uritur:
 15 ecclesia uidelicet ex peccatorum persecutionum et temptationum
 flammis succenditur apostolo dicente: angustiam susti-
 nentes, inopiam tolerant, sed non abrelin-
 20 quimur. deicimur, sed non perimus, semper
 passionibus Iesu in corpore circumferentes,
 30 ut et uita Iesu Christi in corpore nostro

13 cf. Ex. 2, 11-14 18 Matth. 15, 24 19 cf. Matth. 12, 24 30 cf.
 Matth. 12, 29 24 cf. Ex. 3, 2 26 11 Cor. 4, 8-10

2 phrae A 3 Phrao = genit. quae Lin quem A (sum 4 effectus Gou
 affectus A 5 Moysi Lin moyse A Moysis Gou 8 hystorib; A 11 illi et Lin
 • 13 seruitio Lin seruitium A (sum 21 his a. l. A 24 rubus (rubus in mg. m3) A
 conflagrare A

2 manifestetur. ita omnium iniquitatum in nos incendia
desaciant nec amburant.

31. Ponitur inde signum fulci virga in serpentem demutata
et abolita serpens rursus in virgam. sed demutatio ista ad fidei
3 confirmationem est, non ad naturae conversionem. et quia in
virga potestas est regni et in serpente diaboli nuncupatio est, cre-
dere in eum ammonemur, qui ex deo saeculorum Beelzebul
existimatus est, inde ex Beelzebul dicto atque existimato per
resurrectionis demutationem deus saeculorum, id quod erat, agnitus
4 est. cuius rei fidem sequens signum speciei imitationis expruit et
sibi satisfaciens et temporis. nam cum insinuata manna eandem
misi accepit, in sinu paterno quiescentis nos, ille est Abrabae et
Ysabee et Jacob. illuminandos esse significat natura corporis
5 nostri in speciem gloriae atque honoris absorpta. cum autem rursus
ad id, quod fuit, manna insinuata renocatur, id, quod in signo
fuerat praefiguratum, nondum esse docetur in tempore. cum vero
signo tertio aqua ex Iluvio sumpta et in terram lusa sit sanguis,
sacramenti ratio miscetur his, siquidem qui per aquam abluti in
cognitionem sint sanguinis transituri.

32. Magnum est in his, quae sub patriarchis gesta sunt, ita rerum
effectum contineri, ut nihil sibi in his, quae postea in domino expleta
sunt, neo loco nec tempore nec ratione dissidat. in eo enim abso-
luta veritatis speciem imitatio praefigurata consequitur et tanquam
6 imago eius formae, cuius est acumen, comparatur, gesta namque
sibi ipsa quidem veritas est — secundum enim corporales efficientias
7 agebatur —, sed ipsa illa humanorum actuum veritas divinae erat
operationis imitatio et hoc ad veram spei nostrae ac fidei crudi-
tationem ita fiebat, cum nihil in dei rebus repperiretur, quod non
tanquam praefiguratum antea in ipsis hominum et actibus et

3 cf. Ex. 4, 2—4   7 cf. Matth. 10, 25   9 cf. 1 Tim. 1, 17   11 cf. Ex.
4, 6 sq.   12 cf. Matth. 8, 11   13 cf. 1 Cor. 15, 54   17 cf. Ex. 4, 9

3 demutata *rep.* in *my. Am*   4 abolitus *Pil*   virgam *et* nicem *A* virga
Giam   7 ram *Frd* eo *A* Giam   9 resurrectionis demutationem *rep.* in *my. Am*
12 accipit *Ljn*   14 speciei *A*   formam absorpta *n. rham* apud *Hilar.* in
ps. 138, 19 *p.* 758, 6 *et* 139, 11 *p.* 784, 16   rursus *Ljn* rursus *A* Giam   15 re-
nocetur *Giam*   21 effectum *Giam* effectum *A*   24 rius *Giam* cuius *A*, *del. Ljn*
26 illa *s. l. A*

motibus et effectibus cerneretur. quamquam enim omni superiore sermone ostensum sit usque ad egressum populi ex Egypto Moyse gesta enim gestis aut in domino aut per dominum conuenire, tamen
1.9 etiam nunc corporeae ueritati imitatio spiritalis aduenit.

33. In deserto enim populus sitiit, aqua amara est, murmur in
ducem est, lignum ostenditur tinctaque eius aqua dulcis efficitur
et in eo et iustificatio et iudicia et temptatio decernitur, atque
exinde ad duodecim fontes aquarum et septuaginta arbores pal-
marum uenitur et apud aquas considitur. anertant licet mentes
10 studia obnitentium et infidelium error inobedientiae obiecit sensum
intelligentiae suae obseret, non tamen tanti operis poterunt ignorare
uirtutem. quid enim in se inuolenti lignum habebat quamne effi-
cacia in se materies inaninis continebat, ut amaritudinem aboleret,
ut dulcedinem gigneret, ut naturam ei inureret et auferret, dum
13 id, quod triste abhorrebat, dulce sentitur? et quin in eo, quod ad
praesens gerebatur, efficiencia est uirtutis dei in aliud naturam ex
altero transferentis, tamen non eguisse ligni officio existimandus est,
ut demutationem aquis non nisi eius intercessionem praestaret.

34. Iterum quia omnia deus poterat, arcanum operationis suae
20 in tempore reservatum innotuit in praesens. populo namque in
deserto moranti aqua iouilis erat et quidem populos pro aquis
saepè nuncupatos repperimus, cum dicitur: uiderunt te
aquae, deus, et limuerunt, et rursum: omnes
aquae, plaudite manibus. ergo siue ipsae per na-
25 turam suam aquae uiuae sine omnis populi in deserto manens
et nondum promissionis terram adepturus per murmurationem,
quae ex contumacia gignitur, uiuus ligni sacramento dulcis effi-
citur. et non solum ab eo, quod erat, deficit, sed in melius et ultra
usum necessarium mutatur; non enim solum amara esse desit,

5 cf. Ex 15, 23—27

9 cf. Cicero de oratore III 18

22 Ps. 76, 17

23 cf. Ps. 46, 2 et Ps. 97, 8

4 ueritali Pit Lin ueritalis A Gam 5 initio huius capituli nonnullas uoces
in A non nisi difficulter leguntur cōi (silt. fere euenerunt) A autem Gam
sitiit Lin sitiit aqua: amara est Gam 10 heret A sensum Gam sensu A
sensu Lin 13 inaninis Pil in uilis A auolecet A a. c. 15 abhorrebat A
17 existimandus Lin existimandum A Gam 19 arcanum A 23 de forma
loci s. scripturae u. Studien III 130 24 plaudete A

a sed duleis est reddito. lignum ergo et in praesentem uquam operatur
et in populis sub aquar nomine nuncupatis sacramento uirtutis
siue utile est.

35. In hoc ligno apud eundem Moysen uita omnium pendet,
cum dicit: uidebitis uitam uestram pendentem a
in conspectu oculorum uestrorum nocte et die
et timebitis et non credetis uitae uestrae.
hoc in panem apud Hieremum incitur ita: super me cogi-
tauerunt cogitationem dicentes: uenite, ini-
ciamus lignum in panem eius. ex hoc materia 19
nirga est magos uiuens, Pharaonem terrens, Aegyptum conterens,
mare diuidens, pelagum refringens, fontem eliciens, amaritudinem
adimens, dulcedinem tribuens; huius enim sacramento iustificatur
infidelium corda et ex peccatorum atque impietatis amaritudi-
nibus in fidei dulcedinem transferuntur, ac ne non omnia sacramenti 15
latentis effectibus conuenirent illis, quae tunc gerebantur, scriptura
subiecit dicens: ibi posuit deus iustificationes et
iudicia et ibi temptauit eum. 'ibi' cum dicitur, non
loci significatio est, sed facti. non enim in loco illo ullas dispositiones
iustificationum et iudiciorum et temptationum extare inuenimus. 20

36. Contra uero in ligni sacramento, in quo dominus peperdit,
in quo secum omnia, quae humani generis salutis aduersabantur,
adfexit, et iustificatio est, quia iustus ex fide est, et iudiciu sunt.
quia, qui non credit, iam iudicatus est, et temptatio est, qui per crucis salutem est; erux enim perenn- 25
tibus stultitum, uirtus uero dei in salutem credentibus. itaque
cum opprobrium crucis temptatio est fidei, cum infidelitas causa
iudicii, cum fides iustificationis est merces, merito sacramento
ligni aquam ex amaritudine in dulcedinem transferentis et iusti-
ficatio et iudicia et temptatio continetur. 30

b Dem. 28, 166 8 Hier. 11, 19 17 Ex. 15, 25 21 cl. Gal. 2, 14 23 cl.
Rom. 1, 17 21 Ioh. 3, 18 25 cl. Gal. 5, 11 cl. I Cor. 1, 18. Rom. 1, 17

4—5 In hoc—pendentem traditur etiam in B, de loco s. scripturae u. Stu-
dien III 123 b pendentem] add. in ligno H 10 panem Lin pane A (omn
12 plagu A a.c. 14 et (1 corr. ex 8) ex A etiam Gam 21 sacramento]
add. unu, sed postea del. A 28 marito A

37. Et uenerunt in Elym et erant ibi duodecim fontes aquarum et septuaginta arbores palmarum. consederunt autem ibi ad aquas. consumatur ergo in rebus gerendis dispositio spiritalis; nam ex Metra, loco amaritudinis, in Elym, ubi XII fontes aquarum et septuaginta arbores palmarum erant, uenitur. post cognitionem sacramenti ligni, apostolicae nidelicet euangelicae praedicationis, sedes expellitur septuaginta praedicatoribus pro tempore inumbrantibus et duodecim apostolis in aeternum fluentibus et, quia septuaginta praedicatores euangelii electi infideles postea reperti sunt, cum inuen fructum fidei subiectis sibi immundis spiritibus retinissent, apostolis in fidei praedicatione durantibus, facta licet septuaginta arborum cum duodecim fontibus mentione, f. 10^r secundum tamen scripturae fidem in sola aquarum sede requiescitur.

38. Iam uero in coturnicum carnis et mannae cibo quanta et quam absoluta rei spiritalis est ratio! populus, qui ex Egypto fuerat eductus, aduersus duces murmurat; carnea, quibus in Egypto uti solebat, desiderat. grex coturnicum uespere aduolans castra aperit; earum carnis populus alitur. matutino manna inuenitur. sine discrimine aetatis aut sexus unienique idem mensurae modus decernitur: plus colligens non abundat, minus recondens non eget. in his, quae ultra necessitatem erant, uermis eserbuit, et quod de manna in campo relecta erat reliquum, sole incalescente contabuit. die sexto duplum reconditur nec corrumpitur, die septimo manna abstinetur, quibuedam tamen in cassum expectantibus, ad postremum gonior singulis destinatum uase aureo reconditum futurae generationi in testimonium reservatur.

39. Atque etiam illud contuendum est, quod manna in temptationem datur: per eius obseruantiam unusquisque, an praeceptis dei sit idoneus, probaturus, ita enim scriptum est: dixit dominus ad Moysen: ecce ego pluam uobis panes

† Ex. 15, 27

b cl. Ex. 15, 23

s cl. Iur. 10, 1, 17

10 Ioh. 6, 117

15 cl. Ex. c. 16

30 Ex. 16, 4

4 consumitur A

10 in fidei s Psl

13 mentio A

15 coturni cum A

16 re A

19 eorum Gam

matutino] matutinus Gam

21 habundat A

23 relecta Lin relecta A Gam; cf. Ez. 16, 20 sq. et infra p. 25, 25; 10bicta

34 sexto Psl sexta A

29 unusquisque—probaturus Eug pro num. absol. halet

do caelo et exiet populus et colliget annua
diei in diem, ut temptom eos, ai ingeodietue
2 in legem meam annon. de carnibus vero ita dictum est:
ad vesperam editis caenem et mane replemini
pane, comestio ad vesperum in carne, expletio autem mane
3 significatur in manna, ergo quod ad carnem pertinet, illud est,
quod populus in deserto manens desiderio consuetudinis delinetur;
nam carnes Aegypti desiderat. assumit ad vesperum, infidelis
scilicet deo et promissorum eius impatiens usque ad consumma-
tionem saeculi, quae significatur in vespere, desideriis mundi, qui
4 sub Aegypto frequenter significatus sit. denique senel tantum
hanc carnem populus habuit, ut ilatu non ad usum necessarium,
sed ad praefignationis significantiam deceretur. in manna vero
temptatio est; temptatur enim per eam populus, utrum oboediens
deo futurus sit, id est utrum verum de caelo panem digni erunt
5 snuere, et temptationis huius ratio de consequentibus expetenda est.

40. Mano inurnitur; hoc enim in resurrectione domini caelestis
cibi tempus est. idem universae aetati et sexui praestituitur; secun-
dum naturam humanam contrarium — quando enim tantumleu cibi
paruolo et viro necessarium est? —, sed secundum spiritalem prae-
20 locutionem aptissimum est aequaliter uniuersis caelesti cibo
impertiendo, ad virtutem partibus inlisceto — sacramentum enim
scientibus loquimur — non abundante quoniam de maioribus neque
indigente de minimis, aequaliter scilicet omnibus ex eo, quod dis-
cretum partibus sumebatur, expletis. in his autem, quae collecta
25 ultra mensuram sunt et in mane exhibuerunt, quod et hermis
et putor est, non ambigimus est eis, qui ultra caeleste manna et
dootrium spiritalem non necessaria congregauerunt, esse ea et

4 Ex. 16, 12 17 et. Marc. 16, 2. 6 23 et. Rom. 7, 1

4 comeditis *Uulgata*, sed cf. *Studien III* 122 sq. 9 *paucis* *Gm* 10 desi-
deratis] *parum* delinetur *Lm* desideris *manu* i. e. propter desideriam. quoniam
Pu 11 significatus sit *Eng* significatus sit *A* *Gm* *Pu* significatur *Lm*
13 ad praefignationem significandam *Lm* significationum *Gm* 16 tem-
ptatio *A* 18 *lit.* nim. tam in *A* sunt euuulgar, *Gm* adhuc *teyera* potuit; quando
enim tantumdem 22 inlisceto sc. cibo, qui quondam virtutem partibus non erat
discretus indiscretis *Lm* 23 abundante *A* 24 *discerui*] indiscretis *Lm*
25 patribus *A* 27 eis *Lm* eos *A* *Gm* replem *G* annu *A*

sensu factida, id est a veritate corrupta, et daemoniorum nitibus
cefrurescentia, scilicet uernibus inquieta, sole incalescente, id est
Christo, qui sol iustitiae est, ad iudicium reuertente quondam sol-
uenda de liquido.

41. In duplici autem die sexto ob septimae requiem mannae con-
gregatione spiritalium operum accumulata praeparatio admonetur
praeparatis bonis tunc, cum requies adsit, muneris, denique quod de
sexto die superest, non corrumpitur, eum, quod extra mensuram
ceterorum dierum sit, inest. ita et his, quae extra praescriptum
sint, praesumpta corruptio est. in hoc igitur aetatis nostrae tem-
pore operandum est, quo uti possimus in regnie, tempus autem
huius sexti millesimi anni est, quod sub numero diei sexti signi-
ficatur propheta dicente: quia anni mille in con-
spectu domini tamquam dies una. aliter ergo po-
tius die septimo, id est regnie domini, eibus pridie conditis et his,
quae praeparauerat, utitur non reperturus septimo, quo alii possit,
multis in campum procedentibus et nihil reperientibus, conelasis
scilicet temporibus senilium nihil aliud in usum equulei nostrae,
quam quod ante a nobis sit praeparatum et conditum, repertum.
42. Reservari deinde uase aureo in progenies futuras gomor
munnae in conspectu domini iubetur. sed ubi tandem hoc uas est et
ubi est manna, quae condita est post frequentes populi captiuitates?
post gemina excidia urbis et templi non extat, quod repositum est.
et quid? ego ignorasse deum uas non posse in progeniem reser-
uari existimamus? non utique ipsa futura hominum consilia pro-
videns ignorasse credendus est, sed per speciem aurei uasis et
in mannae in conspectu dei conditae et in futuras generationes reser-
uatae pretiosum eum et aeternum futurum, qui acceptam corpore

3 cf. Mat. 4. 2 13 Ps. 89, 4

8 et trucescentia A; i. supra p. 27, 22: et tribus in incalescente A id est
Gam iud A 3 quod A 5 congregatione A, corr. Lin 8 sup. (titt. una
uel duas erat) est A 9 praescriptum Lin praescriptum A 15 septima A, corr.
Fad; cf. paulo post: septimo 16 praeparat (ra a. l.) A 17 campum
Lin campo A Gam 19 ante a Lin ante A Gam 21 mannae Pit
magna A Gam iubetur Lin iubetur A Gam 24 reservare Gam 25 in-
dendum Gam 27 conspectu (titt. conspectu lagis postum) A

suo tamquam unſe aureo mannam reſervaturus eſſet, oſtendit deo ſuſcepti huius a nobis ſpiritalis cibi incontaminati cuſtodiam contuente.

LIBER SECVNDVS.

DE OSEE.

1. Et in libro prophetarum ad Osee et alius domini ſermo legitur: uade, accipe tibi uxorem fornicationis, quoniam fornicando fornicabitur terra a domino, et post multa, quae media ſunt plena maledictionis in eam, et post partum Iſrahel et Non-dilectae et Non-populi-mei haec cognoscuntur: disponam uitem illis ea die testamentum cum bestiis agri et uolatilibus caeli et serpentibus terrar et arum et frameam et bellum contram de terra et conlocabo te in spe (et ſponsabo te mihi) ipsi in aeternum. sponsabo te mihi in iustitia et fide et cognosces dominum, et erit in illa die, dicit dominus: exaudiam caelo et caelum (exaudiet) terrae et terra exaudiet frumentum et uinum et oleum eque audiet Iſrahel, et ſeminabo eam mihi ſuper terram et diligam Non-dilectam et dicam Non-populo-meo: Populus meus tu, et quantum arbitror, nullus cunctandi locus eſt, quia praefiguratam hic ecclesiae praefigurationem intellegamas, eam quando apostolus id, quod ſuperius de huius fornicariae filis ad

7 Os. 1, 2   11 Os. 2, 18—24

4 Explie. libri p̄m; Inelp Seds. de osee A; initium libri ſecundi deesse uidetur, cf. Praef. I 5   6 Et (t fere extinctum eſt, in A prophetiarum Libri osee A alius Fed alius A Gam 8 qm A quam Gam 10 h̄l A; cf. Praef. II 11—20 de loco Osee u. Studien III 125) 11 testamentum] praem. in Gam 15 et sponsabo te mihi om. A per haplographiam, add. Eng; cf. LXX; καὶ προτεβομαὶ σε ἐμὰντῳ εἰς τὸν αἰῶνα καὶ προτεβομαὶ σε ἐμὰντῳ 17 dicit s. l. A 18 exaudiens caelo caelum et terrae terra Lin ex sequentibus infra p. 31, 23 exaudiet suppl. Fed; cf. LXX; καὶ αὐτὸς ὁ οὐρανὸς ἐπακοῦσεται τῇ γῇ 20 audiet] exaudiet Gam 24 cum quanto pronaslies dictum pro cum uel quando

Oscit erat dictum, nōdendum esse ad fidelium populū existi-
mariū dicens ad Corinthios: uocauit nos nō tan-
tum ex Iudeis, sed etiam ex nationibus,
sicut et in Osce dicit: uocabo eum, qui Non-
populus-meus, Populus-meus et Non-dilectam
Dilectam, et erit in loco, quocumque uoca-
buntur Non-populus-meus, illie uocabuntur
filii dei uiui.

2. Quod igitur in propheta corporaliter gerebatur, id est
10 coniugium atque generatio — nam ex fornicaria tres geniti sunt, quo-
rum primus ex praecepto dei Israel nuncupatus est, sequens nato
Dilecta dicta est, tertius Non-populus-meus uocatus —, id per deum
ad spiritalē intelligentiam et confirmatur et geritur, hanc enim for-
nicariam iunctam prophetae sponsam sibi dominus in iustitia et fide
15 effecit testamentum disponens cum bestiis agri, id est cum homi-
nibus iure saeculi inmanibus, et cum uolatilibus caeli, scilicet
sub iuanitate mundi huius et uacuitate uimentibus, et cum serpen-
tibus terrae, nempe uenenato animo atque fallente in corpore con-
stitutis, arem in serpentibus, frumentum in uolatilibus, bellum
20 contriturus in bestiis, ex genere telorum et animantium nominibus
diuersos humanae mentis instinctus admoniturus in pace, bella
bestiarum, lacula uolantinū, uenena serpentium.

3. Exaudiens quoque caelo caelum et terrae terra signi-
ficat in eo, qui audiat et qui nudiatur, diuersitatem in numero,
25 id ipsum tamen, quod audiat audiaturque, esse demonstrans,
cum caelo caelum exaudiat et terrae terra, significatio uero et
diuinitatis in caelo et corporalitatis in terra, et quia dominus
ex illo homo natus est (et) nos ex homine sumus conformes
deo futuri, ideo caelo caelum et terrae audiet terra, in
30 frumento uero et uino et oleo, quod auclit, enim utique his insen-

2 Rom. 9, 24, 26 23 et. Os. 2, 21 23 et. 1 Ps. 2, 21

2 dicentis A corinthios A si populum meum Lin si quocumque
uocabuntur cf. LXX (cod. Flt); οὗ δὲ πληθύνοντες; cf. etiam Studien III 197
uocabantur Lin 9 igitur Eng dicitur A Nam id est Gam his A 12 Dilecta
dicta Eng dilecta dilecta A Nam Dilecta Lin 14 et s. l. A 15 effecit Gam
et tunc A disponens A 16 in manibus A 18 nempe Gam uelq; A 21 in
ninctu se domiturus A 27 terra sc. et quia (et ea) A etiam Gam 28 et
add. Fed 29 deo Lin di A 30 in sensibilibus A

sibilibus sensus audientiae nullus sit, tamen soli sacramento unionis et corporis se esse, qui in his sit auditurus, ostendit, per quae audiente Israel desponsatam sibi in spem fornicariam seminavit praetermisso eo, qui nuncupatus est Israel, ceteris honorem denominationis impertiens, ut, qui non populus suus erat, Populus suus sit et, quae non erat dilecta, Dilecta sit.

4. Israel namque in Abraham patre suo electus ex gentibus est, ut in Psalmis dictum est: dominus In eo b. de populo barbare, sed peccatis immorans et vanis religionibus deditus et promissis dei infidelis promissorum effectus capere non meruit et prior electus in dei populum honorem relectionis amisit, taceatur enim de Israel prius ex fornicaria edito et omnis de postea genitis dei sermo est reiectis nate et ab affectu ac proprietate summotis natis ad non diligendum, genitis ad non utendum, sed primum fornicaria in sponsam deo fidei et iustitiae electa; dehinc qui non dilecti, qui non sui, qui de fornicariae partu, hi nati sunt de i filiis nuncupantur, et hic quidem dei sermo, quo propheta uxorem accipere fornicariam iubetur, idcirco commemorandus fuit, ut, quia praeformari omnia per gesta veteris testamenti eaque in domino et per dominam gerenda esse doceatur, hoc ipso, quod prophetae fornicaria iungitur, intelligeremus ostendi gentilem ignorantiam doctrinis prophetarum copulari, ex quibus geniti ex non dilectis dilecti, ex non populo populus, ex fornicaria matre dei filii vocarentur.

DE IESU NAUR.

23

5. Et hoc quidem quantum utile fuerit ad cognoscendam spiritualium gestorum significantiam tractasse, tamen haec vel maxime causa hic locus commemoratus a nobis est, ut, quia futuris nobis

8 Ps. 113, 1   16 Rom. 9, 25

3 fornicariam A   6 quae non erat, dilecta sit Gam   11 prius electus A
12 exlonicatio A   13 reiectis Gam reiectis Lin   15 fornicaria Pit Lin fornicaria A
16 nuntis Lin uidentis A Gam; cf. græc.: θεοῦ ζώντος   19 quis an Gam Pit   eaque Gam eaque A ea, quae Lin   in illam A a. e.   20 essent Lin doceamus Pit   doceamus. Hoc Gam   21 intellegimus Gam intelligamus Lin
21 u. infra notam ad p. 33, 7   26 ex hoc Gam   26—33, n et hoc quidem—deponsa rep. A. sed postea peiores sententiam a sacramento rubro electas sunt

de Raab sermo esset, per quem praeformari in ea ecclesiam ostendimus, tuto comparationem hanc ecclesiae atque meretricis pro sensu vostri intelligentia poneremus, cum quando fornicaria prophetarum laneta ad ecclesiae praeformationem in aemum aeternam instituae et fidei et cognitionis dei repperiretur case desponsa, et in eo quidem, quod sub Hiesu omnia in ea gesta sunt, maxima virtus est prophetiae. in Hiesu enim cognominatio absoluta futurae aeternae ratione monstrata est, namque post multum dei ad Moysen sermonem, cum dictum ei esset, ut omnia secundum speciem, quam in monte vidisset, luceret in terra, Hiesum, qui Anses antea vocitabatur, cognominum illicenti populo ad terram repositionis pergenti futurum, ad speciem caelestis visionis iussus Moyses uniuersa disponere illud duei futuro nomen adiecit, quod erat aeterno illi iam in caelestibus praeparatum.

6. Num ut hic synagogae princeps, in ille ecclesiae, ut (hic) dux promissae terrae optinebat, ita ille dux terrae hereditandae, de qua dominus ait; beati mites, quoniam ipsi hereditabunt terram, ut hic post Moysen, ita ille post legem, ut huius iterata cultello petri circumcisio praecepta, ita a domino, qui et verbum acutum est penetrans usque ad diuisionem animae et lapidis angularis, circumcisio cordis spiritualiter inuoluta est, ut hic diuidens aquas, ita ille diuidens populos; ait enim: non ueni pacem mittere, sed diuisionem, ut hic lapides duodecim in testimonium aeternum et ex profundo in terram reseruit et ex terra in prohumo collocavit, ita ille apostolicam doctrinam et ex synagoga protulit et in synagoga dereliquit etiam nunc ea, si uellet, usura, cum ad testimonium aeternum in duodecim lapidibus apostolicam doctrinam et prolata esset ex lege et tamen repperiretur in lege.

10 cf. Num. 13, 17, 27, 18 sqq.

17 Matth. 5, 4

19 cf. Jos. 5, 2 sqq.

20 Itebr. 4, 12 21 cf. Eph. 2, 20 etc. 22 cf. Esai. 28, 16. Rom. 2, 29 cf. Jos. e. 3

23 Matth. 10, 34. cf. Luc. 12, 51 24 cf. Jos. e. 4

1 quam Lin ca] vñ Am] 6 ihm A 7 Hiesu] add. in my. de Ihu naue A [3 adiecit] adiegit Gam 15 alt. hic add. Lin 16 optineudi A

19 hic (u. s. l.) A 22 spaliit A speculatiue Gam 23 reseruauit A Pii, corr. Gam

24 ex (u. s. l.) synagoga A 27 dereliqui (u. s. q.) A va s. l. A

7. Divisio autem ipsa aquarum quam evidens quamque absoluta est, cum pars integra et plena constiterit, altera arfecto aluco in mare omnis effluerit media tamen arca domini cum
 2 sacerdotibus constituta qua significatione intelligitur partem populi a cursu peccatorum et mortis suae in aduentu arcae dei, id est a
 aduentu corporeo, destitutam cetera in mare, hoc est in dampnationem saeculi huius et consortium, defluente.

8. Sub hoc igitur Hiesu quo a Raab et in Raab gesta sunt, contemnendum est. exploratores namque duo ad speculandam
 terram et in Hiericho civitatem ad meretricis huius domum
 3 devertunt. hos suscipit et occultat; rege ab ea deditionem eorum postulante reuersos esse mentitur. deinde ipsis domi conditis ait scire se, quod omnia urbis eius ipsis dominus tradiderit deumque
 eorum esse solum in caelo et in terra deorum.
 4 ut se atque omnem domum suam triumpho capiendae urbis conseruent, precatur. exploratores pollicentur, quicquid intra domum
 eius repertum esset, incolae mansurum, sibi ipsum (reum) futurum, quisque domo esset egressus; esse autem signum pendens
 de fenestra restis coccineae constituunt remane. omnino
 5 Hiesu nuntiant. ad urbem deinde acceditur. hanc sacerdotes cum
 6 arca domini sex diebus circumrunt, septimo autem die cum septies circumissent, tuba canente civitatis muri conciderunt et cunctis,
 qui in urbe erant, perentis sola Raab ab Hiesu cum [cum] omni domo sua conservatur.

9. Hic ordo rerum magnis spiritaliter gerendorum sacramentis
 concexus est, duos ab Hiesu missos terrae exploratores meretrix domi

1 cf. Ios. c. 3   9 cf. Ios. c. 2   14 Ios. 2, 11   17 cf. Ios. 2, 19
 20 cf. Ios. c. 6

4 qua] am Gam Lin, plura perisse putat Lan   6 destitutam Lin destitutam A Gam donatione Gam   8 a Raab Lin ara hāb. A sub Arahah Gam   9 contemenda Lin est om. Lin   10 ei] missi Lin   11 anserpi A. carr. Lin   14 solum Fed num. A; cf. infra p. 35, 2; deus ei in caelo solum tō capientia (alt. a exp. et e s. l. m2) A   17 ipsi Gam reum a. l. Am2; cf. infra p. 35, 13; sibi reus est constitutus   18 quisque (= quisquis) quisq; A quisquis Gam   19 nestis Gam   20 ihu (post u sequitur lūa, similia t, sed videtur esse reliqua ex aliqua priore scriptura, quae in pluribus foliis conspicua est) A   21 circum eunt A   23 alt. cum del. Gam   25 gerentium Gam

suscipit: legem et prophetiam ad explorandam hominum fidem^r
 missam peccatrix ecclesia recepit, per quam confitetur deus et
 in caelo suum et in terra deorum, post spiri-
 talem eius generationem naturalem contestatam corpoream didicit
 17 enim in his: post hoc in terris visus est et inter
 homines conuersatus, et ab hisdem etiam signum
 salutis accepit in coecino, colore scilicet pro dignitate regio et pro
 corporacione sanguinis, quod utrumque in passione conuenit, cum
 et tali habitu dominus indutus est et sanguis ei fluxit e latere, hoc
 10 coecinum et Mannasses accepit in signo, hoc sanguine ei consignatae
 in Aegypto domus Iutae sunt et testamenti liber conspersus est
 et sanctificatus est populus, quisque autem de familia extra domum
 repertus esset, sibi reus est constitutus docens eos, qui extra
 ecclesiam fuissent, causam sibi mortis futuros.
 10 10. Hiericho autem in huius mundi speciebus posita sex diebus
 circuitur, septimo ad uocem tubae concidit et domus Raab per
 Hiesum integra reseruatur, sex milium enim annorum in sex diebus
 tempus ostenditur, quo circa mundum est oberratum et quodam
 generationum circulo circumuolansatum, eodem ipso mundo ad tubae
 20 uocem in tempore septimo millesimo resoluendo, sola ecclesia per
 exploratorum susceptionem, per dei in corpore confessionem, per sig-
 nam coecini per Hiesum decretam, cum omni sua familia reseruanda.

11. Admonimus frequenter eam lectioni diuinarum scriptu-
 rarum diligentiam adhiberi oportere, quae sollicito examine et
 35 iudicio non inani posset discernere, quando rerum gestarum com-
 memoratio uel simpliciter esset intellegenda uel typice, ne inlem-
 peranter atque imperite utroque abusi utrumque inutile audien-

1 cf. Hibi. 11, 31   2 tot. 2, 11   5 Bar. 3, 38   9 1. Ioh. 19, 34
 10 cf. Gen. 48, 14   11 cf. Ex. 12, 7   cf. Ex. 24, 7 sq.   12—14 cf. Origen.
 in L. Iesu Naue homil. III 5

3 mirum Gam   7 iocineo Gam   regia Liu   8 sanguinis Lin   9 ei Gam
 1) A eius Liu   12 quisq; A quisquis Gam   13 esset] ist Liu   15 sex (x mul.
 in d, sed iu my. iterum sex) A   16 ei] sed Liu   18 circa] circula Pil et oberrat
 Liu esse obseruatum Pil   19 generationis A p. c.   19] iterum iuratum A circum-
 curat Lin   20 septimi millesimi Lin   22 coecini, per Iesu Eng   ihm A
 23 capitulis 11—15 totius operis perorationem contineri putat Eng   27 abasi
 Fed aut si (ul, angustius scriptum, uidelet esse additum postea a m) A   uni Eng
 aut Gam, Lin supponit lacunam

tibus imbuemus, si aut simplicium cognitio inani praefigurationum assertionem corrumpatur aut virtus praefigurationum sub simplicium opinione ignoscatur, quoniam ita se divinae scripturae sermo habent, ut, ut nihil illic inane nihilque extra causam alienius necessitatis, nihil non sub discrimine coneretur a nobis intellegentiae editum reperiatur.

12. Namque illius creatio orbis refertur, ille cognoceatur in creando; dum Enoch translatus auditur posse effici, homo intellegitur aeternus; dum Loth perustis quinque civitatibus reservatur, eorum deo esse innocentium discimus; dum contra edictum dei retro respiciens uxor eius in columinam salis demutatnr, ad obedientiam constitutionum dei exempli metu erudimur; dum precata Avoro-
reorum expectantur impleri, et misericordiam dei et iustitiam cognoscimus, cum et expectatione eius desinamur nobis a peccatis ^{7. 17} tempus prorogetur et in consummationem serbent ultio dilata is decernitur.

13. Iam vero geuationum ordo, Abrahae electio, patriarcharum procreatio, populi servitus, Egyptiorum clades, iuaris divisio, mannae irroratio, legis constitutio, sacrificiorum distinctio, iudicium tempus, regnorum cognitio, populi in captivitatem transigratio, sanctorum visio, adiuvitio prophetarum in quantum ad cognitionem necessaria est! in omnibus enim memoratis superius deus pater et deus filius et ex utro pater deus filius, ille et homo Iesus Christus, cognoscitur, dum in erratione mundi deus habet et deus efficit, dum homo ad communis imaginis speciem formatur, dum pluit sulphur et ignem dominus a domino — nam nec sibi quis inberet, ut fueret, nec communionem suam ad alterum solus extenderet nec sibi taret atque a se unus acciperet —, dum homo ab Abraham videtur et deus adoratur, dum in iacob lieta ab homine deus

7 cf. Gen. 1, 1 sq. 8 cf. Gen. 5, 24 9 cf. Gen. 14, 27 10 cf. Gen. 14, 24
12 cf. Gen. 15, 16 25 cf. Gen. 1, 24 sq. 26 cf. Gen. 14, 24 28 cf. Gen.
18, 2 sq. 29 cf. Gen. 32, 24

4 ut, ni] ni Lin 5 consecranda ex A 9 inquam deo Lin coram deo A
eiam deo (curam) Gam 10 innocentium A a. e. 15 prorogatum Gam 20 capti-
vitate A Gam, corr. Lin 24 in iustitiae Fed in iustitiae A in iustitiam Gam
27 extendere Lin ostendit A Gam; cf. Hilar. de Trin. 11 2: ni Sabelius patrum
extendat in filium

uidetur, dum hominem tenens benedici se a domino postulat, dum a Nabuchodonosor tribus tantum pueris in carcerem missis similis dei filio quartus aspicitur, dum pariter virgo Emmanuel enim, qui nobiscum deus est.

14. Hæc ergo ab omnibus significata in uno illo regnula et
expleta reservari in memoriam scriptis et consignatis voluminibus
convenit, ut posteritas successuum gestis temporis anterioris
instruata et præsentia etiam in præteritis contraheretur et
præterita nunc quoque in præsentibus veneretur. namque eadem
10 cum perfecta veritatis cognitio est, si veritas ex ratione intelligitur —
omnia enim ad cognitionem nostram atque ad firmissimam iudicii
nostri fidem scripta sunt —, neque hæc, quæ ex sententia dei in
libros relictæ sunt, cognitione posteritatis eguerunt, sed cognitione
15 scripturarum posteritas indigebat, ut veritatem disceret, ut doctri-
nam veritatis ex ratione susceperet, ut scientiam vitam tamquam
ab ipsis cunis proutem sequeretur, scilicet non ambigeret deum
ex deo, cum dominus pueret a domino, non ignoraret deum unum
innascibilem, cum deus inberet, non nesciret deum omnigenum, cum
20 deus faceret, non ambigeret, quod duo unum sint, cum unum
communis imaginis in homine cederetur exemplum, non negaret,
quod deus in hominem . . . . .
. . . . .
. . . . .

15. . . . .

16. . . . .
17. patribus gruitos. et promptum est audire Paulum gloriantem,
quod ex Hebreis Israelita sit de tribu Benjamin, ergo
cum Heliae ellicium sit convertere corda patrum ad filios,

1 cl. Gen. 32, 26   2 cl. Dan. 3, 23   3 cl. Psal. 7, 14   4 cl. Matth. 1, 23
5 cl. I Cor. 10, 11   37 cl. Rom. 11, 1   28 cl. Mat. 4, 5—6, Luc. 1, 17

3 similis Phil Lén simili A Vana   benmannhel A   11 idem del. Lin
radm, rannian   10 veritas] præm. idem Lin' 16 promptum sed pnuetia
Alia pulchra Lin non x. l. Anc? 31 qd A quandoqam lacunam indicavi
(excidit in A minimum 1 folium; cf. Praef. I 5)   20 paulo glantē (nonnullas
fol. viz legi possunt) A

perfectae ei praedicationis mysterium reservatur, ut ad eam fidem patres convertat, quam iam eiusdem spiritus prophetiae confirmavit in filiis.

1 ei Fed ej A eius Gam; cf. supra p. 35, 9 mysterium A 3 add. Fiol
 tractat; mysteriorum s̄ hylarii epi ab adā usq; ad noe, deinde abrahā, ysaac,
 iacob, moysi, et osee pph̄a, et helie A

II.
EXCERPTA EX OPERE HISTORICO
S. HILARII DEPERDITO,
LIBRIS TRIBUS, UT UIDEATUR, ADUERSUM VALENTEM
ET URSACIUM.

A. COLLECTANEA ANTIARIANA PARISIENSIS
(FRAGMENTA HISTORICA).

B. APPENDIX AD COLLECTANEA ANTIARIANA PARISIENSIS;
ORATIO SYNODI SARDICENSIS AD CONSTANTIUM IMPERATOREM
ET
TEXTUS NARRATIVUS S. HILARII
(LIBER I AD CONSTANTIUM).

C. LIBRI TRES ADUERSUM VALENTEM ET URSACIUM
ex Collectaneis Antiarianis Parisiensis et Appendice, libro I ad Constantium,
per coniecturam dispositi.

A.

COLLECTANEA ANTIARIANA PARISIINA
(FRAGMENTA HISTORICA).

INDEX NOTARUM.

1. Ad totam collectionem pertinent:

- A* = cod. Parisinus Armandurarii 483 s. IX.
*S*² = lectioes variantes r cod. Remensi S. Remigii deperdito (S), o Sirmondo collector et a Constantio traditae.
*S*² = eodem lectioes variantes ob Horduin traditae.
T = cod. Pithornius ex *A* descriptus et nunc deperditus s. XV.
C = cod. Parisinus 1700 ex *T* descriptus s. XVI.
Cm2 = rml. C a Nirlm Fabro correctus.
Fob = editio Nic. Fabri, Parisiis 1598.
Cou = editio Maurinorum (Petri Constant), Parisiis 1693.
γ = Faber et Constant consentientes.
rrax (†) antr omnium propria signilicant nomina incerta.
rrtas alias n. p. 2.

2. Ad nonnulla documenta pertinent:

- W* = cod. Urtonensis LX s. VII (collectio Theoloni dioconi).
Δ = collectio Dionysio-Hadrizana:
     *D*¹ = cod. Parisinus 8921 s. VIII.
     *D*² = cod. Parisinus 11710 s. IX.
     *D*³ = cod. Parisinus 3840 s. IX.
     *D*⁴ = cod. Parisinus 14741 s. IX.
     *D*⁵ = cod. Monacensis 6355 s. IX/X.
     *D*⁶ = cod. Monacensis 6242 s. X.
     *D*⁷ = cod. Monacensis 5258 s. X.
     *D*⁸ = eml. Lucensis 125 s. X.
H = collectio Holsiano marto:
     *H*¹ = cod. Munroensis 14008 s. IX/X.
     *H*² = cod. Uollicellianus A. 6 s. IX/X.
     *H*³ = cod. Uerrellensis LXXVI s. X.
     *H*⁴ = cod. Ualicanus 1353 s. XII.
II = collectio Sanblasiano:
     *B*¹ = cod. Sanblasianus S. Pouli ap. Carinth. XXV o/2 s. VII.
     *B*² = cod. Porius 3836 s. VIII.
     *B*³ = cod. Colmianus CCXIII. App. V, s. VIII.
     *B*⁴ = cod. Lucensis 490 s. VIII.
     *B*⁵ = cod. Parisinus 4279 s. IX.
Φ = collectio rodiris Uatirani:
     *V*¹ = cod. Barbrinonius 679 (ol. XIV 52) s. VIII.
     *V*² = cod. Uaticanus 1342 s. IX/X.
F = cod. Uaticanus 5845 s. X (collectio Dionysiana aucta).
J = cod. Bodleianus r Museo 101 s. VII (collectio cod. Instelli).
M = cod. Monacensis 5508 s. IX (collectio cod. Dicacen).
N = cod. Parisinus 1451 s. VIII (collectio cod. S. Mauri).
P = cod. Parisinus 3858 C s. XIII (collectio cod. Parisini).
R = cod. Ambrosianus S. 33 sup. s. X (collectio Diopysiana Bnirnsis).
α = *HMJΦ* consentientes.
β = *ΔHR* consentientes.

3. Ad documenta r S. Athanasio deampta pertinent:

- p* = cod. Parisinus græc. 474 s. XI.
s = cod. Basileensis Bibl. Universit. græc. A. III. 4 s. XIV.
Mau = ed. Maurinorum emendata, Patavii 1777.

SERIES A.

1.

1.76* INCIPIT FIDES CATHOLICA EXPOSITA APUD PARISEAM CIVI-
TATEM AB EPISCOPIS GALLICANIS AD ORIENTALES EPISCO-
POS.

Epistula sy-
nod. Parisi-
ensis
(c. 900).
Cra XI 1—4

Dilectissimis et beatissimis consacerdotibus episcopis Orientalibus
omnibus pcc diuersas prouincias in Christo manentibus Gallicani
episcopi salutem.

1. Omni quidem uitae nostrae fideique sensu gratias deo patri
10 per dominum nostrum Iesum Christum confitemur, quod nos in
lumine scientiae confessionis tuae doctrinis et propheticiis et aposto-
licis conlocant, ne saecularis imperitiae tenebris detenti iudicio
saeculi teneremur, cum sola spes sit plenissima ad salutem deum
15 patrem omnipotentem pcc unigenitum eius dominum Iesum
Christum in sancto spiritu confiteri. sed plane non minor cotidie
gratulationis nostrae causa cumulat, quod liberans nos ab errore
mundi nunc etiam inexpiabili hereticorum admisceri non palitur
societati. ex litteris enim uestris, quas dilecto fratri et consacerdoti
20 nostro Hilario credidistis, fraudem diaboli et conspirantia aduersus
ecclesiam domini haeticorum ingenia cognouimus, ut diuisi in
partibus Orientis atque Occidentis diuersis inimici opinionibus
falleremur. nam plures numero, qui aut Arimini aut Nicheae

1 SERIES A praem. Itemque numeror documentorum romanos arabicosque
ceteros add. Fed, u. Praef. II A 1; de operis titulo Collectam a Notariis Parisiens.
quam finxit Fed, u. ibidem 3 eliderunt epistulam secundum Fab vel Cou etiam
Baronius ad a. 362 n. CCXXX sqq. et variae Collectiones canonum, sc. Minius
I 484. Sirmond (Concilia antiqua Galliae I. Paris. 1629, 16 sq. secundum Fab et
S), Ed. regia III 215—218, Labbe-Corsari II 821 sq., Hardouin I 727—730.
Colet I 953 sq., Manni III 357—359, Conciliorum Galliae Collectio I (Parisiis
1789) 198 PARISEAM AS^o Cml Parisiam Cm2 Fab (Praef.), Cou 9 sensum A
10 consilietur A, C a. c. 11 propheticiis] add. et euangelicis Cou 13 tenerem-
us A 15 mirar A, C a. c. m2 16 causâ A nos] non A. C o. r. erre A.
C a. r. 19 credidistis Fed 1ed. (credidit) Eng creditur A. C a. r. direxistis
C p. e., y, forl. dedistis uel quae—creditas 20 diuisa ACml 21 adque A
22 Nicheae sc. Thyras

adhuc, sub auctoritate nostri nominis ad 'usum' silentium soni
roaci, quod verbum a nobis quodam contra Arianitatum
heresim inuicem a nobis semper sancte fideliterque susceptum est.

2. Nam 'omnisoni' sermonem ad verum et legitimum ex deo patre
unigeniti dei naturam suam amplexi detestantes secundum 5
Sabellii blasphemias ipsum unigenitum neque aliquam partem patris
esse filium intellegentes, sed ex solo atque perfecto inseparabili deo
totum atque perfectum unigenitum deum natum, 'unus' a nobis
ideoque vel 'usiae' vel 'substantiae' cum deo patre confessum, ne crea-
tum potius aut adoptio vel adpellatio videretur et quia ex ipso 10
esset, ut ex patre filius, ut ex deo deus, ut ex virtute virtus, ut ex
spiritu spiritus, ut lumen ex lumine, similitudinem quoque eius
ad deum patrem non imiti audientes — quippe cum imago
inuisibilis dei sit —, sed eam solum similitudinem dignam
ad patrem intellegentes, quae dei veri sit ad deum verum, ita ut 15
non unum divinitatis, sed unitas intellegatur, quia unus sit singularis,
unitas vero secundum naturam unitatem plenitudo nascentis sit,
maxime (cum) dominus ipse Iesus Christus ad discipulos suos
sit professus dicens: ego et pater unum sumus, quoniam
solum caritatem, quae ad patrem est, sed et divinitatem, quae dei 20
ex deo est, significat secundum illud: qui me vidit, vidit
et patrem et: si mihi non vultis credere, vel
operibus meis credite, quia pater in me et ego
in patre.

3. Hanc igitur semper hanc hanc et tremamus dele- 25
stantes quoque eos, qui dicunt: 'non erat ante quam nasceretur',
non quod unigenitum deum inseparabilem praedicemus, sed
quod inipsum sit maxime deo temporum tempus aliquod
anteerit, cum ipsius illud 'ante quam nasceretur, non fuit', sit

13 Col. 1, 15 19 Job. 61, 30 21 Job. 14, 9 22 Job. 10, 38 26, 27 et.
symb. Nicaenum

2 quandoque Cui quodam ACui 4.1 in my.: CONTRA SABELLIANOS
6 ipsum A 7 adque A 8 adque A dñm AC 14 A in my.: QUORODO
SIT PATRI SIMILIS FILIUS 15 veri dei Cy 18 cum add. Cm2 19 quo] quam
ACui 20 caritate ACui et de divinitate ACui 23 me] est add. C
25 idem semper Cy 29 ipsum γ ipsi ut C su] sed AC

7.7¹ temporis, sed et obediendum quoque patri filium, etiam usque
ad mortem crucis, secundum infirmitatem adsumpti hominis
non negamus, cum ipse de ascensu suo ad caelos loquutus
sit: si diligereitis me, gauderetis, quia uado
ad patrem, quia pater minor me est, per cuius
carnis susceptionem nos sibi fratres connumerare dignatus est,
cum in forma dei manens forma serui esse uoluisset.

4. Itaque, carissimi, cum ex litteris uestris in 'usiae' silentio
fratrem se passam simplicitas nostra cognoscat, etiam pietatem
10 eorum, qui de Arimino Constantinopolim reuertuntur, conuentos,
sicut epistola uestra contrita testatur, neque eos ad lan-
tarum blasphemiarum dampnationem potuisse compellere fidelis
dominici nominis praedicator frater noster Hilarius nuntiauerit.
nos quoque ab his omnibus, quae per ignorantiam perpere gesta
15 sunt, retrahimus. Auxuntium et Ursacium ne Valentinum, Caium,
Megasium et Iustinum excommunicatos habemus secundum litteras
uestras et certe, ut diximus, iuxta fratris nostri Hilarii professionem.
qui se pacem cum his, qui horum recitentur ut errores, {se} habiturum
arguit, blasphemias quoque omnes, quas litteris uestris subiecistis,
20 dampnamus maximeque eorum sacerdotis apostatas respuentes,
qui in locum fratrum indignissime exulantium quorundam aut igno-
ratione aut impietate sunt substituti, pollicentes hoc coram deo
atque etiam confitentes, ut, quisque his, quae statuimus, intra
Gallias putauerit renitendum, a communione ac sede sit sacerdotii
25 abiectus. neque enim, ut alia, aut occasionem praedicandi non
dampnando permittens aut contra deum et Christi unigeniti dei
unitatem aliter, quam nos de 'omnison' significatione sentimus.

1 et. Phil. 2, 6   4 Ioh. 14, 28   7 et. Phil. 2, 6 sq.

4 diligereitis A   7 all. forma] inuina A,   uobis Con   Hellam] et S^o
pietatem] impietatem S¹S² simplicitatem I¹m¹   punitatem eorum = episcopos que
10 de om. {p}   conuentos {se. 130} conuentu Eng   11 uestra Con {se S¹P}
nostra A¹   12 tantarum S¹S²Con tantam rem A¹P¹   13 potuisset se. ve   14 per
ignorantia A   15 perperam I¹   16 errores C errore A   se del. y   19 subiecistis y
subiectis A, C, a. e. subiectis Cp. e.   21 sacerdoti A, C, a. e.   21 exulantium A
quoniam iam A, C, a. e.   23 aliqui A   quisque = quicquid   25 alia y   {uae-
trandi non dampnando] praedictandi annumeracione susp. Con   26 permittentis AC

obnitens, dignus erit sanctitate sacerdotii nomine indicandus, a quo
 ium Saturninum, qui statulis salubribus impiissime contra-
 dixit, secundum fratrum nostrorum geminas iam litteras excom-
 municatum ab omnibus Culiensis episcopis caritas nostra cognoscat,
 quem et vetera — dissimulata, iam diu licet — crimina et certa
 edita epistolis suis nonae temeritatis inreligiositas indignum episcopi
 nomine esse fecerunt.

EXPLICIT FIDES CATHOLICA EXPOSITA APUD PARTHEAM CUI-
 TATEM AB EPISCOPIS GALLICANTIS AD ORIENTALES EPISCOPOS.

Epistola
 Eusebii Ep.
 Ursacii fratris
 (c. 360).
 Con XI 5

II.

26

Domino sanctissimo fratri Gregorio episcopo Eusebius
 in dominum salutem.

1, 73^r

I. (5). Litteras sinceritatis tuae accepi, quibus, ut decet episcopum
 et dei sacerdotem, transgressori te Ossio didici restitisse et eaden-
 libus plurimis Arimino in communicatione Valentis, Ursacii et
 ceterorum, quos ipsi agnito blasphemiae crimine ante diuinauerunt,
 tum aduersum denegasse, fidem scilicet seruans, quam patres
 Nicheani scripserunt. gratulamur tibi in hoc, gratulamur ei nobis,
 quia hoc nimis proposito et hac fide polleus nostri dignatus es me-
 minisse. permanenti autem tibi in eadem confessione et nullam
 eum ypocritis retinenti societatem nostram tibi communicationem
 promitte, quibus potes tractatibus, quanto labore praeuales, trans-
 gressores obinngu, infideles inerepa nihil metuens de regno saeculari,
 ut fecisti, quia potior est, qui in nobis est, quam qui in hoc mundo.

2 sqq. cf. Sulpic. Sever. Chron. 1145 14 cl. Libell. necum 34 (ESEL
 LIII 15)

I sanctitatem A munis y 2 etiam y contrachei y 5 iam Eug
 certa] ectem Culy 6 aedita A ingignu A 8 PARISEAM AC 10 Edidi
 Baronius epistolam ad a. 357 n. XXXV. de variis locis parallelis in epistola Eu-
 sebio in nota ad p. 47, 2 memorata n. Studien I 63 sq. 11 Eusebius ad Gregorium
 episcopum Spm, praeem. TC (quae uerba sumpta sunt ex ardecriptiove; n. infra
 p. 47, 13) Incipit epistola Eusebii ad Gregorium episcopum Spm, praeem.
 Con EUSEBIUS A 13 decet] det et AC 14 plurimis radentibus CY 15 Ur-
 sacii] praeem. et y 19 animis] cuius S² eius Cm1 cum Cm2 usus uel pius susp.
 Con hac C ac A 22 potes tractatibus S¹ Con potest tractatibus A potes
 tractatibus TC

2. Nos vero tui consueveroles tertio laborantes exilio hoc
dicimus, quod manifestum esse putavimus, quoniam omnia spes
Arriomanitarum non in suo haud unito consensu, sed in protectione
pendel regni saecularis, ignorantes acripta, quia maledicti
10 spul., qui apem habent in hominem. uos autem
autem adiutorium in nomine domini, qui fecit
caelum et terram. in passionibus perdurare cupimus, ut,
secundum quod dictum est, in regno glorificari possimus. dignare
nobis scribere, quia malos corrigendo proleceris uel. quanto
15 fratres aut stantes agnoveris aut ipse monendo correxeris, salutant te
omnes, qui mecum sunt, maxime Diaconus, simulque petunt, ut euo-
los inter tuo fideliter adhaerentes nostro dignum obsequio salutare.
EXPLICIT EPISTULA EUSEBII AD GREGORIUM EPISCOPUM SPA-
NENSEM.

15

III.

INCIPIT EPISTULA GERMINI EPISCOPI ADVERSUS ARRIANOS,
1.78^v (QUI) IAM SUBSCRIPSERANT IN CONCILIO ARIMINENSI SCIENTES,
QUOD MALE FECERUNT.

*Symbolust
Germinii
ep. Arimi-
nensis (340).
Cm XIII*

Ego Germinius episcopus credo et profiteor esse unum verum
20 deum patrem, aeternum, omnipotentem, et Christum filium eius
unicum et dominum deum nostrum, de vero deo patre verum dei
filium, ante omnia genitum, diuinitate, caritate, maiestate, uirtute,
claritate, uita, sapientia, scientia patri per omnia similem utpote
perfectum de perfecto genitum, susceptionem etiam hominis ex
25 uirgine Maria, sicut prophetae futurum praedixerant et euangelicae

2—4 cf. ep. Eusebii ad presbyteros et plebem Italiae (XII 950, 952 M)
4 Hrr. 17,5 5 Ps. 123, 6 7 rl. Rom. 8, 17 11 sq. cf. rp. Eusebii (XII 954 M)

3 In suo haud unito *Fsd* in sua (a s r o A) aut unito *AC* lu (ui) sua aut
unito *eusp.* *Fob* (*Prag.*), *Eng* in suauis et unito *Cou* 4 scripta *Cy* scriba *A*
scribi *Eng* 5 profeceris *C* profeteris *A* quanto *A*, *Ca. c.* 10 stanter *A* 11 Dia-
conus *Cy*, *forl.* diaconus uel diacones; cf. ep. Eusebii (XII 954 M); salutant
uos fratres nostri, qui mecum sunt, presbyteri et diacones portuol *A*
13 *EUSEBIA SPANSA* 15 Edidit Baronius *symbolum* ad a. 359 n. XXIX;
Hahn, *Symbola* § 192 16 *EPIS A* 17 qui add. *Cm2 Fob ARIMINENSI A*
scientes *Y* *SCIENS A* 25 praedixerant *Fab*

utque apostolicar noes emptum dicent, passionem quinqu-
 rias et mortem et resurrectionem et in caelis ascensionem sus-
 cipimus, credimus, prolicemus et quod in fine mundi de caelis
 describitur sit indicare minus et minus et reddere unicuique
 secundum opera rias, et in spiritum sanctum, id est paracletum, 3
 qui nobis a deo patre per filium datus est.

Epistola
 syn. sandi-
 oris Or-
 inialum
 {343/4}.

Cui III
 Epist. Ipos.

IV.

I.

INCIPIT DECRETUM SINODI ORIENTALIS APUD SERDICIAM
 EPISCOPORUM A PARTE ABRIANORUM, QUOD MISERUNT AD 19
 AFRICAM.

Gregorio Alexandriae episcopo, Nienmeliae episcopo, Cartha-
 ginis episcopo, Campaniae episcopo, Neapolis Campaniae episcopo,
 Ariminensi ebo, Campaniae episcopo, Saloniae Dalmatiae episcopo,
 Amfioni, Donato, Desideria, Fortunato, Enthien, Maximo, Sin- 13
 lironi et omnibus per urbem terrarum consacerdotibus nostris,
 presbiteris et diaconibus et omnia, qui sub caelo sunt in ecclesia

1 inique A passionem Cui2 passionis ACui2 passionis 2 mortem Cui2
 mortis ACui2 ascensione A suscepimus AC 3 credimus] add. et C
 5 paracletum A 6 Explicit add. 17 7 Verbo epistolae, symboli (p. 67), sub-
 scipimus (p. 74) in A continua legimus. Adm est epistola secunda Fab vel Cui
 elion u flaminio ad a. 317 n. LXXV sqq. et in multis editionibus eutherorum, sc.
 a Bizio 1 418 sqq., Labbe-Corrad II 699—710. Hardouin 1 671—681, Colet 11
 731—741, Mura 111 124—137 8 SERDICIAM] Serdianum Cui 10 EPIS-
 COPIS A QUE A 12 Cui2 accibit in uq.: hic n-ponenda sunt episcoporum
 nomina, quae 1 habentur et legendum Amphion Nic. Bonati Carth. etc.; aliam
 in sua editione Falseroniun] nomina episcoporum cum sedibus, u.g.: Anlium Nieu-
 meliae episcopo, Fortunato Neapolis Campaniae episcopo, Maximo Saloniatum
 Dalmatiae episcopo etc.; de singulis episcopis n. Studien II 109 sqq.; de ordine
 nomina n. ib. 113 12 Carthagini A 13 neapoli campania A 14 Acquinensi
 ebo Eng (n. Studien II 113) arimintelena (forte ex arimin cletia) A arimi-
 narlina C Ariminialeno 7 Arimini Adena (Athenio) Tillemont, Mémoires I 1
 (1704) 334 et Savio in Rivista di scienze storiche VII vol. 1 [1910] 25 camp A
 Saloniae Fel saloniae A Saloniaturum 7 dalmatus A, eor. 7 15 Amfion] sc.
 Nicomediae ep. Donato sc. Carthagini ep. Desideria sc. Campaniae ep.
 Fortunato sc. Neapolis ep. Enthia sc. Campaniae ep. Maximo sc. Saloniae ep.
 Sinleroni Fel sinleroni ACY 16 cum sacerdotibus A 17 que A

sancta catholica episcopi, qui a diuersis Orientalium prouinciis, in est ex prouincia Thebaida et ex prouinciis Palestina, Arabia, Fornice, Syria, Mesopotamia, Cilicia, [Galatia], Isauria, Cappadocia, Galacia, Pontu, Bithinia, Paphlagonia, Caria, Frigia, Pisidia et ex insulis Cycladum, Iidia, Asia, Europa, Hellesponto, Thracia, Emimonto ad ciuitatem Serdica[m] congregati concilium celebrantibus, in domino aeterna salus.

1. Est quidem nobis omnibus indeliciens aratu[m], dilectissimi fratres, primo, ut sancta domini et catholica ecclesia dissensionibus omnibus et schismatibus carens unitatem spiritus et uinculum caritatis ubique conseruet per fidem rectam — et uitam immaculatam quoque tenere, amplecti, custodire, seruare omnibus inuocantibus hominum est quidem iustum, praecipue episcopis, qui ecclesiae sanctissimis praerimus —, secundo, ut ecclesiae regula sanctaeque parentum traditu[m] atque iudicia in perpetuum firma solidaque permaneant nec nouis emergentibus sectis traditionibusque peruersis, maxime in constituendis episcopis aut in exponendis, aliquando turbetur, quominus teneat euangelica[m] atque sancta[m] praecepta et quae sanctis et beatissimis apostolis inuenta sunt et maioribus nostris atque a nobis ipsis in hodiernum usque seruala sunt et seruantur.

2. Exstitit namque temporibus nostris Marcellus quidam Galaciae, haeticorum omnium execrabilis pestis, quique sacrilega mente, ore profana perditioque argumenta uelit Christi domini regnum perpetuum, aeternum et sine tempore determinare initium regnandi ueruisse diuinum dicens ante quadringentos annos finitiae ei uenturam simul cum mundi occasu, etiam hoc asserere 2

1 sqq. nonnullos alia testimoniis traditos indices prouinciarum u. Studien II 14 sq. a C ad A Orientalium] add. partim Cou 3 Poniis Fed (for. Feab) lineae A Galatia del. y pisauria ATC cappadocia A 4 iudicia A paphlagonia A 5 Cycladum Cy lidiae asiae europa hellesponto thracia emimonto A (hi gentes in exemplari graeco exclusae et inde per errorem in uersionem latinam recepti esse uidentur) 11 rectam] add. sed y 16 nouis emergentibus cou. Cou nobis semper gentibus (libus Cm2) AC 17 deponendis Cm2 18 coninus A euangelica atque sancta Fed euangelia. quae s. A euangelicae (euangelia atque C p. o.) sancta C euangelica sanctaque y 20 atque] et quae y 24 profana A 25 determinasse Fed A in m. : Illegma MARCELLI HERETICI 27 occasum A .

coepit) temeritate conatur, quod in corporis conceptione tunc factus sit imago inuisibilis dei tuncque et panis et ianna et uita effectus, et quidem hoc non solum uerbis nee Iniquitatis assertionem confirmat, sed totum, quidquid fuerat sacrilega mente conceptum blasphemioque ore prolatum concupiscentiam nitenti, libro blasphemis et execrationibus pleno indens etiam alia multo peiora in ipsum calumniam faciens scripturis diuinis cum sua interpretatione et seclerata mente, quae contra illis, ex suo pestiferi sensu applicabat, quibus ex rebus aperte manifesteque eunstiti, haereticus, quique assertiones suas quibusdam squaloribus miscens, nunc falsitatis Sabelli, nunc malitiae Pauli Samosatensis, nunc blasphemis Muntani, haereticorum omnium dñis, aperte pernicisernam unamque confusionem de supradictis faciens ut inprudens Galata in aliud euangelium declinauit, quod non est aliud secundum quod beatus apostolus Paulus tales eandem ait: etsi angelus de caelo aliter annuntiauerit nobis, quam quod accepistis, anathema sit.

3. Magna autem fuit parentibus nostris atque maioribus sollicitudo de supradicta prauilentione sacrilega, condictur namque in Constantiopolim ciuitatem sub praesentia beatissime memoriae Constantini imperatoris concilium episcoporum, ex multis Orientalium prouinciis adueniunt, ut hominum malis rebus inultum salubri consilio reformarent et ille ammunitiue, sanctissima correptione, correptus a sacrilega praedicatione discederet, quique inreperantes illum et exprobrantes necnon etiam caritatis affectu

2 Col. 1, 15 et. loh. 1, 35 sqq. 3 cf. loh. 1, 7, 9 cf. loh. 1, 4 et saepius 16 Gal. 1, 8, 9

1 coepit 7 coepit A¹ 3 et quidem hoc *Fab* equidē hoc A *nam* haec 7 nec] ac *Cou Hardouin* nec = 'uel' post negationem 5 concupiscentiam *Intenti ATC* cum licentia impudenti uel cum audacia ingentisusp. *Cou* 6 blasphemis A plenū A 7 multo *Cou Hardouin* multa AC in ipsam (sc. in Christum) in ipso *Cou Hardouin* in ipsa *Labbe* diuinis scripturis Cy 8 que A quae contra illis (= quae illis contra erant) qna quae contra illis uel quae contra illis *usp. Cou* 11 eximius A *Cou* 12 duci A aperte *Cm2* a parte A *Cm1* 14 alium A 15 apostolus *om. y* 18 parentibus atque maioribus *uestis y* 19 conditū AC 21 episcoporum] *ndd.* qui *Cm2 y* 24 correptione *om. y* praedicatione sacrilega Cy 25 etiam *om. Cy*

postulantes multo tempore nec quicquam proficiebant, namque
 post unam et secundam multasque correptiones cum nihil proficere
 putassent — perindeque enim et contumacebat in hac fidei et conten-
 tione magna ecclesiae catholicae resistebat —, exinde illum omnes
 5 horrere ac vitare coeperant, et videntes, quoniam subuersus est
 et peccato et est a semel ipso damnatus, acia cum ecclesiasticis
 damnauerunt, ne ulterius onus Christi pestiferis contactibus malis
 macularet, tunc namque etiam eius aliquos prauiusimos sensus
 contra fidem rectam ecclesiamque sanctissimam propter memoriam
 10 posterorum cautelaque suis sanctionibus scriptis in archiuo
 ecclesiae condiderunt, sed haec quidem secundam iniquitatem
 Marcelli haeretici prima fuerunt; peiora sunt deinde subsecuta, nam
 quis fidelium credat aut passim ea, quae ab ipso male gesta atque
 conscripta sunt quaeque digne anathematizata sunt iam cum ipso
 15 Marcello a patribus nostris in Constantinopoli ciuitate? namque
 liber sententiarum extat in ipsum ab episcopis conscriptus, in quo
 libri etiam isti, qui nunc cum ipso sunt Marcello atque illi fauent,
 id est Protogenes Sardicae ciuitatis episcopus et Cyriacus a Naiso,
 in ipsa sententia manu propria conscripserunt, quorum manus
 20 Valens testatur fidem sanctissimam [nullo genere mutandam nec
 ecclesiam sanctam praedicatione falsa subuertendam, ne hoc modo
 iustis ac lucis animarum hominibus grauissima importetur Pauli
 dicente: siue nos sine angelis de caelo aliter
 25 nuntiauerit vobis, quam quod accepistis,
 anathema sit.

4. Vehementer autem ammirati sumus, qualenus eum, qui
 aliter, quam in uera est, audit euangelium praedicare, quidam,

23 Gal. 1, 9

4 et inde Cn. e. 5 hunc A. ceperunt A. & pr. et] a Cm2y peccato y
 peccatis Cm2 peccata Adm1 14 tam Fed nam A; Cou putat nonnulla esse adden-
 da vel legendum esse; anathematizata sunt cum ipso Marcello etc. 15 in con-
 stantinopolim ciuitatem A 18 sardica A Sardicae Cou Cyriacus a Naiso Fed
 (p. Studien II III; cf. p. 66, 9; Gaudetium autem ut in memoriam decessoris sui
 Cyrilli et Ser. B II 4 n. 32; Gaudetium a Dacia de Naiso; Sorom. h. a. III 11;
 tōr de l'auvénier w; évarla avavōdōvta Κυριακῷ, & dybēfaro) cyriacus
 nais. I mirinensanus TC Siracusanus y, sed Cou susp. Ariminensis 19 in ipsum
 sententiam Cou Hardouin in ipsa sententia A 20 Valens Cm1 ualide (postea del.)
 Cm? mutata A 21 inuidentia A 22 pestes A omnibus 27 ultra AC

qui se ecclesiasticos esse nolunt, facile ad communionem recipiunt
 nec blasphemias eius, quae in ipsius libris signatae sunt, inquirentes
 nec illis, qui sollicite enecta investigaverunt et incurrentes in se
 2 damnaverunt, consensum accedendum noluerunt. etenim Marcellus
 cum apud suos haereticus haberetur, peregrinationis auxilia requi- 5
 sivit, scilicet, ut et illis falleret, qui et ipsum et eius scripta perfide
 ignorarent. sed quidquid apud illos agit, impia sua scripta erusque
 profanus occultat falsa pro veris opponens, quantum sibi in
 simplicibus atque innocentibus fecit, quique sub praetextu ecclesia-
 sticae regulae multos ecclesiarum pastores induxit eosque in suam 10
 redigens perstatem, Sabelli haeretici sectam induens callidu
 fraude decepit constantis Pauli Samosatenensis et artes et dolos.
 mixta ruina est omnium haereticorum sectis Marcelli exitium
 3 tradidit, sicut supra memoratum est. unde enumerat omnes eccle-
 siae sanctae praepositos memores dictorum domini Christi dicens: 15
 caveat nos a pseudopropheta, qui veniunt
 ad vos in vestitu ovium, intrinsecus autem
 sunt lupi rapaces, a fructibus eorum cognos-
 cetis eos vitare ab inusum et horere nec illis facile com-
 munitate, agnoscere illos ex actibus suis atque ex eorum scriptis 20
 4 sacrilegia praedamare. nunc vero urbeinenter metimur, ne vestris
 temporibus compleatur, quod scriptum est: cum dormiunt
 homines, venit inimicus et sparsit zizania
 inter frumentum. cum enim non vigilat hi, quos vigilare
 oportet in custodia ecclesiae, falsa verba imitantia funditis, id quod 25
 rectum est, vertunt.

5. Quapropter nos, qui plene ex libro Marcelli eius sectam
 sceleraque cognovimus, scripsimus vobis, dilectissimi fratres, ut 1. 30
 neque Marcellum neque eos, qui illi iunguntur, ad communionem
 sanctae ecclesiae amittatis memoresque sitis prophetae David 30

16 Matth. 7. 15 sq. 22 Matth. 13. 25

1 ecclesiasticus A 3 sollicite Con solliciti CFab solliciti A 7ogi. l. Cn. i.
 9 praetextu Cy ecclesiastici A n. i. 10 seduxit Con 12 famitensis A Cn d
 18 lupis A 19 horere A 20 atque A 23 spargit Cy 24 hi Cy bli A
 25 mra. King urba Ay; cf. supra 8 et p. 50, 29: pro veris falsa fingentes im-
 itatione (militiam) Con imitantia Cn2 miltitum Fab 26 evitunt Con
 30 amittatis A memores quoque Cy

dicentis: dixi vris, qui faciunt facinus: ne feceritis facinus, et delinquentibus: ne exaltaueritis eorum; nolite in altum tollere cornu vestrum, ne loquamini aduersus deum iniqua.
 5 et exaudite Salomoni dicenti: nullo transferre terminos aeternos, quos constituerunt patres nostri. quare cum ita sint, nolite supradicti Marcelli praesissimi sequi errores et ea, quae ab ipsa inhusta praedicatione contra dominum Christum iniuncto traditae sunt, prae damnate, ne
 10 blasphemias sceleribusque etiam ipsi particeps sitis, sed propter compendium hoc haecenus de Morello.

6. Verum de Athanasio quidam Alexandriae episcopo accipite, quae gesta sunt, necnotus est graues iuxta deum sacrilegus et iuxta misterium ecclesiae sanctae perfonsus, quique propriis manibus
 15 communiuit poculum deo et Christo dantium ipsiusque altare uenerandum confregit eodemque sacerdotalem subuertit ipse atque ipsum basilicam, dei domum, ecclesiam Christi, demolitus usque ad sidem est, presbiterum vero ipsum, uirum grauem et iustum, nomine Seyram, tradidit custodibus militari, occusatus praeterea
 20 est de iniuriis, uolentia, coede atque ipsa episcoporum internecione, quique etiam diebus saecratissimis paschae tyrannico more saeuens ducebus atque comitibus iunctus, quique propter ipsum aliquos in custodiam recludebant, aliquos uero uerberibus flagellisque
 25 vexabant, ceteros diuersis tormentis ad communionem eius sacrilegum adigebant — nec actus commissi unquam ab innocentibus furant —, sperans hoc modo suam suamque posse praualere factionem, ut per duces et iudices perque carceres ipsos, uerbera diuersaque
 30 tormentis iniunctos ad communionem suam egeret, nolentes adigeret, repugnantes atque resistentes sibi tyrannico more terreret, erant quidem illi grania et acerba ab accusatoribus obiecta,

1 Ps. 74, 5 sq. 5 Prou. 22, 28

3 cornu Cy cornu Cy 5 salom[on] A 9 praedamnare A, Ca. c.
 12 A in mq.; De sc̄o athanasio falsa omnia dicitis 14 iusta A prophetae A
 17 domum Cy domū A 18 praesbiterorum A, Ca. c. 19 Seyram Fed
 1 schyram Cou nathem A nathem C; de forma Seyras u. Studian II 79 sq.
 20 uolentiae A episcoporum B² Cou episcopū A episcopi C² Pub; cf. p. 54, 20:
 in episcoporum exitijs 22 inuictus se, erat 23 custodia C Cou 25 com-
 missa A 26 suamque y suā A praualere posse y 27 ipsos] add. et Cou
 28 iniunctos A 29 erant—obiecta om. C 30 illa y

7. Nam propter hæc necessario concilium apud Caesaream Palaestianum primo videtur esse conditum et, cum minime ab ipsa vel ab eius satellitibus ad supradictum concilium occurreretur, ¹ post alterum annum in Tyro propter eius facinora necessario iterum celebratur. adueverunt episcopi de Machedonia et de Paunimonia, ² Bitynia et ex omnibus partibus Orientis imperatoris iussione constricti, quique actis Athanasi flagitia criminaque cognoscentes non passim nec temere accusatoribus credunt, sed sui de concilio illustres et laudabiles episcopos eligunt atque in rem praesentem, ³ ubi res gestae erant, de quibus arguebatur Athanasius, mittunt. ⁴ quique aculata fide cuncta aspicientes atque vera cognoscentes ad concilium redeunt eiusque crimina, quae ab accusatoribus obieiebantur, suo testimonio vera confirmant, unde (in) praesentem ⁵ Athanasium dignam pro criminibus sententiam dicunt, propter quod de Tyro fugiens imperatorem appellat, audit etiam ⁶ imperator, quique interrogatione habita omnia eius flagitia recognoscentes sua illum sententia in exilium deportant, his erga ita cedentibus rebus cum Athanasius damnatus digne in exilio haberetur ab ⁷ iuratum facinorum suorum sacrilegus in deum, in mysteria sacra profanus, in basilicae demolitione uidentus, in episcoporum exitiis ⁸ innocentiumque fratrum persecutione horrendus, ab omnibus episcopis in reiciendis malis servatur auctoritas legis, canon ecclesiae et apostolorum sancto traditu.

8. Sed dum Athanasius post damnationem suam reditu sibi de exilio compararet, de Gallia ad Alexandriam post plurimum ⁹ tempus advenit, quique praeterita in nihilum ducens aerius in ¹⁰ nequitia praeualebat, nam comparatione sequentium lenia sunt, quae ab ipso prima commissae sunt, etenim per omnem viam reditus sui ecclesias subvertebat, damnatus episcopus aliquos restaurabat,

1 concilium *AC* *syn. Caraceni's habita est a. 334* *A in reg. P. omnia s. athanasium hereticorum concilia in coesarea palestina et in tyro laeta palaestianam* 3 ab eius *Fed abei (l. postea add.) A* eius om. *Cy* 4 *syn. Tyria habita est a. 335* 6 ex om. *Cy* 11 occulta *ACul* *ne-ota A* 12 *A in reg. c* Plane impiam (impie *A*) sententiam dicunt 13 in add. *CmLy* 15 de om *y* 17 cedentibus *C p. c.* credentibus *A, Ca. c.* 19 sacrilegum *A* sacrilegium *Cul* 20 profanus *A* demolitione basilicae *CCou* 21 persecutione eui. *Cou* persecutor *A Fah* 22 canone *A* 24 sed dum *y* sed cum *C p. c.* secundum *A, Ca. c.* 29 ecclesias *Fah* ecclesiis *A* ecclesiam *Cy*

aliquibus spem ad episcopatus reditum promittebat, aliquos ex infidelibus constituerebat episcopos salua et permanentibus integris sacerdotibus per pugnas et caedes gentilium, nihil respiciens
 1. M^r legis, desperationi tribuens tutum, unde per nūm, per eandem, [per
 3 bellum Alexandrinorum basilicam deprædatnr, constituto iam in eius loco ex iudicio concilii sano et integro sacerdote [et] ut barbarus hostis, ut pestis sacrilega adductis gentilium populis dei templum inendit, altare comminuit et eam exil de ciuitate neulteque profugit.

12 9. Sed de Paulo Constantinopolitane cinitatis quondam episcopo post reditum exilii sui, si quis audierit, perhorrescet. . .
 . . . . . fuere namque et in Angura provincie Galatie post reditum Marcelli baptistei domorum inendia et genera diuersa bellorum, nudi ab ipso ad forum trahebantur presbyteri et, quod
 15 eum lacrimis hincque dicendum est, consecratum domini corpus ad sacerdotum colla suspensum palam publice profanabat uirginisque sanctissimas deo Christoque dientas publice in foro medianque in ciuitate conuenientibus populis abstractis nestibus horrida foeditate nudabat, sed (et) in ciuitate Gaza provincie
 20 Palestinæ post reditum summi Aschpas altare comminuit multasque seditiones effecit, præterea Adrianopoli laeius post reditum summi sacrificium a sanctis et integris sacerdotibus confectam, si fas est dicere, canibus proiciendum inebat, igitur cum hæc ita sint, numquidnam Inpis tantis ac talibus onus Christi adhuc neque
 25 credimus et membra Christi membra fornicatorie faciemus? absit.

10. Nam postea Athanasius peragrans per diuersas partes orbis terrarum, scilicet sedneens aliquos et per suam fallaciam adulationemque pestiferam decipiens innocentes episcopos, qui eius facinora ignorabant, vel Egyptios aliquos actus eius ignorantes

25 cf. I Cor. 6, 15

2 integris permanentibus CCon 4 legis A Cml desperatione A, Ca. e.
 A in mg.: catholicos episcopos diuersarum ciuitatum inflamant 5 basilicam Cy
 uasilina A 6 locum y concilii ac. Antiocheni a. 341 sacerdote ac. Gregorio
 et del. Cy 7 hostis] add. et CCon 8 exil] exil CCon exil Pab 9 profugit Cy
 10 de] et A Cml constantino politano A condā (n ex a) A 11 episcopus A
 lacunam indicauit; desideratur enim narratio de Paulo 15 Inlūque A est om.
 CCon 16 profanabat A 18 media in CCon 19 et add. Com Gaza y
 gain A 20 credimus A Cy. cori. Eny 27 scilicet A et om. y adulationemque A
 28 pestiferum A 29 eius actus y

scripta a singulis rursus eandem ecclesias pacificas pertinebat aut ipse sibi novas pro sua voluntate fingebat, nihil tamen hoc valere potuit ad iudicium iam dudum a sanctissimis et industriis episcopis consecratum. non enim commendatio eorum, qui nec in concilio indices fuerant nec concilii iudicium habuerant aliquando nec praesentes, 5 cum supradictus Athanasius auditur, fuisse noscitur, aut itaque illi potuit aut prode esse, denique cum sibi haec in ensuui provenisse cognosceret, ad Iulium Romanum perrexit, sed et ad Italiam quasdam ipsius partis episcopos, quos seducens per epistularum lasciviam 1. 2. ab hisdem perfacile in communionem receptus est, exinde corpore 10 illi non tam pro ipso quam pro suis actibus laborare, quod illi pertinere credendum communicaverunt, etenim si fuerant illae litterae aliquorum, non tamen eorum, qui aut indices fuerant aut in concilio adsederant, quae quidem etiam si essent aliquorum, temere illi fidem pro se dicenti habere nunquam deberent. 15

11. Sed et indices, qui illum digne sententiauerant, credere noluerunt (11) ideo, quia et alii quique in praeteritum pro suis facinoribus delecti sunt, nunc cum Marcello et Athanasio coniuncti sunt — dicimus autem Asclepam, qui ante decem et septem annis episcopatus honore distinctus est, deinde Paulum et Lacinum et 20 quinquaginta tribus coniuncti sunt — efferuntur simul exterarum regiones persuadebant iudicibus non esse credendum illis, qui in eos digne sententiam protulerant, ut hoc genere commercii sibi 2 quondam ad episcopatus restitutum praerant, nec in ipsis locis, in quibus peccaverant, nec in proximis vel ubi accusatores habebant, 25 se defendebant, sed iuxta peregrinos et longe a suis regionibus

2 fingebat om. C 7 prodesse Cy cassum y casum AC A in mg. De nōo iulio qui ē consensus in damnatione alhanosii 8 ad Italiam A 9 quos y quos A 10 iisdem Cy deinde Cy 12 communicaverant y loerant y 13 eorum sc. erant 14 assederant y absederant A 15 pro verbis pro se — sententiauerant, quae in A tota nūm lineam explent, tradit proleunt C dicentes S¹S¹ Con 16 sed et = sicut et; cf. supra 8 digne om. Cy 17 noluerunt ideo Eng noluerunt ideo A noluerunt, ideo Con (a voce ideo nam capituli 11 initium sumens) quique (= et ii, qui) Eng qui quos A quique (quinque vel quoque m2) C quique qui com. Con pectorum A, con. Con praetorium C Fob 18 anne sc. nunc autem 19 dicimus con. Con dicimus AC Fab Asclepam Fed (cf. p. 61. 29) Asclepam Con asclepas AC Fab qui om. C Fab 21 quodquot A 22 credendum A 23 commercium A, C. a. e. 24 quondam C eundam A quendam y 25 regionibus suis Cy

positos, ignorantes gestorum fidem, iustam sententiam conabantur
perfringere nil illos referentes actus suos, qui illos per omnia
nesciebant, astute hoc faciunt, scientes enim de iudiciis, de
accusatoribus, de testibus multos decessisse post tot tantasque
sententias putarent aliud restaurare iudicium volentes apud
nos causam ducere, qui neque illos excusauimus neque iudicauimus,
qui enim iudicauerunt, iam ad dominum perrexerunt.

12. Voluerunt autem etiam Orientalibus episcopis et ueniat
pro iudiciis defensores, pro defensoribus rei, eo tempore enim
eorum defensio non ualebat, maxime cum tunc defendi minime
potuerunt, quando illos accusatores sui faciem ad lacrimas arguebant.
nouam legem introducere putauerunt, ut Orientales episcopi ab
Occidentalibus iudicarentur, et uolebant ecclesiae iudicium per
eos posse constare, qui non tam illorum miserebantur, quam actibus
suis, hoc itaque nefas quoniam nunquam recepit ecclesiastica disci-
plina, qualescunque dilectissimi fratres, ut seclerata perniciem
connatusque mortiferos perditurum nobiscum etiam ipsi damnatis.

13. Etenim adhuc enim esset episcopus Athanasius, Aselepiam
depositum sua sententia ipse damnauit, sed et Marcellus similiter
illi nunquam communicauit, Paulus uero Athanasii expositioni
interfuit namque propria sententiam scribens eum ceteris eam
etiam ipse damnauit, et quandiu quisque eorum episcopus fuit,
sua iudicia confirmauit, sed eum diuersis ex causis diuersisque
temporibus singuli eorum digne de ecclesia suis pro meritis pelleren-
tur, maiorem concordiam una conspiratione fecerunt donantes
sibi quisque delicta, quae, cum episcopi essent, pro auctoritate
itiua damnarunt.

14. Namque quoniam Athanasius in Italiam et Galliam pergens
sibi iulienum comparauit post mortem aliquorum accusatorum,
testium iulienumque et credidit posse se denao tempore audiri, quo
eius flagitia uelustate temporis obscurarentur — cui consensum com-

2 referenti A, G. a. e. 7 perire Cy 8 episcopis (sc. causam dicere; cf.
supra 6) supph. id imponere Cou ut ueniant Cou 9 res. A 11 faciem ad A
facio ad Cm2 18 cum adhuc y 20 depositioni Cm2 Cou; 1. p. 49, 17 exponendi
25 maiorem A, G. a. e. 28 qm A quando 1. p. c., Fab 29 morte A 30 iudi-
ciumque Cy iudiciumque A co A quod y 31 uelustas y obscurarentur Fed
obscurarunt .i. (-tant m2) C obscuraret y

mandantes non crede Iulius urbis Romae episcopus, Maximinus
et Ossius ceterique complures ipsorum concilium apud Serdianam litteri
ex imperatoris benignitate subseruiant —, occurrimus aut Serdianam
litteris imperatoris euenti. qui cum venissemus, didicimus in
media ecclesia Athanasium, Marcellum, omnes seruales concilii
sententia pulsos et merito singulos pro suis laenioribus praedam-
natos cum Ossio et Protogene sedere simul et disputare et — quod
est deterius — diuina misteria celebrare, nec confundebatur Pro-
genes Serdianae episcopus communicare Marcellum haereticum, cuius
et sectam et reprobam sententiam in concilio qualiter sententia episcopi-
um subscribens propria voce ipse damnauerat, unde manifestum
est, quia se ipse sua sententia condemnauit, cum se illi communi-
candu participem fecit.

15. Verum nos tenentes ecclesiasticae regular disciplinae et
volentes miseris in aliquantulum innare mandauimus illis, qui
enim Protogene et Ossio licuit, ut de sua coetu damnatos exclu-
derent neque praetoribus communicarent; deinde nos nobiscum
audirent ea, quae a nostris pulchris emitta ipsos in punitionem
fuerant indicata. nam liber Marcelli non exprobat acensationem
— per se enim aperte haereticus muerbat — et, ne falsis suggestio-
nibus crederent, non eorum quisquam prauiusnam mentem propter
lectam episcopatus obscurabat. alibi [contra haec resistebant] —
qua ratione, nescimus — nec se uoluerant ab ipsorum communione
secedere confirmantes Marcelli haereticum sectam et facinorosa Athanasi
ceterorumque scelera fidei ecclesiasticae parique praeponebant.

16. His itaque cognitis nos octoginta episcopi, qui propter
pacem confirmandam ecclesiae ex diuersis longisque prouinciis cum
ingenti exitu et labore ad Serdianam ueneramus, uidentes haec non
sine lacrimis ferebamus, leue enim non erat, quod a se eos dimittere
minima negabant, quos patres nostri merito suis pro criminibus

1 maximus ACy, corr. Fed; cf. infra p. 66, l. 30; Maximinum a Trimeris
4 in mg.; Ses in fine nobis rome ipsi in serdianam synodum inuasi fieri 4 in .l
7 protogenes A 8 celibat A 9 cardines C Serdianae 7 10 repu-
brum A 15 innare se, assedas Protogenis et Ossii innare Eng uinere .l
remotos uiuere uel remouere Cou 18 patribus nostris Cy 19 fuerant Cm2y
fecerant ACm1 21 non] rui uel nam Cou quisque sus. Cou 22 ob-
scurebat Eng obscurant A occurrant uel occurrant Cou ibi...A resiste-
bant A 27 longinquus Cm2y 30 negabat A

ante damnarunt. his itaque communicare nefas duximus neque
 cum profanis iudicibus sancta domini sacramenta misceere servantes
 et tenentes ecclesiasticam (regular) disciplinam. nam ut non
 supradictos tibi a se Protogenemque dimitterent, conscientia
 5 forte mala, qua sibi eorum unusquisque metuebant, nudari ab
 aliquo, quae ad palam fieri magnopere pertimescebant, nec sic in
 eis audebat eorum aliquis sententiam dicere, ne et se ipse damnaret,
 quod illis contra interdictum communicassent, quibus communicare
 nulli genere quateret.

17. Porro nos iterum illos atque iterum rogabamus, ne firma
 solidumque euenirent, ne subuerterent legem nec iura diuina
 turbarent, ne cuncta confunderent atque traditionem ecclesiae ne
 quidem in modica parte frustrarent, sed ne noniam sectam inducerent
 aut Orientalibus episcopis enuicissimisque sanctissimis de Occidente
 15 uenientes aliqua in parte praeponerent, ut illi contra despicientes
 haec nobis minabantur et sese Athanasium et ceteros sceleratos
 iudicaturi pollicebantur, quasi uero aliud facere aut dicere possent,
 qui sceleratos omnes ac perditos in suum consortium receperunt.
 praeterea ingenti hoc timore proponunt audacia potius ac temeri-
 20 tate quam legitima ratione possessi. uidentes enim, quod hi, qui
 damnatos recipiunt, in offensam erimenque incurrunt ut uiolatores
 caelestium legum, tali auctoritate iudicium constringere conabantur,
 ut sese iudices iudicium dicere nellent atque uirum, qui iam cum
 25 deo sunt, [si fas est, sententiam reficere, nos uero rogabamus
 illos per plurimum dies, ut a sese damnatos abicerent et (se)
 ecclesiae sanctae coniungerent atque patribus uera dicentibus
 consensum accommodarent, sed illi se hoc facturos omnino negabant.

2 profanis A 3 tenentes] add, regulam Cy regulas add, Fel; cf. p. 38, 14
 disciplinam Fed disciplinae ACy nam del. Eng 4 consentia A enim scientia
 Cmi; uoces consentia forte augustinus scriptas fuit; scriba uidetur prius lacunam
 reliquisse eamque postea expleuisse 5 mala (sc. eas) add, impetiebant Cmi;
 prohibebant Cou qua Cou qua (forte ex qua = quoniam Eng) A sibi
 om. Cou metuebant Eng debebant (debant in ras.) A debebat C timebat
 susp. Cou ab aliquo quae omi. Cou aliquando quae Eng alio qua A
 a quoquam Cmi 6 ac palam Cmi palam Cou sic y sit A 7 eis A
 audebant A 8 quo ACmi 13 in S², om, ACy parte omi, Cou pare A
 15 praeponerent y proponerent A 16 et sese Fed esse se A et se y
 17 possent Cou possunt A possunt Fed 18 ceptperent CFah 19 ingenti Fel
 (cf. p. 38, 28) ingente ACy 20 potestati Oberthür hii C li y 23 iudicium Cy
 iudicium A 25 sese] se Cy no add, y

18. Allercantibus igitur nobis emiserunt quinque episcopi
 ex partibus nostris, qui superstitibus de sexlo numero coram, qui
 ad Marrotam directi fuerant, remanserunt. et talem illis optionem
 proponunt mittendos esse ex utroque ranello episcopos aliquos
 aut loca, in quibus Athanasius scelera flagitiaque commisit, ut sub
 2 testificatione dei cuncta fideliter scriberent ei, si falsa iumenta
 fuerint, quae runcibo mutianinus, ipsi domumque hunc imperato-
 ris nro concilio hunc equum episcopo conquerantur. quod al
 terum constiterit, quod autem diximus, ad numerum nostrum ex
 nobis quos elegistis, id est, qui Athanasio post damnationem in
 10 communicaverunt, sed et rus, qui Athanasio et Marcello sanctis
 defensoresque sunt, expunamus nec imperatoribus nec concilio nec
 equum episcopo nostrum aliqui conquerantur, hanc optionem
 n nostris propositam Ossius et Protogenes amnesque eorum socii
 suscipere timebant.

19. Immensa autem confluerat ad Sardiciam multitudo ser-
 vatorum omnium ac perditorum mimentianum de Constantinopoli,
 de Alexandria, de hinc, qui rei homicidiorum, rei sanguinis, rei
 roedis, rei latrociniorum, rei praedarum, rei spoliarum veludorum-
 que omnium sacrilegiorum (et) etiam rei, qui altaria con- 20
 luerunt, ecclesias incendierunt domosque piatorum conpulerunt,
 profanatores mysterium dei proditoresque sacramentorum Christi,
 qui impiam sceleratamque haeticorum doctrinam contra ecclesiae
 fidem adseverunt sapientissimos presbiteros dei, diacones, sacra-
 22 doles atroci caede mactaverunt, et eos omnes streum collectos in
 suo conventu habuerunt Ossius et Protogenes, quosque hono-
 rantes nos omnes diacones et sacerdotes illi despicebant, quia nec
 ipsi murebamus talibus aliquando coniungi, quique vulgo omni-
 busque gentibus id, quod inter nos fuerat, referebant propter 28

1 alteri cantibus A emiserunt A 2 superstitibus A 3 remanserunt Cy
 6 testificationem AC 10 delegistis γ 12 deponamus Cp. c.; cf. p. 49, 17 et
 p. 57, 20 13 aliqui vestrum Cy 16 Sardiciam C sardiliam A (cf. p. 48, 9)
 Sardiciam Con 17 constantinopolim A 18 Alexandria, de ita interpretat Eng
 de hinc sc. advenierunt de hinc Fed De hinc (duae haec voces tenuissima
 linea delatas sunt) A. om. Cy 19 spoliarum γ 20 sacrilegiorum Eng
 et add. O Con 22 profanatores A 23 quae A haereticorum A
 doctrina A 24 atroci caede mactaverunt Fed atrocissime demactaverunt A
 iique γ hominibusque susp. Con 25 gentibus C Fed

falsa tingentes nec discordiam inter nos ex causa diu urtari, sed
 ex humana praesumptione variabant, diuini humana miscentes et
 ecclesiasticis rebus priuatas adiungentes ciuitatis nobis concessam
 seditionemque conflare dicentes nos grauem schismate ciuitati
 3 importasse iniuriam, nisi illis — quod nefas erat — communicaremus,
 et haec frequenter acclamabant, nos enim omnino illis communicare
 nolimus, nisi eos, quos damnauimus, proiecissent et dignum ho-
 norum concilio Orientis tribuerent.

20. Quae uero ipsi egerint nel quale concilium habuerint, hinc
 10 addiscere poteritis, nam Protogenes, sicut supra diximus, apud
 uicta anathematizans Marcellum et Paulum postea eis in communio-
 nem suscepit. Dimissum uero ab Elida provinciae Acaiae, quem
 ipsi exposuerunt, in concilio habuerunt, simul srenum et exponentes
 et expositi, iudices et rei {et} communicantes mysteria illius per-
 15 tractant. Bassum autem de Diocleciana ciuitate in flagitijs sceleribusque
 detectum et merito de Sicilia deputatum ordinauerunt
 episcopum, quique apud ipsos sceleratius uiuens detectus et ab
 ipsis damnatus cum ipsis hodie uirtutem esse conuictus. Aetio (uero)
 Thessalonicensi Protogenes iniquitatis probra multa criminaque
 20 obicit, quod diceret illum inuictas et habuisse et habere, cui
 communicare nunquam uoluit. nunc uero in amicitiam receptus,
 quasi pelorum consortio expurgatus, apud ipsos habetur ut iustus.
 Aselephas autem cum ad Constantinopolim ciuitatem propter Paulum
 uenisset, post inhumanitatem rerum atrocitatemque commisit, quae
 25 media in ecclesia Constantinopolitana gesta sunt post mille huius-
 cilia, quae altaria ipsa humano sanguine coinquinauerunt, post
 interfectiones hominum extinctionesque gentium, huiusque enim
 Paulo, cuius causa haec gesta sunt, communicare non cessat,
 sed {et} illi, qui per Aselephan Paulo communicant accipientes ab
 30 eodem scripta atque ad illum mittentes.

1 scribiturati A 3 iniuria A 12 Elida Frd (cf. Studien II 43) elica
 ATC Cou etica S¹S² aciale A 14 et del. Cy communicante A 15 de
 dioclecianam ciuitatem (utrumque m del.) A 18 Aetio Cou et. lo A et quia
 lo. Fab et quia iohannes Labbe neco add. Frd 19 thessalonicensis C Thessalon-
 icensis Fab Labbe protogenis AS¹S², corr. Cou Prologent C Fab proba A
 20 quod y qno. AC concubinas Con 23 habetur y habetur A 24 rerum
 eorum Eng commisit praem. quae Eng 25 iesta A 26 conuincuerunt A.
 corr. C 28 cessat y cessant AC 29 et add. y Aselephan y

21. Ex hac igitur rugulatione atque ex perditionum congre-
gatione quale poterit celebrari concilium, in quo flagitia sua
non tunc puniebant, quam agnoscebant (21) non enim secundum
nos, qui ecclesiae sanctissimae praesidemus populisque rectores
sumus, donantes et dimittentes, quae ab ipsis tunc dimitti
2 unquam possumus nec dimari. quique etiam Marcellum et Atha-
nasio ceterisque sceleratis flagitia, blasphemiam, quae nefas lurali
dimittere, emendationum, cum scriptum sit: si peccaverit
homo in hominem, urabunt pro eo ad homi-
nem; si autem in deum peccaverit, homo, 10
quis urabit pro eo? nos autem talem con-
3 suetudinem non habemus nec ecclesia dei, sed
nec huc docere aliquos patimur nec novas traditiones inducere,
nec proditores fidei traditoresque scripturarum dimittimus, quod
nefas est, dicimus, ne a domino et ab hominibus emenda- 15
remur.

22. Verum illi supradicti etiam haec adversus nos machina-
bantur, et quoniam sciebant nos non posse sibi secleratum bene-
ficio communicare, ex scriptis nos imperatorem terrere putabant,
ut inquit ad suam communione traherent, et spectabant diviti 20
totius mundi profundam ecclesiae eternamque pacem propter
Athanasium et Marcellum, per quos nomen domini blasphematur
2 in gentibus, quos oportebat, si in se aliquid timoris dei habuissent,
ut turbis istis, qui per ipsos motus est, permaneret, a sua pravissima
praesentitione vel sepe discedere, ne ipsorum causa contra sese 25
scinderetur ecclesia, vel si in his, qui pro ipsis certant, melius
dei esset, etiam si nihil damnable apud ipsos inveniretur, tamen
vel quod propter ipsos unitas ecclesiae scinditur et propter insanam
rabiam cupiditatemque hominis pax profunda subvertitur, exsecrari
eos ac perhurrere debere.

30

8 I Reg. 2, 25 10 I Cor. 11, 16 22 cl. Esai. 62, 5

1 hac γ ac δ 2 celebrare AC 3 secundum] add. eos Cou 5 tribantes]
praesent. sumus Cou 7 blasphemiam Cou lurali Fab 11 orant A 15 dicā-
mur Cou dicit A, fort. quod in fax est dicere, a domino et. 18 et γ ut A 19 tri-
tar reputabant AC 20 inuitos A spectabant Fab 21 profundam C Fab
22 per] propter Cy 23 si C et A 24 inibo Cy 25 discederent AC, corr. γ
26 ecclesiam A his C dicitur inuitos Cy 27 nihil] add. res γ 28 vel]
et Cou, non. C Fab insanam C insaniam (alt. I postea del.). 1 29 hominum C Cou

23. Cum ita res cerneret uideremus, ad suam patriam regredi
 metrum unusquisque decreuit placuitque nobis de Serdica scribere
 et ea, quae gesta sunt, mutuae nostraeque sententiam declarare,
 nos enim Athanasium et Marcellum, qui in dominum impie blasphemantes
 1 a seclerati uixerunt, expositos olim atque damnatos non
 2 posuimus iterum in episcopatus honore suscipere, quique cruci-
 3 ficientes iterum filium dei atque illum
 4 instrumentum publicantes acerbis ictibus confixerunt, alter enim
 5 ipsorum blasphemando in filium dei atque in eius regnum aeterna
 6 morte mortuus est aemel; alter in corpus domini (et) misteria
 7 eius profano more atrociter peccans ceteraque flagitia inmaniter
 8 gerens episcoporum sententia eiectus est atque damnatus, quam
 9 ubi tenui, quoniam a parentum traditione discedere non possumus,
 10 quia nec talem uoluntatem sinistis ecclesia nec talem potestatem
 11 a illo accepit, supradictum ad honorem dignitatemque ecclesiae nec
 12 ipsi suscipimus et suscipientes digne damnamus, sed nec alios, qui
 13 aut olim aut postea meritis damnati sunt, in ecclesia recipimus
 14 adhaerentes legibus dei traditionibusque paternis atque ecclesiasticis
 15 disciplinis, credentes prophetae dicenti: nulli transgredi
 16 terminos aeternos, quos posuerunt patres tui,
 17 quare nos nunquam fixa solidaque conentimus, sed magis ea, quae
 18 sunt a parentibus constituta, seruamus.

24. Post multa igitur, dilectissimi fratres, haec uobis ex apertu
 mamulamus, ne quis uestrum ab aliquo circumuentus aliquando
 25 communicet, id est Ossio, Protogeni, Athanasio, Marcello, Aselepar,
 Pundo, Iulio, sed nec eniquam damnaturum de ecclesia sancta
 reiectis neque sociis ipsorum, qui illis sicut per se sine per scripta
 communicant, quare nos nec ad illis scribere unquam debetis nec
 ubi ipsis scripta suscipere, iam quod superest, oramus nos, dilectis-

R Hebr. 6, 6 10 et Rom. 6, 11 19 Petr. 22, 28

2 unusquisque Cus 5 depositos Cm?; cf. p. 60, 12 6 honorem Cy
 7 iterum] nequim CFab 8 h i (bus confixerunt Cm? actibus conflixerunt ACm
 9 regno A 10 et add. Con mysteriaque Cp. 1. 11 profano A flagitia A
 12 atque A 13 ad A 14 suscipimus y suscepimus A 19 nol y nolite A
 23 A 10 mg.; iniuste calumnias catholicis epis infertis id t ossio prologica alu-
 natio marcello aselepe (alt. e et o) pundo iulio et ceteris 25 protogene A
 aselepe .1 26 nec Cou ne A 27 fort. reiecto 28 nec nos y

simi fratres, ut unitati ecclesiae consolatis (et) paci perpetuae, sanctos episcopos eligatis, in quibus et fides integra et sancta sit nita, abhorrentes eos, qui pro criminibus suis ab episcopatus humile disincti sunt nolantque iterum recipere locum, quem illic pro suis facinoribus amiserunt, magis iugisque has execrantini, quos post facinus niletis penura emittitur pro dominum aulunt dicentem: peccasti, quiesce. imenesunt enim et lutiones de secleribus efficiuntur et, quantum plus in gurgitem nitionum meigunt, tanto plus totum orbem emburunt. seditionibus naeantes bella persecutionesque arripimas suetis ecclesiis ingerunt et tyrannice more populos dei in suum dominium captivare intendunt.

25. Namque ex his rebus pessimos eorum conatus agnosceite, quando talem mundo tempestatis procellam induxerunt, qua Orientem prope totum Occidentemque turbarent, ut relinquentes singuli ecclesiasticas curas populusque dei deserentes atque ipsam evangelii doctrinam postponentes de longinquo advenientes, [se] senes artate granes, corpore debiles, aegritudine infirmes — traheremurque per diversa nostrosque aegrotantes in itineribus deserebamus propter perperanos seclerosos olim illic damnos, primatus ecclesiae contra las appetentes — gratque omnem de nobis imperium atque religiosi imperatores, tribuni et duers divissima re publica ite episcoporum nita statuque exercebantur. sed nec populi silent, omnis ctenitas omnibus in pominis suspensa ac sollicita expectat, in quem finem haec malorum procella sueredit. censisque ipse publicus attritus ad nihilum deducitur. et quid pominibus? ortus orcasusque mundi propter unum vel duos paucosque secleratos impir sentientes et turpiter ninentes fumilitus nertitum et dura saevaue tempestate turbatur, in quibus nulla religionis semina resederunt. quae si habuissent, imitarentur prophetam

7 Ecdi. 21, 1

1 haec ecclesiae. A et add. γ pati Am1 b magis ont. Cy eos C exetremini Cp. c. 2 inurnescunt S⁸ S⁸ iubenescunt A iubere nesciunt TC inhibere nesciunt Fab quiescere vel inhibere sr vel se comiarre nesciunt Cou 3 totum om. Cy t1 dei domini γ 13 quando] quod Oberthür procelle Am1 qua Fed quae A ut Cy, forl. quae—turbaret 16 se] scitiret Cm2, del. γ 17 infirmi Cy 20 forl. gereretque 21 republika γ 22 malumque A 23 solida ACm1 24 surredat Cp. c., γ 25 seminare sederunt A

dicentem: tollite et mittite me in mare et tranquillabit mare a nobis, quoniam haec tempestas propter me facta est. sed ideo haec non imitantur, quia nec iustos sequuntur. Illa autem secleratorum
 3 omnium dures quaerunt ecclesiae principatum quasi aliquod tyrannidis regnum.

26. Nec hoc propter bonum quoque iustitiae inquirunt. non enim ecclesiis consulunt, qui leges foraeque divinae (ac) ceterorum
 10 decretis dissolvere percutantur, propterea hanc novitatem audiamur inducere, quam horret vetus consuetudo ecclesiae, ut, in
 concilio Orientales episcopi quidquid lute statuissem, ab episcopis
 Occidentalibus refrigeretur, similiter et, quidquid Occidentalium
 partium episcopi, ab Orientalibus solueretur, sed hoc ex illo suo
 15 praecipuum sensu tractabant. utrum, omnium conciliorum iuste
 13 legitimaeque auctoritatis decreta firmanda maiorum nostrorum gesta
 consignant, eam in urbe Roma sub Nuvato et Sabellio et Valentiniano
 haereticis factum concilium ab Orientalibus confirmatum est, et
 iterum in Oriente, sub Paulo a Samosatis quod statutum est, ab
 20 omnibus est signatum. ob quam rem hortamur nos, dilectissimi
 26 fratres, considerantes ordinem ecclesiasticae disciplinae et paci
 tutius orbis consulentes, enervatis eos, qui secleratorum communicant,
 et malos de ecclesiis radicibus amputetis, ut tempestate ruente
 ipsorum causa iunctans Christus dominus omnibus imperet ventis
 procellisque maritinis discedere et tribuat ecclesiae sanctae pacem
 25 perpetuam et quietam.

27. Nos enim nulli iniuriam fecimus, sed legis iraecepta servamus.
 nam iniuriali graviter et male tractati sumus ab his, qui volebant
 ecclesiae catholicae regulam sua pravitate turbare, sed ante oculos
 30 habentes timorem dei, iudicium Christi verum et iustum conside-
 rantes nullius personam necepinus, neque alieni pepercimus, quom-
 inimus ecclesiasticam disciplinam servaremus, unde Iulium urbis :

1 Ion. 1, 12 23 et. Matth. 8, 26 etc. 29 et. Apoc. 16, 7, 19, 2

1 tranquillavit A 2 quod A quomodo C quando γ 3 aliquod C aliquo A
 4 ac add. Eng 11 add. Cou 12 refrigeretur γ refrigeretur A refrigeretur C 13
 non. C² 15 actorum γ auctorum A 17 haereticis A 18 a Samosatis Fed
 Samosatis S¹ Cou a somos al A asonus al TCmI samosatensis Cm2 23 in-
 unians; Innatam A 25 quietem Fed 26 lacrimis γ 27 his γ 30 accipimus
 1. C. a. c. 31 A in mg.; una magis dñati estis quā ipsius ut ceteri catholici

Romae, Ossium et Protogeneum et Gaudentium et Maximinum n
 Triveris damnavit omne concilium secundum antiquissimam legem
 ut auctores communionis Marcelli et Athanasi ceterorumque sce-
 leratorum, quique etiam hominibus Pauli Constantinopolitani (et)
 5 eruentis actibus eius communicaverunt. Protogeneum namque esse
 anathematizandum non cum Marcello subscribendo frequenter
 sententiae in ipsum vel in eius librum iulitae, quique etiam in
 Paulum Constantinopolitanum sententiam dederunt et illi postea
 4 communicaverunt. Gaudentium autem ut inmemorem decessoris
 sui Cyrini subscribentis sententiis in secleratus digne inlatis com- 10
 mixtumque criminibus Pauli, quem etiam impudenter delendebat.
 5 Iulium vero in his Romae ut principem et ducem malorum, qui
 primus inquam communionis secleratis atque damnatis aperuit
 ceterisque aditum fecit ad solvenda in iulianum defendebatque 15
 Athanasium praesumentem nique audaciter, huminem, cuius ore
 6 testes noverat nec accusatores, sed Ossium propter signatam
 causam et propter beatissimae memoriae Marcum, cui graues
 semper iniurias irrogavit, sed et quod malos omnes pro criminibus
 suis digne damnatos totis viribus delendebat et quod commixit
 in Oriente cum secleratis ac perditis, turpiter namque Paulum 20
 quondam episcopo Daciae individuum amicus fuit, hominem, qui
 primo maleficus fuerit accusatus et de ecclesia pulsus usque in
 hodiernum diem in apostasia permanens cum evanibinis publice
 et meretricibus somnietur, cuius maleficiorum libros Maccholanus
 episcopus atque confessor n. Melsu combussit, sed (et) Eu- 25
 stasio et Quinatio adhaerebat pessime et eorum fuit, de quorum
 vita infami ac turpi dicendum nihil est; exitus enim illorum
 omnes declaravit, his itaque ac talibus inuetus ab initio Ossius,
 secleratos semper fovens, contra ecclesiam veniebat et iniuriis
 7 dei semper ferebat auxilium. Maximinum vero a Triveris, propter 30

4 et add. γ 6 anathematizantem A, (-zandum vel -zatum m2) C anatho-
 matizatum γ 7 sentiar A, con. C 9 decessori A 10 cum mixtumque A
 13 nudatiter A nudatiter Cou 19 quot A 20 m C n A 22 maleficiis
 (-cas p. c.) C de maleficiis Cou 24 torquetur A 25 Mopso (= Mopnusia)
 Mopso γ et add. γ 26 Cimatio Cou de γ ad A 27 vita infami ac Cp. 1.
 vitam infamiam A, Ca. c. vitam infamiam γ 29 secleratos C secleratos A secleratis γ
 fovens γ 30 auxilium A vero γ utrum AC triveris A

quod collegas nostros episcopos, quae ad Gallias miseramus, no-
huerit suscipere et quocumque Paulo Constantinopolitano nefario
homini ne perditio primus ipse communicauit et quod ipse laetae
eludis causa fuit, ut Paulus ad Constantinopolim ciuitatem reuoca-
retur, propter quoniam homicidia multa facta sunt, causa ergo homi-
cidiorum tantorum ipse fuit, qui Paulum olim damnatum ad Con-
stantinopolim reuocauit.

28. Proprii has igitur causas iustum duxit concilium, ut
Iulianus urbis Romae et Ossium ceterosque supra memoratos discin-
geret atque damnaret, quae cum ita sint, custodire uos ab ipsis et
abstinere debetis, dilectissimi fratres, nec eos aliquando ad com-
munionem nostram ammittere, sed nec ipsorum litteras accipere nec
ad illos litteras dominicas dare. Et quoniam catholicam et apostoli-
cam fidem uoluerunt infringere hi, qui cum Ossio erant, inducentes
nouam sectam Iudeo cuncti Marcelli, arixi Sabellio et Paulo,
iudaizantem, necessario ordinauimus catholicae ecclesiae fidem,
quam negauerunt supradicti, qui cum Ossio sunt, et Marcelli haere-
tici induxerunt, consequens est, ut acceptis litteris nostris singuli
consensum huius synodicae eunmodantes decreta nostra propria
subscriptione signentis.

1 collegas A colligens {egas m2} C 4 constantinopolim A ciuitate A
5 quam C quod y igitur y 6 constantinopolis A 10 adque A 12 admit-
tere Cy 14 hi Eng hii A li y inducentesque y 15 Iudeo] in deo Ca. c., Fab
iudaicae susp. Eng committ Fed cronit] AS'CFab niti Cou Eng eueret Har-
douin mixtam Fed mixta ACFab tuxta susp. Cou Sabellium et Paulum
iudaizantem susp. Cou 16 iudaizantem Cou iuda artem AS Iude artem Fab
Iude autem Hardouin 17 Marcello Cou in Iezhu haeretici (rubandi fidem) AC
haeresim comi. Cou 19 eorummodantes A

2.

Synodum.

Est autem fides nostra talis:

21 Auctores, qui uiderunt symbolum secundum Collect. Antior., u.
Studien I 33

Fides secundum Orientis synodum.

Sancta synodus in Sardica congregata ex diversis provinciis Orientalium partium Thebaida, Aegypto, Palestina, Arabia, Phoenice, Syria Poene, Mesopotamia, Cilicia, Cappadocia, Ponto, Paphlagonia, Galatia, Bithynia, Hellesponto, Asia, Phrygia duabus, Pisidia, Cycladum insularum, Pamphylia, Caria, Lydia, Europa,

Hilarius de synodis 34 (ed. Constant)
3 *eqq.* eundem fere eadem provinciorum n. apud *Uigilium Top.* c. Eutych. 5 (LXI 136 M); ubi etiam n. *Studien* II 95 *eqq.*

Sancta synodus congregata est Sardica ex illucris provinciis de partibus Orientis, Thebaidis, Egypti, Palaestinae, Phoenices, Syriae Coeles, Mesopotamiae, Ciliciae, Cappadociae, Pnonti, Paphlagoniae, Galatae, Phrygiae, Bithyniae, Elisponti, Asiae, Pisidiar, Insularum, Pamphyliar, Cariar, Lydiar, Europae, Thraciar,

2 *Uersio latina* cod. *Veronensis* LX (=W), de qua u. *Studien* I 21 et *Pref.* II A 3; editus est textus etiam in *fratribus Basilicis* in *Leonis Magni opera omnia* 111615-616 3 ex ex el 11m2 5 coeles (iric add. m2) 11' 7 paphlagoniae 11' 8 elisponti 11' 10 came W

Σίνδοδος, ἣ ἐν Σαρδικῇ συνεθροίσθη, ἐξ ἐπαρχιῶν διαφόρων ἐκ αὐτῆς τῆς Ἀνατολῆς, Θηβαϊδός, Αἰγυπτίου, Παλαιστίνης, Φοινίκης, Σιριας, Κιλικίας, Μεσοποταμίας, Καππαδοκίας, Πόντου, Παφλαγονίας, Γαλατίας, Βιθυνίας, Ἑλλησπόντου, Ἀσίας, Πισιδίας, Φρυγίας, τῶν Νήσων, Περσίδας, Καρίας, Λυδίας,

Synodum Sardicensem excerptis paucis additis idem est atque *Antiochenum* IV a. 311, quod traditum graece apud *Athanas.* de syn. 26 (p = cod. *Parisiensis* graec. 474 s. XI; s = cod. *Barlethensis* graec. A. III. 4 s. XII; Mo = ed. *Hii*, *Suerat.* *hist. eccl.* II 18 (ed. *Hussey*), *Nicéph.* *Coll. hist. eccl.* IX 10 (ed. *Fleury* du Duc 1630).

11 *Uersio syriaca* synodis habetur in cod. *Parisiensis* syn. 62 (= c), ed. *F. Schultheiss* (*Abh.* d. *kgl. Ges. d. Wiss. zu Göttingen* 1905); cf. *Studien* I 22. ut *comparationem* utrum domus *synodum* *graece*

(29) Crediuntis (in) unum deum patrem omnipotentem, institutorem et creatorem omnium, ex quo omnis creatura in caelo et in terra nominatur, et in unum genitum filium eius dominum nostrum Iesum Christum, qui ante aeterni ex patre generatus est, [et] ex deo

2 cf. Eph. 3, 15

1 In add. Cou 2 omnia creatura] cf. omnia cod. II' 3 unum genitum
16 Fab unigenitum Cou 4 et del. Cou

Thracia, Bithynia, Mysia, Pannonia 5 Bithynia, Pannonia, Moesia, Dacia, hanc exposuimus silem.

Crediuntis in unum deum patrem omnipotentem, creatorem et factorem universorum, ex quo omnia patitur in caelis et in terra nominantur. 10 in terra nominantur, et in unum filium eius dominum nostrum Iesum Christum ante omnia saecula ex patre natum, Iesum de benedictione

Hilof. de syn. 34

Cod. II' 5 hominibus II'

13 Εὐαγγέλιον, Θρόνος, Ἡμῶντων, Πατρὸς, Μολαί. Δικαίως, τήνδε τὴν πίστιν ἔθεναν.

11 Ἐκθεσις 17: πίστεως.

Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεὸν πατέρα πατριάρχον, κτίστην καὶ ποιητὴν πάντων, ὃς οὐ πᾶσα πατὴρ ἐν οὐρανοῖς, καὶ ἐπὶ γῆς, ὁμορραῖται, καὶ εἰς τοὺς υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, ὃν κτίσεν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃς παρὰ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντος, θεὸς ἐκ θεοῦ,

Cod. 1 15 Ἡμῶντων Schultze
πᾶντων 18 Μολαί Cod ἀμολαί, r
23 accuratius τὸν μόνον

Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεὸν πατέρα πατριάρχον, κτίστην καὶ ποιητὴν πάντων, ὃς οὐ πᾶσα πατὴρ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς, ὁμορραῖται, καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ, τὸν κτίσεν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν παρὰ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντος, θεὸς ἐκ θεοῦ,

Antioch. IV 21 πάντων] ὅντων s
22 οὐρανῶ Nic τὰ ἐπὶ τῆς γῆς Antioch. V a. 34, quod accepit symbolum
Sordaniensis, opud Athan. de syn. 26
95 τῶν om. p

deus, ex luce lux, per quem facta sunt omnia, quae in caelis et quae in terra, visibilia et invisibilia, scimus qui sit et sapientia, virtus et vita et lux vera, qui in novissimis temporibus propter nos induerit hominem et natus sit de sancta uirgine Maria et crucifixus et mortuus et sepultus sit. tertia ille surrexit a mortuis et assumptus in caelum sedet in dextera patris, venturus in fine mundi

3 virtus] *παρὰ*, et Con 4 uirgine A 5 resurrexit CCon

lumen ex lumine, per quem facta sunt omnia, quae in caelis et quae in terra, visibilia et invisibilia: quiescit uerbum et sapientia et uirtus et uita et lumen uerum, et qui in novissimis diebus propter nos incarnatus est et ualuit ex sancta uirgine, qui crucifixus est et mortuus et sepultus, et surrexit ex mortuis tertia die et receptus in caelo est et sedet in

de lumine, per quem omnia et propter quem omnia facta sunt in caelo et in terra, visibilia et invisibilia, uerbum, sapientia et potestas, lumen uerum sempiternum in omnibus, qui nouissimis temporibus propter nos homo factus est et creatus ex sancta uirgine, crucifixus et mortuus et sepultus, et resurrexit a mortuis tertia die, receptum in caelis, sedentem ad dexteram patris et

Hilae. de sym. 34

Cod. W 15 resurrexit W

φῶς ἐκ φωτός, δι' οὗ ἐγένετο τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, λόγος 30 ὄντα καὶ σοφία καὶ δύναμις καὶ ζωὴ καὶ φῶς ἀληθινόν, τὸν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντα καὶ γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου, τοῖς σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀναληφθέντα εἰς οὐρανὸν καὶ καθεσθέντα ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καὶ ἐρχό-

καὶ δι' αὐτῶν πάντα ἐγένετο ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, ὃς ἐστὶν λόγος καὶ σοφία καὶ δύναμις καὶ ζωὴ καὶ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ἀίδιον ἐν πάσιν, ὃς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας καὶ ἐγεννήθη ἐκ τῆς παρθένου τῆς ἀγίας, ὃς ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανε καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελήφθη εἰς οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καὶ ὅπου ἐρχόμενος ἐν ου-

Antioch. IV 20 πρ. τὰ] add. τε Socr Nic 22 ἐσχάτων Nic 26 πρ. καὶ om, Socr, 27 νεκρῶν] παρὰ τὸν Antioch. I ἀναληφθέντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς Socr Nic 28 καθεσθέντου 29 ἐκ δεξιῶν Antioch. V

Cod. r 22 synochabenim sententiae relativae, ubi lexius graecus uulgar participii

iudicare uiuos et mortuos et reddere unicuique secundum opera sua, cuius regnum incrementum perueniet in aeterna saecula, est enim sedem in dextera patris, non solum in isto saeculo, sed et in futuro, credimus in spiritum sanctum, hoc est in paracletum, quem promittens apostolis post ascensionem suam in caelum misit

2 incrementum A 4 paracletum A promittitur Cou mittitur AC

dextera patris, uenturus iudicare uiuos et mortuos et reddere unicuique secundum opera eius, cuius regnum uique incrementum perueniet in aeterna saecula. sedet enim in dextera patris non solum in hoc saeculo, sed et in futuro, credimus et in spiritum sanctum, hoc est paracletum, quem promittens apostolis post reditum in caelum misit docere eos

Hilar. ut syn. 33

uentem in quo saeculi iudicare uiuos et mortuos et reddere unicuique secundum facta sua, cuius imperium sempiternum manebit in aeterna saecula, sedens semper ad dexteram patris, non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro. credimus et in unum spiritum sanctum dei, hoc est paracletum, quem pollicetur apostolis post in caelum ascensionem misit do-

Cod. W 6 item W

μνησιν ἐπὶ οὐρανῶν τοῦ αἰῶνος κρι-
ναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦ-
ναι ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὗ
ἡ βασιλεία ἀκατέλιπτος· οὐδὲν διαμετρεῖ
εἰς τοὺς αἰῶνας αἰῶνας, ἵσταται γάρ
κοιθεῖς ὁμοῦ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς, οὐ
μόνοι ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν
τῷ μέλλοντι. καὶ εἰς τὸ ὄψων πνεῦμα,
τοῦτόστιν ἰσὺν παράκλητον, διὰ τὸ ἐπαρ-
γεῖσθαι τοῖς ἀποστόλοις μετὰ τὴν
εἰς οὐρανὸν αὐτοῦ ἀσcesion ἀπέστειλε

τελεῖν τῶν αἰῶνων κρίναι ζῶντας
καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῳ
κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὗ ἡ βασιλεία
ἀκατέλιπτος· οὐδὲν διαμετρεῖ εἰς αἰῶνας
ἀκατέλιπτος· οὐδὲν γὰρ ἐν δεξιᾷ
τοῦ πατρὸς ἀλλ' οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι
τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.
πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ὄψων
τοῦ θεοῦ, τοῦτόστιν τὸν παράκλητον,
τοῦτον δὲ, ὅτι, ὡς ἐπαγγέλλεται ὁ Χρ-
στὸς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, μετὰ τὴν

Antioch. IV 16 τῷ αἰῶνι Socr
Nic 19 ἀκατέλιπτος] ἀκατέλιπ-
τος Socr Nic Antioch. V διαμετρεῖ
μ s Mau Nic 20 καθέστηκε γὰρ
Antioch. I' 23 καὶ εἰς] πρῶτον.
πιστεύομεν Antioch. V τὸ πνεῦμα
τὸ ὄψων Socr Nic 26 οὐρανὸν Anti-
och. I' αὐτοῦ σου, Antioch. I'

Cod. 1

docere illos et instruere de omnibus, priusquam sanctificentur animae in ipsum fideliter credentes. credimus et in sanctam ecclesiam, in remissionem peccatorum, in carnis resurrectionem, in vitam eternam. illos vero, qui dicunt ex 'id, quod non fuit' filium aut ex alia substantia et non ex deo aut qui dicunt fuisse aliquando temporis vel saeculum, quando non fuit filius, haereticis damnae sancta et catholica ecclesia, similiter et illos, qui dicunt tres esse deos

1 docere *Con* docens *AC* Instruere *Con* instruens *A* sanctificatur *A* 3 remissionem *Eng* remissa *A* remissionem *Cp* 4 filium filius dei *γ* 5 qui *C* quid *A* 6 filios *A*

ac memorari omnia, per quem et sanctificantur sincere in eum credentium animae, eos autem, qui dicunt de non exstantibus esse filium dei vel ex alia substantia et non ex deo et quod erat aliquando temporis vel saeculum, quando non erat, alienos noni sanctae et catholicae ecclesiae, similiter et eos, qui dicunt tres esse deos vel filii, de syn. 34

cere eos et memorare omnia, per quem et sanctificantur et nuntii religioni *4* coram animae in eum credentes, dicentes nitem ex nihilo esse filium vel ex alia substantia spirituum et non ex deo et 'erat aliquando temporis' vel 'saeculum', 'quando non erat', alienos nuntii sanctae et catholicae ecclesiae, similiter etiam dicentes tres esse deos vel *13* *Cod. W* 9 nuntii *H* 10 coram *H*

διδάξαι αὐτοὺς καὶ ὑποτίθεσθαι πάν- τοις, δι' οὗ καὶ ὑποδοχίζονται πλὴν τῶν εὐλαβητῶν, εἰς τὴν αὐτὴν πεπιστευκότων *4* φραγαί. τοὺς δὲ λέγουσις εἶς οὗκ ὄντων τότε τὸν ἢ ἐτέραν; ὑποστα- σεως; καὶ πῶς ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ ἢ ποιῶν χρόνος, ὅτε οὐκ ἦν, ἀλλ' ὡς πῶς; οὐδὲν ἢ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ὁμοῦ καὶ τοὺς λέγουσις τοεῖς ἵνα *23*

ἡκούοντες αὐτοῦ εἰς τὴν οὐρανόν; ἢ κατέσπυλιν τοὺς διδάξαντες αὐτοὺς καὶ ὑποτίθεσθαι αὐτοὺς πάντας, δι' οὗ ἢ οὐκ ὄντων καὶ ὑποδοχίζονται τὰ φραγαί; τὸν ἀληθινόν τὸν ἀληθῶς, εἰς αὐτὸν ὑποστέοντων. τοὺς δὲ λέγουσις, οὐκ ἦν ὁ ἀπὸ ὧν ὅτε ὁ θεὸς ἢ εἶς ἐτέρα; ὑποστάσεως; τὰ πνεύματα καὶ *4* *11* ἢ ἐκ τοῦ θεοῦ ἢ οὐκ ὄντων; οὐδὲν ἢ οὐκ ὄντων, ὅτε οὐκ ἦν, ἀλλ' ὡς πῶς; οὐδὲν ἢ ἡγία καὶ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ.

Antioch. IV 17 οὐκ οὐκ ὡς. Socr Nic 20 οὐκ οὐκ ὡς 11 22 τοῦ ὡς, ὡς Nic καὶ ὅτι ἦν χρόνος, ποτε (ποιῶν χρόνος Nic) Antioch. I Nic 23 ἢ αὐτῶν, ὅτε μὴ Antioch. V 24 καθολικῇ] αὐτῶν καὶ ἀγία Antioch. V 25 εἰς. ἀληθινῶν ex symbolo Antiochi no V a. 355 (Athun. de syn. 26)

Cod. 1 24 τὰ πνεύματα] εἰς. habetur in sola accus.

aut Christum non esse deum aut ante seculum non fuisse Christum neque filium dei aut ipsum patrem et filium et spiritum sanctum aut non natum filium aut non sententiam neque voluntate deum patrem genuisse filium, hos omnes 3 anathematizat et excernitur sancta et catholica ecclesia.

1. *animum* *Ed* ea *nonum* *A* *maius* *Con* 2. *ipsum* *ac*, *esse*

Christum non esse deum et ante saecula neque Christum neque filium eum esse dei vel cum ipso esse patrem et filium et sanctum spiritum vel inseparabilem filium vel quod 10 neque consilium neque voluntati pater genuit filium, anathematizat sancta et catholica ecclesia.

Christum non esse deum sine spiritui non esse dei vel ante saecula nec Christum nec filium et nec spiritum dei essi vel eundem patrem et filium et spiritum sanctum vel non natum filium vel natum spiritui aut 'con- 15 iunctate' vel 'arbitrio' 'pater genuit filium', 'ecce' sine 'creavit' vel 'demonstravit', sed 'secundum intel- 20 ligitur omnia scienter, verbum dei', hos omnes anathematizat sancta catholica ecclesia.

Italar, de *syn*. 34

Cod. W 13 *desideratur* *non* *ante* *in-*
lunata, *sed* *cf.* *cod. r* 13 *dispon-*
stabil *W* 14 *intellectum* *rep. W*
15 *omniam* *W*

θεοῖς ἢ τὸν Χριστὸν μὴ εἶναι θεόν
ἢ πρὸ τῶν αἰώνων μὴτε Χριστὸν μὴτε 20
εἶναι αὐτὸν εἶναι θεοῦ ἢ τὸν αὐτὸν
εἶναι πατέρα καὶ υἱὸν ἢ ἕνα πνεῦ-
μα ἢ ἀγέννητον υἱὸν ἢ οἱ αὐτὸν
βουλῆται οἷόςδε θελῶντες ἐγέννησε ὁ
πατὴρ τὸν υἱόν, ἀναθεματίζει ἢ ἄγία
καὶ καθολικὴ ἐκκλησία.

αὐτὸς δὲ λέγωντας, οἱ τρεῖς, ἰσοῦ θιοί
ἢ οἱ ὅτι ὁ Χριστὸς οὐκ ἔστι θεός ἢ οἱ
τὸ πνεῦμα οὐκ ἔστι θεοῦ ἢ οἱ πρὸ
αἰώνων οἷόςδε ὁ Χριστὸς καὶ ὁ υἱός
αὐτός τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἔστιν ἢ οἱ
ὁ αὐτός ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱός καὶ τὸ
πνεῦμα τὸ ἕνα ἢ ὁ ἀγέννητος τὸν
25 υἱὸν ἢ γεννητὸν τὸ πνεῦμα ἢ οἱ
βουλῇ ἢ θελήματι ὁ πατὴρ ἐγέννησε
τὸν υἱόν ἢ οἱ ἐποίησαν ἢ οἱ ἐποίησαν
ἢ οἱ πρὸ χειρὸς ἢ οἱ γνῶντες
γέννησαν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ὅς πάντες
30 αὐτὸς ὁμοῦ σὺν τῷ πατρὶ, καὶ ταῖς
πάντας ἀναθεματίζει ἡ ἁγία καθολικὴ
ἐκκλησία.

Antioch. V 21 *καὶ* *om. p*

Cod. r 23 *ὁ αὐτός* *syn. habetur* *notu*
accus.

Sub-
scriptores.

3.

[Opto uos in domino breuo ualere].

- (1) Stephanus episcopus Antiochiae provinciae Siriae Coelae, opto uos in domino bene ualere.
- (2) Olympius episcopus Doliceus, opto uos in domino bene ualere.
- (3) Gerontius episcopus Raphaniae (opto uos in domino bene ualere).
- (4) Menolantus episcopus ab Epheso, opto uos in domino bene ualere.
- (5) Paulus episcopus, opto uos in domino bene ualere.
- (6) Eulalius episcopus ab Amasias, opto uos in domino bene ualere.
- (7) Machedonius episcopus a Mopsuestia, opto nos in domino bene ualere.
- (8) Thelalius episcopus a Calchedonia, opto nos in domino bene ualere.
- (9) Acacius episcopus a Caesarea, opto uos in domino bene ualere.
- (10) Theodorus episcopus ab Heraclia, opto uos in domino bene ualere.
- (11) Quintianus episcopus a Gaza, opto uos in domino bene ualere.
- (12) Marcus episcopus ab Aretusa, opto nos in domino bene ualere.

2 Formula opto uos etc. hoc loco in A per errorem posita est; uidelicet librarius notam marginalem, quae in archetypo ad l. 6, ubi post Gerontii episcopi nomen salutandi formula omissa erat, pertinebat, falso loca inseruisse; in sequentibus subscriptionibus uoces episcopus et domini semper ita abbreviatae sunt: episc, dñs; de singulis nominibus et episcoporum et sedum episcopaliū u. Studien II 70—92; ibidem p. 92 sq. n. de numero episcoporum et p. 94—97 de provinciis, ex quibus episcopi conueniunt. ex siliaribus praeter Fabrum et Constantium collati sunt imprimis editores collectionum canonum, sc. Binns I 432, Ed. regia III 99 sq., Labbe-Cossart II 710—712, Hardouin I 681—684, Coleti II 742 sq., Mansi III 133 sq. et praeter hoc Baronius ad a. 317 n. NCV et Le Quien, Oriens christianus (Parisii 1740), quorum coniecturas alacius momenti inseruimus apparatus critica 3 lectis commoditati consulente singulis episcoporum nominibus numeros continuos uicis rotundis inclusos notidimar sirae A Coelae Eng Coelae Cou cell. add. cyllae A 6 Raphaniae Hneclon Coleti Le Quien II 921 Iarophaniae ACy 8—7 n. 3 et 4 in A conuincti sunt sub anni formula opto uos etc. de formula post Gerontii nomen omissa et l. 2 falso addita cf. rotam ad l. 2 9 ab Amasias (Helenopontii) Fed ab amasias (ex genet. Apollas) A ab Amantia (Epiu uonar) Cy Hardouin Le Quien II 230 Mansi 10 Mopsuestia S^c Cou Le Quien II 889 ab maegetias A 12 Calchedonia (fort. Calchida) = Chaleis (Chaleida, Calcida) ad Brinni Syriae; cf. Studien II 72 sq. 14 Caesarea A 15 Heraclia Cheraclia A 17 Gaza Cou Hardouin Coleti Le Quien III 695 Iaxse A Taxe C Fab 18 Aretus ACmi

- (13) Cyrotus episcopus a Raso, opto uos in domino bene ualere.
 (14) Eugeneus episcopus a Lisiua, opto uos in domino bene ualere.
 (15) Antonius episcopus a Zeumate, opto uos in domino bene ualere.
 (16) Antonius episcopus a Docimio, opto uos in domino bene ualere.
 5 (17) Dianius episcopus a Caesarea, opto uos in domino bene ualere.
 (18) Uitalis episcopus a Tyro, opto uos in domino bene ualere.
 (19) Eudoxius episcopus a Germanieia, opto uos in domino bene ualere.
 (20) Dionisius episcopus ab Alexandria provinciae (Ciliciae), opto
 10 uos in domino bene ualere.
 (21) Machedonius episcopus a Birito, opto uos in domino bene ualere.
 (22) Eusebius episcopus ab Dorilaio, opto uos in domino bene ualere.
 (23) Basilus episcopus ab Anquira, opto uos in domino bene ualere.
 (24) Prohaeresius episcopus a Sinopa, opto uos in domino bene ualere.
 15 (25) Eustatius episcopus ab Epiphania, opto uos in domino bene ualere.
 (26) Paneratus episcopus a Parnaso, opto uos in domino bene ualere.
 (27) Eusebius episcopus a Pergamo, opto uos in domino bene ualere.
 20 (28) Sabinianus episcopus a † Chadimena, opto uos in domino bene ualere.
 (29) Bitinicus episcopus a Zelon, opto uos in domino bene ualere.
 f. 85r (30) Dominius episcopus a † Polidiane, opto uos in domino bene ualere.
 25

1 Raso Hardouin tota ACy Rhodo (Cilicior) Coleti Mansi 2 Eugeneus
 Le Quien I 1679 Lysiua Le Quien I 1679 Lisiua A Larissa Hardouin Coleti
 Mansi 4 Docimio Fed doelmo ACy 5 Dianius Hardouin (cf. Audriac in
 Basil. M. ep. 51 [PG XXXII 389 M]) Dianus Cou diou A 7 Eudoxius
 Cou Hardouin eudoxius A Germanieia Cou Hardouin germanieia A Ger-
 mania C Fab 9 Cilicia add. Fed; cf. Studien II 75 11 Birito (Βιριτος)
 Fed uirito AS²Cou Beryto Cm2 Hardouin Coleti Mansi 12 eusebius A ab
 Dorilaio Fed ab dorilaio A ab Dorylaeo Hardouin a Dorlani γ 15 austachus A
 17 Parnaso Cou Hardouin pernaeo AC Fab 19 eusebius A 21 Chadimena
 (Phrygiae) Fed (cf. Studien II 77 sq.) chathimeia AC Fab Binius Ed. regis Bo-
 romius Labbe Cathimeia Cou Immeia (Oerhoensis) Hardouin 23 a Zelon
 ex graec. Ζηλων 24 Polidiane (Phoenixes) Fed (cf. Georg. Cyp. 982 ἡ πόλις
 Παλλιδιανῆς sub Ἐπαρχία Φοινίκης Παγαλλας et Studien II 78) palladianu A
 Palladianu Cy cell. add.

- (31) Pison episcopus a Troemula, opto uos in domino bene ualere.
 (32) Cartherius episcopus ab Aspona, opto uos in domino bene ualere.
 (33) Filetus episcopus a Iulioindi, opto uos in domino bene ualere.
 (34) Squirius episcopus a Mareta, opto uos in domino bene ualere.
 (35) Filetus episcopus a Cratia, opto uos in domino bene ualere. 1
 (36) Timasareus episcopus, opto uos in domino bene ualere.
 (37) Eusebius episcopus a Magnesia, opto uos in domino bene ualere.
 (38) Quirius episcopus a Philadelphia, opto uos in domino bene ualere.
 (39) Pison episcopus ab Adanis, opto uos in domino bene ualere.
 (40) Thimotheus episcopus, opto uos in domino bene ualere. 16
 (41) Eudemon episcopus a Thaneos, opto uos in domino bene ualere.
 (42) Callinius episcopus a Pelusio, opto uos in domino bene ualere.
 (43) Eusebius episcopus a Pergamu, opto uos in domino bene ualere.
 (44) Leucidas episcopus ab Iliu, opto uos in domino bene ualere.
 (45) Nicotinus episcopus a Troados, opto uos in domino bene ualere. 15
 (46) Adamantius episcopus a Cio, opto uos in domino bene ualere.
 (47) Eclesius episcopus a Cui, opto uos in domino bene ualere.
 (48) Theodulus episcopus a Neocaesarea, opto uos in domino bene ualere.
 (49) Sion episcopus, opto uos in domino bene ualere. 20

1 Pison y pyson A Troemula (Galatia) Frd (cf. Bandius Notit. 211 & *Troemulorum et Studien II 79*) troemula ACy (sed cf. infra n. 41 Nicotinus ep. a Troados) Tremulo Hardouin Cotel. Mansi 3 ab Heliopoli Hardouin Cotel. Mansi 4 Squirius Frd (cf. in *Studien II 79*—SI varias formas 'Iaxvqā', 'Ioxvqā', Seyrus, Seyras, Squiras) quirius A, sed Quirius duplicatur a Kirgus; et est nomen diuersum; cf. infra n. 35 Quirius ep. a Philadelphia Mareta y mareta A Tensenius AS Magnesia Hardouin Mansi magnesia AS Magnesia Con 8 Cyriacus Le Quien I 568 9 ab Adanis uel a Varnis Con a nanis A a Batnia Hardouin Cotel. Mansi 11 a Thaneos ex genet. Tāveos; (Aegypti, cf. *Etbdalman de Tāveos in Hieroglyphis Melitiano PG XXV 376 M et Studien II 87*) 12 Callinius Hardouin callinius ACy Pelusio Fab Hardouin pelusio AC 13 eusenius A; cum occurrit iam n. 27 Eusebius ep. a Pergamo, idem episcopus hoc loco repetitur uel Pergamum in n. 43 (interlegendum est oppidum Thmetar; cf. *Studien II 83* a Pergama C a pergamum (forte ex genet. Περγᾶνον) A 44 Leucidas Li Quien I 775 15 Nicotinus Le Quien I 717 neotinus ACy a Troados] a troados (ex genet. Τροάδος) ATC a Troade Con Hardouin Mansi 17 edesius A 18 Theodulus Hardouin theodulus ACy Neocaesarea Hinius et plerique edd. neocaeasarios ATC

- (50) Theogenus episcopus a Licu, opto uos in domino bene ualere.
 (51) Florentius episcopus ab Ancyra, opto uos in domino bene ualere.
 (52) Isaac episcopus a Leto, opto uos in domino bene ualere.
 5 (53) Eudemon episcopus, subscripsi pro ipso, opto uos in domino bene ualere.
 (54) Agapius episcopus a Thenu, opto uos in domino bene ualere.
 (55) Bassus episcopus a Carpatho, opto uos in domino bene ualere.
 10 (56) Narcissus episcopus ab Irenopoli, opto uos in domino bene ualere.
 (57) Ambracius episcopus a Mileto, opto uos in domino bene ualere.
 (58) Lucius episcopus ab Antino, opto uos in domino bene ualere.
 (59) Nonnus episcopus a Laubecia, opto uos in domino bene ualere.
 15 58r 15 (60) Pantagathus episcopus ab Attalias, opto uos in domino bene ualere.
 (61) Flaccus episcopus ab Ieropoli, opto uos in domino bene ualere.
 (62) Sisinnius episcopus a Pergr, opto uos in domino bene ualere.
 (63) Diogenes episcopus, opto uos in domino bene ualere.
 20 (64) Creseanius episcopus, opto uos in domino bene ualere.
 (65) Nestorius episcopus, opto uos in domino bene ualere.
 (66) Ammonius episcopus, opto uos in domino bene ualere.
 (67) Eugenius episcopus, opto uos in domino bene ualere.

1 Licu (Pisidiae) Fed Ilia ACy Iliza Hardouin Coleti Iliza Manz
 2 Ancyra Hardouin Le Quien I 799 uocabat AS²Cy Ancyra = Ancyra
 Ferru (Lydiæ); cf. Studien II 85 4 Letu Cou luetu A; cf. *Topogr. de*
Asie in *Brevuario Melitiano* (PG XXI 376 M). Letus fuit oppidum Aegypti
 iudiae; cf. Studien II 85 sq. 5 subscripsi A, Eudemon forte subscripsit pro
 Isaac absente 7 Theno (insula Cycladum) Fed (cf. Studien II 86 sq.) Ihen-
 en 18° Therico S³ Theriaco C Therico Fob Therito Hardouin Coleti Moni
 8 Carpathu (insula Cycladum) Hardouin Coleti Manz car A; *cyllabas .patiae*
(.patiae) forte exciderunt propter sequens opto; cf. Studien II 87 sq. 10 Irenopoli
 uel Neronopoli Con anapoli A Amphipoli Le Quien II 83 12 Ambracius
 Le Quien I 919 ambracius ACy coll. edd. a Mileto S²Cou Hardouin
 anti lecto (i del.) A ab Leo Tm¹C ab Nileto Tm² 13 ab Antino Hardouin
 Coleti Manz ab babitno ACy; cf. *Αντινοῦ ἐν Ἀρταδίου* in *Brevuario Meli-*
tiano (PG XXI 316 M) 14 ab Attalias] a gallas (ex genef. Arrallaz) A ab
 Attalia Hardouin Coleti Manz a Gallia Birinus Ed. regia a Gallatia Cou 16 Sisinnius
 Cou asynius A 22 Ammonius Fed emmonius ACy

- (68) Antonius episcopus a Bostra, opto uos in domino bene ualere.
 (69) Demofilus episcopus a Beroc, opto uos in domino bene ualere.
 (70) Eutichius episcopus a Filippopoli, opto uos in domino bene ualere.
 (71) Senerus episcopus a Gabula, upm uos in domino bene ualere.
 (72) Thimotheus episcopus ab Ancialo, opto uos in domino bene ualere.
 (73) Valens episcopus a Mursa, opto uos in domino bene ualere.

EXPLICIT DECRETUM SYNODI ORIENTALIIUM APUD SERIHCAM
 EPISCOPORUM A PARTE ARRIANORUM, QUOD MISERUNT AD
 AFRICAM.

10

1 Bostra (= Bostra Antioch) Fed gasta AT Gasta Cy 2 Demofilus y
 Demofilus AC 4 Gabulo (Syriae) Fed cabulo AC add. tiabala Le Quien
 II 797 5 Ancialo (Rhodope) Fed (cf. Amialis in Hin. Antiqui 229, 2) An-
 chialo Hardouin ancyli A ancylo S^oC ancylo Fob Anchila Cou 9 quod Cy
 QUEM A

Ex istis syn.
 Ariminensis
 et gasti Ni-
 coeni (859).

Con VIII
 Epist. ipse.

V.

1.

Beatissimo et gloriosissimo Augusto Constantio synodus Ari-
 minensis.

1. Iubente illo ut praecepto pietatis tuae crederimus fuisse in
 dispositum, ut ad Ariminensium locum ex diuersis provinciis Occi-
 dentalium episcopi ueniremus, ut fides clariscescet omnibus ec-

12 Editum est epistolum secundum Fed nel Cou Hardouin I 715—718,
 Coldi II 905 sq., Moni III 305—308 13 Sequitur epistola Ariminensis con-
 cillii ad Constantium imperatorem, ubi episcopi praenuntiant sunt a fide uera
 praecepto Cy; C suscipit uerba ex subscriptione et ex titulo subsequentis documentis
 august. 10 A 15 iubente T Fob et] ex γ pineci pio] parte coepto A. Ca. c.
 17 ueneremus A

ΑΝΤΙΡΑΦΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΝ.

1. Ἐκ τε τῆς τοῦ Θεοῦ κελευστικῆς καὶ τοῦ τῆς οἰκῆς εὐσεβείας προσηκόντος 20
 τὰ πάσαις δογματικῶς ἐκείνῃς γεννηθῆναι πιστεύοντες. εἰς γὰρ Ἀρμίνιον ἐκ παλαιοῦ
 τῶν πρὸς Δύον πόλεων εἰς τὸ αὐτὸ πάντες οἱ ἐπίσκοποι ἀντλήσαντες, ἵνα καὶ

18 Graeco traduntur non litta ras apud Athanas, de syn. 30 (p = cod. Por-
 tianus graec. 474 s. XI; n = cod. Basilensis graec. A. III. 4 s. XIV; Mac

eclesia catholica et haeretici noscerentur. dum enim omnes, qui recte sapinus, contractaremus, placuit fidem ab antiquitate praeuerantem, quam praedicauerunt prophetae, euangelia et apostoli per ipsum deum et dominum nostrum Iesum Christum, saluatorem imperii tui et largitorem salutis tuae, (ut), quam semper obtinuimus, teneamus. nefas enim duximus sanctorum aliquid mutilare et eorum, qui in p. 30^v Nicheo tractatu condecorant una cum gloriosae memoriae]

t dum Cy diu A 2 lidem Eng quidem A quidem (ul fidem) γ; cf. *testum graecum et Cass*: statutam fidem antiquitus permanere 3 praedica- uerunt prophetae Eng perphelas A per prophelas Cy 4 apostoli Eng apo- stolor A Cy 6 (ut), quam Eng suscepimus quam uel acceptam Cou quasi del. Hordomiu 7 eccliam A (sanctorum = sanctorum) et sc. sanctorum

ἡ πίστις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας γραρισθῇ καὶ οἱ πάντες φρονοῦντες
10 ἐκδηλοῖ γένηται. ὡς γὰρ ἐπὶ πλείστον διασκοποῦντες εἰρήκαμεν, ἀρεστον
ἐφάνη ἡμῖν πλοῦν τὴν ἐκ παλαιῶν διαμένουσαν, ἣν καὶ οἱ προφῆται καὶ
οἱ ἀποστόλοι διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
ἐκήρυξαν, τοῦ καὶ τῆς σῆς βασιλείας φρουροῦ καὶ τῆς σῆς δόξης
προστάτου, ἵνα αἰτήν κατασχόντες φυλάξωμεν καὶ φυλάττοντες μέχρι
13 τῶν αἰώνων διατηρήσωμεν. ἀποπν γὰρ καὶ ἀθέμιτον ἐφάνη εἶναι ὁρθῶς καὶ
δικαίως ὠρισμένων τι μεταλλάσσειν καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ κατῇ μετὰ τοῦ
ἐκδοξασίου Κωνσταντίνου τοῦ σοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐκαμεμένων ὧν ἡ

= ed. 1177). Socrat. hist. eccl. II 37 (ed. Huxley), Socrum hist. eccl. IV 18
ed. Huxley), Theodor. hist. eccl. II 19 (ed. Parnetier), Niceph. Coll. hist.
eccl. IX 49 (ed. Fronton du Due), datus *testum secundum Athanasium*; uer-
sionem et uerbo latinum secundum Theodorum praeter Cassiodorus hist. lat. V 21
(iustitiae u. apud Parnetier) libellum om. Soz ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ἀρμίνην

αὐτόδου πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντίνου Soz ἐπιστολὴ γραρισθῇ Κωνσταντίνου
βασιλεὶ παρὰ τῆς ἐν Ἀρμίνην οὐνοδοξασίας. αὐτόδου Theod ἐπιστολὴ τῆς ἐν
Ἀρμίνην αὐτόδου Κωνσταντίνου πεμφθεῖσα τῷ βασιλεὶ Nic 20 τὰ 18 ἐκ τῆς
Soz τι om. Theod (xlv), Cass ἐδλαβεῖται 21 τὰ πάλαι om. Soz γε-
νέσθαι Soz Ἀρίμιον Mau 22 ἐκ) ἐπὶ Soz ταῦτα Nic al om. Soz Nic

9 πάντας p τὰ πάντα Soz 10 ἀρεστον Theod Cass 11 ἐκπαλαι
Soz Theod Nic 12 διὰ om. Soz ἐκ τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου Theod
13 φρονοῦν) ἐφάνη Soz 14 κατέχοντες; Theod φυλάττωμεν Soz καὶ
φυλάττοντες; om. Soz 15 διατηρῶμεν Soz Nic διατηροῦντες Soz ἐφάνη
καὶ ἀθέμιτον Theod (A) τῶν) τὸν p 16 τί p μεταλλάξαι Theod 17 ἐκδο-
ξασίῳ σου πατρὸς καὶ βασιλέως Κωνσταντίνου Soz Nic

- (68) Antonius episcopus a Bosra, opto uos in domino bene ualere.
 (69) Demofilus episcopus a Beroc, opto uos in domino bene ualere.
 (70) Euticius episcopus a Filippopoli, opto uos in domino bene ualere.
 (71) Seuerus episcopus a Gabula, opto uos in domino bene ualere.
 (72) Thimothens episcopus ab Ancialo, opto uos in domino bene ualere.
 (73) Ualens episcopus a Mursa, opto uos in domino bene ualere.

EXPLICIT DECRETUM SYNODI ORIENTALICUM APUD SERDICAM
 EPISCOPORUM A PARTE ARRIANORUM, QUOD MISERUNT AD
 AFRICAM.

10

1 Bosra (= *Bostia Arabia*) *Fed* *gu-ra* AT *Gusia Cy* 2 Demofilus γ
 demofilus AC 4 Gabula (*Syrine*) *Fed* *cabula* AC *edd.* Gabala *Le Quien*
II 797 5 Ancialo (*Rhodoper*) *Fed* (*cf.* *Ancialis in Itin. Antonini* 219, 2) An-
 chialo *Hardouin* *aueyla* .1 *ancylo* S^C *auqullo* *Fab* *Anchilo* *Cou* 3 quod *Cy*
 QUEM .1

Episcopi syn.
 Ariminensis
 et gesta Ni-
 menea (359).

V.

I.

Con VIII Beatissimo et gloriosissimo Augusto Constantio synodus Ari-
 minensis.

1. Iubente deo et praecepto pietatis tuae credimus fuisse 13
 dispositum, ut ad Ariminensium laconem ex diuersis prouinciis Ocri-
 dentalium episcopi uenirent, ut fides claresceret omnibus ec-

12 *Ediderunt epistolam secundum Fab vel Cou Hardouin I* 715—718,
Coldi II 905 sq., *Mansi III* 305—308 13 Sequitur epistola Ariminensis con-
 ciliij ad Constantium imperatorem, ubi episcopi iunuaricati sunt a lido uera
praem. Cy; *C* *sumpsit uerba ex subscriptione et ex titula subsequentis documenti*
augustini .1 *A* 15 Iubente *T Fab* et] *ex* γ praeceptu] *patri* *cepto* *A. Ca.*
 17 ueneremus *A*

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟΝ
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΝ.

1. Ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ κελεύσεως καὶ τοῦ τῆς σῆς εὐσεβείας προστάγματος 10
 τὰ πάσαις δογματισθέντα γενηθῆναι πιστεύομεν. εἰς γὰρ Ἀρίμινον ἐκ πασῶν
 τῶν πρὸς Δύον πόλεων εἰς τὸ αὐτὸ πύριες οἱ ἐπίσκοποι συνήλθομεν, ὅσα καὶ

18 *Graece traduntur hae litterae apud Athenas, de syn. IO* (η = *cod.* *Paris-*
inus *graece*, 474 s. XI; ν = *cod.* *Basilienensis* *graece*, *A.* III, f. s. XIV; *Mau*

resis catholicis et haeretici uoscerentur. dum enim omnes,
qui recte sapimus, contractaremus, placuit fidem ab antiquitate
perseuerantem, quam praedicauerunt prophetae, euangelia et
apostoli per ipsum deum et dominum nostrum Iesum
3 Christum, saluatorem imperii tui et largitorem salutis tuae,
(ut), quam semper obtinuimus, teneamus. nefas enim
duximus sanctorum aliquid mutilare et eorum, qui in
1,55 Niheno tractatu consederant una cum gloriose memoriae]

1 dum Cy diu A 2 fidem Eng quidem A quidem (ut fidem) γ; cf.
textum graecum et Cassi: statutam fidem antiquitus permanere 3 praedica-
uerunt prophetae Eng perphetas A per prophetas Cy 4 apostoli Eng apo-
stolos ACy 5 (ut), quam Eng suscepimus quam uel acceptam Com quam
et l. Harduini 7 sanctorum A (sanctorum = sanctorum) 11 sc. sanctorum

ἡ πίστις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας γκαρισθῆ καὶ οἱ ἰδιαντία φρονοῦντες
10 ἐκδηλοὶ γένωνται, ὥς γὰρ ἐπὶ πλεῖστον διακοποῦντι; εἰρήκαμεν, ἀρεστὸν
ἐφάνη τὴν πίστιν τῇ ἐκ παλαιῶν διαμένουσῃ, ἣν καὶ οἱ προφῆται καὶ
τὰ εὐαγγέλια καὶ οἱ ἀπόστολοι διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
ἐκύριωσαν, τοῦ καὶ τῆς σῆς βασιλείας φρονοῦν καὶ τῆς σῆς φύσεως
προσώπου, ἵνα ταύτην κατασχόντι; φυλάττωμεν καὶ φυλάττοντες μέτρι
15 ἔλεος διατηρήσωμεν. διότι γὰρ καὶ ἀθέμιτον ἐφάνη τῶν ὁρθῶς καὶ 2
δικαίως ὁρισμένων τι μεταλλάσσειν καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ κωνῇ μετὰ τοῦ
ἐνδοξοτάτου Κωνσταντίνου τοῦ σοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως, ἐκτεμνέων ὧν ἡ

= ed. 1777), Socrat. hist. eccl. II 37 (ed. Hussey), Sozomen. hist. eccl. IV 13
(ed. Hussey), Theodoret. hist. eccl. II 19 (ed. Patmenier), Niceph. Call. hist.
eccl. IX 44 (ed. Fronton du Due), datus textum secundum Athanasium; uer-
sionem et graeco latinam secundum Theodoretum praebet Cassiodorus hist. trip. V 21
(latina u. apud Patmenier) idem em. Soz ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ἀρμένιᾳ

συνόδου πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντίνου Soz ἐπιστολὴ γραμμένη Κωνσταντίνῳ
βασιλεὶ παρὰ τῆς ἐν Ἀρμένιᾳ οἰκουμενικῆς συνόδου Theod ἐπιστολὴ τῆς ἐν
Ἀρμένιᾳ συνόδου Κωνσταντίνῳ πεμφθεῖσα τῷ βασιλεὶ Nic 20 τὰ τε ἐκ τῆς
Soz 11 em. Theod (11), Cass ἐπιστολὴ 2 21 τὰ πάλαι em. Soz γε-
νόσθαι Soz Ἀρμένιον Mau 22 εἰς] ἐπὶ Soz ταυτὰ Nic οἱ em. Socr Nic

ἢ ἰδιαντία p τὰ ἑναιτία Soz 10 ἀρεστον Theod Cass 11 ἐκταλαι
Soz Theod Nic 12 διὰ em. Soz 13 δι' Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου Theod
13 φρονοῦν] ἐφάνη Soz 14 κατέχοντι; Theod φυλάττωμεν Soz καὶ
φυλάττοντες em. Soz 15 διατηρῶμεν Socr Nic διατηροῦντες Sa: ἐφάνη
καὶ ἀθέμιτον Theod (A) τῶν] τὸν p 16 τί p μεταλλάξαι Theod 17 ἐνδο-
ξοτάτου σοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως Κωνσταντίνου Socr Nic

Romanae ecclesiae. Constantino praesente in hoc cum magno
examine fuisset conscriptum, quod tenens baptizatus ad quietem
dei commigravit, nefas putamus inde aliquid mutilare et tot
sanctos et canonicos et successores martirum ipsius tractatus
conscriptores in aliquo removere, cum ei ipsi praeteritorum catholi-
corum secundum scripturas cuncta servarunt. (quorum fides) mansit
usque in haec tempora, quibus pietas tua (a) deo patre per deum
et dominum nostrum Iesum Christum regendi orbis accepit
(facultatem). . . . .

1 hoc sc. concilia Nicaena; cf. p. 79, 8 3 militare Fab 5 conscribtores
(ult. a 12 *) A conscripitas res Cui praeteritorum catholicorum ecclesiae scrip-
torum sup. Cou 6 scribtorum A cunctas CFab servauerunt CFab ser-
vauerunt Cou quantum fides add. Cou mansi nique con. Cou mansitque A
7 a add. Cm2 9 in nitatem add. Fes potentiam add. Cou 9-82, 1 lacunam
indicant, i. e. textum graecum; Valerius ita supplend: verum miseri homines et
infelici sensu praedicti iterum ausu temerario se praecanes impiae doctrinae re-
nuantiarum ei

- 10 ἀφ' ἑτέρων ἢ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας — ἐγνωκότες δὲ ὅτι καὶ τὴν μετὰ ἡμετέραν
ἡμῶν μνήμην Κωνσταντῖνον μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐξεταστικῶς τὴν συγγρα-
γίσαν πίστιν ἐκτεθεικότα. Ἐπειδὴ δὲ ὡς εἰς αἰθερώπων ἐγένετο βαπτισθεὶς καὶ
πρὸς ἡν ὁμιλορήσῃ εὐρήνην ἀντ' ὁμοφρον. ἀποδο εἶναι μετ' ἐκείνους 11 καπο-
ιομεν καὶ ἰσοοῦτος ὅλως ὁμιλορητάς, μάρτυρας, τοῦ καὶ τοῦδε τοῦ δόγμα-
12 τοῦ συγγραφῆς 12 καὶ εἰρητὰς ὑπεριδεῖν, οἵτινες κατὰ τὴν παλαιὰν τῆς ἐκκλη-
σιας θεσπὶν ἀντα πρᾶνοιτες διαβεμνήμουν. οὐκ ὁ θεὸς ἡν πίστιν καὶ
εἰ; τοῦ οὐδὲ χρόνους τῆς βασιλείας; μετέδωκε διὰ τοῦ δεσπότητος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' αὐτοῦ καὶ τὸ βασιλεύειν οὕτως ἐπ' ἡμῶν ὡς καὶ
τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκονομίας κρατεῖν. πάλιν γοῖς αἱ ἐλπίδες καὶ οὐρανοὶ 13
14 προῖματι ἀθεμῖν ἰολήματι 15; δυοισβοῦς προσηύσεως κήρυκας ἐα-
16 τοῦ; ἀγγέλιον καὶ ἐπιχειροῦν ἀπαρτῆν πᾶν ἀληθείας σύνταγμα, ὡς

10 τὴν om. Nic δὲ om. Soc Nic 12 ἐκτεθεικότος p 13 ἀποδο
ἐκκλησίας Theod (H) incongruum ems iudicamus Casz τρεῖς (v add.) 1
Masu 14 μάρτυρας; praez. καὶ Soc Soc Theod Nic τοῦ; add. δὲ Soc
15 αἱ om. Soc Nic 15 συγγραφῆς; Soc Nic ἐπευρετά; Theod (εὐεγγέλιας A)
παρὶ δὲ Theod despr. 11 Casz τῆς; add. καθολικῆς Soc Soc 16 θεομῶν
add. τῆς καθολικῆς Nic ἀποδο Soc; cf. per omnia paruisse Casz
17 μεταδέδωκε Soc καὶ διὰ Θεοῦ (praez. HT) δεσπότην κυρίου
Soc 18 οὕτως om. Nic 19 αἱ om. Soc Nic 20 ἰολήματι; προσηύματι p
κήρυκας; add. 12 Soc Nic 21 πᾶν; add. 13 τῆ; Soc

....., uno etiam conabantur
 conellere, quod fuerat positum ratione. et cum pietatis tuas litteras
 insserui tractari de fide, offerebatur nobis a supradictis turbatoribus
 ecclesiarum adsocialo Germanio et Gaio nomini nescio quid. conside-
 randum, (quod) multa peruersae doctrinae continebat. at uero cum
 nideretur displicere, quod offerebant publicè in concilio, putauerunt
 aliter esse conscribendum, equidem hanc huius tempore saepe mu-
 tasse manifestum est. et ne frequentius ecclesiae perturbentur,
 placuit statuta uetera rata et immutabilia seruari. ad institu-

I nunc *Ualesius* 2 ei] r] i] n] i] m] C] o] u] 3 o] l] l] e] r] d] i] a] n] i] u] 4 A] 5 i] o] n] e] i] d] i] a] n] d] u] m] y
 c] o] n] s] i] d] e] r] a] t] u] m] A] (quod) c] o] n] s] i] d] e] r] a] t] u] m] E] n] g] 5 q] u] a] n] d] a] d] d] . C] y] . o] m] . E] n] g] a] t] u] r] o
 C] o] u] a] d] e] o] A] f] a] b] 7 t] e] m] p] o] r] e] n] o] t] i] o] d] d] e] i] s] i] o] s] . i] f] . p] . 86, 13 8 e] c] c] l] e] s] i] a] e
 f] r] e] q] u] e] n] t] i] u] s] C] y] 9 s] t] a] t] u] t] a] F] e] d] i] s] t] o] t] u] t] a] A] i] n] s] t] i] t] u] t] a] C] y] r] a] t] o] e] t] i] m] m] u] t] a-
 b] i] l] i] a] F] e] d] r] a] t] o] e] t] i] q] u] e] i] m] m] u] t] a] b] i] l] i] a] *Ualesius* r] a] t] i] o] n] a] b] i] l] i] a] A] C] i] n] s] t] i] t] u] e] n] t] i] a] m] C] u] i] ?
 s] t] r] u] e] n] d] a] m] A]

γάρ κατὰ τὸ οὐκ ἀποστατῆρα τὸ οὐκ ἐκδοῦν τὴν οὐκ ἐκδοῦν οὐκ ἐκδοῦν, καὶ καὶ
 τῆς βίας ἀποτῆς ἐκδοῦν τὴν οὐκ ἐκδοῦν, ἐκδοῦν γὰρ πανταγῆς τῆς καὶ
 ταραχῆς προσφύροντες ἡ καὶ οὐκ ἐκδοῦν, τῆς οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν
 οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν, ἀλλ' ἐκδοῦν καὶ τῆς οὐκ ἐκδοῦν, τῆς οὐκ ἐκδοῦν καὶ τῆς
 οὐκ ἐκδοῦν ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν, ἡν ἡ διδασκαλία μὴ πὺν οὐκ ἐκδοῦν πῶς
 ἐκδοῦν ἐκδοῦν, ἡν δὲ οὐκ ἐκδοῦν οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν, προσφύροντες ὅτις οὐκ
 ἀποστατῆρα τῆς οὐκ ἐκδοῦν, ἐκδοῦν οὐκ ἐκδοῦν, εἰς τὸ οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν
 πῶς ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν, ἡν δὲ ὁ καὶ οὐκ ἐκδοῦν, ὁ καὶ τῆς οὐκ ἐκδοῦν
 οὐκ ἐκδοῦν, ἡν δὲ οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν, ἡν δὲ οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν
 οὐκ ἐκδοῦν, βέλτοις ἐκδοῦν τὰ πάλαι ὡς ἐκδοῦν ἐκδοῦν καὶ ἀποστατῆρα
 διηγεῖται, τῆς οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν, τῆς οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν, ἀποστατῆρα
 ἐκδοῦν. δὲ ἡν οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν, ἀποστατῆρα τῆς οὐκ ἐκδοῦν, πῶς ἡν οὐκ ἐκδοῦν
 ἐκδοῦν.

10 all. id. om. s Theod οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν p καὶ καὶ
 12 προσφύροντες p ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν Socr οὐκ ἐκδοῦν. Mon Theod 13 Γερμανίον
 Man Nic Γερμανίον Socr, (add. πῶς καὶ) Theod Germanium Cass ἐκδοῦν
 αἰτίας Theod Cass 14 πῶς πὺν οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν Theod (ALT μένουσα r)
 um quidem existens Cass μένουσα Socr (H μὴ μένουσα H, u. Poutentier) πῶς
 μένουσα Nic 15 τῆς οὐκ ἐκδοῦν τῆς οὐκ ἐκδοῦν Socr, Socr (H). Theod (οὐκ ἐκδοῦν H¹). Nic
 οὐκ ἐκδοῦν Socr Nic sune uoluntatis Cosi οὐκ ἐκδοῦν Socr Nic 17 ἐκδοῦν om. Theod.
 aliml Cass πῶς om. Socr 18 iv' Socr Theod Nic μὴ οὐκ ἐκδοῦν Socr δὲ om. Socr
 Nic 19 καὶ οὐκ ἐκδοῦν Socr Socr ἀποστατῆρα Socr, Theod (s). Nic 20 οὐκ ἐκδοῦν
 Socr Nic διηγεῖται s ἐκδοῦν om. Socr Nic ἐκδοῦν Socr 21 φιλῶν τῆς
 Socr Nic τῆς p] a] e] m] . ἀπὸ Socr 22 ἡν p ἀποστατῆρα p o. c. s. Theod (Gz)

eadam igitur tuam elementiam (argatos nostros misimus, ut sententiam concilii per litteras nostras nuntiarent), quibus hinc ipsum solum mandavimus, ut non aliter legationem perferrent, quam (ut) statuta vetera permanerent firmissima, ut et sapientia tua cognosceret non hoc, quod promiserant supradicti Valens, Ursacius, Germinius et Gaius, si (aliquid rectorum) sublatum fuisset, pacem posse compleri, magis enim turbatio cunctis regionibus et ecclesiae Romanae inmissa est.

1, 897 3. Ob quam rem tuam rogamus elementiam, ut placidis auribus
10 ei sereno, vultu immersos legatos nostros et respicias et audias neque aliquid permittat clementia tua iniuria veterum concelli, sed manere ea, quae a maioribus nostris acceperimus, quos fuisse et prudentes et sine spiritu sancto dei non egisse confidimus, quia ista

1—2 legatos—nuntiarent *add. Fed ex h. x. l. v. graeco; Valensius suppleverat:*
legatos nostros direximus concilii sententiam per litteras nostras nuntiaturas
3 mandavimus Valensius mandavimus ACy u] *add. Fed* 4 u] ei γ u] ut A
h huc = eo post hoc suppl. quod a veteribus statutum est Con Valens]
add. et Cy 6 aliquid rectorum *add. Fed* 8 en] erit King 9 rogamus Cum
rogantes AC Fab in sereni A ne uel Fab 11 aliquid om. TC Fab
iniuriam A iura Fab vetera Fab

κειον ἀπεστέλλαμεν, τῇ γράμῃ τοῦ συνεδρίου οὕτῃ: ἐπιστολῆς μὴ νό-
15 οῦντα: τοῖς δὲ πρεσβέσι πρὸς γε πάντων τοῦτο παρεκκελευσάμεθα τὸ τὴν
ἐκλήθειαν πιστώσασθαι ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχαίων καὶ δικαίων ὁρμωμένους. οἱ
καὶ τὴν σὴν ἀναδιδάξουσιν οὐδότητα, ὅτι οὐχ, ὅσπερ ἔφησαν Οὐροδωκίης τε
καὶ Οὐάλλης, ἔσται ἱερὴν, εἴπερ τι τῶν δικαίων ἀναιρετεῖται. πῶς γὰρ ἐκλήθη
οὐὸν τε ὄχει τοὺς τὴν ἱερήν κινεῖν οὐδότης; μᾶλλον γὰρ ἔρις καὶ ἰσχυρὴ ἐκ
20 τοῦτων σὺν τοῖς λοιποῖς πόλεος καὶ τῇ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ γενήσεται.

3. εἰδὼ δὲ βουλεύομεν τὴν οἰκὴν ἐκτελεῖν, ἵνα προσήρτων θυσίαι καὶ γαλη-
καίη βλῆμιτι τοῖς ἡμετέροις πρεσβέσις ἀθρόως μὴτε πρὸς ἑβρεῖν τῶν
πικρῶν καὶ τῶν πρᾶγματος ὁρισθῶσι τε καὶ νενομοθετημένοις. οὗς πάντας μετὰ
25 ἀρχιερεῖς τε καὶ προήτους καὶ πνεύματος ἁγίου πεποιμένους φέοιμεν ἄν.

15 δὲ] γε Socr 16 καὶ δικαίων] δικαίως Soc Nic ὁρμωμένων Soc Nic
17 οὐδότης] ἀθεοφύλατοι p u] οὐδότης ἀναδιδάξουσιν Theod ἔφησαν Theod
ait Casp τε om. Mau Soc Nic 18 εἰπέτε p 20 τῶν om. Theod γενή-
σεται 21 δὲ] *add. καὶ Socr* γαληκαίη Soc Nic γαληκῶ Theod (1 T
γαληκαίη 2A) 22 τοῖς ἡμετ. πρεσβέσις] τῶν ἡμετέρων πρεσβέτων Socr μηδὲ
Soc, Theod (1 B^u), Nic 23 ἀλλὰ Nic ἐδοξε Theod (ANGLRT) ἡμᾶς
ἐρμένειν Soc 24 ὁρισθείας p νενομοθετημένοις p a. e. ἁγίας Socr

nouitate non solum fideles populi perturbati sunt, uerum etiam infideles ad credulitatem uelantius accedere. oramus etiam, ut praecipias tot episcopos, qui Arimino detinentur, inter quos plurimi, qui aetate et paupertate defecti sunt, ad suam provinciam remeare, ne destituti sine episcopis laborent populi ecclesiarum. hoc etiam frequenter postulamus, ut nihil innoceatur, nihil minuiatur, sed maneat intacta, quae patris sanctae pietatis tuae temporibus et tuis religiosiis sacerdotibus permanserunt, nec iam nos fatigari aut conuelli a sedibus nostris tua sanctae prudentia permittit, sed ut quieti (cum populis suis episcopi) uacant semper postulationibus, quas

1 et om. γ 3 plurimi] add. sunt Cou 5 sine] suis γ; 17. *lectura graecum et Cass: ne desolatae sublati principibus—ecclesiae* 8 latigare 11 9 ui om. Cou 10 ium populis suis episcopi add. Cou 12 *lectu graec*

10 ὁ γὰρ τὸν παρ' ἐκείνων καινοτομοῦμενα τοῖς μὲν πιστεύουσιν ἀπιστοῖσι ἐμποι-
2 11, τοῖς δὲ ἀπιστοῦσιν ὁμότητο. ἡμετέροισιν δὲ εἶναι, ἵνα κελύσῃ τοὺς ἀπισ-
τοκότους τοῖς ἐν ταῖς ἀλλοδαπαῖς διατρίβοντας, οἷς καὶ τὰ τῆς ἡλικίας ἐπιτοκον καὶ τὸ τῆς πενίας ἐνδρεῖ; ἡμῶν, τῇ εἰς τὴν οὐκ εἶναι ὀνακομιδὴν ἐνδὲν ποιήσασθαι, ἵνα μὴ ἐρημοί τῶν ἐπισκοπῶν ἀφωρισμένων αἱ ἐκκλησίαι θνή- 13
σκώσιν. εἰ δὲ πρὸς ὅποιον καὶ τοιοῦτο δεόμεθα. ἵνα μὴδὲν μῆτε ἐλλείπῃ τῶν προελαττονῶν μῆτε πληροῦσι, ἀλλὰ πάντι ἀρρήκτως διακρίνῃ ἐκ τῆς τα-
σοῦ πατρὸς; εὐσεβείας; καὶ εἰς τοὺς νῦν χρόνοις διαφυλαττόμενα, μῆτε λοιπὸν ἡμῶν; ροχθὲν καὶ τῶν οὐκ εἶναι παροικίῃσι ἀλλοτρίους ἐπι-
τρέψαι γίνεσθαι; ἀλλ' ἵνα οἱ ἐπίσκοποι οἷον τοῖς ἰδοῖς; λοιοῖς; μετ' ἐρήνης; 20
εἰς εὐχὰς τι καὶ λατρίῃς; οὐλοῦν ἔργον, ἡμετέροισιν ὑπὲρ τῆς οὐ; βασιλείῃς;

11 πιστεύουσιν Soc Nic εἰς τοῖς Soc ἐπίοι Nic 12 ἀπιστοῦσιν Soc
credentibus quidem incredulitatem inferunt, non credentibus uero creduli-
tatem (P' add. credulitatem L) Cass; P' arménien, qui supponit *lectum Hilarii*
13 *isae ueritatem ex graeco, pulo uocem ὁμότητος ab interprete graeco male uer-*
pari pro συνληροκαρδοῖς καὶ συνληρότητα (17. Moic. 16, 14, Rom. 2, 6) εἶποι
in *lectu orcheotypi* Iohanni respondisse uocem diuitiam; nullus Iohannis ad Soc.
14 37: 'Graecus inuenerat pro credulitatem legit iudulitatem'; Ephraemus
autem mutauit uerbum sensum. Et om. Theod τοῖς σοι, Mau Theod
ἐπισκοποῦσιν. Theod 13 iais om. Soc Theod Nic 15 ἀφωρισμένων ἀφρη-
μῶν Soc (M, om. cell. end.), Theod 16 μὴδὲ] om, Soc μὴδὲ Mau
μῆτε om. Nic ἐλλείπῃ] add. u Soc Theod Nic 17 πληροῦσιν Soc Soc
Theod Nic διακρίν Soc Soc Nic διακρίν Theod 19 τῶν οὐκ εἶναι] ἐκτός τῶν
ἰδοῖς Soc τῶν ἰδοῖς Soc, Theod (τῶν οὐκ εἶναι B' T) παροικῶν Soc Theod
ἀλλοτρίους om. Soc 20 γενέσθαι Soc Soc Theod Nic τῶ ἰδοῖς καὶ Soc
Theod Nic 21 11; εὐεχίας Soc Nic εὐχαι; Theod λατρίῃς; Theod ὁμοῖς]
ἵγντ γ βασιλεία;] add. τε Theod οὐλοῦν; καὶ βασιλεία; Soc Soc Nic

habent semper et pro salute tua et pro regno tuo et pro pace,
 quoniam tibi diuinitas meritis tuis profundam et perpetuam
 largiatur. legati autem nostri et subscriptiones et nomina episco-
 porum vel legatorum perderent, sicut idem alia scriptura instruit
 etiam sanctum religiosamque prudentiam.

2 meritis] *proem. pro γ* 4 *idem Ualerius scriptura = libellus; cf.*
Studien I 75 insinuat Ualerius 5 *in A falsa sequens textus narratiuus cum*
epistula coniunctus est, cf. notam ad t. 18

καὶ σωτηρίᾳ καὶ εὐφρονίᾳ, ἥν ἡ θειότης σοι εἰς τὸ διηκεῖς χαρίζεται. οἱ δὲ
 ἡμεῖς τοι παραβύβει τῶν τε ὑπογραφῶν καὶ τὰς τῶν ἐπισκόπων προσυπογρα-
 φὰς λαμβάνοντες, οἷον καὶ ἐξ αὐτῶν τὴν θέλω γραφῆναι τῆς σὺν ἀναθεσθῆναι
 ἐσθλότητα.

6 *et; id diuicē; σοι Theod* 7 *te om. Socr Soc Theod* 8 *γχαμύτων*
Soc Nic 9 *ἐπὶ τῶν ἀναθεσθῆναι Theod* 10 *ἐπὶ τῶν Soc Soc*
ἐπὶ τῶν Nic

10

2.

Textus narra-
tius.

(4) Cum hac epistula integre fidei suscribentes episcopi catho-
 lici miserunt decem legatos ad imperatorem. nihilominus et pars
 haereticorum misit ex suo corpore decem legatos, qui, ubi uenerunt
 ad imperatorem, suscepti sunt, ita ut legati catholicorum non
 15 susceperunt; atque longa dilatione fatigati et minis imperatoris
 perterriti damnauerunt integram lidrum, quam antea delendebant,
 et susceperunt perfidiam, quam ante damnauerunt. haec ita esse
 ex subiectis inuenies.

3.

Gesta Ni-
cheae.

20 GESTA, UBI PRAEFARICATI SUNT EPISCOPI LEGATI A FIDE
 UERA, INCIPIUNT.

Eusebio et Ypatio cōss. VI. Idus Octobris.

1 (5). [Cum consedisent episcopi mansionis Nicheae, quae

11 haec A 16 damnauerint γ 17 susceperint γ hoc γ 18 EX-
 PLICIT (add. epistola C) AD CONSTANTIUM (X̄ add. AC 19 Ediderunt gesta
 secundum Fab vel Con Baronius ad a. 359 n. XXXIII, Binius I 479, Ed. regia
 III 199, Labbe-Coisart II 802 sq., Hordouin I 719 sq., Coleti II 913 sq., Mansi
 314 sq. 21 INCIPIT A 22 enseulo A 23 episc A mansioni euep. Con
 Nicheae i. e. Thraciae] Nicaene Con

antebac Ustodizo vocabatur, in provincia Traeia, Restutus, Gregorius, Honoratus, Athrinus, Yginus, Iustinus, Priscus, Pri-
 2 nus, Taurinus, Lucius, Mustacius, Urbanus, Honoratus, Solutor,
 Restutus episcopus Carthaginiensis dixit: 'Seit prudentia uestra, can-
 sacerdotes sanctissimi, quod, cum Arimino de lide tractatus habe- 3
 relet, contentio sic discidium feriat, ut de sacerdotibus dei diabolo
 inmittente discordia licet, atque exinde laetum licet, ut in fratres
 nostros ego Restutus et pars episcoporum, quae sequebatur, Ur-
 sacinus, Unlenteus, Griminus et Gaius quasi in auctores mali
 intellegendis sententiam promittens, id est, ut a nostra com- 10
 munione segregarentur.

2 (6). Sed quia in communis positi omnia tractantur et
 omnia discimus inuenimusque, quod nulli displicere debeat,
 id est idem in his catholicis iuxta professionem suam, cui et
 nos subscripsimus omnes, neque unquam haereticos fuisse et ideo, 15
 quia pacis concordia apud deum res est maxima, placuit, ut com-
 muni consensu nostro omnia, quae apud Ariminum tractata
 sunt, in irritum deducantur et communio eorum deo laetate
 integra conueniret nec quisquam in discidio remaneat, quod eos aut
 2 maculare possit aut debeat, et ideo, ut dixi, quia praesentes 20
 sumus, unusquisque debet dicere, an rectum sit, quod prosequens
 sum, et manu sua subscribere. Ab universis episcopis dictum est
 'placet' et subscripsimus.

Textus narra-
 tiuus.

4.

(7). Quae sit autem lidei confessio, cui postea subscripsimus, 25
 quam etiam Valens secum in Ariminum pertulit, ex infra scripto
 recognosces. EXPLICIT.

1 Restutus y 2 Athenius Ty Athenius C 4 Restutus y char-
 thaginiensis A 5 quod y quae A Ariminum Eng (cf. p. 81, 3) Ariminum A Arimini
 Cms2 opud Ariminum y 6 inmittente diabolo y 7 fuerit y 8 Restutus y
 9 auctores A 15 nunquam Cy nunquam A 16 communi y communia A
 19 neque C Cou discidio Fed discidium A discidium Fms discidio Cou 20 aut
 Cms2 m A praesentis A 21 rectum con. Con diu tum A 24 textus nar-
 ratiuus in A falso cum documento praesente scriptura continua continetur est
 26 pertulit A scripto recognosces (-is C Fab) Cy scribere cognosces A

VI.

INCIPIT EXEMPLUM FIDEI EPISTULAE MISSAE AD CON-
STANTINUM IMPERATOREM A PERFIDIS EPISCOPIS.

Epistula syn.
Ariminensis
(Arianorum)
ad Constanti-
num (359).

Cou IX

1.30^o | Domino merito gloriosissimo ac victoriosissimo Augusto Constantio
3 synodus Ariminensis Orientalibus consensiens [id est Nigdonius,
Megastius, Valens, Epictetus et ceteri, qui haeresi consenserunt].

1. Illustrati pietatis tuae scriptis maximas deo rettulimus
et referimus gratias, quod nos beaveris intimans nobis illa,
quae cum discursione pietatis tuae facere debebamus, ne quis
16 'usiae' vel 'omousii' nomina ecclesiarum dei ignota aliquando
nominet, quod scandalum inter fratres facere solet. plurimum gra-
tulati sumus, quia id, quod tenebamus, recognovimus. o nos beatos, 2
quibus occurrit tanta felicitas, ut cognitione tuae pietatis ceteri,
qui haec nomina pro deo et dei filio adsumere solent, modum acce-
18 periri rruet! nos igitur reddentes obsequium elmeotiae tuae, quod
eorum meritatis status eluxit, quae, quia nesciunt nunc, et obtinuit
victoriam, ut indignum deo nomen, quod nusquam in legibus
sanctis scriptum est, iam a nullo dicatur.

2. Unde oramus pietatem tuam, quoniam in eo loco, ubi syn-
20 odus gesta est, unde responsum per nostros legatos dedimus, adhuc
detinemur, inbeant nos, qui integram cum Orientalibus doctrinam
retinemus, iam ad nostras plebes dimitti, ut ex hac parte appareant
anatures veritatis, qui deo non mutant nomen, nec cum eis, qui
perversa doctrina infecti sunt, diutius nos, qui veritatem
22 catholicam tenemus, detinemur, unde impense oramus, domine, pie-
tatem tuam autem deum patrem et dominum Iesum Christum deum

1 Ediderunt epistolam secundum Fab vel Cou Baronius ad a. 359 n.
XXXIV sq., Binius I 480, Ed. regia III 200 sq., Labbe-Cousin II 803 sq., Har-
doin I 719—722, Collet II 914—916, Mansi III 315 sq. 4 ac om. Cy
ACOB A 3 synodus A 5—G uoce id—consenserunt additu esse videntur ab
nuctore textus narrativi; cf. Studien I 77 nigdonius A, sed infra p. 173, 6
dicitur megdonius 6 eptectus A 10 nomus C nomen AS¹ 13 ille-
tas A ceteri Cou ceteris A 15 reddentes per anacoluthon pro reddimus
16 eluxit C quae quia vel quae quoniam (ex quod) Fed quaeque A quae quod y,
fol. quaeque nesciuit 19 ubi A synodus A 20 dilimus A 21 cum
tu y 22 retinemus Cou? detinemus A delinimus Cou 23 impensi A

et dei filium, facias nos, qui suscepsimus sanae doctrinae recedentes ab 'nsiao' nomine te imperante, (et) iubeas nos ad nostras plebes dimitti; ut laetetur ecclesia, quae immutare nomina dei et filii eius non amittit in totum, imperio tuae unitatis et glorie, qui tantum diuinitis contulit, ut apparente dictionis sacrilegio iam 'usiao' et 'omousii' nomina recedant, quae in diuinis scripturis de deo et dei filio non inueniuntur scripta.

3. Subueni, pie imperator, dri summi cultoribus, subueni eis, qui per Christum dei filium deum patrem omnipotentem orant; 1.97
subueni eis, qui iudicio tuo deuotas offerunt aures, qui nesciunt colere 10
nisi deum patrem per dominum nostrum Iesum Christum gloriae eius filium. et praecepe, domine imperator, ad nostras nos plebes remeare datis litteris ad n. e. praefectum praeforii Taurum, quia et nos in praedicatione nominis dei Orientalibus et tuae dispositioni 2
plenum reddimus obsequium, in hac re, in qua semper tenuimus, 13
iam ad nostras plebes redire debemus, de hac nunc re ad coepiscopos nostros Orientales litteras dedimus, ut sciant hoc semper tenuisse et in fide catholica cum ipsis permanere, diuina pietas gloriosissimum te semper et ubique per omnia laetiat iudicem, domine piissime imperator. EXPLICIT. 20

11 cf. Hebr. 1, 3

2 nomine C nomen A et suppl. Con iubeas Ap.e. iube A.e. 4 admittit Cm2y b opparento dictinnis sacrilegio Eng apparet dictionis sacrilegis A abolitis (ue! ablegatis) dictionibus sacrilegis Cou, font, apertis dictinnibus sacrilegis 10 deuotos T aures] omnes T 12 praecepe Con praecepit A 13 de AS'S² hunc TC perfectum T 16 reddidimus Cou in hac re S², Cp.e. inherere A inherere T, Ca.e. 16 hac] ac A archiepiscopos TCFab episcopos Con 17 semper] suppl. nos Cou, cf. p. 82, 7 18 diuina S² Cou diuinit A dei nini Eng domini CFab 19 te gloriosissimum C Cou vndicem] nictorem susp. Con

VII.

Epistola
Liberii ad
Constantinum
(363/4).
Cm. V

INCIPIT EPISTULA LEGATORUM MISSA AD CONSTANTIUM IMP-
RATOREM A LIBERIO EPISCOPO URBIS ROMAE PER LUCIFERUM
EPISCOPUM.

Gloriosissimo Constantio Augusto Liberius episcopus.

t. Obsecro, tranquillissime Imperator, ut mihi benignas aures
clementia tua tribuat, quo possit mansuetudini tuae mentis meae
propositum apparere. de Christiano enim imperatore et sanctae
memoriae filio Constantini hoc ipsud sine emetatione inerror im-
petrare; sed in eo me laborare intellego, quia repelita satisfactione
placabilem etiam circa rros animum tuum in gratiam meam reno-
rare non possum. sermo enim pietatis tuae iam dudum ad populum
missus me quidem, quem patienter omnia ferre necesse est, plurimum
laerant, sed animum tuum, qui lenitali semper uacat, qui numquam,
ut scriptum est, in occasum diei iracundiam seruat, relinere circa
me indignationem mirando mihi est. ego enim, religiosissime im-
perator, tecum ueram pacem requiro, quae non sit uerbis composita
interna dispositione fallaciae, sed praeceptis euangeliorum rationa-
biliter confirmata. non Athanasi tantum negotium, sed multa
alia in medium uenerunt, propter quae concilium fieri mansue-

15 et. Eph. 4, 26

U = cod. Vaticanus Reg. 133 a. IX.

G = cod. Parisinus S. Germainus 1351 a. XV.

Til = ed. T. Tilii, Parisiis 1668.

Bar = ed. Baronii ad a. 364 n. 11 sqq. (secundum Til).

Lal = coniecturae Lalui Latui in eius 'Bibliotheca'

(Romae 1727) 157 sqq.

Har = ed. Hartel 1886 (CSEL XIV).

1 Epistula inuenitur etiam in U et G, apud Tilium et Hartel, qui posita
exceptis lactiones cod. U secuti sunt, in appendice ad opera Luciferi Calaritani;
de reliquis editoribus u. Studien I 33 2—4 om. UG 3 LIBERIO A 6 li-
berius A 6 opta UG 7 quo] quos G possum Uli mansuetudinis A
mansuetudinis U 8 aperte UG etiam UG 9 ipsum UG inuenit Har
10 quia] qui UG 11 repelit a G 11 reos UG Cm2 eos A Cm1 13 omnia pati-
enter G ter] e U 14 semper nacet] . . . . . U uabal A 15 retine U
16 est mihi G 17 ueruis A 19 confirmata susp. Lal athanasii UG
20 uenerant U quae om. G

tudinem tuam fueram deprecatus, ut, ante omnia — quod specialiter
optat mentis tue erga deum sincera devotio — enim fidei causa, in
qua prima nobis spes est ad deum, diligenter fuisset tractata, negotia
eorum, qui nostrum circa deum observantiam mirari debent, possent
finiri. et dignum fuerat dei cultore, dignum imperio tuo, quod
Christi pietate regitur et augeatur, specialiter hoc ipsum pro reue-
rentia sanctae religionis, cui prudenter intentus es, elementiam
tuam nobis ad haec inpetranda praestare.

2. Sed multi ecclesiae membra laecrare festinant, qui con-
finxerunt me litteras suppressisse, ne erimina rursus, quem die-
bantur condemnasse, apud omnes patrent, quasi illas litteras epi-
scoporum Orientalium et Aegyptiorum, quibus in omnibus eadem (in)
Athanasium crimina continebantur, at satis omnibus clarum est nec
quisquam negotiis nos Orientalium litteras intinuisse, legisse ecclesiae,
legisse concilio atque haec etiam Orientalibus respondisse, quis
fidem et sententiam non eunmodamurum nostram, quod eodem
tempore octoginta episcoporum Aegyptiorum de Athanasio sententia
repugabat, quam similiter recitauimus atque insinuauimus epi-
scopis Italiae, unde contra diuinam legem visum est etiam, cum
episcoporum numerus pro Athanasio maior existeret, in parte
aliqua commodare consensum, haec scripta, si deo fidem debet
Eusebius, qui missus fuerat, festinans ad Africam nobis reliquit,
quae tamen postea omnia scripta, ne ad inpetrandum forte con-
cilium deessent, Vincentius, qui cum ceteris missus fuerat,
Arelatum pertulit.

3. Videt igitur prudentia tua nihil in animum meum introisse,
quod iteo seruientibus non dignum fuerat cogitare, testis autem

3 Iulius A negotia Har (i. p. 89, 19 Athanasii negotium) ne ACm1 nec
LGCm2 Tū Bai trehuz ml tunc ml d hinc se. eorum causae susp. Cou 4 ob-
seruantia A 5 iulio A 6 iogetur A 9 inlinxerunt UGC enllexerunt A
11 quasi (= scilicet) ATCm1 Bai quas UGCm2 per Lat quas illas litteras?
episcoporum Cou 12 al. in UGCm2, om. A 13 al) ad U ut ACm1
14 legisse legis G 15 atque A atque ad UG quis (= quibus Lat Bai) G
qui AU, Cp. e., Tū Bai emi C a. e., Fah quia iisusp. Cou 16 sententiam UG Cou
sententiam ATC Fah eo Fah 17 LXXV UG Tū Har septuaginta quinque
Bar sententiam A 18 episcopi inles ACm1 21 inuensus) eo . . . U
22 Eusebius G Eusebius A theosebius UCm? 22—24 festinans—fuerat rep. U
23 quae tamen) q . . . U 24 ceteris) add. ligatus UG 25—27 Arelatum—dignum
om. G pertulit A peruiit Bai 26 in om. U 27 testi A

- mibi est deus, testis est tota cum suis membris ecclesia me fide et
 uirtu in deum in eum cuncta mundana, ita ut euangelica et aposto-
 lica ratio praecepit, calcare atque calcasse. non furore temeraria,
 1.92^r sed constitutu[atque] observato iure diuino atque in alio ministerio
 3 ecclesiasticis mihi nihil per iactantiam, nihil per gloriae cupi-
 ditatem, quod ad legem pertinebat, impleui. ad istud officium
 — testis est mihi deus meus — inuitus accessi; in quo cupio quidem
 sine offensa dei, quamdiu in saecula fuero, permanere. et omni-
 quam mea statuta, sed apostolica ut easent semper firmata et
 10 custodita, perfeci. secutus morem ordineque maiorum nihil addi
 episcopatu[m] urbis Romae, nihil mihi passus sum. et illam fide[m]
 seruans, quae per successionem tantorum episcoporum eueurit,
 ex quibus plures martyres extiterunt, iulibatam custodiri semper
 exopto.
- 13 4. Denique iam uie aperire causam pietati tuae sollicitudo ec-
 clesiastica atque ipsa deuotio persuadet. significant Orientales
 paci se uostrae uelle coniungi. quae est pax, elementissime im-
 perator, cum sint ex partibus ipsis quattuor episcopi Demophilus,
 Maedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud
 20 Mediolanum Arri hereticam sententiam noluisse[m] damnare, de
 concilio auimis iratis exierunt? horum si fas est sententiis, quale
 sit aut quid periculi habeat, commodare consensum, aequitas et ele-
 mentia tua poterit aestimare. non est nouum, quod nunc subtiliter 2
 et sub occasione nominis Athanasi adtestantur. manent litterae
 23 Alexandri episcopi olim ad Sirmistrum sanctae memoriae destinatae,
 quibus significauit ante ordinationem Athanasi undecim tam pres-

94 rt. epist. Liberii *Me frater* (VII 1350 M)

t est (testo U.a.c.) mihi UG 2 metum ACm1 meum] me UG
 3 praecipit G Bar Har adque A 4 pr. atque] adque A ministerio]
 mysterio A, C.a.c. 5 ecclesiasticus UOCm2 Til Bar ecclesiastica Cou Har
 ecclesiasticis A cupiditate A 6 alij ad] praem. atque UG et Cm2y
 10 addidi UG 11 sum om. G 12 seruans A surrurit A, C.a.c. 15 me
 aperire] perire mea U aperire meam Lat Har 16 ipsam G significans ari-
 rinalis A 17 pari se] pacis et U pari y 19 machedonius A 20 Medio-
 lanum Til Bary Arri Har aril UGy here . . . m U sententiam haeticam Cy
 noluisse[m] UTil dampnari susp. Har 21 tralis . . . mis U 22 quid periculi
 habeat] qd (i s. q) . . . . . U quales sint aut quidquid habeant susp. Har
 commodare] . . . re U 23 stimare U nunt] no U 24 adtestatur Cm2y
 adtemptatur UG 26 significauit Cou significauit A UG Til Har athanasii UG

byteros quam etiam diacones, quod Arri heresem sequerentur, ecclesia eiecit. ex quibus nunc quidam extra ecclesiam catholicam foris positi dicuntur sibi conciliabulum inuenisse, quibus adgeneratur etiam Georgius in Alexandria per litteras communicare. quare ergo potest pax esse, tranquillissime imperator, si exhibitis episcopi, ut nunc per Italiam factum est, eugantur talium sententiis obedire?

5. Accipo aliud. quia tranquillitas tua patienter admittit. manent legatorum litterae, qui ad elementium tuam fuerant destinati, quae nuper uenerunt. quibus significant [propter turbationem] quidem omnium ecclesiarum se quidem ante succumbere sententiis Orientalium noluisse, proposuisse tamen conditionem, ut, si idem Arrii haerem condemnassent, hoc genere inclinati eorum sententiis obedirent. placitum, ut ipsi significant, scriptura teste firmatur, itur in concilium, accipiunt enim deliberatione responsa Arri doctrinam se damnare non posse, Athanasium, (quod solum exigebant, communionem esse priuandum). hinc iam elementia tua hoc quoque consideret, recte catholicae religionis iure seruat an hominis causa debeat diligenter exensseque tractari.

6. Unde iterum atque iterum mansuetudinem tuam et animum tuum deo deuotum rogamus per eius uirtutem, qui se, in defensione tua quantus sit, numeris mortalibus adprobauit, ut habens ante oculos eius beneficia, qui imperium tuum in omnibus regit, hanc in coetu episcoporum diligenter facias omni cum consideratione tractari, ut pacatis per te deo fauente temporibus, tranquillitate

24 cf. *epist. Libelli Me /rater* (Vat 1350 M)

1 diaconis G	Arrii Hai arrii UGy	2 ecclesia	ecclesia A, praem.
se UG edd. dn Cm2	4 alexandriam A	5 pax potest Cy	exhibitis
episcopi Cm2y Hai	nxbibitis (nxbibitis A)	episcopis ATCm1	exhibiti epl UG
9 quan G	destinatae G	10 turbationem U	turbationem A
12 conditioe A	idem y	13 arrii UGy	haerem A
haerem U; cf. supra l. I	se (essent Hai)		
inclinati (inclinando Cm2)	eorum a obuolte UG Cm2	15 concilium U1	Arrii
Hai arrii UGy	16—17 [uncl—priuandum] UG Cm2, om. ACm1	17 nominatione U	
19 nrmussoqu A	20 adque A	mansuet. . . .	inim U m]
om. U atqum y	21 deumum] deditum UG	ingit UG	uirtute . . .
22 sit y Har als AUTlBai	ad	habens U	23 inum . . . .
24 laeit	shleratione U	laeit Lat Har	25 tractat] tentari UGTl
lanum	tranquillitain U		

tus consentiente, sic omnia discutiantur, ut, quae ludio
sacerdotum dei confirmata constiterunt omnes in expositionem
fidei, quae inter tantos episcopos apud Nicheam praesente sanctae
memoriae patre tuo confirmata est, universos consensisse, cum
exemplo possint in postera custodiri, ut ipso saluator, qui desuper
mentis tuae propositum inluetur, in tanta rerum expeditione lac-
tetur causam fidei et pacis etiam rei publicae necessitatibus non
inmerito praeposuisse. ad exorandum igitur inansuetudinem tuam,
ut benigno animo allegationes nostras audire digneris, fratrem ei
episcopum memi sanctum virum Lucilem cum Paneracio pres-
bytero et Hilario diacono placuit proficisci. quos credimus de
elementia tua ad pacem omnium ecclesiarum catholicarum non
difficiliter posse conciliari impetrare. dei omnipotentis elementia
te nobis custodial, clementissime (ac religiosissime) Augusto.
EXPLICIT.

VIII.

INCIPIIT EXEMPLUM EPISTOLAE CONSTANTII IMPERATORIS AD
EPISCOPOS ITALOS, QUI IN ARIMINENSI CONCILIO CONUENERUNT.

Epistola Con-
stantii ad
syn. Arimi-
nensem
(336).

Uictor Constantinus Maximus triumphator semper Augustus
episcopis.

1. Continent priora statuta, venerabiles, sanctimoniani legis
rebus ecclesiasticis niti, talis superque perspeximus litteris ad
mostram prudentiam talis isdem oportere operam dare, cum pro-
fectu et episcoporum id officio congruat et salus omnium longe la-

1 discutiantur Cmc2y discutientur A disc . . . . U quae] add. Inerat UG
2 confirmata] add. cum l'G plerique add. conuenerunt Eng conuenerunt A con-
stiterint Cmc2 constituerint L'U Tal conuenerit Bae Con Har expositione Ubi
3 nihilum U Nicheam Hae 5 posini A possent l'G 6 lactetur] add. te UG
8 propositum ACml A in mg.: Lucile epus paneracius pbr hilarius die legat
directi sunt 10 praesentia UG 10 presbytero meo U 11 hilario A
quod si 12 catholicorum A 13 consilium UG 14 te nobis] tenebris A
ac religiosissime] UG Cmc2 edd., om. ACml 16 Eiderunt epistolam secundum
Fab uel Cox Baronus ad a. 339 n. XII Rinius l 477, Ed. regia lll 190 sq.,
Labbe-Consart ll 793 sq., Hardoin l 71, sq., Celsi ll 896 sq., Mansi lll 297
17 CONSTANTINI ACml 18 ARIMINIA conuenerant TC Cou 19 con-
stantinus ACml 20 episcopus A 21 statuta Fed istatuta A instituta Cy
22 ecclesiastici A perspeximus A 23 aeternam Cy uestram AS isdem y
com A pelecto A

teque populorum hoc fundamine reboretur. sed res advenit et
tuta rursus existere. non enim aliquis definita geminari superfluum
indiebat, cum rebus consuerit admonitio augere eumulum dili-
gentiae. his ita se habentibus de fide atque unitate tractari debere
eugnoseal sinceritas uestra et operum dari, ut ecclesiasticis rebus
erde competens praebeatui. discurrat nanique eunetorum prespe-
citus ubique populorum et concedia fida seruabitui, cum pruitus
unputalis de huiusmodi quaestionibus eunetis sectanda commouit.

2. Res ista non debet intentionem animi longius propagare; non
enim ite Orientalibus episcopis in ecclesie vestro patitur ratio aliquid
definiri. proinde super his tantum, quae ad ues pertinere eugnesceit
granitas uestra, tractare debebitis et completis celeriter uniuersis
consuiente consensu itrem mittere aut eunetatum meuni, ut pru-
dentius uestrae prioribus litteris intimauimus. praedicti enim
peterunt omnibus, quae eisdem Orientales proposuerint, respondere
uel tractare de hile, ut exitu competenti omnis quaestio terminetur
et ambiguitas sopiatur. quae cum ita sint, aduersus Orientales
nihil statuere nos oportet. aut si aliquid uulueritis contra eosdem
praedictis absentibus definiri, id quod fuerit usurpatum, inite
manesret effectui. non enim ulla uires habere poterit definitio,
cui uestra statuta testantur iam nunc robur et copiam denegari.
quae cum ita sint, moderatione religionis uenerabiles antistites
econsentanea debitis ueneranda perficere, ut id, quod religie
postulat, explicetur et, quod uuliri prohibet ratio, nullus usupet.
diuinitas ues seruet per multos annos, parentes. EXPLICIT. DATUM 25 f. 25¹
V. KAL. TUNIAS EUSEBIO ET YPATIO CONSS.

t statuta Fed istatuta A trahitulu Cy 2 non eulin] noeuim A gemi-
nari] examinar] susp. Cou 3 indicabi Cy indicauit A crebra S¹S² Con crebra
(a uas.) A rebns CFab 5 ilare Cou 6 discurrat y discurrat A 7 seruatur A
8 de Fed de rebns Cou ne AT nec Fab de huiusmodi idem quod de talibus re-
bus eunetis Cy euneti A sectanda Con sectando A commouit (sc. sin-
ceritas uestra) commoueri Con 9 ista y ito A debet] add. ita y longius
om. CFab 10 aliquid A 11 nos] hoc ACm1 12 debella Cou 19 praedictis Cy
proditis A fueit (t uas.) A 20 eunescet y eunescit A effect A ullos
ex illas Cm1 illa Cm2y 21 robur Cm2y copiam Con cupia A 22 uenera-
bilibus y 24 audere susp. Cou ratio] C in mg., om. Con 25 parentui A
DATUR V (sic, non VI) KAL (K ex R) etc. A datum VI. kal. C K. (= carissimū)
datum VI. kal. y

IX.

1.

INCIPIT DEFINITIO HABITA AB OMNIBUS CATHOLICIS EPISCOPIS,
PRIUSQUAM PER TERRENAM POTESTATEM TERRITI HERETI-
CORUM CONSORTIO SOCIARENTUR IN CONCILIO ARMINIENSI.

Es actio
syn. Arimi-
nenis (1599).

Cod. VII

2-4

Definitio
homosus-
titarum.

(3) Sic credimus placere omnibus posse catholicis a symbolo
accepto recedere nos non oportere, quod in collatione apud omnes
integrum recognovimus, nec a fide recessuras, quam per prophetas
a deo patre per Christum dominum nostrum docente spiritu
sancto et in euangelis et in apostolis omnibus suscepimus, et per
traditionem patrum secundum successionem apostolorum usque
ad tractatum apud Nicheani habitum contra heresim, quae tunc
temporis exurrexerat, posita nunc usque permanet. quibus om-
nibus nec addendum aliquid credimus nec minui posse manifestum

2 Ediderunt definitionem secundum Fab nel Ccu Baronijs ad a. 339 n.
XVI sq., Binius I 478, Ed. regio III 192, Labbe-Cottart II 793, Hardouin
I VII sq., Cotelii II 897 sq., Monsi III 293 sq. 3 DEFINITIO add. catholica y
4 TERRAE NAM A 7 nos recedere Cy 10 test. et ut ACmly 11 traditione A
13 posita ACmly positum y

13

INCIPIT PRAEFATIO.

Placuit est in consilio habito, in quo credimus posse placere omnibus
catholicis, [ut] a symbolo accepto recedi minime non debere, quod in collatione
apud omnes integrum recognovimus, nec a fide nos recessuras, quam per pro-
phetas a domino deo patre per Christum dominum nostrum docente spiritu
sancto in euangelio et apostolis omnibus suscepimus per traditionem patrum
secundum successionem apostolicam, quae apud Niciam tractata [sunt]
contra hereses, quae eo tempore exurrexerunt, proposita est (et) nunc quoque per-
manet. quibus a nobis omnibus nec addendum aliquid credimus nec minuire
posse manifestum est. placuit ergo nihil novum fieri, 'eobstantis' quoque, quod 2

J = Cod. Bodleianus a Muc. 101 s. VII (l. 62*).

Ius = G. Voellus et H. Justellus, Biblioth. Inis can. I (1661) 304.

17 ut J Ius, del. Eng symbolo Fed einodo J Ius 18 quam Fed quae
J Ius 19 nostrum] n J, om. Ius 21 successionem Fed traditionem J sunt
del. Fed (in) tractatu contra—proposita nunc Eng 22 proposita Fed praepo-
situm J Ius et add. Fed 23 nihil J Ius nuncum Ius eobstantia J
quoque om. Ius

est. placet ergo nihil novum fieri, 'substantias' quoque nomen et rem, a multis sanctis scripturis insinuatam mentibus nostris, optinere debere sui firmitatem, quam rem enim suo nomine ecclesia catholica cum doctrina deisica semper confiteri et profiteri consuevit.

2 insinuatam γ

Graeci dicunt 'usiam', nomen quidem in multis sanctis scripturis insinuatam mentibus nostris obtinere sui debere (firmitatem) * * * * *

6 scribitur J 7 firmitatem add. Fed

Textus narra-
tius.

2.

Itaque definitioni omnes in unum catholici conspirantes subscripserunt. (4) eodem in concilio postquam statutum est nihil debere paternam nimis traditionem, etiam, qui contra hanc veniebant, omnium in unum conspirantium spiritali voce sunt dominati, cuius tractatus hoc est exemplum.

1. Damasio
hæreticorum.

3.

13

EUSEBIO ET YACIO CONS.

XII. KAL. AUGUSTI.

Cum apud locum Arianensem episcoporum synodus fuisset collecta et tractatum fuisset de fide et sedisset animo, quid agi deberet, Grecianus episcopus a Calle dixit: |¹ Quantum decuit, fratres carissimi, catholica synodus patientiam habuit e piam ecclesia totiens (se)

3 In A textus narrativus falsa scriptura continuacem Delinzione continetur est 15 Ediderunt damnationem secundum Fab nel Con Baronius ad a. 349 n. XVII Hardouin I 711—714, Coleli II 828 sq., Mansi III 299 16 EUSEBIO A 18 collecta Cy collectus A 20 decuit (προσῆκον) Cou dicunt ATC Fab 21 plani] add. se Con pia—tutens exhibuit (se. patientiam) Eng ecclesia Con ecclesiam AC Fab se add. Fed

ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ.

Ἐως προσῆκον ὦν καὶ ὀντατόν, ὡς ἐλεγοῖται μὲντατοι, ἡ καθολικὴ αἵρεσις καὶ ἡ ἀγία ἐκκλησία τῇ ἰδίᾳ ὑπομονῇ καὶ ἀνεξικακίᾳ ἤνεγκεν ὅτι ἀγεννώς

22 Textus graecus traditur apud Athenas, de syn. II (p = cod. Parisinus graecus 474 s. XI; s = cod. Basiliensis graec. A. III. 4 s. XIV; Man = ed. II 77 24 ἀγεννῶς s

exhibuit iuxta Ursacium et Valentem, Germinium, Galium, qui
 iudicans mutando, quod crediderant, omnes ecclesias turbauerunt
 et nunc eunantur heretrum animum suum inserere animis Christi-
 anis. subintrare enim uolunt tractatum habitum apud Nicheam,
 3 qui positus est contra Arrianam heresim et ceteras, adtulerunt
 nobis praeterea conscriptam fidem a se, quam recipere nos non
 licebat. iam quidem heretici antehac nobis pronuntiati sunt et
 multis diebus est conprobatum. quos et ad nostram communionem
 non admissimus uoce nostra damnantes eos praesentes. nunc iterum
 10 inquit uobis placet, iterum dicite, ut singulorum subscriptione fir-
 metur, uiniuersi episcopi dixerunt: 'Placet, ut heretici superscripti
 damnentur, quo possit ecclesiam fide iuconferre, quae uere catho-
 lica est, in pace perpetua permanere'. EXPLICIT.

1 iuxta] erga Con   6 a se fidem Cy   7 ante ac A   pronuntiati Cy
 pronuntiale A   11 superscripti] ss AC

ὁ ὁμοῦσιον καὶ Οὐδῶρι καὶ Γάβρι καὶ Γερμίνιον καὶ Αἰζέτιον οἵτινες ἄλλοτε
 15 ἄλλα φρονοῦντι· πάσαι τῆς ἑκκλησίας ἀντιτάραξαν, οἱ καὶ τὴν ἐπιχειρήσαι
 ἰστολήμασαν· ἰδοὶ αἱρετικῶν λογισμοὶ τῇ τῶν ὀρθοδόξων πίστει σιγῆσαι καὶ
 καλῶσαι· ἡν ἐν Νικαίᾳ οὐνοδον, ἥτις ἀντίπαχος· ἀπάρχει τῇ τῶν Ἀρριανῶν
 αἵρεσει, ἔξωθεν ἰδὼν ἡμεῖς καὶ ἄλλοτριωμένη τῇ· ἀγνωσίᾳ· ἐκκλησίας
 συγχρηστῆσαι πίστιν προσφέροντες, ἥτινα ἡμεῖς διέξασθαι ἀθέμιτον ἡγήσα-
 20 μεθα. Ἐκταῦτα γὰρ αὐτοὶ αἱρετικοὶ ὄντες καὶ πάντα· φρονοῦντες· καὶ
 τὴν ἀπειδεχθῆσαν. οὗς πρός τὴν ἡμετέραν κοινότητα ἀνελθεῖν οὐκ ἐπιτρέπομεν
 ἢ ἰδὼν φωνὴν παρόντα· αὐτοὺς κατακρίνοντες καὶ κατακρούοντες· πῶς τοῖς
 ὡς δοκεῖ, ἀποφύνασθε, ἡ αἰεὶ· ἐκείνου ἡ γνώσις· ἐκ τῇ· ὑπογράφῃ· ἐπὶ
 βιβλίῳ, ὁμοθυμαδὸν οἱ ἐπίσκοποι γράσκοντες· 'Οἱ προειρημένοι ἐχθροὶ καθαι-
 25 ρεθῶσιν, ἵνα ἡ καθολικὴ πίστις ἐν ἰερῇ διαμείνῃ'.

14 γερμίνιον p³   17 οὐνοδον p. a. c.   20 πάντα p   21 ἐπιτρέπομεν p
 22 κατακρίνοντες Μαα κατακρίνυτες p³

SERIES B.

I.

Praefatio.

Con 1

1. Sancto spiritu plenas Paulus apostolas ad Corinthios ita loquitur: manet autem fides, spes, caritas. magnam consummandae unitatis sacramentum ita triplici humani sensus affectione complectitur. reliquarum autem rerum sine officia sine dona, in quibus nunc pro parte versamur, abolenda significat, nam aduentu domini nostri Iesu Christi ecclesiae concilii perfectio inueniatur. corruptione enim nostra in aeternitatis gloriam transformata hoc, quod nunc esse aliquid creditur, non erit, quando tribui coeperit, 10
 2 quod, cum est, semper aeternum est. uerum fidei, spei, caritatis hoc meritum est, ut mortis debito corporibus dissolutis semper maneant nec unquam desinant et, cum omnia in humis pro parte sint, 1.94
 haec tamen sola perfecta sint. nam siue prophetiae nobis leuabuntur siue linguae cessabunt siue aeternitas destructa, tria illa superiora perfectionem inmutabilem consequuntur et nihil aut extrinsecus mutabuntur aut ultra, quam optinent, uberius adquirent. cum enim prophetias et linguas et scientiam ueritas absoluta depellit, fidem, spem, caritatem, expressendae aeternitatis tradens et paternos, ipsa, sicuti erunt, aeternitas ad- 20

4 f. Cor. 13, 13   7 f. 1 Cor. 13, 10   14 f. 1 Cor. 13, 8

1 SERIES A] cf. p. 43, 1 not.   3 praem. titulum INCIPIT LIBER SECUNDUS
 {SCI CP. c. SANCTI FAB, C add. scilicet sic in indice in sup.; uoces LIBRI scilicet hilarii
 pithauiensis episcopi reuera habentur in indici cod. A; Cou praem.: FRAGMENTA EX LIBRO SANCTI HILARII PICTAUIENSIS PROUINCIAE AQUITANIAE, IN
 QUO SUNT OMNIA, QUAE (quaeque C) ASTENDUNT (qua ratione add. Not in
 Sindien 1 197, quamvis add. Surin in Ponti controversii della questione del
 papa Liberio [1911] 91) VEL, QUOMODO, QUIBUSDAM (QUIBUSDAM A) CAUSIS,
 quibus instantibus sub imperatore constantio laetum est ariminiense concilium
 contra intermedum nicheni (necheni A) tractatus, qui inuenerat hereses com-
 pressas (compressas emi. Con comprehensas AC, n. Studien 1 198) erant, scilicet
 hilarii (s. hil. om. Emly; ATCy; de origine huius tituli n. Studien 1 128   4 ma-
 nent Cm? caritas magnam cons. nec. sacramentum, ita Fab consummande A
 5 ita] quo Cm? triplicem Fab affectione Cou affectione A affectionem
 CFab   6 completum A   9 corruptione A nostram A   10 aliquid esse
 CCou   11 uerum y nra A caritatis C caritas A   12 debitu] merito Cm
 13 pro y prae A   14 prophetiae C prophetia A   17 molabuntur y   18 obti-
 nent y optimi A obtinui TC   19 expressenda A   20 tradens et Cm? tradu-
 ceret ACM? sicut ipsa Cy

prehendit: et singularum quidem rerum idem beatus apostolus merita exigui honoris sui (ul) distinxit, ut intellegi promtum esset ceteris profectu augmenti caelestis abolendis non exiguo honoris sui tructu tria haec sola esse, quae maneant quidem.

2. Igitur deus iustitiae praemiis muneratur creditus ab ignorante, quod deus sit. atque ob id Abraham fides prima iustificat et Phananae filiam silentio dominum temtantis matris fides saluat et credentibus in nomine eius potestas in Iohanne tribuitur, ut ex illo nuli sint. magnum est fidei meritum et perfecta credentibus illo beatitudo, per quam genitis in corpore, (in) iniquitate, in aegritudine et iustitia et sanltas et ortus ex deo est. spes utru amoenitatem uitae mundialis et bona saeculi quiescentis in his, quae a deo disposita emfudit, exsuperat praesentium damno futurorum lucra meritura; quam domini tali praemio munemtur: omnia, qui retiquerit domum vel fratres vel sorores aut matrem aut filios aut agrum propter nomen meum, centuplum accipiet et uitam aeternam possidebit. egregia uirtutum dei testis fiducia expectationis suae, praesentia quaeque in nulla et incerta despiciens, futura uero ut aeternus et praesentia adprehendens sed quamquam mansurae fidei, apei, caritati parem gloriam idem apostolus tribuat et unequaliter inuulnabiles eas esse significet, caritatem tamen praestare ceteris superioribus indieat. per hanc enim quodam uinculo deo suscepti amoris adnectimur sitque indiuidua ab eo uoluntas nossem semel nomini eius caritate pietatis infusa, a qua non gladius, 99 non] fames, non nuditas separabit, per quam ira, aemulatio, am-

5 cf. Hebe. 11, 6 6 cf. Rom. 4, 3. 9 7 cf. Matth. 9, 20—23. 15, 22—28
8 11. Iub. 1, 12 14 Matth. 19, 29 21 cf. 1 Cor. 13, 13 25 cf. Rom. 8, 35

1 apostolus A 2 merita] add. ratione Cou ni add. Eng 3 protectu
4 Cou priferia A prophetis TCPab augment Cy 4 fratris A esse y
5 esset A esset C quidem] quandoquidem Cm2 eadem susp. Cou 5 praenunt
6 numeratur. 7 Cou primus numeratur C a. e., Pab creditus C credimus A 6 adq.
8 ubi A 7 Phananaeae y temptantis Cm2 temtante A tidesatual A
9 in corpore Cm2 all. in praeam. Cou 11 sanclitas Cmt hortus A 12 mundi-
13 alis y mundi alii C mundialis A bona y boni A quiescenti com. Cou
14 disposita A 14 praemio A 16 matrem Cy ualres A filius A
17 centuplum Cy 18 possidebit A 19 quaeque A 20 sed y ei A
21 caritatis A tribuat ACmt 22 caritate A 23 indicat C Cou radical AFab
24 separant A Cmt

bitio, iniquitas, luxus, cupiditas comprimuntur, neque indebito, cum maneat fides, spes, caritas, maior horum est caritas, per quam adiunctos inaccessibili in dei nomine affectu nulla vis saecularium motuum aut dissolvit aut dimidit.

3. Et huius tantae, tam gravis apostolicae auctoritatis ego quoque inter ceteros, si quid mihi post eius loci est, testimonium reddo per hanc caritatem repositam nobis ante tempora saecularia in caeli
2 spem adsumtis, et homini dei ne diuini lesi Christi adhaerere iniquorum societatem et infidelium consortium respiciens, cum ipso florere bonis saeculi, otio domestico frui, commodis omnibus redun- 10 dare, familiaritate regia gloriari et esse laici episcopi nomine, singulis uniuersisque et publicis et privatis in ecclesiae dominatu grauium officii par ut retrahi potestas dabatur, si modum veritatem euangelicam laetate corrumpere, conscientiae ratum blandimento ignorantiae consolaretur, iudicii corruptelam excusatione alieni arbitrii de- 15 lemlerem, hereseos piaculo non lile inca, quae utique esset obnoxia, sed simplicitate ignorantium non teneret, probitatem sub difficultate publicae intelligentiae mentiret. haec enim (in) simplicitate
4 cordis per fidem et spem Christi caritas manens non tulit. et enim ob apostolo acceperim: non enim acceperim 20 spiritum formidinis, et cum de domino dicente dilu- cissimus: omnis, qui confitebitur me coram [eum] hominibus, et ego confitebor eum coram patre meo, qui est in caelis, et per eumdem dictum esset: beati, qui persecutionem pati- 25 untur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum; beati estis, cum vos maledicent et persequantur et dicent omne malum aduersum vos propter iustitiam; gaudete et exultate, quoniam merces uestra co- 30

2 cl. 1 Cor. 13, 13

20 cl. Rom. 8, 15. et Tim. 1, 7

22 Matth. 10, 32

25 Matth. 5, 10—12

3 motu A

5 auctoritatis A

7 caelis ACmI

8 adsumit ACmI

10 bonis saeculi corr. Con nobis saeculi ACmI nobis in saeculo CmsI

14 latitatem A

16 tidi meā ACmI esset y esse A

17 difficultate ACmI

18 in add. Con

simplicitate Con simplicitate ATC

21 cum de domino Con cum dno de A

de om. C

23 cum del. Cy

28 persequuntur C persecuntur A

piosa est in caelo, non potui praeferre ambitionem in rebus
 silentio conscientiam iniuriosae pro dei confessione tolerantiae.

4. Praeferre igitur in conscientiam publicam opus temo graue
 et multiplex, diabolica fraude perplexum, hereticorum parte subtile,
 5 dissimulatione multorum ac metu praeludicatum, locorum, in qui-
 bus gesta res est nusque agimus, disparatione peregrinum, tempore
 antiquum, silentio novum, pridem simulata rerum pare praeteritum,
 proxime impia fallacissimorum hominum calliditate renouatum
 hocque, quo etiam in Romani imperii negotiis quies carpitur, rex
 10 angitur, palatium feruet, episcopi circumcursant, officiales magistri
 militum, aduersus apostolicos viros officiorum omnium lestatione
 turbatur. ita ubique agitur, trepidatur, instatur, ut plane iniqui-
 tatem huius adsertionis optinendi labor et cura prodiderit. Enimuero
 15 uersari in sermone hominum iam diu memini quosdam sacerdotum
 dei ideo exulare, quod in Athanasium sententiam non ferunt,
 et hic error prope omnium mentes occupauit, ut sub nomine eius
 non satis uniuersis eorum dignam causam suscepti exilii arbi-
 trarentur.

5. Praetermitto autem, licet potissima regi sit deferenda
 20 iuuentia — quia enim a deo regnum est —, non tamen aequani-
 miter iudicium eius episcopalibus arbitris admitti, quia Caesaris
 Caesaris, deo autem reddenda, quae dei sunt. taceo imperatoris
 sublata causae cognitione iudicium, non queror extorqueri de
 absente sententiam, quamvis apostolo dicente: ubi fides est,
 25 ibi et libertas est pati istud simplicitas sacerdota-
 lis non debeat; sed haec, non quia contemnenda sunt, uerum
 quia his grauata sint subiecta, praeterea. quamquam enim
 ex his, quibusque in terris gesta sint, cognosci potuerit longe

3 sq. et. Phocad. c. Arrianos 1 21 et. Lnc. 20, 25 24 et. 11 Coe. 3, 17

1 perferre *Fab* ambitionem *Cou* ambiciosa *ATC* ambizioso *Fab* realu
 'Fab' 5 metum *ACm* 6 disparatione *Cm*? desperatione *ACm* 7 8 esbi-
 ditale *A* 9 hocque, quo y hoc quod qui *ACm* hoc quo uel hoc quia *Cm*?
 (renouatum,) hoc quoque *Eng* 11 omnium y nominu *A* 13 labore *ACm*
 19 *A* in *mg*! 18 sacerdotes di exulauant qd sem athasist noluunt damnare
 deferenda y 20 et *A* 21 sententia *ACm* 23 ex his quibusque *Cou* (sed
 susp. ex his, quae quibusque) ex his quibusque *AC* ex aliquibus quae *Duchange* et
Wilmaet (*Rev. Bénéd. XXV* [1905] 228) quibusque = quibuscunque in terris
Bulteris Duchange et Wilmaet l. c.

aliud agi, quam existimabatur, tamen propensiore cura tria omnem
hoc volumini placuit exponere. raptim enim tunc haec per nos
ingerebantur, corruptio evangeliorum, degradatio fidei et simulata
Christi nominis blasphemica confessio. et necesse fuit in eo sermone
omnia esse praepropria, inconposita, confusa, quia, quanto nos
inpensiore cura audientium quaereremus, tanto illi pertinaciori
studio audientiae contraherent.

6. Incipiam igitur ab his, quae proxime gestu sunt, id est ex
eo tempore, quo primum in Arlatensi oppido frater et minister
[meus Paulinus, ecclesiae Treverorum episcopus, eorum se perditioni
simulationique non miscuit. et qualis fuit illa sententia, exponam,
a qua referens voluntatem indignus ecclesiae ab episcopis, dignus
exilio a rege est indicatus. atque hoc ita fieri non rerum ordo, sed
ratio ex praesentibus petita demonstrat, ut ex his primum confessio
potius fidei quam fautor in hominum intellegatur, ex quibus in eum, 15
qui adensus his non est, coepit iniuria.

7. Atque hoc etiam non inutiliter admonitio, ut ad omne huc
volumen diligens intentio adhibeatur. omnia enim sunt et sepa-
randa temporibus et distinguenda iudiciis et seceranda personis
et urbium diiudicanda virtutibus, ne forte tot epistolis, tot
synodis tunc frequenter ingestis pernicioso ante finem fastidio ex-
platur. agitur autem in his, quae cognitio dei expetenda sit, quae
spes aeternitatis, in quo perfecta veritas statim haeriat. et cum tam
gravis rei negotium tractetur, oportet et unumquemque his modis
ruram cognoscendis rebus inpendere, ut iudicio deinceps propriis
consistens opinionem non sequatur aliam. EXPLICIT.

2—7 cf. Hilari, c. Constanti, 2
fies 3 (infra p. 183, 19, 11. 15)

3 sq. 11. ep. synodi Sardicensis Bonigui-

1 curam ACm1 2 raptim Cm2 raptim A 3 quia y quas A 6 in-
pensiore cura y impensiores curas A pertinaciores A, Cae. 8 ex om. Cy
9 quo y quod A 10 Treverorum y A in ng.: In ipso narrare quae gesta
sunt de reo paulino epe 11 illi Fab ecclesia Eng 15 fautor in hominem
Cous pauni ia huius ACfab hominem ec. Athanasium 16 coepit iniuria Fed
coepit iniuria A coepit iniuriam S¹Cy 19 distinguenda A 21 ingestis Eng
(cf. l. 3) turgentis A laetis Cy 23 expectanda Fab 25 ingnoscendis Cy 10-
gnuscentis A

II.

1.

INCIPIT, EXEMPLUM EPISTULAE SYNODI SARDICENSIS AD
UNIVERSAS ECCLESIAS.Fragmentum
apologiticum
de fide et
Athanasium.

Cm II

Epist. syn.
sardicensis
Crisost.
talibus
(164, 4).

- 3 1. Multa quidem et frequenter ausi sunt Arriani heretici ad-
versus servos dei, qui fidem rectam et catholicam custodiunt, adul-

2 *Ediderunt epistolam secundum textum Coll. Antiar. Par. Labbe-Cossart*
II 679—684, Hordouin I 661—667, Coleti II 711—716, Mansi III 69—74; de
reliquis editoribus u. Praef. II A 4 et Studien I 33 6 adulteri | nā A

Sancta synodus secundum dei gratiam apud Sardicam collecta ex Roma,
Hispania, Gallia, Italia, Campania, Calabria, Africa, Sardinia, Pannonia,
Moesia, Dacia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Thessalia, Asia, Epiro,
10 Thracia, Europa, Palaestina, Arabia, ubique episcopia communiter catholicae
et apostolicae ecclesiae, dilectissimis fratribus.

1. Multa quidem et saepius ausi sunt Arriani adversus servos dei fidem
servantes rectam, adulterium enim submittentem doctrinam orthodoxam perse-

W = cod. Ueronensis LX n. VII.

Bal = ed. Ballerini (S. Leonis Opera III 596 sqq.).

7 *Textus cod. W translatulus est ex textu graeco (s. Praef. II A 3 et Studien*
I 21), qui differbat quidem a textibus Athanasii et Theodoriti, sed textus Theodo-
riti valde similis erat sardicam W de provinciis, ex quibus episcopi
conveniant, u. Studien I 64 sqq. 8 *Italię W* campanię IV *calabrig II*
9 epero W 10 *Europe foteo pro Rodope (s. Bal et Studien II 66 sqq.)* *arbia W*
ubique] *praem*, universis *Bal*, sed s. textum *grae.* 12 *multam W*

- 11 *ἡ ἁγία σύνοδος ἡ κατὰ θεοῦ χάρις ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα τοῖς ἀπασταχοῦ*
15 *ἐπισκόποις καὶ συλλειτουργοῖς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς*
ἐν κυρίῳ χαίρειν.

1. *Πολλὰ μὲν καὶ πολλὰκις ἐτόλμησαν οἱ Ἀρειομανῖται κατὰ τὴν*
δοῦλὴν τοῦ θεοῦ τὴν ἡμῶν πίστιν φυλαττέσαν τὴν ὁρθήν. νόθον γὰρ ὑπο-

14 *Epistula tradita graece ab Athanas. apol. s. Arrian. 44—49 (p = cod.*
Parisinus graecus 474 s. XI; s = cod. Basilienensis graecus A. III. 4 s. XIV;
Mou = ed. a. 1777) et o Theodorito hist. eccl. II 3 (ed. Parmentier); argu-
mentum narrat Sozom. hist. eccl. III 12; versio latina Theodoriti habetur apud
Cassiodor. hist. trip. IV 24 (variantes apud Parmentier). representamus textum
graeum secundum Athanasium συναχθεῖσα ἐν σαρδικῇ s. συναχθεῖσα] add.
ἀπὸ τῶν Ῥώμης καὶ Ἑλληνῶν καὶ Γαλλῶν, Ἰταλῶν, Καμπανίας, Καλαβρίας,
Ἀφρικῆς, Σαρδανίας, Παννονίας, Μυσίας, Δακίας, Λαβδανίας, ἄλλῃ;

terinam (namque) doctrinam inserentes orthodoxos persequi
 tentauerunt. in tantum autem nunc exsurrexerunt contra
 fidem, (ut) non religiosam pietatem id clementissimorum impera-
 2 torum lateret, denique gratia dei iunante etiam ipsi clemen-
 tissimi imperatores congregauerunt ex diuersis prouinciis et ciui-
 3 tatibus ipsam synodum sanctam in Sardicensim ciuitatem (et)
 fieri permisierunt, ut omnis quidem dissensio amputaretur, iniqua
 autem doctrina penitus expulsa pirtas sola, quae est in Christo
 hominibus, custodiretur. uenerunt enim ab Oriente episcopi

I namque add. Cm2y i nrm add. Eng; cf. infra II' et tertium graecum ordi-
 nos A 3 ut add. Cm2y id] Fed io A, om. γ 4 In his A Cm2 gratia dei
 inuocato (adiuuant) γ Cm2y gratiam adiuentes A 5 sam lam] add. 11 Cm2y
 iustitie Cm2y et add. Eng 7 iniqua Cm2 inqna A 9 hominibus A Fab ab
 omnibus Cm2 Con

qui temptauerunt. in tantum enim insurrexerunt aduersus fidem, ut etiam 10
 2 hostilitatem piissimorum imperatorum non laetati. igitur gratia dei subornante
 ipsi piissimi imperatores congregauerunt omnes ex diuersis prouinciis et ciuitatibus
 et sanctam hanc synodum apud Sardicam fieri permisierunt, ut omnis discordia
 percolletur, sola uero uera fidei xpulsa in Christi religio sola apud omnes seruetur.

12 ex Bal exaud II' 14 percolletur II' religioso sola II'

βάλλοντες; διδασκαλίαν τοὺς ὁρθοδόξους ἐλαίῳ ἐπιράθυσαν. τοσούτων 15
 δὲ λοιπὸν καταπαύσασθαι κατὰ τῆς πίστεως, ὥς μὴδὲ τὴν εὐσέβειαν τῶν ἐκλαβε-
 2 σάων βασιλέων λαθίην. τοιγαροῦν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ συνεργούσης καὶ αὐτοὶ
 οἱ εὐσεβέστατοι βουλαίς συνήγαγον ἡμᾶς ἐκ διαφόρων ἐκκλησιῶν καὶ πόλεων
 καὶ τὴν ἁγίαν ταύτην οἴκον ἐν τῇ Σιρδίων πόλει γενέσθαι δευκάκιον, ἵνα
 πᾶσι μὲν διχόνοια περιοριεθῇ, πίστεως δὲ κακοκοπίας ἐξελασθήσῃ ἢ εἰς 20
 Χριστὸν εὐσέβεια μόνῃ παρὰ πάντων φυλάττηται. ἦλθον γὰρ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς

Δακίας, Μακεδονίος, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, Ἑπείρου, Θράκης, Ρωδοῦ, Ἰσθμίου,
 Ἀσίας, Κάριας, Βιθυνίας, Ἑλλησπόντου, Φρυγίας, Πισιδίας, Καππαδοκίας,
 Πόντου, Κιλικίας, Φρυγίας, Ἰλλυρίας, Ἀρμενίας, Λυκίας, νήσων Κνέιδων,
 Αἰγέαιον, Θηβαῖος, Αἰθίως, Γαλιλαίας, Παλαιστίνης, Ἀραβίας Θεοδ. παντα-
 30 τοῦ Θεοδ. 15 καθολικῆ;] add. καὶ ἀποσταλικῆ; Θεοδ. 17 ἀρειομαρτυρεῖ
 οἱ Ἀρ. ἐπὶ ὁμίλῳ Θεοδ. (A), Cass 18 νόθην s

16 μὴ δὲ p εὐσέβειαν] ἀκοήν Θεοδ anditus Cass εὐλοβίστατον]
 εὐσεβιστάτων p θεοφιλειστών Θεοδ. 18 εὐσεβέστατοι] θεοφιλέστατοι
 Θεοδ. (A) 19 Σαρδίων Μον. ἐπὶ τῇ Σαρδέων (σαρδικηνόων B Sardicensiom
 Cass) πόλιν Θεοδ. 20 ἐξελασθήσῃ (s prius est postea i ras.) p εἰς] add. 10ν
 Θεοδ. 21 παρὰ πόσι Θεοδ. apud omnes Cass καὶ οἱ om. Θεοδ. Cass

cohortatione exaltati piasimorum imperatorum maxime propter
 1,96^r ill, quod frequenter [in inurmuratione fuit, id est (de) dilectissimis
 fratribus nostris et coepiscopis Athanasio, episcopo Alexandriae,
 et Marcello, episcopo Ancyro-Galatiae. arbitramur autem
 5 etiam ad vos ipsos peruenisse eorum calumnias et aures uestras
 tenuisse eos commouere non dubitamus, ut aduersum
 innocentes quidem, quae dicunt, credatis, accleratae uitem
 heresis suae suspicionem legant. sed non diutius haec illis
 facere permissum est; est enim gubernator ecclesiarum dominus,
 10 qui pro ecclesiis et pro omnibus nobis mortem sustinuit et

2 de add. Cm? 4 acyrogalatiae (Ancyro-galatias) A Ancyrae Galatiae
 Cm? arbitramur A 6 dubitamus Cm? dubitauimus Ap dubitauimus Cm? 8
 heresis Fed hereses A haereseos γ

uenerunt enim et de Oriente episcopi cohortati et ipsi a religiosissimis impera-
 toribus principibus ob ea, quae rumigebantur frequenter (de) dilectissimis
 fratribus nostris et conministris Athanasio, episcopo Alexandriae, et Marcello,
 episcopo Ancyrae Galatiae, et Asclepi. tolle enim ad uos peruenierunt de his
 15 occurrentibus, tolle et uestros oculos temptantem moueri, ut ea, quae aduersus
 innocentes dicunt maledici, credantur ac quae molestissimae heresis suspicionem
 abscondant. sed non diu haec perpetrare permisi sunt; est enim, qui praestat
 patrociniū ecclesiis dominus, qui pro his et nobis omnibus mortem sustinuit

12 de add. Bal 11 Asclepi Bal apx W' peruenire Bal 16 credantur
 Bal credantur W ac Fed bgr W et Bal molestissimae] acclerissimae eoni.
 Bal suspicionem Bal

Ἐκείνοι ἐπίσκοποι προεργάσθητε καὶ ἡμεῖς παρὰ τῶν ἐκταρασσάτων βασιλέων,
 20 μάλιστα δὲ ὡς ἐθρόνουν πολλὰ καὶ περὶ τῶν ἀγαθῶν ἀδελφῶν ἡμῶν
 καὶ συλλειτουργῶν Ἀθανασίου, ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Μαρκέλλου,
 ἐπισκόπου τῆς Ἀγκυρογαλατίας, ἰσως γὰρ καὶ εἰ; ὑμεῖς ἐφθάσαν
 αἰτίων αἱ διαβολαὶ καὶ ἰσως καὶ τὰς ὑμετέρας; ἀκούεις ἐπεχείρησαν
 παρασκεῖσθαι, ἵνα κατὰ τὴν τῶν ἀθῶων, ἡ λέγουσι, πιστεύσῃς, τὴν δὲ
 25 τῆς μοχθηρίας αἰτίων ἀλγέσας; ὑπόνοιαν ἐπιτιμῶσιν. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ ταῦτα
 πικρῶς συνεχωρήθησαν. ἔστι γὰρ ὁ προϊστάμενος τῶν ἐκκλησιῶν κύριος, ὁ οὗτος

19 ἰσως γε 20 ὡς Theod ἐθροῖλλον Man 21 Ἀθανασίου] add.
 τοῖς Theod Μαρκέλλου] add. τοῦ Theod 22 Ἀγκυρογαλατίας] add. καὶ
 Ἀσκληπιά τοῦ Γάλης Theod ὑμῶς] add. αὐτοῦς Theod Cass 23 αἰτίων
 om, Theod Cass διαβολ. . s γε, καὶ om, p καὶ ἰσως] ὡς Theod ὑμετέρας;
 Theod Cass 24 πιστεύσῃς p πιστεύσῃς Theod 25 οὐκ (οὐ in ras.) p

propter eas ecclesias asserunt in caelos omnibus nobis tribuit.

2. Olim quidem scribentibus Eusebio, Mari, Theodoro, Theogenu, Ursatio et Valente Iulio consuecendi nostra, Romanae ecclesiae episcopo, aduersum praedictos coepiscopos nostros — dicimus autem Athanasium et Marcellum — scripserunt et ex aliis locis a (episcopi), ut (testificarentur innocentiam Athanasii co)episcopi nostri; quae autem ab Eusebio facta sunt, nihil aliud quam falsitatis

1 uoluit] bonis t'm] 2 consuecendi A Mari Fed mario A? theodoro (pt. n ex u, lert. u in ras.) A Diognitius = Theognitius (infra p. 111, 6), Theogenes (W), Theogenius; (Athau. et Theod.), Theogenius (Soer. h. e. I 8); facti episcopi Nicaeae Bithyniae Thognio Cui? 3 scripserunt et Eng et scr. Cou ut scr. A 6 (episcopi, testantes (ut ut (testarentur) Coa, ut (testifica- untum) Fed) innocentiam Athanasii (u) episcopi Coa n) episcopi AC

et propter eas ascensum ad caelos vobis omnibus dedit.

2. Nunc itaque scribentibus Eusebio, Mari, Theodoro, Theogene, Ursacino, Valente, Minophanto et Stephano Iulio consuecendi, Romanae ecclesiae epi- 19 scopo, aduersum praedictos comministros nostros, hic est Athanasium episcopum Alexandriae et Marcellum episcopum Amyrae Galatae nec non etiam Ascliam episcopum Gazae, scripserunt et de aliis patribus ipse op adhibentes quidam testimonium sinceritati comministri nostri Athanasii, facta autem Eusebij et

8 propter eas Bal propterea II; cf. Theod 9 olim Bal ol II Mari—Theogene (cf. p. 111, 15)] merritheo doioi heo II 10 minophanto ex Μητροφάντι consuecendi W innocua W 11 ho W'm] 12 adibentes II'

ταύτων καὶ πάντων ἡρώων θάνατον ὑπομένειν; καὶ δι' αὐτοῦ τὴν εἰς οὐρανὸν 13 δόξαν πᾶσιν ἡμῖν δαδασκῶς.

2. Ἰδίαι μὲν οὖν γραφάντων τῶν περὶ Εὐδόξου Ἰουλλῶ τῷ οὐλλειοισιγγῷ ἡμῶν, τῷ τῷ; Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ ἐπισκόπῳ, κατὰ τὸν προειρηγμένον οὐλλειοισιγγῶν ἡμῶν — λέγοντες δὲ Ἀθανασίου καὶ Μαρκέλλου καὶ Ἀσκληπιά — 19 ἔγραψαν καὶ οἱ ἀπὸ τῶν ἄλλων μεγάλων ἐπισκόπων, μαρτυροῦντες μὲν τῇ καθ' ὁρᾶται τοῦ οὐλλειοισιγγῶν ἡμῶν Ἀθανασίου, τὰ δὲ παρὰ τῶν περὶ Εὐδόξου

15 πάντων] praeem, ἐπὶ Theod δι' αὐτὰς Theod propter eas Cass δι' αὐτῶν toti, Jülicher apud Parnianiei οὐρανὸς Theod Cass 17 ἔγραψαν ut περὶ Εὐδόξου καὶ Μάρου καὶ Θεόδωρου καὶ Θεοδόσιου καὶ Οὐδόσιου καὶ Οὐδέλτα καὶ Μητροφάντου καὶ Στέφανου Ἰουλλῶ sic, Theod 18 τῷ om. Theod 19 Ἀθανασίου] add. τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Theod Μαρκέλλου] add. τοῦ ἐπισκόπου Ἀγκυρογαλατίας Theod Ἀσκληπιά] add. τοῦ Γάδης Theod 20 ἔγραψαν] add. δὲ Theod τῷ] praeem, ἐπὶ Theod

et mendacii fuisse plena, nam etsi ex eo, quod uocati sunt a Iulio 2
episcopo, carissimo fratre nostro, noluerunt, clarum noluisse eos
uenire ex ipsis litteris, quibus eorum mendacia detecta sunt;
nonissent enim, si habuissent fiduciam eorum, quae gesserunt
3 aduersum episcopos nostros, licet etiam ex his, quae fecerunt
in isto sancto et magna concilio, manifestiora falsitatis suae com-
menda prodiderunt, uenerunt enim et ad Sardienensium ciuitatem 3
et uidentes Athanasium et Marcellum, Aclepium et alios
timuerunt uenire ad iudicium, et non semel neque iterum, sed

1 et mendacii et mendacii C emendatilis A plena plenā A, add, allu-
mantes Cm2 etsi γ αl A ex del, Eng quod Cm2 quo ACmly 2 noluerunt,
claruit Eng noluerunt (uenire), claruit Fod claruit noluerunt A claruit Cy 3 uer-
nise Cy litteris A δ licet] tamen Cou his] ipsis γ 3 Aclepiam Cy

10 eius uocorum nihil aliud nisi mendaciis et calumniis plena, et licet ex eo, quod 2
uocati sunt a dilecto nostro et [ad] consacerdote Iulio, noluerunt occurrere et ex
his, quae scripta sunt ab eodem Iulio, manifestata sit ipsorum calumnia — ueni-
rent enim, et confidissent operibus uis et factis aduersus fratres nostros et con-
uincistros —, tamen ex his, quae fecerunt in hac sancta et magna synodo, mani-
13 festiorem suam laetionem demonstrauerunt, occurrentes etenim apud Sardiniam
et uidentes fratres nostros Athanasium, Marcellum et Aclepium timuerunt ad
iudicium uenire et non solum semel et his, sed saepius uocati non responderunt

10 mendaciis Bal mendacium H' plenam W 11 delicto H' ad del, Bal
noluerunt Bal 12 his Bal in W manifestata Bal manifestat W, forl. mani-
festa 14 manifestiore W 17 solum om. Bal

γερόμενα μηδὲν ἔτιγον ἢ φεύδῃ καὶ σπουδασιᾶς εἶναι μετὰ. καὶ εἰ καὶ τὸ μὲν 2
λίστα ἐκ τοῦ κληθέντος αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν καὶ συλλειτουργοῦ
70 'Ιουλίου μὴ ἀπαντήσας καὶ ἐκ τῶν γραφέντων παρὰ τοῦ αὐτοῦ 'Ιουλίου
φανερὰ τοῦτον ἢ σπουδασιᾶς πέφηεν — ἦλθον γὰρ ὃν, εἴπερ ἐδόξουν οἱ;
ἐτραῶς καὶ πεποιθήσας κατὰ τῶν συλλειτουργῶν ἡμῶν —, ὅμως καὶ ἐ-
ὄν πεποιθήσαντες ἐν ταύτῃ τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, φανερωτέρας τὴν
ἐαυτῶν σπουδὴν ἀπέδειξαν, ἀπαντήσαντες γὰρ ἰς τὴν Σερδῶν πόλιν, ἰδόντες 3
75 τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Ἀθανάσιον καὶ Ἀδάμελλον καὶ Ἀσκληπῆα καὶ τοὺς
ἄλλους, ἐφοβήθησαν εἰς κολαίην ἐλθεῖν. καὶ οὐχ ἅπας οὐδὲ δυνάτεον, ἀλλὰ

18 μηδὲν οὐδὲν Theod μετὰ (o in ras.) p all, καὶ om. Theod
19 ἡμῶν om. Theod Cass 20 μὴ — 'Ιουλίον om. α αὐτοῦ] add, ἐπιστάτοιοι
Theod 23 ἀγία καὶ μεγάλη (α καὶ μ in ras.) p 24 σερδῶν p Σαρδῶν (σαρδε-
κχαίαν B) Theod Sardienensium Cass

frequentem uocati contempserunt imitationem synodi omnium
 nostrorum, qui conuenimus episcopi, et maxime memorabilis
 senectae Ossium, qui et propter aetatem et concessionem et
 tanti temporis probatam fidem, qui tantum laborem id aetatis
 pro ecclesiae utilitate sustinuit, ut omni reuerentia di-
 gnissimus habeatur, expectantibus omnibus et cohortantibus
 nos uenire ad iudicium, ut omnia, quae de consacerdotibus no-
 stris uel dixerunt uel scripserunt, praesentes possent con-
 uincere, uocati non uenerunt, sicut praediximus, ostendentes
 etiam ex his falsitatem suam et non solum commentariorum tran- 10
 dent aut exquisitam uersutiam, quam fecerunt prodentes per

2 nostrum susp. Con A in nig. ossius eps p̄fuit synodo uerdienal
 4 qui] A Fob Hardouin, del. Eng qua con. Con. sed uideri potius constructio
 uolari uel lege: qua—sustinuit, (meretur), ut 5 uoluntati A in deleri null
 Con 7 nostris] suppl. absentibus Con; cf. infra II et tertium graecum 10 et
 om. y 11 prodentes Cp.e. prudentes A

uocationibus, uidelicet episcopis conuentis et praecipue bonae senectutis (scio,
 qui propter aetatem et concessionem et tantum laborem [ex] omni reuerentia
 dignus uideatur, et expectantibus et adhortantibus nos ingredi, qui ea, quae de
 absentibus inimicis rumigerant et scripserunt, haec praesentes conuin- 15
 cant. sed uocati non uenerunt, sicut diximus, sed monstrantes ex hac calum-
 niam suam et non solum insidias et lationes fecerunt clamantes per excusati-

12 conuentis Fed conuentibus II Bal conuentibus Eng eungetatis Cass
 13 latium Bal latium II ex del. Bal omni Bal omnem W 14 adu-
 tantibus (cp. II qon] q II uel eaque II 15 rumigerant Fed rumigerant W

καὶ πολλῶν; κληθέντες οὐκ ἐπήκουσαν ταῖς κλήσεσι καὶ τοὶ πόρτες ἡμῶν
 ἀνελθόντων ἐπισκόπων καὶ πάντων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Ὀσίου τοῦ καὶ διὰ τῆς
 χρεώσε καὶ τῆς δημολογίας καὶ διὰ τὸ τοσούτων κήματων ἐπισημειώμεται πάσης 20
 αἰδοῦν ἀφ' οὗ τυγχάνοντος, ἀναγινώσκοντες καὶ προτρεπομένην αὐτοῦ εἰσελθεῖν εἰς
 τὴν κρίσιν, ἵνα περὶ πάντων τῶν συλλεγεμένων ἡμῶν ἐθροῦνται καὶ ἐκφρασ-
 κατ' αὐτῶν, ταῦτα παρόντες; ἐλέγξαι δινηθῶσιν. ἀλλ' οὐκ ἦλθον κληθέντες,
 καθάπερ προείπομεν, δεικνύτες καὶ ἐκ τούτου τὴν συκοφαντίαν ἐαυτῶν καὶ
 μισοσυνοχὴν τὴν ἐπιβουλὴν καὶ συσκευήν, ἣν πεποιθέναι βούλονται διὰ τῆς παρῆς. 25

18 σύχ ἐπήκουσαν Theod ἡμῶν τῶν Theod 19 pr. καὶ om. Theod 20 τὴν
 πρακτ. διὰ Theod πάσης τριῆς τε καὶ οὐδὲς τυγχάνοντος ἀφ' οὗ Theod omni
 honore dignis apparuit Cass 22 seu Theod ἡμῶν om. Theod ἐθροῦνται
 Mau 23 παρόντων Theod (22T παρόντες BA); cf. ut—praesentes ostendentes
 Cass 24 καθὼς Theod αὐτῶν Theod 25 συσκευὴν praem. τῆς Theod

excusationem. qui enim habent fiduciam probare ea, quae
absentes dicunt, haec praesentes parati sunt convincere. sed quia
venire non ausi sunt, arbitramur de cetero neminem ignorare,
etiam si illi iterum malitiam suam exercere voluerint nihil suffi-
cientes probare aduersus sacerdotes nostros, quos incusant
quidem absentes, praesentes autem fingunt.

3. Fugerunt enim, dilectissimi fratres, non solum propter hos,
quos falso adpetherunt, verum etiam hos, qui etiam ex diuersis
locis ennuenerunt, ut eisdem multis criminibus arguerent. ferrum
enim et iuuenta proterebant de exilio reuertentes viri; et cursum

2 hanc Cui hor AC Fab 3 nominem A A in nys; multas persecutiones
paulise ipon catholicos nel aem athansid ab iulianus (sic) ielen 4 noluerunt
l'mly b nostro d 7 fugerunt Cy, foime fugerunt habent etiam infra in W
et apud Curs (u. g. in codd. Monac. 6376. 14374. 13465) 8 hos] praem. propter
Cui all. etiam dcl, y

unum. qui enim confidunt suis diis, hi et ad id in praesentia esse potuerunt.
quia igitur non occurrerunt, aestimamus iam nullum ignorare, et si iterum ibi
voluerint astute agere, quoniam nihil habentes aduersus commissarios nostros
argueri hos accusant absentes, praesentes vero subterfugunt.

5 3. Fugerunt enim, dilectissimi fratres, non solum propter calumniam,
quam illis ingerunt, sed etiam propter eos, qui diuersis similibus ipso
appetebant, quae uidebant occurrere. nuncia enim in istis profitebantur
ab hominibus de exilio reuersis et ab his, qui adhuc tenebantur in exilio, bene-

11 hi Fel kliff ii Bal 12] ea probanda Bal poterunt Eng 12 aesti-
mamus Bal estimamus II' ibi] illi Bal; cf. infra Theod et Curs 14 hoc Bal
15 fugerunt Bal 17 Fatenae II' 18 ubi hne II'

τήσων· οἱ γὰρ θαρροῦντες, οἷς λέγουσι, τοῖς καὶ εἰς πρόσθεν αὐσπῆσαι
ἐθέλουσι. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀντίστησιν, νομίζομεν λοιπὸν μηδένα ἀγνοεῖν, καὶ
ἐκεῖνοι πάλιν κακουργεῖν ἐθέλουσιν, ὅτι μηδὲν ἔχοντες κατὰ τὰς συνέπειαι-
γίων ἡμῶν ἐλέγχει τούτους μὲν διαβάλλουσιν ἀπίστως, παρόντας δὲ φεύγουσιν.

3. Ἐφυγον γὰρ, ἀγαπίτοι ἀδελφοί, οὐ μόνον διὰ τὴν τοῦτων σικοφαν-
τίαν, ἀλλ' οὐ καὶ τοὺς ἐπὶ διαφόροις ἐγκαλούμεντας αὐτοὺς ἐθιόφρον ἀναστή-
15 σαντας, θεομὰ γὰρ ἦν καὶ αἰθέρη προσκίρόμενα, ἀπ' ἐξουσίας ἐπατελλόμενες

21 ἐκεῖνοι] ἐκεῖ Theod (BGF) illis Cass ἐθέλωσαν Theod 22 διαφύ-
γουν Theod 23 κατὰ τοῦτων Theod aduersus istas Cass 24 διαφόροις
(οἱ εἰς οὐ) a ἐγκαλούμεντας] praem. ἐπὶ λέγουσιν Theod 25 ἀπ'] praem. καὶ
Theod ἐξουσίας Theod

in his, qui adhuc in exilio delinuntur, missi ad fines et proximi, amici
et fratres querebas vel eorum, qui supersunt, detulerunt vel eorum,
qui in ipsis exiliis decesserunt, indignam iniuriam persecuti sunt.
2 et, quod est maximum, episcopi aderant, quorum alter ferrum et
catenas iurascerebat, quas per eos cernicibus suis portauerat, alteri
ex eorum insimulatione mortem sibi intemam testificabantur, in
tantum enim desperationis properunt, ut etiam episcopus inter-
ficerent quidem, nisi fugissent ipsorum eruentis manus, decessit
enim coepiscopus noster beatissimus Theodulus fugiens ipsorum
insimulationem; insens est enim ex ipsorum insimulatione mori. 10

2 qui aspersunt A detulerunt A b catenas A cernicibus A alii Con
6 intemam C intemam A intemam Cou 7 episcopos suppl. interlicere tenta-
rent et Cou ex testis gineco 9 coepiscopus A Theodulus Cou theodosius AS
Theodulus TC Fab Theodulus fuit episcopus Traianopolis; cf. Studien II 121

2 runt enim ministri, parentes et omnes mortuorum propter ipsos, et, quod maxime
est, aderant episcopi et quidam ferrum et catenas ullerebant, quas propter
ipsos portauerant, alii ex ipsorum insimulationibus mortem contestati sunt, in
tantum enim peruenierant inmonitionem, ut etiam auderent episcopos nolle inter-
ficere, et interficerent, nisi effugissent manus eorum, surrexit itaque con- 15
minister noster beatus Theodulus ingiens eorum insimulationes; insens enim
hiera ex eorum insimulatione interire, et alii gladium usulera demonstran-

12 quidem Bal 13 portauerunt B portauerunt Bal insimulatione Bal
14 intem A 15 surrexit (ἀνέστη) B decessit Bal 16 Theodulus B 17 simu-
lationi Bal in A 18 demonstrabant Bal

ἄνθρωποι καὶ παρὰ τῶν ἔτι καίτοι μένοντες εἰς ἐξορίαν ἐλθόντες ἴσως οὐκ ἔ-
2 ται ὁμοῦ σιγήσειν καὶ ἄλλοι δὲ πῦρ ἀντὶ τῶν ἀποθανόντων παροργίζοντο, καὶ
τὸ μέγιστον, ἐπίσκοποι παρήσαν, ὅν ὁ μὲν τὰ σιδήρα καὶ τὰς ἀλυσίδας προ- 20
ἴερεν, ἃς δὲ αὐτοὺς ἐφόρεον, οἱ δὲ τὸν ἐν τῇ διαβολῇ οὐκ ἔτι θάνατον ἐπα-
τήσαντο. εἰς τοσοῦτον γὰρ ἐφθασεν ἀπορία, ὥς καὶ ἐπισκόπων ἐπιχειρεῖν ἀνε-
λεῖν, καὶ ἀνείλον ἄν, εἰ μὴ ἐξέφυγον τὰ χεῖρας αὐτῶν, ἐπέθανεν οὖν ὁ οὐκ ἔ-
ται ὁμοῦ σιγήσειν ἢ ὁ μακαρίτης Θεόδουλος, φεύγων αὐτῶν τὴν διαβολήν. κεκλειστος
γὰρ ἐκ διαβολῆς αὐτῶν ἀποθανεῖν. ἄλλοι δὲ πληγὰς ἐκ τῶν ἐπιβελόντων, ἄλλοι 25

18 ἐν ἐξορίαις ἐλθόντες ἴσως Theod οὐκ ἔται ὁμοῦ σιγήσειν Theod; sed cf. II
19 δὲ om, Theod (A) αὐτοὺς Theod 20 ἐπίσκοποι rep. n ἀλυσίδας
καὶ ἴσως Theod περιέχερον s 21 ὁ Theod (δο 2 T) 22 ἐπίσκοπον Theod
Cass 23 ἐξέφυγε Theod Cass ἀπέθανεν om, n ἀνέστη Theod penit Cam;
sed cf. Hilar. beatissimus cl. 24 μακαρίτης γοῖν Theod ὁ οὖν 25 ἐκ τῶν
πληγῶν Theod

alii autem gladiatorum signa, plagas et cicatrices ostendebant, alii se fame ab ipsis excruciatos querebantur, et haec non inno-
 biles testificabantur uiri, sed de ecclesiis omnibus electi, propter
 ipsas hic conuenerunt, non gestas edocebant, milites armatos,
 5 populos cum fusibus, iudicium minas, falsarum litterarum sub-
 positiones — lectae sunt enim litterae factae a Theognito, falsae
 aduersum eucypiscopos nostros Athanasium et Marcellum, ut et
 imperator aduersus ipsos conuinceretur, et haec conuincebant hi,
 qui tunc ipsius Theogniti diacones fuerunt —, ad haec uirginitum
 10 nudationes, incendia ecclesiarum, carceres aduersus ministros dei:
 haec omnia propter iniquam atque execrabilem heresim Arrio-

4 hic c. Fed huc c. Cou hi c. AFab hil c. C 5 subpositiones AS¹ Cou
 suspositionis TCFob 8 hi Fed hil A il y tt haei] praem. et Cou

12, nonnulli lamenti sustinuisse ab ipsis implebantur, et haec οὐκ ἰσοϋστές 3
 homines testabantur, sed ecclesiae omnes erant, pro quibus occurrentes et alle-
 gates docebant milites cum gladiis, populos cum fusibus, iudicium minas,
 15 falsarum litterarum submissiones — nam lectae sunt litterae Theognis ad-
 uersus conuictos nostros Athanasium, Marcellum et Aclepiam, ut etiam io-
 peraturos munerentur contra ipsos, et haec comprobantur, qui tunc fuerunt
 diacones Theognis —, iam et uirginum nudationem, ecclesiarum incendia,
 carceres aduersus eoministros: et haec omnia οὐκ ἄλλαν uallam causam
 20 nisi ubi inimmorabilem haerensim Arrianorum, excusantes eorum horum ordi-

12 nu(u)uobiles Engnobiles W¹ Bal 13 omnes] add. testes Bal ali-
 yantes W¹ 14 populus W¹ 18 theognis W¹ iam King nam W¹ Bal fort.
 nudationes (1f. p. 122, 11) 20 excusantes W¹ recusantes Bal

ὁ δὲ ἑρὸν ἐπομνησκέναι παρ' αὐτῶν ἀπαθόντων, καὶ ταῦτα οὐχ οἱ τυχεῖς 3
 ἐμαρτύρουν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκκλησίαι βλάψαν, ὑπὲρ αἵ οἱ ἀπαθήσαντες
 καὶ προσβέβηκτες ἐδίδοντο στρατιώται· ἐπιφρεῖς, ὤχλους μετὰ ῥοπαλίων,
 δικαστῆν ἀντιλή, ῥιπαίων γραμμάτων ἰσχυροὶς — ἀνεγνώσθη γὰρ
 23 γράμματι τῶν περὶ Θεογνίου πλαττομένων κατὰ τὴν συλλειτουργίαν ἡμῶν
 Ἀθανασίου καὶ Μαρκελλίου καὶ Ἀκκληπῆ, ἵνα καὶ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν
 κινήσῃ, καὶ ταῦτα ἤλεγξαν οἱ γενόμενοι τότε δίδοναι Θεογνίου — πρὸς
 τοὺς παρθέτους γυναικείας, ἐμαρτυροῦς ἐκκλησίαν, φιλικῶς κατὰ τὴν
 " συλλειτουργίαν καὶ ταῦτα πάντα δι' αὐτὸν εἶπεν ἢ διὰ τὴν συνοικισμόν αἰρεῶν

21 ἀπαθόντων p ἀπαθόντων Theod (12) 25 Θεογνίου Theod (Θεογνίου
 LT) Theognis Cass (LP) πλαττομένων om. Theod τῶν... (συλλειτουργίαν
 in mg.) 26 βασιλεὺς Theod (u) 27 διογνίου p Θεογνίου Theod Theognis
 Cass (LP) πρὸς τοὺς Θεοδ

manitarum. qui enim communioni | coram renuntiabant, necesse fuit
silantem patiebantur ista tolerare.

4. Haec igitur considerantes in angusta se teneri peruidebant.
erubescerent quidem confiteri ea, quae commiserunt, eo quod de
extero non possent ea diutius occultare, uenerunt tandem in Sardi-
censi ciuitate, ut propter praesentiam suspicionem quasi mali
actus uiderentur excludere, uidentes enim eos, qui a se fuerant
lalsis oppressi testimoniiis, eos, etiam, quos ardentissime
obpugnauerunt, ex alia parte accusatores, conscientiae etiam suorum
crimini proditores prae oculis habentes suis uenire uocati 10

1 necessitate patiebantur (coagebantur susp. Com) Cy, sed cf. lectum graecum
et praesidebant Com? Fab 4 en quod] equum C a. e. 7 anclua ACml enlm
ens] episcopos CFab 8 quum Com post ACFab; cf. lectum graecum

nationem et communionem necessariam haec sustinebant.

4. Haec itaque considerantes perducti sunt ad suam uoluntatis interitum.
erubescerent enim sua confiteri delicta et, quoniam uiribus patelaeta uelari non
potuerant, Sardicani perueniunt, quo per suam uoluntatem sinceritatis apertam
adquirant. uis itaque his, quibus calumnias ingererant, et a se afflictis, acrisa- 15
tibus, testibus ante oculos inspectis uocati uenire non poterant, eammodum is uide-

12 uoluntatis H' 15 et am. Bif a se afflictis Bal a (d. s. a. m?) semilic
(m cor. in f) H' 16 inspecti WmZ

10ν Ἀρειανῶν. αἱ γὰρ παραιτῆται τὴν πρὸς τοῖτον· καὶ οὕτως
ἀνέγκην εἶχον πειρασθῆναι τοῖτῳ.

4. Ταῦτα τοῖνυν σινοῦντες· εἰ· στερὴν εἶχαν τὰ τῆς προαιρέσεως· φοβούμενοι
μὲν γὰρ ὁμολογεῖν, ἃ οὐδέκατοι, διὰ δὲ τὰ μὴ διττασθαι λοιπὸν ἐν ταῖς 20
κρήδευσιν ἐπιγρηγοῦν εἰς τὴν Σερδίαν πόλιν, ἵνα διὰ τῆς ἀρετῆς ἐπὶ τοῖς
ὡς μὴ πλημμελῆσαντες ὁδῶσιν ἀποφύγεσθαι. ἰδόντες δὲ τοὺς παρ' αὐτῶν
συκοφαντηθέντας καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν παθόντας, τοὺς καταγρόνους, τοὺς
ἐλλέχους πρὸς ὁφθαλμοῖς ἔχοντες ἐλθὲν αὐκ ἐβούλοντο κληθέντες, καίτοι τῶν

17 pro stonou; p καὶ οὕτως [ar] p r a s t m. χειροῦνται καὶ Theod (2 T),
Cass; cf. 123, 15 18 πειρασθῆναι p πειρασθῆναι Mau πειρασθῆναι Theod 19 af-
σχυρόμενοι Theod 20 μὲν om. Theod ὁμολογεῖν om. Theod δὲ om. Theod
λοιπὸν om. Theod ἐν om. s 21 ἀρετῆς p Σερδίῳ {ἀρεδικαῖον B} Theod
Sardiceasium Cass 22 δὲ] αὖ Theod 23 τοῖς τε καὶ ἡρόδοτος καὶ τοῖς ἐλλέ-
χοις Theod (T) accusatores et iacrepationes et Cass (LP) 24 ἔχοντες] βλέ-
ποντες Theod (B;)] ἐλατθεῖν Theod Cass αὐκ ἐβούλοντο Theod (ANGL οὐκ
ἐβούλοντο BSFT) acquierunt Cass

non potuerunt, maxime consacerdotum posteriorum Athanasii, Marcelli et Asclepi conscientia perturbati, qui et implorabant iudicium (et) provocabant accusatores, ut eos non solum convincerent de his, quae adversum sese falsa confixerant, verum etiam, quae adversus ecclesias impia ac nefaria commiserant, edocerent. verum illi tanto timore comprehensi sunt, ut fugam facerent et per raudem fugam falsitatem suam delegerent ac audierunt.

5. Tametsi non solum ex prioribus, sed etiam ex istis malitia eorum et falsitas ostenditur, ut nec ex ista fuga occasionem aliquam

2 Asclepias C p. e. 3 et add. Con 4 iis CCos conlixerant A 5 ecclesiis] add. ipsorum Cos conlimerant y conliserant AC edocerent ACm2 [timore] tempore Cml troteis Cm2y, add. conscientiae Con 7 tandem] illam Cy 8 tametsi y tamen ad AC A in mg.: de falsis criminibus scilicet athanasii ostenditur Cy ut] pruen. tamen Con ex ista Con Hardouin existimata AC Fab. fort. ex ista ius

16 licet nostris Athanasio, Marcellino et Asclepi multa vis contumelia, implorantibus et ingentibus atque provocantibus et pollicentibus quoque non solum eorum arguere calumniam, sed insuper demonstrare, quae deliquerint in ecclesiarum ipsorum, illi autem tanto timore percussi sunt conscientiae, ut etiam perirent in fugam ac per eam suam calumniam demonstrarent et delicta laterentur.

14 5. Et licet ex hoc, quod noluerint, et non solum ex prioribus, sed etiam ex praesentibus ipsorum versuta laqueola est, tamen, ne ex fuga quandam

11 confitentia II 11 pollicentibus II m2 12 deliquerint Bal reliquerint W 13 conscientia om. Bal 16 versuta Bal versalia II ne om. Bal in textu

οὐλειποσχῶν ἡμῶν Ἀθανασίου καὶ Μαρκελλῶν καὶ Ἀσκληπᾶ καλλῆϊ ἰν' αἰροσῶν χρησμένων, ἀποδεδειγμένων καὶ ἐπικειμένων καὶ προκαλουμένων αὐτοῖς καὶ ἐπαγγελλομένων μὴ μόνον ἐλθεῖν τὴν συνοχασίαν, ἀλλὰ καὶ 20 δεκνέτω, ὅσα κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἐπλημέλησαι. οἱ δὲ τοσούτω γόβῳ τοῦ συνεδίου καταχέθησαν, ὥς φηγεῖν αὐτοῖς καὶ διὰ ἰῆς φηγῆς τὴν συνοχασίαν αὐτῶν ἐλθεῖν καὶ, ἀπὸ ἐκωνώνησαν, διὰ τὸν δραματὸν ὁμολογήσαι.

16. Et cum ea multis rationibus non solum ex prioribus, sed etiam ex praesentibus ipsorum demonstraretur, quod non solum ex prioribus, sed etiam ex praesentibus ipsorum versuta laqueola est, tamen, ne ex fuga quandam

18 χροισμένων] add. καὶ Theod ἀποδεδειγμένων p 20 δεκνέτω s ἐπλημέλησαν edd. Theod ἐκωνώνησαν ps 21 φηγεῖν p 22 αὐτῶν] αὐτῶν μ s m2 τῶν δραματῶν Theod 24 τὰ (accusatus erat.) p τῶν om. Theod 25 σιγῶν om. Theod ἡ κακοροσίῃ καὶ ἡ συνοχασίᾳ αὐτῶν δεκνέται Theod μὴ δὲ p

alterius malae artis inuenire possint, probauimus srenuūm nei-
tatem et rationem ea, quae ab illis commissa sunt, inquiri opor-
tuisse et inuenimus eos etiam de his fuisse mendaces et nihil aliud
quam impugnacionem aduersus sacerdotes nostros exereuisse,
quem enim dicebant ab Athanasio interfecitum fuisse nomine Aiso-
nium, habetur in numero uiuorum; unde ex hoc etiam cetera,
quar ab ipsis iactabantur, patuit esse plena mendacii et falsitatis,
2 quia autem de calice fracto quaedam loquuntur a Machario
presbitero Athanasii, testificati sunt, qui praesentes fuerunt ex
Alexandria in eodem loco, eo quod nihil tale esset factum, sed 10

1 possunt C possunt γ utilitas rationem *sup.* Con 5 assensu A
8 quio Eng qui AC quod γ tamquam facin loquebantur *sup.* Con quodam A
aliqui Fob; fort. quodam 9 sunt om. Cy 10 fort. de (Mai)colae locu, ex uel el
de eodem loco (Mai)colae) ut Moreste et alia locis Con 10 ac, locu

circasumum aliterius malitiae ualiam inuenire, cogitantibus secundum utilitas
rationem ab his commissa uenitiam, qui forte uerimus eos et ex uoluntis
calumniantes et nihil aliud nisi conuincit nos inuicem praeparasse, quem
enim dicebant ab Athanasio interfecitum Arsenium, nihil et moriamini inter
uiuos, ex quo apparet etiam illa, quoniam aliis uerbis uidebantur, ficta fuisse. 15
2 quoniam itro de calice fracto a Machario Athanasii presbytero mentionem fece-
runt, adhibemus testimonium hi, qui de Alexandria et Mareolar locis ipsis
nominati, nihil talis esse commissum, etiam piscopi uiscentes de Aegypto ad

15 lieta Bal facta H' 16 uolunt H' marianis W' anthonii W' 17 li Bal

φυγῆς, πρόσφασι τινα ἐτέρως κωκοιγῆλας πορίσασθαι διτιηθῶσαι, ἐκκενῶμεθα
καὶ αὐτὸ τῆς ἀληθείας λόγοι τὰ παρ' ἐκείνων δραματοποιηθῆντο, ἐξετάσθαι. 20
καὶ τοῦτο προβέβηκεν εἰρημὸν αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν προχθέντων οἰκοφάνται;
καὶ μὴδὲν εἰσὶν ἡ ἐπιβουλὴ κατὰ τῶν ἀλλοιωτηγῶν ἡρώι πεποιρῶται;
ὅτ γὰρ ἵλεγοι πορὰ Ἀθανασίου πεφανεῖσθαι Ἀρσένιον, οὗτος ἔῃ καὶ ἐν τοῖς
ζῶσιν ἐξετάζεται, ἀπὸ δὲ τούτου καὶ τὰ περὶ τῶν ἄλλων θρυληθέντα παρ'
2 αὐτῶν φαίνεται πλάσματα. ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ ποτηρίου θρυλῶν ὡς 25
κλασθέντος παρὰ Μακαρίου τοῦ πρεσβυτέρου Ἀθανασίου, ἐμαρτυρήσονται
μὲν οἱ παραγενόμενοι ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας; καὶ Μυρῶν καὶ τῶν (λοιπῶν)
τόπων, ὅτι μὴδὲν τούτων πέπρακται. καὶ οἱ ἐπισκοποι δὲ γράφοντι; οἱ ἀπὸ

21 εὐδὲραμεν Theod alt. καὶ om. Theod 24 θρυληθέντα s m2 Man
25 θρυλῶν s m2 Mon 26 κλασθέντος s 27 μέν] add. αὐτοῖς Theod
τοῖς λοιπῶν τόπων Man Theod (A τοῖς λοιπῶν H τῶν τόπων s τῶν ἄλλων
τόπων T), om. Cass τῶν τόπων ps 28 γράφονται; Theod

et episcopi scribentes ex Aegypto ad Iulium consacerdotem nostrum
abunde adseuerarunt nec suspicionem huiusmodi ibidem fuisse.
dicunt autem acta etiam se habere aduersus ipsam, quae habent
1.95 autem, absente parte altera constat fuisse confecta, simul tamen
3 (in) ipsis actis gentiles et (catechumeni interrogati sunt, ex qui-
bus) catechumenus interrogatus dicebat intus se fuisse, quando
superuentum fecit Macharius, et alius interrogatus dicebat
famosissimum illum Seyrum infirmantem in cella lacuisse, ut ex
hoc appareat ex toto mysterium non fuisse celebratum, eo quod
10 catechumeni intus fuerint, (Seyrus autem non intus fuerit),

1 litteras Aegyptiorum u. apud Athanas. apol. c. Ariam. 3—19 2 ibidem
Cm² idem ACm¹ 3 autem γ λανθῶ A tamen Eng 5 in ipsis actis Cm² Cou
ipsi actis A catechumenus (catechumeni Fed) interrogati sunt, ex quibus add.
Cm² interrogabant ingeniles et catechumeni, ex quibus susp. Cou 7 et alius
om. γ 8 cella Fed (cf. cella in W, καὶ λέγει in latine graeco et cellula apud Cass; cf.
etiam Athanas. apol. c. Ariam. 37) ecclesia (ex ecta pro cella B) A, Cy 10 Seyrus—
lucell add. Fed (cf. W et textum graecum) lachryas non aduenit add. Haedonin

consacerdotem nostrum Iulium anticienter firmauerunt ne suspicionem quidem
talem inisse. deinde acta, quae dicebant se aduersus habere, consilii ex una
parte confecta et in ipsis gestis gentiles et catechumeni interrogati sunt, ex
quibus unus catechumenus interrogatus dicebat se intus fuisse, quando Macharius
13 ad locum superuenit, et alius interrogatus aiebat lachryam egrotum in cella
iacuisse, quem dicunt, ut ex hoc appareat nihil de mysteriis fuisse celebratum
ex eo, quod catechumeni intus consistebant, et lachryam non aduenisse, sed

11 suspicionem Bat 14 unus Bal nunt II' 15 iechiam II', eod. cf.
f. 17 et p. 116, 12.16 17 eo Bal n II' egyptam. W

εἰς Αἰγύπτου πρὸς Ἰούλιον ἐὼν ἀλλεκαυτοῦ ἡμῶν ἰκανῶς διεβεβαίοντο
μηδὲ ὑπονοῖαν ὅπως τοιαύτη ἐκεί γεγενῆσθαι. ἄλλως εἰ δὲ λέγουσιν ὑπομνή-
24 ματα ἔχειν κατ' αὐτοῖς, κατὰ μονομέλειαν συντέθηκε γεγενῆσθαι, καὶ ὅμως καὶ
ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τοῖς τοῖς ἐθνικοὶ καὶ κατηχούμενοι ἡρωῶντο, εἰ δὲ ἐν εἰς
κατηχούμενος ἡρωῶντος ἐρασκειν ἔλθον εἶναι, ὅτε δὲ Μανδρίος ἐπίστη
ἐφ' ὅτῳ, καὶ ἑτέρος ἡρωῶντος εἰπε τὸν θρυλούμενον παρ' αὐτῶν
Ἰαχῦραν νοσοῦντα τότε κατακεῖσθαι ἐν κελίῳ, ὡς ἀπὸ εὐσπου φαίνεσθαι,
25 μηδ' ὅπως γεγενῆσθαι τι εὖν μετατρέψαν διὰ ἐὼ τοὺς κατηχούμενους ἔλθον
εἶναι καὶ ἐὼν Ἰαχῦρα μὴ παρῆται, ἀλλὰ νοσοῦντα κατακεῖσθαι, καὶ γὰρ καὶ 3

19 ἐκεῖ om. Theod δ om. Theod Cass 20 αὐτοῦ add. δ Theod Cass
μονομέλειαν p συντέθηκε, Theod (B ἀνέβη τα TA) probatum est Cass 22 δ om.
μ Theod 23 θρυλούμενος Μαυ 24 εὖτε om. Theod 25 μηδὲ ὅπως δ Μαυ
τῶν add. ὅπως Theod Cass 26 τὸν, καὶ om. Theod (praeter B)

- sed male habens isauerit. nam et ipse totius malitiae Scyru com-
mentator exussisse Athanasium quendam de diuinis scripturis
librum dicebat, ad hoc conuictus confiteri cepit infirmatum se
fuisse, quando Macharius praesens fuit, ut etiam ex hoc falsum
testem illum esse appareret. denique falsitatis praemium eidem
Scyro honorem episcopatus dederunt, homini, qui neque presbiter
quidem fuit, venientes enim duo presbiteri nunc ad concilium,
qui eo temporis enim Melitio fuerant, postmodum ab Alexandro
episcopo Alexandriae beatae memoriae uiro suscepti sunt, nunc enim
Athanasium agunt, testati sunt nusquam omnino istum Meliti fuisse
presbiterum neque omnino habuisse eundem Melitium in eodem

1 habens incurrit Ad habens incurrit A habentes incurrit Cy 2 ex-
sisse A 3 quendam γ quendam A 3 conuictum A 4 ex hoc etiam γ
8 melio A 9 beato A 10 meliti A 11 eundem] enim Cy melitium A

- argutum fuisse. nam et ipse pessimus Ischyens, qui melius est dicendum
Athanasium fuisse quosdam diuinas rodices, et in hoc summi mendacium
demonstrauit, nam confitens est illa tempore, qua Meneus adgenerat, se
aegrotasse et incuisse, ut etiam ex hac calumniata demonstraretur. unde ab
hanc calumniam ipsi Ischyrae mercedem dederunt episcopi nomini, qui nec
presbyter est. occurrentes enim duo presbyteri, qui eandem cum Melitio fue-
runt, postmodum autem a beato Alexandro hanc episcopo Alexandriae sus-
cepti et nunc enim Athanasio constituti, testimonium praebuerunt hunc nom-

12 hischyra II 13 mathasium B 14 natus B 15 fuisse B 16 quendam B
mendacium II 17 hischyre II 18 alexandre B 19 mathasio II

- αὐτό; ὁ παμπόνηρος; Ἰαχίρας ψευδόμενος; ἐπὶ τῇ εἰρημέναι κεκαυμέναι ἰδὼν
Ἀθανάσιον ἵνα ἰὼν θεῶν βιβλίων καὶ διελεγχθεὶς ὑπομάλῃῃ κατ' ἐκείνο
καιρὸν ποσὶς ὡς Μαχάριος παρὴν, καὶ κατακείσθαι, ὡς καὶ ἐκ τούτων
συκοφαντῇ αὐτὸν εἶναι. ἀλλὰ ἡ; συκοφαντία; αὐτῇ μισθὸν αὐτῇ τῇ
Ἰαχίρα δεδώκασιν ἐπισκοπῆς ὄνομα, τῇ μὲν ἀρεσβύτερῳ εὐχαρίστοι.
ἀπαρτίστοι γὰρ δύο πρεσβύτεροι οὗν Μελίου παῖδ' γενόμενοι, ὅστις οὖν δὲ
ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἀλεξάνδρου τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας
δεχόμενος καὶ οὗν οὗν Ἀθανάσιον ὄντες, ἐμαρτύρησαν μὴδεπὶ τοῦ αὐτοῦ

21 διελεγχθεὶς Valois διηλέχθαι re Man διαφρεύσασθαι Theod (ψευδόμενος B
διελεγχθεὶς ψευδόμενος conl. Parmentier et reitit ad Athan. ap. e. Arrian. 25:
καὶ ἡγορήσας γὰρ ὡς βιβλίων κεκαυμέναι—διελέχθη—ψευδόμενος) 23 εἶσαι
δεδωκέναι Theod αὐτῷ om. Theod (B Arz), Cass 24 ἐπισκοπῶν Theod μὲν
δὲ γ 25 ἐπὶ] παρὰ Tmōd (A) μακαρίαν Theod 26 προσεχθέντες Theod (A)
καὶ vtr] αἱ καὶ Theod (cod.) et Cass μὲν πῶποτε Theod

loco apud Marcotem ecclesiam nec ministrum, quem tamen nunc
uelut episcopum illam secum adduxerunt, qui ante nec presbyter
fuit, ut nomine episcopatus uideantur salutem suam tegere
apud audientes.

- 5 6. Lectus est autem et liber, quem conscripsit frater et epi-
scopus noster Marcellus, et inuenta est Eusebi et, qui cum ipso fuerant,
exquisita malitia, quae enim ut propoueus Marcellus posnit,
haec eadem quasi iam couproueus proferret, adimularunt.
Ireta sunt ergo, quae sequebantur, lecta etiam, quae anteposita erant
10 quaestioni, et recta fides eius inuenta est; neque enim a sancta

2 nec C^{m2y} nunc .1 5 autem est Cy 6 ipsa S¹⁵ C^m ip^m (n^o ex n) .1
id est C^m ad .1 in uig. ut falsis criminibus que marcello e^o n^o in stabant hereticis (sic)
8 ad similitudinem Cy

quam Melitū inisse presbyterum et omniū non habuisse Melitū apud Mare-
notam ecclesiam nec ministrum, et tamen eum, qui nec esset presbyter, nunc
per episcopum produxerunt, ut hoc nomine obstupescerent audientes eorum
calumnias.

- 13 6. Lectus est autem liber iⁿministri nostri Marcelli et inuenta est Eu-
sebi commentatio, quae enim proposita quaestione Marcellus dicebat, haec
tamquam ab ipso confecta iungebant, lecta sunt legit et haec et sequentia et
praeterita quaestionum et recta fides n^o respecta est; neque enim a sancta

12 nec esset B¹ necesse W' 16 commentatio B¹ commendatio W'
17 sequentia W'

- presbyterum Melitū γεγονήσθαι μηδὲ ἄλλω, τοχυρέναι Melitū ει; iⁿ
20 Μαρεώτην ἐκκλησίαν ἢ λειτουργόν. καὶ ἔμνη; τὸν μικρὸν πρεσβύτερον τιγγά-
ροντα νῦν ὡς ἐπίσκοπον ἤμαρ, ἵνα τῷ ἀνδρὶ τούτῳ δόξῃσιν τῇ σκοπευτῇ
καταλήττειν τοῖς ἀκούοντα;

6. Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ οὐλλειτουργοῦ Μαρκέλλου καὶ
ἐνέρεθη τῶν περὶ Εὐσεβίου ἡ κατατεχνία. ἃ γὰρ ὡ; ζήτων ὁ Μάρκελλος;
23 ἱρίκεν, ταῦτα ὡ; ὁμολογούμενα διαβεβήκασι, ἀνεγνώσθη γὰρ τὰ ἐξῆ; καὶ τὰ
πρὸ αὐτῶν τῶν ζήτημάτων καὶ ὀρθῇ ἡ πίστις; τοῦ ἀνδρὸς ἐνέρεθη, οἷτε γὰρ ἀπὸ τῆ;

- 10 μὴ δὲ p μὲρ Theod δλω; Theod (B¹FT ἔμνη AL) πούτων Cass
• 20 μὴ δὲ p 21 ὡ; om, Theod (AL) προήγαγον Theod (A¹FT) produxerunt
Cass δόξωσι) πρακτ., sed postea exp. ἀγάγωσι a ἐπὶ τῇ σκοπευτῇ τῇ Theod
(B¹FT ἐπὶ τῇ σκοπευτῇ AL) in suis calumniis Cass 22 καταλήττειν
Theod (A¹ πλῆττειν B¹ ἐπιλήττειν τζT) tertio Cass 23 οὐλλειτ.) add. ἔμνη
Theod 25 ὁμολογούμενα Theod πὸν Theod (A¹), add. ταῦτα καὶ Theod Cass
26 τοῦ om, s. Man

uirginæ Maria, sicut ipsi confingebant, initium dabat deo uerbo neque finem habere regnum eius, (sed) sine principio ac sine fine esse conscripsit. sed Aselepius coepiscopus noster acta protulit, quæ confecta sunt apud Anthiochiam praesentibus aduersariis et Eusebio ex Caesarea et ex sententiis indicantium episcoporum ostendit se esse inreprehensibilem.

f. 98r

7. Merito ergo accei frequenter non ausi sunt uenire, merito ingerunt conscientiae suae impulsu praecipitati. fuga enim falsitates suas confirmauerunt et credi ea fecerunt, quæ praesentes accusatores eorum dixerunt et ostenderunt. quid igitur?

1 confingebant C confingebant A dabat Cou Hardouin dabatur ACFab 2 sed add. Fed sed regnum eius suppl. Cou Hardouin 3 aselepius Cm2 quoeπισκοπος A 6 indicantium (indicantium Eng) episcoporum Cou Hardouin iulianum episcopum A 6 ostendit se Cou ostendisse A 8 ingerunt Cm2y; cf. supra p. 100, 7 9 falsitatis A

Maria, sicut ipsi firmanunt, initium dedit uerbo dei nec finem ei in regno, sed imperium sine initio et sine saluatoris esse conscripsit. Aselepius etiam co-ministrate protulit gesta apud Anthiochiam confecta praesentibus accusatoribus et Eusebio de Caesarea et ex sententiis indicantium episcoporum ostendit se esse innocentem.

13

7. Merito igitur, carissimi dilectissimi, frequenter uocati non responderunt, merito ingerunt conscientia animi coacti per fugam suas calumnias firmanerunt et credi ista fecerunt, quia praesentes accusatores dicebant ac demonstrabant.

14 indicantium Eng indicandnm W indicantium Bal 18 credi feta Fed credi ea Bal credidisse W credi in se Eng

ἄλλας Μαρίας, ὡς αὐτοὶ διεβεβαίωσαν, ἀρχὴν εἶδεν ἡ τοῦ θεοῦ λόγος οὔτε τέλος ἔχει τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν βασιλείαν ἀναρχὸν καὶ ἀελεύτητον εἶπεν ἡν ἰοῦτου ἐγραψεν. καὶ Ἀσεκληπίου, ὃς δὲ οὐλλειστονὸς προήγγενον ὑπομνήματα γεγόμενα ἐν Ἀντιοχείᾳ παρόντων τῶν κατηγορῶν καὶ Εὐσεβίου τοῦ ἀπὸ Καισαρείας, καὶ ἐκ τῶν ἀποκρίσεων οὕτως δικασάντων ἐπιωρώπων εἶδεν ταυτὸς ἀθώον εἶναι.

7. Εἰκότως οὖν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, καλοῦντο πολλὰκις οὐχ ἐπήκουσαν, 23 εἰκότως ἐφυγον. ἐπεὶ γὰρ τοῦ συνεδρίου ἐλαινώμενοι φυχὴ ἡς συγκροτῆτας ταυτίον ἐβεβαίωσαν καὶ πιστευθῆναι κατ' αὐτίον πεποιθήσαν, ἃ παρόντες οἱ 2 κατηγοροῦντες ἔλεγον καὶ ἐπεδείκνυτο. ἐπεὶ οὖν πρὸς τοῖς πᾶσι καὶ

21 ἀελεύτητον] ἀκατάπαυστον Theod προσήγγενον Theod (προήγγενον N) obituli Cass 22 γεγενημένα Theod παρόντων] add. καὶ Theod LA 23 ἀδελφοί ἀγαπητοί Theod οὐχ ὑπακούουσιν Theod obedire noluerunt Cass 27 ἔπει Theod 28 ἐπεδείκνυτο Theod ἐπεὶ] ἐκ Theod Cass

supra haec omnia etiam olim depositos atque electos ecclesia propter heresim Arrii non solum suscepit, sed etiam in maiorem pro-
uexerunt gradum, diacones quidem in presbyterium, de presbyteris
autem in episcopatum propter nihil aliud, nisi ut impiam doctrinam
a dilatare ac disseminare possent et piam corrumpere fidem. sunt
autem istorum post Eusebium duos auctores etiam Theodorus ab
Hernaclia, Narcissus a Neroniade de Cilicia, Stephanus ex Antiochia,
Georgius (ex) Laodocia — licet timens non adluerit de Oriente —,
Acacius ex Caesarea Palaestinae, Menofantus ex Epheso Asiae,
10 Ursacius a Singiduno Maesiae, Valens ex Myrsa Pannoniae, etenim

5—10 cf. ep. synodi Sardienensis *Benignificus* 5 (infra p. 184, 5—8)

3 presbyteria 1 presbyteria γ 6 cunctis A Eusebium (Eusebios sup.
10) γ duo Fab Theodorus A 7 Neroniade A Ciliciae Cou stephanū A
8 Georgius A ex add. Cou Laodicia γ 9 Palaestina A et Epheso A 10 Myrsa Cy

qui itaque super his omnibus etiam depositos et electos ab ecclesia Arrianos
non solum suscepit, sed etiam ad maiorem gradum petdixerunt, diaconum
quidem in presbyterium, ex presbyteratu uero in episcopum ob nullam
aliam causam, nisi ut impietatem spargant et laetent, piam uero fidem cor-
15 rumpant, sunt autem post Eusebium et eius socios omnes primales Theodorus
de Hernaclia, Narcissus a Maronia Ciliciae, Stephanus Antiochiae, Acacius
Caesareae Palaestinae, Narcissus Maroniae, Minophantus Ephesi Asiae, Urs-

11 quid itaque? Bal 13 presbyteratum Fad presbyteratum W presby-
terum Bal; cf. supra in A presbyterium et infra πρεσβυτέρων presbyterato W
presbyteria Bal 14 dilatare Bal 15 socios Engnorius W socium Bal 16 nar-
cissus W Maronia Eng (cf. l. 17 et p. 123, 12) maronia W Neroniade Bal 17 nar-
cissus marmie (repetitum falso Narc. Mar.) W Georgius Laodiciae Bal 18 Mi-
nophantus ex Μηρόφαντος

τοὺς πάλαι καθαιρεθέντας καὶ ἐκβληθέντας διὰ τὴν Ἀρείου αἵρεσιν οὐ μόνον
ἐδέξαντο, ἀλλὰ καὶ εἰς μέγαν βαθμὴν προήγαγον, διακόνοι μὲν εἰς πρε-
20 σβυτέρων, ἀπὸ δὲ πρεσβυτέρων εἰς ἐπισκοπῶν, δι' αὐτὴν ἔκτρον ἢ ὅτι τὴν ἀδύ-
βην διανομίαν καὶ κλητέας ἀντιθέωσι καὶ τὴν εὐσεβὴ διαφείρωσι λίαν,
εἰσὶ δὲ τούτων μετὰ τοὺς περὶ Εὐδόκιον τὸν ἑξαρχὸν Θεόδωρος δ' ἀπὸ Ἱερ-
3 κλείας, Νάρκισσος δ' ἀπὸ Νερωνιάδος τῆς Κιλικίας, Στέφανος δ' ἀπὸ Ἀντι-
οχείας, Γεώργιος δ' ἀπὸ Λαοδικείας, Ἀκάκιος δ' ἀπὸ Καισαρείας τῆς Πα-
4 λαιστίνης, Μηρόφαντος ἀπὸ Ἐφέσου τῆς Ἀσίας, Οὐρσάκιος δ' ἀπὸ

18 καθαιρεθέντας;] ita etiam Soc III 12, 4 κατηγορηθέντας; Theod Cas
19 πρεσβυτέρων γ 20 ἐπισκοπῶν Theod 21 κλητέας γ εὐσεβὴ γ
22 μετὰ τούτων τοῦ γ ml post nomina propria om. δ Theod

praedicti etiam, qui ab Oriente secum venerunt, non permiserunt
sanctum concilium intrare neque omnino in ecclesiam dei sanctam
accedere. uenientes etenim Sardicam per singula loca synodos
faciebant inter se et pactiones cum ioterminationibus, ut omnino
uenientes Sardicam ad iudicium non accederent neque in unum eum
sancta synodo conuenirent, et ad id solum nenerunt (in) conetum, (ut
manifestarent) praesentiam suam, alque statim fugerunt. haec enim

1 etiam] *suppl.* iis *Con Hurdoin* 2 ecclesia A 3 sanctam *Con* syno-
dus A 4 b c d s i d A 5 nenerunt (in) conetum, (n)l vel nen, eo, ut *Fed* nen. ro-
lum A nen, roetn ut *Eng* 7 (praesentiam) ((manifestant)) *Fed* m, suum
alque *Eng* m. suum qui A stat imfugerunt A sed b solum, ut cum manifestent,
et diebus causa praesentiam suam ostendissent, statim fugerunt *sup.* *Con*

sacius Singidunij Muesino, Valens Muesae Pannoniae, qui illos, cum quibus de
Oriente nenerunt, neque apud Asiam in concilio uenire nec ad ecclesiam dei
penitus accedere permittiebant, etiam Sardicam uenientes per singula quaque
loci conuentus inter se faciebant et cum interminationibus posuerunt partitionis
sibi, ut, cum Sardicam uenissent, omnino non lagredierentur in iudicio
eum sancta synodo conuenirent, sed tantum uenientes imaginem aduocatum
suum demonstrarent ac uelociter fugerent. haec autem scire potuimus a rui-

8 Singidunij M. *Fed* Singiduno M. *Bal* singidu nnoesiae W' morsa W'
que W' 9 apud Asiam in concilio] in sanctum concilium *enoi*. *Bal*; *intra* pres-
latius *legisi* uidetur eis tñ *anlas* συνόδου loco i; tñ *άγλαν* συνόδου 10 *an-*
diun W' 11 posuerunt WmI 12 sardica W' iudicium *Bal* 14 fugerent
Bal fugerunt W'

Σιγγιδίου της Μυσίας, Ούελις από Μορασίης ή; Χατωσίης, και γάρ ού-
τοις ούκ ούτοις έλθόντες από της Έφρας; ούκ επέτρεπον ούτε εις την άγίαν
συνόδον εισελθόντες ούτε όλως εις την εκκλησίαν του Θεού παραβάλλειν, και
εγκάμειν όθ εις την Σαρδικήν καιά ιούτοις συνόδου; έτοιμόντο πρός; εισιόντες
και συνθήκας μετά απειλών, ώστε έλθόντας; υπότοις εις την Σαρδικήν μηδέ
όλως εις την κελσίαν έλθειν μηδ' επί το αυτό εισελθειν τñ ήγία συνόδω, αλλά
μόνον έλθόντες; και ήφασκόντες την επιδημίαν τουτων επιδησίμετους; τυχεώς;
φωγελν. ταύτα γάρ γινώσκω δεδοκήμεθα παρά των οικλειουσιών ήμων Μακα-

15 Σιγγιδίου του Theod Μυσού Theod 16 τοις; ούκ ούτοις; έλθόντες
Theod έώκας; με 17 οικιλθετε Theod (A) παραβάλλει συνεχώσθου (οις-
χωρήθησαν B) Theod 18 σαρδική p προς; καθ' p 19 σαρδικήν p μηδ'
όλως (accensius s. n et spíritus s. o iias.) p μηδ' όλως Theod 20 μηδ' δ' p μηδ'
Theod ήγία add. και μεγάλη Theod, om, Cass 21 και; αιδ. επί Theod (A)
αποδημίαν p έσπιώτες επιδημίαν Theod

secrepotulimus a consacerdotibus nostris, Ario scilicet ex Palestina (ae) Stefano de Arabia, qui cum ipsis uenerunt quidem, sed et ab eorum perfidia recesserunt. hi enim ueniunt in sanctam synodum uolentiam quidem, quousque passi fuerant, conquerebantur, nihil autem ab ipsis recte agi uideretur adseruere etiam hoc, quousque essent ibi plurimi rectae fidei, qui prohibebantur ab ipsis uenire propositis ad uos intermissione uolunt, hac igitur causa in uno loco omnes manere satagimus et uos parum temporis [neque] habere eos liberam facultatem permiserunt.

8. Quia ergo non oportuit conturbare nec inultas retinere

1 scilicet Cy se A de forma Ario u. Nindien II 39 palama A ac adl. Fed 2 Stephanu Cy, sed t'on n'annoll Asteriu; cf. Studien II 40 3 hi y hii, 4 adserentes] uolentes uasp. Cow 6 ad nos propositis y 7 hac Cy ac, 8 neque] neq. A nec Ca, v., Fadh, del. C p. z., Cow, fort. quidem 10 multitudine y inulta Cy retinere A Pnd alius nrl permittente uasp. Con, fort. relinquere (cf. II 1

nunciis nostris Macario Palastinae et Asterio de Arabia, qui cum ipsis uenerunt et ab eorum inuoluntate recesserunt. isti cum ad sanctam synodum uenientes uolentiam, (quam) passi sunt, cum latuitis conquerebant. nihil autem rectum apud eos fieri dicebant. etiam hoc adhibebant esse quodam rectae fidei et intermissione uolunt adque accusationibus prohiberi (ire) ad nos. hac de causa in una domo commanere sindeunt nullo minente eos separari permittentes.

8. Quoniam igitur non oportebat turbare et inultas eorum relinquere saluti.

11 Macario] Ario uasp. Bal mania W m f u r a n t i a II m 2 13 quam add. Bal 14 rectae] recta W 15 prohiberi Bal prohibere W ire add. Enq nos] add. uenire Bal uasp W 17 inultas eorum, Bal inuoluntas IV

90 πλου ἀπὸ Ἡυλαιοῦν; καὶ Ἀστειου ἀπὸ Ἀραβίας, τῶν ἐλθόντων σὺν οἱτοῖ; καὶ ἀναχωρηθέντων ἀπὸ τῶν; διωκτῶν; αὐτῶν. οἱτοῖ; γὰρ ἐλθόντες εἰς τὴν ἐκλήσιν αὐτοὶ τοῦ τῶν μετ' ἐμῶν, ἵπ ἐταῖον, ὑποδιόκοντο, οἰδόν δὲ παρ' αὐτοῖς ὁδοὺν ἐλεγον πρότερον πρὸς αὐτοὺς, καὶ τοῖτο, ὅς ἄρα εἴην ἐκεῖ πολλοὶ τῶν ὁρθῶν ἀνταποκρίνοντο ὁδῶν, καὶ κωλύμενοι παρ' οἱτοῖς ἐλθῖν ἐνταῖου διὰ τὸ ἀπειλεῖν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι κατὰ τῶν βουλευμένων ἀναχωρεῖν ἀτ' αὐτῶν, τοῖτο γοῖν ἐντα καὶ ἐν ἐπὶ οὐκ πῶτας πρὶναι ἱποκρίδουσαν μὴδὲ τὸ βραχύτοισι ἱδουεῖν αὐτοῖς ἐπιτρέφοντες.

8. Ἐπὶ οὖν οὐκ ἴδου παρουσῆσαν οὐδὲ ἀναχωρήσιν; ἴδου τὰ;

23 ἵπ p ἀποδίδωμι p ἀνωδίδωμι Theod (p ἀνωδίδωμι B; T) 21 ἐκρί πολλοὶ σπ. Theod 22 ἐς αὐτῶν Theod διὰ] μαρτ, καὶ Theod 23 ἐπαγγέλλεσθαι] ἐπιγγέλλεσθαι Theod 24 τοῖτο; Theod Cass ἱποκρίδουσαν Theod (B) 25 ἀπὸ τοῖς Theod 26 ἀναχωρήσιν; Theod (NS) sine uindicta Cass ἴδου μ

falsitates, uincula, homicidia, pugnas, falsas epistulas, uerberationes, nudationes] uirginum, exilia, euersiones ecclesiarum, incendia, ^{f. 9va} translationes de ecclesia (minori) ad maiores et ante omnia contra rectam fidem insurgentes Arrianae heresis doctrinas, [ex] hac ex causa carissimos quidem fratres et coepiscopos nostros Athanasium ^b Alexandriae et Marcellum Aneyro-Galatiae et Aselepium Gazae et eos, qui cum ipsis erant ministrantes illo, innocentes et puros pronuntiauius scribentes ad unamquamque eorum provinciam, ut cognoscerent singularum ecclesiarum plebes sacerdotis sui integritatem et habere se episcopum suum, illos autem, qui se eorum ecclesiis ¹⁰

1 falsitates A 2 incendia om. C Fab 3 minni add. Fed; cf. H' et tertium graecum 4 doctrinas] γ arrianam doctrinā A pr. ex del. Fed ex hac Cy 6 neyrngalaine A Gazae Cm2 guine A 7 pronuntiauius E ag pronunti-
auius Ay 9 singulas C m1 sacerdotes A

nias, uincula, homicidia, plagas, falsas epistulas, nudationes, uirginum nudati-
ones, exilia, ecclesiarum destructiones, incendia, translationes de minimis ad
maiores ejuitales et ante omnia insurgentem per ipsos aduersus rectam fidem
maledictum Arrianorum heresim, hac de causa dilectissimos fratres nostros et
eiusacerdotes Athanasium, Alexandriae episcopum, et Marcellum Aneyro ¹³
Galatiae et Aselepium Gazae et eos, qui cum ipsis ministrant domino, inno-
centes et sincerios esse pronuntiauius scribentes ad singulam provinciam, ut
cuiusque cognoscant ecclesiae populi uni episcopi sinceritatem et hunc habere

14 heresi H' 16 ministrant H' m1 17 scribentes ad sing. prou. om. Bal

σκηναίῃς, τὰ θερά, τοὺς φόρους, τὰς πληγὰς, τὰς κατὰ τὴν πλάστων
ἐπιστολῶν ἀσκειάς, τὰς ἀβελίας, τὰς γεννώσεις τῶν παρθένων, τὸ ἐξοριστάς, ²⁰
τὰς καταλύσεις τῶν ἐκκλησιῶν, τοὺς ἐμπροημούς, τὰς μεταβάσεις ἀπὸ μικρῶς
πύλῃς εἰς μεγάλης, καὶ πρὸ γὰρ πάντων τῶν κατὰ τῆς ἡρώδης πίστεως
ἐπαναστάσαν δυσώδυιτος Ἀρειανῶν αἵρεσις δι' οὗτων, τοῦτοι ἐνεκαὶ τοὺς μὲν
ἰσχυροὺς ἀδελφοὺς ἡρώων καὶ συλλειτουργοὺς Ἀθανάσιον καὶ Μάρκελλον
καὶ Ἀσκληπῖον καὶ τοὺς οὐκ ἡλικίᾳ ἀλλεουργοῦντας τὴν κυρίαν ἀθόου καὶ ²³
καθαροὺς εἶναι ἀπὸ γυναικῶν γράψαντες καὶ εἰς τὴν ἐκδόσιν παρακλίναν, ὥστε
γινώσκαι ἐκάστης ἐκκλησίας τοὺς τοὺς τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου τὴν καθαρότητα
καὶ τοῖον μὲν ἔχειν ἐπισκόπων καὶ προποσκῖν, τοὺς δὲ εἰς τὰ ἐκκλησίας

20 σκευαίῃς om. pr ἐξορίτας Theod 23 ἐπαναστάσαν pr, praem, τὴν Theod
τοῖον] add. γοῖν Theod 21 Ἀθανάσιον] add. τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπισκόπου
Theod Μάρκελλον] add. τὸν τῆς Ἀγκυρογαλιτικῆς Theod 25 Ἀσκληπῖον] add.
τὸν Γάβριλ Theod οὐκ αὐτοῖς om. Theod (BrFT), Cass κυρίῃ] γὰρ Theod
(HtzT), Cass 27 γινώσκαι Theod

inmiserunt luporum more, id est Gregorium in Alexandria, Basilium in Ancyra et Quincianum in Gaza neque nomen habere episcopi neque communionis omnino eorum habere participatum neque suscipere ab aliquo eorum litteras neque ad eos scribere, illos autem, ⁵ hoc est Theodorum, Narcissum, Acacium, Stefanum, Ursatium, et Valentem, Menofantum et Georgium — etsi timens, ut dictum est, non adfuit, sed tamen quia a heretice memorie Alexandro epi-

1 cf. Art. 20, 29. Malth. 7, 15

1 more γ nre A uasiliam A 4 aliqua Cy aliquem A 5 schairm A, C. a. e. 7 adfuit] add. dr Oriente Coa a heretice Cy ab uriale A

episcopum (et) exportare, adgressos vero ecclesiarum ipsorum iulium (luporum Georgium Alexandriam et Basilium (Ankyrae et) Quincianum Gazae nec episcopos ¹⁰ nominari nec Christianos penitus appellari nec aliquam cum his habere communionem vel eorum litteras suscipere vel ad ipsos scribere. Theodorum Heracle- ² atum Europae cum iulis, [sic] Maroniam Ciliciae et Caesareas Palaestinae Nar- rissum et Ararium, Sirphanum Antiochiae, Ursacium Singidunensem Moesia et Valentem Mursensem Pannoniae, Minophantum Ephesum, Georgium Lau- ¹⁵ diriae — Nec timens non adfuerit de Oriente, tamen eo, quod a deum Ale-

8 et add. Bal ecclesiarum ipsorum iulicium] ecclesias ipsorum more con-
Bal; interpret confudit acc. δίκηρ et adn. δίκηρ c. gen. = more 9 Ancyrae
et add. Eng et add. Bal 12 de dr. Fed maronij W (rj. p. 119, 16) Nrranladr
Bal caesareas W narissimum W aratium W 11 pannonie W Mino-
phantum ex Μινωφαντορ latineis W

αὐτῶν ἐπιλθόντας δίκηρ λόγον Γρηγόριον τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Βασίλειον τὸν
ἐν Ἀγκύρᾳ καὶ Κυθητιανόν τὸν ἐν Γάζῃ, ταῦτοις μὴδὲ ἐπισκοποῦντας δογματίζαν
μὴδὲ διώκας κοινοῦσαν τινὰ πρὸς αὐτοὺς ἔχειν μὴδὲ δέχεσθαι πρὸς παρὰ
τοῦτων γράμματα μὴδὲ γράττιν πρὸς αὐτοὺς. τοῖς δὲ γε περὶ Θεόδωρον ²
²⁰ καὶ Νάρκισσον καὶ Ἀκάσιον καὶ Στέφανον καὶ Οὐρόδιον καὶ Οὐδέκτητα καὶ
Μινωφάντων καὶ Γεωργίου — εἰ καὶ προφητεῖς μὴ παρεγγένητα ἀπὸ τῆς Ἐφῆας.

16 ἐπιελθόντας Theod (BA) Γρηγόριον in m. p 17 Κυθητιανόν
Theod Quintianum Cass μὴ δὲ p δογματίζαν] add. μὴδὲ Χριστιανοὺς Theod
18 al. μὴδὲ] μὴ δὲ p 19 αὐτῶν Theod μὴ δὲ p μῆτε Theod γε em. Theod
Θεόδωρον] add. τὸν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ τῆς Εὐχρίστη; Theod 20 Νάρκισσον] add.
τὸν ἀπὸ Νερωιδόδος τῆς Κελικίας Theod Ἀκάσιον] add, τὸν ἀπὸ Κασσα-
βείας τῆς Παλαιστίνης Theod Στέφανον] add, ἀπὸ Ἀντιοχείας Theod Οὐρο-
διον] οὐρόδιον s. add. ἀπὸ Σιγγιδούνου τῆς Μοισίας Theod Οὐδέκτητα] add. τὸν
ἀπὸ Μιρσών τῆς Παννονίας Theod 21 Μινωφάντων] add. τὸν ἀπὸ Ἐφέσου
Theod Γεωργίου] add. τὸν ἀπὸ Λαοδικείας Theod φοβηθέντες μὴ παγε-
γένηντα Theod (HrsT) mrturantes non uenerunt Cass διώκας p

scopo quendam Alexandrinum deiecit ut et quod sit iam ille quam etiam ceteri, qui comprehensi sunt, furoris Arriani et propter ubiecta crimina —, hos omnes aequali sorte deiecit sancta synodus de episcopatus gradu et iudicium non solum illos episcopos non esse, sed neque communionem quidem cum fidelibus habere; separantes enim filium et alienantes verbum a patre separari ab ecclesia catholica oportet et alienos esse a nomine Christiano. sint igitur nobis anathema, eo quod ausi sunt adulterare verbum veritatis, apostoli cuius est preceptum: si quis vobis euangeli-

8 cf. 11 Cor. 2, 17. 4, 2 11 Gal. 1, 9

1 ἡμῶν γ' οὗτοι 2 sunt om. *Fab* 3 communionem 4 8 vobis *Cy*, sed cf. *Theod* 9 inus) inim *Con*

xandrinus qui Alexandrinum depositus sit, propter se ac suos collegas Ariannus et 10 ab eis iuncta synodus — omnes conito synodos deposuit episcopatu et statu- imus non solum eos episcopos non esse, sed nec communionem cum fidelibus interiri; separantes enim filium a substantia patris ne de aequalitate alienantes verbum a patre segregari oportet catholica ecclesia et alienari nomine 13 Christianum. sint igitur omnibus vobis anathema, propter quod negotiali sunt verbum veritatis; opositum enim est precepto: si quis vobis

III depositum II' collegas B' 11 eis *Bal* rus B' omnes *Bal* omni II' 12 episcopos *Bal* episcopum II' 13 a substantia *Bal* od substantiam IV ne *Bal* hui II' aequalitate *Bal* 11 qualitate IV 14 oportet] add. a *Bal* ubi nati] *mhl*, n *Bal* nati *Bal* nomina II' 15 anathema II' n.e.

ἡμῶς; οὗτοι τὸ ἀπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀλεξάνδρου καθιγρίσθαι αὐτὸν καὶ διὰ τὴν 11 ἰβαν καὶ ἡτὸν καὶ τοὺς τῇ; Ἀρεῖον μισίας καὶ διὰ τὴν ἐπεσεχθῆναι αὐτοῖς ἐγκλήματα — τοὺς παρηγηγὶ καθέλει ἢ ἀγλα σύνδοσις ἀπὸ τῇ; ἐπι- 20 σκοπῆς, καὶ ἐκκλησίαν μὴ μόνον αὐτοῖς ἐπισκόπων μὴ εἶναι, ἀλλὰ μὴδὲ κοι- νωσίας μετὰ τῶν πιστῶν ὑποθῆς καὶ αἰσιωθῆναι. τοῖς γὰρ χωρίζονται; τοῖς 16 ἰβὸν καὶ ἀπαλλοτριωθῆναι; ἰβὸν λόγον ἀπὸ τοῦ πατρὸς χωρίζομαι τῇ; καθο- λικῇ ἐκκλησίᾳ προσηκῇ καὶ ὡς αἰσθῆναι εἶναι τοῦ Χριστιανῶν ὁνόματος; 17 ἐστῶσαν τοῖς ἡμῖν ἀνθέμεν διὰ τὸ κακωτηλεγκῆναι τὸν λόγον τῇ; ἀληθείας.

17 μακαρίτου *Theod* Ἀλεξάνδρου] add. τοῖς γενομένοις ἐπισκόποις Ἀλε- 18 ξάνδρου; *Theod* καθιγρίσθαι p καθιγρῆναι s αὐτοῖς; αὐτοῖς *Theod* (A² B² T), *Cass* διὰ τὸ καὶ ταύτας αὐτὰς αὐτοῖς (αὐτοῖς; A² F² T) τῇ; Ἀρεῖον παρὶς; 19 ἰβαν *Theod* 19 παρηγηγὶ *Theod* 20 μὴ δὲ p 21 γὰρ] δὲ s χωρίζονται;] 22 ἡδὲ, τῇ; τοῖς πατρὶ; οἰσίας καὶ θεοτόκας *Theod* *Cass* 16 ἰβὸν om. *Theod* 17 [B² F² T], *Cass* 22 χωρίζομαι] add. ἀπὸ *Theod* 23 χριστιανῶν *Theod* (B²), *Cass* 24 ἡμῖν καὶ ἡμῖν καὶ τοῖς *Theod* κακωτηλεγκῆναι] add. ὑποθῆς; *Theod*

zauerit praeter quam quod accepistis, anathema sit. his neminem communicare deoantiam; nulla enim communicatio luci ad tenebras. hos omnes longe facite; nulla enim participatio Christo uli Belial. obseruate, carissimi, ut neque scribalis ad eos neque eorum accipiat litteras. curate autem etiam nos, dilectissimi fratres et consacerdotes, quasi praesentes spiritu, huic interfueritis synodo, omnia, quae a nobis instituta sunt, confirmare per litteras uestras, ut ab omnibus

2 il. I Cor. 6, 14 3 il. II Cor. 6, 15 7 il. I Cor. 5, 3. Col. 2, 5

2 deuminate Cui 3 hoc omnes Cui? Cui horum (hoc Fab) homines ACui? Fab
Cuiusam. p. I praesentes y praesente. I 8 instituta Cuiusam. A, fort. statuta

anathematizantem praeterquam quae accepistis, sit anathema. nullum his communicare praecipite; nulla enim communicatio tembris cum lucis. longe omnes facite; nec enim est aliqua communicatio Christo uli Belial, et obseruate, fratres dilecti, eorum litteras nescite nec his scribere, amate etiam nos, fratres dilecti et ministri, spiritum praesentes in synodo nostra conuenire et pronuntiare per litteras uestras, quia apud omnes ubique

15 communicator omnes semini adueniens.

De anathematizanti H' quod Bel accepit B' 12 Beliar Eng beliah (forte et BELLAR) H', fort. Belial dilectissimi Hui his Fed hui W'is Bal 13 amate hui amate H' 11 per scripturas Bal praesentibus H' per nescituras Eng

ἀποστολὴν ἐστὶ τὸ παράγγελμα· εἰ τις ὁρᾷς εὐαγγελίζεσθαι παρὰ παρακλήσει, ἀνέθεμεν εἶπει. τοῖτοις ῥηθέντι κοινωνεῖ παρρηγεῖσθαι· οὐδέντι γὰρ κοινωνεῖν θεοῦ πρὸς σκάνος. τοῖτους πάντας μακαρίους ποιεῖτε· ἀδελφοὶ γὰρ σιγημίαι Χριστῇ πρὸς Βελίαν, καὶ συνάξασθε ἀγαπητοί, ἵνα ἡμεῖς γράψωμι πρὸς ὑμᾶς ἥτις γράμματα παρ' αὐτῶν δεχσάμεν. ἀποκρίσασθε δὲ ἡμῖν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί καὶ ἀλλήλων γὰρ, ὡς καὶ πνεύματι παρόντι· τῇ συνόδῳ ἡμῶν συνεπιψηφισάμενοι δι' ἐπιστολῆς ἡμετέρας ὑπὲρ τοῦ παρὰ πάντων ὑμῶν παραχρῆσιν ἀλλήλων γὰρ ἡμεῖς ἀποκρίσασθαι, ἢ θέλει πρόνοια καθορισμένη; ἡμεῖς καὶ ἐπιπροσβύτας διακρίνομεν, ἀγαπητοί ἡμεῖς.

16 ἀποστολὴν add. γὰρ Theod τὸ σμ. p Theod 17 τοῖτοις p Theod (s) πάντων Theod (BT), Cass 19 ἀγαπητοί] πρᾶσι. ἀδελφοί Theod Cass 21 ἡμῖν σμ. Theod ἀδελφοί] πρᾶσι. ἀγαπητοί Theod παρόντες] συνόντες 22 συνεπιψηφισάμενοι p συναρέσει καὶ ψηφισάμενοι Theod 23 ἀποκρίσασθε Theod (AT) ἀλλήλων] add. ἡμῶν Theod ἡμῶν σμ. Theod ἢ θέλει etc. σμ. Theod 24 καθορισμένη p 25 σίγῃς

episcopis idem sentire atque unani esse omnium voluntatem ex litterarum consensione sit manifestum. optamus, fratres, vos in domino bene valere. EXPLICIT.

Idque .1

2.

Epistula syn.
Sardicensis
ad Iulium
(843/4).

INCIPIT EXEMPLUM EPISTULAE FACTAE AD ILLIUM VIRIS
ROMAE EPISCOPUM, IULIO EPISCOPO A SYNODO DIRECTAE.

1 (9). Quod semper credidimus, etiam nunc sentimus; experi-
entia enim probat et confirmat, quae quique auditione audiuit.
verum est enim, quod beatissimus magister gentium Paulus apo-
stolus de se locutus est: (quia experimentum quaeri
tis eius, qui in me loquitur Christus), quan-
quam ulique, quia in ipso dominus Christus habitavit, dubitari non
possit spiritum per animam eius locutum et organum corporis per-
sonasse. et tu itaque, dilectissime frater, corpore separatus mente
concordi ac voluntate adiuisti et honesta luit et necessaria excusatio
absentiae, ne aut lupi seismatici luctum facerent et raperent per

9 cl. 11 Tim. 1, 11 10 11 Cor. 13, 3 14 cl. 1 Cor. 5, 3, Col. 2, 5

4 Epistula tradita est etiam in nonnullis, quos p. 42 inducimus, libris
manu scriptis uelam comitum confidimus, n. in codd. R¹—R² (= H), M
N H¹ F, de quibus uberiora u. Praef. II A 3 et Studien I 23 sqq., II 12 sqq.,
III 103 sqq.; ediderunt epistolam Baronius (= Rai) ad n. 347 n. XXIII sq.
'ex collectionis Crescentianae codice Cassinate peructus' (= K; cf. Praef. II A 3),
Binus I 443, Ed. regia III 41—43, Labbe-Cossart II 660—662. Hardwin I
653 sq., Constant Epp. Pontif. 395—398, Coleti II 690 sq., Mansi III 40 sq.
5 exemplar HANFII¹ EPISTULAE add. synodi (synodi H² synodis H³ uerdicensis
(sardicensis H⁴ erdicensis H⁵) HANFII¹ 6 episcopo F n. c. ep 5 N IULIO—
DIRECTAE om. HANFII¹ DIRECTA AC7 expl de fide catholica add, R¹
7 credimus R² B¹ MN nunc om. P Bai [continuis] add. ut Bai 8 inim am.
P Bar quisque Cy Bai 9 apostulus B² apostolus H³ 10 titulum s. scripturae
(de cuius forma u. Studien III 137) om. HANFII¹, add. Bar (ex K P) et Cou
secundum Uulj.: an experimentum etc. 12 ipse H¹ dubitare HANFII¹
13 spiritum] add. sanctum γ animum HANFII¹ Bai elus] etiam Bai
personasset FI² 14 et tu] sic Bai 15 concordia ac Cm2 γ om. ordia
HANFII¹ Bar uoluntati H¹ adiunxi FI¹ m. et] sed Bai excusatione P
16 aut] ut FI¹, om. Rai luctum—inulias om. HANFII¹ K

insidias aut canes heretici rabido furore excitati insani oblatrant
aut certo serpens diabolus blasphemiorum venenum effunderet,
hoc enim optimum et valde congruentissimum esse videbitur, si
ad caput, id est ad Petri apostoli sedem, de singulis quibusque
5 provinciis domini referant sacerdotes.

2 (10). Quoniam ergo universa, quae gesta sunt, quae aeta,
quae constituta, et chartas continent et vivae voces rarissimarum
fratrum et compresbyterorum nostrorum Arcydamii et Fdoxeni et
varissimi filii nostri Leonis diaconi verissime et fideliter exponere
10 poterunt, paene superuacuum videtur eadem his inferre litteris.
patuit apud omnes, qui conuenerunt ex partibus Orientis, qui se
appressant episcopos — quamquam sint ex his certi auctores,
quorum sacrilegas mentes Arriana heresis pestifero tinxit veneno —
diu tergiversatos propter diffidentiam ad iudicium venire noluisse
13 tuamque et nostram reprehendere communionem, quae nullam
habebat cuspam, quia non solum octoginta episcopis testantibus
de innocentia Athanasii pariter credimus, sed et conuenti per
presbyteros suos et per epistulam ad synodum, quae futura erat

11, ep. synod. Sordicensis *Insignifica* 5 (infra p. 184, 3) et ep. eiusdem
syn. ad ecclesiam Alexandrin. apud Athanas. apol. c. Arlan. 38

1 aut] om. B² B³ ut H¹ capulo B² MH¹ ianulo A excitati HMNFH¹
Bar 2 diabulna B² B³ M diabulum B² blasphemorum B² B³ B² NF blasphem-
orum Bai ueniam B² ellundit B² 3 oblitum B² 4 i apud AB² F
alt, ad om. B² 5 dno FH¹ reuerant B² 6 qm ANFH² qud B² M iesta A
sunt] add. et H¹ 7 carthe A coris B² B³ M karissimorum B² ME¹
8 fratrum B² nostrorum om. H¹ arcidami N archydami M Cou archi-
damii B² FH¹ Cm2 filioeni AT 9 karissimi B² MH¹ A in mg.: Legati
romani arcydami pbi filioeni pbi leo diaconus synodo sordicensi affuerunt
lili AIFF nostri om. H¹ uirissime B² M 10 poterunt ATCN pene B²
puene H¹ uidentur HMNFH¹ y Bar his B² inferis F in huius
inserere y litteris] add. quae B² B³ MF Bar quae B² B³ H¹ qua N 11 patuerunt
B² Bai apud B² B³ B² omni H¹ 12 episcopus A a. i. sint i. l. B²
13 pestiferi B² 14 inexit AMFH¹ uenulo B² 14 differentiam HMNFH¹
15 reprehendere B² reprehendisse Bar Cou in communionem A munitionem M
16 LXXX HMNFH¹ 17 athanasii FH¹ athanasii B² credimus y Bar
conuerti B² B³ MN conuerti B² per] om. FH¹ pro B² M 18 ad synodum]
et synoda A et synodum TCm1 a synodo (sinodo B²) B² B³ B² MN Cm2 Feb
synodum sc. Romae habitam a. 341 quae—Roma] quae eorum . . . K

in urbe Roma, nemine noluerunt et satis erat iniquum illis contumeliosis, tot sacerdotibus testimonium perhibentibus Marcello et Athanasio denegare societatem.

3 (11). Tria fuerunt, quae tractanda erant. nam et ipsi religiosissimi imperatores permiserunt, ut de integro uniuersa discessa disputarentur et ante omnia de sancta fide et de integritate ueritatis, quam uolauerunt. secunda de personis, quos dicebant esse deiectos de iniquo iudicio, ut, si potuissent probare, instaret confirmatio. tertia uero quaestio, quae uere quaestio appellanda est, quod graves et acerbas iniurias, intolerabiles etiam et nefarias contumelias ecclesiis fecissent, cum rapereu episcopos, presbiteros, diaconos et omnes clericos in exilium mitterent, ad desertas loca transducerent, fame, sili, nuditate et omni egestate necarent, alios clauis carere et squalore et putore conficerent, nonnullos ferreis nuntis, ita ut ceruices eis artissimis cernulis strangularentur. denique ex ipsis quidam nunti in eadem iniusta defecerunt poena, quorum ambigi non potest martyria gloriosam mortem extitisse. adhuc

10 sq. cf. 19. syn. Sardicensis Benignica 1 (Inlra p. 181, 11 sq.)

I et um. HAINFH¹ Bar contumeliosis¹ contumeliosis¹ Bar 2 tot om. Bar 3 athanasio B¹ 4 ita H¹ M¹ quar—nam] quonia . . . K religiosissimi B¹ religiosissimi B¹ religiosissimi B¹ religiosissimi (mi add. m2) B¹ h permiserunt B¹ pmiserunt B¹ de integra N dent (i s. en) regu B¹ uniuersa B¹ li de sanctae fidei FH¹ Bar fidei B¹ et de om. H. MNFH¹ 7 de] B. m2 M. om. cell. quas Bar Cou diribant B¹ 8 delectas Cou delectas Bar m2 Fab nel AHMFH¹ Bar Cou fidel B¹ 9 quaestio uere B¹ 10 iniurias Cy Bar iniurias AHMFH¹ intolerabiles B¹ intolerabilis B¹ 11 contumelios B¹ praesbiteros A praesbiteros (presbiteros B¹ praesby B¹) H pphos M pphos H¹ pphos F 12 diaconos B¹ Bar diacon B¹ diacon B¹ M clericos om. B¹ exilio N 13 deiecta B¹ transducerent B¹ B¹ transducerent N, et add. Bar Cou fame] add. v. B. MFH¹ omnia aegestate B¹ 14 negarent AB¹ MN alius—conferent] om. H. MNFH¹ B¹ 15 nonnulli B¹ MN nuntis B¹ nuntis sc. conferent] suppl. stringerent Cou ut ceruices] arcer nires F 16 artissimis y artissimis CBar paritissimis AB¹ MNFH¹ paritissimis B¹ B¹ fatitissimis B¹ strangularentur FH¹ y strangularentur B¹, om. Bar 17 nunti B¹ B¹ MN iniuste FH¹ Bar defecerunt B¹ M ambigi B¹ 18 morte N extitisse B¹ extituisse F

quoque audent quosdam relinere nec ulla causa fuit criminia,
nisi quod repugnarent et clamarent, quod execerarentur Arrianam
et Eusebianam heresim et nolent habere cum talibus com-
munionem, qui autem saeculo servire maluerunt, prodesse. et
5 qui ante fuerant defecti, non solum recepti sunt, sed etiam ad clericalium dignitatem promoti et acceperunt praecium salutis.

4 (12). Quid autem de iurpiis et de imperitis adolescentibus
Ursacio et Valente statutum sit, accipe, beatissime frater, quia
manifestum erat eos non cessare adulterinae doctrinae letalia
10 semina spargere et quod Valens relicta ecclesia ecclesiam
aliani inuadere uoluisset. eo tempore, quo seditionem com-
11 mouit, unus ex fratribus nostris, [qui fugere non potuit, Viator
obrutus et conculeatus in eadem Aquilensium ciuitate tertia
die defecit. causa utique mortis fuit Valens, qui per-
13 turbauit, qui sollicitauit. sed ea, quae beatissimis Augustis 2

7 sq. cf. ep. synod. Alexandrinae (339) apud Athanas. apol. c. Arian. 13;
ep. synod. Sardicensis *Benignifica* 5 (infra p. 184, 7); ep. synodi eiusdem ad
ecclesiam Alexandrin. et ep. ad episcopos Aegypti etc. apud Athanas. l. c. 37.41
9 cf. ep. synodi *Benignifica* 2 (infra p. 182, 5 sq.); ep. synodi encycl. 7 (supra
p. 119, 4 sq.)

1 causa ulla *F* *Bac* criminis *om.* *H*¹ criml nisi *B*² 2 execerarentur *F*
exsarrarentur. *V* egarentur *H*³ 3 heuseulā *A* eusebiam (eusebium *B*²) *H*, *MV*
heresim *H*³ *H*³ *NFH*³ nolent *A* nolunt *N* 4 qui autem (= *is* *extem*,
qui) *Om*² *Fab* qui autem (ad *F*) in *B*¹ *B*⁴ *MNFH*¹ qui aut in *ASTCm*² quia
ut in *B*² *B*² *is* autem, qui *Bac* *Cou* saeculo seruire] serum sentire *Bac* *Cou*
maluerunt *B*² *M* maluerunt *susp.* *Eng* noluerunt *Fab* prodesse (sc. *nolent*)
prodesse *B*² procl. eo *M* prodisse *B*² et—defecit *om.* *Bac* 5 fuerunt *B*²
delecta *Fu. e.* clericā *A* 6 acceperunt *B*² *B*² 7 quid] qui *N* adolescentibus
*H*³ *H*³ *N* adolescentibus *F*, *om.* *Bac* 8 uisum *M*, (in *mg.*) *H*² nolente *H*²
uolentes tum *N* statum *AB*⁴ sil] fuit *Bac* fratater *B*² *m*¹ frater.
quia *γ* *Bar* 9 cum *HMNPH*¹ hoc *γ* non cessare] concessore *HMNFH*¹
letalia *A* letalis *B*² in Italia *Bm* 10 relecta *B*² *B*² ecclesiam *om.* *HMNFB*¹
11 uoluisset, eo (uoluisset eo *B*¹) *codd.* uoluisset, et eo *Bac* *Cou* quod *B*² *V*
seditione *H*³ commouet *B*¹ 12 fugire *B*² *MN* Uletar *susp.* *Bar* 13 concu-
lcatos *Fa. e.* aquileiensem *B*² *M* *Bac* *Cou* aquilegensium *B*² *N* ciuitatem
HMNF die tertia *γ* 14 fecit *N* causam *Bac* ful] *om.* *HMNFH*¹
perbuit *Bar* perturbabit *B*² *B*² perturbabit *F* 15 beamis agustis *N*

significamus, cum legeritis, facile peruidebitis uihil nos praetermisisse, quantum ratio patetatur. et ne molesta esset longa narratio, quae fecissent et quae conuississent, insinuauimus.

- 5 (13). Tua autem excellens prudentia dispoere debet, ut per tua scripta in Sicilia, in Sardinia, in Italia [suui] fratres nostri, quae acta sunt et quae definita, cognoscant, et ut ignorantes eorum accipiant litteras communicatorias, id est epistolia, quos iusta sententia degradauit. perseuerent autem Marcellus et Athanasius et Azelepius in nostra communione, quia obesse eis non poterat iniquum iudicium, fuga et tergiversatio eorum, qui ad iudicium omnium episcoporum, qui conuimus, neuire noluerunt. cetera, sicuti superius commemorauimus, plena relatio fratrum, quos sincera caritas tua misit, humanitatem tuam perdocebat. eorum autem nomina, qui pro facinoribus suis electi sunt, subicere curauimus, ut sciret eximia granitas tua, qui esset communione priuati. uti autem praeloqui sumus, omnes fratres et coepiscopos nostros litteris tuis admonere digneris, ne epistolia, id est litteras comunicatorias eorum, accipiant.

1 significamus $B^1 B^2 M$ 2 praeter misisse F praetermisisse AB^1 iun-
termisse (si s. l. m2) B^2 nemo lesta F 3 per quae] qui γ et quae com-
municassent $om. NFH^1 Bar$ commississent A commississent B^2 insinuauimus F
insinuamus N 4 tua] in $AB^2 F$ dispoere $B^2 M^1 B^2$ disponi M debes FH^1
5 scribita B^1 qui in Sicilia, (et B^2) qui in Sardinia $HMNFH^1 \gamma Bar$ qui in
Italia Cou sunt del. Eng 6 definita $B^2 M$ 7 id est ep. $om. Bar$ epistolia γ
epistola A epistulas TC episcopalis S^1 , (episcopalis B^2 epistola B^2) $N, MNFIP Cm2$
8 quos extra episcopatum synodi sententia declarauit Bar iuxta B^2 degra-
tauit M degeuauit A perseuerant B^2 perseueras N 9 pr. et $om. HMNFH^1$
nostrae A communioem B^1 obesse $H^1 Fm1$ 10 iuga] praen. in
 $Cm2 HMNFH^1$ ex (do Bar) iuga et tergiversatione $sup. Bar Cou$ 11 iu-
diciu] add. consci B^2 episcoporum] peccatorum $B^2 B^2$ quo ueniunt Bar
12 cetera—commemorauimus $om. HMNFH^1$ plenare relatio A 13 misit B^2
humanitatem B^2 humanitatem $sup. Bar$ perdocebat (constructio scata
otvzvov)] perdocebit γ 14 autem $om. N$ suis $om. B^1 N \gamma$ 15 comunicati
 $B^2 M$ communione B^2 priuati H^1 16 in B^2 uale] te N 17 epistolas B^2
epistolas $TCm1 Bar$ epistola F id est litteras] iude allatas Bar compuni-
catoris N 18 eorum M

- (15) (1) Ossius ab Spania Cordobensi.
 (2) Annianus ab Spaniis de Castolona.
 (3) Florentius ab Spaniis de Emerita.
 (4) Domitianus ab Spaniis de Asturica.
 (5) Castus ab Spaniis de Caesarea Augusta.

$AC = 1-5$ $a = 1. 2. 6-8$ β (om. *R praeter*. 1 = 1) = 1. 32. 3.
 34. 5 $P = 1. 2. 3. 5. 4$

1 (1) Ὀσίου ἀπὸ Σπανίας; 2 (5t) Ἀννιανός; 3 (13) Φλωρεντίος;
 4 (18 nel 48) Δομιτιανός 5 (47) Κάστος;
 1 (WI 1) ossius 2 (VII 23) ammann de castello pannoniæ
 3 (VII 22) florentius de meto pannoniæ 4 (VII 43) domitius de acaria
 concelantiae 5 (VII 27) castus de angusto caesariae

modu ex cod. W. apparatui ipsi ecclesie iuseminius coniecturas alicuius momenti
 etiam ex forma collectionum canonum et quidem Cochlæi K III—K IIII.
 Crabbæ P (1551) 333—335, Bini I 439, Ed. cepiae III 40 eq., Labbe-Coesad II
 664—664, Hardouin I 651 et 655 eq., Coleti II 657 eq. et 691 eq., Mansi III 88 sq.
 et 32, praeteras LeQuien, Oriens christianus (Paciifici F40), Ballerini, S. Leonis
 Magni Opera III (1757) XLII—XLIX, de singulis nominibus episcoporum et
 sedum episcopaliū u. Studien II 26 sqq.; de numero episcoporum et de pro-
 uinciis, ex quibus conueuerant, u. ib. 60 sq., 64 sqq. 11 Et subscripserunt, qui
 conueuerant ad H (Incipit subscriptio [superscriptio P⁸] episcoporum add. III)
 subscripserunt autem omnes episcopi me: ego ille episcopus illine eluitis et
 provinciae illius illa creda, sicut scriptum est supra R et subscripserunt epi-
 scopi romane ecclesie legati P 12 idem C⁸on in add. C⁸on

1 A tradit nomina textu continuo, Com sumit a voce Ossius enitium noni
 capituli 15 ossius A (sic semper), S⁸ ossia (hosius M) a, β P a B ad D¹
 hispania D¹, (hi e. l.) R⁸ ispania P cordubensis (cordubensis B⁸ B⁸ cortu-
 bensis M J) a, (cordubensis D⁸ cordubensi R⁸ R⁸ cordubensi H⁸) β, P legati-
 sanctae ecclesiae romane add. D⁸ 2 annianus B⁸ V⁸ D¹ I⁸ D⁸ P annianinus AJ
 annianus D⁸ amianus R⁸ ab Spaniis om. P; P om. nomini provinciae aliam
 postea excepto a. 7 ab] de I⁸ spania (hi e. l. B⁸ sp J) a, (epaniq D¹
 asia D⁸) β castalons α P castralona (cazalona H maronis D⁸) β 3 Florenti-
 bos A Florentius C y florentius S¹ ab] de I⁸ spanis (ipaniis R⁸) H
 hispaniis B⁸ spadoniis B⁸, (spadoniis D⁸) A spadoniis R⁸ de] ab P meriti β
 emecitam Φ 4 domitianus D¹ D¹ D¹ I⁸ R⁸ R⁸ dominianu A a. c. dominianus
 A p. e., S⁸ domacinnus B⁸ hispanius R⁸ sp J spadoniis R⁸ A spadoniis B⁸ - asto-
 ricu B⁸ asturica I⁸ D⁸ D¹ auxtorica B⁸ abstrica B⁸ abstrica (- a V¹) Φ
 5 castus (castos R¹ R⁸ R⁸ iustus D⁸) β spinis R⁸ D⁸ R⁸ R⁸ R⁸ span J hispania B⁸
 de om. P caesarangusta P caesaria A caesari B⁸ M⁸ D⁸ D⁸ R⁸ R⁸ caesaria B⁸
 caesaria J caesaria D¹ D¹ I⁸ caesaria B⁸ agusta R⁸ B⁸ agus Φ, om. D¹

- (6) Praetextatus ab Spaniis de Barcelona.
- (7) Maximus a Tuscia de Luca.
- (8) Bassus a Macedonia de Diocletianopoli.
- (9) Porfirius a Macedonia de Filippia.
- (10) Marcellus de Ancyra Galatiae.
- (11) Eulterius a Tracia de Gannos.
- (12) Asclepius a Palestina de Gaza.
- (13) Muscus a Tessalia de Thebia.

AC = 6-13   α = 9-16.   β = 35. 6. 36. 7. 37. 8. 38. 9.   om. P
praef. 6. 7 = 10

6 (7) Πραξιτάτος 7 (64) Μαξιμος 8 (14) Βάσος 9 (23) Πορ-
φύριος 10 (42) Μαρκέλλιος 11 (13) Εὐθέρσιος 12 (63) Ἀσκληπίος
13 (53) Μουσκάτος

6 (VII 25) praetextatus de narcidono panñ 7 om. 8 (VII 17) bassus
9 (VII 11, VII 8) porphyrius 10 (VII 6) marcellus 11 om. 12 (VII 10)
asclepius 13 om.

1 pretextatus V¹ D¹ H¹ P prexextatus D⁸ spanis B⁸ H⁸ span J hispania B⁸
de Barcelona om. B⁸, se l u. n. 7 barcinola D⁸ barclinola D⁸ barcellona D⁸
bacellona (r. s. e. pr.) H⁸ barillona H⁸ H⁸ H⁸ 2 om. J maxus B⁸ M⁸ P
atruscia D⁸ inscia angusta D⁸ uscia I⁸ de intra om. (de barcelona [u.
n. 6] B⁸) α, β P 3 H⁸ ponit u. 10 anta n. 8. H⁸ H⁸ H⁸ inagrat n. 10 et 8: marcellus
a macedonia diocletianopol (diocletianopolitanus H⁸) passus D⁸ a] de A
macedonia (marchelonia H⁸ M⁸) α D⁸ L⁸ macedonia H⁸ de om. H⁸ di-
ocletianopoli (diocletianopolim H⁸ diocletianopolitanus [-no V⁸] Φ deocletiano J
dedioeletuanopolim H⁸ diocletianopol. elianopolim B⁸ philippis B⁸ M⁸, sed u. n. 9) a
diocletianopolim (diocletianopolim D⁸ L⁸ diocletianopol L⁸ diocletianopolitanus
H⁸) β 4 om. B⁸ M⁸ porphyrius B⁸ L⁸ H⁸ porphirius V⁸ D⁸ porfurios J
macedonia α D⁸ D⁸ D⁸ L⁸ H⁸ macedonia H⁸ H⁸ philippia (philipia B⁸) α, Δ H⁸ H⁸
3 marcellinus H⁸ macerellus B⁸ [Marcellus] add. a macedonia AC, (mache-
donia H⁸ M⁸) α, B⁸ a machedonia (macedonia D⁸ D⁸) Δ ancyragalatia A
anehtra (anehyra V¹ anehra J) α anquira (angyra D⁸ antiquira D⁸) Δ
Galatiae om. αβ 6 euthecius αβ Tracia Fed procia ATC, (progia H⁸ B⁸) α,
(protia D⁸ H⁸) β, γ Hardoun Colati Mansi elui. Prochitas (Paudatoras ins.)
Crabbe Binius Gannos Fed (cf. Studien II 30 sq. et infra n. 25: de Tenedos)
caindos A Calindo Cy eandos (candus V⁸ gandus V¹) α, (candus D⁸) β pleriqu
eld. 7 Aschpas Cn2 ascepius H⁸ 8 Muscus Bollerius mostus A moydus
N⁸ Cou moydus (moytus B⁸ moestas Φ) α, (moistna D⁸ H⁸ roistas D⁸) β Moyseus
Crabbe Binius Moscus Fab Hardoun Colati Moschus Laube Le Quier II III Moni
a Tens. | attessalia V⁸ attessalia V⁸ thessalia ε¹, (tessalia B⁸) H, JII thessalia
M⁸ D⁸ tessalonica A thevia A, (tenis V⁸ thevis B⁸ theia M⁸) α thebia (thebi
D⁸ H⁸ thebia D⁸) β

- (14) Vincentius a Campania de Capua.
 (15) Iannarius a Campania de Benevento.
 (16) Protopogenes a Dacia de Sardia.
 (17) Dioscorus de Terasia.
 (18) Himeneus a Thessalia de Ypata.
 (19) Lurius a Tracia de Cainopoli.
 (20) Lucius ab Italia de Verona.
 (21) Euagrius a Macedonia de Eractia Linci.

AC = 14—21 u = 3. 4. 17—22 β (om. R propter 14 = 2) = 3. 4.
 33. 10. 40. 11. 41. 12 om. P propter 14 = 7. 15 = 8. 20 = 11

14 (15) Βινέντιος 15 (26) Ἰαννοῦργιος (ἰαννοῦργιος ps) 16 (3) Πρωτο-
 γένης Σιδηρίας 17 (24) Διόσκορος 18 (57) Ὑμένιος 19 (59) Λούκιος
 20 (9) Λουκῆλος 21 (10) Εὐάγριος

14 (W 33) vincentius 15 (W 24) iannarius de benevento 16 (W 1)
 protogenes 17 (W 18) dioscorus (s add. m?) 18 (W 26) hypeneus de
 hypato thessaliae 19 (W 17) lurius 20 (W 30) lucius de verona
 21 (W 31) eugenius de becalychynis

Vincentius B² R vincentium B² a campania om. αβ Capua] odd. legatus
 sanctae ecclesiae (MARIS D²) romanae (rumis M) uft 2 om. B¹, (excepto B¹) A, H
 a campania om. αB¹ vincentio B² nemi ufo B² Benevento] odd. legatus sanctae
 (s. om. J) ecclesiae romanae (intrae M as J) α, β 3 protogenis B² B², (protogenis
 1^a) φ, (protogenis B² protogenis B²) β protogenis M a Dacia S¹ ab acacia A
 ab acacia (achala M alio 1^a) u ab achala (achalgia B¹) β sardia H² H² H² actia A
 B² D² sardio D² actia E² 4 dyoscorus V¹ B² dyoscorus E² Terasia Fed Therasiae
 Crabbe Binius Le Quien I 241 tracia A, (tracia B¹) HJφ troia hix (tracia B¹ th a-
 cia B² tratin D² troia B²) β, M 5 hymeneus (himeneus B² 1^a himenius B²) u
 ymeneus (ymineus B² B¹ omenius B²) β himenius A hymenius S¹ ad B²
 thessalia (thessalia M² D² B¹ thessalonio D²) αβ Ilypata Labbe Hardouin
 Ballerini Mansi oparata AC perata S¹ pharata α, (farata H) β 6 om. B²;
 B² om. nomina episcoporum a n. 19 usque ad n. 40 o] de D² trachia (thracia
 de tralia D² thacia B² H² tracia D²) β tracio (o s. ai) B² traochia M Caino-
 poli (= Hadrianopoli, cf. Studien II 32 sq.) Caynopoly C; Cainopolim (cainopoli J
 cainopolim B²) α, (cainopoli B² H² H² cainopolim B² camolim D² diainopoli D²) β
 Hadrianopoli Ed. regio Labbe Le Quien I 172 Ballerini Nii opoli Hardouin Mansi
 7 item Inius (Incidus D²) β Italia V² de] a P Verona (nerona D² H²
 berina D²) β mirano M 8 om. D² enagius B² mI macedonia (macedonia
 B² M) α, D² D² D² H² de om. H Eractia Linci Fed (cf. Studien II 33) Heraclea
 Laoci Ballerini eractialino A heractianopolim (heractianp J heractianopolim B²
 agrianopolim M) α eractianopolim (om. D², sed u. n. 23 heractianopolim B² B²
 heractianopolitans H) β

- (22) Iulius ab Achaia de Tebe eptapilos.
 (23) Zosimus a Macedonia de Lignido.
 (24) Athenodorus ab Achaia de Elatea.
 (25) Diodorus ab Asia de Tenedos.
 (26) Alexander a Thessalia de Larissa.
 (27) Aethius a Macedonia de Tessalonica.
 (28) Vitalis a Dacia Ripensi de Aquis.

A = 22—28 C = 23, 22, 21—28 α = 23—29 β (om. K) = 42.
 13, 43, 14, 44, 15, 45 om. P

22 (37) *Ἰουλιανός* 23 (25 uel 27 uel 76) *Ζώσιμος* 21 (35) *Ἀθηνοδόρος*
 25 (31) *Διόδωρος* 2i (23 uel 66) *Ἀλεξάνδρος* 27 (40) *Ἀέτιος* 28 (11) *Βιτάλιος*
 22 (WII 29) iulianus de thebis eptapilos 23 (WII 32) zosimus de lybaniis
 24 (WII 12, WII 2) athenodorus 25 om. 26 (WII 21 f) alexander 27 (WII 6)
 aethius 28 (WII 21) vitalis

I iulius A a. c. acutia A acacia (acatia B¹ achacia V¹ archagia M hacaria V¹ acaia B¹) α, (agathia D² achatia D² achala D² acias H) β Tebe eptapilos P¹ cf. *Apuleius metamorph.* IV 9; Thebas heptopylos *el Studium* II 34) Thebe eptapyleos Cou Hardouin Coletti Mansi Thebeptapoleos Ed, *agria* Lobbe tebeptapyleos (forte ex genet. *Θήβης ἐπὶ πτόλεως*) A thebēros (theb epia B¹ i hebeza B¹ theepa Φ lignedon [u. n. 23] B¹) α thebessem (thebessen D² tebessem D² tenensem H) β 2 zosimus A zomus H¹ Dionisina γ alii add. Macedonia Lobbe Hardouin Monesi Paulati, *Illyricum sacrum* VIII 155 achala A acala (achala M agala Φ acacia B¹) α acacia (acatia D² D² D² archala D² acia D² dacia B¹ H¹ H¹ datia H¹, om. D²) β Lignido con. Hardouin Coletti Mansi Lychnido Ed. *tegia* Hallerini lignedon A lignedon (om. B¹, sed u. n. 22) α, (lignedon H lignidemis D² limedon B¹ cracheanopolim [u. n. 21] D²) β 3 athenothorus M adthenodorus D² anthenodorus D² antthenodorus D² thenodorus D² atemodorus B¹ acaia (agala Φ acacio B¹ achacia M) α acacia (agathia D² achia D² achatia D²) Δ dacia (datia H¹) H Elatea La Quina II 295 (sed cf. ib. II 207; Athenodorus de Platana) I¹latao Crabbé Binius Ba¹lerini blatea A blatena (blattena M) u, (blathena D² bletana H¹) β 4 dyodorus H¹ H¹ H¹ diothorus M ab acacia de lignedon (u. n. 23) ab acia D¹ ab acilia D² thenedon (Fanedon Φ) α, (tenedos D² theododos D² thenodus D² nethis H) β 5 a] do D², om. D² thesalia M V¹ thesalia D² thesilia D² thasalia D², om. D² lurissa B¹ B¹ clarissa (clorissa D²) β 6 action (otius B¹ M) α, luocius D² D² letius D²) β macedonia H J Q D² D² macedonica H¹ H¹ thessalonia (tessalonica B¹ M J V¹) α, (thessalonica D² tesalonii a D² thesalo D² thesa H¹ thessa¹ H¹ H¹) β 7 a Dacia Ripensij a dacia (datia B¹) α, (datia H¹) H ad (ab D²) achia (achala D² D² D²) Δ Aquis aquis ripensi (ripensis B¹) H M J V¹ aquis ripensis (repensis D² rapiensis H¹ rapiens H² rapiens H² H² mararene [u. n. 30] D²) β a D, de Aq.] ad aqua de aq: ripensi V²

- (29) Paregorius a Dardania de Scupis.
 (30) Trilon ab Acaia de † Macaria.
 (31) Athanasius ab Alexandria.
 (32) Gaudentius a Dacia de Naiso.
 (33) Ionas a Machedonia de Particopoli.
 (34) Alypius ab Acaia de Mrgara.
 (35) Machedonius a Dardania de Ulpianis.
 (36) Caluus a Dacia Ripensi de Castramartis.

AC = 29—36   α = 30—37   β (om. R) = 16. 46. 17. 47. 18. 48.
 19. 49   om. P

29 (55) Παρεγόριος   30 (65) Τρίλων   31 om.   32 (4) Γαυδέντιος
 33 (39) Τωνά;   34 (38) Ἀθανάσιος   35 (5) Μπαεδόνιος   36 (19) Χαλβίς
 29 (WII 36) paregorius copinus   30 (WII 34) trypho de magara
 31 (WI 2) athanasius   32 (WII 21) gaudentius naisitan   33 (WI 5) ionas
 34 (WII 13) alysius   35 (WII 39) macedonius lypianensis   36 (WII 37) galoes
 castramartis

I paregorius A, (paracocius [paracocim Mm] MV¹) α parigorius (por-
 gocius D¹ parigorios D² pargorius D³) β ab ardiauia (pr. i del.) D⁴
 de Sc.] discupls D¹ a descopis Φ scpls J 2 trilon D² arilon D³ agala Φ
 achia (achia D¹) Δ acacia H² H³ Te. ob Ac.] trilona. bacia J Macaria Fed
 marcarce AB² MΦ Cochloeux Labbe macarce J macarche (macarce D² H³ macarce D⁴
 marcharce D⁵ uaiso [u. n. 32] D¹) β marcarce H² H³ marcarce H⁴ macaro S¹
 Marclarco CCou Maerore Fob Marroce Bordeniu Coletti Marathone Crabbe
 Binius Ed. regia Le Quien II 204 3 alounius H², a thia add. D¹ ab
 Alex.] alexandria ob 4 gaudetius H² a Dacia] ab acia A ad (ab
 H² D³ D⁴ oc L²) achia (ochia D² D³ asio D⁴) Δ ab acia H² ad acta Magutis H¹
 naiso H² naiso D³ nasio D⁴ natio M macari (u. n. 34) H² H³ mari H⁴ bacharce
 (u. n. 30) D¹ 5 iouan A Joann C iouas D¹ zouos D² thonas M iohanas H² H³
 Joannes Le Quien II 175 macedunia (madonia D²) H, JΦB¹ D² D³ D⁴ H⁵ partico-
 polim (pachicopolim D² particup H¹ particopl H² H³ partiopl H⁴ parte top L²) β
 Parthenopoli Binius Ed. regio Cou 6 om. H² H³ H⁴, sed u. n. 32 alipius Φ
 oolipius (alipius H² nolypius D³ oylipius D⁴) β achis (achia D² D³ D⁴) Δ
 lscia B² acacia H² acta M Megara Ballerini Megoris Cochlaeus Hardouin
 Le Quien II 205 Monsi magari ACγ, (magari Mm¹ magri H² H³) α, (macari H¹
 mochari D²) β 7 macedonius α D¹ D² D³ D⁴ H⁵ a Dardania] ab ardanis A
 a dardania H² 8 caluius α, (saluius D²) β Cainus TC a Dacia] ad (ab D²)
 achia (achia D² D³ D⁴) Δ a dacica (dacolia H² H³) H a dacta JM ripensi]
 om. H⁴ repensi H² aripensi D³ castra martis ab martis de castra D² castra
 ortis M

- (37) Fortunatianus ab Italia de Aquileia.
 (38) Plutarcus ab Acaia de Patras.
 (39) Eliodorus a Nicopoli.
 (40) Euterius a Pannoniis.
 (41) Arius a Palestina.
 (42) Asterius ab Arabia.
 (43) Socras ab Acaia de † Asopofoebiis.
 (44) Stercorius ab Apulia de Canusio.

A = 37—44 C = 37. 40. 38. 41. 39. 42—44 α = 38—43.
 41 + 45. 46. β (om. R) = 20. 30. 21. 51. 22. 52. 23 + 53. 24 om. P *praeter*
 37 = 12

37 (49) Φορτουαντίος (φουρτουαντίος α) 38 (56) Ηλούταγος 39 (52)
 'Ηλιόδωρος 40 (33) Εὐθήριος 41 (61) Ἀερίος 42 (54) Ἀστέριος
 43 (30) Σωκράτης 44 (16) Στερεόριος
 37 om. 38 (II 1 22) plutarchus 39 (II 1 14) liodorus 40 om.
 41 (II 1 10) arrius 42 (II 1 16) asterius 43 om. 44 (II 1 33) (stercorius α)
 canusio apulise

1 fortunatianus B² fortunatius V¹ D¹ fortunianus D² fortunatus D³ D⁴ D⁵
 II¹ H¹ II² P lurtinatna D¹ ab Italia de om. αβ de] ab P aquileiensis
 (aquileiensis B² aquilignia M) α aquilegensis (aquilignia D¹) β 2 plotar-
 cos Aa plotarcus A ad D¹ nencia A achia (achia D¹ D²) β de] α
 de D¹ patra M 3 bellodorus II 1¹ β helinporus B² telodorus D¹ α] de β
 nicopolim (nicopoli J) α. (negopolim D¹ nicopoli II² II³) β 4 eutarius A
 eutherius (eltherius B²) α. (euterius D¹) β Enterius fuit fortis episcopus Sirmii
 (cf. *Stuclia* II 39) panoniis A pannonia II² ppanoniis (pr. p del.) D¹
 L prius D¹ Acaia uentur blaerius in epistola synodi Saricenis Occiden-
 talium apud Athanas. apol. c. Arian. 48 (Μαρέριος ἀπὸ Ἡαλασιλῆς) et in
 cod. IV (Macario Palastinus); cf. *supra* p. 120, 23 et p. 121, II 6 asturius A.
 (austurius Φ) α. (austurius II² austurius D¹ amsius D¹ aturius D¹) β
 Asterius fuit episcopus Petrum ab] de (di Φ) α. β arrabia A atbia
 II² MΦ ? Socras Emy (cf. *Recliner tirich. Uckenden* II [1898] n. 495;
 Αὐρήλιος Σωκρά; et *Stuclia* II 40) Sorates Bollerini corras A choeras
 (corras B² 1¹ chngas B² M thocras B²) α. (chngas D¹ thoma D¹) β achia M.
 (acua D¹ achia D¹ achia D¹ achia H² H² achia H² H²) β Asopofoebiis
 Fed (cf. *Stuclia* II 40 sq.) asapofoebus A asapofoebiis S¹ Asapolebiis C Fab
 plerique eid. Asopoli Bollerini de Ax.] deas α poloebus (deas α poloebus B²
 de asapolebiis M deas asapolebus J) α deas (leas D¹) α polibus (a polibus II² II²
 polillium D¹) β 8 om. J atecorius D¹ ab Apulla om. αβ canusio β can-
 usio M

- (45) Calepodius a Campania (de Neapoli).
 (46) Ireneus ab Acaia de Sciro.
 (47) Martyrius ab Acaia de Naupacto.
 (48) Dionisius ab Acaia de Elida.
 (49) Scirus ab Italia de Rauennensi.
 (50) Ursacius ab Italia de Brixia.
 (51) Protasius ab Italia de Mediolano.
 (52) Marcus a Sauia de Siseia.
 (53) Verissimus a Gallia de Lugduno.

AC = 45—53   α = 5. 47—54   β (om. *Rpraeter* 45 = 3) = 33. 54. 21. 55.
 26. 56. 27. 57. 28   om. *P praeter* 45 = 9. 49 = 13. 50 = 14. 51 = 15. 53 = 16
 45 (12) Καλεπόδιος 46 (36) Εἰρηναῖος 47 (32) Μαρτύριος 48 (63)
Διονύσιος 49 (6) Σείρηος 50 (8) Οὐράσιος 51 (21) Πρωτάσιος;
 52 (50) Ἀἰδέριος 53 (80) Βηρλαῖος
 45 (WI 21) calepodius 46 (WI 38) ireneus syroneus 47 (WI 40) mar-
 tyrius naupactis 48 (WI 6) dionysius 49 (WI 25) scirus 50 (WI 43)
 ursacius brixensis 51 (WI 52) protasius mediolanensis 52 (WI 53) uiricus
 sicensis sauiac 53 (WI 42) urseus ludonensis gallus

1 calepodius α, (calypodius D²H 1 alimphilius P²) β   a Campania om. αβ
 de neapoli P, om. A neapolitanus legatus (leg. om. V¹) souctas (s. om. J) ecclesiae
 romanae (romē M 53 J) αβ   D² enumerat bis episcopum, sc. sub n. 4 et 33,
 sub n. 4 sine uerbis legatos etc.   2 irenius] ita supra W irenius A, (iereneus B²
 girenus P) α birrenius (herenius I² hirenius H perunius D²) β   achia M,
 (achia D²D¹ achia I²) β   Seyno Le Quies II 232 *Ballerini* si oro V¹ seroro
 ΛΗΜΛ¹, (seroro D²H¹ sechiuro I² helido [u. n. 48] D²) β   3 martirius
 B²V²D²H¹   achia (ocia D² achia D²D¹) β   Naupacto *Ballerini* (cf. W)
 neapoli AM plerique add. neapolim αΔ neopol H Megapoli Ls Quies II 187
 4 om. D² dyousius (dionisius H¹I²Φ dyonius J a. c.) α   achia M,
 (achia D² achigia D² achigia D²) β acida A   lyda (eylidu B² lida P) α hida
 (elidos D² heda H¹I² geda H¹I²) β; cf. supra p. 61, 12 5 scenerius I² ab
 Italia om. αβ de] a P, om. αβ   rouuensis (ram u nix B² rabennensis J V¹
 rauanensis B² rafennensis B²) α, (raurenensis D²H¹ reucanensis D²D¹) β iocenna P
 6 ursacius B²I²D²H²P uersathne D² orsacius Φ ursicinus D² madersalius D²
 ithalia D² hitalia V² hytalia V¹   de] a P   brixia P bryxa V² prixa H¹
 7 portasius A B²m1 prothasius H²   de] a P   ab Italia om. αβ   de Medi-
 olano] mediolouensis (medilanesis V¹m1) α, β   8 marcius M   a Sauia *Ballerini*
 ab asia Aαβ a dacia S¹   lissia A seisia S¹ sistia D²   9 uirissimus D² ueris-
 somus B² gerissimus D²   a] om. V¹ ad (d del.) V¹   galia D²H²   de] a P
 lugdoo B², B²a. c., D²D²D² luduno A lodudo V¹ a. c. lodino V¹ p. c. ludono V¹
 add. et ceteri numero quadraginta quioque P

(54) Valens a Dacia Ripensi de Isco.

(55) Palladius a Macedonia de Dio.

(56) Geroneius a Macedonia de Bereu.

(57) Alexander ab Acaia de Ciparissia.

(58) [59]. Euticius ab Acaia [Ticius ab Asia] de Motonis.

(60) Alexander ab Acaia de $\frac{1}{2}$ Coronis.

Episcopi omnes numero sexaginta et unus.

AC = 54—60 (60 om. C) α = 55—61 β (om. R) = 58. 29. 59. 30.

60. 31. 61 om. P

54 (4b) Οὐδὴς 55 (17) Παλλάδιος 56 (20) Γερώνιος 57 (29 vel 66) Ἀλεξάνδρος 58 [59] (29) Εὐτύχιος 60 (29 vel 66) Ἀλεξάνδρος.

54 (W I 9, W II 18) valens 55 (W II 41) palladius de dio 56 (W I 14, W II 7) gerontius 57 (W II 45) alexander gyparensis 58 [60] (W II 46) eutychius de mthona 60 om.

1 a datia H^2 addacia H^6 ab (de H^2) acia AB^4 ab (ad $D^1 D^2 D^3$) achia (achala $D^2 D^3$) A de acta M ripense A, (ripens H^2 ripensis $H^2 H^3$) α , (ripens $H^2 H^3$ ripens H^2 ripens D^2) β de Isco Faclali, Illyricum sacrum I II 612 de seio A Cou Hordonin Colleti da Cio C de aciopolitanns (aciopolitannus H^2 aciopolitano V¹ aciopolit J) α de scitopolitanna (scitopolitannus H^2 scitopolitannus D^2 scitopol D² scitopol H) β Seythopolitannus Cochlaeus Crabb et olim 2 pallidius D^2 palladiensis (pr. d del.) B^2 ad (d del.) V¹ macedonia $\alpha D^2 H^2 H^3$ Dio Cou Hordonin dio Aa β 3 gerontius (geroneius H^2 gerontius V² byecotius V¹) α , β a) de $B^2 M$ macedonia $H^2 H^3 H^4 H^5 H^6 D^2 H^2$ Bereu Fed (cf. Jordanis Getic. 288 [MGH, Auct. ant. V 1, 132, 9] Beren et Studion II 47) Berone Crabb Berone La Quier II 71 breul A, (om. $H^2 M$, sp. u. n. 57) α brebi (brebis D^2 breula D^2 becri H) β 4 alexandrus D^2 Alexandec da breul (u. n. 56) $B^2 M$ achala (achia D^2 achia H) β acia $H^2 M$ Ciparissia Fed Ciparissia Ballerini cepacisma A ceparissia S¹ ceporissia (reporissia $H^2 M$) α , (om. D^2 , sed u. n. 59 cepolissia D^2) β Morenis Cy; cf. n. 60 5 eothielus (entycius V¹) α , $D^2 D^3 M^2 D^4$ entychius $D^2 D^3$ entycius D^2 eutichius (enchys H^2) H ab Acaia Ticius om. $B^2 M$ achala β Acaia] add. de morenis H (u. n. 60) Ticius ab Asia del. Eng thicius (tycius V¹) α tyehius (tycius D^2 thicius D^2 thichius H^2 tiehlius $D^2 H^2$ thyrilus H^2) β ab asia om. D^2 motonis (motenis H^2 montonis J) α , (motanis H^2 montanis H^2 mōtanis H^2 moritanis H^2 ciporissia D^2 , sed u. n. 57) β montunis ACy Mthonsa Le Quier II 230 Ballerini; Methoos Hordonin Colleti Mnusi 6 om. Cy, sed cf. n. 57, achala β Coronis Fed (cf. Studion II 48 sq.) Corone La Quier I II 96 morenis A (moromis V² meromis V¹) α , (om. H, sed n. n. 58 morenia D^2) β Morenia Cochlaeus Morenia Hordonin Colleti Maroneae Crabb Binius Messens Le Quier II 196 7 sexaginta et unum (forte ex ILX) A nnum et (unus de Con) sexaginta C Cou LXI epī in mq. A et ceteri (ceteri om. R) subscripserunt (omnes episcopi dincensarum prociociarum vel ciuitatum add. β) $\alpha\beta$, NUM CXXI add. D^2

Textus extra-
litte.

5.

1 (16). Res, quantum arbitror, sermonis alterius interpretatione
non indiget. nam omnia illa edita sunt et expressa, ut in hinc
cognitionis elata sint. testes ex Aegypto compositi, Athanasius ipse
praesens, falsorum indicium nocturna et turpis per conscientiam
fuga, tantorum scelerum gravis et subiecta universorum oculis in-
2 uilia, adde originem causae, ex qua in Athanasium occasio est
quiescita sententiae. reus presbyteri sui impulsu disturbati altaris
in ipso sacrificiorum tempore, ubi Scyras presbyter adstibat,
arguitur. Scyras presbyter negatur et criminis falsitas cum auctore
damnatur, porro autem sacrificii opus sine presbytero esse non
potuit. cum in hominem quaestio est, ipse facti iam gravis nullus
est locus, apud Marcotem ecclesia nulla est. nunquid potius ipsa
soli religio defecit aut aliquo, ut dissolvit, huius locus violati sacri-
ficii desedit? Scyras de diacono episcopus adseritur orlinatus, ut
de contumelia in presbytero perpessa mentientis episcopi maior
auctoritas sit. sed locus ecclesiae si fuit, et est; si non est, nec fuit.
3 et quid ambiguum est hos potius falsorum criminum indices adse-
ruisse factum esse, quod esse patuit infectum, aut eos, qui postea
indicarunt, constitutum esse non fuisse, quod si fuit, non potest
4 non fuisse?

2 (17). Si quis igitur est humanis institutis ad usum communis
intelligentiae eruditus, si quis prudentiae praeceptis in viam con-
sectantiae irritatis insistit, animum intendat et, quid in huius-
remundi negotiis tenere se arbitrii velit, expendat. taceo interim
5 de indiciorum auctoribus. existant haec duo indicata: unum,
quod crimen adfirmet, criminis locum non occupet, perpessae iniuriae

2 arbitror A interpretatione A 5 huiusmodi Cy indicium A 6 tunc A
graves A 7 A in mg.: que tunc necessario si Athanasio et de origine C Feb
9 Scyras Feb (cf. infra l. 10 et 16, p. 141, 21 et 24 et 24, Studia II 80) Scyras
Cm2 Scyras y syrus A presb A 10 Scyras Cm2 Scyras y 12 graves A
13 ecclesia A 15 Scyras Cm2 Scyras y 17 pr. al om. Feb 18 indicia y
19 potuit con. Con potuit A eos se. odierunt 20 intulerunt y constitutos
non fuisse Cy, sed Con con.: ut eos, qui postea indicarunt, conspiciunt est
mentitos non fuisse, esse] est S fuit C in A 22 communis Con com-
munionis A 23 eruditus Cy eruditus A 25 tatio A ratio interim de indi-
ciorum auctoribus iusta. Haec Cy 26 indicato y 27 non occupet, Con non-
rapiet A non occupet C Feb perpessae iniuriae Feb (cf. l. 16) perpessa iniuria A
perpessa iniuria C perperam iniuriam susp. Con

hominem designet, aliud uero, quod crimen, locum, hominem neget, quaero, in quum te sententiam concedere aequum uidebitur, certe, opinor, quisquam ab utroque consultus et positus in medio utriusque sententiae ita loquetur: 'si crimen est, iudicandum est; si locus est, demonstrandus est; si homo, contuendus est', at uero cum et facti fides et loci religio et iniuriae homo nullus est, uerum existimabitur rebus iudicem non extantibus iudicare.

3 (18). Respicite in caelum et astra, uos sacerdotes, et in eum, qui ex nihilo fecit illa, cum libertate fidei et spei, quam acceperitis, intendite recordantes talem uobis futuri in uos iudicii formam esse propositam: quo iudicio iudicaueritis, iudicabitur ille uobis. haec quaerenti mihi respondete: 'Athanasium quo iudicii damnauistis?' dicetis nempo: 'episcoporum' et haec confessionis uestrae erit uenia. 'secuti', inquit, 'sumus sanctam iudiciorum sub episcopali communione reuerentiam', sed ignorasse uos negabitis Athanasio, cuius damnationem a uobis Valens, Ursacius, Saturninus exegerunt, ab Ossio, Maximino, Iulio redditam communionem? non facio comparationem; rogo, quae uestra de crimine Athanasii sententia fuit, presbyter eius Macharius inuisso in ecclesiam Marcitiden dicitur, Scyram presbyterum perturbasse et salutis nostrae sacramenta proiecisse. ad huius rei testes catholicum et gentilem interrogatos, uerum postea a sanctis nescitis iudicatum Marcitiae ecclesiam nullam esse, Scyram uero presbyterum non fuisse? quid est, quod senti estis? falsis episcopis auctoritatem illatis, ueris negatis; quae sunt, non esse decernitis, iudicatis

8 cf. 1) Marh. 7, 28

9 cf. Gal. 5, 13 et Rom. 8, 15

11 Math. 7, 2

1 alud A

2 concedere A

aequum Cm2 haeccl A

3 opinio A

4 loquetur Cy loquitur A

5 ad A

10 A in mg.

sententia sua srs Hilarius scilicet

athanasium mirabiliter iurat forma A

11 propositam y praepositam A

quo Fed quod A quod quo Cm2 ul. qui y

iudicatum y

12 querenti A quo Cy quod .1

14 inquit A inquitis com.

Cm

15 reuerentia A

16 negauitis A

Athanasio Cm2 athanasium A

17 exegerunt Fed exegit A exigunt Cy

18 uestra om. y uelentia A, praem.

uestra y

21 Scyram Cm2 Scyrum y

23 sanctis add. episcopis Eng

Marcitiae Fed marrothem A apud Marciolem Cm

24 Scyrum Cm2 Scyrum y

26 uiris uel uestra Fed uelris A

uicis uero Cy

negatisque A negatis? quae Cm

qui sunt atque non esse C a. c. quae sunt ac si non essent uel atque C p. c. quae

sunt (perindi) atque non essent Cm

iudicatis y iudicate AC

autem illa, quae non sunt. sed ut subiectioni huic credideritis, credo, carcer exegit, castos institit, tortor incubuit, gladius pependit, ignis ambussit. in non extantibus iudicandis episcopalem apud nos auctoritatem improbitas optinuit, in ueritate optinendu sanctitas fidem perdidit. o ueros Christi discipulos! o dignos successores Petri atque Pauli! o pios ecclesiae patres! o ambitiosos inter deum plebemque legatos, ueritatem nos Christi falsitati hominum uendissel satisfecimus igitur primae propositioni, qua spopondimus Athanasium remu teneri nullius eorum, quae obiecta sunt, criminum posse. superest, ut, quid de Marcello et Fotino gestum sit, paucis-
simis dicam.

4 (19). Fotinus Syrmicus episcopus fuit a Marcello inbutas; uam et diaconus sub eo aliquandiu fuit. hic corruptis inuocentiae moribus ac disciplinis turbare euangelicam ueritatem persistebat nouis praedicationibus, et hoc ita saepe est, ut, cum lucramenta uitiorum detrimenta in amore dei fecerint, uesanum deprauatae scientiae studium increseat. igitur ad tollendum ex episcopatu Fotinum, qui ante biennium iam in Mediolanensi synodu erat hereticus damnatus, ex plurimis provinciis congregantur sacerdotes, hoc magis solliciti atque anxii turbari rursum iniscerique omnia, quod iam pridem plures episcopos reos uel falsorum in Athanasio iudiciorum uel communionis heresis Arrianae ab ecclesia fuerat uccesso rescari. quam oportunitatem nacti Ursacius et Valens Romanae plebis episcopum aduunt, recipi se in ecclesiam deprecantur et in communionem per ueniam admitti rogant. Iulius ex consilio ueniam, quam orabant, impertit, ut eum licet catholicae ecclesiae uires quoquo detraheret Arrianis, cum eos, qui unitatem ante turbauerunt, consilii huius et audaciae poenitentes in communionem catholicam per ueniam reconciliatae pacis admitteret. (20) et quia non est nisi de ueritate confessio, nisi de uitio poenitentia, nisi uenia de admissio, Valens et Ursacius admittendi, ut orabant,

1 sunt? sed Con subiectioni A suggestioni *ausp.* Con 3 ambussit A iudicandis *Fab* iudicandi ACy 5 finem ACm1 perdidit? o Cou 8 fini propositionis Cm? *Fab* 9 obiecta sunt Eng obiectas A obiectans Cm1 obiectant Cm2 obiectatis y 12 A in *mg.*: de fotino (*ric*) eretico syrmicus AC (*cf. Studies II 6 sq.*) Sirmiensis y 15 nonis Cm2y ambis A sepa A 16 amoris ACm1 fecerunt Cy 17 tollendū A episcopatos A 20 anxii A arrianoe A 22 tuerat Cy fuerunt A 23 rescare Cy 24 recipi so Cy recepisse A 26 orabant y orabat A 31 poenitentia A 32 ueniam A

in communionem de Athanasii Innocentia, de iudicii falsitate, de Arrianæ heresis piaeulo talibus litteris ante profitentur.

1 Innocentia A falsitatem A

6.

EXEMPLUM EPISTULAE, QUAM POST RENUNTIATIONEM ORIEN-

3 TALIAM ATILANASIVM REVM NON ESSE IN URBE ROMA OLO-
GRAFA MANU VALENS PERSCRIPSIT ET URSACIVS SUBSCRIPSIT.

Domino beatissimo papæ Iulio Valens et Ursacius.

Quoniam constat nos antehac multa grauia de nomine
Athanasii episcopi litteris nostris insinuasse atque litteris sancti-
10 talis tuæ conuenti eius rei, de qua significauimus non præsti-
tisse rationem, profitemur apud sanctitatem tuam praesentibus
eunctis presbyteris fratribus nostris omnia, quae antehac ad aures
nostras peruenerunt de nomine praedicti, falsa nobis esse insi-

3 Ediderunt epistolam secundum Fab uel Cou Labbe-Coxart II 723, Hardouin
I 691, Cusani, Epp. Pontif. 403-406, Coleti II 765 sq., Mansi
III 167 sq. 4 RENUNTIATIONE A 6 PERSCRIBIT A 7 Ursacius] add.
S. Cy 10 praestitisse γ praestitit se A 11 eunctis praesentibus Cy
13 dextas (ἡμῶν) Cou falsu] add. = TC Cou, qui reiecit ad initium epistolae

10
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

nuata atquo omnibus viribus carere atque ideo nos libentissime amplecti communionem praedicti Athanasii, maxime cum sanctitas tua pro insita sibi benivolentia errori nostro veniam fuerit dare dignata, proliitemur etiam, quod, si aliquando nos Orientales uoluerint uel idem Athanasius malo animo ad causam uorare, citra
 2 conscientiam tuam non alluturos. hereticum uero Arrium, sed et satellites eius, qui dicunt: 'erat tempus, quando non erat filius', et qui dicunt ex nihilo filium, et qui negant dei filium ante saecula fuisse, sicut per priorem libellum nostrum, quem apud Mediolanum potreximus, et nunc et semper ana-
 10 thematizasse hac manu nostra, qua scripsimus, profitemur, et iterum iudicamus heresim Arrianam, ut superius diximus, et eius auctores in perpetuum damnasse. [et manu Ursacii: Ego Ursatius p. 107] episcopus huic professioni nostrae subscripsi.

7 et. symbolum Nicaenum

4 quod (= ὅτι) per anacoluthon explicandum est 8 negant] adl. stemm Cou
 11 βαρεα Α ιωρδα epistulae et lexica uarietati sequenti in A continua leguntur

καὶ πλαστὰ ἴσθι ποσὴν τε διτιμίει ἀλλότρια αἰσίου τηγάνει. διὰ τε τοῦτο ὁ- 13
 θέω; ἐκτασίουμιθι τῆς κοινουρίας τοῦ προτερομένου Ἀθανασίου, μάλιστα
 ὅτι ἡ θεοοφειδία σου κατὰ τὴν ἐμφαντοῦ ἐκτατῆς καλοκαγευθίας τῇ
 πλῆρῃ ἡμῶν κατηξίωσε οἰγχνόμην δοῦται. ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ
 τοῦτο, ὅτι, ὡς ποτὶ ἡμᾶς; οἱ Ἀνατολικοὶ θελήσουσιν ἢ καὶ οἷός
 Ἀθανάσιος; κωκοτρέχου; περὶ τοῦτον εἰ; κρίσιν καλέσαι, μὴ ὑπερχεσθῆναι παρὰ 20
 2 γεώμην τῆς σῆς διαθήσεως. τὸν δὲ αἰρετικὸν Ἀρειον καὶ τοῦ; ὑπερασπίζοντι;
 αὐτοῦ τοῖς λέγοντα; 'ἦν ποτὶ, διε οἷα ἦν ὁ υἱός' καὶ, ὅτι ἐκ τοῖς μὴ
 ὄντος ὁ υἱός ἐστι, καὶ τοὺς ἀρουνμένους τὸν Χριστὸν θῆναι ἵνα θεοῦ υἱὸν
 πρὸ αἰώνων, καθὼς καὶ ἰν τῷ προτέρῳ βιβλίῳ ἐκτατῶν ἐν τῇ Μεθολόγῳ
 ἐπιδεδώκαμεν, καὶ νῦν καὶ αὐτὸ ἀναθεωροῦμεν. τοῖς δὲ τῇ χριεὶ ἐκτατῶν 25
 γράψαντες ὁμολογοῦμεν πάλιν, ὅτι ἰὴν Ἀρειανῇ αἰρεσαν, καθὼς προελκομεν,
 καὶ τοῖς; αὐτῆς αὐθέντας κατακρίναμεν εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐγὼ Οὐρόσκιος τῇ
 ὁμολογίᾳ μου ταύτῃ παρὼν ἐπέγραψα. ὁμοίως καὶ Οὐρίλγρ,

15 πάνσι Νίε οἱ. τε] τοι Σο; Νίε 17 ἐαυτῆς;] αἰσίου 2 αἰετῆ; Σο; Νίε
 18 κατηξίωσαι p συγγνώμην κατηξίωσε Σο; Νίε δὲ om. Σο; Νίε 19 ἐάν
 Σο; Νίε ποτὶ p 20 Ἀθανάσιος;] Εὐδόκιος; edd. omle Μονίμουον 23 υἱός;]
 Χριστός Νίε θεοῦ υἱόν] καὶ υἱὸν θεοῦ Σο; Νίε 24 Μεθολόγῳ Νίε Σο;
 25 καὶ οἷα om. Νίε αὐτῆς Σο; Νίε 26 Ἀρειανῇ Σο; Νίε 27 ταιῖα; p
 28 ὁμοίως] ὑπερασπίζοντες δὲ Σο; Νίε

7.

Tertius narra-
turus.

Haec epistula post biennium missa est, quam heresis Fotini
a Romanis damnata est.

8.

Epistula
Valentis et
Ursacii ad
Athanasium
16. 247.

ITEM EXEMPLUM ALTERIUS EPISTULAE VALENTIS ET URSACII,
QUAM POST ALIQUANTUM TEMPORIS AB AQUILEIA, POSTEA
QUAM HANC SUPERIOREM ROMA EMISERANT, AD ATHANASIVM
MISERUNT EPISCOPVM.

Domino fratri Athanasio Ursacius et Valens.

10 Dedit se occasio fratris et compresbiteri nostri Moysetis uenien-
tis ad Inani dilectionem, frater carissime, per quem tibi salutem
largissimam dirimus ex Aquilensium ciuitate, et optamus, ut in-
colonis litteras nostras recenseas, dederis enim fiduciam, si tu
quoque in rescribendo uicem nobis rependas. nunc scito habere
15 nos tecum pacem et communionem ecclesiasticam his litteris scito.
dinina pietas te custodiat, frater.

2 missa ex mis Am1 4 Secundum lectum Coll. Antiar. Pat. ediderunt epi-
stulam etiam Labbe-Cossart II 794, Coleti II 769, Mansi III 168 6 postquam
C Cou 7 Roma emisitoni N1 romae misitoni AT Romae emisitani y
8 EPISCOPVM Fad EPISCOPIS A episcopos C et episcopos y 10 fratres A o fra-
tres Cmi1 consacerdotes Co.c. uenientes A 11 quā A 12 ciuitatē A
13 fiduciā A 14 uicem A scito del. y 15 locum tecum et communionem y

Κυρία ἀδελφεῖ Ἀθανασίῳ ἐπισκόπῳ Θέρσακος καὶ Οὐάκῃ· ἐπίσκοποι.

Ἀφορμὴν εὐρόντις διὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συμπρεσβυτέρου ἡμῶν Μου-
σαίου ἐρχομένου πρὸς ἡν σὴν ἀγάπην, ἀδελφεῖ ἀγαπητέ, δι' αὐτοῦ σε καὶ πόνη
20 προσπαροίηται ἀπὸ τῆς Ἀκυλῆς καὶ ἐρχόμεθα ὑγιαίνοντά σε τὰ γράμματα
14 ἡμέτερά ἀποστέλλομεν. δώσεις γὰρ καὶ ἡμῖν θάρρειν, ἔδν καὶ οὐ ἐν τῷ γράφειν
τὴν ἀμοιβὴν ἡμῖν ἀποδοῖς. γίνουσι γὰρ ἡμῶς ἐλπίτην ἔχειν μετὰ σοῦ καὶ κοι-
2 νουσίαν ἔχειν ἐκκλησιαστικὴν καὶ τοῦτου γνώρισμα ἡ διὰ τούτων τῶν γραμμά-
των προσπαροία. ἡ θεὸς πρόνοιά σε διαφυλάττω, κίχρε, ἀγαπητέ ἀδελφεῖ.

17 Epistula haec traditur ab Athanasio, prol. 1. Ariani, 53, o Sovermen. hist.
eccl. III 24, u Nicaphor. hist. eccl. IX 27 19 διὰ τοῦτου Soc διὰ τοῦτο Nic
20 Ἀκυλῆος Soc Nic σε ὑγιαίνοντα Soc Nic 21 pr. καὶ um. Soc Nic 22 ἀπο-
δοῶς pr ἀποδοῖς ἡμῖν τὴν ἀμοιβὴν Soc Nic ἔχιν om. Soc Nic 23 τοῦτου]
1 τοῦτου Soc Nic 24 ἡ θεία etc. om. Soc Nic

LXV. Hilarius 122 4, 5, 6 v.

10

Textus
Ilor.

9.

1. Superioribus igitur litteris datis uenia indulgetur orantibus, reditus ad catholicam fidem cum communionem donatur, maxime cum Sardicensis synodi ueritatem ipsae orantium ueniam litterae continerent. (2t) uerum inter haec Syrmium committitur. Fotinus a hereticus deprehensus, olim reus pronuntiatus et a communionem iam pridem unitatis abscisus, ne tum quidem per factionem 2 populi potuit amoueri. . . . . sed idem Athanasius Marcellum, qui post recitationem libri, quem scriptum euiderat — nam hunc nos quoque habemus — sententia synodi Sardicensis 10 episcopatum erat redditus, ubi quaedam alia noua miscere sensit et ambiguis praelirationibus eius, in quam Fotinus erupit, doctrinae uiam quaerere, a communionem sua separat anteriore tempore, quam Fotinus arguitur, praecurrentem iudicio meditationem corruptae uoluntatis ostendens et non ex libri editione conueniens. 12 scilicet quia promptum est ex bono malum elfici, praehuit non illis, quae in Marcellum gesta antea fuerant, sed his, quae in Fotinum gerenda erant, auctoritatem.

2 (22). Illud autem esse cognitum euactis oportet nullam 1. 1057 unquam aduersus Marcellum praeter eam, quae Sardicensis est 20 dissoluta sententia, deinceps synodum fuisse contractam neque tamen, cum de Fotino decretum ab Occidentalibus est et ad Orientales relatum, aliquid in eum expressum fuisse iudicium, sed homines niente callidos, ingenio subtiles, malitia pertinaces, occasionem renouendi eius, quod Athanasii absolutione est dissolutum, quae 15 sisse iudicii et rescribentes de Fotino Marcelli mentionem neint institutionum talium magistri addidisse, ut emortuam de Athanasio ipso iam tempore quaestionem et ueritatis iudicio consepultam rursus in publicam recordationem causae ueritas excitaret et subrepens

18—117, 19 ff. Sulpic. Senei. chron. 1137

2 neolam A 4 Eitq A 5 inter Cy iter A Sirminum γ 6 compre-
hensus γ 7 abscisus Cy ne] nec Cy 8 aduocari Fed amoueri Cou
nidetm exidisse descriptio symboli Sirmiensis nique initium refutationis eiusdem
3 quem] que A 10 sententia A 11 erant A A in mg.: acs athanasius postea
quā cogodū marcellū preny sentire, a communionem separat 13 una communi-
one Cy 16 proprium A elficere Coul 21 dissoluta A 22 tunc (tum Fed) cum
de S' Cou huc uide (nidetm orlam ex 12 cum de) AC 23 relatum A est relatiō γ
24 subtiles A 26 uelod A 27 emortuam Fed emortua A mortuam Cy
28 rursus am, γ 29 subripens A

per Fotini damnationem Marcelli nomen inuheret, extat autem
in superioris epistolae corpore Marcellum ab Arrianis occasione
libri, quem de subiectione domini Christi ediderat, una cum Atha-
nasio fuisse damnatum. doctetur etiam recitatione eiusdem libri
innocentem reprehendi. falsitatem quoque iudicii Arriani extantis
adhuc libri fides arguit. de Fotino autem tantum, sienti mos
poscebat, ad Orientales epistolae sunt non iniuria extorquendi, ut
nunc agitur, ad sensum, sed instruendae uniuersorum scientiae
consuetudine.

3 (23). Sed cum abnegatae Marcellio communionis Athanasius re-
us esse rescribitur? numquid propter libri uitium Marcellus abstentus
est? testes ipsi sunt ex institutis eius Fotinum peruersitatis istius
initia sumsisse. nam negata sibi ab Athanasio communionem in-
gressu sese ecclesiae Marcellus abstinuit, ita communico cum eo
iusta fidem de subiectione (14) traditionis regni daret, negata
rursum prauitatem doctrinae alterius ostendit. ac sic utrunque
utri istius iudicium caret culpa, cum in data communionis synodi
sit secutus ad sensum, in abnegata uero ipso se Marcellus abdicante
solo sine ulla synodi auctoritate. uerum omnis ista alterius causae
et doloris est quaestio. et quamquam conceptis iam diu in Atha-
nasium odiis suis satisfiat, in maiorem tamen sceleris gradum mo-
litio tanta praecedit.

4 (24). Nam tertius mihi locus praestat, ut fidem, quam epi-
stulae primordio condiderunt, fraudulentam, hereticam et uerbis
blandientibus ueneno interiore suffusam esse demonstrum. | profi-
temur enim ita: unum quidem ingenitum esse deum patrem et
unum unigenitum eius filium, deum ex deo, lumen ex lumine, primo-
genitum omnis creaturae, et tertium addentes spiritum sanctum pa-
trarchum, ut, cum securitas legentium uel indoctorum simplicitas

19 sq. ri. Phocad. c. Arrianos 8

1 damnatione A 5 deprehendit ACmI 6 arguit Cm2y arguit A
tantum om. C 11 propter Cm2y praeter A 13 ingressu sese Cy ingressus
se A 15 initia Cou in ista A fide A (rectam) fidem omi. Cou et add.
Cm2Cou 16 prauitate A 17 culpa A synodi sc. Sardicensis 18 ad-
sensu A in abnegata uero sc. caret culpa 19 ulla y nulla A 23 praestat A
praestat Eng A in mg.: fides arrianorum

Iam mollibus fuerit interrepta principiis uno eodemque subscriptionis elicite ndsensu in Fotini animaduersionem, in Athanasii reatum, in damnationem fidei catholicae transeat. et spero, quod non exiguiam partem cognitionis istius synodus Sordicensis adtulerit, ubi insectatione Arrianorum omnia in Athanasium crimina confecta esse monstrantur et his adhibito plebi dei, ut in pestiferam letalis doctrinae conuentionem transirent. non tamen omnem, quia enusa postulat, breuiter dicam.

5 (25). Cum et negotium apostolicis uiris [constanti] semper fuit constanti et publica perfectae fidei praedicatione conatus omnes oblatantis heresis comprimere et exposita euangeliorum ueritate peruersitatem doctrinae errantis extinguere, (ne) audientium mentes quadam labe contaminans contagione uitii adhaerentis inficeret. itaque diligenter epistulis uariis, quae de deo patre opinio, quae de dei filio cognitio, quae in spiritu sancto sanctificatio oportere esse, frequenter copioseque complexi sunt, ut cognitus fieret de deo pater filius deus et in deo filio deus pater et in deo pater filius deus, ac sic secundum ipsius definitionem dicentis: ego et pater unum sumus et rursum: sicut pater, tu in me et ego in te continetur fides nostra in patris et filii nominibus personisque deus unus. neque enim uel inuidia Iudeorum uel odium gentilium uel furor hereticorum alius potius aduersus nos causis est excitatus, quam quod aeternitatem, uirtutem, nomen filii confitemini in patre. hereticorum autem peruersitas de fide impia semper

5—8 cf. Milan. infra p. 186, 1 sq. 12 sq. cf. Gregor. Eliberit. de fide 3
16 Ioh. 10, 30 19 Ioh. 17, 21 20 sq. cf. Gregor. Eliberit. de fide 7

2 animaduersione A 4 exiguum A istius sc. negotii Athanasii
synodus Cou synodi A adtulerit A 5 criminio A 6 perfidiam A
7 conuentionem Cm2 Cou conuentum A archibentiam Cui 9 constantidel. Cm2y
10 perfectae y perfecta A omnes y omnia A 12 ne add. Cm2y 13 quod
dasi Cy quandam A contagione Marx (Tübing. Theol. Quacalschr. LXXXVIII
[1906] 391) contagio Ca. c. contagium A, Cp. c., y adhaerentis y adhaerente
Cm2 adherentes A inficeret Cou Marx infligerent A infligeret Cm2y; cf.
Gregorium Eliber. de fide 3: audientium sensus quadam labe contaminans con-
tagione uitii adhaerentis inficit et Hilar. in ps. 1, 10 p. 26: quia con-
tagione—inficit 15 oportere A 16 sunt] suppl. adeo Cou de deo pater
fieret Cy 17 filio] suppl. esset Cou 23 eternitatē A aeternitatis y uirtute
Fab 24 fidei A

exorta est. nam dum occupati uitiis et ab innocentiae operibus auersi inuicem de quaestionum difficultatibus implicant, improbabiles effecti uita, uoluntate, iudicio, placere expetunt nonitate doctrinae, postquam ueritatis scientiam perdiderunt.

6 (26). Cum igitur patribus nostris cognitum fuisset et Arrios duos profanissimae fidei praedicatores extitisse seque longius non iam opinio, sed iudicium lapidis istius teleuidisset, ex omnibus orbis partibus in unum aduolant Nicheamque concurrunt, ut exposita lide populis et in luce intellegentiae cognitionis diuinae itinere directo intra ipsos auctores suos emergentis mali seminaria necarentur. tradebant autem Arrii talia: 'patrem deum instituendi orbis causa genuisse filium et pro potestate sui ex nihilo in substantiam nouam atque alteram deum nouum aliterumque fecisse', profani in patrem ex nihilo opinantes aliquid ei simile potuisse generari, blasphemi in Christum infinitatis eum paternae generositate expellantes, ut, cum didicissent ex persona patris: non est deus alius praeter me et a filio: ego in patre et pater in me, et: ego et pater unum sumus, sanctae in utroque unitatis uineulum abrumperent non extantis creationis substantiae dantes dei filio domino nostro Iesu Christo initium de tempore, ortum de nihilo, nomen ex altero.

7 (27). Itaque comprimendi mali istius causa trecenti uel eo amplius episcopi apud Nicheam congregantur. in omnes Arrianos ad sensum unum damnatio haeretica decernitur et euolutis euan-

5—13 cf. Sulpic. Sev. chron. 11 35 7 sq. r1. Phoebad. c. Arrianos 6 11 sq. cf. ib. 22 16 Esai. 45, 18 17 Ioh. 14, 11 18 Ioh. 10, 30 18 sq. cf. Phoebad. r. Arrianos 18 19—21 cf. Gregor. Eliber. de fide 1 22 sqq. cf. Phoebad. c. Arrianos 6

2 auctori Cm2 aueris A aduersis Cm1 3 uitam ACm1 uoluntatem ACm1 5 de duobus Arriis u. Studien I 95 6 se quo A A in sq. i. perfidia et conclusionem haereticorum 7 labes A istius Cy stius A 10 nocentur Cm2 negantur A 11 arii A 12 in] Cou ex A nouam A ex substantia noua atque altera CFab 14 blasphemii A 15 Christum Cou xpo AC 19 abrumperunt CFab abrumperunt A abrumperunt CFab abrumperunt Cou non extant creaturis (o postea del.) substantiae O non extantis creationis substantiam uel de non extantis creationis substantia Cou non extantis creatione substantiae Wilmart (Rev. Bénéd. XXIV [1907] 394) 21 uertum A nomen Marx l. c. Wilmart l. c. (cf. Gregor. Eliber. de fide 1: nomen ex altero) non A uul. susp. Cou 21 ad sensum A

gelicis utque apostolicis doctrinis perfectum unitatis catholicae lumen effertur. quid igitur fuerit expressum, fides ipsa, ut est exposita, commendat.

Symbolum
Nicaenum
(325).

10.

INCIPIT FINES APUD NICHEAM CONSCRIPTA A CCCXVIII EPI-
SCOPIS CONTRA OMNES HERESSES.

Certum in unum deum, patrem omnipotentem, visibilium
2 et invisibilium factorem, et in unum dominum Iesum Christum
filium dei, natum de patre, hoc est de substantia patris, deum de
deo, lumen de lumine, deum verum de deo vero, natum, non factum, 10
unius substantiae cum patre, quod Graeci dicunt 'omousion', per
quem omnia facta sunt, siue quae in caelo siue quae in terra, qui
propter nos homines et propter nostram salutem descendit, incar-
natus est, homo factus est, passus est et resurrexit tertia die,
3 ascendit in caelos, venturus iudicare vivos et mortuos, et in spiri- 15
tuum sanctorum. eos autem, qui dicunt: 'erat, quando non erat'
'et priusquam nasceretur, non erat' et quia 'ex nullis extantibus' 1.107
'factus est', quod Graeci 'ex ue onton' dicunt, vel alia substantia
dicentes 'mutabilem et convertibilem filium dei', hos anathe-
matizat catholica et apostolica ecclesia.

20

4 Tertius noster symboli praecipue conferendus est cum textibus, qui
veniuntur apud Hilari. de sym. 84, Gregor. Eliber. de fide orthodoxa
(XX 31 M), Lucij. Calorit. de non parcendo 18. u. prosteron Stution 195 eq.
5 CONSCRIPTA A G OMNES A 7 unum om. Greg visibilium] praem. omni-
um y Hil Greg 8 in om. Greg dominum] add. nostrum Hil Greg 9 dei] add.
unigenitum Cm2y pr. de] ex Hil patre] add. unicum Greg unigenitum Hil
10 tert. dr] ex Hil pr. de] ex Hil alt. de] ex Hil 11 greci A graece Hil
dicunt] dunt A 12 pr. siue om. Hil alt. siue quar] et Hil terra] add. sunt Luc
13 propter—et om. Hil homines] omnes A incarnatus] praem. et Greg
14 homo] praem. et Greg Hil passus] praem. et Hil et om. Greg Luc
15 ascendit] praem. et Hil pr. in] ad Greg carum Luc inde venturus
est Greg oll. et] praem. credimus Luc alt. in om. Greg 17 nequequam Hil
quia—dicentes om. Greg quia ex nullis] quod de non Hil 18 quod—dicunt
om. Luc Hil greci A ex ue onton] ad exucuton A5 22 om. dyron Cm2Cou
alia] praem. ex Hil Luc substantia] add. sine essentia Cou aut essentia Hil
19 convertibilem et mutabilem Hil et] uel Greg illom] praem. rase Greg
filium dei] drom Hil 20 et apostolica om. Hil add. amon Greg

11.

Textus patris.
Ihesu.

1 (28). Fides fidei comparata falsitatem intentionis exponit.
nam quae apud Niebeam ordinata est, plena atque perfecta est et
omnibus undique, quibus inrepere heretici solent, aditibus obseratis
5 inuolabili inter patrem et filium aeternae unitatis soliditate connec-
titur; haec uero simplicitate blanditur primum adserens nos ita
credere, quod absit a quouquam. ceterum Occidentalium fides enan-
gelicis instituta doctrinis patrem in filio, filium confitetur in patre,
patrem ingenitum, filium substantia aeternitatis aeternum, id est
10 ut patrem semper, ita et filium semper in patre et natum de deo
deum esse, non conceptum, scilicet in eo semper, de quo est.

2 (29). At uero hanc perfidia, non fides, 'deum ex deo' dicens
et 'primogenitum' commendans et trinitatis numen instituens nris
suum sub modestia religiosae moderationis obscurat dicens 'deum
13 ex deo', 'lumen ex lumine', ut per occasionem confessionis istius
ex deo ac lumine deus ac lumen factus a deo, non genitus ille deo,
nil est non de substantia paternae aeternitatis, extiterit ac sic con-
tinuitas patris uilescat et filius, si deus ortus ex nihilo est, in 'primo-
* geniti' uero confessione ordinem quandam ab eius ortu creandis
20 mundi rebus assignent, ut, quia mundus ex tempore est, tamen,
licet immo prior sit, Christus ex tempore sit et non aeternitas
in eo (ante) tempora, sed ordo in tempore sit creatis ac per hoc
aliquid, quod ante eum sit, relinquatur, qui esse coepit ex tempore,

3 sq. et. Gregor. Eliber. de tide 1 7—11 et. ib. 4 12 et. Phoebad. r. Arri-
anus 3 13 sq. et. ib. 1 13—18 et. Gregor. Eliber. de tide 3 19 sq. et. ib. 2

1 Verba symboli et textus narratiui in A continui leguntur 2 intentionis con-
fessionis 3 A⁸ T intentionis 4 obseratis Cy obserantis A 8 patre;
patrem A 10 patre) patrem A 11 non conuequum. scilicet A non conceptum
scilicet γ scilicet) add. et Cy est) add. esse γ 12 ad A A in ag-
perfidia hereticorum palestici 14 moderationis; generationis Phoebad. r.
Arrian. 1 (uirus sub modestia religiosae nena- tionis occultum) obscurat
Fet obscurat A, Ca. c. occultat C p. c., γ 15 occasione A 16 deus) dñm A
genitus Cy gignit A 18 ortus A 19 creandis Matz (Tübing. Theol.
Quartalschr. LX, XXV III [1906] 391) creantis A creatis susp. Cou; cf. Gregor.
Eliber. de fide 2; nec non et primogenitus totius creaturae, quasi in ordine factorum
primogenitus habetur, ut ex eo seriem quandam creandis mundi rebus assi-
gnent 22 in eo (ante) tempora Fed in eo tempore A Fed in eo Eng ante tempora
susp. Cou creantis conf. Cou creati A

(et) dissoluatur in Christo omne, quod deus est, cum in eo non extant aliquanilo Mariae ortus a tempore sit.

3 (30). Quin etiam homines spe omni bona uacui ad occasionem tanti periculi auctoritatem apostolicam pertendunt, quia de eo dictum sit 'primogenitus omnis creaturae', sed subtrahentes antecedentem consequentemque sententiam aptam doctrinae suis sub apostoli nemine perscrutant facultatem. nam talis est ordo dictorum: qui est imago dei inuisibilis, primogenitus ⁽¹⁰⁾ omnis creaturae, quia in ipso constituta sunt omnia in caelis et in terra, uisibilia et ¹⁰ inuisibilia siue troni siue dominationes siue principatus siue potestates; omnia per ipsum et in ipso condita sunt et ipse est ante ²⁰ omnes. 'imago' ergo 'dei inuisibilis' ex nihilo, credo, est et coepit a tempore! aut quia 'primogenitus omnis creaturae' est enim ¹⁵ quidam in eo conexae (et) congenitae creationis exprimitur sed non sequitur 'primogenitum omnis creaturae': 'quia in ipso constituta sunt omnia in caelis et in terra', id est in ipso uniuersorum elementorum uisibilium et inuisibilium condita et constituta materia est et ideo 'omnia per ipsum et in ipso'? ideo ²⁰ 'primogenitus omnis creaturae', quia in eodem iam in principio omnium, quae effecturus erat, omnia generationum initia constituerunt. atque ita non in ordine creaturarum, quae in ordine constitutae sunt, primus in uniuerso est, sed ipse 'imago dei inuisibilis', manens per uirtutem efficiendi semper in ipso, eo primo ²⁵ genitum habuerit eorum, quae per ipsum in caelo et in terra uisibilia et inuisibilia crearentur extantia.

1 sq. cf. Phocad. c. Arrianos 9 8 Col. 1, 15 sq. 21 sq. cf. Phocad. c. Arrianos 21

1 et add. Cou 3 hominis A 4 praetendunt Cm2 Fab 6 aptam coni. Cou aptant A 7 facultatem] laetitatem Cm2 y 11 credo (ironice dictum) A ordo Cy 16 et add. Fed in eo genitae uel congenitae Cou incognita A incognita T, (-ae m2) C creati nis A a. c. m? 17 creaturae: quia Eng creaturae? quia Cou 20 ipso] ipse A ipso? Idcirco Fed ipso: idcirco Cou 22 quae Cou qui ACFab constituerunt Cp. c., Cou constituer A constituerunt T, Ca. c. constitueat Fab constituerunt. atque y constituer atque A 23 non ita y 24 constituta A sed sc. quia 25 se y sed A 26 ipsum Cy ipso A

4 (31). Quin etiam haud dissimilis in trinitatis nuncupatione falsitatis eorum contextus est. ubi enim diuersis substantiis filium a patre impio et malodico ore disciderint et in separatis duobus ad-sistat auctoritas, tertia dinumeratur in spiritu, ut, cum sint pater
 5 in filio et filius in patre et spiritus sanctus accipiat ex utroque, in eo, quod spiritus exprimitur sanctae huius (trinitatis) inuolabilis unitas, heretica parto partiuriat trinitas pronuntiata discidium.

5 (32). Sed diligens Niehemi tractatus perfectusquo sermo artis-simo ueritatis praescripto omnia hereticorum ingenia conclusit ita
 10 ponens: credimus in unum deum patrem et in unum filium eius Iesum Christum. 'unum' ambo et uterque 'unum': et in personali nomine patris et in filii 'unum', quia unus est de utroque. 'deum uerum de deo uero' docet et uirtutem et nuncupationem pari in utroque ueritate
 15 communem neque aliud in alio opinandum, cum deus de deo et uerus de uero sit uterque unum. cum uero sit in utroque (unum),
 2 'natum uero, non factum' ad proprietatem ortus et originis refert, quis fieri ex nullo subiaceret, nasci autem de patre proprium neque alia nascentibus quam originis suae forma uel uirtus est.
 25 10 quod autem sit, ex opere existit, ut fiat, atque ita non factura in eo coepit ex nihilo, sed est nativitas (a) parente. 'unius' autem
 30 'cum patre substantiae', quod Graeci dicunt 'omousion', ita est: aeternitas sola sui similis est et, quod est semper, in deo est. no qua igitur labes in dominum Iesum Christum hereticas
 15 praunitatis incideret, ideo in eo essentia ueritas explicatur. essentia enim ex eo, quod semper est, nuncupatur. quae quia

15 sq. cf. Gregor. Eliber. de fide 7 20-154. 3 cf. Phoebad. c. Arrian. 7

1 aut *ACm1* 2 con contextus *A* diuersis] *praem.* a *Cy* 3 disciderint
Cou (cf. *infra* 1. 7 discidium) discederent *ATCm1* discinderint *Cm2* distenderent *Fab*
alt. cf] ut *Cou* 4 ut *Con* et *AS²* cum *om.* *CFab* sit *Cy* 5 utraque *A*
 6 trinitas] *add.* *Cou* 7 pronuntiata *com.* *Cou* pronuntiat *ACy* dissidium *Cou*
 8 yscripto *A* inelualt *Fab* 12 filii *Eug* filia *ACy* 13 est] *add.* deus *Eng*
Cou ita *cou.*: et (in patrem unum, quia unus) personali nomine patris, et in
 filium unum, quia unus est (de uno) (uel quia unus est (personali nomine filii))
 et in deum unum, quia unus est) de utroque; ad se tum cf. *supra* c. 25: fides
 nostra haec est: in patris et filii nominibus personaeque deus unus 14 pari
Cou patri *ACFab* 15 commune *A* 16 *alt.* unum *suppl.* *Cou* 21 cepit *A* a] *S²*
Cou, om. *A* nulum] et eiusdem *S²* 22 cum patre *Cou* compare *AS²TCFab*
 grec *A* *omousion* *Cou* 26 nuncupatur *Cm2y* nuncupatum *A*

extrinsecus opis ad continuandum se nunquam egerit, et 'substantia' dicitur, quod intra se id, quod semper est, et in aeternitatis suae virtute subsistat, ac sic, quod ait: ego et pater unum sumus, ei: qui me vidit, vidit et patrem, et rursum: ego in patre et pater in me, et illud: ego de patre exini aequalis in utroque, id est in deo, qui innascibilis est, et in deo, (qui genitus est,) una atque eadem in utroque substantia aeternitatis expletur, quod autem 'descendit', 'incarnatus est', 'homo factus est' et 'resurrexit tertia die', 'ascendit in caelos, venturus indicare vivos et mortuos', sacramenta salutis nostrae in his continentur, sed illiceo 'inmutabilis' et 'incommutabilis' filius dei, ut in assumptione hominis corruptioni potius gloriam intulerit, quam labem aeternitati, anathema autem in eos, qui 'ex nihilo factum' dicunt, quod 'ex se eunt' Graeci dicunt, et qui dicunt: 'erat, quando non erat', et: 'prius quam nasceretur, non erat', damnationem in Christo violatae aeternitatis, id est deitatis paternae, sub maledictione designant.

6 (33). Huius igitur intimandae cunctis fidei Athanasius, in Nicaea synodo diaconus, deinceps Alexandriae episcopus, vehementer auctor extiterat et Arrianum pestem in tota Aegypto veri tanae uicerat atque ob id contralis in enim testimoniis falsitas est critica. sed multum ad cognitionem proficiet, si, quae post absoluteionem Athanasi ad Constantium imperatorem synodi Sardicensis oratio fuerit, cognoscatur. EXPLICIT.

3 loh. 10, 30   4 loh. 14, 9   5 loh. 14, 11   6 loh. 16, 24   12 sq. cf. Gregor, Eliber. de fide 8

3 virtutem *ACmI*   4 me] *add. est γ*   6 aequalis *γ* aequali *A*   7 qui genitus est *suppl. Cou*   adque *A*   10 venturos *A*   12 in assumptione *C* ad assumptionem *A*   corruptione *A*   13 intulerit *Com* intulerunt *A*   14 ex se eunt *ton Fed ex eunt A*   15 om̃e dicitur *Cou*   greci *A*   17 deitate *A*   designat *Cou*   19 diaconus *A*   20 arrianum *A*   21 adque *A*   22 iudicia *γ*   iudicia *A*   24 Sardicensis synodi *γ*   haec ad constantium imperatorem synodi Sardicensis oratio nobis tradita est sub falso titulo 'S. Hilarii libri 1 ad Constantium imperatorem'; representauimus tantum in appendice ad Collectanea Antiariana Parisina infra p. 181 sqq.

III.

1.

INCIPIT EXEMPLUM EPISTOLAE LIBERTI EPISCOPI PRINIS ROMAE
AD ORIENTALES EPISCOPOS.

Epist.
Liberti dubia
et textus
narrationum,
Cous IV
Epist., Epist.
(357).

1066 3 Dilatissimis fratrilus et cœpiscopis uestris uniuersis per Orientem
constitutis liberius episcopus urbis Romae notequam salutem.

Studentis pari et rueronilue ecclesiarum, posteaquam litteras
caritatis uestrae de nomine Athanasii et ceterorum factas ad uenem
lulii bonae memoriae episcopi accepit, gemitus traditionem maiorum
10 presbyteros urbis Romae Lucium, Paulum et Helianum e latere
meo ad Alexandriam ad supradictum Athanasium direxi, ut ad urbem
Romam ueniret, ut in praesenti id, quod de ecclesiae disciplina
extitit, in eum statueretur, litteras etiam ad eundem per supradictos
presbyteros dedi, quibus continebatur, quod, si non ueniret, sciret
15 se alienum esse ab ecclesiae Romanae communione, reuersi igitur
presbyteri uentiauerunt eum uenire noluisse. secutus denique
litteras caritatis uestrae, quas de nomine supradicti Athanasii ad
uos dedistis, sciatis his litteris, quas ad unanimitatem uestram
ilecti, me cum omnibus uobis et cum uniuersis episcopis ecclesiae
20 catholicae pacem habere, supradictum autem Athanasium alienum
esse a communione mea siue ecclesiae Romanae et a consorcio
litterarum et ecclesiasticarum.

2.

Textus narra-
tionis.

73 Quid in his litteris noui sanitatis, quid non ex uetu dei eue-
niens est? sed Potamius et Epictetus, dum damnare urbis Romae
episcopum gaudent, sicut in Ariminensi synodo continebatur, audire

2 Ediderunt epistolam Baronius ad a. 352 n. XII, Binius I 466, Ed. regia
III 140 sq., Labbe-Cossari II 752, Coleti II 807, Manni III 208 3 LIBERTI A
EPISCOP] EPIST A 6 urbis Romae episcopus 7 9 maiorem Cy maiorem A
12 uenisset A, Ca. r. de del. 7 disciplinam A 13 exigit Cm2 Feb
14 pres A ueniret Cy uenisset A 18 uestram coni. Cou nostram ACFeb
19 dedi om. CFeb 21 alt. a om. Cy 22 et del. Cm2y 23 Verba epistolae et
textus narratiui in A continua leguntur 25 A in mg. : de potamio et epicteto
epictetus A 26 sicut—continetur glossa esse susp. Schiklons (Die Hilarius-
Fragmente 83) alii arminiensis A audere haec poluerunt susp. Cou; cf.
Hilar. c. Constantium 2: audire haec noluerunt

haec noluerunt. quia etiam Fortunianus episcopus epistolam
 2 eandem rursum diversis episcopis mittens nihil profecit. ut autem
 in negata Athanasio communione sibi potius esset onerosus rem-
 que omnem sibi periculi faceret, illummodo nihil Sardicensi synodo,
 quod Athanasius absolutus et Arriani damnati fuerant, decerneret. 3
 litterae ex Aegypto omni atque Alexandria inissae admonebant,
 quoniam, quales nil Iulium prilem (de) resilienda exulanti Athanasio
 communione erant scriptae, tales nunc, ut de subiectis intelle-
 getur, ad Liberium datae sunt de tremla. EXPLICIT.

Epistulae
 datae de
 episcopis
 laqueis.

Cou XII

Epist. Libelli
 ad episcopos
 Italiam
 1308 3).

IV.

1.

11

ITEM EXEMPLUM EPISTULAE LIBERI EPISCOPI URBIS ROMAE
 FACTAE AD CATHOLICOS EPISCOPOS ITALIAE.

Liberius episcopis catholicis per Italiam consistentibus in domino
 aeternam salutem.

11

1. Imperitiae culpam obliterat respiscens. hoc autem et de
 scripturis sanctis aliter est: pietatem ad omnia utilem esse le-
 gimus, eni cedit corporalis exercitatio, quoniam et ipsa utilitatis
 retineat fructus, quam sectandam nobis etiam ratio temporis praec-
 2 sentis exposcit. non enim, si aliquis forte, qui hoc studii gerunt
 ratione pronisa destruere impudenter saeviori censura, hoc aesti-
 maverit et nonare, quod iam ex apostolica auctoritate munilium

17 et. 1 Tim. 4, 8

3 communionem A esse onerosus Fed (cf. Studien I 98) esse bonerosus A
 essent onerosi y 4 periculo Chapman (Rev. Bénéd. XXV II [1910] 29) lac-
 rent Cy 5 quid] qua C Cou. decerneret Fed decernerent ACy 6 omniaque
 Cou omniaque A Alexandria] praem. ad Cou 7 quoniam Cou quare ATC
 Fab qualis A de add. y exulanti Cou exulante ATC 8 talis A intelli-
 getur y tullegere] AC 11 Ediderunt epistolam Baronius ad a. 367 n.
 CLXXV III. Itinius I 466 sq., Rd. regia III 144 sq., Labbe-Cosart II 784 sq.,
 Constant. Epp. Pontif. 448—459, Coleti II 309 sq., Monsi III 210 sq.
 12 ITEM] Incipit Cy LIBERI A 13 FACTA A 16 in periculis A obliterat
 Cm2y obliterat] (-rg mut. ml) A obliterata Cm1 - 17 advertere Cy adverte A
 utile A 18 utilitas A, Co. c. 20 aliqui y forte] add. sunt Cou qui sc. eorum
 qui 21 ratione] praem. rem Cou pronisa Fed prouissam A pronisam Cy
 estimaverit A aestimaverint Fab existimaverint Cou 22 nonare Cou in facin-
 nonare A non a re CFab exvelorare con], Cou

est de pietate, cum dictum est non esse parcendum his, qui apud Arminium ignorantes egerunt, quibus nescire inhibuit fuit caplum erroris inuolere, indecirco severitas repudianda est. sed mihi [cui] conuenit omnia modeste perpendere, maxime cum et Aegyptii omnes et Achini hac usi sententia receperint multos parcendum quidem his, de quibus supra tractauimus, auelores uero esse damnandos, qui obliqua et maligna subtilitate caliginis offenderunt innocentium sensus, per quas uelamen obduerunt ueritati, tenebras lucem et lucra tenebras uindicantes.

- 10 2. Igitur si quis ignorationis captum resipiscens sermonis nostri aduocatione leuissima illud uirus in se pestiferum Arriani dogmatis subdolum ac latebrosum fuerat expertus, reparatus exbarriat, conciliantem uehementiusque in auctores eius insaeuiat, quos in re uiolentos expertus est totumque se fidei apostolicae et catholicae usque ad Nichenae synodi conuentum de integro mancipet; per quam professionem, etiam si quibusdam leue et remissum uidetur, temperet id, quod per astutiam recitatis amiserat. uerum si alius quis tam stolidae mentis, quod haud credo, fuerit inuentus, qui non solum nolit conuerti antidotum recipiens sanitatis, (uerum) uenenum uirusque noxius sese uindicare crediderit, et ratione uinceatur et auctori perfidiae perditae depulatus ecclesiae catholicae spiritali nigore plectetur. EXPLICIT.

8 cf. Esai. 5, 20 17 sqq. cf. ep. Liberii ad Macedonianos apud Sorr. h. v. IV t2

t cum dictum est] contententes Con parcendum Cy parcendum A
2. Arminium Con arminium A 3 erroris Con errori A 4 ueritas Con
ueritas A repudianda F^{ab} repudianda A repudianda C F^{ab} repudianda Cou
10 del. Eng 5 acut A hac ut Eng accusat A accusat C hanc aduocat Con
sententiam Cy multos] nra. Cou multis C F^{ab} parcendum] praem. uisum
11 Con 7 caliginis Eng caligines A et caligines C et caligine y 8 quae Cy
9 uindicantes] uindicantes y 10 nostrae aduocationis A 11 benignissima T
benignissima F^{ab} arriane A 12 latebrosum] tenebrosum C F^{ab} exbarriat A
13 uiolentos C p. e. uiolentos A, Ca. c. 16 tene Eng 17 recitatis A 18 haud
C p. e. aut A, Cn. c. 19 nolit y nolet A nollet C p. e. nola Ca. c. recipien-
sanitatis A uerum (etiam) nra. Cou 20 noxius] potius con. Cou se Cou
uindicat] praem. posse Con 21 auctori y, (sed Cou con. auctoribus) auctoris A
perditae Cy perditae A spiritalis AGm]

Epist. episcopo-
rum Italiae
(883).

2.

ITEM EXEMPLUM EPISTULAE EPISCOPORUM ITALIAE.

Dilectissimis fratribus per Iulycium fidem paternam retinentibus
episcopi Italiae in domino aeternam salutem.

1 (3). Divini numeris gratia est, ut secundum apostolum omnes
unum sapere, omnes unum confiteri coepimus. et quantum ad
Italianam quidem pertinet, olim libri paternae, hoc est apud Nieheam
scriptae, se reddi. it. fraudem, quoniam passa est apud Ariminum, re-
cognoscens. Iulycium etiam deum elementum non respexisse gaudemus et
consortio infidelitatis, quo gravabatur, abiecit ea, quae sunt rectae
2 sententiae, probare coepisse gratulamur. nostram igitur, dilectis-
simi fratres, unam eandemque accipite firmam subscriptione senten-
tiam. Niheni tractatus adhaerens Arrium Sabelliumque, cuius
Fotinus partiarum hereditate damnatur, derecta sermone. Arminensis
concilii statuta quorundam tergiversatione corrupta consensu
3 omnium provinciarum iam rescindimus. quorum etiam exemplaria
transmittenda censuimus, ut nec in fide retinenda nec in consulando
4 Ariminensi concilio aliqua videretur esse dissensio. quicumque
ergo nostrae unanimiatis optat habere consortium, quicunque in-
dividuam pacem nobiscum habere desiderat, quae sunt nostrae senten-
tiae, comprobare festinet et fidri nobis memoratae subscriptionum
et rescissionem Ariminensis concilii sine ambiguitate mittendo. ut
recte petimus, quod cum plurimum | harum pronuntiarum porri-
ginus ipsi consensu. auctores autem heresis Arrianae vel Accianae
Valentem et Ursinum ceterosque eorundem consortes non nunc 13

3 cl. Phil. 2, 2, 3, 16

1 Ediderunt epistolam secundum Pab vel Con Baronius ad a. 365 n.
X.XI¹ sq., Binius I 487, Ed. regia III 230 sq., Labbe-Cossart II 835 sq., Har-
doin I 746 sq., Coleti II 961, Mansi III 391 sq. 5 est om. Cy 6 repeti-
mus A 7 Italiam A olim] eum Cy 8 scribit A 9 Iulycium A gauden-
sus ACm1 11 nostra A 12 eademque A subscriptionem A 14 se-
nuamus y sententia A 16 rescidimus Cp. e., y inveniuntur A
Ca. e.; cf. infra I. 22 rescissionem quarum A 17 transmittendo A con-
sulando y intando A 18 dissensio Cm2 condescendo T confidensio (con- in A
videjui pertinere ad intando et per errorem locum mutasse) A, Cm1y 19 ergo
igitur Cy 20 nobis. comhabere A 21 fidei] add. a Con 23 cum plurimum
Fed cum plurimum A exemplarium y porregimus A 24 consensum A

et quos manifestari apud Iulycium coeperunt, sed olim condemnatus esse manifestum est. EXPLICIT.

V.

INCIPIT EXEMPLUM EPISTOLAE VALENTIS, URSACHI ET ALIORUM AD GERMINIUM.

Humano religiosissimo fratri Germinio Valens, Ursacius, Gaius et Paulus.

Epistola U-
lentic ad Ur-
sachi ad Ger-
minium
(164).
Coe XIV

1. Cum de spe et salute sollicitudo incunabit, magis laudandi
esse debent, qui solliciti sunt, quam reprehensionem aliquam susti-
nere; salus autem ac spes principaliter in fide catholica consistit.
ei ideo, quamvis conuentione a dominis nostris fratribus et coepi-
scopis nostris Valente et Paulo admonitis nolueris ad illud, quod rumor
facit de te, respondere, domine religiosissime, tamen, quia litteris
tuis testificatus es te in eadem raritate persecurare et paratum esse
in iulibatu dilectione habere erga nos ostendere, propterea
in unum apud Singidunum congregati iterum his commonefacimus
sanctitatem tuam, ut omni occasione ambagum excluda digneris
rursus rescribere nobis. [si] a fide catholica, quae Arimini a sancto
concilio exposita confirmataque est, cui etiam uniuersi Orientis epi-
scopi consenserunt, — sicut iam professus es — te non recessurum
apertius quaeritur significes. est autem hoc, sicut in ea cautum est:
‘similem dicimus filium patri secundum scripturas’, non ‘secundum
substantiam’ aut ‘per omnia’, sed absolute. si enim hoc expositio in-
iuncta fuerit, manifeste quondam Basilii perfida adsertio, propter

1 et *AS²CM* est *Um2* esse γ — conuentiones esse *Cou* conuentiones *A*
3 *Kinderum* epistolam secundum *Fab* uel *Cou* Baronius ad a. 368 n. XXVI.
Bonius I 188 sq., *Ed. regia* III 235 sq., *Labbe-Comar* II 348 sq., *Hardoin* I 747
sq., *Colet* II 988 sq., *Mansi* III 399 sq. 7 *Panhis* add. S. Cy II conuentioni
cf. infra p. 169, 12) *Um2* γ intentione *A* ad omnes nostras fratres et
episcopos nostros *TCFab* 12 admonitis nolueris (cf. p. 169, 17: licet
nolueris, sicut — admonitis) *Um2* admonita (add. sanctitas tua *Cou*) noluerit *Ay*
13 latitat *Fab* 14 ea te] est *A* 15 os ostendere *A* 16 singidunum *A*
conuentionis lacrimas *A* 17 ambagum *Fab* ambagus *A* ambagus *Eng* am-
bigui *Cy* 18 si del. *Eng* arimini *A* 20 recessurum γ reuocurum *A* 21 *A* in
m. p. p. f. d. h. e. r. e. t. i. c. o. r. u. m. 23 sed] uel *Um2* seu *Fab* (in *Pract.*) 24 quondam
Um2 quoniam *ACM* basilii *A*

quam synodus facta est, quae etiam merito damnata est, reparabitur.

2. Dignare igitur hoc, quod queritur, evidenter litteris tuis declarare non dixisse aut dicere uel dicturum: 'similem esse' per omnia filium patri excepta innatinitate, ne, quod perlatores litterarum Ionianus diaconus et Martinus subdiaconus uerbo diuinationis suae ante praedictos dominos meos fratres et episcopos nostros Valentem et Paulum adserebant, magis credibile esse uideatur, quia 'per omnia similem esse filium patri' proficere, si enim sic te, sicut optauimus, sentire scriptis tuis manifestaueris, querella pro iniuria a quibusdam clericis tuis Palladio et Gaio fratribus et episcopis nostris facta, licet uolueris, sicut prima conuentione admonitis re, inquirere, ad exstimationem tuam non pertinet, illis scilicet praestantibus pro sua lemeritate rationem. haec per Secundianum presbyterum, Pollentium lectorem et Candidianum exorcistam transuimus caritati tuae, XV. Kalendas Ianuarias, Gratiano nobilissimo et Dagalaifo consulibus, exemplum penes nos relinentes.

Epistola
Gaimall ad
Relinquentem
etc. (366).
Con XV

VI.

INCIPIT RESCRIPTUM GERMINI AD RUFIANUM, PALLADIUM ET CETEROS.

Dominis fratribus religiosissimis Rufiano, Palladio, Senerino, Nichae, Heliodoro, Romulo, Muciano et Stercorio Germanius in domino salutem.

1. Vitalis u. c. militantis in officio sublimis praefecturae relatione conuerius desiderare sanctitatem uestram significari nobis

[1 quae] quia y 3 quaeritur Cp. c. queretur A 5 excepti AmI ore A 9 stante A 11 querella A querellam y 12 laetam y 13 exquirere Cmi y exquire Cmi extimationem C extimationem y non om. Cy 14 pertinere y pertinent AS¹S²C Illi AS¹S², Ca. c. ratione A 16 KL A 17 nobilissimo add. P. y galsito ACmi 19 Ediderunt epistolam secundum Pub vel Con Baronius ad a. 357 n. XXVII sqq., ad a. 366 n. XXVII, Binius I 489, Ed. regia III 236—238, Labbe-Cosart II 841 sq., Hardouin I 747—750, Coleti II 389—392, Mansi III 400—402, Burn, Niceta of Remesiana (1905) 138 sqq. 20 AD RUFIANUM PALLADIUM ET CETEROS. INCIPIT RESCRIPTUM GERMINI A. transp. Cy 23 nichy A 25 ue AS¹S² nunc TCFab 26 significare ACmi

aperte, quid est, quod de fide nostra Valenti, Ursatio, Gaio et
 Paulo displiceat. necessarium duxi his litteris patefaciendum saneti-
 tati vestrae et id, quod et in vobis ipsis ab initio esse confido,
 dicere. nos hoc, quod et a patribus traditum accepimus et diuinis
 scripturis, quousque didicimus, et ecclie docemus, Christum dei fili-
 um dominum nostrum per omnia patri similem exceptu innatiuitate,
 deum de deo, lumen de lumine, uirtutem de uirtute, integrum de in-
 tegrò, perfectum de perfecto, ante saecula et uite uniuersa, quae in-
 telligi uel dici possunt, genitum, cuius ueritatem nemo scit nisi
 pater ipso filio asserente: quia nemo nouit filium,
 nisi pater, neque patrem quis nouit, nisi fi-
 lius, et cui uoluerit filius reuelare, per quem
 facta sunt omnia, siue quo factum est nihil secundum diuicias
 uires ipsius saluatoris uostri filii dicentis: pater meus usque
 modo operatur et ego operor; et iterum: quae-
 rumque eum pater facit, haec et filius simi-
 liter facit; et iterum: ego et pater unum sumus;
 et iterum: qui me uidit, (uidit) et patrem; et iterum:
 quomodo pater uitam habet in semet ipso, ita
 dedit et filio uitam habere in semet ipso; et
 iterum: sicut pater suscitauit mortuos et uiui-
 ficat, ita et illius, quos uult, uiuificat; et
 iterum: credite in deum et in me credite; et iterum:
 neque enim pater indicat quemquam, sed
 omne iudicium dedit filio, ut omnes honori-
 ficent filium sicut honorificant patrem. et
 iterum cui pater dixit: faciemus hominem ad ima-
 ginem et similitudinem nostram? nec dixit 'ad
 imaginem tuam' uel 'ad imaginem meam', ne aliquam dissimi-
 litudinem (in) filii sui diuinitate demonstraret, sed propterea con-
 iunxit 'ad imaginem et similitudinem nostram', ut filium suum sibi

10 Matth. 11, 27   12 et. loh. 1, 3   14 loh. 5, 17   15 loh. 5, 19
 17 loh. 10, 39   18 loh. 14, 9   19 loh. 5, 26   21 loh. 5, 21   23 loh. 14, 1
 24 loh. 5, 22 sq.   27 Gen. 1, 26

3 alt. et om. Cy   uobis γ υμῖν AN⁸   4 accepimus, et diuinis scripturis
 quot. Ap. corr. Fed   16 similiter illius Cy   20 haberet A   23 pr. credite]
 et illis γ   25 omne] omnem A   30 in add. γ   diuinitatem A

similem per omnia idem manifestaret. iterum euangelista: nihil-
 mus gloriam ois, gloriam quasi unigeniti a
 patre, plenum gratia et veritate, et apostolus ad
 Corinthios: in quibus deus huius saeculi excar-
 cavit mentes infidelium, ut non resulgerent
 in illuminatione euangelii gloriae Christi, quae
 est imago dei. et iterum idem apostolus: et trans-
 lit nos in regno filii caritatis suae, in quo
 habemus redemptionem, remissionem pecca-
 torum, qui est imago dei invisibilis, prima-
 1 genitus omnis creaturae, et iterum idem apostolus: huc
 enim sentite in vobis, quod et in Christo Iesu,
 qui cum in forma dei esset, non rapinam arbi-
 tratus est esse se aequalem deo, sed semetip-
 sum exinanivit formam servi accipiens, in
 similitudine hominum factus. quis non intello-
 gat, quia, quemadmodum seminum servi formam vera fuit caro
 nostra in Christo, ita et in dei forma vera sit divinitas patris in
 filio? et iterum: nite, ne quis nos seducat per
 philosophiam et inanem fallaciam secundum
 traditionem hominum, secundum elementa
 huius mundi. | et non secundum Christum, 1. 109
 quia in ipso habitat omnis plenitudo divini-
 2 tatis corporaliter. si ergo omnis plenitudo divinitatis
 inhabitat in Christo, iam non ex parte similes et ex parte dissimiles,
 sicut nunc asserunt, qui propter contentione suae libidinis re-
 trorsum alienos semet ipsos a nobis auerunt.

2. Nam quod putant se pro magno de scripturis divinis proferre,
 ut dicant Christum 'facturam' et 'creaturam', e contrario nos eo-

1 Ioh. 1, 14   4 II Cor. 4, 4   7 Col. 1, 13-15   11 Phil. 2, 5-7
 19 Col. 2, 8 sq.   26 cl. II Petr. 2, 21

5 resulgerent γ relulgetet A; de forma relulgerent in illuminatione u. Studien
 III 137 sq.   9 redemptionem, remissionem Fel (alios testes u. Studien III 138)
 redemptionem remissionem A redemptionem et rem. Cy   14 se esse Cy
 18 formā A   22 modum modi A   25 inhabitat γ xpm A amiles—dissimiles
 (sc. pater et filius) similes—dissimiles Cp.r., γ   26 contentione A   28 divinis
 scripturis γ   29 e] et A

rundum scripturas dicimus et 'uiam' et 'ianuam' et 'lapidem' of-
fensionis' et 'petram scandalii' et 'fundamentum' et 'brachium' et
'manum' et 'sapientiam' et 'uerbum' et 'agnum' et 'ouem' et
'pastorem' et 'sacerdotem' et 'uitem' et 'diem' et alia. sed
huc omnia sic intellegimus et dicimus, ut uirtutes et opera-
tiones filii dei intellegamus, non ut diuinam eius ex patre natiui-
tatem huiusmodi nominibus conparemus, quia ex nihilo omnia
per filium facta sunt, filius autem non ex nihilo, sed ex deo patre
est genitus.

3. Miror autem praedictum Valentem aut oblitum esse aut
recte subdole dissimulare, quid in praeteritum gestum delinitumque
sit. nam sub bonae memoriae Constantio imperatore, quando inter
quosdam coeperat esse de fide dissensio, in conspectu eiusdem im-
peratoris, praesentibus Georgii episcopi Alexandrinorum ecclesiae,
{Panratii episcopo} Pelusinorum, Basilio episcopo tunc Anqui-
ritani, praesente etiam ipso Valente et Ursatio et mea paruitate,
post habitam usque in noctem de fide disputationem et ad certam
regulam peritorem Marcum ab omnibus nobis electum silem
dictasse, in qua fide sic conscriptum est: 'filium similem patri
per omnia, ut sanctae dicunt et docent scripturae', cuius
integrarum professioni omnes consensimus et manu nostra suscrip-
simus, si autem nunc aliquid illis spiritus huius mundi
suggerit, ex apertis adhuc scire non possumus, nam ut nos prolessi-
mus ite scripturis 'per omnia similem filium patri excepta inna-
turalitate', exponant et illi de scripturis, quemadmodum parte si-
milis sit, parte dissimilis.

I uiam] Ioh. 14, 6   ianuam] Ioh. 10, 7   lap. off.] Esai. 8, 14 etc.
2 petram scand.] Esai. 8, 14. 1 Peti. 2, 8   fund.] 1 Cor. 3, 11   brachium]
Esai. 51, 9. Luc. 1, 51. Ioh. 12, 38 etc.   3 manum] Ex. 13, 9 etc. sapientiam]
1 Tim. 1, 24. 30   uerbum] Ioh. 1, 1. 14. Ap. 19, 13   agnum] Ioh. 1, 29 etc.
ouem] Esai. 53, 7. Act. 8, 32   4 pastorem] Ioh. 10, 11. 14   sacerdotem] Ileb. 3, 6 etc.
uitem] Ioh. 15, 1, 5   diem] 1 Thess. 5, 5

1 pr. et om. Cou   2 petra A   7 nominibus Cy uominemus A   8 pater A
15 Panratio odd. Cou   pr. episcopi odd. Fed   uasilio A   16 mea] in ea C Fab
paruitate C Fab   17 nocte A   18 electum ACmd   21 consensimus omnes Cy
22 illi] A   illis om. Cy   26 partem A

4. Et ideo, fratres dilectissimi, hanc intrepidanter | et sine mora uestrar dilectionis ad conscientiam per Cyriacum officialem, cuius prima inuenta occasio est post Carinum diaconum, quem ad nos misi, professionem destinavi, ut per uestram quoque diligentissimam attentionem apud deum uniuersae fraternitati intimetur, ne quis fallaris diaboli laqueis ignorans implicetur. iam uestra est unanimis reserihere mihi, quid nobis spiritus sanctus suggerat. sancto intimo caritati uestrae me hinc epistulae, propterea quod manus dolerem, suscribere non potuisse, suscribentibus autem manibus fratribus et compresbyteris nostris Innocentio, Octauio et Catulo. **EXPLICIT.**

Epistula
Libelli et
textus narra-
tiua.

Con VI

Textus narra-
tiua.

VII.

1.

Liberius autem, antequam ad exilium iret, hanc uniformem epistolam confessoribus scripsit, illi est Eusebio, Dionisio et Laurentio in exilio constitutis.

2.

Epist. ad
Eusebium,
Dionysium,
Laurentium
(335).

1. Quamuis sub imagine pacis humani generis inimicus uolentius in membra ecclesiae uideatur esse grassatus, nos tamen

7 rt. fol. 14, 26

t hanc Epist. hanc A, C, a. c., y intrepidanter A 2 nra A 3 dilectionem Cui 4 destinavi C, p. e., y destinavi A 5 intimetur y inimentum A 6 nra A 7 sanctus spiritus y 8 dolerem C? dolere A potuisse C? potu- issem A 12 Epistulae sequentes Liberii traditae sunt etiam aliquibus codicibus aetia conciliorum continentibus, sc. in F, H¹—H² (= H), quos indicauimus p. 42; de quibus u. plura Praef. II A 3 et Studien I 29—32, III 106—108. edidit epistulas Baronius (= Hur) ad a. 355 n. XXXV, ad a. 353 n. XIX, ad a. 357 n. XLIII—XLV, uarias editiones collectionum canonum, quas epistulas ex Fabro uel ex Baronio depromptauit, u. Studien I 34. 14—16 INCIPIT EPISTOLA LIBERII EPISCOPI NINONENSIS ANTEQUAM EXILIARETUR (EXILIARETUR H¹ EXILIARETUR H²) CONFESSORIBUS de, FH Liberius episcopus dilectissimi fratri Lucifero Ferrerius (Ista et res gestas S. Eusebii Virelensis de¹, Bonae 1609; de Ferrerii editione u. Studien I 31) 14 autem om. y 15 id H¹ IDE H² Dionisio] praem. Et FH 18 humani A uehementer Bar 19 uidebatur H¹ H² Bar grassatus A H¹

acceptissimos ille sacerdotes egregia et singularis fides et hic pre-
 habilis deo est enilit et iam ad luturam gloriam martyres designavit.
 qui itaque praecio laudis, qua vocis exultatione virilis virtutis
 nostrae praeteram, positus inter merenti absentiae uestrar et
 5 gaudium gloriae prorsus inuenire non possum, nisi quod scio hic
 me probabiliora uebis solatia exhibere, si credatis me in exilio
 simul ueliscum esse detrusum, denique me in ipsa adhuc expecta-
 10 tione pendenti, quod a consortio uestro durior necessitas interim
 detrahit, talis contristor. optaueram enim, fratres dilectissimi,
 15 prior pre omnibus uobis impendi, ut exemplum gloriae per me magis
 uestra dilectione consequeretur. sed fuerit haec palma meritorum
 uestrorum, ut priores de perseverantia fidei ad consolationis in-
 20 teritum gloriam ueniretis, quaeso igitur dilectionem uestram, ut
 me praesentem uobiscum [enim] esse credatis atque eo me affectu
 25 alienum non esse sentitis et intellegatis dolere me satis, [quod
 sum interim a uestro consorte disparatus, quantum denique gloriam
 uirtutis emsecuti, hinc magis scire potestis, quod], si qui in perse-
 cutione coronati sunt, solius perscutoris eruentos gladios sentire
 potuerunt, uentra uis, deneti per omnia dei milites, etiam falsos
 30 fratres iniuriens experiri uictoriam de perlidis pertulisti, quorum,
 quantumque in sacente uolentia inerescere potuit, tanto sacer-

1 acceptissimos *H¹H²m* | acceptissimi *Fm2H¹Bai* Cou acceptissim *H¹* deo *AFer-*
reus illo *H²m2* domino *H¹Bai* Cou in domino *H¹ dñi s. l. Fm2* hic *AFH¹ab* Bar
 hic Con probabilis *AFH¹H¹m* 2 etiam *Co. s. Fm¹* 3 quo] in *FH¹H¹m*
 qua] et *Fm2* exultationis *H¹* 4 proteram *Bar* Cou inter] in *F* et om. *H¹*
 5 [pursus] protinus *FH¹*. (In eros. et x in 10s. m2) *H¹* in (ut *H¹*) prorsus *H¹H¹*
 uenire *H¹* hic *AFab* Bar hinc *FHCou* 6 pr. me] ne *Fm¹H¹H¹m* 1 ex-
 7 limum ead. me simul uobiscum in exilio *H* me nobiscum simul in exilio *F*
 8 adhuc in ipsa y adhuc] tunc *H¹* 9 distrahit *Bar* Cou constistor *Co. s.*
 constistor *Fm1* 10 pro om. *H¹H¹* p s. *LH¹m* 11 consequeretur *H¹*
 consequetur *H¹* 12 prioris *A* 13 meritis *FH¹H¹m* y uestram om. *H¹*
 14 presente *H¹* oit. cum det. *C. om. FH* eo me om. *H¹* effect *FH* 15 sen-
 16 tatus] erudit *H¹* intellegis *A* dolere me *Cm2* dolere *Fm2H¹* dolorem *A*
 17 dolere *Fm1H¹H¹* 18 separat *FH* Bai quanta *A* quantum *H¹* 19 quod
 om. *H¹* si om. *FH* Bar 18 persecutus] persecutio *Bar* eruentos gladios
 20 *FH¹Bar* Cou truelis gladio *A* *Fab* Fererius 19 denota *H¹* talites] talites *H¹*
 21 de perlidis uictoriam *Cy* perlides *A* 21 quantumque *AFH¹Fab*
 quantumque *H¹H¹H¹* quantum *Bar* Cou ululeuliam in sacculo *H¹* crescere
H¹ Bai tanto] add. sanctis (sunt *H¹*) *FH* Bai Cou sacerdotis *H¹*

ditibus praemia laudis inueniuntur conferre. estute itaque de promissione caelesti securi.

2. Et quia proximiores estis deo effecti, nostris orationibus me nostrum consecratorum famulum dei ad dominum subleuate, ut superuenientes impetus, qui de illic in diem, cum annuntiantur, grauiora vulnera intelligunt, tolerabiliter ferre possint, ut inuicta fide, saluo statu ecclesiae catholicae, parem nobis dignetur deus dominus efficere. et quia cupio, quae gesta sunt in ipsa congressione, fidelius scire, obseruo sanctitatem uestram, uincentia libellum litteris intimare dignemini, ut adilitamentum manus uel ipse animus, qui diuersis rumoribus rruatur, uel uires corporis ipsius, quae iam extenuatae sunt, de uestra rehortatione possint sentire. *et alia manu:* Deus nos incolmes custodiat, domini fratres.

Tantum uerum
tunc,

3.

Item Liberius, antequam iret in exilium, de Vincentio Capuensi ad Caecilianum episcopum Spoletinum, scripsit:

Ex apol., ad
Caecilianum
(303/4).

4.

(3) Xolo te laetum Vincentii ab intentu boni operis reuocet, frater carissime,

1 proemia *H*¹ 2 in testis *AF*, (celesti *H*¹) *H* 4 subleuate *H*¹ subleuant
(n. 1705.) *A* 5 ut] et *A* superuenientis *AH*¹ diem] illic *A* annuntiant *AT*¹
*F*¹ *h* vulnera] futura *ATCF*¹ tolerabiliter (pr. 1705.) *H*¹ *H*¹ possum *H*¹
possimus *H*¹ *m* *2H*¹ *3H*¹ possumus *H*¹ 7 libellus *FH*¹, (s. 1705.) *H*¹ parem] pariam
*H*¹ *H*¹ *3H*¹ *4H*¹ *5H*¹ *6H*¹ *7H*¹ *8H*¹ *9H*¹ *10H*¹ *11H*¹ *12H*¹ *13H*¹ *14H*¹ *15H*¹ *16H*¹ *17H*¹ *18H*¹ *19H*¹ *20H*¹ *21H*¹ *22H*¹ *23H*¹ *24H*¹ *25H*¹ *26H*¹ *27H*¹ *28H*¹ *29H*¹ *30H*¹ *31H*¹ *32H*¹ *33H*¹ *34H*¹ *35H*¹ *36H*¹ *37H*¹ *38H*¹ *39H*¹ *40H*¹ *41H*¹ *42H*¹ *43H*¹ *44H*¹ *45H*¹ *46H*¹ *47H*¹ *48H*¹ *49H*¹ *50H*¹ *51H*¹ *52H*¹ *53H*¹ *54H*¹ *55H*¹ *56H*¹ *57H*¹ *58H*¹ *59H*¹ *60H*¹ *61H*¹ *62H*¹ *63H*¹ *64H*¹ *65H*¹ *66H*¹ *67H*¹ *68H*¹ *69H*¹ *70H*¹ *71H*¹ *72H*¹ *73H*¹ *74H*¹ *75H*¹ *76H*¹ *77H*¹ *78H*¹ *79H*¹ *80H*¹ *81H*¹ *82H*¹ *83H*¹ *84H*¹ *85H*¹ *86H*¹ *87H*¹ *88H*¹ *89H*¹ *90H*¹ *91H*¹ *92H*¹ *93H*¹ *94H*¹ *95H*¹ *96H*¹ *97H*¹ *98H*¹ *99H*¹ *100H*¹ *101H*¹ *102H*¹ *103H*¹ *104H*¹ *105H*¹ *106H*¹ *107H*¹ *108H*¹ *109H*¹ *110H*¹ *111H*¹ *112H*¹ *113H*¹ *114H*¹ *115H*¹ *116H*¹ *117H*¹ *118H*¹ *119H*¹ *120H*¹ *121H*¹ *122H*¹ *123H*¹ *124H*¹ *125H*¹ *126H*¹ *127H*¹ *128H*¹ *129H*¹ *130H*¹ *131H*¹ *132H*¹ *133H*¹ *134H*¹ *135H*¹ *136H*¹ *137H*¹ *138H*¹ *139H*¹ *140H*¹ *141H*¹ *142H*¹ *143H*¹ *144H*¹ *145H*¹ *146H*¹ *147H*¹ *148H*¹ *149H*¹ *150H*¹ *151H*¹ *152H*¹ *153H*¹ *154H*¹ *155H*¹ *156H*¹ *157H*¹ *158H*¹ *159H*¹ *160H*¹ *161H*¹ *162H*¹ *163H*¹ *164H*¹ *165H*¹ *166H*¹ *167H*¹ *168H*¹ *169H*¹ *170H*¹ *171H*¹ *172H*¹ *173H*¹ *174H*¹ *175H*¹ *176H*¹ *177H*¹ *178H*¹ *179H*¹ *180H*¹ *181H*¹ *182H*¹ *183H*¹ *184H*¹ *185H*¹ *186H*¹ *187H*¹ *188H*¹ *189H*¹ *190H*¹ *191H*¹ *192H*¹ *193H*¹ *194H*¹ *195H*¹ *196H*¹ *197H*¹ *198H*¹ *199H*¹ *200H*¹ *201H*¹ *202H*¹ *203H*¹ *204H*¹ *205H*¹ *206H*¹ *207H*¹ *208H*¹ *209H*¹ *210H*¹ *211H*¹ *212H*¹ *213H*¹ *214H*¹ *215H*¹ *216H*¹ *217H*¹ *218H*¹ *219H*¹ *220H*¹ *221H*¹ *222H*¹ *223H*¹ *224H*¹ *225H*¹ *226H*¹ *227H*¹ *228H*¹ *229H*¹ *230H*¹ *231H*¹ *232H*¹ *233H*¹ *234H*¹ *235H*¹ *236H*¹ *237H*¹ *238H*¹ *239H*¹ *240H*¹ *241H*¹ *242H*¹ *243H*¹ *244H*¹ *245H*¹ *246H*¹ *247H*¹ *248H*¹ *249H*¹ *250H*¹ *251H*¹ *252H*¹ *253H*¹ *254H*¹ *255H*¹ *256H*¹ *257H*¹ *258H*¹ *259H*¹ *260H*¹ *261H*¹ *262H*¹ *263H*¹ *264H*¹ *265H*¹ *266H*¹ *267H*¹ *268H*¹ *269H*¹ *270H*¹ *271H*¹ *272H*¹ *273H*¹ *274H*¹ *275H*¹ *276H*¹ *277H*¹ *278H*¹ *279H*¹ *280H*¹ *281H*¹ *282H*¹ *283H*¹ *284H*¹ *285H*¹ *286H*¹ *287H*¹ *288H*¹ *289H*¹ *290H*¹ *291H*¹ *292H*¹ *293H*¹ *294H*¹ *295H*¹ *296H*¹ *297H*¹ *298H*¹ *299H*¹ *300H*¹ *301H*¹ *302H*¹ *303H*¹ *304H*¹ *305H*¹ *306H*¹ *307H*¹ *308H*¹ *309H*¹ *310H*¹ *311H*¹ *312H*¹ *313H*¹ *314H*¹ *315H*¹ *316H*¹ *317H*¹ *318H*¹ *319H*¹ *320H*¹ *321H*¹ *322H*¹ *323H*¹ *324H*¹ *325H*¹ *326H*¹ *327H*¹ *328H*¹ *329H*¹ *330H*¹ *331H*¹ *332H*¹ *333H*¹ *334H*¹ *335H*¹ *336H*¹ *337H*¹ *338H*¹ *339H*¹ *340H*¹ *341H*¹ *342H*¹ *343H*¹ *344H*¹ *345H*¹ *346H*¹ *347H*¹ *348H*¹ *349H*¹ *350H*¹ *351H*¹ *352H*¹ *353H*¹ *354H*¹ *355H*¹ *356H*¹ *357H*¹ *358H*¹ *359H*¹ *360H*¹ *361H*¹ *362H*¹ *363H*¹ *364H*¹ *365H*¹ *366H*¹ *367H*¹ *368H*¹ *369H*¹ *370H*¹ *371H*¹ *372H*¹ *373H*¹ *374H*¹ *375H*¹ *376H*¹ *377H*¹ *378H*¹ *379H*¹ *380H*¹ *381H*¹ *382H*¹ *383H*¹ *384H*¹ *385H*¹ *386H*¹ *387H*¹ *388H*¹ *389H*¹ *390H*¹ *391H*¹ *392H*¹ *393H*¹ *394H*¹ *395H*¹ *396H*¹ *397H*¹ *398H*¹ *399H*¹ *400H*¹ *401H*¹ *402H*¹ *403H*¹ *404H*¹ *405H*¹ *406H*¹ *407H*¹ *408H*¹ *409H*¹ *410H*¹ *411H*¹ *412H*¹ *413H*¹ *414H*¹ *415H*¹ *416H*¹ *417H*¹ *418H*¹ *419H*¹ *420H*¹ *421H*¹ *422H*¹ *423H*¹ *424H*¹ *425H*¹ *426H*¹ *427H*¹ *428H*¹ *429H*¹ *430H*¹ *431H*¹ *432H*¹ *433H*¹ *434H*¹ *435H*¹ *436H*¹ *437H*¹ *438H*¹ *439H*¹ *440H*¹ *441H*¹ *442H*¹ *443H*¹ *444H*¹ *445H*¹ *446H*¹ *447H*¹ *448H*¹ *449H*¹ *450H*¹ *451H*¹ *452H*¹ *453H*¹ *454H*¹ *455H*¹ *456H*¹ *457H*¹ *458H*¹ *459H*¹ *460H*¹ *461H*¹ *462H*¹ *463H*¹ *464H*¹ *465H*¹ *466H*¹ *467H*¹ *468H*¹ *469H*¹ *470H*¹ *471H*¹ *472H*¹ *473H*¹ *474H*¹ *475H*¹ *476H*¹ *477H*¹ *478H*¹ *479H*¹ *480H*¹ *481H*¹ *482H*¹ *483H*¹ *484H*¹ *485H*¹ *486H*¹ *487H*¹ *488H*¹ *489H*¹ *490H*¹ *491H*¹ *492H*¹ *493H*¹ *494H*¹ *495H*¹ *496H*¹ *497H*¹ *498H*¹ *499H*¹ *500H*¹ *501H*¹ *502H*¹ *503H*¹ *504H*¹ *505H*¹ *506H*¹ *507H*¹ *508H*¹ *509H*¹ *510H*¹ *511H*¹ *512H*¹ *513H*¹ *514H*¹ *515H*¹ *516H*¹ *517H*¹ *518H*¹ *519H*¹ *520H*¹ *521H*¹ *522H*¹ *523H*¹ *524H*¹ *525H*¹ *526H*¹ *527H*¹ *528H*¹ *529H*¹ *530H*¹ *531H*¹ *532H*¹ *533H*¹ *534H*¹ *535H*¹ *536H*¹ *537H*¹ *538H*¹ *539H*¹ *540H*¹ *541H*¹ *542H*¹ *543H*¹ *544H*¹ *545H*¹ *546H*¹ *547H*¹ *548H*¹ *549H*¹ *550H*¹ *551H*¹ *552H*¹ *553H*¹ *554H*¹ *555H*¹ *556H*¹ *557H*¹ *558H*¹ *559H*¹ *560H*¹ *561H*¹ *562H*¹ *563H*¹ *564H*¹ *565H*¹ *566H*¹ *567H*¹ *568H*¹ *569H*¹ *570H*¹ *571H*¹ *572H*¹ *573H*¹ *574H*¹ *575H*¹ *576H*¹ *577H*¹ *578H*¹ *579H*¹ *580H*¹ *581H*¹ *582H*¹ *583H*¹ *584H*¹ *585H*¹ *586H*¹ *587H*¹ *588H*¹ *589H*¹ *590H*¹ *591H*¹ *592H*¹ *593H*¹ *594H*¹ *595H*¹ *596H*¹ *597H*¹ *598H*¹ *599H*¹ *600H*¹ *601H*¹ *602H*¹ *603H*¹ *604H*¹ *605H*¹ *606H*¹ *607H*¹ *608H*¹ *609H*¹ *610H*¹ *611H*¹ *612H*¹ *613H*¹ *614H*¹ *615H*¹ *616H*¹ *617H*¹ *618H*¹ *619H*¹ *620H*¹ *621H*¹ *622H*¹ *623H*¹ *624H*¹ *625H*¹ *626H*¹ *627H*¹ *628H*¹ *629H*¹ *630H*¹ *631H*¹ *632H*¹ *633H*¹ *634H*¹ *635H*¹ *636H*¹ *637H*¹ *638H*¹ *639H*¹ *640H*¹ *641H*¹ *642H*¹ *643H*¹ *644H*¹ *645H*¹ *646H*¹ *647H*¹ *648H*¹ *649H*¹ *650H*¹ *651H*¹ *652H*¹ *653H*¹ *654H*¹ *655H*¹ *656H*¹ *657H*¹ *658H*¹ *659H*¹ *660H*¹ *661H*¹ *662H*¹ *663H*¹ *664H*¹ *665H*¹ *666H*¹ *667H*¹ *668H*¹ *669H*¹ *670H*¹ *671H*¹ *672H*¹ *673H*¹ *674H*¹ *675H*¹ *676H*¹ *677H*¹ *678H*¹ *679H*¹ *680H*¹ *681H*¹ *682H*¹ *683H*¹ *684H*¹ *685H*¹ *686H*¹ *687H*¹ *688H*¹ *689H*¹ *690H*¹ *691H*¹ *692H*¹ *693H*¹ *694H*¹ *695H*¹ *696H*¹ *697H*¹ *698H*¹ *699H*¹ *700H*¹ *701H*¹ *702H*¹ *703H*¹ *704H*¹ *705H*¹ *706H*¹ *707H*¹ *708H*¹ *709H*¹ *710H*¹ *711H*¹ *712H*¹ *713H*¹ *714H*¹ *715H*

fi.

Textus narra-
tionis.

Et ad Ossium de Vincenti ruina sic dicit:

6.

Et explet, ad
Ossium
(258/4).

Inter hæc, quia in nulla conscientiam tuam debes præterire, multi
ex Italia coepiscopi concurrunt, qui necum religiosissimum impe-
ratorem Constantium furrant deprecari, ut iuberet, sicut ipsi
placuerat illudum, concilium ad Aquileiam congregari. Vincentium
Capuronem cum Marcello adneque ex Campania episcopo lega-
tionem nostram suscepisse sancti tibi hac insinuo. de quo quia
multum sperabam, quod et causam optime retineret et iudex in
eandem causa non similitate tua frequenter resedisset, credideram
integrum ius euangeliorum sine legationis posse seruari. non tantum
nihil impetravit, sed etiam ipse in illam ductus est simulationem.
post cuius lacum duplici errore affectus: hic moriendum magis
pro deo dertui, ne uideret nullissimus | delator nil sententia
contra euangelium commutare consensus.

7.

Textus narra-
tionis.

(4) Post hæc omnia, quæ nec gesserat nec promiserat Liberius

2 osium FH 2—4 sic dicit. Inter hæc quia AFmHPH²mI Fob sic dicit inter
hæc, quia Fm²H²m²H²H² sic dicit inter alia; quia BoiCou 4 præteriret A
multi (m in ras. m²) F h episcopi FHCy perueniunt H²mI religiosissi-
mum | religiosissimum H² gloriosissimum S²FH² 6 iurat H² iur et FH²
7 ad Aquileiam CY ad quæ A aquileia F²H²H²H² acquilega H² Aquileiensæ Bai
8 atque F adeque H² ad eaq. H² ad ea quæ H² atq. A atque γ capane A
9 ipso quia | ipso q (a s. q m²) F quo qui H²H²mI qui iur H²m²H²H² quos (forte
ex quo qI A quo γ 10 sperarem (rem in ras. m²) H², H²H² Bai pi. el) di AT
causa ATH²H² relinquit H² iude A uidens T 11 causam H² cum simi-
litate iurum FH²H²mI resedisse TC redisse H²H²mI redi (s el d ras.) F
12 integram H² ius (elus H²H²) euangeliorum ATN²FH del euangelium Bai
13 om hinc = et iur (quæ S²) legationis ATN² hæc (alio H²) legationis (legati-
onis H² a. e.) FH una legatione BaiCou seruire FH 13 ipse om. FH²H²mI
in illam (an H²m²H²H²) dicitur est FH simulationem A 14 affectus morte Cy
affectus (u in ras. m²) F effectus H² conlectus (iur in ras. m²) H², H²H² Bai
huc | om. FH nihil γ 15 delatus H² delatus | add. existere H²m²H²H² Bai
aut | nam H²H² ante uictum H²H² Bai aut in ras. Fm² 16 commodasse FH Bai
consensum d 18 promiserat A

omnium nostrum, cuius nec epistula a me suscipienda sunt, dico me parum cum omnibus nobis et cum universis episcopis Orientalibus seu per quatuordecim provincias pacem et unitatem habere.

2 (5). Nam ut verius sciatis me veram fidem per hanc epistolam
 3 meum proloqui, dominus et frater meus communis Demophilus quia
 dignatus est pro sua benivolentia fidem nostram et catholicam expo-
 nere, quae Syriae a pluribus fratribus et coepiscopis nostris
 tractata, exposita et suscepta est [*† hanc est perfidia Ariana, hoc*
 10 *ego notavi, non apostata, Liberius sequentia*] ab omnibus, qui in
 praesenti Iuvavui, hanc ego libenti animo suscepi [*† sanctus Hi-*
larius illi anathema dicit: † anathema tibi a me dictum, Liberi, et
sanctis suis], in unum contraxi, consensum accommodavi, hanc
 sequor, hanc a me tenetur, [*iterum tibi anathema et tertio, praevari-*
catur Liberi], sane petendum credidi sanitatem vestram, quia 2
 13 iam pervidetis in oculis me vobis consentaneum esse, di-
 gnamini communi consilio ac studio elaborare, quatenus de exilio

I omnium—ann] exp. Fm¹ et per, v. l. Illius, ita ut loquatur: abominato
 Athanasio et communionem illius nec Cy ne AFH¹ epistula S¹C apostolica
 FH¹ dico me] deonias H¹H² 2 pacem] paco A, om. Cou, gras. F 3 unitatem
 FH Bar 4 ut] de FmH¹ veram fidem H²m²H¹H²Bai vera fide AFH¹
 H¹m¹YCha miram sedem H¹ per hanc (huc H²) epistolam meam H¹m²H¹H² Bar
 pro hac epistola mea (epistula ea A) AFH¹H¹m¹Cha 5 meam] ea Cy S¹hē
 proloqui H¹H²Bai proloqui H¹ loqui A: FH¹YCha, suppl. quam proposuit Cou
 dominus] add. meus H¹ frater] vester H¹ meus del. H², om. H¹H² demo-
 philus A, (i all. gras.) F quia E₁ g qm AFH Bar 6 veram A vestram TCFab
 vestram A¹FH Bar exponit H² 7 similes H¹H²H¹eymiū A Similium CFab
 simplici H¹ quoniam epis H² 8 tractata] add. et FH et] otique (in ras. mI)
 H¹H¹H¹ † add. postea A; de anathematibus n. Studien I 123 sqq. 8—10 haec—
 fuerunt om. FH Bai perfidia amianē A 9 apostata A 10 ergo FH suscipi
 H¹H²m¹ 10—12 † sanctus—scribis suis om. FH 10—11 sanctus—scribis om. Y
 H¹ Liberi Cm2y liberio A 12 in] pacem. et H²m²H¹H¹ contradictione (sens
 in ras.) H¹, H¹H¹, add. huic H²m²H²H² consensu FmH¹H¹m¹ hanc]
 add. illoque H²m²H²H¹ 12—14 consensum—Liberi om. Bai 13 sequi]
 add. et H²m²H²H¹ iterum—Liberi om. FH 14 Liberi Cy liberio A peten-
 dam FH¹H¹H¹ credidi rep., sed post exp. H² nostram quia iam per. om. H¹,
 ut habet lacunam e. 20 tell. 15 iam pervidetis semper (sem in ras. H¹m¹, eras.
 ut ibi videtis H², H¹ Bai dignamini FH Bai 16 elaborare Cy exilio
 (in ras.) F, odd. tom H²m²H²H² NorNon

dimittar et ad sedem, quae mihi diuinitus credita est, reuertar.

Textus natu-
rui,

9.

(7) Perlidiam autem apud Syrmium descriptam, quam illi
Liberius catholicam, a Demolito sibi expositam, hi sunt, qui con-
scripserant: Narcissus, Theodorus, Basilus, Eudoxius, Draconius, &
Cecropius, Silvanus, Ursacius, Valrus, Euagius, | Hircenus, Exo-
perantias, Terentianus, Bassus, Gudentius, Macedonius, Marcus,
Acacius, Iulius, Surinus, Simplicius et Iunior [requirendum omnes
haeretici].

Epist. ad
Ursacium,
Valentem,
Germianum
(537).

III.

10

ITEM LIBERIUS DE EXILIO URSATIO, VALENTI ET GERMINO.

I (8). Quia scio nos filios pacis esse, diligere etiam euacordiam
et unanimiorem ecclesiae catholicae, ideo non in aliqua necessitate
impulsus — ideo teste dico — sed pro honore pacis et concordiae,
quae martyrio praeparatur, his litteris conuenio uos, domini fratres
carissimi. cognoscat itaque prudentia nostra Athanasium, qui Alex-
andrinae ecclesiae episcopas fuit, (a me esse clamatum), prin-

1 dimittat A dimittat H² H³ dimittat Fm1 dimittat om. FH² H³ m1
2 n. 8 et 9 in A scriptura continua continetur sunt 3 perlidiam] pacem. † H²
syrmium A syrmium H 4 catholicam] add. idem H² m2 H³ H⁴ demolito A
hii AH¹ de singulis episcopis, qui Syrmii (n. 331) subscripserunt, n. Statius
H H³ sqq. 5 antichrisus A narcissus franciscus H⁴ eulgius A demo-
philus H¹ lixeorplus F, (caecropius H⁴) H silvanus A ursacius H² ursacius FH²
herenus FH² H³ euenus H¹ irenaeus S² Hui herenus H¹ hyrenius Cy exspe-
rantius FH² H³ 7 Bassus] bustus Ba macedonius FH² macedonius A
Marcus FH² Ba marthas ACy martius S¹ 8 Acacius Fcl actiens ACy althou
S² FH² Actius m.p. Hui serinus H¹ Serenianus m.p. Ba et (ceteri add. s¹)
luniores, quibus et illi S² FH² requirendum amnes haeretici (cf. Statius
I 369) A omnes haeretici S¹ et alii Ba, om. FH 11 om. H² LIBERI A
SCRIBIT URSATIO FH¹ SCRIBIT URSATIO H² H³ GERMINO FH² H³ H⁴, LIBERII
add. FH² H³ H⁴ 12 scilicet si H¹ hii H² H³ H⁴ 13 unitatem F, (dignitatem
H¹) H, Ba Con in] ad H², (del. m2) F, om. H² H³ H⁴ 14 impulsus Ba Con
teste dno Ba pro om. H² concordiam] H¹ 15 impetatum A. (p ex
p m2) F bis H² conueni H² H³ lures] m1 Ba 16 itaque om. FH Ba
17 ecclesiae om. H² a me esse clamatum (in dpaat F m2) add. F m2 Ba,
om. ATCH a me esse clamatum prin, quam ad conuictum sancti imperatoris
litteras Orientalium destinarent episcoporum et ab ecclesiae Romanae communionem
esse separatam Con, qui scribit in nota: ex ms. Sim. utcumque testantur hic bene

quam ad comitatum sancti imperatoris secundum litteras Orientalium
episcoporum (scriberem, quod) et ab ecclesiae Romanae communione
separatus est, sicuti teste est omne presbiterium ecclesiae Romanae.
sola haec causa fuit, ut Iulianus uideret de nomine ipsius litteras ad
3 fratres et episcopos nostros Orientales dare, ut legati mei, quos
ab urbe Roma ad comitatum direxeram, seu episcopi, qui fuerant
deportati, et ipsi cum eis, si fieri posset, de exilio renocarentur.

2 (9). Et hoc autem scire nos nolo, quod fratrem Fortunatium petii, ut [eum] litteras meas ad clementissimum imperatorem
10 perferat, quas ad Orientales episcopos feci, ut scirent et ipsi una
serum Albanasii communionem me esse separatam. quos credo quod
pietas ipsius pro hunc iacis gratulanter accipiet, quarum exemplar
viliam Hilarii imperatoris fidei ennuo direxi. perniciousa caritas
nostra huc me benigno et innocenti animo gessisse, quapropter
15 his litteris meis eunemum uos et adiunx per deum omnipotentem
et Christum Iesum filium eius, deum et dominum nostrum, ut
dignemini ad clementissimum imperatorem Constantium Au-

1 de comitatu H¹ imperatoris] add. peruenissem Bai secundum eras. F
2 episcoporum] praem. destinarem S¹ Fm² scriberem, quin Iulianus (Milange
a¹ Ichtologie et a¹ Histoire XXVIII [1908] 48), unde Fed add.: scriberem, quod
litteras—illigrem susp. Tillemont [Mémoires t¹ I [1781] 771] el] piarum. a
era Tillemont 2-3 communionem—Romanae om. P 3 esse separatam Bar
testis (testes H¹ H Bai presbyterium H¹ H¹ phrium H¹ timum ecclesiae Y
4 laudat H¹ 5 legati el A legati el TL 6 romana FH itixeram A¹ ml Fm
miseram H¹ 7 una H¹ P possit A¹ P exilium H¹ 8 et del. Fm² et hui
rep. H¹ autem] etiam Bar Cuu uolo om. H¹ H¹ 9 in] Cy cu A, om.
S¹ FH Bar litteris meis C p. c., Y clementissimum H¹ imperatorem om. H¹
10-17 perferat—imperatorem om. (propter homorelectum) A, Cy; omisso ezela
huc etiam in S¹ el om. S¹ 11 communionem H¹ H¹ H¹ me om. H¹
12 accipit A¹ Fm² necipit Fm¹ 13 hilario S¹, [in vi. rai. m?] F hylario H¹
philario H¹ Cha philargio H¹ H¹ philargin Bai fidei S¹, {add. s. l. m?] F, om.
H Bai Cha ruanee F¹ I formam ennuo a. etiam a. q. Rossi Insci. Chi. I n. H21)
ennuetum Bar in (ita H¹ H¹ H¹) ego (Fm² i. rai. cu i. mul. r in R, in ad legatu:
Rogu perniciousa] FH cubiculario susp. Cha diexi] S¹, om. Fm¹ H, s. l. Fm²
probat Bar perniciousa] un. Bai puih¹ (-ent m?) F prouidet H; i. supra
p. 69, 13 prouidet. 14 gessisse H¹ 15 per om. H¹ H¹ ml 16 Iesum Chri-
stum H¹ deum et dominum S¹ H¹ dominum et deum F¹ H¹ H¹ P et dominum Bai
nostrum] add. et spiritum sanctum FH Bai 17 dignemini (ig ex ed) H¹

gustum pergere et petere, ut bono pacis et concordiae, in qua pietas eius semper exultat, me ad ecclesiam mihi dininitus traditam inbeat reverti, ut temporibus ipsius ecclesia Romana nullam sustineat tribulationem. me autem cum omnibus nobis episcopis ecclesiae catholicae pacem habere his litteris meis aequo et simplici animo scire debetis, fratres carissimi. magnum solatium enim nobis in distributionis adquisitis, si per vos pax ecclesiae Romanae fuerit redita. scire autem per vos nolo etiam fratres et coepiscopos nostrae Episcopatus et Auxentium patrem me et communionem ecclesiasticam cum ipsis habere. quos credo gratanter hanc suscepturos. quorumque uicem a parr et contumelia nostra, quae per orbem terrarum volente deo firmata est, dissenserit, sciat se separatim esse a nostra communionem. [*praecuratori anathema cum Antheis a me dictum*].

Epist. ad
Innocentium
(327).

11.

ITEM DE EXILIO VINCENTIO LIAERIUS.

13

1 (10). Non dorro, sed amonoro sanum animam tuam, fratre carissime, eo quod colloquia mala mores bonos corrumpunt. insilium hominum malorum breue tibi cognitur sunt, unde ad hunc laborem perueni; et ora, ut dei dominus / R?

1711. t. Coc 15, 33

1 pergere et] pergere AS¹ 2—3 subter me—inibent te R¹ eam dicit R¹
3 inieci Fin IP¹ Romano ecclesia? Romana om. IP¹ 4 episcopis] praem.
velis oportolios R¹ 5 i quo IP¹ si delictis] delictis A 6—7 magnum—rel
tutionis om. R¹, sed *adhaquit* locum unum et *dimidias* fere R¹ eae magnum
enim uolui (u ex n F) praemium FIP¹ FIP¹ IP¹ magnum enim (i lian
Bai) praemium nobis S¹ Bai 7 tribulationis S¹ FIP¹ acquiritis S¹ Bai Cou
aliquiritis ATCH¹ acquiritis IP¹ IP¹ 8 reddi IP¹ oñ aras, F per uos
om. FH 9 episcopum A communionem IP¹ 10 quos] quod FH Bai *credu*
add. nos s. l. l. uel haei suscepturos? i suscepturos AC Cho suscepturos FH Bai
11 ut patrem IP¹ IP¹ concordiam (u IP¹) nostram IP¹ IP¹ ordem] ordinem R
12 uolente den om. FH Bai sciat se] aciasse A repatolium IP¹ 13 cum]
puem. una IP¹ IP¹ Bai Cou 15 Liberius Vincentio Cy natio IP¹ 16 mo
neo FH tuum om. FIP¹ 17 fratres carissimi] lrs FIP¹, (kl i x s m²) IP¹, IP¹ linter
IP¹ Bai mores A. c. bonos mores FH 18 corrumpunt R¹ IP¹? insidiae] in
dine IP¹ in die IP¹ malorum horum Bai cognita IP¹ cogito IP¹ A uel
hunc laborem] adha clamabo IP¹ IP¹ perueniet iura (ingu add. s. l. m²) F, (horo
IP¹ m² IP¹ IP¹) H habet (d ex ?) R¹

tolerantiam, dilectissimus filius meus Urbicus diaconus, quem
videtur habere solatium, a me per l'enerium agentem in rebus
solutus est.

2 (11). Sanctitati (vero) tuae significandum credidi me de con-
tentione illa a nomine Athanasii recessisse et ad fratres et epi-
scopos nostros Orientales litteras dedisse [rt] desuper eius nomine,
unde, quia deo nolente et pax nobis ubique est, dignaberis conuenire
episcopos cunctos Campaniae et haec illis insinuare. ex ipsorum
numero una cum epistula uestra de unanimitate nostra et pace ad
12 clementissimum imperatorem scribite, de quo possim et ego de
tristitia liberari. et manu ipsius: Deus te incolomm custodiat,
frater. item manu ipsius pagina perscripta: Cum omnibus episcopis
Orientalibus pacem habemus et uobiscum. ego me ad deum absolui.
uos uideritis, si uolueritis me in exilio desicere, erit deus iudex inter
13 me et uos.

14 el. l Reg. 24, 16

1 tolerantiam *H²H¹* 2 solatium *F¹H¹* agente *H²H¹* in] 1 *Fm¹H¹*,
[et erat, et in ra. m.] *H¹* 3 est] et *Fm¹H¹/H¹m¹* est et ideo *H²m²H¹H¹* Bar
4 unum] *S¹Fm²*, om. *AB* credidit in me *H¹* 5 a nomine] nominis *H²m²*
H¹H¹Bar q est p nomine *Fm²* albasii *H¹* 6 et del. *Cou*, om. *FH* desuper]
[de erat, m?] *P*, [de del, m?] *H¹* nomine eius *Cy* 7 unde—nolente om. *Bai*
et] *Cy* ex *A*, om. *FH* nolite *CyF¹H¹*, (n erat, et n in ra.) *H¹* dignaberis
AFm¹H¹, *H¹a. c.* dignamini *Fm²* 8 omnes episcopos [et ex epōs *Fm²*] cunctos
(cunctos erat, *Fm²*, del. *H¹m²*) *FH¹H¹* omnes episcopos *H²H¹Bar* ex] praem,
et *H²m²H¹H¹* *Cou* ex ipsorum numero exp. *Fm²* eorum *Bai* 9 nostra]
nostra [nra s. l. add. m?] *H¹* unitate *H¹a. c.*, *H¹* pace *A* 10 clementissimum *A*
imperatorem] add. nostrum *H²m²H¹H¹* *Bac* scribere *H²m²H¹H¹Bar* *Cou*
pr. de om. *FH* *Bar* *Cou* 11 tristitia] add. magna *H¹H¹* *Bac* *Cou* alia s. et
omni *Fm²* ipsius erat. *Fm²* humiliter *Bac* inuentum *FH¹* incolomm *H¹*
12 domine, frater, carissimo *FH* *Bac* pagina perscripta *S¹* paginae perscripta
AC *Cha* paginae perscriptae *Cy* pagina coarscripta *H¹H¹*, (in eadem praem. m?) *H¹*
in eadem pagina conscripta *H¹H¹Bar* 13 uobiscum. ego me *AFH¹H¹H¹* *Fab*
Schi *Cha* uobiscum ego me *Bai* *Cou* uobiscum ego me *H¹* ad deum i. ep. *H¹*
absolui *Cy* *Cha* absolui *AFH¹Bar* solui (absolui *Fab*). uos uideritis si—desicere,
erit (desicere erit *H¹*) *FH¹H¹Fab* absolui, uos uideritis: si—, erit *Cou*, sine inter-
punctione *A* 14 erit] praem. et *H²m²H¹H¹* inter me] in lo cino *H¹* 15 EX-
PLICIT PERPIDIA LIBERII MISERI add. *B*

gustam pergere et petere, ut homo pacis et concordiarum, in qua pietas
 eius semper exultat, me ad ecclesiam mihi divinitus traditam
 inbeat reconcili, ut temporibus ipsius ecclesiae Romanae nullam susti-
 neat tribulationem. me autem cum omnibus vobis episcopis eccle-
 siae catholicae pacem habere his litteris meis apertum et simpliciter animo
 scire debetis, fratres carissimi, magnam solatium enim vobis in dir-
 tributionis adquiretis, si per unam pacem ecclesiae Romanae fuerit
 redilita. scire autem per nos volo etiam fratres et episcopus noster
 Epictetum et Auxentium pacem me et communionem reconstitu-
 tam cum ipsis habere, quas credo gratanter hanc suscepturos, qui-
 cumque autem a pace et concordia nostra, quae per orbem terrarum
 nolente illo firmata est, dissensit, sciat se separatim esse a nostra
 communione. [*pernarratori anathema cum Arriano a me dictum*].

Epistol. ad
 Vincentium
 (337).

11.

ITEM DE EXILIO VINCENTII LIBERIUS.

13

1 (10). Non doceo, sed ammonco sacrificium animarum tuarum.
 frater carissime, eo quod colloquia mala mores bonos
 corrumpunt, insidiae hominum malorum hinc tibi cognitar
 sunt, unum ad bonum laborem perueni; et oia, ut dei dominus f. H.

17 cf. 1 Cor. 15, 33

1 pergere et petere AS¹ 2—3 subter me—libeat re lineam duxit H²
 3 inimi FM III¹ Romana ecclesia? Romana om. IP III¹ 4 episcopis] praem.
 sedis apostolicae H¹ 5 equon H¹ 6 debetis] debetis A 6—7 magnum—retri-
 butionis om. IP¹, sed reliquit lacunam unius et dimidii fore lineae magnum
 enim nobis (u ex n F) praemium (proemium FIP¹) FIP FIP¹ magnum enim (etiam
 Bar) praemium vobis S¹ Bar 7 tribulationis S¹ FIP¹ ac quietis S¹ Bai C¹ ex
 adquiretis ATCH¹ acquiritis IP H¹ H¹ 8 reddi H¹ an aras. F per unam
 om. FH 9 epictetum A communionem H¹ 10 quos] quod FH Bai credo]
 add. uos. I. FN2 haec suscepturos? suscepturos AC Chasuscepturos FH Bai
 11 ad pacem IP FIP¹ concordiam (a IP¹) nostram IP H¹ orbem] ordinem H
 12 nolite deo om. FH Bar sciat ac] sciase A reparatum H¹ 13 cum]
 praem. una H¹ H¹ H¹ Bai Cou 15 Liberius Vincentio C? unio H¹ 16 mu-
 no FH tuum om. FH¹ 17 frater carissime] frater FH¹, (kl ex s m2) H¹, IP¹ fratrem
 H¹ Bar mores Aa. 1. bonos mores FH 18 corrumpunt H¹ H¹? insidiae] in-
 dia IP¹ io die H¹ malorum hominum Bar cognita H¹ cogita IP¹ 19 oia
 [hunc laborem] adhuc clamabo IP¹ H¹ peruenit h¹ h¹ (rogo add. a. I. m2) F¹, (h¹ om.
 IP m2 IP H¹) H¹ h¹ h¹ (d ex 2) H¹

tolerantiam. dilectissimus filius meus Urbicus diaconus, quem
uidebar habere solatium, a me per Cenerium agentem in rebus
suhilatus est.

2 (11). Sanctitati (uero) Inae significauimus credidi me de con-
a tentione illa a nomine Athanasii recessisse et ad fratres et coepi-
scopos nostros Orientales litteras dedisse [et] desuper eius nomine.
nihil, quia deo uolente et pax nobis ubique est, dignaberis emendare
episcopos cunctos Campaniae et haec illis insinuare. ex ipsorum
numero una cum epistula nostra de unanimitate nostra et pace ad
10 clementissimum imperatorem scribere, de quo possim et ego de
tristitia liberari. et manu ipsius: Deus te incolomem custodiat, s
frater. item manu ipsius pagina perscripta: Cum uanibus episcopis
Orientalibus pacem habemus et uobiscum. ego me ad deum absolui.
uos uideritis, si uolueritis me in exilio deficere, erit deus index inter
15 uos et uos.

14 cl. I Reg. 24, 16

1 tolerantiam H²H⁴ 2 solatium FH²IP agente H²H⁴ in] el Fm/H²,
(u² ras. et in in ras. m²) H² 3 est] el Fm/H²H²m² est et infra H²m²H²H²Bar
4 nera] S²Fm², om. AH credidi in me H² 5 a nomine] nomini H²m²
H²H²Ba² q est p nomine Fm² athasii H² 6 et del. Cou, om. FH itemque]
(de eras. m²) F, (de del. m²) H² nomine rine Cy 7 unde—uolente om. Ba²
el] Cy ex A, om. FH unib² CyFH², (o eras. el n in ras.) IP dignaueris
AF²m²H², H²a. e. dignamini Fm² 8 omnes episcopos (epi et ep² Fm²) cunctis
(cunctis eras. Fm², del. H²m²) FH²IP omnes episcopos H²H²Ba² ex] praem.
el H²m²H²H²Cou ex ipsorum numero exp. Fm² eorum Bar 9 oestiu]
nostri (u²ras, l, add. m²) H² uolite H²a. e., H² p²at e A 10 clementissimum A
Imperatorem] add, postum H²m²H²H²Ba² scribere H²m²H²IP BarCou
yr. de om. FH Ba²Cou 11 tristitia] add, magna H²H²Ba²Cou alia e. el
manu Fm² ipsius eras. Fm² dumtaxat Ba² incolomem FH² incolomem H²
12 domine, frater carissime FH Ba² pagina perscripta S² paginae perscripta
AC Cha paginae perscriptae Cy pagina conscripta FH², (in eadem praem. m²) H²
in eadem pagina conscripta H²H²Ba² 13 uobiscum. ego me AP²H²H²Fab
Sci Cha uobiscum ego. me Ba²Cou uobiscum ego me H² ad deum rep. H²
absolut Cy Cha solui AP²H²Ba² solui (absolut Fab), uos uideritis el—delicere,
erit (delicere erit H²) FH²H²Fab absolut, uos uideritis: si—, erit Cou, sine inter-
punctione A 14 erit] praem. el H²m²IP² Inter me] in te rine H² 15 EX-
PLICIT PERFDIA LIBERII MISERI add. H

Epist. Inga-
torum syn.
Deleuensis
(869) et

textus in-
tra-

Con. X

Epist. Inga-

VIII.

1.

EXEMPLUM EPISTOLAE ORIENTALIU EPISCOPORUM, QUAM
REVERSI AD ARIMINO LEGATIS DEDERUNT.

Dilectissimis fratribus Ursatio, Ualeuli, Magdonio, Megasio, Gee-
miolo, Goio, Iustino, Optato, Maeciali et ceteris Ariminensis
synodi legatis Silvanus, Sofronius, Neo, Rodianus, Patellius, Hel-
pilius, Theophilus, Theodorus, Eumathus, Didimion, Eccicius,
Arsenius, Passivius, Valentinus, Eucarpus, Leontius, Eortasius
et Maecius in domo salutem.

16

(1) Unitati nos et verae pacis studentes et ex synodi inapud heresi
reuitentes manifesta fieri nobis ea, quae circa ecclesiam aguntur,
insimul putauimus, ne ignorantia uos socios tanta impietatis efficeret
[et], quamquam non nescire uos arbitremur non siue causa totius
synodi legatos, episcoporum scilicet numero fere multo amplius
centum, nunc usque ingressu huius ecclesiae nosmet ipsos alii in re.
2. ut quod instructos etiam uos esse uidemus, ne penitus dominus
iam intra ecclesiam heresis inualescat, quae domum nostrum
lesum Christum uere liliu dei unigenitum, deum de deo, patri
similem ausa est denegare, ita (ut), quae praedicationes blasphemiae
de illo unigenito deo et sentiantur ab his et praedicentur, cognitum
haberetis, uam et piissimo imperatori Constantio hac ipsum pro-
hauimus et anatematizari haec omnia commotus religiosissime
uoluit. Idcirco nunc hic uos praeparatur, ut Aelius auctor huius
haeresis ipse potius, quam haec impietatis dicta damnetur, magis
in hominem, quam in doctrinam sententia lata esse uideatur.

2 Edidit Baronius epistolam secundum Fab ad a. 359 n. XXX 3 Epist. A
4 ARIMINENSIS A 5 de singulis legatis synodorum Seleuciensis et Ariminensis v.
Studien I 103 sqq. magdonio A, sed cf. supra p. 87, 5 magdonius Germiuio
om. Cy 6 ariminensis A 8 theophilus A 9 passivus S¹ passivus A
passivus T 11 unitati nos Fed unitati nos Ariminensi Cy uere A mandati A
synodi A, sed cf. f. 16 synodi 12 retinuit ACmI ecclesia A 14 et del. Enj
nescire Cou censire A cessare U causa om. Cy non—legatos] nos, cum animus
totius synodi legati susp. Cou 15 legatos Fed legatis AC 16 ingressu A
ecclesia A 20 ha ut quae S¹ Cou itaq. A ita quae T 21 et sentiantur S¹ Cou
essentiant A essentialiter TCFab 22 aheretis A 23 commotus] commotus Cml
24 hic om. Cou uere om. CFab cilius A 25 impietatis] impiet C¹ Fab
magisque γ 26 homine A

monimus ergo nos, fratres, ut haec diligenter retractetis detisque
 112^r speram, ut catholica lides inabent. ceterum non ambigit caritas
 nostra uniuersa ita, ut geruntur, Occidentalibus esse ecclesiis non-
 lianda, optauimus uos, fratres, in domino bene ualere.

2.

Textus narra-
 tiuus.

1 (2). Illis itaque sumptis, quibus et commemoratae superius
 blasphemiae subnexae erant, calumnia in eum, qui suscepit, in-
 truditur. et tantus detectae lamululentiae hanc hypoeitis inro-
 subit, ut periculum irpositionis in re constituerent, qui con-
 10 uictae conscripturae dolor est deterrei quemquam agnitione veri-
 tatis si liber iste Valentis et Ursacii non est hile nostrae, quid
 eius damnationi non acquiescitis? anue non publico homini generis
 assensu inter omnes conuenit uenenum nialum esse et eadem
 innocentis rrimen esse et impietatem in dominum horrorem esse?
 13 sed quisque haec delata non dampnat, necesse est eorum se studii
 socium profiterentur, quia nemo est, qui non et, quae oderit, earguat,
 et, quae non earguit, pubei. post synodum enim Selenciensem Con-
 stantinopolin uruantes, quid est, quod statim dampnatis hereticis
 nos inuigitis, non differtis in aliqua tempore adeundi neque de pru-
 20 dentis ratione consilii aliquum nobis moram ad perennetandum hu-
 penditis? audent deinde nos non communicantes episcopis legati
 synodi Orientales, gesta omnium effornt, dominantem quoque
 haereticum demonstrant, nonne oportuisset uos saltem uel nonne
 23 nescio cuius uoluntatis nostrae conscientia recti iudicium non
 recepistis. nostris enim statim aggregantini et blasphemiarum ne-

2 titex calubra? 7 subnexerant ACmI 8 tantis ACmI 9 in eum
 (uel in eo Cou) 10 in eos AC 11 notens A 12 anue nun Cou adne non A
 ut nonne CFab 13 necenu A 14 quisque = quisquis sese 15 studii
 Cou studiis A 16 earguit Cy quo arguit A seleoriciensem Aa c, 17 di-
 fertis A neque 18 neque A neque C 21 synodi legati Cy 22 dominantem]
 damnatam Cp.c., 1; cf. suprap. 14, 15 sq.: dominus iam intro ecclesiam heresis
 23 tunc sup. Cou adstret conl. Cou 24 disceplionum] d. tenorem C
 disceplationum tenorem 1 arbitros Fed arbitros AC arbitrio 1 25 consci-
 entiam ACmI

strarum communionem iuitis, nec id saltem consilii suauitatis, sin pudor aliquos leuellisset, Arminianum synodum asilimari, dolum enim nostrum in non anathematizandis nostris statim prodidistis.

2 (3). Nam in conventu multorum nos arguentium, cur etiam non creaturam dei lilium diceretis, respondistis sanctis Arminianis non Christum creaturam negatum fuisse, sed dissimilem ceteris creaturis, quia in eo, quod dictum sit 'non esse creatum uelut ceteras facturas', non (dictum sit), quin creatio non sit, sed excipiat a ceteris, ul, licet omnino dissimilis ceteris sit, tamen in ut ipse aliud non sit, quasi uero ulla creatura aliis sit similis, ut angelus homini, homo aui, aui pecudi, haec si mentior, testes sum, qui audierunt. quod si ei ipsi faeebunt, loquitur mecum delectus a nobis iurpissime liber uester, in quo ut nitram hyarinto, ita lilium patri et deo Christus alienus est. Item, in quo audientes leuellistis, ul 'non de nullis extantibus sit, sed ex deo', numquid, quia ei hor a nobis dictum sit, simulatum non patuit, cum ideo 'non de nullis extantibus, sed ex deo' secundum nostram professionem sit, quia eadem noluit ad id, quod subsistat, exordium ferri? mentier plane, si non conuentibus per conuentionem libelli sui Orientalibus dampnatis eos, qui non de substantia habere eum il, quod uatus est, sed de uoluntate dixissent. 'aeternum' quoque 'cum patre' esse proletem. uere sane dixeritis, si non reclamatum mihi esset, cur ante tempora aeterna de uero patre deum unigenitum deum natum praedicassent, ul aeternitas ei cum patre angelorum animarumque humandarum non iam auteretur sit, sed futurorum. 'similem' quoque 'secundum scripturas' esse dixistis, quasi non secundum scripturas similis deo et homo sit et regno

28 et. Matth. 13, 31 etc.

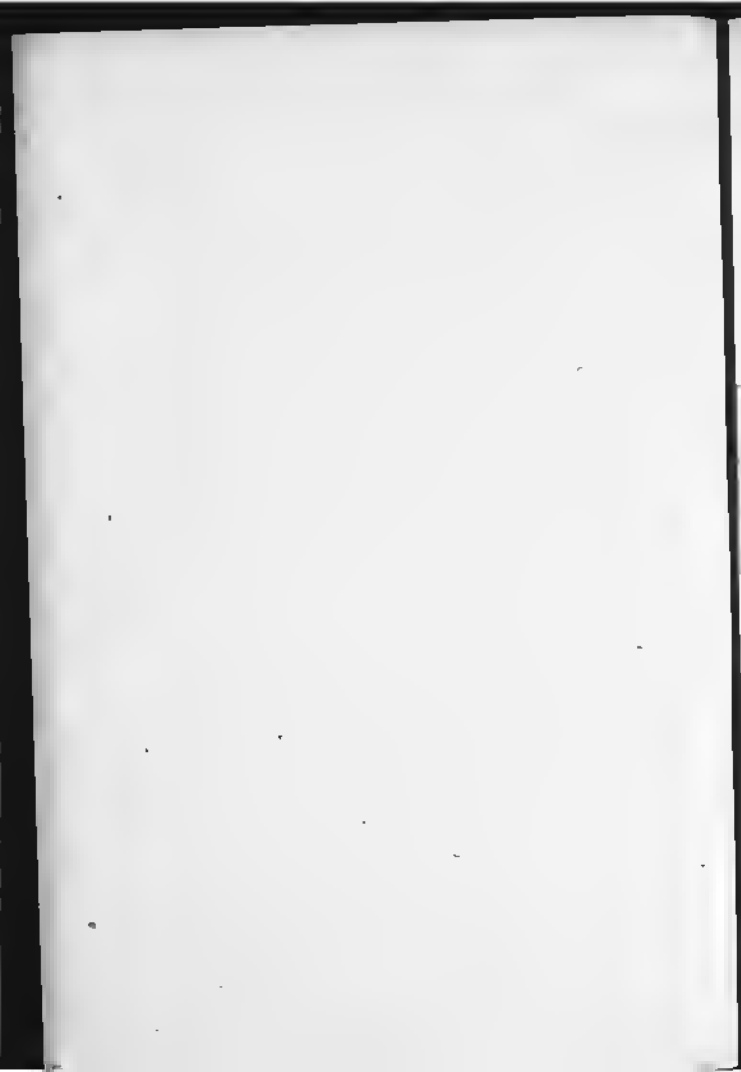
t communem in illis y communionem minuitis (in iustis Cm2) ATC con-
siliis sumtis TC 2 eximari Cy A in mg. p. filia synodi arminiensis 3 con-
uentum A 6 de Aae. esse dei lilium non diceretis su p. Cou 8 dictum sit
uel hoc add. Fed hoc dictum est add. Cou 10 omnino C non Ay, sed Cou anfi
tollit non 11 p. ul] uel Eng 14 laryto A 16 et quia y 20 plane] sane
CCou et non conuentibus Cou si in conuentibus A si non in conuentibus
CFab conuentione A 21 enim om. Cy 24 den Cou dm ATCFab 25 praedi-
cassent Eng praedicasset Cou praedicasset ATCFab 26 antictorum (per?) A
28 regnâ ACm1

curbatorum granum sinapi et fermentum et sagena, sed percurrere
hypocritarum nostrarum mendacia otiosum est; elumunt enim aduersum
nos impietatis nostrae opera.

- 3 (4). Seruus, ne dicam laicus, sed certe tolerabilis, contumeliam
domini iniunctus audit et, si librat, ueliscitur; miles regis cui periculum
etiam subiectu corporis sui et contentu animae depellit; canes
ipsi ad custodiam domus habili, quodam sensu naturae intellegentes,
oblutrant ei, ubi quaedam eos aduentantium aura contigerit, totis ad
suspicionem ipsam salibus elteruntur, nos audistis Christum uerum
dei filium et unigenitum deum negari; (negare) reputamini et quie-
scitis, quid quiescisse dico? obui inini reclamantibus et adgregamini
abstrepeulibus, parum istud est, ex bibliotheca etiam nostra ad
praeculionem impietatis arma sumuntur et bellum aduersus deum
praesiliis nostris iuitur, ubi igitur uestra professio apud Niebeam
Thraeciae, qua dixistis omnes hereses dampnatas esse? in lumen
falsitas uestra protracta est; professionis uestrae noctem sol iustitiae
praedicatoribus suis prodidit, probatis enim haec et dampnatis et
(ad) haereticos transitis, ita, quod antea ad fraudeu hominum
lefellistis, nunc ipsum ad professionem professi in deum Christum
adii prodidistis.

1 cf. Matth. 13, 33, Luc. 13, 21 cf. Matth. 13, 47 15 cf. Mat. 4, 2

1 i grano A, Ca. e. sagena γ sapina Cp. e. saginea A, Ca. e. 5 licet C Con
6 subiectu A, Ca. e. obiectu γ 7 sensum A 8 elteruntur Cp. e., γ ellu-
nerunt A elluenerunt Ca. i. 10 negari: negare reputamini nel negari: non
relictamini Cou negareputemini A negare reputamini G¹ (?) TC negari, prole-
tunt (12 plitemini) Rug 11 agregamini A 12 noctu A 15 trachiae A
qua Cm 2γ quod A quo Cou 16] praem. et C Fab ned Cou 18 ad add. C
19 ipsum Cγ 20 EXPLICIT SANCI HILARI EX OPERE HISTORICO add. ACγ

B.

APPENDIX AD COLLECTANEA ANTIARIANA PARISINA:
ORATIO SYNODI SARDICENSIS AD CONSTANTIUM
IMPERATOREM
ET
TEXTUS NARRATIUS S. HILARII PICTAUIENSIS
(LIBER I AD CONSTANTIUM).

INDEX NOTARUM.

- B* = cod. Vaticanus Basilicanns S. Petri D. 182 a. VI in.
C = cod. Parisinus Nouv. reg. 1454 a. XI.
J = cod. Salisburgensis S. Petri a. XI. 2 a. XI/XII.
E = cod. Beinensis 100 a. XII.
G = cod. Burdigalensis 112 a. XII.
L = cod. Zwettlensis 33 a. XII.
M = cod. Monacensis 160 a. XII.
O = cod. Monacensis 21528 a. XII.
W = cod. Uindobonensis 684 a. XII.
T = cod. Carnutensis a. XIII (?), lectiones variantes apud Constant.
γ = *B* et *C* consentientes.
π = *JELMOW* consentientes.
λ = codices omnes consentientes.
Bad = ed. a Badio Impressa, Parisiis 1540.
Era = ed. Erasmi, Basileae 1523.
Lyp = ed. Lypsi, Basileae 1550.
Gil = ed. Gillotii, Parisiis 1572.
Cou = ed. Constantii, Parisiis 1693.
Δ = *Bad Era Lyp Gil* consentientes.
Θ = editores omnes consentientes.
m? = monas incerta.
o. i. (p. r.) = ante (post) rasuram.
notas alias u. p. 2.

ORATIO SYNODI SARDICENSIS AD CONSTANTIUM IMPERATOREM

ET

TEXTUS NARRATIVUS S. HILARII.

(LIBER 1 AD CONSTANTIUM).

L

Epistola
syn. Sardicenis
(343/4).

1. Benignitica natura tua, domine beatissime Auguste, cum
benigna voluntate concordat et, quoniam de fonte paternae pietatis
hinc misericordia largiter profluit, quod rogamus, facile nos impetrare
10 posse confidimus, non solum verbis, sed etiam lacrimis deprecamur,
ne diutius catholicae ecclesiae gravissimis iniuriis afficiantur et
intolerabiles sustineant persecutiones et contumelias et, quod est
nefarium, a fratribus nostris, provideat et decernat clementia tua, 2
ut omnes ubique iudices, quibus provinciarum administrationes
13 creditae sunt, ad quas sola cura et sollicitudo publicorum negotiorum
pertinere debet, a religiosa se observantia abstineant neque posthac
praesumant atque usurpent et putent se causas cognoscere cleri-

11 sq. cf. ep. syn. Sardicensis ad Iulium 3 (supra p. 128, 10 sq.) 13—182, 2 cf.
ep. syn. Sardicensis ad ecclesiam Alexandrinam apud Athanas. apol. c. Arrian. 33

*Oratio seu potius epistola haec et textus sequens narrativus proprium locum
habeant in opere S. Hilarii anno 354 scripto et quidem post textum narrativum
editum supra in Coll. Authr. Paris. Ser. B II 11 p. 151, 25 ORATIO—IMPE-
RATOREM Fed coll. supra p. 151, 24; cf. Wilmarl (Rev. Bénédictione XXIV
[1907] 198) IN EIVSDEM AD CONSTANTIV B INCIPIT LIBER EIVSDEM AD
COSTANTIV C epistola sancti hylarii episcopi transmissa ad Constantium (con-
stantium augustum M constantium O) JEMOII incipit tractatus eiusdem ad
eundem constantium G, titulus deest in L 3 ET—HILARI perapicuitatis causa
add. Fed 7 benetica G et plures alii codd. gallici (non benigna, ut scribit Cou;
cf. Studien I 139 sqq.) benetica susp. Wilmarl (Rev. Bénéd. XXIV [1907] 161 sq.)
augustinus Co. 1. 9 misericordiam Co. 1. 12 persecutiones] passionem H pr. et]
et Co 14 omnes] omis G, add. se 7G, (postea aras.) E et L, (c. l. m2) W
17 praesument L*

eorum et innocentes homines variis afflictationibus, minis, violentia, terroribus frangere atque nexare.

2. Intellegit singularis et ammirabilis sapientia tua non deerit, non oportere cogi et compelli inuitos et repugnantes, ut se his subiiciant et addicant ut oppressi, qui non cessant adulterinae doctrinae corrupta semina aspergere. ideo laboratis et salutaribus consiliis rem publicam regitis, exorbatis etiam et uigilatis, ut omnes, quibus imperatis, dulcissima libertate potiantur, non alia ratione, quae turbata sunt, componi, quae diuisa sunt, cohereri possint, nisi unusquisque nulla seruitutis necessitate astrietus integrum habeat 10
 2. minendi arbitrium, certe vox exclamantium a tua mansuetudine exanili debet: 'catholicus sum, nolo esse hereticus; Christianus sum, non Atrianus; et melius est mihi in hoc saeculo mori, quam alienius priuati potentia dominante castam ueritatis uirginitatem 13
 Auguste, ut, qui timent dominum deum et diuinum iudicium, non polluantur aut contaminentur execrandis blasphemis, sed habeant potestatem, ut eos sequantur episcopos et praepositos, qui et inuiolata conseruant foedera caritatis et cupiunt perpetuam et sinceram habere pacem, nec fieri potest nec ratio patitur, ut repugnantia congruant, dissimilia conglutinentur, nera et falsa misceantur, lux et tenebrae confundantur, dies quoque et nox habeant aliquam 20
 2. coniunctionem. si igitur, quod sine dubitatione et speramus et credimus, haec permouent non insitam, sed ingentem tuam boni-

5 cl. ep. syn. Sardienensis encycl. 7 (supra p. 110, 4 sq.); ep. synodi eiusdem ad thelign 4 (supra p. 129, 9 sq.) 8—11 cl. ep. synodi Sardienensis ad ecclesiam Alexandrinam apud Athanas. t. c. 39 22 cl. ep. synodi Sardienensis encycl. 8 (supra p. 125, 3)

1 innocenter HGM1 afflictionibus GM 3 intellet Ca. c. m2 4 abdicant G adulteras Ba. i. m2 5 corrumpit Ma. i. aspergere Cm2 Em1 GLMO aspergere W aspergere JEm2 ideo CJEMOW 7 regis] adl. et (postea del. E) ELW 8 exorbatis B, Co. c. m2 exorbatis O et om. B, s. l. Cm2 ingulatis (alt. n. mnt. in a) JI 9 diuisa] diuisa ELW cohereri Bm1 L coherere Bm1 coherere (-ri m2) C possunt Cp. c. m2, G, rθ 10 astutus (citra in ras.) O 12 decet A 13 non] nolo esse JEm2 et exp. B est om. Cou 14 priuati Ea. c. m2, L 16 di ei unum Ba. i. m2 19 conseruant B caritatis] ciuitatis O sinceri Ca. i. m2 21 commisceantur (et del.) E 22 habet (n. s. l. m2) B 24 permouent M non om. J

tatem, praecepe, ut uou studium, non gratiam, uou fauorem locorum rectores grauissimis hereticis praestent. permittat lenitas tua populis, quos uoluerint, quos putauerint, quos delegerint, audiant docentes et diuina mysteriorum sollemnia concelebrant, pro s uoluntate et breuitate tua offerant preces.

3. Non quisquam peruersus aut inuidus maligna loquatur. nulla quidem suspicio erit non uindo reditionis, non asperae ob-
 10 murmurationis. quiescit omnia et uerecunda. et uone, qui Ariana et pestifera contagione inquinati sunt, non cessant ore
 et rectam apostolorum regulam deprauare. diuinos prophetas non :
 intellegunt. callidi et astuti artificio quodam utuntur, ut inclusam
 perniciosam corrumpentem exquibitorum uerborum uelamini teute-
 13 gant, non prius uenenalium uirus effluant, quam simplices et
 innocentes sub praetextu ueniui Christiui iustos alque inrelitos.
 ne soli peruat, sed particeps horrendi erumui sui, reos faciant.

4. Et hoc obsecramus pietatem tuam, ut eos, qui adhuc —
 egerunt uideret sacerdotes, qui tanti nominis praepollent digni-
 20 tate — aut in exilio aut in desertis locis tenentur, iubens ad sedes
 suas remeare, ut ubique grata libertas sit et iocunda laetitia.

5. Quis non uidet, quis non intellegit? post quadringentos fere
 annos, postquam dei uirgenitus filius humano generi pereunti sub-

12—16 cf. Phoebul. v. Arianna 15 17 sqq. cf. ep. synodi Sardicensis ad
 episcopos Aegypti etc. apud Athanas. l. c. 43

1 *peijp* M 2 *permittat* C 3 *populis* add. at *Lyp Gil Cou* uoluerint
En *Lyp Gil Cou* uolunt *LHad* 4 dicentes (o s. l.) *L* mysterium (ml. m2) *C*
minibteriorum MO *pro* *praem.* et *Lyp Gil Cou* 6 loquantur *M* loquantur
Wml 7 exierit (ex *eras.*) *E, L* 8 erit MO, (l. s. l.) *W* ret *Cou* ex *B*, ut *falso* *pulal*
all. nou sed nec *Θ* 9 inquinate *Ca. c. m2* 10 euangelicorum *M* 11 *plenas*
Ca. c. m2 12 ut *B*, *eras.* *E*, in *mg.* *W*, am. *CJOMOA* 13 exquisitorum *γδ*
 exquisito *α* inquisitorum *GCou.* cf. *Phoebad.* 15: quid uenenatum uirus ex-
 quisitorum uerborum uelamini legis? contegunt *Cm2JEm2G.MOA*
 14 uon] *praem.* et *Cou* effluant *Em2MO* mellitudiui (m *eras.*) *J* infan-
 dum *Gil* 15 iuretilas] inrectas *O*, add. inuolant *Θ* 16 sed am. *T Cou* orrendi
R. Cu. c. m2 18 egorgii (e s. a) *B* 20 locunda *Gn* 21 quadringentos
Ca. c. m3

mentis dignatus est, quasi ante non apostuli, non post eorum martyria
et excessus inerint Christiani, nonella nunc et terribilla lues non
corrupti aeris, sed execrandorum blasphemorum Atrium effusa
est, ita illi, qui ante crediderunt, inanem spem immortalitatis
habuerunt? nuper illiciniis monumenta haec fuisse inuenta et
a duobus Eusebiis et a Narcisso et a Theodoro et ab Stefano et
Acacio et Menophanto et imperitis atque impiis duobus adolescen-
tibus Ursacio et Valente, quarum epistolae praeferruntur et idoneis
testibus etiam continuentur, qui eos magis oblatrantes quam
disputantes audierint. quibus qui communionem suam imprudenter
et incaute commiscerint, quia sicut socii errorum, participes cri-
minum necesse est eos, qui iam in hac sacra abieci sunt et ab-
dicati, cum advenit dies iudicii, pati supplicia sempiterna.

Textus narra-
tionis.

II.

1 (6). Iam nemini dubium est, quod huiusmodi curam in
absolutionem Athanasi sancti illi nunc receperint, ut post synodi
sententias, quas pro sacerdotali iudicii reverentia fas fuerat sacer-
dotali vel ecclesiastica conscientia contineri, scribi ad regem lega-
tionemque instrui oportuerit, sed quid aliud his litteris quam

5—10 *il. ep. syn. Sardicensis encycl. 7 (supra p. 119, 5—10)* 7 *cf. ep. syn. Alexandrinae (339) apud Athanas. l. c. 13: ep. syn. Sardicensis ad ecclesiam Alexandrin. et ep. ad episcopos Aegypti etc. apud Athanas. l. c. 37. 41; ep. syn. Sardicensis ad Iulium 4 (supra p. 129, 7)* 9 *cf. ep. synodi eiusdem ad Iulium 3 (supra p. 129, 2) et ep. ad eccl. Alexandr. apud Athanas. l. c. 38*

3 *series* *ris Q. om. M* blasphemorum (*i erat. E, i et p. L, blasphemorum G*) 4 blasphemorum *Θ* ut exer. . . . blasphem. . . . in *mg. C* 5 et *eras. E, om. JMO* 6 eusebii caesariensem et eusebium nicomedensem arianos affirmat in *mg. Bm3* narciso *G* theodoro 1 thelono *B* stephano *C. MO* stephano *B* 7 Acacio Counebaico 11 menophanto (menophanto *J*) 12 Ursatio *CH* 13 coniungunt in *G* 14 audierunt *LMO* Cou audierunt *J* 15 sicut anni Cou participem *C. a. e. m2* 16 est *om. L, sed ras. s. l.* eos, quia (in *s. q. E*) iam JE etiam eos, qui iam (iam *om. G1*) *Θ*, sed cum eis, qui iam susp. Cou ~ in *s. l. E, om. L* abieci anni *cep. Cm1* 17 nenerit (ad *s. l. m2*) *H* 18 epistula et textus narrativus in *L* continua leguntur 19 quod *J. (in mg.) E, MO, om. YILΘ* huiusmodi *Θ* est, h. (in *m*) Eng cura *B, C a. e. m2* 20 athanasii *Cp. e. m2, Gr* sci athanasii *G* sancti *om. G* 21 conscientia *C. o. e. m2* legationem quae (a *del.*) *B* 22 opposuerit *C* alium *B, C. o. e. m2*

libertatem hilei a contagione Arriani nominis deprecantur orantque
 uincula, carceres, tribunalis et omnem illum leraleni habitum,
 neque etiam in reos quaestiones inhiberi? illius cognitionem sui docuit
 potius quam exegit et operationum earlestium admiratione prae-
 5 reptis suis concilians auctoritatem exactam conlitudi se aspernatus
 est uoluntatem, si ad fidem nrnam istiusmodi uis adhiberetur, epi-
 scopalis doctrina obuiam pergeret diceretque: 'deus uniuersitatis
 est dominus, obsequio non eget necessario, non requirit exactam
 remissionem; non fallendus est, sed promerendus; nostra potius,
 10 non ita causa uenerandus est; non possum nisi uolentem recipere,
 nisi orantem audire, nisi profluentem signare; simplicitate quaer-
 endus est, confessionum discernis est, raritate amandus est, timore
 uenerandus est, uoluntatis prohibita retinendus est'. at uero quid
 15 istud est, quod sacerdotes timere deum uinculis rogantur, poenis
 inbentur? sacerdotes carceribus continentur, plebs in custodia
 ratenati ordinis constricta disponitur, uirgines nudantur ad poenam
 et sacrata deo corpora publico exposita conspectui ad luctum
 spectaculi et quaestionis aptantur. cogunt nempe, non ut Christiani
 imnes sint, sed ut Arriani, et confessam in illo lilem ad consortium
 20 piaculi sui scelere compellunt, auctoritate rtiani nominis sui in
 errorem imperatorem transdunt rectum alligantes, ut sub specie
 timoris dei in hac peruersitate subditos sibi trahant. quaestiones
 possunt, iudiciorum subsidia desiderant, auctoritatem regiam

15—17 it. ep. syn. Sardienensis encycl. 3 (supra p. 111, 4 sq.)

I a contagione *JEm2* et contagionem *YEmIGLMOWS* 2 nome (-e *Cm2*)
 illud (illud *HCm1* illud *Cm2* illud *Cm3*) lrale (-e *Cm2* -em *G*) 2 habitum *Y*,
 (l officium *s. l. m?*) *E, GLMOW* Con officium habitum (l *s. l.*) *J* adytum ut *sp.*
Era LypGII 3 quaestiones *B, Ca. e. m2* 4 operatione *B, Ca. e. m2, G* ad-
 miratione *S* annotationem *YELI'* admirationem *G* administrationem *JHO*
 preceptis suis (s. *pn. exp.*) *II'* 5 sui *MO* auctoritate *n* 6 ion *JLMOW*
 adhibetur *B, Ca. e. m2* 9 confessione *H, Ca. e. m2* 10 causa una *ELI'*
 possum] pot *EL* potest *W* uoluntatem *Ha. e. m2* 12 dicendus *M* 13 pro-
 hibite (s. *s. e. m?*) *B* ad *B, Co. e. m2* 14 istud] alui *B* est om. *CGx* cogunt
Rn. e. m2, (s. l. ras.) W coguntur uinculis *G* 15 inbent *B, Ca. e. m2, (s. l.*
ras.) II' custodiam *H, Ca. e., n* 16 cathenali *G* 17 luctum] add. luctum, sed
 postea *exp. H* 18 expectanti (exp-*C*) *CEGLI'* questiones *L, II p. e.* 19 onis *G*
 Arriani in *ras. II'* 20 scire (l *s. l. m2*) *C* sceleris *A* 21 errore *B* errorem *G*
 ut sub specie in *ras. II'* species *B, Ca. e.* 23 iudicium *Ba. e. m2*

implorat. et nec sic perversitatem sceleris sui erubescat, (quod) extorquere continentiam plebei nec eugenoi iure poterant.

2 (7). Haec si de veteribus cartulis prolata artatis nostrae tempus instruerat, ambigendam, ni opinor, laudis ille rebus faisset. et eam ab aliis quibusque proavulsiari posecerat reus, quaereretur ia fidem litterarum, in iudicium nitam, in accusatorum fidem, in ipsius quoque hominis mores atque actus. moneret enim absolutionem rursus Arrianorum iuncta damnatio magisque periculi esset iudicium si aut enim reatas et innocentiar sua sacrepla rursus inquisitione dissolvere totaque in patrociniis summa eua fidei doctrina auctoritas sibi antiquitatis assisteret. al enim ipsi, qui tunc Arriani heretici damnati sunt, regnum exagitant, turbant omnia omnesque ex potestate et ambitione corrumpant, et Athanasius, si fuit, esse adhuc reus potest, testes loquantur, audeant iudices, huius doctrina praereptis evangelicis atque apostolicis eluceat. quae obfusio intelligentiae est? quae cordis hebetudo? quae oblitio spei? qui amor serierum? quod olimi veritatis? in damnatoria laqueis dei suorem transducunt.

3 (8). Venio nam ad illud, quod recens gestum est, in quo se priam professio sceleris [et] ex secreto artis suae deligata est continere. Eusebius Caesariensis episcopus est vir anni vita illo serviens, hic

1 sq. cl. Hilat. in Coll. Antiar. Pat. Sci. II II 2, 4 (supra p. 148, 6 sq.)
12 sq. cl. Gregor. Elib. de fide 4 16 sq. cl. Phosbad. c. Arrianos 16
21—187, 19 cl. Sulpic. Senn. Chron. II 39

1 sic] add. quidem, sed postea del. E quod add. T, om. yGat6 2 extorqueris O 1 continentiam R, Co. 1. m2 1 continentiam G conventia E a. 1., Ln. c. m2
3 cartulis R 4 opinio O tantis] mld. malis, sed postea del. E 6 in fide 2
iudicium JEM2 iudicium BEM1, (cū in ras. m2) G, LM' iudicium C iudicium MO
vita yGLM' nima M 7 quoque om. LM' 9 et] maxime inu Con sus-
repta TΘ aspecta yG7 11 ad R, Ca. c. m2 12 regnum 1 val. H' iudicium (12
Gregorio Elib. de fide 4: qui etiam nunc in ambitione et potentia regnum
exagites ac turbes omnia; cf. Riv. Rind. XXIV [1907] 160) rem 18 rem publi-
cam (ex rem p) Erg turbant Bm2, Ca. 1. m2 14 athani R 16 iudicium LM'
oblitio Con hebetudo Cm2 JEGMOM' habetudo B habetudo Cmf 17 qui
amora] scelerum (c. a. a m2) B quae mors scelerum CG7 19 regens (c. s. g.) O
quo se] quo 1 quos yG7 quo 11 etiam R 20 acceleramus R et dicit, Θ ex
(ex s. l. E) secreto JEMO Bad Em in secreto Lypfii Con secreto B p c. m2,
CLM'Q creato Bn. c. m2 deligata (s. ras. a m2) C 21 de eius vita in mg. C
diserviens G

post Arelatensem synodum, cum Paulinus episcopus tantis horum
 sceleribus continisset, venire Mediolanum praecipitur. collecta iam
 illis malignantium synagoga decem diebus ad ecclesiam est velitis
 arcedere, dum adversus tam sacrilegi animi malitia se peruersa
 consumit. soporatis deinde consiliis omnibus, ubi libitum est,
 adoratur. adest una cum Romanis clericis et Lavileto Sardiniae
 episcopi. conventas, ut in Athanasium subscriberet, ait: de sacerdotali
 fide prius oportere cunctare; comperitos sibi quosdam ex his, qui
 adessent, haeretica labe pollatos. expositam fidem apud Niream,
 cuius superius meminimus, posuit in medio spondens omnia se,
 quae postularent, esse facturum, si ludi professionem scripsissent.
 Dionisius Mediolanensis episcopus eartam primus accepit, ubi
 profuturam scribere cepit. Valens calumniam et eartam et inanitas
 eius nudentur extorsit illam non posse fieri, ut aliquid inde gere-
 retur. res post clamorem multum deducta in consensum plebis
 est, gravis omnium dolor ortus est, impagnata est a sacerdotibus
 lides. verentes igitur illi populi iudicium a domino ad palatium
 transiit. cuiusmodi sententiam in Eusebium longe, antequam
 ecclesiam ingrederentur, scripserint, de se loquitur ipsa sententia.

70 . . . . .

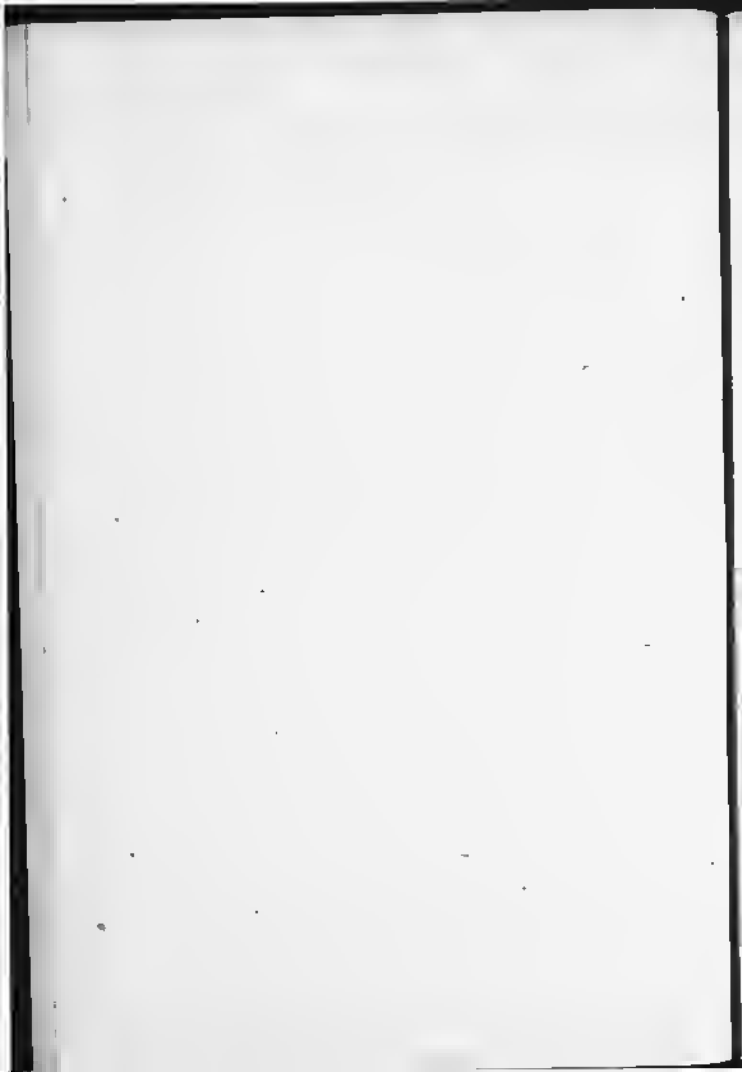
I cura cum B pullinus Ca, e, m? 2 contraret Ba, e, m2 iustitiam
 lanum JFVIOΘ iam] tam JO 3 illis om. M() decem om. JO est ve-
 tatur ad ecclesiam arcedere LV est velitis ad recl. arcedere E ad eccl. oeta-
 lus (ini M) arcedere JO 4 malitia se add. malitiose (maliciose JGLM) 2
 5 superatis (LrJ) supplicatis Cm2 supplicatis Bm2 CuiCui suspicatis Bm1 ubi
 s. l. Em2 Unam Ca. 1. 7 conventus Lyp (bi Cou conventus (- na JEm2) 11 ad Eia
 agathanasium O subscriberent (- et JEm2) 1. 11 ad Eia 8 oportere C debere
 Cui consistere] add. ait, sed postea erat. M prius M quosdam (s. a. o) B
 9 apud B nicaeam B, (h del.) C nyceam L 10 omnia spondens O se
 om. G 11 fidei] praem. de, sed postea del. et ras. . . l. B, praem. pro CGad
 professione Cp. 1, G 12 dyonisius BCm? LM de dyonisio in mg. C epi-
 scopos mu. L iartham B accepit primus π 13 plitenda JEm2 plitendum
 ('Emplidallu') profuturi (si exp., si s. l. et postea erat.) H, Θ scribere J, (ere
 in ras. m2) E scribendo XGLMOLLΘ eartam B 14 illamas (n s. l.) C
 15 consensum M 16 extorsit R 17 domicilio J, (illo in ras. m2) R, M
 18 inselium (n s. o) J 19 ingrederentur Θ scripserunt L sententia] om. B
 EXPL. LIB. I. S. C. MILARI. AN CONSTANTINUM I. S. C. R. EXPLICIT LIBER. I. S. C. MILA-
 RI AD CONSTANTINUM I. S. C. I. S. C. lib. s. c. hylall epi ad innandū impatorē G,
 subscripserunt om. crd.

C.

LIBRI TRES ADVERSUS I'ALENTEM ET URSACIUM

ex Collectaneis Antiarianis Parisiis et Appendice (Libro 1 ad Constantium)
per coniecturam dispositi.

LIBER I

(scriptus a. 356).

Præfatio = Series B I (supra p. 98—102).

De synodo Arelatensi et de exilio Paulini episcopi Tienirensis
(deest, cf. Studien I 83).

Epistula synodi Sardicensis Orientalium cum symbolo et nomini-
bus episcoporum, qui subscripserunt (c. 9 est decurtatum; deest
narratio de Paulo episcopo Constantinopolitano, cf. Studien I 154) =
Ser. A IV (supra p. 48—78).

Uti ex actis synodi Sardicensis Occidentalium, duae epistolae
Valentis et Ursacii, symbolum Nicaenum una cum textu nar-
rativo (n. 9 c. 1 est decurtatum; videtur enim deesse symbolum Sirmiese
atque initium refutationis, cf. supra p. 146. praeterea exedit ante primam
epistolam synodi ecclis textus Hilarii, quo dispositionem textus narrativi
insequenti indicabat, cf. Studien I 97) = Ser. B II (supra p. 103—154).

Oratio synodi Sardicensis Occidentalium ad Constantium impe-
ratorem una cum textu narrativo = Liber, qui vulgo dicitur I
ad Constantium imperatorem, 1—7 (supra p. 181—186).

De synodo Mediolanensi: textus narrativus (dcurtatus in fine, cf.
Studien I 149) = Liber, qui vulgo dicitur I ad Constantium, 8
(supra p. 186 sq.).

LIBER II

(scriptus hinc 359/360).

De Liberio episcopo Romano:

Epistula dubia Liberii ad Orientales episcopos *Studens paci* una
cum textu narrativo (deest textus narrativus epistolae praemissus,
cf. Studien I 167) = Series B III (supra p. 155 sq.).

Epistula Liberii ad Constantium imperatorem *Obsecro* —
Ser. A VII (supra p. 89—93).

Epistulae Liberii *Quamuis sub, Nolo te (ex parte), Inter haec*
(ex parte) et epistulae dubiae *Pro deifico, Quia scio, Non doces*
una cum textu narratio = Ser. B VII (supra p. 164—173).

De synodis Ariminensi et Seleuciensi:

Epistula Constantii imperatoris ad episcopos synodi Arimi-
nensis = Ser. A VIII (supra p. 93 sq.).

Ex actis synodi Ariminensis: Definitio episcoporum homousi-
anorum, textus narratiuus, damnatio haereticorum = Ser.
A IX (supra p. 95—97).

Epistula synodi Ariminensis ad Constantium imperatorem et
gesta Nicaena una cum textu narratio (sequebatur fuit sym-
bulum Nicaeae Thraciae propositum, cf. Studieu t 76 sq.) = Ser. A V
supra p. 78—86).

Epistula episcoporum Arianorum, qui synodo Ariminensi inter-
erant, ad Constantium imperatorem = Ser. A VI (supra
p. 87 sq.).

Epistula legatorum synodi Seleuciensis ad legatos synodi
Ariminensis una cum textu narratio (ante epistolam exiit
textus narratiuus, qui '*librum Valentis et Ursacii*' interpretabatur, cf.
Studieu t 111 sq.) = Ser. B VIII (supra p. 174—177).

LIBER III

(scriptus a. 367).

Epistula synodi Parisiensis ad episcopos Orientales = Ser. A I
(supra p. 43—46).

Epistula Eusebii episcopi Vercellensis ad Gregarium episcopum
Eliberitanum = Ser. A II (supra p. 46 sq.).

Epistulae duae de reconciliandis episcopis lapsis = Ser. B IV
(supra p. 150—159).

De Germinio episcopo Sirnuiensi:

Ex epistula Germinii ad episcopos Arianos: symbolum Ger-
minii (excidit ipsa epistula, cf. Studien I 103) = Ser. A III (supra
p. 47 sq.).

Epistula Valentii, Ursacii, Gaii et Pauli ad Germinium =
Ser. B V (supra p. 159 sq.).

Epistula Germinii ad Rulianum, Palladium et ceteros =
Ser. B VI (supra p. 160—164).

III.

LIBER AD CONSTANTIIUM IMPERATOREM
(LIBER II AD CONSTANTIIUM).

INDEX NOTARUM.

- B* = cod. Vaticanus Basilianus S. Petri D. 182 a. VI in.
C = cod. Parisinus Nouv. arg. 1454 a. XI.
J = cod. Salisburgensis S. Petri a. XI. 2 s. XI/XII.
E = cod. Bernensis 100 a. XII.
G = cod. Burdigalensis 112 a. XII.
L = cod. Zwicklensis 33 s. XII.
M = cod. Munacensis 169 a. XII.
O = cod. Monacensis 21593 a. XII.
W = cod. Vindobonensis 684 a. XII.
T = cod. Caroutensis a. XIII (?), lectiones variantes apud Constant,
γ = *B* et *C* consentientes.
π = *JELMOW* consentientes.
λ = indices omnes consentientes.
Bad = ed. a Badio impressa, Parisiis 1610.
Era = ed. Erasmi, Basilias 1523.
Lyp = ed. Lypsi, Basilias 1550.
Gil = ed. Gillotii, Parisiis 1572.
Con = ed. Constantii, Parisiis 1693.
Δ = *Bad Era Lyp Gil* consentientes.
Θ = editores omnes consentientes.
m? = manus inerta.
a. i. (p. i.) = ante (post) rasuram.
 notas alias u. p. 2.

SANCTI IULII
LIBER AD CONSTANTIUM IMPERATOREM,
QUEM ET CONSTANTINOPOLI IPSE TRADIDIT.
(LIBER II AD CONSTANTIUM).

1. Non sum nescius, piissime imperator, eo, quae de
nonnullis negotiis ad censentiae publicae aulicentiam proferan-
tur, pro dignitate eorum, qui eloquuntur, vel gravia existimari
solvere vel lenia, dum distantis opinionis ambiguum sententiam
ad studium intelligentiae permittit hominis contentus aut gratia.
sed mihi apud te de divina re pia divina nullus vulgatae con-
suetudinis metus est, quia, nota sis humanae ac religiosae, nec ultimum
iudicii apud prudentes religionum, quid a quo audiat, scilicet an, quae
audiat, sint religiosa, diiudicet, et quia mihi a deo [sic] praesentiae tuae
opportunitas praestita est, nec erga haec quidem censentiae meae
cessavit officium, ut in eum, quem apud te haec de religione ser-
mone[m] indignitas ferte aliqua terrore loquentis offendat.

2. Episcopus ego sum in omnium Galliarum ecclesiarum atque

I SANCTI—IMPERATOREM] cf. *notam ad p. 187, 19* INCIPIT (INCR. B)
LIBER (LIB. II. EIVSDEM AD EUNDEM (EVADEM Bm1) QUEM ET CONSTANTI-
NOPOLI (-NAPOLI Bm1 -NYPEOLI Bm1) IPSE TRADIDIT BC incipit eiusdem ep[isto]la
(ep[isto]la J.L.m2] ad eundem quam et constantinopoli eidem ipse tradidit II libri
sed eiusdem ad eundem quem et constantinopoli (-in JOL) ipse (ip[s]i EW)
tradidit JEOW item libri eiusdem ad eundem M, multum om. h; cf. Hieron.
de rivis inf. 100: 'ad Constantium' libellus, quem nunti Constantinoport
tulerunt à piissime Ba.c.m4 ea] e Cm1, del. Cm1, om. (s.l. Em2) G.π de] praem.
de plerisque B, (di f. m3) C, a plerisque con. Con si aulicentiam LW pro-
ferantur JE.m2 praeficiantur GL 7 qui] quae LW eloquentur Bm2 locan-
tur Em1L loquentur II ea (s.l. Em2) locantur (loquantur O) JE.m3 MO exhi-
mari C.a.1. existimare Em1LJOW. 8 distantis Eng distantibus O his tantis 2
opinionis h 9 promonet R promonet CG.π 10 apud Ba.c.m2 nullus
metus est G 11 nec om. MO 12 apud Bn.c.m2 a quo] aut quod Ba.c.m9
13 a deo] ad eo O de del. Con praesentia tua C.p.r., G.π.Δ 14 opportu-
nitas (s. s. a) C 15 cessavit ELW in enim] meū G apud Ba.c.m2 religi-
onē MO 16 dignus Hn.c.m2 17 in omnium] hominum Ba.c.m4 gallica-
rum J ecclesiarum J.L.Bm1 ecclesiarum M

episcoporum communione, licet exilio, permanens et ecclesiam
adhuc per presbyteros meos communionem distribuens, exilio autem
non crimine, sed laelione et falsis nuntiis synodi ad te imperatorem
pium, non ob aliquam criminum meorum conscientiam per inpios
homines delictis, nec lenem habeo querellae meae testem dominum
nomen religiosum Caesarem tuum Innocentium, qui plus in exilio meo
contumeliae a malis, quam ego iniuriae, pertulit; in praevidu enim
2 sunt pietatis uestrarum litterae. Iam autem eorum omnia, qui in exi-
lium meum praerantur, non in obscurum sunt, ipse quoque vel
minister vel auctor gestorum omnium intra hanc urbem est. circum- 10
uentum te Augustum inlusumque Caesarem tuum ea confidens
conscientiae meae condicione pallesciam, ut, si indignum aliquid
non modo episcopi sanctitate, sed etiam laici integritate gessisset
doceret, non iam sacerdotium per ueniam expectem, sed in praeni-
tentiam laici conuenseam.

3. Haec autem nunc, dignantissime imperator, arbitrio tuo
derelinquo, quatenus et quomodo me iubes loqui, et ea, quae ma-
xime tecum in tempore hac agenda sunt, prosequar, dubis quidem
id in praesens instructionis ad ransum, ut praesentem eum, cuius
ministerio exilio, usque ad confessionem Insuper, quae gessit, ad- 20
ducam, sed nihil de ea, nisi cum inueneris, loquar. nunc autem, quin
mihi melius est de mundi periculo, de silentii mei reatu, de iudicio
dei, cura autem est de spe, de uita, de immortalitate non iam mea,
quam una universarumque, quae quia mihi enim plurimis communis

1 episcoporum (in s.l.m.) B commune MO exilio] uiam, in G et
s.l.m. ecclesia B a.c.m. 2 adhuc Ha.c.m.2 adhuc licet E per s.l.C
prbb B presbyteros ff 3 synodi (in s.l.m.) R te s.l.Hm.5 4 aliqui B, C
a.c.m.2 conscientia B, C a.c.m.2 5 delatis B delatos W a.c. querelle Bmf
querellae Hm.2 quarellae C dm B 6 caesarem CGr Innocentium Ha.c.m.5
7 in praesentem H in praesentia (in cras.) C 8 omnia eorum M qui] quao Cou
in cras. E, om. Cml 9 me Em. l. W 11 angustum s.l.E.m.2, om. l. W Au-
gustum te M caesarem CGr contides Ca.c.m. ? 12 dignum B, C a.c.m.3
aliqui B a.c.m.2 14 doctam Ha.c.m.2 uenia B expectem Hp.c.m.2, C.p.c.
praenitentia B 16 dignantissime Eo.c.m.2, L dignantissime MO 17 quatinus
CJMO 18 persequor MO dabit G ab his l 19 praesentem] praesentem
H, C a.c.m.2 20 ministerio W exilio C 21 nihil] exp. et o s.l.Cm.2 nunc
autem se. loquor 23 dei] s loquor add. s.l.Cm.3 cur y, Ha.c.m.2, L MO 11
sil s. et Cm.3 non] praen. et O 24 quae] add. s loquor s.l.Cm.3 quia
que J, (in ras. m.2) E

est, haec a me communis spei expectatio est.

4. Recognosce fidem, quam olim, optime ac religiosissime imperator, ab episcopis optas audire et non audis. dum enim, a quibus ea requiritur, sua scribunt et non illeum praeferant, orbem
 5 aeternum erroris et redeuntis in se semper certaminis circumtulere. oportuerat humanae infirmitatis modestia omne cognitionis divinae sacramentum illis tantum conscientiae suae finibus contineri, quibus credidit, neque post confessionem et iuratum in baptismo fidem in
 10 nomine patris et filii et spiritus sancti quicquam aliud vel ambigere vel innuere, sed quorundam aut praesumptio aut facultas aut error apostolicae doctrinae indeinutabilem
 15 constitutionem partim fraudulenter confessa est et partim audacter ingressa, illud in confessione patris et filii et spiritus sancti veritatem naturalis significationis eludit, ne quid maneret in sensu, quod in
 20 regenerationis sacramento est confitendum. ob hoc penes quorundam conscientiam nec pater pater nec filius filius nec spiritus sanctus spiritus sanctus est. sub cuius necessitatis tamquam improbabilis
 25 occasione scribendam atque innouandae fidei exinde usus inoleuit. qui postquam noua potius coepit condere, quam accepta retinere, nec ueterata defendit nec innouata firmavit et facta est fides temporum potius quam euangeliorum, dum et secundum aunos scribitur et secundum confessionem baptismi non tenetur. periculosum nobis

8 Matth. 28, 19

1 expectatio *H.p.c.m2, C* 3 episcopo *B.a.c.m3* 4 ntas (*np in r.a. m2*) *C*
 et *s.l. Amf* 5 suam (*sc. fidem*) *Eng* deum *Fed dei A Eng* {quae} dei {sancti} 6
 6 oportuerat] *add. enim* 7 humanae (*ne li humanitate B.ad*) infirmitatis (*ac*
add. B.ad) modestia *C.p.c.m2, G* 8 humanitate infirmata (*infirmitas H.a.c. infir-*
mata A.p.c. infirmitate J.E.m2 in- exp. O) molestia (*am B.C.m1*) 10 modestia *Em2*
 11 *C.a.c.m2, π* omnem *B, C.p.r.* 12 diuinae cognitionis *E* 13 tantum] tam *J*
 14 baptismum *B.a.c.m4* 15 idem] *add. et B.p.c.m4, L19* 16 filii *H* spiritum *C.a.c.*
 17 facilitas *C.p.c.m2, L19* 18 latuitas *susp. Con* inde mutabilem *O* 19 demutatio-
 20 nis (*videtur s.l.*) *E* 21 pater, partim] partem *B.n.c.m4, C.a.c.m2* et om. *Con*
 22 partim] partem *B* partē *C.a.c.m2* 23 filii *A* spiritu *C.a.c.* 24 ne
 quidli] neque id (*ah. r. era. et id s.l.*) *C, π* 25 neque ut *B* ne id *Eio Lyp Ol Cou*
 manet *J.E.m2* 26 sensum *B, L19.c.m2* quod] *sed G* 27 confitendum *MO*
 28 pater *B* 29 pater nec (*nec del.*) pater *J* 30 illius nec (*nec del.*) 31 32
 33 necessitatis (*tamquam*) 34 in dicit *C.m2, om. G* 35 probabili *im s.l.* *B*
 36 occasionis *B, C.a.c.m3* exinde *exp. Cm2* 37 nouam *B, C.a.r.* 38 defendet
B, C.a.c.m3 39 scribitur et] *Bm1 Cm1n.1* describitur et *Cm2 G* 40 scribitur *Bm1*

nummorum atque etiam miserabile est tot nunc fides existere, quot volumina, et tot nobis doctrinas esse, quot mores, et tot causas blasphemiarum pullulare, quot nitia sunt, dum aut ita fides scribitur, ut volumus, aut ita, ut volumus, intellegantur. et cum secundum unum deum et unum dominum et unum baptisma etiam fides anasit, excedimus ab ea fide, quae sola est, et damus plures, ad id coeperunt esse, ne ulla sit.

5. Consilii enim nobis invicem sumus post Niceani conventus synodum nihil aliud quam fulcrum scribi, dum in verbis pugna est, dum de novitatibus quaestio est, dum de antiquis consensus est, dum de auctoribus querella est, dum de studiis certamen est, dum in consensu difficultas est, dum alter alteri anathema esse coepit, prope iam nemo Christi est. incerto enim doctrinarum nunc vagamur et aut, dum dormimus, perturbamus aut, dum dormimur, erramus, iam vero proximi anni fides quid iam de immutabilitate in se habet? prima, quae 'omousion' dixerunt taceri; sequens rursum, quae 'omousion' discernit et praedicat; tertia deinceps, quae 'usiani'

5 cf. Eph. 4, 6 9—12 cf. Fulgent. Ferrand. ad Pelagium et Anatolium
ep. VI (LXVII 922 M) 13 cf. t Coe. t, 12 Eph. 4, 14

1 quod B, Cn.c.m2 2 quod B, Co.c.m2 3 blasphemiarum A quod B, Co.c.m2 4 ut volumus, aut ita, ut om. MO [volunt] volumus, 3 cum a.l.m2 5 hominum] add. per diltographiam et una fides a, (om. J, exp. Ev2) et una fides G 6 excedimus LypG1 et a.l.Bm1 plures (sc. coeperunt esse) plus ei Bo.c., add. sicut Eto LypG1 Con sint (a.l.m2) C, G, 7 coeperunt Egm1 ne nulla Bo.c.m1 8 amicus CJM, 11'o.c. si m O nichil Ba.c. nyceni Cn2LGz 9 synodum (h.a.l.m2) B 10 occultatibus] voluntatibus (nnu a.l.) K all. est a.l.11'm2, 11 querella (pe. l'enz.) C 12 consensu] JRLCo (cf. Ferrondus: dum de consensu difficultas est) consensu JGMQ11 consensu Eng 14 pe. aut dum] ut nnt Ba.c.m? oll. dum] cum L 15 proximi] in demonstratione RLL1 16 habet G prima quae Ped primaeque L11'm2 prima namque JE primaeque G primum quae LypG1 Con primum namque MO primorum mI Era 16 homousion (lineam dicit a.l.m2) G, O omousion (n ex n) M, OXOYCION o3d. in mg. C discernit Ba.c.m? insumq. B, Co.c.m3, 1 17 pr. iuac] q. (ne a.l.m2) G homousion (lineam dicit a.l.m2) G, O omousion L, (o a. en m2) 11' o t homousion adq. (i a. d) in 11' in omousion (t significat singulas litteras, quae legi nequeunt) in mg. Bm1 discerni B discernit (is a. pe. e) J ceni Ca.c.m3 et praedicat] praedical H praedicat Ca.c.m3 tertia et lectiam γ tertia G tertium Θ

simpliciter a patribus praesumitur per indulgentiam exrusat; postremam quarta, quae non excusat, sed condemnat, et qua tandem a processum est? ut neque penes nos neque penes quonquam ante nos sanctorum exinde aliquid atque inuolabile persueret, de similibus iudicari autem illi filii ad drum patrum quodsi miserabilis nostri temporis fides est, ne non aut ex toto aut tantum ex portione sit similis, egregii scilicet arbitri rariorum sacramentorum, conquisitores inuisibilium mysteriorum professionibus de fide dei calumniamur, aannas atque menstruas de deo fides decernimus, a dicitur paenitentibus, parantibus defendimus, defensores anathematizamus aut in nostris aliam aut in alienis nostra damnamus et, cum moriemus inuicem, iam absenti sumus ab inuicem.

6. Fides itemur queritur, quasi fides nulla sit, fides scribenda est, quasi in corde non sit, regenerati per fidem nunc ut filii in docemur, quasi regenerati illa sine fide sit. Christum post baptismum discimus, quasi baptismum aliquod esse possit sine Christi fide, eternam illam, quasi in spiritum sanctum pertransit sit uenia, sed impitalis ipsius hinc ut praecipue causa perpetua est, quod fidem apostolicum septuplo praeferens ipsi tantum fidem raangelicam uolumus emulitri, dum impietates nostras nobis in populi multitudine detrahimus et magniloquenter uanitate nres simplicium uerbis fallitibus inulimus, dum emulamus de domino Christo ra exilere, quae de sr

12 cl. 101, 5, 15 17 cl. Matth. 12, 32

1 praesumptio B, C.a.e.m.2 postremumque (que del.) E 2 quartamq. C.a.e.m.3 quartam B.1 quartum 9 3 est om. A, C.o.e.m.2 paenes H paenes A 4 aliquot A aliquod C.1 atque (in ras. et l. eque s.l.) E 5 filii B quodsi (si postea exp. et del.) H, Cou quod C.1.1 6 fides temporis U est ac, quod mecum non om. L.1 pr. aut rep. s.l. L tantum] 15 G 7 arbitri L.1.1 8 auius A 10 paenitentibus C.m.2, (us in ras.) L, Lyp E.10 fil Cou 12 et cum moriemus inuicem] J, (cum moriemus in ras.) E.m.2 et cum morientes moriemus inuicem MO et morientes (morientibus A.a.e.m.2) uos inuicem M et morientes (E.o.1.2) inuicem mori E.m.1.1 et morientes (nos add. Cou) inuicem Lyp G.1 Cou assumpti et assumpti C.a.e.m.2 assumpti G 13 quasi] quam H.a.e.m.1 14 ed s.l. C.m.2 15 dicimus G 17 in spiritu sancto B, C.a.e.m.3 ipsius impietatis G 18 ipsius hinc] irac A.a.e.m.1 19 septulo H speculo (spec in ras. et l. septuplo s.l.) E, L ipsi M 20 impietates A.a.e.m.2 nobis] forl. nobis ac, multiloquus 21 uaniloquum C.MO unitatem H.a.e.m.1 simplicium G.1 22 denitamus MO al. de s.l. J

doeuit credenda, et per speciosum pacis nomen in unitatem per-
lidiae subrepiimus et sub reiectionis nonitativibus rursus ipsi nonis
ad deum vocibus rebellamus et sub scripturarum nocebula non
scripta mentimur: uagi, prodigi, impii, domi et manentia demutamus
et accepta perdimus et intellegiosa praesumimus.

7. Quod hieme undoso mari observari a navigantibus maxime
tutum est, ut naufragio deserviente in portum, ex quo subierant,
revertantur, vel incautis adulescentibus committit, ut, cum in luenda
domo sua mores paternar observantiae transgressi profusa libertate
sua usi sunt, iam sub ipso amittendi patrimonii metu solus illis ad
paternam emendationem necessarius et tutus recursus sit, ita inter
haec fidei naufragia caelestis patrimonii iam paene profligata
hereditate tantissimum nobis est primam et solam evangelicam
litem confessam in baptismo intellectamque retinere ac ibi manere,
quod solum acceptum atque auditum habeo, bene credere, non in
ea, quae synodo patrum nostrorum continentur, tamquam inrelli-
giose et impie scripta damnanda sint, sed quia per temeritatem
humanam usurpantur ad contradictionem, quod ob hoc sub nomine
nonitatis evangelium argatur, ut periculose tamquam sub randa-
tione innotetur, quod emendatum est, semper prolixi, ut, dum
omnis emendatio displicet, emendationem unum emendatio emen-
datione condempnet, ac si iam, quidquid illud est, non emendatio aliqua
sit emendationis, sed coeperit esse damnatio.

2 cl. i Tim. 6, 20   8 cl. Luc. 15, 13 sqq.

i speciosum (n ex o) J   spaciis O   2 embripiamus λ exceptus J et T
reiectionis (eraz. est n) C   3 et s.l. Bm1   4 prodigi W' et] ad MO depnta-
mus LW   6 undoso mari] nnde sonari M nnde sonari O   7 deserviente] de m.
faciente B, Ca. e. m2   pñtu B, Ca. e. m2   ex] in Ka. e. l. II'   8 luenda LM O II'
9 domus a moris B, Ca. e. m3   paternae s.l. G patriae Ba. e. m4   observantia
et (all. i del.) B   transgressae Ba. e. m4   profusae Ba. e. m4, Ea. e. m2, add.
in Em2   10 sua s.l. Em2, om. l. II'   usi] praem. re s.l. J   patrimonio
Ba. e. m4   11 sub Lyp Git Cor est λ   12 iam s.l. Bm1   praefigata γ G.
(plibata E) π   13 evangelicam C   14 in baptismo] innitissimam (ie del.
et bap s.l. m2) B in baptisma Ca. e. m2, MO   15 ubi B   16 synodo Bm1
synodum Bm1   inrelligiosae B, Ca. e. religiose MO   17 n. G   18 usurpatur
Ba. e. m2   contradictione B   quod s.l. Bm5   19 ut om. G, π λ   inperientose
G, π λ   21 pr. emendatio om. MO   22 quidquid Ba. e. m2 quicquid Cf, (quic-
quid O) π   illud B   23 emendationi B   sed] n B   coeperit GJ

8. In quantum ego nunc beatae religionis acque voluntatis virum
 tr, domine Constanti imperator, ammiror, fidem tantum secundum
 tu, quae scripta sunt, desiderantem — et merito plane ad illa ipsa
 a pectus etiam diuinorum dictorum consuetudinis capax
 repuliat, an iehristus est et, qui simulat, an affirmata est —, sed unum
 hoc ego per haur dignationis tuae sinceram audientiam rogo, ut
 praesente synodo, quae nunc de huius litigat, paucis me de scripturis
 euangelicis digneris audire et loqui terum uerbis domini mei Iesu
 10 Christi, cuius uel exsul sum uel sacerdos, habent enim uasa testra
 non ignobiles thesauros et inlirmiora corporum magis reuerentia
 sunt ei apud nos modo deum indolenti piseatores loquuti sunt, super
 humilem et tremantem uerba sua secundum prophetam deus
 12 respicit, fidem, imperator, quaeris: audi eam, non de nouis cartulis,
 13 sed de dei libris, scito eam posse etiam in occidente donari, unde
 uenientes in regno dei cum Abraham et Isaac et Iacob reuerbent.
 memento ram non in quaestione philosophiae esse, sed in euangelii
 doctrina, non tam mihi autem rogo audientiam, quam tibi atque
 ecclesiis dei, ego enim penes me habeo fidem, exteriore non ego:
 20 quod uerpi, teneo nec denuto, quod dei est.

10 cl. II Cor. 4, 7   13 cl. Esai. 66, 2   15 cl. Matth. 8, 11   20 cl. Apoc. 3, 11

1 in quantum = quodlibet   uirum MO uerum yJEGLEW' uere 9
 2 tantum Con tantum 2 tantum fidem 2   3 parentheses initium indicauit
 Eng desiderantem, et Clu l'ad Era Gil desiderantem et B desiderantem: et
 TypCon ipsa illa l'ad 4 festinas JEm2 festinas yEm2GLMOLL'2 quia
 festinans Con 5 pectus add. id Bnc2 6 antreclibus B parentheses
 finem indicauit Eng est. sed 9 annum num Ba.c.m3 8 synodo (h s. u
 m3) B qui B, Ca.c.m3 9 ten om. B 10 habet Ca.c.m3 habent ram]
 habentem (ram add. m3) B 11 ignobile MO 12 re—anti rep., sed postea
 del. B apud Ba.c.m2 loqui Clu alioqui Clu3 13 dñs 2 dñs respicit
 secundum prophetam MO 14 audi ram] audiam Ba.c.m3 de s.l.Cm3
 15 cito yJLB' ram (5 in ras, K) posse etiam JEMO ei posse etiam yGLW'
 et posse eam Con 16 yzar Ca.c.m3 yzar l'et 17 in quaestionem B,
 Ca.c. quaestionem Cou philosophia JEGLEW' philosophi MO in euangelii
 doctrinam B, Ca.c. euangelii doctrinam Cou [8 iam] in G autem om. MO,
 haur G.p.c.m2 19 paucis B exteriorem B, Ca.c. exterior MO non
 nro (e s. g m3) B

9. Sed memento tamen neminem hereticorum esse, qui se nunc non secundum scripturas praedicare ea, quibus blasphematur, mentitur. hinc enim Marcellus 'verbum dei' cum legi, nescit. hinc Futurus 'hominem lesu[m] Christum' cum loquitur, ignocat. hinc et Sabellius, dum quod et ego et pater unum sumus non intellegit, sine a deo pater et sine deo filio est. hinc et Montanus per insanas leminas
 2 snas 'paraclytum alium' destrulit. hinc et Manicheus et Marrion legem milit, quia l i l l e e a n e e i l i t et mundi princeps diabolus est. omnes scripturas sine scripturae sensu loquuntur et fidem sine fide praedicant. scripturae enim non in legendo sunt, sed in intel- 10
 gendo neque in praenarratione sunt, sed in caritate.

10. Audi, ego, ra, quae de Christo sunt scripta, ne soli (eis) ra, quae non scripta sunt, praedicentur. summitte ad ea, quae de libris loquuntur sum, aures tuas. fide[m] tuam ad deum erigens. audi,
 2 quod proficit ad fidem, ad unitatem, ad aeternitatem. loquuntur 13
 tecum sum cum honore regni et fidei tuae omnia ad Orientis et Occidentis pacem proficientia, sub publica conscientia, sub synodo dissidenti, sub lite lamosa.

11. Praemitto interim pignus luturi apud te sermonis mei. non aliqua ad scandalum urque, quae extra euangelium sunt, destrulam; 18
 sed intellegens a me in sacramento 'solius dei mei' et 'ipsum misit Iesum Christum', praedicari unum deum patrem, 'ex quo omnia',

3 cf. Apoc. 10, 13. Ioh. 1, 1   4 cf. 1 Tim. 2, 5   5 Ioh. 10, 30   7 cf.
 Ioh. 14, 16   8 ff. Ioc. 3, 6   cf. Ioh. 12, 31   21 cf. Ioh. 17, 3   22 cf.
 1 Cor. 8, 6

I ad (eras. C) hereticorum γ   3 enim om. π   marce•llus W' cum ver-
 bum dei π   5 pr. et om. J, exp. BEm2 intellegit B   6 est om. B, C a.e.m2
 7 paraclytum Bp.c.m4, CO   marchum (h del.) B   marcio L   martion CO
 8 odiu B   quia] qua B   10 sunt s.l. l.m4   au. in s.l. C.m3 J, om. O
 12 subter sub lineam duxit C.m2, sub om. G   eis] add. Cui, om. 2   es] r
 C.a.e.m3   14 sum] um C a.e.m2   15 quod s.l. C.m1   profici C.a.e.m3   16 om.
 s.l. l.m4   17 proficientia] profutura Δ   pr. sub] si l.m1   sub publica
 supplico B, C a.e.m2   conscia ff   synodo (h s.l. m4) li   19 praemitto
 Lyp Gii Con praetermitto MHadEco   apud Ba.e.m2   20 euangelium C a.e.m2
 21 intellegens B   intellegens C   uel] nisi U'   misit] odd. in Bm1 CGMO,
 W a.r.   22 ihm s.l. l.m4   patrem deum li

et unum dominum Iesum Christum, 'per quem omnia', natum ex
 deo, qui est 'ante tempora aeterna' eternal 'in principio apud deum',
 deus 'verum', qui est imago dei inuisibilis, in
 qui habitavit omnis plenitudo divinitatis car-
 3 poraliter, qui, cum in forma dei esset, humi-
 lians se salutis nostrae causa 'formam servi' ex conceptu spiritus
 sancti de virgine accepit, lacrimis obediens usque ad
 mortem, mortem autem crucis et post resurrectionem
 mortis deinde 'in caelestibus' sedens adest 'index minorum et mor-
 12 tuorum' et 'rex' omnium aeternarum 'saeculorum'. est enim 'unige-
 nitus' deus et 'deus verus' et 'verus magnus', 'super omnia
 deus' et omnis lingua enuntiabitur, qui dominus
 Iesus Christus in gloria dei patris est, haec ego
 15 in spiritu sancto ita credidi, ut ultra hanc de domino Iesu Christo
 15 hanc non possem doceri, non per haec adimens patrum fidei reli-
 gionum, sed secundum regenerationis meae symbolum et doctrinae
 evangelicae scientiam ab ea iuxta ista non dissonans.

2 cl. 11 Tim. 1, 9 cl. Ioh. 1, 1 3 Col. 1, 13 Col. 2, 9 5 Phil. 2, 6
 cl. Phil. 2, 6 sq. 7 Phil. 2, 6 9 cl. Eph. 1, 20 Act. 10, 42 10 cl.
 Apoc. 12, 3 cl. Ioh. 1, 18 11 cl. 1 Ioh. 5, 20 cl. Ps. 71, 14 et
 Tit. 2, 13 cl. Rom. 9, 5 12 Phil. 2, 11

1 et unum dñm ih̄m xp̄m per quem omnia om. R, sed. add. s.l.m. 2 ante
 (an in has. m3) C apud Ra.c.m2 3 dei s.l.Cm 4 habuit Eñ ac coepit
 Ca.c.m3 11 ali. et s.l.Bm magnus] add. et Cou 12 et s.l.Bm
 13 xp̄s erat, W, om. L est dei patris] quia xp̄s dñs ē in mg. Rm3 g GL
 15 religione B, Ca.c.m2 16 sed s.l.Cm2 symbolum CMMO 17 ab ea]
 habeam L habet H abea. E EXPLICIT SEI HILARI EPI ET CONFESSORIS AD CONSTANTINUM
 LIB. II. H EXPLICIT SEI HILARI EPI ET CONFESSORIS AD CONSTANTINUM LIBER.
 II. C explicit liber II (scilicet E) sei (scilicet om. H) hylarii ad constantinum JEW epta
 lib. II h. hylarii ad constantinum O explicit H, subscriptionem om. LM

IV.
HYMN I.

INDEX NOTARUM

(ad hymnos ex 'Libro hymnorum').

A = cod. Aretinus VI 3 f. XI.

Gau = ed. I. F. Gauraldi (Biblioteca dell'Accademia storico-ginevrina IV [1887] 28—30).

Dre = ed. G. M. Drexler (Analecta hymnica I. [1907] 3—9).

Max = ed. A. I. Mason (The Journal of Theological Studies V [1904] 414—418).

Mey = ed. G. H. Meyer (Nachrichten von der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, Phil.-hist. Kl. 1909, 400—417).

notas alias n. p. 2.

A.
EX LIBRO HYMNORUM
SANCTI HILARII QUAE RESTANT.

Felix propheta David primus organi
in carne Christum ymnis mundo nuntians.

I.

De Christo dno.

Ante saecula qui manes
semperque nate, semper nō est pater! —
namque te sine quomodo
dici, nō pater es, quid pater sis, potes? —

Bis nobis genite deus,
Christe! dum innato nasceris a dno
uel dnm corporenm et denm
mundo te genuit virgo praepera:

Credens te populus rogat,
hymnorum resonas milis ut audias
uoces, quas tibi concinui
aetas omnigēna, sancte, gregis inī.

Dum te fida rogat, sibi
elemens uel manens, plebs tui nominis
in te innascibilem denm
orat, quod maneat alter in altero.

1 cl. Hilat. in ps. 54, 2 etc. 3 sq. cl. Hilat. de trin, VII 31 16 cl. ib. VII 14

Ad titulum cf. inscriptionem codicis A, quae insequitur subscriptionem supra p. 38 indicatam: Incipiunt hymni eiusdem (sequuntur prooemii instar duo uersus Felix—nuntians), et Hieron. de uicis iul. 100: Liber hymnorum; numeros I, II, III pos. Fed. de forma metrica et de argumento hymnorum u. Mey I, c. et Studien III 82 sqq. 1 manus MaxMey manens Affam Dns 2 uersus ex priore senarii iambici et posteriore Anacleti dodeasyllabi pacto constat i. c. nī pater semper pater est 5 deus Christe Mey 6 cf. n. 2 lege Christe in nato A nascensiam 10 resonas (= alternantibus choris) Mey resonans etiam Dns nō 12 sancte Dns nō nō Mey sq. A nuntians 16 omī = adorat; cf. de syn. 65: oratus a me dominus

LXV. Hilarius pars 4. P. d. e. r.

Extra quam capere potest
mens humana, manet filius in patre;
rursum, quem penes sit pater,
20 dignans, qui genitus est filius in deum.

Felix, qui potuit fide
res incertas penitus credulus assequi,
ut incorporeo ex deo
perfectus fuerit progenitus ilei.

35 Grande loquimur et deum
verum: ut genitor, quicquid inest sibi,
aeternae decus gloriae
totum in unigenam ediderit deum,

Hinc unus merito bonus
30 ipsum, quod deus est, extra invidiam sui
gigni nellet in alterum
[transformans se, ut est, nunquam in imaginem. f. 14^r

Istis uera patet dei
virtus: enim dederit omnia, non tamen
35 ipsis, quae dederit, caret
eiuncta, quae sua sunt, cum dederit, habens.

Kara progenies dei,
connatum cui sit omne deus patris!
nil natae eguit dari,
40 sed natum simul est, quicquid erat dei.

24 cf. Hilari, de trin. II 22. III 4 30 cf. ib. III 3. IV 8. IX 31. X 12.
XI 4 32 cf. ib. II 8. VI 12 cf. ib. XI 5 36 cf. ib. III 4. VI 12 38 cf.
ib. V 11 39 cf. ib. II 25

20 cf. u. 28. 31. 50 lege genitus; est genitus uel geitor. *Mey* 24 pro-
lectus fuerit primogenitus *Gam* dol] *AGam Dre Mas* deus *Mey* 26 neum:
ut *Mey* eorum, ut *Gom* eorum ut *Dre* 28 unigenitum *Gam Dre*, sed cf. u. 44
29 bonus ipsum *Mas* bonus, ipsum *Gam Dre* bonus, ipsum (= se) quod dicitur
[est] extra *Mey*, qui reiecit ad n. 50 30 lege deus 31 in om. *Gam* 33 con-
natum *Mey* cognatum *AGam Dre Mas*; cf. infra hymn. II 28 et de trin. V 31:
natura auctoris in illi natiuitate connascitur 39 natae (sc. progenies) *Mos Mey*
nate *A nato Gam* naturae *Dre*

Lumen fulsit a lumine
 densque uerus substitit ex deo
 uero, non aliud habens
 ortus unigena, quam innascibilis pater.

43 Mirum hoc opus est dei,
 aeternus ut incorruptibilis deus,
 ortu qui careat, quia
 sit sempiterna uirtus, quod est deus,

Non ualis, quibus est in bonis,
 ex sese placidus gigneret in deum;
 ac sic in unigena deo
 hoc ipsud ortu, quod genitum est, caret.

O felix illud unitas!
 alterque cum sit mixtus in altero,
 35 unum sic faciunt duo,
 sit in duobus cum, quod est in altera.

Pareat sed genitus patri
 omnemque ad nulum attonitus manet;
 el scire non est arduum,
 40 quid uelit se sequi, (quem) penes est pater.

41 sq. cf. symbolum Nicæen. 43 cf. Hilari, de trin. III 4 49 cf. Hilari,
 de trin. III 3. IX 31. XI 4 50 cf. Hilari, in ps. 118 lauded 13

42 cf. u. 2 substituit Gam 44 ortu susp. Eng ortus quam unigena
 susp. proph. metrum May unigena oequiuale tribus syllabis: unig^ana
 45 hoc opus est dei Dre dei hoc opus est AGam Mas dei hoc est opus Mey
 48 cf. u. 2 (id) quod susp. Mey di us, Non Da di us. Noo Gam 49 ac. non
 natia, in quibus est, bonis lege quibus in del. Ma. Mey 50 se se
 Gam Mey, qui reicit ad u. 30 51 = dimeter iambicus; lege unig^ana in unigena]
 AGam Dre unigena in Mas. Mey 52 cf. u. 2 54 cf. u. 2 alterqor
 Mey alter que A alter qui Gam Mas alter quod Dre 55 duo sep. in mg. A
 56 = senari. cum in duobus sit Mey est quod Dre 57 patri
 sed genitus parit Gam Dre Mas 58 cf. u. 2 59 = dimeter iambicus
 60 se sequi, (quem) penes Dre se ne qui penes AGam Mas; cf. u. 19: quem
 penes sit

Quanta est genitus in bona
 nam constitutus in cunctorum exordia
 condensque primum saerula
 aeternam in mutum tempora protulit.

65   Relins antequam ipse
 cunctis — nam per eum omnia facta sunt —
 esset cum nihilum modo,
 mundum corporeo condidit in statu.

70   Sed nos littera non sinit,
 per quam te genitum concinimus deum,
 gesta, quae tua sunt, loqui
 carnemque natum, iam qui eras deus.

75   Te cunctis dominum modis
 caelorum regem et caelestis gloriar,
 ut cuncta per te conlita
 . . . . .

. . . . .

De resurre-
 ctione Christi.

11.

10

. . . . .

Pefellit saevam uerbum factum te carnem
 decitque tota uiui in corpus irritis.

f. 15'

62 cf. Prou. 8, 22   66 cf. Ioh. 1, 3   72 cf. Ioh. 1, 14   11 cf. Ioh. 1, 14

61 quanta in est genitina bona susp. Mey   62 = senar.   exordia Mas
 63 = dimeter iambicus   condens, qui Gam Dre Mas   64 cf. u. 2   72 cf. n. 2
 carnemque uel carna inqua Mey carmenque A Gam Dre Mas   qui iam eras deus
 maunt Mey   74 = senar.   75 = dimeter iambicus   76 sqq. hymnus cum
 sit abecedarius, desiderantur in A 17 versus; Mey suppl. u. 76 da: concinunt
 angeli uel alia carmine concinimus   Iuxta hymni 11 abecedarii in A non
 exstat   11 to (sc. marion) et Gam Dre

Gaudes, pendentem crinis ligno cum crucis,
tibi que membra lixa clavis nimbica.

13 Hanc sumis ante pompam tanti proclii:
sputus, flagella, ictus, cassa harundinis.

Ibsi triumpho morte assumpta, Mors, tua
deus inferno niri regno pasciens.

20 Kanderis frigescit stagnum pallidae Stygis
rigensque nescit Phlegethon se ferre.

Lux orta uascae nocti splendet inferum;
tremi et alii custos sapius Tartari.

Mors, te peremptam sentis lege cum tua,
deum cum cernis subdedisse te tibi.

25 Non est caducum corpus istud, quod teneas,
nullumque in illo ius habet corruptio.

Omnis te uirrit carnis nostrae infirmitas;
natura carnis est connata cum deo.

30 Ex hanc in altis scanilam laeta cum nico
racles resurgens gloriosa corpore.

16 Hilar. in Matth. 33, 3   17 cf. 1 Cor. 15, 54   23 cf. Rom. 7, 6, 8, 2

13 gamles Gam Mey gaudens A Mas   cernis Dre Mas Mey cernis A carneu
Gam; cf. infra u. 24 et 46 et hymn. 111 19, 25   14 tibi que (que s.l.m2) A
15 ante i. e. ante mortem in cruce subitam proclii A proclii; spalus Dre pro-
clii spalus Mey   16 hicina A cassa] A Gam Dre Mas (cf. Iulius Surinus 2, 47
ignorum cassa et 52, 53 palorum cassa) quassae Mey (cf. Matth. 12, 20 aron-
dineu quassatum)   17 morte ubsumpta, Mors, tua Mey mortem sumptu mor-
tus A morte sumptu uel ubsumpta a mortuo Dre morte sumptu u mortuo Mas;
cf. u. 23 et 37   19 pallidae Stygis Dre Mey pallida & hi gin A pallida Gam
20 Phlegethon Dre   21 nocti Dre Mey noctis A Gam Mas   splendet inferum;
Mey splendet, inferum Gam Dre Mas   22 tremi Mas Mey tremel A Gam Dre
23 cum] 15 s.l. A   24 te (s.l. A) tibi (sc. mortem morti) A Mas Mey se tibi
Gam   27 se. omnis nostrae carnis

Quantis fidelis spebus Christum credidi,
in se qui nutus me per carnem suscepit!

Renata sum — o uitae laetae exordia! —
nonisque uluo Christiana legibus.

83 Sanctis perenne munus praestat hoc dei,
conformi secum uiuant post haec corpore.

Terror recedat mortis laudem, Mors, tunc;
sinu me laetam patriarcha suscepit.

40 Viuam locata post haec in caelestibus,
dei sedere carnem certa a dextris.

Xriste, reuersus caelos uictor in tuos
memento carnis, in qua uirtus es, meae.

Ymnos perennes angelorum cum choris
in hoc resurgens laeta psallam corpore.

f. 15^v

43 Zelauit olim me in morte saluans:
regnauteu cernat tecum totis saeculis.

De tentatio-
nibus Christi.

III.

Adae carnis gloriosa et caduci corporis
in caelesti rursum Adam conceinamus proelia,
per quae primum satanas est Adam uirtus in noua.

33 cf. Ioh. 3. 3. 5. Hilat. in ps. 2, 41. 64, 15 36 cf. Phil. 3, 21 38 sq.
1. Hilat. in ps. 120, 16 1 sqq. cf. Venant. Fortunat. hymn. *Pango linguam*
MGH, Anst. ant. IV 1 p. 27 2 cf. Hilat. in ps. 122, 3

32 insequi A suscepit Mas Mey suscepit A Gam Dre 33 summo ausp.
Mey letę ex letā A laeta Gam nouis quae Gam 35 phinne A
36 corpore Gam corpora A 37 mortis] sortis Mas 38 letum ex lectam A.
letā add. in mg. 40 dextris A 43 phennes A 45 zelauit Mey 46 saec.]
add. FINIT Item alius A 1 carnis Gam conceinata Mas gloriosa Mey gloriam A
Gam Dre gloria Mas, fort. gloriosae i. e. in paradisi gloria (Hilat. in Matth. 3, 5)
2 omi innamus A, corr. Gam

Hostis fallax saeculorum et dirae mortis artifex
iam consiliis toto in orbe niperiis consiliis
ad salutem nil restare spel humanae existimat.

Gaudet aris, gaudet templis, gaudet sanie nictimar;
gaudet laxis, gaudet stupris, gaudet belli sanguine;
gaudet caeli conditorem ignorari gentibus.

Inter tanta dum exultat nostrae cladis funera,
deo audit in excelsis nuntiari gloriam
et in terra pacem hominum voluntatis optinae.

Terrae coetus angelorum laetus ista praedicans;
terret Christum terris natum nuntians pastoribus,
magnum populis hinc futurum desperatis gaudium.

Errat paries in diuersas tantis rebus auxius;
quaerit audax, equis hic sit tali dignus nuntio,
nilul ultra, quam commune est, terris ortum continens.

Cernit tamen is, quod Iohannes in desertis praedictet
agnis natus in Iordanis cunctis poenitentiam,
quam sequatur confessorum criminum remissio.

Inter turbas, quae frequentes inergebantur, accipit
nocem e caelo praedicantem: meus est hic filius;
hunc aulite! hic dilectus, in quo mihi complacet.

4 cf. Hilari. in Matth. 3, 3

11 cf. Luc. 2, 14

14 cf. Luc. 2, 19

16 aq. cf. Hilari. in Matth. 3, 1. 4, 14

23 cf. II Petr. 1, 17. Matth. 17, 3.

3, 17. Luc. 9, 35

6 ad salutem nil Mey nichil (nil Dre) ad salutem A Giam Dre Mas restare
Brandes (Rhein. Mus. LXIV 29) Mey prestare A Giam Dre Mas spern
humanam Dre; cf. Hilari. in Matth. 16, 6: nihil spei tribuit ad salutem
7 sanie A 8 stupris A 9 ignorare Am gentibus] praem. a Gam
17 cf. u. 29 coquis Mey et quis A Giam Dre Mas est terris, ortum susp. Eng
19 is, quod susp. Mey hic quod A hic (sc. desertis) quod Giam Dre Mas 21 con-
fessorum seius passus; cf. Hilari. in ps. 70, 6 p. 273: confessorum peccatorum
et in ps. 55, 4 p. 183: confessi peccati 22 frequenter Gam Dre 24 hanc (o

- 25 Cernit hominem, cernit corpus, quod Adae perlexerat;
 nihil ultra vox honoris afferebat desuper;
 scit terrenam subiacere mortis legi originem.

Ad temptandum multas artes priscae fraudis commouet;
 quaerit audax tempus, quod sit . . . . .

. . . . .
 . . . . .
 . . . . .

25 cf. Hilar. in Matth. 3, t. 5   28 cf. Hilar. 3, 5

25 Adae, quod *Mey*   perlexerat *Mey* perlex erat *Afiem*; cf. *Hilar.* in
Matth. 3, 1 et 5; Adam enim pellexerat — eibn Adam pellexerat — quem neque
 cibo pellexerat 28 fraudes *A* 29 qd *A* quid *Gam Dre Mas* sit] fraudi
 suae commodum suppl. *Mey*

B. HYMNUS DUBIUS.

HYMNUS DE CHRISTO.

Hymnum dicat turba fratrum, hymnum cantus personæ;
Christo regi concinentes laudem denique debitam.

T = cod. Taurinensis F. IV, 1 s. VII.

A = cod. Ambrosianus C, 5 inf. s. VII.

S = cod. Sangallensis 2 s. VIII.

G = cod. Githannus I. 75 r. VIII.

C = cod. Cantabrigiensis LI. 1, 10 s. IX in.

L = cod. Sangallensis 577 s. IX/X.

D = cod. Dublinensis Coll. S. Trinitatis E. 4. 2 s. XI.

F = cod. Dublinensis Conventus Franciscan. s. XI/XII.

P = cod. Pseidonus 9488 s. XI.

X = cod. Bruxellensis 3132 (207—208) s. XIII.

Cas = ed. Cassander (*Opera omnia*, Parisiis 1616, 186—188).

Mey = ed. G. Meyer (*Nachrichten von der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen*, Phil.-hist. Kl. 1903, 189—196).

Blu = ed. Cl. Blumr (*Analecta hymnica* LI [1908] 264 sq.),
notas suas n. p. 2.

1 sq. cl. Beda de re metrica 23

HYMNUS SANCTI HILARI DE CHRISTO: HYMNVS SÆC HILARI EPÏ PICTAṼ I
ymnus editus a sancto etario pictau. episcopo h̃ hymnus sancti hilari quem
miedt lilie suae X ymnus in p̃ce euangelium christi C, *l̃m̃m̃ om̃. TSDFP*; in
cod. Sangallensis 567 s. VIII scribitur post ultum Hilari: incipit ymnus eiusdem
omni tempore: ymnus dicat turba fratrum, ymnus cantus personæ; sed
hymnus ipse non exhibetur t—4 desunt in P pr. hymnum] ymnus ACDF
hymnum S ymnus T h. . . A alt. hymnum] ymnus TICDF hymnum S
personat C person . . A 2 Christum regem LX rege S concinentes]
FGI,DFX Bedo Cas.Mey (cf. n. 65. 69 concinamus) concinantes CHhe concin-
nales S concinent . . o s. d. A laudem—debitam lam] . . . . . A laudes
denique debitas (debita S) SG Beda Cas

Tu dei de corde uerbum, tu uia, tu ueritas,
Iesse uirga tu uocaris, te leoneu legimus.

5   Dextra patris, nōns ei agnus, angularis tn lapis,
sponsus idem nel columba, flamma, pastor, ianua.

In proletris inneniris nostro natus saeculo,
ante saecula tu fuisti factor primi saeculi.

10   Factor caeli, terrae factor, congregator tn maris
omniumque tu creator, quae pater nasci iubet.

Virginis receptus membris Gabrielis nuntio
crescit alius prole sancta, nos monemur credere

Rem nouam nec ante nisam, uirginem puerperam.
Inne magi stellam secuti primi adorant paruulum,

3 cl. loh. 1, 1 etc.   cl. loh. 14, 6   4 cl. Esai. 11, 1   cl. Apoc. 5, 5
5 cl. Ex. 15, 6 etc.   cl. Esai. 2, 9   cl. loh. 1, 29 etc.   cl. Esai. 28, 16
6 cl. Ps. 18, 6. Matth. 25, 6 etc.   cl. Cant. 2, 10. 14. 5, 2. 6, 8.   cl. Ex. 13, 21
cl. loh. 10, 9. 11   9 cl. Beda de re metrica 23 et Rhabaui (?) hymn. *Ennen*
clorum ? (Poetae aevi Carol. 11 246)   cl. Gen. 1, 9   11 cl. Luc. 1, 26 sqq.
14 cl. Matth. 2, 1 sqq.

3 tu d. . . d. en. de . . . bnm T tu dei deco; te neibnm G   de—ueritas]
d . . . . . tu . . . . . A   nerbo S   4 totus neruus peritū A   les . . . . . te T
leorum T   legemus T   5—72 desunt in G   5—8 in T non nisi haec seruala
sunt: . . . . . | et agnus angula . . . . . | ba flamma past . . . . . | ies nostro natus
. . . . . | factor q̄l primi saeculi   5 dextera (e. olt. eras) C, D dilia PmI
6 epo . . . . . columba P   uel] et DF   colitona C   7 prophetis CLFX
innenimus S innenieris L a. o., C   nrm natū saeculū S   nostra P   natos
(o. s. o) L   saecula P   8 saecula (u. exp.) L   saecula (u. ex parte eras) C   saecula
SFN Cas aēla D   tu . . . . . iator primi . . . . . | P   saeculij saecula Co. c.
9 factor q̄l primi T   caeli et terrae DF   tere | t̄q̄ T   10 uersus est eros. in L
o . . . . . umque P   omnique |u. eras] S   c . . . . . alor P   quae] quem X
pater] patet T o. c. pater T p. o.   11 uirgeus S   uirginis (u. p. l.) L   receptis Y
gabrielis A gabriel C gabriele EL gabriele FX ganielis T   nun at T nclis
(u. s. uc) S   12 . . . . . a c. rescit L   alius] albus D   nos] . . . . . A   mne-
mini T . . . . . nemur A   13 rem—puerperam] . . . . . uisam . . . . . am A   oem (i
s. l.) L   uisam F   14—16 praeter 13 in secuti omnia perierunt in A   etclm T
. . . . . am F   paruulum S   parum P

14 Offerentes ins et aurum digna regi munera.
mox Herodi nuntiatum; inuidens potentiae

Tum iubet paruos uocari, turbam fecit martyrum.
fertur in laam oculendus, Nili flumen quo fluit.

20 Qui relectur post Herodem nutriendus Nazareth,
multa paruos, multa adultis signa fecit caelitus,

Quae latent et quae leguntur coram multis testibus,
praedicans caeleste regnum dicta laevis allprobat.

Debiles facit uigere, caecos luce inluminat,
uerbis purgat leprae morbum, mortuos resuscitat.

24 [Unum quod deerat hydriis, mutari aquam iubet
nuptiis mero retentis propinando poculo].

16—19 cf. *Matth.* 2, 13 sqq. 23 cf. *Luc.* 7, 21 sq. 24 cf. *Beda de uite*
metrica 23 25 cf. *Ioh.* 2, 3 sqq.

15 offerentes *T* offerunt (*add. ei m2*) *C* Ins *S*, (*h del.*) *L*, *F*, *X* *Cas*
et eras. *C* regis *S* muerne *C* 16 herode *C* herodes *LX* erodii *D* nunti-
atum] uuntiato *T* uuntiat . . *P*, *add. est C* . . *X* inuidit *T* inuidens *LX* po-
tentia *L* potentiam *C* potentia *F* 17 tumi *SLPX* paruos (*u in ras. m2*) *C*
paruos *PX* necare *LPXCas* uigere *S* turba *S* martirum *TAD*
18 oculendus *T* oculendus *C a. e.*, *D* oculatis (*u s. i*) *S* oculidulus *Cas* nilo *S*
quod *TS* fluis *S* 19 reuultu *C* herode *S* erodem *D* nazareth *Lm*
nazareth *h C* 20 pat . . . . .] lect . . . . *P* multatulus *S* celidus *S*
21 ludent *T* lenuntur *P* 22 celest? *S* approbat *LDPX* aprobat *T* ad-
probatum *C* 23 leui *ALXCas* uigere (*u in ras. m2*) *L* figere *C* lirmos *S*
illuminat *LDPX* Inlu . . . . *T* inluminans, *S* 24 uerbis purgat] . . . . *regal T*
uerbu *S* purgat (*iga in ras.*) *L* morbos *CLX Beda* morbum *T* resusi-
lat] . . . . *T* resuscitat *S* 18] *P* 25—26 uetus interpolatus esse putans *Atkin-*
son nbi 25 ira *C* hydriis] *SCas*, (*h aras.*) *L* hldris *P* hldris *X* hldris *TF*
idris *AD* ydris *C a. e.* ydris *C p. i.* uuntat] *Cas* mutari *ADP* mutare *Cam2LX*
mutare *SC* mutuari *F* mutari—inbet] . . . . . *T* aqua *Cas* 26 nuptis
TACmP mero redntis *S* mero redlentis *P* mero redlentis (*u s. e*) *T* mero
(*e aras.*) *L* retinetis *LX* merore lentis *C* *Cas* retentis . . . . o poculo *d* prop-
inando poculo] . . . . . *T* propinanda *DP* propinendum (*i eras. ex a in*
ras.) *C* propinata *Cas* puiato *S* poculo *ASCLPX* *Cas* *Mey susp.*: Unum
quod deerat hydriis immutari aquam iubet Nuptiis mero retentis (trare tentis?)
propinando poculo

Pane quino, pisce bino quinque paseit millia
et relet fragmenta cenae ter quaternis carbibus;

30 Turba ex omni disennibente ingem landem pertolli.
duodecim viros probavit, per quos vita discitur.

Ex quis natus invenitur, Christi Inlas traditor;
instruantur missi ab Anna proditoris osculo.

Innoceus captus tenetur nre repugnans ducilni,
sistitur, falsis grassatur offerendus Pontio.

33 Discituli obireta praeses, nullum crimen invenit.
seil cum turbae Indorum pro salute Caesaris

Dicerent Christum necandum, turbis sanctus traditum,
impiis uerbis granatur, sputa, flagra sustinet.

27 cl. Luc. 9, 13 sqq. loh. 6, 9 sqq. 28 cl. Himm. Rem. de una et non
trina deitate 12 30 cl. Luc. 6, 13 31 cl. Luc. 6, 16 32 cl. Matth. 26, 49.
Marc. 14, 45, Luc. 22, 47 33—42 cl. Matth. 26, 50 sqq. etc.

27 pane—millia] . . . . . ce bino . . . . . lia A pane c(?)ino T panes
quinos S pisces bino S pino P panit S 28 totus versus petiit in A
refecti C relecti SB lefeti D et relectis Cas fragmenta T fragmentis S frag-
ment . P quaternis S ternis TDP omnibus DX turbibus T orbibus
(u. l.) C colinos S 29 ex] hęc S omni S discumbentis S disennibenti
CCos iuge LX ptulit S 30 duodecim T XII in raz. X mir . . P
prouavit T adprobavit S prouti Pm1 31 ex quibus T ASCLPX Cos In-
necetur T toda TAmCPm1 traditum AS, Ca. c. m2 indas xpo traditum S
32 instruitur TAm2 instruitur AmIPm1 mihi ACmIDPP misabna T
. . na P annę S proditores (i. e.) T per proditoris osculum S 33 captos
(u. e. n.) S 34 falsis (= falsis testibus; cf. Matth. 26, 59 sq. Marc. 14, 56 sq.) C
falsus S fals . . P crassatui S grassatui AFP grassator T grassatui LX, Cas
in mg. offerentes A ponelo S 35—36 desunt in cod. A, qui add.
notam 35 discudit T obiecta T abiecta C obiecta . . . . . crimeu P
přaii TS cremen T, Ca. c., D 36 cum] clamat S turbe (e in roz.) C,
FLX turba TS Mey Blu tui . . . . . pro P iudeorum CL cesaris CD
cessaria TSP 37 di . . . . . P negandum TACLPX Cos negatum S tra-
ditoi T 38 impiis T, Ca. c., P grassatui CD Blu grassatui T grassatui AFP
apota S fag] ra T

Scandere cineres iubetur Innoens pro noxiis,
morte carnis, quam gerebat, mortem uineis omnium.

Tunc deum clamore magno patrem pendens inuocat;
mors secuta membra Christi laxat stricula uineula.

Uela templi scissa pandunt, nox obscurat saeculum;
excitantur de sepulchris dudum clausa corpora.

Adiuit Joseph beatus, corpus mirra perlitum
linteis rudi ligatum cum dolore condidit.

Milites seruare corpus Annas princeps praecipit,
ut nideret, si probaret Christus, quod sponderat.

Angelum dei tremantes ueste amictum canitula,
quo caedere claritatis uellus uirgine uerit.

43 et. Matth. 27, 51 sq. Marc. 15, 39, Luc. 23, 45 45 et. Matth. 27,
57—59. Marc. 15, 43—46. Luc. 23, 50—53. Ioh. 19, 38—40 47 et. Matth.
27, 66 49 et. Matth. 28, 1 sqq. Marc. 16, 1 sqq. Luc. 24, 1 sqq.

39 . . . . . com P ascendere S pro noxiis A. Co. c., P proxia T
40 morte] eras. A mortem X, praem, motus S ierebat S cerebat T . . . dal P
uicil TASLDFX 41 lum—pal cem] . . . . . trem A dum TS . . . P dui
clamor S inuocans X 42 mors] . . . . . A . . . . . scula A laxat stricula]
. . . . . A post u. 42 add. regna XPC uictor ingena uastat interualium L
43 nelum S . . . . . P scissa TAD scissum est S pendui TAP pendent Lm2X
Cas Mey pendens C pendit S obscura S 44 exidentur T sepulchris TD
tutum S du . . . . . clau . . . . . corpora T 45—46 om. S attulit DFLX
et full T mi . . . . . T myrra Cas myrrae C perlitum] . . . . . T 46 lintheo
CDF . . . . . leo T rude C rotil T condidit] . . . . . T 47 milites] . . . . . T
. . . . . lilea P seruare (re u. 42. m2) L auua TALPX auua C priuere
praecipit] . . . . . T princeps om. F praecipit SLmID 48 ut uideret]
. . . . . T uiderit C al ex se L probaret (ret in ras.) L probatit C pro
nat T quae Cas sponderat (pr. o in ras. m2) C sponderet D spon
derat S ap . . . . . T 49—52 Mey habet hunc ordinem: 51. 52. 49. 50; sed cf.
Matth. 28, 2 sqq.: angelus enim dicitur—accedens reuoluit lapidem—prae timore
autem eius celeritui muli custodes 49 angelum dei] . . . . . T . . . . . gelum P
angeli O trementes (s in ras. m2) L linculis S trementes est nomina
tiuus absolutus pro ablat. abs.; cf. u. 11 et u. 38: amicti T, A. a. c., C p. c.
amicti L o. c. m2, C a. c. amictum PmI 50 qua C qui (i in ras. m2) L, X quae Mey
claritatus T p. c. uellus T nelud C uineis TP uineum TAS, C a. c. m2, P

Demonstrat saxum sepulchro, surgit Christus integer;
haec uidet Indea mendax, haec negat, cum uiderit.

Feminae primum monentur saluatorem uinere;
quas saluat ipse mestas, complet tristes gaudio.

55 Sequae a mortuis paterna suscitatum dextera
tertia die redisse nuntiat apostolis.

Mox uidetur a beatis, quos probauit, fratribus:
quod redisset, ambigentes intrat clausis ianuis.

60 Dat docens praecepta legis, dat diuinum spiritum,
spiritum dei perfectum, trinitatis uinculum.

Præcipit totum per orbem baptizari credulos
nomen patris innocentes, confitentes filium.

Mystica fide reuelat tinctos sancto spiritu,
fante tinctos, innotatos, filios factos dei.

55 et. Matth. 28, 10. Marc. 16, 7. Act. 2, 32 57 et. Luc. 24, 36 aqq.
Ioh. 21, 19 etc. 59 et. Ioh. 20, 22 60 et. Hincmar. Rem. de nas et oon trina
dicata t 61 et. Matth. 28, 19. Murr. 16, 15 62 et. Ioh. 3, 5. Rom. 8, 14 etc.

Et demouit ASCDF demuit T . . monuit P sepulchro D sepulchrum T se-
pulchri S sorgens TACDFP. Mey intiger A. C a. e. m? DFP 52 uidet Mey
uidit codd. et add. cell. iudas (u ex parte erat.) S mendax D negauit S
nideret TASLmIP uiderat P uidet . . P 53 . . . Ine P i . . . . . ritum A
monent . . A monenter T monentem C mnenentur P saluat orem] . . . . . A
saluat rem S 54 totus uersus perit in A qua TC ipse] . . . . . P
mestas (u ex e) T, SC completa S tristic CLmI gaudium L a. e.
55 . . . . . P seque a mortuis] seque et uiros stratus S suscitatum T susce-
tatur S suscitauit X is reddisse S redire D rediisse F rediisse C oun-
cians S notians C 57 uidetur T uidetur C o beatis] habuitis T pro-
brauit T 58 quos SLX redisse CLX ambigentes (tem in ras. m2) C
intret TD cauis (i. a. ca) T clausa Ianua Cas Mey Bm Ianua clausa codd.
59 dat, docens Mey, sed susp. edocens uel et docens 60 spiritum] sanctum C
61 praecepit SCD praecepit LmI totum T toto p orbe S baptizari
DFP baptizare SLXCas baptizare C 62-64 conuincit Mey 62 confiden-
tes TS 63 mistica ALmI messico T mistica fidem S tincto C iuncto S
64 fonte cunctis innotatis filiis lactis dei S filios factos dei (s. uocet pos. mI
signa e a b) L

Ante lucem, turba fratrum, concludamus gloriam,
qua docemur nos futuros sempiterno saeculo.

[Galli cautus, galli plausus proximum sentit diem,
uos cantantes et precantes, quae futura, credimus.

Immensamque maiestatem concinamus iugiter,
ante lucem nuntiemus Christum regem saeculo,

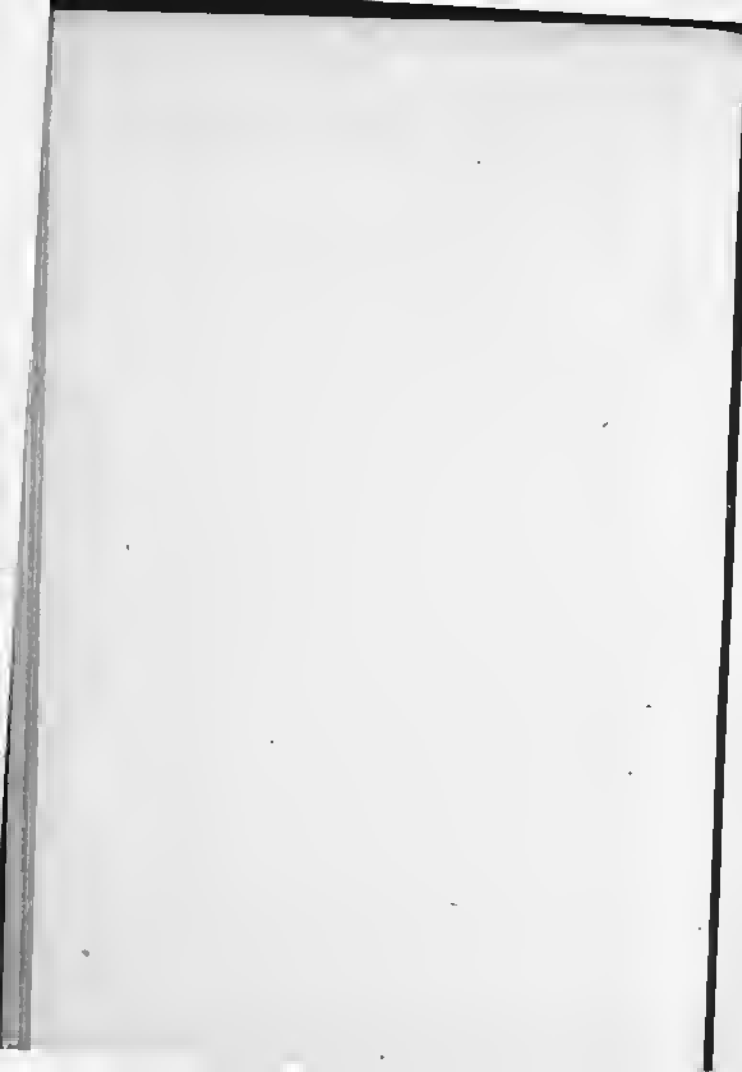
Ante lucem decantantes Christo regi dominum
et, qui in illum recte credunt, regnaturi cum eo.

Gloria patri iugento, gloria unigenito
simul cum saeculo spiritali in sempiterna saecula].

73 sq. 14. Hymnus *Mediae noctis tempus* (Aval. hymn. LI n. 1)

65 lucem om. C turb. . . . . [qua P fratrum] . . . . A con-
cludimus F concludemus TSLm] C D illu concludimus Cas conit. . . . A gloriam]
. . . . A 66 omnia perierunt in A prateri I titl. s quia S docemur S
. . . . uui P lumen C futurum DF luti . . . T no . . . . ou T sempiterna
saecula CDF Cas semp. . . . . P 67—74 uetus interpolatio esse putat
Atkinson, idem censet Hru de n. 71—74 67 plausus—diem] plaus. . . .
se . . . . em T senti A scio S 67—68 senti . . . . . P 68 uos-
sententia T a. c. uos canitis ASLX nos iugiter Cas quae—credimus]
. . . . . T 69 immensamque maiestatem Mey maiestatemque (magistatemque
Lm1 maiestatem Lm2X) imm usam codd. Cas Blu concinimus DF concinimus
ASGLmIPHu concinimus Cas concinamus iugiter] . . . . T uniter A
Cas Mey glter Pa. z. 70 ante lucem] . . . . uem T uniuimus CF Christo
regi saecula LX regem om. S saeculi S saecu . . P regem saeculo]
. . . . . T 71 ante lucem] . . . . . T decantantes] . . . . . nuntiantes T
decantes P uniuimus S nuntiemus ALX Cas Christum regem ASCas
domino] dominum S domini Cas saeculo A 72 et om. ASLX in illo LX in
eo illo S rectae A recti TCLX io . . . P regnari T eo] deo F
73—74 om. S 73 iugento] geitori LX 74 simul] una LFX, om. TC P
spiritali om. P In saecula saeculorum C ami n add. LX

7

V.
FRAGMENTA MINORA.

7

3

10

EX LIBRO CONTRA CONSTANTIUM.

Hilarius quoque uir acris ingenii scribens ad Constantium imperatorem de incarnatione domini sic ait:

5 Filius, inquit, dei factus homo deus est.

Et praeposterans repetit:

Deus, filius hominis factus, est deus — homo enim factus est
 deus, non deus factus est homo — et filius hominis factus est filius
 10 dei, superauit enim magnitudo Christi domini paruitatem seruilis
 15 formae, ita ut ipsa seruilis forma, quam adsumpsit, cessaret esse
 seruilis per eum dominum, qui eam adsumpsit. si enim, qui natura

9 cl. Hil. in ps. 143. 7 cl. Phil. 2, 6 sq.

B = cod. Barberianus 305 s. IX.

P = cod. Parisius 12269 s. IX.

A = cod. Augustanus 13 s. IX.

R = cod. Vaticanus Reginensis 238 s. IX/X.

F = cod. Abrincensis 72 s. XI/XII.

C = cod. Carutensis 88 s. XII.

S = cod. Satisberienensis 61 s. XII.

Feu = ed. Feuardenil, ad calcem op. S. licetaci, Coloules 1596.

Cou = ed. Constantii col. 1367.

1 Duo illa fragmenta, quae ad libellum contra Constantium imperatorem per-
 tinuisse uidentur, ita dilo sunt opera, quod ueribilibus Confliclus Arnobii et Sora-
 pionis, II 13 (LIII 239 ff); cf. Praef. VI 3 hylarius S ingenia (s ex
 parte erat.) R ad] in Feu; de uariis titulis lo, ad, contra Constantium u.
 Studien I 138 constantium S constantinum AR imp B 5 inquit] A
 inquit BR, (t s. d) P, om. Feu Cou autem FCS factus] add. d, sed postea
 erat. R est om. Feu 6 repetit R de praeposterata sermone in mg. B
 7 Deus filius hominis factus est Cou homo cuius factus est deus] Bel PmJ in mg.
 hominis autem perfectus est deus FCS, om. BA Feu 8 ei] sed surp. Cou
 9 xpl B, om. celt. codic. Feu Cou 10 ipse FCS forma seruilis FCS
 forma—esse om. FCS 11 eum] eundem C

non sunt filii dei, per ipsum efficiuntur filii dei, quanto magis ipse, qui natura filius dei est, hunc, cum quo voluntate sua ab initio virginali conceptus et natus est, ita sublimavit in deum, ut in eius nomine omne genu flectatur, caelestium et terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris.

1 cf. I Ioh. 3, 2   3 cf. Phil. 2, 9   Phil. 2, 10 sq.

1 sunt om. PmJ, AR Feu Cou, add. in mg. Pm3 pr. dei om. B fili B
 2 est om. R 3 nomen eius Feu 4 omne om. FS flectetur C, (u. s. e) F
 caelestium R et om. B 5-7 et omnis—patris om. Feu 5 linguae R
 6 confiteatur] add. ei FGS Iesus om. R

B.

Cod. 1568 1111.

EX TRACTATIBUS IN IOB.

I.

In quidam uero homilia de libro sancti Iob attende, quid dicat,
 5 quemadmodum ipsius diaboli aduersus nos indesinens bellum ex hoc
 fieri asserat, cum ea mala, quae in nobis sunt, excitat contra nos,
 quod in nostram fieri utilitatem uult docere, conuertente scilicet diuina
 misericordia malitiam diaboli ad purgationem nostram:

Tanta eorum et tam admirabilis, inquit, in nos misericordiae dei
 10 bonitas est, ut, per quem in Adae offensa generositalis primae et bea-
 tae illius creationis amisimus, per eum rursum id, quod amisimus, ob-
 tinere mereamur. Iunc enim diabolus inuidens nocuit, nunc autem,
 cum nocere nititur, uiincitur. mouet enim per infirmitatem carnis
 nostrae omnia potestatis suae tela, cum ad lasciuia accendit, cum
 15 ad ebrietatem illicet, cum ad odia stimulat, cum ad auaritia pro-
 uocat, cum ad caedes instruit, cum ad maledicta exacerbat. sed :

19 sq. ff. Hilari. in Matth. 8. 5. 10. 4 etc.

B = cod. Britannici Musei 23944 a. XI.

A = cod. Parisinus Armamentarii 477 a. XIII.

C = cod. Bibricensis (ol. Cassianus) 83 a. XI.

F = cod. Aurelianensis (ol. Florianensis) 162 a. XI

P = cod. Parisinus (ol. Bignianus) 2101 a. XII.

T = cod. Trecentis (ol. Clarenallensis) 628 a. XII.

V = cod. Vaticanus 507 a. XII.

II = cod. Vindobonensis 1523 a. XIV.

U = cod. Vaticanus Urbini. 83 (ol. 125) a. XV.

Erga = ed. Elzmi VII (Basiliac 1556) 561.

Lou = ed. Leuaniensis VII (Coloniae Agrippinae 1616) 341.

Mau = ed. Maurinorum X (Parisii 1626) 343 sq.

1 Titia sequentia fragmenta uidentur esse de prompto ex opere Hilarii deperdita,
 cui erit titulus Tractatus in Iob; 1. Praef. V 2 et Studien III 91 sq. primum
 fragmentum traditum est a S. Augustino in libro II contra Iulianum c. 8 (27)
 4 omelia add. Iob sam II A dicit sc. bratissimus Hilarius 5 aduersum C
 7 in om. 12 fieri om. W 9 ammirabilis PT inquit om. C Man 10 offensa B
 11 hl om. AT 12 nocuit] nicht F, om. BIV 15 illicet BP 16 cedra BAT
 scilicet IV

eum per firmitatem animi horum omnium subrepentia incertina reprimuntur, emundamur a peccato per huius victoriae gloriam: dictum enim ita est: aut quomodo se emundabit natus ex muliere? quia non exstante hoste non erit bellum, cessante deinde bello victoria decrit. collidentium autem aduersus nos uitiorum uictoria non adepta non erit emundatio ulla uitiorum, quia his insidiis corporis nostri pericula uicto conuoluantium aduersus nos passionum concertatione purgamur. memores igitur, *inquit*, et consocij illa ipsa corpora nostra omnium uitiorum esse materiem. per quam polluti et sordidi nihil in uobis mundum, nihil innocens 10 obtinemus, gaudeamus nobis esse hostem, in cuius concertatione quodam concertationis nostrae bello dimicemus.

3 Hieb 25, 4

t anima Fm1 animae Fm2 subrepentia W 4 exstante W 5 deinde] do W collidentium P aduersus C 7 pericula F conuoluantium AC, Fp.a., TVWV aduersus BCFW 8 concertationis P memoris] primum. an U igitur ergo VU Inquit ora. Cou 9 ipsa illa BF11 nostra corpora W 10 per qua AT pro qua CPEra Lou 11 optinemus BF nobis] primum. in t: concertatione P concertatione l' certatione ATV

II.

Item quod eum dixisse commemorat:

Quas Iob litteras legerat, ut abstinere se ab omni re maligna? 13 quia deum sola mente utilis non amixta ueneratur, deum autem colere proprium iustitiae officium est.

Quid fecisset; Iob dicit, non quid in hoc saeculo perfecisset aut sine gratia saluatoris, quem etiam prophetauit, uel fecisset uel perfecisset.

15 cl. Hieb 1, 1

13 Fragmentum inuenitur apud S. Augustinum in libro de natura et gratia 62 (72); repraesentamus textum in editione Vindobonensi (CSEL LX 287, 20—288, 2) a C. Vrba et I. Zycha suppeditatum ad unum addentes lectiones uarias, quas usque adhuc in ceteris Augustini uel Hilarii editionibus legebantur, uenerabatur et iustitiae proprium officium auctoritate minime nisi 14 cum sc. beatum Hilarium commemorat re. Pelagius

III.

Sanctus Hilarius dicit:

PANEM cotidianum da nobis hodie. quid enim tam vult deus, quam ut cotidie Christus habitet in nobis, qui est panis vitae et panis e caelo? et quia cotidiana oratio est, cotidie quoque ut detur, oratur.

3 uqq. cf. Ambros. (?) de successu. V 25   Luc. 11, 3   4 cf. Eph. 3, 17
6 cf. Ioh. 6, 35. 48   cf. Ioh. 6, 51. 59 etc.

P = cod. Parisinus 3846 s. IX.

U = cod. Uindobonensis 411 s. X.

E^s = cod. Escorialensis d. I. t s. X + x.

Eⁿ = cod. Escorialensis d. I. 2 s. X.

R = cod. Palatinus 575 s. X.

N = cod. Parisinus 1456 s. X.

M = cod. Matritensis Bibl. Nat. P. 21 s. X/XI.

1 Fragmentum servatum est in actis synodi Toletanae IV (orini 633) cap. 19
(Fr. A. Gonzales, Collectio canonum ecclesiae Hispanae, Matriti 1808, p. 379)

2 In fine *U* 3 cotidianum *U* odle *P/V* 4 nul *P* cotidie *U* 5 q *U* de
PRN quis] qui *U* cotidiana *U* 6 cotidie *U*

EX COMMENTARIO IN MATTHAEUM.

Item eiusdem in proemio expositionis euangelii secundum Matthaeum:

Erat namque primum necessarium nobis, ut unigenitus deus & nostri causa homo natus cognosceretur.

Item in consequentibus:

Ad id, quod deus erat, homo, id quod tum non erat, gigneretur.

Item in eodem:

Tertium deinceps illud congruum fuit, ut, quia deus homo genitus in mundo et cetera.

A = cod. Parisinus Armamentarii 483 s. IX.

M = cod. Britannici Musci 16414 s. XI/XII.

p = cod. Parisinus 14860 s. XIII in.

Ille tria fragmenta pertinet ad proemium commentarii Hilarii in Mattheum nunc deperditum tradit Cassianus in opere, qui inscribitur Contra Nestorium, VII 24. representamus textum et lectiones variantes secundum editionem Uindobonensem (CSEL, XVII 383, 1—8) a M. Petschenig paratam 3 in eiusdem in M eiusdem sc. Hilarii summa M proemio p euangelii p 4 mattheum A matthei p 11 tercio M congru[um] p

DE EXPOSITIONE EPISTULAE AD TIMOTHEUM.

Sanctus igitur Hilarius in expositione epistolae ad Timotheum sic loquitur:

5 Nam et cum dicit scriptura: homo Christus et cum dicit:
Christus mortuus est et cum dicit: uerbum caro
factum est, non spoliandus est per fraudulentiam legentis
expositionibus suis uerbo, namque ubi 'homo Christus' est, præ-
cedit: mediator dei atque hominum: ex deo homo,
10 utrumque unum et inter hominem et deum mediis confessione in
se utriusque naturæ. ubi 'Christus mortuus', subicitur: qui
resurrexit, qui est in dextera dei. in morte eius
carnis nostræ infirmitas est, in resurrectione uirtus eius, in con-
sensus dei dignitas.

5 | Tim. 2, 5   6 Rom. 8, 34   1uh, 1, 14   7 *suppl. cf. Bilan. de min. X 66*
9 | Tim. 2, 4   11 Rom. 8, 34

Collier v. v. 231.

Ay1 = I. Sáenz de Aguirre, *Collectio maxima rumborum*
completa Hispanic et uenit publs. Romae 1691.

Gen = Fr. A. Gonzalez, *Collectio canonum ecclesiae Hispaniae*, Madrid 1808.

I *Fragrantum* immensum in actis synodi Hispanensis XI (anni 619) cap. 13 (Gonzalez 631); de ipso fragmento u. Praef. V 4 et Studium III 93 sq. 3 ego E²E²AguCou hylarius M elarius I expedicione U explanatione Agu epistule I thimutheum PUM Gent om. PE²E²RM Gon 7 expoliandus Gon spoliandus I est apoliandus Cou fraudulencia R 8 auis. scimo PRM nam AguCou 9 alique PM et R ex dis—tinum et) ut ex utroque, deo et homine, unus subsistat; sitque AguCou 10 ouchsionem M in se utriusque) inuacuique I 11 se om. PM ubiq add. uero AguCou 12 re-surrexi M 13 uisus eius) uirtutis eius potentia M eugeneus I NMGon

Cott 1508

E.

EX OPERE INCERTO.

Ecclesiae catholicae aduersus hereticos acerrimum defensorem uenerandum quis ignoret Hilarium episcopum Gallum? qui cum de Christi carne ageret, attende quid dixerit:

Ergo cani missus est, inquit, in similitudine carnis peccati. non sicut carnem habuit, ita habuit et peccatum. sed quia ex peccato omnis caro est, a peccato scilicet Adam parente deducta, in similitudine peccati carnis est missus existente in eo non peccato, sed peccati carnis similitudine.

6 sqq. cf. Hilr. de Trin. X 25 cf. Rom. 8, 3

1 Fragmentum hoc operis Hilarii incerto (Commentarii in epistolas Paulinas F) asseruatum est in Augustini l. c. Iulianum I 3 (9), hanc manu scriptos, quos adhibuimus, et editores (Era 949, Lou 327, Mau 561) n. supro p. 229. fragmentum cf. etiam cum August. l. c. I 7 (32): Sanctus Hilarius dicit ex peccato esse omnem carnem praeter illius, qui uenit in similitudine carnis peccati sine peccato, dicit sub peccati origine et sub peccati lege natum esse, cuius uox est: ego in iniquitatibus conceptus sum (Ps. 50, 7) et II 4 (8): Et idem uenerandus Hilarius ex peccato esse omnem carnem non conatus est dicere, sed numquid ideo negauit ex deo? 3 haereticos add. 4 ignorat Era Lou Hilarium AU episcopum Hilarium A 5 quid] quo BW 6 commissus W similitudinem CUEo 8 omnis om. A, exp. T parentis V 9 similitudinem V carnis peccati PW existente F 10 carnis peccati F

VI.
SPURIA.

A. EPISTULA AD ABRAM FILIAM.

B. HYMNI SPURII.

INDEX NOTARUM

(ad 'Epistolam ad Abram')

- A* = cod. Sangallensis 567 s. VIII/IX.
B = cod. Sangallensis 577 s. IX/X.
C = cod. Beuxellensis 3183 (7666—7671) s. X.
D = cod. Rotomagensis 768 s. X.
*E*¹ = cod. Casinensis 139 s. XI.
*E*² = cod. Casinensis 144 s. XI.
*E*³ = cod. Casinensis 145 s. XI.
E = *E*¹*E*²*E*³ consentientes.
F = cod. Vaticanus Ottobonianus 120 s. XI.
G = cod. Pallicellianus Tom. V s. XI.
J = cod. Salisburgensis S. Petri a. XI. 2 s. XI/XII.
G = cod. Beuxellensis 3223 (9290) s. XII.
H = cod. Einsidlensis 249 s. XII.
L = cod. Zwettlensis 33 s. XII.
M = cod. Monacensis 2555 s. XII.
N = cod. Monacensis 17137 s. XII.
O = cod. Monacensis 21528 s. XII.
U = cod. Vaticanus 1193 s. XII.
W = cod. Vindobonensis 684 s. XII.
a = *ABC* consentientes.
μ = *JLNOW* consentientes.
ε = codices omnes consentientes.
Bad = ed. a Badin impresso, Parisiis 1510.
Era = ed. Erasmi, Basileae 1523.
Lyp = ed. Lypsi, Basileae 1550.
Gil = ed. Gillotii, Parisiis 1572.
Con = ed. Constantii, Pacisii 1603.
Δ = *Bad Era Lyp Gil* consentientes.
Θ = editores omnes consentientes.
 notas alius n. p. 2.

A.

EPISTULA AD ABRAM FILIAM.

Dilectissimae filiae Abrae Hilarius in domino salutem.

1. Accepi litteras tuas, intellego desiderantem te mei esse
 5 et certo ita habeo, sentio enim, quantum praesentia eorum,
 qui amantur, optabilis sit, et quia grauius tibi esse absentiam meam
 scirem, ne me forte impium esse erga te existimares, qui tam diu
 a te abessem, excusare tibi et profectionem meam et nuncias mui,
 ut intelligeres me non impie tibi, sed utiliter deesse. namque
 10 cum te, filia, ut unicam, ita, quantum a me est, et unanimem
 habeam et uellem te pulcherrimam unicam et sanctissimam ui-
 uere, (2) nuntiatum mihi est esse quendam iuuenem habentem

2 Incipit (am. GH incipit 1) epistola sancti (sancti am. JLM beati H
 bñaril (hilaril FJLM) episcopi (am. G) ad filiam suam abram (apram lñl afrom
 Jñ directam F). ABDFJHLL incipit epla beati ilarii episcopi quam misit abrae filiae
 suae C Item epistola sancti hylarii ad apnam filiam suam ab exilio destinata
 (destinatum E^oE^o) E incipit epla ihsus ad filiam suam abram M Incipit epla
 a, hilaril quam misit de exilio filiae suae abrae N Item epla a, hylarii ad karis-
 simam filiam abrae O Item epla sancti hilaril q epla hilaril ad apnam filiam
 suam U 3 apnae EFQGHU abrae JLM incipit hylaril H alit O apnae hylae FG
 hylarius EF, (hilaril MNL) H. I' salutem in domino I' 4 necipe D tuas
 add. in quibus C'au intelligenda H te desiderantem u 5 certum EF
 G6 certo Dñl' sentio—praesentia am. H sentio enim quantum] quod J
 praesentia eorum] impraesentiarum E in praesentiarum QI' eorum] horum
 DFJHLSO uerum HL' am. EQI' 5 qui amant in] quia (qui N) amor H qui
 amant tua I' amant EF utalili Q mutalilis H tibi grauem F esse
 tibi I' esse om. M absentiam om. I' absentiam meam esse I' 7 scilicet FHI
 scire O sentio G esse om. F existimatis D estimatis Q 8 a om. MI
 te om. N abessem a te Q absens (absentis L) som. M mores A q. c.
 9 ut non intelligeres me li intelligeres D 10 filiam FGJH ut filiam QI'
 a] ad ACEQHI in H et] in FI: H H. om. A unanimem] animam meam G
 11 pr. et am. S 12 nuntiatum] add. uirgo Gñl Can; S sumunt ab illa uoce nun-
 tiatum indium nouae sententiae, Con iuraper noui capituli est uolui FGJH H
 margaritas et prestes inestimabiles habentes I'

margaritam et uestem inaeſtimabilis pretii, quam ſi quis ab eo poſſet mereri, ſuper humanas diuitias et ſalutem et diues et ſaluſ futurus eſſet. ad hunc ergo hiſ auditis profectus ſum.

2. Ad quem cum per multas et longas et difficiles vias ueniſſem, nideus eum ſtatim prociſi. adest enim tam pulcher inuenis, a ut ante conſpectum eius nemo audeat conſiſtere. qui ubi prociſiſſe me nidiſ, interrogare me iuſſit, quid uellem et quid rogarem. et ego reſponſi audiſſe me de ueste ſua et margarita et ueniſſe et, ſi eam mihi dignaretur praestare, eſſe mihi filiam, quam uehementer diligere, cui haec uestem atque margaritam quaererem. et inter haec proſtratus in faciem ſleo plurimum et noctibus ac diebus gemens rogo, uiſi audire dignaretur precem meam.

3. Poſt quae, quia bonus iuuenis et melius illo nihil eſt, ait mihi: 'noſti hanc uestem atque hanc margaritam, quam a me lucrimas rogas, uti eam filiae tuae concedam?' et ego reſponſi illi: 'illudine, auditu cognoui de ipsis et ſide credidi et ſcio, quia optatae ſunt i

1 margaritas G uestes G pretii om. U quib[us] a. s. d. m2) A quem DΦU quae (quem L) Mμ quas G 2 poſſit CFH iuſſet ab eo M inueniri et super] ſemper Φ et ſalutem om. Φ 3 futurus eſſet] ſerret Cou hunc] huc μ huc O ergo om. H Cou profectus A 4 per om. DLV difficile (ei a. l.) C ueniſſem U 5 prociſi A n. r. m2. D est GM pulchra Φ 6 ut] et Φ conſpectu Φ conſiſtere audeat. MμU priſe (ſi a. l.) Φ prociſiſſe A n. c. m2, D mo prociſiſſe EFCou 7 uulſit] foris eras. mo) F interro- gari DEFG uelim A n. c. m2 8 uia om. G uia ei] add. de Φ Mμ atq[ue] et] add. ideo Mμ Ern Lyp Gil ab id H Cou ueniſſe] ueniſſem (a. add. m2) A. U ueniſſe mo BGM ueniſſe mo Cm1, om. D tert. et] ut Am2 BCLMW, om. DEΦU 9 pr. mihi om. FG dignaretur mihi praestare BCDΦEU dignaretur praestare mihi Mμ eſſet filia mihi C filia D 10 inter haec] in terra (terram FA) EFΦA 11 haec] haec A n. c., D in a. l. Am2, om. DEFG facie EΦ multum Mμ plurimum in faciem ſleo 12 gemens Am2 Bm2 CFμJ gemens EU ingem[ens] GHM Cou ut Φ H W m1 uti aut D precem] uocem Mμ praer[ati]o[n]em ram Φ 13 poſt quae] poſt U ſiqu[am] a bonus om. G iuuenis bonus Φ iuuenis] add. est HMU, praem. est Cou illo melius U melius H illo] eo L nullus H 14 noſti] nocte D atque] et P atq[ue] haec om. FMμ quae G quod DEΦLN q[ui]a (a. in ras. et a. a. l. m2) W. lacrimis DEFGHμ lacrimas Φ 15 rigas Φ ut Φ ra G eas W m2 atiam Φ et om. U reſponſum M 16 de ipsis] de illis Φ M, om. G ſide] ſidem (m exp.) A, praem. ipſa G credidi] diligere Φ optima G

sulus uera est hac ueste uti et hac margarita ornari. et statim ministria sua praecepit, ut mihi et uestem hanc et margaritam ostenderent, et confestim ita fit. haec primum uestem uidi; uidi, filia, uidi, quod eloqui non possum. numquid non sericum secundum subtilitatem rursus spartum erat? numquid candori eius niues comparatae non nigrescebunt? numquid aurum iuxta fulgorem eius non liuidatur? ipsi enim multicolor et nihil prorsus comparatum ei poterat aequari. postquam uidi margaritam, qua uisa statim concedi; non enim potuerunt oculi mei sustinere tantum eius colorem. nam nec caeli nec lucis nec maris nec terrae species pulchritudini eius poterat comparari.

4. Et cum prostratus iacerem, ait mihi quidam de assisteutibus: uideo te sollicitum et bonum patrem esse et hanc uestem atque hanc margaritam ad filiam tuam desiderare, sed, ut magis desideres, ostendo tibi, quid adhuc haec uestis atque margarita boni habeat, uestis haec nunquam a tineis comeditur, non usu atteritur, non sorde infi-

1 pr. hac] huius EΦ1. uesti ΦU lesio 1. uti et hac margarita ornari
om. EΦU 2 suis] eius Φ praecepit ministris suis E mihi et om. U pr. et
om. Φ MμU et uestem (pr. 1 et u in ras.) U 3 eum lesim D haec] ac F
anno Mμ primo FGHMμ nestem primo D BadgiltCou filiam Φ tert.
uidi] add. et ALW 4 quid] quae EΦIU quo D eloqui] et eloqui M loqui
(et loqui LN) EΦHμU non sericum—erat om. 1. oh. non] nam a non et Mμ
sericum] siricum D serum Φ, add. in ea H 5 pr. eius om. G spartum erat]
sparteum erat G pastum erat Jm2O partium erat Φ ex parte AmI rsi parthieum
Am2BC parte humeral F candori DΦ olue Φ 6 nui a. l. A nigresce-
bunt] a uicrescibunt D nigrescent FGMμ nigrescent EHHU nigrescebant Φ
7 liuidat ABDG liquidat EΦ liquidatur U ipsa GHΘ ipsam Am2BC yris E
multi colores eius Mμ prorsum D comparato A a c m2 comparatum B a c m2
8 poterit U et poterit comparatum aequor Mμ quom] quae DFLMμ
uideo DFG, add. et FG qua uisa] om. EU qua uisa Φ uisam D statim om. F
9 concedi A a c m2, D sustinere oculi mei H eius om. aM tantum colorum
sustinere M 10 fulgorem U species om. Φ 11 eius om. μU poterit U
compari D comparari poterunt M erat comparare μ 12 stratum D 13 atque]
et G oh. hanc om. FMμU 14—15 ad filiam—margarita om. Φ filiae
huae G magis desideris D utendam G 15 haec om. L ac U habet Φ
16 a om. DEFHμU a luceis nunquam U comeditur] consumitur Mμ non
usu—scinditur (expleat unam lineam in A) om. BCU pr. non] nec Φ ad-
teritur D allegitur H non sorde—scinditur om. EΦ

eitor, non mi sciunditur, non damno amittitur, sed semper talis, qualis est, permanet. margarita vero haec virtutis eius est, ut, si quis ea insuluit, non aegrotet, non senescat, non moriatur. nihil omnino in se habet, quod sit obnoxium corpori, scilicet utentia nihil accidit, quod aut mortem alferat aut aetalem dematet aut impediatur san- 3
 3 litem. quod ubi audiui, lilia, exanimari magis desiderio margaritarum et vestis istius coepi ei, sicut prostratus iacebam, indeficienti fletu et intenta oratione iuuenem precari coepi dicens: domine sancte, miserere praei meae et miserere sollicitudini vitae meae; si enim hanc vestem mihi et margaritam non concedis, miseri futurus sum: 10
 filiam meam uiuentem perdiditrus sum. ego propter hanc margaritam et vestem peregrinari uolo, scis, domine, quia tibi non mentior.

5. Postquam nocem meam audiui, iubet me haurire et ait mihi: inuenerunt me preces et lacrimae tuae et bene est, quod hoc credi- 13
 disti. et quia dixisti te pro hac margarita ipsam uitam tuam uelle impendere, non possum cum tibi negare, scilicet scire debes propositum

[i] uon. *M* non damno amittitur {amittitur *D* adimitur *M*]} *n*utr
 surde illicitue {allicite *M*]} *DM* talis odd. manet *M* 2 est, permanet
 semper manet {est *x*. l. *l* *m* 2} *Φ* est *M* margaritae *ABEFH* *Cou* haec] talis
M hulus haec *FI* virtutes *Aa. c. m* 2 nirtus *ΦH. M. l. C* eius *om. HM*
Cou est eius *Φ* qui *D* 3 eam *DEFQGH* *Cou* induit 12 inducit *Cou*
 non aegrotet *om. M* senescit *A p. c. m* 2. *D p. c.* moritur *Au. c. m* 2 nihil
 in se omnino habet noxium *U* 4 habent *A p. c. m* 2. *HCE* quod sit *om. E* *Φ*
 obnoxium {idem quod noxium} in se obnoxium *E* noxium *l' C*u corpori *om. l'*
 corporis *LOI'* eam *CD* nil *M* accidet *E* accidet *Φ* accidet *Au. c. m* 2, *H*
 accidet *IQ* 5 pr. aut *om. H* demulet] *FGM. Φ* immutat *H* commutat *Φ*
 diminuat *α* sanitati *DFQGH* 6 lilia audiui *l'* audiui *Φ* exanimauit *Φ*
 examinari *D* magis] *add. c. i. p. G* descleriu] *odd. quā, sed postea del. A* 7 pr.
 et *om. C* istius] ipsius *C. om. H* coepi] coepi *E. om. l'* iacebam prostratus *H*
 indeficiente *α. J. M. N* 8 orationem *D* coepi *E* sancte] *odd. pater* *Φ*
 9 memorare praei *α* vitae] praem. et *DFGH* ac *l'* enim *om. M* 10 et
 margaritam mihi *ELM* concedas *Φ* 11 idismque *Cou* uiuentem]
 iuuenem *M* sum *om. l'* non vestem et margaritam *l'* non 12 quia *om. M*,
 praem. scis *H* tibi *om. G* 14 haurire] surgere *G* 15 preces tuae et lacri-
 mae *U* bonum *G* hoc] in hoc *Φ. om. FH. U* 16 quia *om. M* propter
 {pro *D*} hanc margaritam *αD* haec] *add. veste et E. l'* uon] meam *l'* o. c.
 17 sed scire] scire tamen *H*

et salutarem meam. Nestis, quam ego dedero, talis est, ut, si quis
 noluerit ueste alia colorata et serica et aurata nisi, hanc uestem meam
 capere non possit, sed illi dabo eam, quae contenta sit serin
 habitu et nativis coloribus et insumptuoso texin uestiri, ita ut
 3 propter consuetudinem purpuram peraugustam nestis habent, non
 etiam purpura ipsa dissimulatur in nextem. margarita uero, quam
 a me petis, naturae eius est, ut habere eam nemo possit, qui mar-
 garitam alteram habuerit, quia aliae margaritae aut de terra aut de
 mari sunt, mea autem, ut ipse tu uides, speciosa et pretiosa est, in-
 10 comparabilis et rarioris est, non dignatur illi esse, nisi aliar sunt.
 non enim rebus meis conuenit eum rebus hominis, quia, qui uestimenta
 et margariti in illis, in aeternum sanus est non febre exardescit,
 non mulieri patet, non annis demutatur, non morte dissimulatur —, ac-

5 cf. Hieron. ep. XXII ad Eustochium 13

I et s. I. A meam om. G uestem JO quis] qua puella H 2 alia
 ueste J uestem oliu coloratam DEPO, H a. e. m2 colorata] decorata G
 pr. et] aut a, om. U sericum et auratam PO, W o. e. m2 aurata vel serica I
 diues D et unrata] deaurata H aurata A aurati (a. s. I) J hoc] ita in 102.
 Aut BC in DEHOU, etas. W, om. est. Θ ueste mea DEH 3 accipere Q quae]
 qui I ut a contelus F inueniunt Φ euoluta sit] contemporal M con-
 temnunt se Econcupit U sit] add. non MiH, (s. I. H' u2, om. L) μΘ serio] ad
 serico est. Θ sericum habitum et unatum I 4 pr. et] et a F⁸ E⁸ Φ sed I GHΘ
 et uultus om. I iunatilis u al. et] add. cum H insumptuose A a. e. m2
 sumptuoso EP sumptuosa M sumptuosam U texin] testis D ueste Mμ, om. I
 uestiri. I uestis DEJO uestire purpuram. natura belino margaritae quon I.
 reliqua epistolae desunt ita om. G ut s. I. C 5 purpuream H puram E
 et angustam E peraugustam Fμ peraugustam Φ peraugustas G uel] augustas
 (pr. u in ras. m2) M uestes FM oestem EH nou—uestem om. Mμ 6 purā
 ipsa u⁸ puram ipsa D ipsa purpuram E dissimulatum Φ dissimulati A a. e. m2
 dissimulati A p. e. m2, BC in neale FG margaritam CEΦ 7 natura EP Mμ
 eius] tulit. H est] praeui. sic H' et s. I. Am2 eam habere a quis IXP
 inuigilans altera M 8 aliam Con hobeat a 9 mare D tu ipse H Cou
 ipse om. Φ pretiosa] pulchra F est etas. A, om. BC 10 est om. Pμ uon]
 nec Θ, add. ut, sed postea del. H dignabitur. M dedignatur O digna H di-
 gnatus ibi esse] dignae ei sunt a 11 rebus meis conuenit] res meae conueniunt a
 enim] praeui. ut F huminum. M humanis G uestem meam et] aut Φ] marga-
 ritam ut PO 12 erit μ exantheset Φ 13 uulnere IXP uulnera palitui
 H Mμ Con demutatur H aequalis] praeui. seipem E, add. est I E eniui et H
 est] semper ut P et M enim est semper et Cou ex codd. ?

quandis, aeternus. ego tamen hanc uestem et hanc margaritam meam petenti tibi dabo, ut eam filiae tuae perferas, sed prius scire debes, quid uelit filia tua. si sr huius uestis et margaritae meae dignam facit, id est, si uestes sericas et auratas et infaectas habere nolerit, si omnem margaritam alteram oderit, tunc hanc, quae me rogas, tibi praestabo.¹

6. Postquam nocem, filia, lactus exsurgō et secretum habens hanc ad te epistolam feri, rogans te per multas larrinas meas, ut te hinc uesti et margaritae reserves neque miserum senem tali danno tuo facias, si hanc nestem et hanc margaritam non habueris, 10 testor autem tibi, filia, deum caeli et terrae, quia nihil hac margarita atque hac ueste pretiosius est et tui iuris est, ut hanc habens. 2 In modo, quando tibi upstis alia offeratur uel infreta uel serica uel deaurata, dicito ei, qui tibi offert: 'ego nestem alteram exspecto, propter quam pater meus a me tam diu peregrinatur, quam 13 mihi quacrit, quam non possim habere, si hanc habuero. sufficit mihi lana omnis iurae, sufficit mihi color, quum natura attulit, sufficit mihi textus insumptuosus, ceterum nestem illam desidero, quae dicitur non absumi, non atteri, non scindi'.

11 et. Hilor. de cyn. 91 17 et. Teetull. de cultu feminarum II 10

† aeternus H, add. est Hμ ego] et Mμ alt. hanc om. F 2 meam om. Hμ
3 ne. illi Am2 uellet Am1 D meo (tuo s. l. Om Hμ m2) QW uesti Φ 4 mem] add. uisibus H digna D faciat DH Cou lech C faciat dignam H uestis H
siticas D [insecas JNO 5 s] praem. et H omnem om. G Mμ alteram
margaritam FGMμ odit Φ 6 hanc H quam Φ H me] s. l. A, om. Φ
a me H 7 filie DΦ letatus F letatus D surgo H ei] add. ut H
secretum] add. hoc Cou habens (a in ras.) A habes H 8 epistola P
epistolam ad te JL alt. te om. EΦ 9 tibi D hule in ras. A huius
nestis H ludus uales et margaritas D serues Φ neque] nomque AΦ
miseri H seni H semen Mμ tale damnum aH 10 tuo] tuum Am1 H tu
le Mμ pati Am2 BC, om. H facies Φ allicias G oñ. hanc om. F 11 autem
om. F nihil] add. est H hac margarita oīque om. F hac ueste atque hac
margarita Φ hoc margarito cep., sed postea ems. A 12 alque om. α Inis
uini Φ 13 quando] si (s. l. Am1) α si quando H Cou cum M nestis tibi Φ
olletu] EFAI olletu] ΦG olletu] μA alletu] Cou inserta JON uel
serica uel infreta Cou teet. uel] et H 14 qu] quia Φ offert Mμ 15 alt.
quam] ille α 16 habuero hanc L hac Φ 17 quam Φ 18 tulit Mμ
sumptuosus Mμ 19 adsumi CΦ

al aru, si tibi margarita offeratur aut suspendenda collo
aut digito conpunda, dicis ita: 'non mihi impellimento sint istae
inutiles et sordidae margaritae; expecto illam palcherrimam et
pretiosissimam et utilissimam — credo patri meo, quia et ille ei, qui
3 sponsulit tui, en-didit —, propter quam mihi significavit se etiam
mori nolle. hanc expecto, hanc desidero, quae mihi prae-stabit salu-
tari et aeternitatem'.

7. Ergo, filia, subveni supplicanti meae et hanc epistolam meam
semper lego et huic tibi uesti et margaritae reserua, et ipsa la mihi
10 nullam interrogans, qualibus potes, litteris rescribe, utrum te uesti
habe et margaritae reserues, ut sciam, quid inveni illi respondeam,
et ut, si illam desideras, si expertas, laetis possim ad te reditari ro-
gitare, cum autem mihi rescripseris, tunc tibi et ego, quis est hic in-
venis et qualis sit et quid mihi et quid promittat et quid possit, indi-
15 cabo. Interim tibi hymnum matutinum et serotinum misi, et memor
mei semper esses. In uero, si quid minus per aetatem hymnum et

3 et. Hieton, ep. VII ad Laetam b

1 a] an] te M_μ tibi om. J, N margarita] gemma (s. l. Am2) α
utrum R sufferatui Φ 2 captauita M_μ constantia D conpunda digito G
ille Am2 dicit Am2BC dicis D dicis Φ illa dicis EH nil ista α 3 inutiles α
margarita et sordida Am1 et sordida margarita Am2BC sordide D expecto]
prom. sed EFGM_μΘ Illam p^uit. a, iuh h. it (et om. G) util. FG, M_μΘ nlt. it
om. H 4 nullam FH ille vi] ipse M_μ M_μ M_μ et ille et Φ qui] add.
hanc H 5 sponsulit (pr. spo in ras. m2) A spondit D spondit Φ sibi]
sic (et si AH) a se D ipse N et Φ, om. EF quia EΦ significavit mihi G
6 huius A. e. m2 huius A. e. m2 salutem aeternam EΦ 8 sollit^u odinem
miam D miam om. E 11 te om. DFGM_μΘ huius D reserua] serua Φ,
prom. te FGM_μΘ 9—11 et ipsa—reserues om. propter homoeoteleuton G
10 quibus M_μ quibuslibet Cou qualibet E quomodolibet A qua D litteris
p^uitris M_μ rescribe—margaritae om. Φ te om. FGM_μΘ 11 reserua]
prom. te FGM_μΘ sciam] etiam D responsum illi inveni M_μ 12 m] om. PQN
in M desideras α rededideras F expectet G possum DFGM_μ 13 mihi]
p^uitris. 12 G inutibilia D rescripseris C ego] add. indicabo et postea rep. u
qui EF hic om. FGM_μ 14 al. et] uel u uellet Φ tert. et om. FGI
promittat] (a] in ras.) H promittat A_μ quart. et om. G possim A. e. m2
15 hymnum (h eras.) A, EF ymnium cell. 16 semper om. H sis FGM_μ Cou
quid] quis Φ, om. H Cou hymnum (h eras.) A, E hymno F ymnio G ymnium cell.

epistolam intellegis, interroga matrem tuam, quae optat, ut in moribus suis genuerit deo, deus, qui te genuit, hic et in aeternum te custodiat, opto, filia desiderantissima. Amen.

1 epistola FG intellexeris H Con matrem (tuam s. l.) O 2 genuit] *ad.* ut creantur s. l. M2 et hic et E 3 te om. DFQGM^u Con desiderantissi-
ma Con Amen om. Con explicet epistola scti hilarii ad filiam suam AH, om. *edit.*

B.

HYMNI SPURII.

I.

LUCIS LARGITORI SPLENDEDE.

Lucis largitor splendide,
cuius sermonis lumine
post lapsa noctis tempora
dies refusus panditur,

Tu uerus mundi lucifer,
non is, qui parui sideris
uenturae lucis nuntius
angustu tulget lumen,

2 cl. Ioh. 1, 9 etc.

A = cod. Leidensis 100 s. X.

N = cod. Parisinus Nouv. noq. 1455 s. XI.

D = cod. Rotomagensis 1381 s. XI.

T = cod. Trecentis 1171 s. XI.

J = cod. Salisburgensis S. Petri s. XI. 2 s. XI/XII.

B = cod. Bruxellensis 3223 s. XII.

K = cod. Finskilensis 249 s. XII.

M¹ = cod. Monacensis 169 s. XII.

M² = cod. Monacensis 2555 s. XII.

M³ = cod. Monacensis 17137 s. XII.

M⁴ = cod. Monacensis 21528 s. XII.

II = M¹, M², M³, M⁴ consentientes.

I' = cod. Vindobonensis 684 s. XII.

L = cod. Zettliensis 33 s. XII.

Blu = ed. Blume (Analecta hymnica I.1 9).

hincius sancti hilarii episcopi T ymnus eiusdem M¹ hymnus de sacro
hylario A ymnus matutinalis ad sanctam agnam B ymnus JUL hincius B
ymnus ad eandem E ymnus uirginalis M², *Psalm om.* M³ M⁴ 1 splendide
optime JB MEL 2 sermonis] serenum Nm2T Blu cuius sermo lumen est B
4 refusus M¹ M⁴ 6 hic A par insideris M⁴ 8 indulgens T

10 Sed toto sole clarior,
lux ipse totus et diris,
interna nostri pectoris
illuminus praeccordia,

15 Adesto rerum conditor,
paternae lucis gloria,
cuius amola gratia
nostra patescunt corpora.

20 Tuoque plena spiritu,
secum deum gestantia,
ne rapientis perfidi
diris pateant fraudibus,

Ut inter actus sacculi,
vitae quos usus exigit,
omni carentes crimine
tuis uiuamus legibus.

25 Prohrosas mentis castitas
carnis nincat libidines
sanctumque puri corporis
itelubrum seruet spiritus.

30 Hae spes precantis animae,
haec sunt uoluita muneris,
ut matutina nobis sit
lux in noctis custodiam.

10 ipsa ADE ipse et M² 11 interni semper pectoris TH 14 glorie M¹
15 amata M² adnota TJM¹M² adnota ub R 16 patescunt TH pateant B
post u. 16 add. tuaque sancta dextera | tuere nos per aeterna | post huius uitae
terminum | uitam percunem tribue T 17 tuoque | tu quoque E quoque M¹U
spiritu plena M² 19 no] nil AJMU nihil T n R ad repientis T adrepente B
pliei E 20 diris] diuis J a. e. occultis TH 23 omnis L 24 legibus] laudi-
bus UL 25 probonas N a. e. mentes B 29 hoc M¹ml 30 uoluita] tua TB
31 sit om. T. nobis daret in nocte custodia Amen TH 32 custodia UL

Gloria tibi domine,
gloria unigenito
cum spiritu paracito
nunc et per omne saeculum. Amen.

II.

VERSES DE PENITENTIA.

Ad caeli clara non sum dignus sidera
leuare meos infelices oculos
grauis depressus peccatorum pondere,
parce, redemptor!

Bonum neglexi facere, quod debui,
probrosa gessi sine fine erimino,
saeculus patraui nullum clausum termino,
subueni, Christe!

1—3 cf. Khadani (?) hymn, *Deus orbis reparator* (Poetae noui Caroli, II 253)

33—36 om. TBL 34 unigenito A 36 et nunc A

C = cod. Caerolinianus 36 s. IX in.

B = cod. Bezenensis 455 s. X.

M = cod. Munacensis 27306 s. X.

P = cod. Parisinus 1154 s. X.

T = cod. Claromontanus 240 s. X/XI.

J = cod. Salisburgensis S. Petri s. XI, 2 s. XI/XII.

O = cod. Bernensis 100 s. XII.

Mov. = ed. Monn (Lat. Hymnen des Mittelalters I 387—390).

Düm. = ed. Dümmler (Poetae noui Carolini I 147 sq.).

Dre = ed. Dreyes (Analecta hymnica I, 148—150).

Verus de penitentia BM de lamentatione etiamdam C versus confessionis
de inelu poenitentia P versus sancti Hilarii (hilarii O) episcopi, almi confessoris,
quos composuit in nouissimis diebus suis flendo atque fideliter penitendo pec-
cata sua JO, titulus om. T 1 erant Ca, c. sydera MPJO 2 oculos T
3 depressos PJO pondere B 6 neglexi T 6 eremina C crimine B
7 nullum B clauso MT clausi P 8 subueni] succurre T

10 Cunctae, quae salso maris sunt in littore,
harenae mixtae purpuratis conchulis,
non turis possunt comparari nitili,
fator, malis.

13 Duleo multis praeatorum laeulis
confosus aru, quae Venus libidinis
intorsit lita spirula mortiferi
lellis abunda.

20 Effudit demon de laetra flammens
sagittas, meum super unguis unguera
infixit statim cupido turpissima
fronte rugosa.

Factus sum nilis ruorta super nilia,
urnit latenter gladio superbia,
cordis infixit mucronem sub modum
mann eruenta.

23 Genus serpentis adfuit inuidia
neneui portans poena pestiferi,
dedit in sitim, mortis auctor extitit
sordida lues.

25 cl. lien. 3, 1

9 cuncta T salu H mari BTO litore CBMJO 10 harenae P
arene BMT cunctulis J cunchillis O 11 coequare M corquare P qum-
aequare T 11 confusus CB confosso M areu} arens O cui C sarra H
q C quem B qui M quo Dre Venus} uenia JO ueneum M 15 lita BP lata
MJO lita T mortiera PTJO 16 habunda MJO abunde T ah unda P
17 demon} T demon CBPTJO pharetra B laetra O flammens P
18 sagittas T unguere CBPTJO Dm 19 infixit CBPTJO Dm cordis in-
fixit mucrone sub modio T; cf. u. 23 20 manu eruenta T; cf. u. 24 rugosa
J a. c. 21 factis C cineta C uilia} H Dr ilia CBPTJO nilis, cuncta
super ilia uenit Dm 22 ueni T gladio} O gladium CBPT Dm gladius M
Mon Dre gladii J superbiae BT. Mon Dm Dre 23 cordi M sub om. O
infixit statim cupido turpissima T; cf. n. 19 modio Pm 24 fronte rugosa T;
cf. u. 20 25 alluit CJO 26 pestifera PTJO 27 in sitim CPT in siti
MJO Dre mortus P 28 sordida B

30 Horrida multu faculam discordia
igne snecensam delereus sulphureu
mrdiu meo posuit sub pectori,
coxil anare.

33 Inter has quique pennas gireus plumbras
iuanis rursus transuolanti gloria,
quae me nentosa aitebatur subito
fraude perire.

40 Rapendo venit listula ingluuias,
luna praesentis interrogabat temporis,
extemil uentrem, temulentum reddidit,
miserit risus.

Lagere modo me permittite, domine,
mala, quae gessi reus ab infantia,
lacrinas mihi tua dona gratia
cordis ab imo.

43 Mis, ut puta, nitilis tartarra
tormenta multis non ualent sufficere.
nisi succurrat, Christo, tua pietas
misero mihi.

50 Nullum peccatum super terrae laciem
potest nisi serlus inueniri quulpiani,
a quorum non sim inquinatus leibus,
infelix ego.

29 lurido JO laela RMPT 30 merens RMPT merens JO delereus G
mellureo T soluteo C 31 mei M 32 plumbeus RPTJ Dām
34 inuans B inuans PO inani J cursu TJO Dām curi P transuolauit B
glulam P 35 uentosa P 36 fraude decepti T fraude perdere J perdere
fraude O 37 canendo BJO testula B ingluuia JO ingluuias P
38 irrogabat MPTQ irrogauit C 39 uentre H 40 me modu JO permittite T
43 donat C latetia mihi tuae dona gratiae M 44 immo T 45 meis
ut (ut eras.) ut M nitilis B 46 tormenta non ualent sufficere multis O
50 aut] h C inuoluit PJ quidpiam B copia (a piæm.) M, TJO
51 facibus T

Ortus, occasus, aquilo, septentrio,
 55 eachum terraque, mare, fontes, flumina,
 montes et colles, campi, mixta rosulis
 lilia, fletel

Plangite mecum, astra rutilantia,
 piceum inugite, bestiae siluicolae,
 60 dicite: 'tu es miser, qui sub impio
 crimine genis'.

Quis me de manu Coeyti flammivomi
 erui potest, nisi patris unica
 proles, quae mundum pretioso sanguine
 iure redemit?

65 Redemptor mundi, unica spes omnium,
 aequalis patri sanctoque spiritui,
 trinus et unus deus invisibilis,
 mihi succurre!

Si me subtili pensas sub libramine,
 70 spes in me nulla remanet fiduciae,
 sed rogo, tua me salua potentia,
 filius dei.

Tolle peccatum, dilue facinora,
 ablue sordes donoque carismatum
 75 instaure mentem clementer peccatulem
 munere tuo.

53—55 cf. Paulin. Aquil. de resurrectione domini 2 (ed. Dümmler p. 137)

53 ortus *Oa. e.* septentrio *M* septemtrion *B* 54 terraque *BP*
 55 montes *om. C* quoque rosulis *C* rosolis *B* rosul *P* rosulo *T* rosula *JO*
 57 rutilantia *C* 58 inugite mecum *T* inugite *M* siluicolae *C* siluicide *B*
 60 inemini *C* geris *JO* 61 Coeyti] quo qui di *B* comiti *T* flammivomi *TO*
 62 pioere *MJO* trahere *susp. Dre* 63 proles in rar. *M* prolis *BP* qui
CBPTJ Dm preciosi sanguinis *M* 65 unica *P* 66 alius patris *B*
 68 aui ure *T* 69 penes *T* libramina *T* 71 sed rogatiua *C* Mon salua
GPTJO Dm clementia *BTO* 73 dilue *C* 74 donoque *CBJO* caris-
 matum *JO* charismata *C* 74 clementer *om. M*

Veniam peto non meis ille meritis
 fians, sed tua certus de clementia,
 qui bona reus pietate solita
 gralis impenitis.

Xriste, te semper recta fide labijs
 confessus corde credidi orthodoxo,
 hereticorum dogma nescis respici
 peccatore piro.

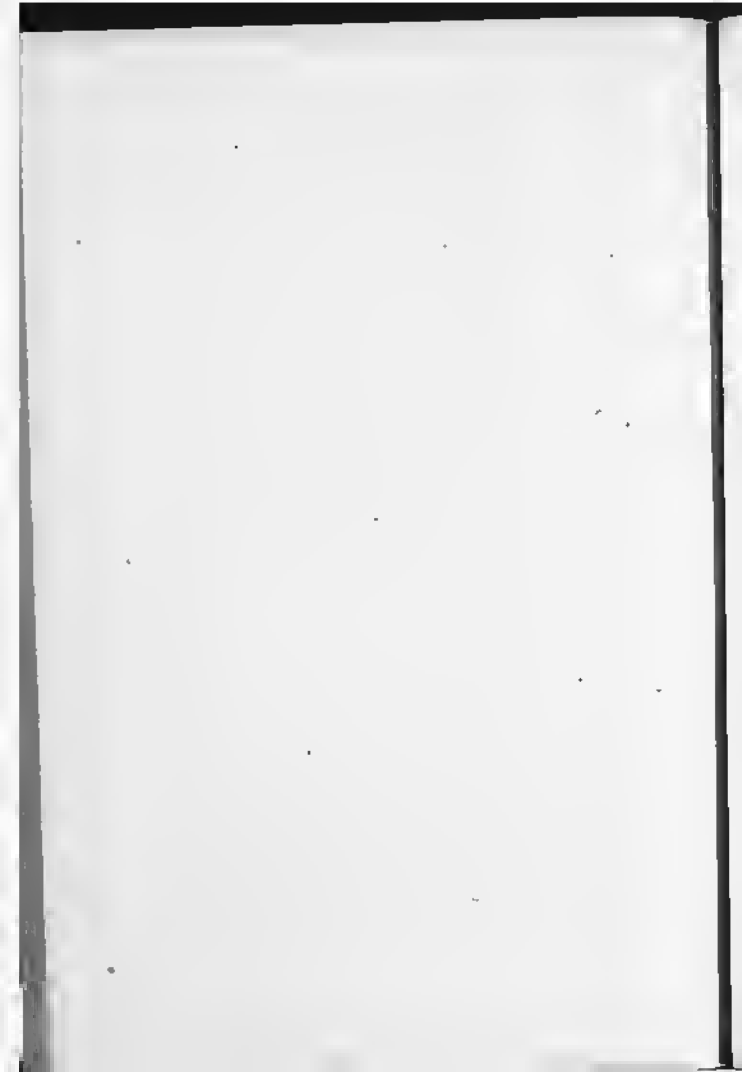
Vinum fideli modulando guttur,
 Atrium sperno, latrantem Sabellium,
 adsensi numquam grunnienti Simoni
 fauer ausurra.

Zelum pro Christi sum zelatus nomine,
 me sancta mater lacte nam catholico
 tempus per unne nutritiis ecclesia
 nhere sacro.

Gloria sanctae trinitatis univae
 sit deo patri, genito, paraclyto,
 laus mea sonet in ore per saecula
 domino semper.

83 cf. III Reg. 19, 10, 14

77 dr mris PTJO 78 sed] dr H dr] om. M ilac T ann B 79 reib]
 regis H solida B 80 impendis BTJ 82 confessum P ore confesso (con-
 fessio J) credidi]D credidi T orthodoxa T 84 piro] toto T 85 guture T
 guttore C 86 harrum P latrant B et latrantem JO 87 assensi CTJO
 grunnenti H grunnentem M symoni PJO stronii H Simoni—ausurra]
 . . . . . T 88 lauce] ante PJO 89 zeloqr christi MPTJO sum—nominr]
 . . . . . T zelatus sum M zelatus] zelatus C renatus susp. Mon. add. ali.
 sum J 90 me] nam C sancte P scamm] H mater sancta T mater
 om. B oamque B iam O mr C catholico]. . . . . T 91 ornam PT
 ecclesae P 92 habere P 93 trinitati CM unice BPTJ 94 paraclyto
 CJO 95 nico C mentem B in ore per saecula] (saeculum C) CM Dre in orant
 per saecula PJO omnia per saecula T Dñm per actm H 96 domini CM dñm PJO
 amrn add. BPJO

INDICES.

I. INDEX LOCORUM.

Genes. 1, 1 sqq.	cf. 36, 7	Genes. 17, 4	cf. 16, 12
1, 9.	cf. 218, 9	17, 5.	cf. 16, 5
1, 26	161, 27	17, 15	cf. 16, 5
1, 26 sq.	cf. 36, 25	18, 2 sq.	cf. 36, 28
2, 7.	cf. 6, 25	19, 24	cf. 36, 26
2, 21 sq.	cf. 4, 18	19, 26	cf. 36, 10
2, 23	4, 9, cf. 5, 12	19, 29	cf. 36, 9
2, 23 sq.	4, 26	21, 12	cf. 16, 1
3, 1.	cf. 248, 25	21, 19 sqq.	cf. 17, 12
4, 2—4	cf. 8, 2	25, 30	cf. 18, 4
4, 7.	10, 8	25, 32	cf. 18, 7, 13
4, 8—14.	cf. 9, 1	27, 1—26.	cf. 18, 23
4, 14	9, 5, 14	27, 21	21, 1
4, 15	cf. 9, 6	27, 23	21, 5
4, 23 sq.	10, 25	27, 24	cf. 20, 12
4, 25	12, 8	27, 27—29	19, 2
5, 21	cf. 36, 8	27, 37	21, 11
5, 28 sq.	12, 24	27, 39 sq.	21, 15
6, 8 sqq.	cf. 13, 10	29, 20	cf. 20, 3
7, 1.	14, 7	32, 24	cf. 36, 20
7, 7.	14, 7	32, 26	cf. 37, 1
8, 6.	cf. 13, 12	42, 1 sq.	cf. 19, 31
8, 8—10.	cf. 13, 12	47.	cf. 20, 1
8, 11	cf. 14, 17	48, 11	cf. 35, 10
8, 15 sq.	14, 9	Exod. 1, 15—2, 10	cf. 22, 24
8, 18	cf. 13, 12	2, 11—14	cf. 23, 13
9, 19 sqq.	cf. 15, 11	3, 2.	cf. 23, 24
9, 20 sq.	cf. 15, 4	1, 2—4	cf. 24, 3
9, 20—27	cf. 13, 13	4, 6 sq.	cf. 24, 11
9, 27	cf. 15, 18	4, 9	cf. 21, 17
15, 16	cf. 36, 12	12, 7	cf. 35, 11
16, 1 sqq.	cf. 15, 25	13, 9	cf. 163, 3

* Numeri cursivi indicantur loci pertinentes ad textus non (uel non certo) filianos.

- Exod. 13, 21 . . . . . cf. 218, 6
 15, 6 . . . . . cf. 218, 6
 15, 23 . . . . . cf. 27, 5
 15, 23—27 . . . . . cf. 25, 5
 15, 25 . . . . . 26, 17
 15, 27 . . . . . 27, 1
 16 . . . . . cf. 27, 15
 16, 4 . . . . . 27, 30
 16, 12 . . . . . 28, 4
 24, 7 sq. . . . . cf. 35, 11
 Numer. 13, 17 . . . . . cf. 33, 10
 27, 18 sqq. . . . . cf. 33, 10
 Deuterom. 28, 66 . . . . . 26, 5
 Iohann. 2 . . . . . cf. 34, 9
 2, 11 . . . . . 34, 14, 35, 2
 2, 19 . . . . . cf. 34, 17
 3 . . . . . cf. 33, 22, 34, 1
 4 . . . . . cf. 33, 24
 5, 2 sqq. . . . . cf. 33, 19
 6 . . . . . cf. 34, 20
 1 Reg. 2, 25 . . . . . 62, 8
 24, 16 . . . . . cf. 173, 14
 111 Reg. 19, 10, 14 . . . . . cf. 257, 39
 Psalm. 2, 5—8 . . . . . cf. 22, 30
 18, 6 . . . . . cf. 213, 6
 46, 2 . . . . . cf. 25, 23
 57, 2 . . . . . 163, 8
 74, 5 sq. 53, 1
 76, 14 . . . . . cf. 205, 11
 76, 17 . . . . . 25, 22
 79, 9 . . . . . cf. 15, 5
 89, 4 . . . . . 29, 13
 97, 8 . . . . . cf. 25, 23
 112, 1—3 . . . . . cf. 17, 7
 113, 1 . . . . . 32, 8
 123, 8 . . . . . 47, 5
 Prouch. 8, 22 . . . . . cf. 212, 62
 22, 28 . . . . . 53, 5, 63, 19
 Cant. 2, 10, 14 . . . . . cf. 213, 6
 5, 2 . . . . . cf. 213, 6
 6, 8 . . . . . cf. 213, 6
 Hiob 1, 1 . . . . . cf. 230, 15
 Hiob 25, 4 . . . . . 230, 3
 Ecclesiasticus 21, 1 . . . . . 61, 7
 Osee 1, 2 . . . . . 30, 7
 2, 18—24 . . . . . 30, 11
 2, 21 . . . . . cf. 31, 24, 29
 Ionas 1, 12 . . . . . 65, 1
 Malach. 4, 2 . . . . . cf. 29, 3, 177, 16
 4, 5 sq. . . . . cf. 37, 28
 Ezech. 2, 2 . . . . . cf. 213, 3
 5, 7 . . . . . 15, 6
 5, 20 . . . . . cf. 137, 8
 7, 14 . . . . . cf. 37, 3
 8, 14 . . . . . cf. 163, 1, 2
 11, 1 . . . . . cf. 213, 4
 28, 16 . . . . . cf. 33, 22, 213, 5
 35, 18 . . . . . 149, 16
 51, 9 . . . . . cf. 163, 2
 52, 5 . . . . . cf. 62, 27
 53, 7 . . . . . cf. 163, 3
 66, 2 . . . . . cf. 203, 13
 Hierem. 11, 19 . . . . . 26, 8
 17, 5 . . . . . 47, 4
 Barnab. 3, 38 . . . . . 35, 5
 Ezech. 37, 8—10 . . . . . cf. 6, 28
 Daniel 3, 92 . . . . . cf. 37, 2
 11 Macch. 7, 28 . . . . . cf. 141, 8
 Matth. 1, 23 . . . . . cf. 37, 4
 2, 1 sqq. . . . . cf. 213, 4
 2, 13 sqq. . . . . cf. 212, 15
 3, 17 . . . . . cf. 213, 23
 5, 4 . . . . . 33, 17
 5, 5 . . . . . 9, 17
 5, 10—12 . . . . . 100, 25
 7, 2 . . . . . 141, 11
 7, 15 . . . . . cf. 123, 1
 7, 15 sq. 52, 16
 8, 11 . . . . . cf. 24, 12, 203, 15
 8, 26 . . . . . cf. 63, 23
 9, 20—22 . . . . . cf. 99, 7
 10, 25 . . . . . cf. 24, 7
 10, 32 . . . . . 100, 22
 10, 34 . . . . . 33, 23

Mat h. 11, 27 . . . . . 161, 19
 11, 28—30 . . . . . 13, 21
 12, 24 . . . . . 23, 19
 12, 29 . . . . . cl. 23, 20
 12, 32 . . . . . cl. 201, 17
 13, 20 . . . . . 37, 22
 13, 31 . . . . . cl. 176, 28
 13, 33 . . . . . cl. 177, 1
 13, 38 . . . . . cl. 20, 15
 13, 47 . . . . . cl. 177, 1
 15, 22—24 . . . . . cl. 99, 7
 15, 24 . . . . . 23, 18
 16, 18 . . . . . cl. 11, 30
 17, 5 . . . . . cl. 215, 23
 18, 12 . . . . . 16, 6
 18, 21 sq. . . . . cl. 12, 1
 19, 4 . . . . . 5, 5
 19, 20 . . . . . 29, 14
 20, 22 . . . . . cl. 15, 10
 21, 33 sqq. . . . . cl. 16, 17
 23, 34 sq. 9, 19
 25, 6 . . . . . cl. 213, 6
 26, 49 . . . . . cl. 220, 32
 26, 50 sqq. . . . . cl. 220, 33
 27, 25 . . . . . 10, 4
 27, 51 sq. . . . . cl. 221, 43
 27, 57—59 . . . . . cl. 221, 45
 27, 60 . . . . . cl. 221, 46
 28, 1 sqq. . . . . cl. 221, 49
 28, 10 . . . . . cl. 222, 65
 28, 19 . . . . . 109, 8. cl. 222, 61
 Marc. 14, 45 . . . . . cl. 220, 32
 15, 38 . . . . . cl. 221, 43
 15, 43—45 . . . . . cl. 221, 57
 16, 1 sqq. . . . . cl. 221, 49
 16, 2, 5 . . . . . cl. 28, 17
 16, 7 . . . . . cl. 222, 55
 16, 15 . . . . . cl. 222, 61
 Luc. 1, 17 . . . . . cl. 37, 28
 1, 26 sqq. . . . . cl. 218, 11
 1, 51 . . . . . cl. 163, 2
 2, 10 . . . . . cl. 215, 14

Luc. 2, 14 . . . . . cl. 168, 8, 215, 11
 6, 13 . . . . . cl. 220, 30
 6, 16 . . . . . cl. 220, 31
 6, 25 . . . . . 9, 16
 7, 21 sq. . . . . cl. 219, 23
 9, 13 sq. . . . . cl. 270, 27
 9, 35 . . . . . cl. 215, 23
 10, 1 . . . . . cl. 14, 19, 27, 8
 10, 17 . . . . . cl. 14, 21, 27, 8
 11, 3 . . . . . 231, 3
 12, 61 . . . . . cl. 33, 23
 13, 6 sq. . . . . cl. 16, 17
 13, 21 . . . . . cl. 177, 1
 14, 33 . . . . . cl. 17, 17
 15, 12 . . . . . cl. 19, 21
 15, 13 sqq. . . . . cl. 202, 8
 15, 22 . . . . . cl. 19, 21
 19, 10 . . . . . 17, 1
 20, 25 . . . . . cl. 101, 21
 22, 47 . . . . . cl. 220, 32
 23, 45 . . . . . cl. 221, 43
 23, 50—53 . . . . . cl. 221, 67
 24, 1 sqq. . . . . cl. 221, 49
 24, 36 sqq. . . . . cl. 221, 67
 Joh. 1, 1 . . . . . cl. 163, 3, 204, 3,
 205, 2, 213, 3
 1, 3 . . . . . cl. 161, 72, 212, 66
 1, 4 . . . . . cl. 50, 3
 1, 9 . . . . . cl. 215, 2
 1, 12 . . . . . cl. 99, 8
 1, 14 . . . . . 13, 20, 162, 1, 233,
 5, cl. 5, 15, 163, 3, 212, 72, 11
 1, 18 . . . . . cl. 205, 14
 1, 29 . . . . . cl. 8, 24, 163, 3,
 218, 5
 2, 3 sqq. . . . . cl. 219, 23
 3, 3 . . . . . cl. 214, 33
 3, 5 . . . . . cl. 214, 33, 222, 62
 3, 18 . . . . . 26, 24
 5, 17 . . . . . 161, 14
 5, 19 . . . . . 161, 15
 8, 21 . . . . . 161, 21

- Ioh. 5, 22 sq. 161, 24
 5, 26 . . . . . 161, 19
 6, 9 sq. . . . . cl. 220, 27
 6, 32 . . . . . cl. 28, 15
 6, 35 sq. . . . . cl. 50, 2
 6, 36, 48 . . . . . cl. 231, 5
 6, 51, 50 . . . . . cl. 231, 5
 6, 67 . . . . . 27, 10
 10, 7 . . . . . cl. 50, 3, 163, 1
 10, 9 . . . . . cl. 50, 3, 218, 6
 10, 11 . . . . . cl. 163, 4, 218, 6
 10, 14 . . . . . cl. 163, 4
 10, 30 . . . . . 44, 19, 148, 18, 149,
 18, 154, 3, 161, 17, 201, 5
 10, 38 . . . . . 41, 22
 11, 49—51 . . . . . 11, 19
 12, 31 . . . . . cl. 204, 8
 12, 38 . . . . . cl. 163, 2
 14, 1 . . . . . cl. 161, 23
 14, 6 . . . . . cl. 163, 1, 218, 3
 14, 9 . . . . . 44, 21, 154, 4, 161, 18
 14, 11 . . . . . 149, 17, 151, 5
 14, 16 . . . . . cl. 15, 2, 201, 7
 14, 28 . . . . . cl. 164, 7
 14, 28 . . . . . 46, 4
 15, 1, 5 . . . . . cl. 163, 4
 16, 28 . . . . . 154, 6
 17, 3 . . . . . cl. 204, 21
 17, 21 . . . . . 148, 19
 19, 31 . . . . . cl. 5, 16, 35, 9
 19, 38—40 . . . . . cl. 221, 57—59
 20, 19 . . . . . cl. 222, 57
 20, 22 . . . . . cl. 14, 3, 222, 59
 Actus 2, 32 . . . . . cl. 222, 55
 8, 32 . . . . . cl. 163, 3
 10, 42 . . . . . 204, 9
 20, 29 . . . . . cl. 123, 1
 Rom. 1, 10 . . . . . cl. 26, 25
 1, 17 . . . . . cl. 26, 23
 2, 29 . . . . . cl. 33, 22
 4, 3 . . . . . cl. 99, 6
 4, 9 . . . . . cl. 99, 6
 Rom. 5, 14 . . . . . cl. 4, 15
 6, 10 . . . . . cl. 63, 10
 7, 1 . . . . . cl. 28, 23
 7, 6 . . . . . cl. 219, 23
 8, 2 . . . . . cl. 213, 21
 8, 3 . . . . . cl. 234, 6
 8, 14 . . . . . cl. 222, 67
 8, 15 . . . . . cl. 100, 20, 141, 8
 8, 17 . . . . . cl. 47, 7
 8, 34 . . . . . 233, 6, 11
 8, 35 . . . . . cl. 10, 25
 9, 5 . . . . . cl. 205, 11
 9, 24 . . . . . 31, 2
 9, 26 . . . . . 31, 2, 32, 16
 11, 1 . . . . . cl. 37, 27
 I Cor. 1, 12 . . . . . cl. 200, 11
 1, 18 . . . . . cl. 26, 25
 1, 21, 30 . . . . . cl. 163, 3
 2, 13 . . . . . cl. 6, 10
 3, 11 . . . . . cl. 163, 2
 6, 3 . . . . . cl. 125, 7, 126, 14
 6, 2 sq. . . . . cl. 20, 10
 6, 15 . . . . . cl. 55, 25
 7, 14 . . . . . cl. 6, 16
 8, 6 . . . . . cl. 201, 22
 10, 11 . . . . . cl. 37, 7
 11, 16 . . . . . 62, 10
 13, 8 . . . . . 98, 14
 13, 10 . . . . . cl. 168, 7
 13, 13 . . . . . 98, 4, cl. 99, 21, 100, 2
 15, 23 . . . . . 8, 21
 16, 27 . . . . . cl. 8, 8
 16, 33 . . . . . cl. 172, 17
 15, 47 . . . . . cl. 4, 11, 6, 2
 15, 54 . . . . . cl. 24, 13, 219, 17
 II Cor. 9, 17 . . . . . cl. 121, 8
 3, 6 . . . . . 204, 8
 3, 15 . . . . . cl. 101, 24
 4, 2 . . . . . cl. 124, 8
 4, 4 . . . . . 162, 4
 4, 7 . . . . . cl. 203, 10
 4, 8—10 . . . . . 23, 26

11 Cor. 6, 11.	cf. 125, 2	Coloss. 2, 5.	cf. 125, 7, 125, 14
6, 15.	cf. 125, 3	2, 8sq.	162, 19
13, 3.	cf. 125, 10	2, 9.	205, 3
Galat. 1, 8.	50, 16	2, 14.	cf. 26, 21
1, 9.	50, 16, 51, 23, 124, 9	3, 11.	cf. 7, 17
3, 23.	cf. 7, 17	1 Thess. 4, 16.	cf. 7, 13
5, 11.	cf. 26, 25	5, 5.	cf. 163, 4
5, 13.	cf. 141, 9	1 Tim. 1, 17.	cf. 24, 9
6, 15.	cf. 201, 12	2, 5.	233, 5, 9, cf. 204, 4
Rhess. 1, 20.	cf. 205, 9	2, 14sq.	5, 22
1, 23.	cf. 5, 16, 7, 19	4, 6.	cf. 156, 17
2, 20.	cf. 33, 21	6, 20.	cf. 202, 2
3, 6.	7, 6	11 Tim. 1, 7.	cf. 100, 20
3, 9.	cf. 7, 4	1, 9.	cf. 205, 2
3, 15.	cf. 59, 2	1, 11.	cf. 126, 9
3, 17.	cf. 211, 4	Tit. 2, 13.	cf. 16, 18, 205, 11
4, 5.	cf. 200, 5	Hebr. 1, 3.	cf. 85, 17
4, 14.	cf. 200, 13	4, 12.	cf. 33, 20
4, 26.	cf. 59, 16	5, 6.	cf. 163, 4
5, 30.	cf. 5, 12	6, 6.	cf. 63, 6
5, 32.	4, 24	10, 1.	cf. 10, 13
Philipp. 2, 2.	cf. 153, 5	11, 6.	cf. 90, 5
2, 5-7.	162, 11	11, 31.	cf. 35, 1
2, 6.	205, 5	12, 22.	cf. 16, 14
2, 6sq.	cf. 45, 7, 205, 5, 227, 9	12, 23.	cf. 16, 14
2, 8.	205, 7, cf. 45, 1	1 Petr. 2, 8.	cf. 163, 2
2, 9.	cf. 228, 3	11 Petr. 1, 4.	cf. 20, 9
2, 10sq.	cf. 228, 3	1, 17.	cf. 215, 23
2, 11.	205, 12	2, 21.	cf. 162, 26
3, 6.	cf. 37, 27	1 Ioh. 3, 2.	cf. 228, 1
3, 16.	cf. 163, 5	3, 11.	cf. 20, 3, 20
3, 21.	7, 8, cf. 4, 13, 214, 36	5, 20.	cf. 205, 11
Coloss. 1, 13-15.	162, 7	Apoc. 5, 5.	cf. 218, 4
1, 15.	8, 21, 41, 13, 50, 2, 205, 3	16, 3.	cf. 205, 10
1, 15sq.	cf. 152, 8	16, 7.	cf. 65, 29
1, 18.	8, 21	19, 2.	cf. 65, 29
1, 26.	cf. 7, 4	19, 13.	cf. 163, 3, 204, 3

Alexandrinae synodica.

339 epist. (Athan. apol. c.
Arian, 13). .cl. 120, 7 sq. 134, 7

Ambros. (?) de sacram. V 25
.cl. 231, 3 sqq.

Anonymi hymnus *Medios
noctis* (Anal. hymn. L n. 1)
.cl. 223, 73 sq.

Beda de re metrica 23 . .cl. 217,
1 sq. 218, 9. 219, 24

Cleocoderoatore III 118 .cl. 26, 9

Enneclius Uscell.
epist. ad presbyt. et plebem
Italicae (XII 950. 952 M)
.cl. 47, 2 sqq.
(954) . . . . .cl. 47, 22 sq.

Fulgentius Ferrandus ad
Pelagium et Anatolium ep.
VI (LXV 11922 M). .cl. 200, 9 sqq.

Gregorius Elibecil. de
lide 1 .cl. 149, 19 sqq. 151, 3 sq.
2 . . . . .cl. 151, 19 sq.
3 . .cl. 148, 12 sq. 151, 13 sqq.
4 . .cl. 151, 7 sqq. 156, 12 sq.
7 . .cl. 148, 20 sq. 153, 15 sq.
8 . . . . .cl. 154, 12 sq.

Gratocina M. homil. in
cnaug. XXXI 3 . .cl. 17, 2 sqq.

Hieconymus ep. VII ad
Iaciam 5 . . . .cl. 243, 3
ep. XXII ad Eustachium 13
. .cl. 241, 5
cl. Onomastica sacra

Hilacina Pietau. in
Matth. 3, 1 . . .cl. 215, 16 sqq.
216, 25

3, 3. . . . .cl. 215, 4

3, 5. . . . .cl. 215, 25. 28

4, 14 . . . .cl. 215, 16 sqq.

8, 5, 10, 4. . . .cl. 229, 10 sq.

18, 6. . . . .cl. 16, 6

33, 3. . . . .cl. 213, 16

Hilarium Pietau.

de trin. II 8 . . . .cl. 210, 32

II 22 . . . . .cl. 210, 24

II 25 . . . . .cl. 210, 39

III 3 . . . .cl. 210, 30. 211, 49

III 4 . . . .cl. 210, 24. 36,
211, 43

IV 8 . . . . .cl. 210, 30

V 11 . . . . .cl. 210, 38

VI 12 . . . .cl. 210, 32. 36

VII 31 . . . .cl. 209, 3 sq.

VIII 4 . . . .cl. 209, 16

IX 31 . . .cl. 210, 30. 211, 49

X 19 . . . . .cl. 210, 36

X 25 . . . .cl. 231, 6 sqq.

X 66 . . . .cl. 231, 7 sqq.

XI 4 . . . .cl. 210, 30. 211, 49

XI 5 . . . .cl. 210, 32

de syn. 91 . . . .cl. 242, 11

in Poll. Antiac. Sec. B II

9, 4 . . . . .cl. 186, 1 sq.

in Appendice ad Chd. II 1

.cl. 148, 5 sqq.

c. Constant. 2 . . .cl. 102, 2 sqq.

in ps. 2, 4 . . . .cl. 214, 33

34, 2 . . . . .cl. 207, 1

34, 5 . . . . .cl. 17, 13

64, 15 . . . .cl. 314, 33

118 Zade 7 . . . .cl. 19, 12

118 Lamed 13 . . .cl. 211, 59

120, 16 . . . .cl. 214, 38 sq.

121, 12 . . . .cl. 20, 14

122, 3 . . . .cl. 214, 2

143, 7 . . . .cl. 227, 9

146, 12 . . . .cl. 14, 17

Hincmarc Remens. de

una et non trina deitate

I . . . . .cl. 222, 69

12 . . . . .cl. 220, 25

Libellus pœcun 34

(CSEL LIII 15) . . .cl. 46, 11

- Liheclus** epist. *Me frater*
(VIII 1350 M) . . . cf. 91, 24, 92, 24
epist. ad Macedonianum (Soet.
h. c. IV 12). . . . . cf. 157, 17 sqq.
- Nileonum** symbolum. cl. 41, 26.
22, 144, 7, 211, 41 sq.
- Ottomantles** aera (ed.
Lagarde² 2, 17. 200, 13 etc.)
cl. 4, 11
(2, 18. 177, 67 etc.) . . . cf. 9, 8
(10, 12) . . . . . cf. 12, 10
- Philogenes** in Gen. hamil.
II 3 . . . . . cl. 12, 25, 13, 19
II 5 . . . . . cf. 14, 1, 16, 6
VII 3 . . . . . cf. 16, 6
in Gen. (PG XII 106 M)
cl. 14, 11
in Exod. hamil. V 4 . . . cl. 11, 30
in 1. Iesu Nunc hamil. III 5
cl. 35, 12 sqq.
cl. etiam Prael. p. XV
- Paulinus** Aquil. *De censi-*
rectione domini (Hilander
p. 137) . . . . . cl. 250, 53 sqq.
- Phileadrius** c. Arrianos 1
cl. 101, 3 sq.
3 . . . . . cf. 101, 12
6 . . . . . cl. 149, 7 sq. 22 sqq.
7 . . . . . cl. 153, 26 sqq.
8 . . . . . cl. 147, 19 sq.
9 . . . . . cl. 152, 1 sq.
15 . . . . . cl. 153, 12 sqq.
16 . . . . . cl. 186, 16 sq.
18 . . . . . cl. 149, 18 sq.
21 . . . . . cl. 152, 21 sq.
22 . . . . . cl. 149, 11 sq.
- Rhabdani** (?) hymnus *Lu-*
men clarum 7 . . . . . cl. 218, 9
hymnus *Deus orbis reparator* 3
cl. 247, 1 sqq.
- Saidleennus** synodl. epist.
encycl. (supra p. 103 sqq.) 3
cl. 185, 15
7 . . . cl. 129, 9, 152, 5, 154, 5 sqq.
8 . . . . . cl. 182, 22
epist. ad Iulianum (supra p. 126 sqq.)
3 . . . . . cf. 181, 11 sq. 184, 9
4 . . . . . cl. 182, 5, 184, 7
epist. ad recel. Alexandrin.
(Athanas. apol. 37) . . . cf. 129, 7 sq.
184, 7
(38) . . . . . cl. 127, 1, 184, 9
(39) . . . . . cl. 181, 13 sqq. 182,
8 sqq.
- epist. ad episc. Aegypti (Athanas.
apol. 41) . . . . . cl. 129, 7 sq. 184, 7
143) . . . . . cl. 183, 17 sqq.
- epist. ad Imperat. *Benigni-*
fica (supra p. 181 sqq.)
1 . . . . . cl. 128, 10 sq.
2 . . . . . cl. 129, 9
3 . . . . . cl. 102, 3 sq.
5 . . . . . cl. 119, 5 sqq. 127,
1, 129, 7 sq.
- Salpician** Severus chron.
II 35 . . . . . cl. 149, 5 sqq.
II 37 . . . . . cl. 146, 18 sqq.
II 39 . . . . . cl. 186, 21 sqq.
II 45 . . . . . cl. 46, 2 sqq.
- Tertullianus** de cultu
teminarum II 10 . . . cl. 242, 17
- Venantius** Fortunatus hymn.
Pange lingua . . . cl. 214, 1 sqq.

II. INDEX NOMINUM ET RERUM.

Abel 7, 24, 12, 7. Interpretatio nominis
Abel 'Nectus' est 9, 8, oues pascens
8, 2. iuxta 11, 3, 12, 11. Incepi-
untur munera Abel 8, 4. cereci-
ficium Abel sub sacramento ec-
clesiae probabilis est 8, 25. Cayn et
Abel dum in se populum prae-
formantes diuinitatem 7, 26. Abel
sanguis a Cayn exquiritur 9, 27.
Abra filia Hilarii episcopi 237, 2, 3.
Abraham (Abraam 16, 11. gen.
Abrehae 3, 17, 17, 5, 24, 12, 36, 17.
Abra 16, 5, 9) 32, 7, 36, 28, 203, 16.
eius electio 36, 17. iustificatio 3, 17,
eius 214, 38. Abraham fides prima
instillic 99, 6. In littera Abrae
addita unus celi numerus 16, 5, 8
(cf. *Studien* 111 40). cf. Sarra.
Acathia ep. a Caesarea Palaestinae,
adful syn. Sardicensi Orient. 74, 14.
119, 9, 16. *syn. Sirmicensi a.* 351
170, 8. hereticus 131, 7. *Arianus*
184, 7. delectus 123, 5, 13.
Achela 103, 9, 135, 3. Acois 61, 12.
135, 1, 136, 2, 6, 137, 2, 7, 139, 2, 3, 4.
139, 4, 6, 6.
Achui receperunt nullas, qui apud
Ariminum ignorantem egerunt 157,
1, 5.
Adam (gen. Adam 3, 16, 4, 16, 26, 6, 21,
214, 1, 216, 25, 229, 10) 5, 5, 13, 14.
22, 14. Adam Graece 'ge pyra', Latine
'terra Danmea' 4, 10. Ipso numine
natiuitatem homini praeformat 4,

9. parens 234, 8. Adam terrestri
Imago est Aituri 4, 15. elus somnus
3, 16, 6, 21. obsopitus 4, 18. Adee
na detractum 4, 26. res, quae in
Adam pediebat, concessa est
propheta 5, 10. magnum in Adam
atque Eua mysterium 8, 11. In
Adam atque Eua Christi et ec-
clesiae species continebatur 5, 13.
6, 12, 22, 7, 10, 20. in Adam osten-
sa geocrositatem primae et beatae
creationis amissimus 229, 10. —
Adam caelestis 7, 10, 214, 2. nouus
214, 3. secundus et caelestis 6, 2.
Adamantius ep. a Ciu, *adful syn.*
Sordicensi Orient. 76, 16.
Adana Ciliciae, *sedes episc.* 76, 9.
Adrianopolis, *sedes episc.* 55, 21, *dici-*
tur l'adnopolis 134, 6.
Aedesius cf. Edesius.
Aegyptus (Egyptus 16, 5, 19, 31, 25,
2, 27, 16, 17, 68, 4): egressus populi
ex Egypto 25, 2. populus ex Egypto
educus 27, 16. carnea Aegypti 27,
17, 28, 8. sanguine consignatoc in
Aegypto domus tuae auot 35, 11.
nirga Aegyptum continebat 26, 11.
mundus sub Aegypto frequenter
significatus cel 28, 11. episcopi
Aegypti 115, 1, 156, 6. Arriana
pestis in Aegypto 154, 20. testes
Alkanasi ex Aegypto composi 1149,
4. Aegyptus prouincia 68, 4 bis. —
Aegyptius (Egyptius 36, 18) *subul.*

¹ crux (†) ante nomina propria significat nomina incerta.

Moyseæ Aegyptium prostravit 23, 15.
 Egyptiorum cedes 36, 18. Aegyptii
 receperunt tantum, qui apud Aini-
 num igni antea egerunt 157, 1. 4. —
 Aegyptius (Egyptus 55, 29) adl.: epi-
 scopi Aegyptii in gratiam Athanasii
 Roman scribunt 90, 12, 17, cf. 55, 29.
 Aelianus cf. Heliannus.
 Aetius (Aethi 135, 6) ep. Trassulan-
 tensis 61, 18. adfuit syn. Sardicensi
 Occident. 135, 6. quas Protogenee
 ei obiceret 61, 19.
 Aetius unctus haereticis Anomaeorum
 174, 21. — Aeliana hereticis 153, 24.
 Africa 43, 11. 78, 10. 89, 27. 163, 8.
 Agepius ep. a Theno, adfuit syn.
 Sardicensi Orient. 77, 7.
 Agni signat eynagogam 15, 24.
 Alexandei ep. Alexandriae: elia lit-
 terae ad Siluectrum destinatae 91,
 25. Melitii presbyteri ex Alexandro
 concepti 116, 8. 18. Georgius e
 beatis memoriae Alexandri de-
 lectus 123, 7.
 Alexandriae de Ciparissia ep., adfuit
 syn. Sardicensi Occident. 139, 4.
 Alexander de † Corona ep., adfuit syn.
 Sardicensi Occident. 139, 6.
 Alexandri de Larisa ep., adfuit syn.
 Sardicensi Occident. 135, 5.
 Alexandria Aegypti, sedes episc. 48, 12.
 53, 12. 51. 25. 97, 4. 105, 3. 13. 106, 12.
 116, 9. 18. 122, 6. 15. 123, 1. 9. 124,
 1. 10. 136, 3. 154, 19. 155, 11. litterae
 ex Alexandria misae ad Liberium
 156, 6. de Alexandria multæ con-
 fluxerant ad synodum Sardicene
 60, 18, cf. 114, 16. — Alexandri-
 norum basilicae 53, 5. Alexandri-
 norum ecclesia 163, 14. — Alexan-
 drina ecclesia 156, 16. Alexandrinæ
 synodi a. 362 docendum 157, 4.

Alexandria Cilicis, sedes episc. 75, 9.
 Alypius de Megara ep., adfuit syn.
 Sardicensi Occident. 136, 6.
 Amasias Hellespontis, sedes episc. 74, 9.
 Ambracius ep. a Mileto, adfuit syn.
 Sardicensi Orient. 77, 12.
 Amleon ep. Nicomediae Bithyniae 43, 15.
 Ammonius ep., adfuit syn. Sardicensi
 Orient. 77, 22.
 Ammonreorum peccata 36, 12.
 Ancialis Harmonionti, sedes episc. 78, 5.
 Ancyra Galicis (Ancyro-Galicis 166,
 4. 122, 6. Anquir 55, 12. 75, 13),
 sedes episc. 105, 14. 106, 12. 122, 15.
 123, 2. 133, 5. quas ibi post reditum
 Marcelli occiditac warren Orientalia
 55, 12 app. — Anglritanne episcopos
 163, 15.
 Ancyra Lydias, sedes episc. 77, 2.
 Anna princeps sacerdotum 229, 32.
 231, 47.
 Annianus de Castolona ep., adfuit syn.
 Sardicensi Occident. 132, 2.
 Antinous Thebaidis, sedes episc. 77, 13.
 Antiochia Syriac (Antiochia 119, 7.
 Anthuria 118, 4. 131, 6), sedes episc.
 74, 3. 118, 13. 119, 16. acta con-
 lecta apud A. 118, 4. 13. — Antio-
 censis 123, 13. concilium Anthia-
 chenum a. 330 118, 4. a. 341 55, 6.
 Antonius ep. a Roma, adfuit syn.
 Sardicensi Orient. 78, 1.
 Antonius ep. a Docimbo, adfuit syn.
 Sardicensi Orient. 75, 9.
 Antonius ep. a Zenmate, adfuit syn.
 Sardicensi Orient. 75, 3.
 appellatio: Athanasius de Tyro fugiens
 imperatorem appellat 54, 15.
 Aprilis 137, 8.
 equae: prius ante populi in scriptura
 nuncupet 21, 21. populi sub aquae
 nomine nuncupati 26, 2.

Aquae Italiae Ripensis, sedes episc. 135, 7.

Aquēla Italiae, sedes episc. 137, 1. 145, 6. episcopi Itali Constantini Inerant deprecati, ut Ineret concilium ad Aquileiam congregari 167, 7. — Aquilensium ciuitas 129, 13. Aquileiensem ciuitas 145, 12.

Arabia 49, 2. 68, 5. 103, 10. 121, 2. 11. 137, 6.

arca Noe typus ecclesiae 14, 3 aq. arcani disciplina: qui per aquam ab Inni in cognitionem sint sanguine transitori 24, 18. sacramentum scientibus loquimur 28, 22.

Areydamus presbyter urbis Romae 127, 5.

Arelatum: scripta de Athanasio Vincentine Arelatum petiit 99, 25. —

Arelatensis: oppidum 102, 3. synodus 187, 1. cf. Pauline Triuer. ep.

Aretius Syriac, sedes episc. 74, 18.

Ariminum: Ariminum de fide tractatus habebatur 86, 5. apud Ariminum tractata 86, 17. episcopi catholici miserunt decem legatos ad imperatorem 85, 11. et pars haereticorum misit decem legatos 85, 12. qui suscepti sunt, ita ut legati catholicorum non audirentur 85, 14. episcopi Ariminum detinentur, inter quos plurimi aetate et paupertate delecti sunt 84, 3. desiderant ad suam provinciam remeare 84, 4. cf. 87, 25. 88, 16. plures nunc, qui aut Arimini aut Nicaeae ad Inerunt, cum auctoritate nomina Orientalium ad 'uasi' silentium sunt coacti 43, 22. gesta Nicaena ubi praenunciati sunt episcopi legati a fide vera 85, 29 aq. filii conlensionem, cui postea subscrip-

cerunt, Valens sciam in Ariminum pertulit 86, 26. fides Arimini exposita confirmataque 159, 18 aq. cf. 176, 5 aq. universi Italicie episcopi conuenerunt 159, 19. eademque pluribus Ariminum denegat odonem Gregorius Spanensis 46, 16. Italia trailem, quam passa est apud Ariminum, recognoscens 158, 8. his, qui apud Ariminum ignorant egerunt, parcendum esse censent Augyptii omnes et Aethiopi 157, 1. 2. 4. epistula Orientalium, quam reueris ab Ariminum legatis dederunt 174, 3 aq. hi post synodum Nicaenensem Constantinopolim uenerunt 175, 17. de Ariminum Constantiopolim reuerterunt 45, 10 (cf. Studien I 61). etiam deprimatis hereticis se iungunt 175, 18. 177, 18. periculum depositionis in eo constitunt, qui illas litteras suscepit 175, 7. 9. dolus eorum 176, 2 aq. — ad Ariminensium locum ex diuersis prouinciis Occidentaliū episcopi uenerunt 78, 16. — Ariminensie clerici 48, 14. sancti (sc. episcopi) Ariminenses 176, 6. synodus eultera apud locum Ariminensem 96, 18. Ariminensis synodus 176, 2. epistula Constantii ad episcopos Italos, qui in Ariminensi concilio conuenerunt 93, 17 aq. de fide atque unitate tractum debere 94, 4. aduersus Orientales nihil statueri oportet 94, 7. completis uniuersis decem mittant ad comitatum eorum 94, 12. epistula synodi Ariminensie ad Constantini 175, 13 aq. definitio concilii Ariminensis 95, 3 aq. a cymboli accepto non recedit 95, 6. heretici damnantur,

qui subnectere noluit tractatum habitum apud Nisibeam 97, 4. 11. epistula misa ad Constantinum a perfidis episcopis 37, 2 *agg.* quid in Ariminensi synodo tractatum de Potamo et Epiteto 155, 26. Arriani subscripserunt in concilio Ariminensi scientes, quod nullo loco not. 47, 17. Ariminensis synodi legati 174, 6. Ariminensis concilii statuta recitanti episcopi Italiae 153, 14. item episcopi Gallicani 43, 14. Isidoro Ariminensi concilio 153, 22. eius exemplaria 153, 16. in concilio Ariminensi concilio non debet esse aliqua dissensio 153, 18. Arina a Palestina *cp.*, adfuit *sym.* Sardicensi Occident. 137, 6. 1. 121, 1. Arriana *subst.* 185, 19. nux 'Christianus sum, non Arrianus' 182, 13. Arriani 172, 13. Inmemorabilis haeresis Arrianorum 111, 20. 122, 14. Inquisitione Arrianorum in Athanasium iherusam confuta 148, 5. Marcellus ab Arriaia damnatus 147, 2. eugunt, non ut Christiani omnes sint, sed ut Arriani 185, 18. communis 109, 9 *agg.* intolerabiles persecutiones 181, 12. falsorum litterarum subpositione 111, 5. malitia eorum et laetitia 113, 9. ueritas 113, 16. tolli et auti 183, 12. apud Nisibeam in omnes Arrianos damnatio heretica decernitur 149, 23. decretum synodi Orientalium apud Seleuciam a parte Arrianorum 48, 9. 78, 8. Sardicensi synodo Arriani damnati sunt 156, 5. Arrianorum inuita damnatio 184, 8. Inlita Romae uires detrahili Arrianis 142, 27. epistula Gummii aduersus Arrianos 47, 16 *agg.* — Arria-

nos *adi.*: Arriana heresia 80, 6. 122, 4. 127, 13. 129, 2. 142, 22. 143, 2. 144, 19. 158, 24. Nischena tractatus contra haereticum Arrianum postula est 30, 2. 97, 5. perfidia Arriana 169, 8. pestis 154, 20. contagio 183, 9. contagio Arriani nominis 185, 1. numilla et teterrima Inca Arriana 184, 2. et quibus commenta cina inuita sint 184, 5. nux pestilenti Arriani dogmati 167, 11. Inui Arriana 124, 2. collegae Arriani 124, 10. multa *aux.* auti Arriani heretici aduersus uerum dei 103, 6. indicium Arrianum 147, 5. praenunciatio Arriani haereticum 168, 2. Sordidus dampni auti 186, 19. *cp.* Athanasius Marcellus Thascia.

Arrii duo protolysimae Iudei praedicatores 149, 5. eorum doctrina 149, 11 *agg.*

Arriomaniae 44, 2. 111, 11. eorum spes in protectione pendit igni sacrularis 47, 3.

Arria (*sym.* Arri 92, 13. 119, 2. Arri 91, 20. 92, 1. 15) 251, 86. heretiana 144, 6. uia Iosiana 92, 15. cina heresia 92, 1. 13. 119, 2. satelites Ina 144, 7. Nisibeni tractatus aduersus Arrium Sabellinumque decreta 158, 13. Alexander undecim tam presbyterus quam etiam diuites, quod Arri heresem sequeretur, ecclesia rici 92, 1. horum inuicibilis 92, 3. in *sym.* Arrianae a, 353 respondent eius asserit Arri doctrinam se damnare non posse 92, 16. qualiter episcopi apud Mediolanum o. 345 Arri hereticam sententiam nolent damnare 91, 20. Arsenius, qui in dicebant ab Athanasio

taliplectum inisse, habetac in numero ulnorum 114, 5. 14.

Armenius legatus *syn. Seleuciensis* 174, 9.

Arthemius *ep.*, *adfit syn. Nicarnae Thraciae* 86, 2.

Asclepius (*gen. Asclepi* 113, 2. — Asclepas 55, 20, 61, 23, 63, 25. 105, 14. 100, 12, 111, 15. 113, 19, 118, 12, 122, 16. *acc. Asclepam* 57, 18. Asclepam 56, 19. 61, 29) *ep. de Gaza* 133, 7. *Orientalis Sardicae cum damnant* 63, 25. ante deum et septem annos episcopatus honores discedens est 56, 19. quae palmyrae in ciuitate Gaza post reditum annu 55, 20. quae Constantinopoli commisit 61, 23. Athanasius Asclepam depositum sua sententia ipse damnasse dicitur 57, 18. *adfit syn. Sardicensi Occident.* 107, 8. 113, 2. 133, 7. nota promissi collecta apud Antiochum 118, 3. Innocens pronuntiat 127, 6. 136, 9. *cf. Pius Constantinus.*

Asin provincia 19, 5. 68, 5 *dia.* 119, 9. 17, 135, 4. 139, 5.

† Asnopoebin Achaiae, *sedes episc.* 137, 7.

Aspona Galatiae, *sedes episc.* 76, 2.

Asterius de Arabia Petrarum *ep.*, *adfit syn. Sardicensi Occident.* 121, 11. 137, 6. dicitur Stephanus 121, 2.

Astinea Spaniarum, *sedes episc.* 132, 4.

Athanasius (*gen. Athanasii* 106, 6. 14, 114, 16. 141, 19. 143, 1. 9. 144, 2. 146, 25. 148, 2. 156, 17. 171, 11. 173, 5. Athanasii 54, 7. 57, 20. 68, 24. 66, 3. 89, 19. 91, 24. 26. 113, 1. 114, 9. 127, 17. 154, 24. 155, 8. 184, 16) *ep. Alexandriae*; in Niche synodo dicendus 154, 19. *Nicarnae* intimandae cunctis fidelis mhemensis anclae extiterat 154, 18. *Arrianus*

pestem in tota Aegypto ulcerat 154, 20. ab id coemendis in eum testimoniis falsitas est criminis comparata 154, 31. — *accusationes aduersariorum*: reus presbyteri cui (Macharii) impetu diuturni altaris in ipso sacrificaleum tempore arguitur 140, 8. *cf.* 63, 14. 114, 8. 116, 2. ab eo Arsenium interelectum fuisse 114, 5. presbyterum Seyram tradidit custodias militum 53, 19. accusatus de iniuriis, insolentia, crudelitate atque ipsa episcoporum interfectione 53, 19. *cf.* 60, 5. propterea haec concilium apud Caesarem Palaestinam a. 334 primo uidetur esse indictum 54, 1. post alterum annum in Tyro iterum celebrare 54, 4. in praesentem Athanasium sententiam dicunt 54, 13. Paulus Athanasii expositum interfectum manumque propria cum damnant 57, 20. de Tyro lagienae impenitentem appellat 54, 15. imperatrix sua illum sententia in exilium Tenebris deportant 51, 17. de Gallia ad Alexandriam post plurimum tempus aduenit a. 337 54, 25. ueris in nequitia praenolebat 54, 26. committit in eius locum ex indicio concilii Antiocheni a. 339 Gregoria de ciuitate prolugit 56, 5. peragrat per illius praetis nihil decipiens episcopos in Egyptum 55, 26. ad Nilum Romam pertraxit, sed et ad Italiam quendam ipsam praetis episcopos 56, 8. in Italiam et Galliam pergit 57, 28. *Sardicae Orientales* enim damnant 58, 16. 62, 29. 63, 5. 16. 25, dicunt acta etiam se habere nunciam ipsam 115, 3. Asclepam depositum sua sententia ipse damnant 57, 18. — *Arriani*

in eum locutus in terra sententiam 168, 2. cf. 147, 20. octoginta septuaginta Angypit tentant de eius innocentia 127, 16. cf. 55, 29, 90, 17. haec comprobata 114, 5 sqq. 140, 1 sqq. 184, 16 sqq. in eius causa neglecta forma iudicialis 101, 23. 186, 3 sqq. falsam litterae adversum eum 111, 7. in synodo Berthensl (cui adfuit 107, 8, 113, 1, 136, 3 etc.) omnia in eum crimina confusa case monstrantur 148, 5. Innocens promittitur 122, 5. 127, 17, 129, 3. 130, 9. 156, 5. cf. 165, 4. quoniam in absolutioem Athanasii sancti illi nisi resupperint 184, 16. Orientales in syn. Sirmiensis a. 357 occasionem quaerunt remuendi eius, quod Athanasii absolutio est dissolutio, iniuncti 146, 25. remittit Latin Orientalium Athanasium regem non esse 143, 4. unde l'aleus et Ursacius de eius Innocentia proclatant 143, 1. ab Aquilina epistulam ad eum miserunt 145, 6, quosdam sacerdotum dei idcirco exulare narratur in sermone hominum, quod in eum sententiam non laurunt 101, 15. — cf. Alexandr. Iulius Liberius Maceellus Saturninus Ursacius. Athenodorus de Elates ep., adfuit syn. Sardicensi Occident. 133, 3. Attalla Lydian, sedes episc.: Attollus (gen. Αττάλλης) 77, 15. Augusta Caesarea n. Caesares Augusta. Ausus n. Illiusus. Auxantius ep. Mediolani 172, 9. excommunicatus n. Gallienus 43, 14. cf. Liberius. baptisma: unum baptisma 200, 5. baptisma unum sine Christi fide

201, 16. confessio et iurata in baptismo fides 199, 8. 202, 14. confessio baptisml 199, 22. baptisml symbolum 205, 16. regeneratioem sacramentum 179, 15. regenerat per eadem 201, 14. cf. 214, 33. per aquam abluit 24, 18. Christus eusebium abluit 3, 15. tinctos uncto spiritali, fonte tinctos, filios lautos dai 222, 63. Barilona sedes. epim. 133, 1. Basilus ep. ab Angulra, adfuit syn. Sardicensi Orient. 75, 13. syn. Sirmiensis a. 351 170, 5. syn. Sirmiensis a. 369 163, 15. depositus 123, 1. 9. Basilii peritida adfuit, propter quam synodus Constantinopolitana 369 laeta est 159, 24. Bassus ep. a Caipatho, adfuit syn. Sardicensi Orient. 77, 3. Bonus ep. (idem?), adfuit syn. Sirmiensis a. 351 170, 7. Bassus de Constantinopoli ep., adfuit syn. Sardicensi Occident. 133, 3. quae Orientalium ei obiciant 61, 15. Benzebel 24, 7, 8. Belial 123, 4. Belia 126, 12. Benenentum, sedes episc. 134, 2. Benimila: de iuihu 11. 37, 27. Berea (= Bercea) Macedoniae, sedes episc. 139, 3. Berce Thraciae, sedes episc. 78, 3. Bistum Thormices, sedes episc. 75, 11. Bithynia 63, 7, 3. Bitynia 64, 6. Bitinia 49, 4. Bitinlus ep. a Zelou (Ζυλῶν), adfuit syn. Sardicensi Orient. 75, 23. Bosta Arabiae, sedes episc. 78, 1. Buix Italiae, sedes episc. 138, 6. Cornilianus ep. Spolitinus: Liberius scripti ad C. 106, 16. Ctesarea Cappadociae, sedes episc. 75, 5.

Caesarem Palaestinae (Caesarea 123, 12. Caesares 119, 17), *sedes episc.* 74, 14. 118, 5. 14. 119, 9. 131, 7. concilium apud Caesarem Palaestinae conditum 64, 1.

Caesarea Augusta Spaniarum, *sedes episc.* 132, 5.

Calinopolis u. Adciannopolis,

Calabrio 103, 8.

Calihedonia Syriae (= Culehida?) 74, 12.

Calepoulas de Neapoli ep., *adfuil syn. Sardicensi Occident.* 138, 1.

Callo Umbriae, *sedes episc.* 86, 20.

Callinicus ep. u. Pelusio, *adfuil syn. Sardicensi Orient.* 76, 12.

Calvus de Castramantis ep., *adfuil syn. Sardicensi Occident.* 136, 8.

Campania 43, 13 bis, 14. 103, 8. 131, 1. 2. 138, 1. 167, 8. 173, 8.

Cananae filia 99, 7.

Candidianus exorcisto Illyrici 160, 16. canes ad custodiam domus habiti 177, 6.

Cannusium Apuliae, *sedes episc.* 137, 8.

Cappadocia 49, 3. 65, 6 bis.

Capua Campaniae, *sedes episc.* 131, 1.

— Capuensis 168, 15. 167, 8.

Caria 49, 4. 68, 10 bis.

Carinus diaconus Illyrici 164, 3.

caritatis laus 93, 23 sqq. luodera 182, 19.

carn Christi u. Christus incarnatus.

— carum humani corporis scriptum 'terram' solita est munipare 4. 11. natura carnis nostrae est immutata cum deo 213, 28. cf. 7. 15. 162, 17. infirmos carnis nostrae 213, 27. 229, 13. 233, 13.

Caspathus Cycladum insula, *sedes episc.* 77, 8.

Casthago, *sedes episc.* 48, 11. 86, 4.

Cartheius ep. ob Arpona, *adfuil syn. Sardicensi Orient.* 76, 2.

Castellum Spaniarum, *sedes episc.* 132, 9.

Castramantis Haclia Ripensis, *sedes episc.* 136, 8.

Castus de Caesaria Augusta ep., *adfuil syn. Sardicensi Occident.* 132, 5.

catechumenorum continentia: nunquid tenet ecclesiam introitum operum esse signilicons (sc. Noi) 14, 17.

Catulus ep. Aionius Illyrici 161, 16.

Cayn (Cain 7, 24. 19, 9) 7, 26, 8, 10. interpretatio nominis Cayn 'ibitur' est 9, 7. Cayn erat terram cultus 8, 9. Cayn munus non uidentis 8, 4. inuidens fratris 10, 15. Cayn poena 11, 8. nomen in Cayn et Lamech poenae 11, 27. Cayn praefiguratio 9, 28. res in Cayn praef. 10, 5. cf. Abel.

Cayphae principis sacerdotum speciem habet Lamech 11, 11.

Cecropius ep. Nicomediense, *adfuil syn. Sirmiensis* o. 351 170, 6.

† Chaidimena Phrygiae, *sedes episc.* 75, 21.

Cham: Noe u. Cham inuidetur 13, 14.

Christianus uelut iulens iulius

Christiann 9, 10. nomen 'Christianus' sum' 182, 12. Christiani 123, 19. 184, 2. 185, 18. nomen Christianorum 194, 15. — Christianus (sc. omni-mo) 214, 34. — Christianus adf. omni 97, 3. imperator 39, 8. nomen 124, 7. 183, 15.

Christus (ab. Xriste 214, 41. 251, 81) 29, 9. 104, 14. 200, 13. 201, 15. 16. 204, 12. 214, 31. 220, 31. 37, 221, 42, 43. 222, 51. 247, 9. 249, 41. Iesus Christus 36, 23. Christus leui 171, 16. dominus Christus (Christus dominus) 49, 24. 52, 15. 53, 9. 65. 23. 126, 13. 147, 3. 204, 22. 297, 11. Christus dominus nomen 95, 9. 19.

161, 8. dominus Iesus Christus 16, 9. 43, 14. 44, 18. 87, 26. 100, 8. 150, 8. 153, 24. 205, 1. 14. dominus noster (meus 203, 9) Iesus Christus 3, 11. 43, 10. 69, 3. 11. 12. 79, 4. 81, 8. 88, 11. 98, 8. 143, 20. 174, 19. dominus 4, 12. 5, 3. 9, 16. 18, 11. 12. 19. 12, 21. 13, 19. 15, 16. 22, 16. 24, 21. 28, 21. 28, 17. 32, 20 bis. 35, 9 etc. condens primum saecula 212, 63. factor primus saeculi 218, 8. caeli, terrae 218, 9. omnium creator 218, 10. — Christus deus 47, 21. 79, 4. 81, 7. 87, 26. 100, 8. 171, 16. 177, 19. omnia plenitudo divinitatis inhabitat in Christo 162, 24. In Christo generositas infinitatis paternae 149, 15. deus ex deo 37, 16. deus de deo, lumen de lumine, virtus de virtute, integer de integro, perfectus de perfecto 161, 7. cf. 69, 13. 70, 1. 147, 27 sqq. 150, 9 sqq. 211, 41. divinitas filii 161, 30. vera est divinitas patris in filio 162, 18. divinitas, quae dei ex deo est 44, 20. natus de deo deus est 141, 10. ex Iesu atque perfecto inamabili deo totus atque perfectus unigenitus deus natus 44, 7. cf. 44, 11. 12. — del Iilius 5, 18. 37, 3. 47, 21. 88, 7. 9. 144, 8. 148, 15. 149, 20. 150, 9. 161, 5. 163, 6. 171, 16. 177, 10. 250, 72. natura filii dei est 228, 2. unigenitus 176, 24. 205, 10. 223, 73. 247, 34. unigenitus dei 43, 14. 203, 4. unigenitus deus 37, 18. 44, 5. 8. 27, 45. 28 etc. unigenitus filius 69, 11. 174, 19. 183, 22. genitus pateris, genitus filius 69, 3. genitus deus 212, 70. unigena 210, 28. 211, 44. 51. progenies dei 210, 37. genitus est filius in deum 210, 20. cf. 210, 28. 31. 38. 211, 50.

primogenitus 152, 25. unicus filius 47, 21. 69, 10. 147, 27. unica proles 250, 62. ex deo patre vel genitus 163, 8. ante saecula et ante omnia saecula 7, 16. ante saecula et ante omnia saecula genitus 161, 8. de vero deo patre verum dei filium 47, 21. vera et legitima ex deo patre unigeniti dei natiuitas 44, 4. divina eius ex patre natiuitas 163, 6. cf. deus trinus. — deus et homo 36, 23. cf. 204, 4. 227, 5 sqq. 233, 9. ex deo homo, utrumque nomen et inter hominem et deum medius consecratione in se utrumque naturae 233, 9. unus est dominus Iesus Christus 16, 9. 205, 1. dominus ex deo homo natus est 31, 28. bis nobis genitus 209, 8. corporeum et deum simul cum geniti natus 209, 7. raro natus 212, 72. secundum verbi formam vera fuit ratio nostra in Christo 162, 17. secundum hominem vel natus 22, 27. sine corporalitate 31. 27. cf. 8, 21. ille in carne nostra nascente 7, 15. cf. 214, 42. natum ante saecula magni in carne natum est 5, 18. homini corporis iaro in domino in novam et alioam a se speciem mutata 4, 13. dei corpus 15, 10. 212, 12. asperavit magnitudo Christi divini parvitas et similitudo formae 227, 3. ambicte Christi 147, 3. existente in eo non peccato, sed peccati carnis similitudine 234, 9. — eius vita 213, 11 sqq. aduentus 3, 11. 4, 1. 16, 19. aduentus corporeus 34, 6. tertius natus 215, 14. tertius natus 215, 18. missus a patre ex virgine per spiritum homo natus est 3, 11. natus ex virgine 16, 10. caro per spiritum in domino nata de virgine 4, 12. a lege antici

secundum carnem Christum con-
uenit 23, 12. ueritas (i. e. uera
doctrina) Christi 142, 7. dicta
domini Christi 52, 15. eloquia 203,
4. passionem 229, 32 *sqq.* Christi
traditor 229, 31. potatus in euan-
gelis rex mortem passionis osten-
dit 15, 10. passio sanguis 7, 10.
mortis eius somnus 5, 20. gentes
mortem domini irridunt 15, 16. re-
surrectio 28, 17. 221, 49 *sqq.* — quid
in domino consummatum est, iam ab
initio mundi in pluribus pro offi-
guratum est 4, 5. omnia opera,
quod sacris uoluntatibus continetur,
aduentum Christi et dicta
apostolica et factis exprimit et con-
firmat exemplis 3, 10. *cf.* 3, 18.
22, 15. 24, 20. 29. *cf.* Adam Moyses
Noe Ysaiae. — redemptio
247, 4. redemptor mundi 259, 65.
saluator 16, 6 *etc.* per assumptionem
unius patris et redemptoris gentium
constituitur 16, 13. pro omnibus
nobis mortem sustinuit 105, 10.
ab illo nunc omnia crimina creden-
tium remota sunt 16, 10. sola
spes est proleisium ad salutem deum
patrem per Christum in sancto spi-
ritu translati 43, 13. unico spei
omnium 259, 65. mundum pretioso
sanguine redemit 259, 63. per enim
cursum id, quod amisimus, ob-
tinere meremur 229, 11. animabus
requiem impertit 14, 1. populum
suum oisitat 23, 17. pastor 163, 4.
218, 6. *cf.* 8, 25. 16, 6. 51, 7. 55, 24.
omnes in eo noui sunt 7, 18. nec
Christi discipuli 142, 5. uult deus, ut
cotidie Christus habitet in nobis 231,
4. pietas, quae est in Christo homini-
bus 104, 8. dei cultor et per Christum

patrem orat 88, 9. carum Christi
100, 19, non est hominem autem con-
tinues deo tutum 31, 28. qui in
Christo sunt, secundum Christum
reuergeat 7, 13. qui in illum recte
credunt, regnaturi cum eo 223, 72.
gubernator ecclesiarum 105, 3.
tempestate eunte instanti Christus
manibus imperat nentim procellin-
quo maritimis discedere 65, 23. sal-
notum imperii 79, 6. imperium eius
pietate regim 30, 6. sacramenta
Christi 60, 22. *cf.* ecclesia. —
Christum et n 217, 2. 223, 70. 71.
caelorum rex 212, 74. rex gentium
22, 30. omnia subiecta ei sunt 8, 8.
eius regnum perpetuum, aeternum
et nunc tempore 49, 25. iudicium
eius iustum et iustum 65, 29. ad-
uentus Christi caritatis concilii
perfectio lamentum 98, 7. nulla par-
ticipatio Christo ad Belial 125, 4.
— nomina unius Christi secundum
scripturas 163, 1 *sqq.* 215, 3 *sqq.* —
qui negant Christum esse deum
73, 1. 151, 12 *sqq.* 162, 29. 174,
19. 176, 5 *sqq.* 177, 9. cum esse
aeternum 73, 2. 149, 11 *sqq.* 151,
12 *sqq.* 154, 14. 176, 22 *sqq.* simulatio
Christi omnis blasphemata con-
fessio 102, 4. blasphemia in Christum
ininitia eum paternae generosi-
tate expoliantes 149, 15. — *cf.* bap-
tisma eucharistia potum aliquod sym-
bolum 47, 19 *sqq.* 69, 1 *sqq.* 160, 7 *sqq.*
Cicladum insulae u. Cyndrae.,
Cilicium 49, 3. 68, 6 bis. 119, 7. 10
122, 12.
Epiphania Aroin, nides episc. 139, 4.
Cilium Bithyniae, seden episc. 76, 16.
Corytus flammulatus 250, 61.
columba Noe 14, 16 *sqq.*

concellum: concilia Orientalium ab Occidentalibus confirmari solent et concilia Occidentalium ab Orientalibus 66, 11. *concilium generale ad confirmandum Nicaenum furi deprecatur Liberina Constantinum* 92, 24. *cf.* Alexandria Anthusia Aquileia Arelatani Ariminum Casarea Constantinopoli Mediolanum Nicea Roma Sardica Seleuciensis Singidunum Sirmium Tyrus.

Constantinopoli (Constantinopolis 60, 17, 57, 4. 6): concilium in Constantinopolim civitatem sub Constantino concilium 60, 19. quae anathematizata in Constantinopoli civitate 61, 14. Iulianus eius iudici 147, 3. Asclepias ad Constantinopolim civitatem propter Paulum venit 61, 23. Paulus ad Constantinopolim civitatem remissus 67, 4. conflatur ad Sardiarn multitudinem Constantinopoli 60, 17. legati de Arimino Constantinopolim remitterunt 45, 10. 175, 17. quae ibi egerint 175, 17 sqq. synodus a. 359 ex. vocatus dissidens 204, 18. de fide litigat 203, 8. Hilarii liberi ad Constantinum, qui et Constantinopolim ipse tradidit 197, 3. — Constantinopolitanus (Constantinopol. 61, 25. 66, 8. 67, 2): Paulus C. 66, 4. 8. 67, 2. C. elulias 66, 10. ecclesia C. 61, 25.

Constantinus sanctae memoriae 89, 3. 93, 3. *cf.* 50, 20. gloriosae memoriae Constantinus in Nihino tractatu 79, 8. Constantinus praesente in hoc (ac. concilio) 81, 1. Athanasius eum appellat 54, 15. sua illum sententia in exilium deportavit 54, 17. *fidem Nicaenam* tunc baptizatus ad

quietem dei commigravit 51, 2. *cf.* Constantinopoli.

Constantinus pilatus Imperator 174, 22. bonus ac religiosus 197, 11. ubi beatus religiosaeque voluntatis 203, 1. eius animus etiam circa reos placabilis 89, 11. lenitati semper usque 89, 14. fidem quaerit 203, 14. synodi Sardienalioratio ad Constantium 154, 24. 151, 1 sqq. Hilarius falsis nuntiis ad Imperatorem delatus 198, 3. circumveniens Augustus 198, 10. angitus 101, 10. multi ea Italia coepiscopi eum luerant deprecati, ut iuberet concilium ad Aquileiam congregari 167, 6. epistula Liberii missa ad Constantium per Lucilium episcopum 89, 2 sqq. sermo eius ad populum missus Liberium plurimum lacerat 89, 12. epistula Constantii ad episcopos Italici Ariminensis concilii 93, 17 sqq. litterae luxerunt tractari de fide 82, 2. alia prioribus litteris intimavit 94, 14. epistula synodi Ariminensis ad Constantium 78, 13 sqq. epistula missa ad Constantium a perfidis episcopis 87, 2 sqq. praedicationes Anomacorum anathematizari voluit 174, 23. ante bonae memoriae Constantii Imperatoris Marcus Arethusas fidem dictavit Sirmii a. 359 163, 12. 18. Hilarii liberi ad Constantium 197, 1 sqq. *cf.* 227, 3. Ariminum Liberius.

Cordubensis Spania 132, 1.

Corinthii: ad Corinthios 31, 2. 98, 3.

162, 4. ad Corinthios prima 6, 16.

† Coronae Acaiae, sedes episc. 139, 6.

Cous insula, sedes episc. 76, 17.

Cruxa Hithymiae, sedes episc. 76, 5.

Cresconius ep., *admit sym. Sardicensi Orient.* 77, 26.

culpam imperitio obliterat resipiscens 166, 16.

Cyclades Insular 68, 9. Cieladen insulne 49, 5. Insular 68, 9.

Cyparissia n. Ciparissia.

Cyriacus n. Naisin In Marcellum sententiam non propriam conscripsit 51, 19. decessu Gentilium 66, 16.

Cyrenus officialis 164, 2.

Cyrotus ep. a Roso, *admit sym. Sardicensi Orient.* 75, 1.

Dacia 66, 21. 69, 5. 103, 9. 134, 3. 136, 4. altera Dacia 103, 9. Dacia Ripensis 135, 7. 136, 8. 139, 1.

Dagalaipus consul 166, 17.

Dalmatia 48, 14.

Dardania 103, 9. 136, 1. 7.

David propheta 52, 39. felix propheta David priminorgani ymnis Christum mundo nuntians 209 *proemium*.

Demophilus ep. a Ieroe, *admit sym. Sardicensi Orient.* 78, 2. *Sirmiaci* o. 351 170, 5. apud Mediolanum a. 345 Arri hereticam sententiam voluit damare 91, 18. cf. Liberius.

Desiderius ep. Campaniae 48, 15.

denn nnn 47, 19. 69, 1. 156, 7 etc. domina 15, 5 etc. omnipotens dominus 185, 7. summus 33, 8. aeternum 211, 46. incorruptibilis 211, 46. invisibilis 250, 67. dena aeculorum 24, 7. 9. rerum conditor 246, 13. conditor caeli 215, 9. den ex operibus suis nullum deperit 7, 2. eius virtutis potestas 7, 1. omnia potens 5, 1. 25, 19. omnipotens passim. eius virtutes 12, 16. prouidentia 8, 11. Intern hominum curam prouidens 29, 25. omnia contuens

8, 6. conspectus diuine voluntatis 8, 20. latere apud deum cognitio filii facti est 8, 12. multiplex misericordia 6, 15. abundantia misericordia 20, 24. cf. 22, 2. 14. misericordia et iustitia 36, 13. misericordino bonitas 229, 9. intra deum est innocentium 36, 9. abhorrente deo ultra 8, 16. deum colere proprium iustitiae obliuioni est 230, 16. dei cultores per Christum patrem orant 88, 9. — deus trinitas 250, 67. sancta trinitas omnia 231, 93. trinitatis nomen 151, 13. trinitatis nomen 151, 1. sanctae trinitatis inoblabilis unitas 153, 6. deum pater 43, 9. 37, 26. 95, 9. verus deus pater 47, 19. inuicibilis pater 211, 44. cf. 37, 18. 44, 7. 154, 7. 209, 15. pater ingenuus 146, 26. 151, 9. 223, 73. deitas paterna 154, 17. persona patris 149, 16. patris et filii personae 148, 20. in corpore ex deo perfectus Iulii progenitus dei 210, 23. Iuliano nascitur a deo 209, 6. deum de deo et uerus de nero ont uterque unum 153, 15. 'unum' nomen et uterque 'unum' 153, 11. 16. unus est de utroque 153, 13. una 'uia' vel 'ambulantia' 44, 9. non unio diuinitatis, sed unitas intelligitur 44, 16. sancta in utroque unitas 149, 18. aeterna unitas 151, 5. felix domus unitas 211, 53. filius substantia aeternitatis aeterna 151, 9. eadem in utroque substantia aeternitatis explem 154, 8. filio patri per omnia similis 47, 23. nihil per omnia excepta innatiuitate 160, 5. 161, 6. 163, 24. cf. 44, 14. 162, 1. 174, 19. 201, 4. nequidem patri. sancto spiritui 250, 66. cf. 154, 6. sancti filius in patre

210, 18. arripit ut rai patr 209, 2.
 rino natiuitatem nrum seit nisi solus
 patr 162, 9. ex deo patr drus filius
 rgnaritnt 36, 23. cognitus fit dr
 deo patr filius drus et in deo filia
 deus patr 148, 16. arripit arm,
 uliment, acmra lili contitunt in
 patr 148, 23. uboediens patri filius
 41, 1. paret gentius patri 211, 57.
 rx nihilo umula per filium faria
 sum 163, 8. urrbum 118, 1, 124, 6.
 14. neibum dei 118, 11, 204, 3.
 205, 3. confusio patria et filii et
 spiritus sancti 199, t9. r/. 43, 15. spi-
 ritus 8, t2, 4, 12, 126, 13, 153, 6, 246,
 17, 28. spiritus sanctus 14, 20, 23,
 98, 3, 147, 8, t48, 15, 201, 17, 205, 6,
 t4, 243, i. f. sp. s. dri 83, 13. diuimur
 spiritus, spiritus dei perfectus, trini-
 tatis ulmulus 224, 59. spiritus
 sanctus, qui nobis a deo patr per
 filium datus est 48, 5. accipit rx
 ntroqr 153, 5. Christus rnm tribuit
 14, 3. rino lruitus 14, 26. per eum
 sanctificatur rlnus 77, 1. docent
 apiritu sancto 95, 9. apiritus sanctus
 suggerit 164, 7. spiritus sanctus praec-
 parantur ruluiba Nor 14, 17 sqq.
 accepto sulto riritu septuaginta
 discipuli ad praedicatum ruan-
 gellum missi t4, 20. rmirus in aet-
 rnu (in) lidrlim apiuus permant
 t5, 2. r/. baptisma peccato r/ in fud.
 noc. r. n. paractus. — r/. synbola
 47, 19 sqq. 69, 1 sqq. 150, 7 sqq.
 diabolus: arripens diabolus 127, 2.
 in serpente diaboli nuncupatio est
 24, 6. lallacr diaboli laynei 164, 6.
 diabolus inmittit 86, 6. rino ad-
 nrus nos indrripens bellum 229, 5.
 rino mulda 229, 8. lraus 43, 19,
 10t, 4, 246, 19. dominana 23, 19.

hortis 230, 4. 11. hostia fallax 216, 4.
 mundi prirrupa 204, 8. In Adar ol-
 fensa diabolus inuictus noruit, naar
 autem, cum nocere nithur, uinrit
 220, 12. — rpiritus lrmundt 14,
 21, 27, 11. — satanas birtus in
 nono Adam 214, 3. zelant in marte
 satanas 214, 4. — demon 248, 17.
 ultia darmondorum 20, 1, mblectis
 dormonia t4, 25.
 Diaconus clericus l'ercellensis 47, 11.
 Dianus rp. a Caesarea, adfuit syn.
 Sardicensi Orient. 75, 5.
 Diulmion legatus syn., Seleuciensis
 174, 8.
 Dilecta filia Orce 31, 12, 32, 6. f. 30, t0.
 Diocleianopolis Machedoniae, sedes
 episc. 133, 3. — Diocleiana ciuitas
 61, 16.
 Diodora dr Trnedox ep., adfuit syn.
 Sardicensi Occident. 135, 4.
 Diogenes rp., adfuit syn. Sardicensi
 Orient. 77, 19.
 Diognitus u. Theognitus.
 Diunianus rp. ab Alexandris Citiciae,
 adfuit syn. Sardicensi Orient. 75, 9.
 Dianklus ab Elila ep., adfuit syn.
 Sardicensi Occident. 61, 12, 138, 4.
 Dionisius Medialanensis rplscopus in
 syn. Med. a. 353 187, 12. labinus
 r pistnani r/ rripit 64, 16.
 Dioscorus dr Trmsia ep., adfuit syn.
 Sardicensi Occident. 131, 4.
 Diuum Machedoniae, sedes episc. 139, 2.
 Dochlamo Phrygiae, sedes episc. 75, 4.
 Doliche Syriar: Dolicea 74, 5.
 Dominus a f Pulidiane ep., adfuit syn.
 Sardicensi Occident. 75, 24.
 Domitianus dr Asturica Spaniarum ep.,
 adfuit syn. Sardicensi Occident. 132, 4.
 Donatus rplscopus Carthaginis 48, 15,
 Durilianus Phrygiae, sedes episc. 75, 12.

confectio: membrum est Christi 5, 16.
 Christi corpus est 7, 19. corpus
 Christi, in qua ut apostoli et ec-
 clesia est 10, 2. ex latere eius ut
 pec aquam nata ut iustificata per
 sanguinem est 5, 17, ecclesia sancti-
 ficata est carnal Christi communione
 5, 21. ecclesiae sanctificatio 14, 6.
 praefigurationes patriarcharum 3,
 15. ecclesiae membra 164, 19. natus
 64, 1. regula 65, 28. emendationi po-
 puli 84, 6. — ecclesia pematris 6, 2,
 34, 2. ex publicanis et peccatoribus
 et gentibus mal 6, 1. — ecclesia
 sancta 61, 21, 62, 15. 30. 63, 14. 63,
 26. 65, 24. 72, 2. sanctissima 51, 9.
 catholica 51, 4. 65, 28. 67, 16. 93, 2.
 96, 4. 97, 12. 124, 6. 14. 142, 26. 165,
 19. 167, 21. 166, 7. 170, 13 etc. sancta
 ut catholica 49, 9. 72, 6. 15 bis. 73,
 5. 12. 16. cf. 48, 17. catholica et apo-
 stolica 103, 10. 160, 20. encyclica sanctum
 64, 10. sanctissimae 49, 14. 62,
 4. catholicae 79, 1. 93, 12. 181, 11.
 sancta mater 16, 18. 90, 9. 251, 90.
 — cf. Abel Adam ante Christus
 Petrus Rans Rubenica Sarra,
 Redimus ep. Pernasi (?), legatus syn.
 Seleuciensis 174, 8.
 Edesius ep. a Can, adfuit syn. Sardi-
 nensis Orient. 76, 17.
 Elaten Achaine, sedes episc. 135, 3.
 Elida Anaiian, sedes episc. 61, 12. 138, 4.
 Eliodorus a Nicopoli ep., adfuit syn.
 Sardicensi Occident. 137, 3.
 Elym 27, 5.
 Emerita sedes episc. 132, 3.
 Emimonia cf. Himimontus.
 Emmanuol 37, 8.
 Enoch translatus 36, 8.
 Eortaxius ep. Sardinum (?), legatus
 syn. Seleuciensis 174, 9.

Ephesus (Elesus 131, 8) Asian, sedes
 episc. 74, 7. 119, 9. 17. — Ephesus
 123, 14.

Ephesus ep. Centumcellarum, adfuit
 syn. Atimienti 87, 6. damnare
 urbe Romae episcopi gaudet
 155, 25. cf. Liberina.

Epiphania Syrian, sedes episc. 75, 15.
 Epirus 163, 9.

Eracia Linei Marchioniae, sedes
 episc. 134, 8.

Erodianus legatus syn. Seleuciensis
 174, 7.

Esau 18, 4. 24. 18, 1. 10. 22, 3. primiti-
 vorum dignitatem sub praefiguratione
 populi Israhelitis nuntiabat 18, 11.
 formam huius populi in se gerebat
 18, 16. Iacob Esau utroque imitum
 19, 20. cf. 18, 27. 21, 3. Esau nini
 ae Iacob esse dicebat 20, 29. Ysatan
 pro Esau sollicitus est 20, 28. 21,
 7. 26. desperante Esau de primitiis
 suis 18, 21.

essentia ex eo, quod semper est,
 nuntiatur 163, 26. cf. substantia.
 Enn 5, 20. 7. 20. 21. 12, 8. Enn con-
 paratio 6, 21. ubi populi Adam ex
 latere nius atque nase gignit 4,
 18. cf. Adam.

Eugrins de Erancia Linni ep., ad-
 fuit syn. Sardicensi Occident. 134, 8.

Eugrins ep., adfuit syn. Sirmienti u.
 351 170, 6.

Eunarpins ep., legatus syn. Sideru-
 cis 174, 9.

eucharistia: domini corpus conversa-
 tum 55, 15. sacramentum corporis
 32, 2. cf. 9, 1. corpus domini ut mi-
 alia 63, 10. cognitio sanguinis 21.
 19. sacramentum sanctis loqui-
 tur 28, 22. spiritallis praefigurationis
 manna 28, 20 sqq. 29, 26 sqq. natus de

caelo panis 28, 15. caelestis cibum 28, 17, 21. spiritalis cibum 30, 2, cf. poculum sacrificium. — eucharistia uel gratia: panis uitae et panis a caelo 231, 5. cotidie ut delui, oratus 231, 6. uult deus, ut cotidie Christus habitet in nobis 231, 4.

Eudemou ep. a Thaneos (Τάνεος), adfuit syn. Sardicensi Orient. 76, 11.

Eudemoa ep., adfuit syn. Sardicensi Orient. 77, 5.

Eudoxus ep. a Germanicla, adfuit syn. Sardicensi Orient. 75, 7. eyn. Sirmicensi a. 351 170, 5. apud Mediolanum a. 345 Arri hereticam sententiam noluit damnare 91, 19.

Eugenius ep., adfuit syn. Sardicensi Orient. 77, 23.

Eugeus ep. a Lixinis, adfuit syn. Sardicensi Orient. 75, 2.

Eualius ep. ab Amasias (Ἀμασίας), adfuit syn. Sardicensi Orient. 74, 9.

Eumathius legatus syn. Sclruciensis 174, 8.

Europa 49, 5, 68, 10 bis. 123, 12. Europe 103, 10.

Eusebii duo i. e. Caesareae et Nico-mediae 119, 6. Ariani 184, 6.

Eusebius (gen. Eusebii 117, 15. Eusebi 117, 5) ex Caesarea praesens in syn. Antiochena a. 341 118, 5. scribit Iulio Romano ecclesiae episcopo 106, 2. eius lucta plena laetitiae et mendacii 106, 7. 14. exquisita malitis 117, 7 commentatium 117, 16. — Eusebiana heresis 129, 3.

Eusebius ep. ab Dorilao, adfuit syn. Sardicensi Orient. 75, 12.

Eusebius ep. a Magneda, adfuit syn. Sardicensi Orient. 76, 7.

Eusebius ep. a Pergamo, adfuit syn. Sardicensi Orient. 75, 19.

Eusebius ep. a Pergamo Thraciae (†), adfuit syn. Sardicensi Orient. 76, 13.

Eusebius (gen. Eusebi 47, 13) Caeccellenensis episcopus est uir onui ultra deo seruatus 186, 21. post Arelatensem synodum uenire Mediolanum praecipitur 187, 1. quid ibi egerit 187, 2 sqq. luctu laborans exilio 47, 1. epistula eius ad Gregorium Spauensem 46, 11 sqq. 47, 13. Liberius epistolam elacripit 164, 15.

Eusebius ep. legatus Aegyptiorum ad Liberium missus 90, 22.

Eusebius consul 85, 22. 94, 26. 96, 16.

Eustasius ep. Antiochiae 66, 25.

Eustatius ep. ab Epiphania, adfuit syn. Sardicensi Orient. 75, 15.

Euterius a Panonius ep. Sirmii, adfuit syn. Sardicensi Occident. 137, 4.

Euterius de Gauuoc ep., adfuit syn. Sardicensi Occident. 133, 6.

Euthicius ep. Campaniae 48, 15.

Eutellus a Philippopoli, adfuit syn. Sardicensi Orient. 78, 3.

Eutellus de Motonis ep., adfuit syn. Sardicensi Occident. 139, 5.

Eutyclus u. Euthicus et Euticius.

Exuperantius ep., adfuit syn. Sirmiaci a. 351 170, 6.

Ezechiel 6, 28.

fides: iustificationis est merces 26, 28. credentibus in uominu domini pollestas tribuitur, ut ex deo nati sint 93, 8. regnerati per fidem 201, 14.

Abraham fides prima iustificat 99, 6, cf. 3, 17. Cananae liliam fides saluat 99, 7. iustus ex fide est 26, 23. confessa in deo fides 183, 19. cf. baptisma. fides libertas 22, 11. cf. 141, 9. 182, 8. 180, 133, 3. 20.

185, 1. deus non requirit reuelam confessionem 185, 8. ad fidem in propriam voluntatis est liberum 22, 9. fides reuerectionis 6, 23. fidei doctrina 186, 10. fides, spes, caritas corporibna dissoluta semper manent 98, 12. — fides apostolica et catholica 137, 14. cf. 67, 14. 201, 18. enangelico 201, 19. 202, 13. ab antiquitate persecutata 79, 2. catholica 43, 3. 46, 7 etc. ecclesiae 60, 24. 67, 16. Integra 64, 2. 85, 11. 10. inniolata 166, 6. paternis 158, 3. 7. perfecta 148, 10. pia 119, 6. 14. probata 103, 4. recta 49, 11. 51, 3. 9. 103, 6 etc. sana 128, 6. 163, 7. sanctissima 51, 20. vera 85, 21. 169, 4. 185, 6.

Filadellia *Lydiae*, sedes episc., 76, 8

Fileus ep. a Cratia, adfuit syn. *Sardicensi Orient.* 76, 5.

Fueta ep. a Inhiopoli, adfuit syn. *Sardicensi Orient.* 76, 3.

Filippi *Machedoniae*, aedes episc., 133, 4.

Filippopolis *Thraciae*, sedes episc. 78, 3.

Filoxenus presbyter *urbis Romae* 127, 8.

Flaccus ep. ab Ieropoli, adfuit syn. *Sardicensi Orient.* 77, 47.

Flegethon rigens 213, 20.

Florentina ep. ab Ancyra, adfuit syn. *Sardicensi Orient.* 77, 2.

Florentinus de Emerita ep., adfuit syn. *Sardicensi Occident.* 132, 3.

Fortunatianus de Aquileo ep., adfuit syn. *Sardicensi Occident.* 137, 1. cf. Liberius.

Fortunatus ep. *Neapolis* 48, 16.

Fotinus ep. *Sirmii* 142, 10. 146, 18. 168, 14. *Syrmienensis* episcopus fuit a Marcello imbutus 142, 12. 146, 26. ex institione Marcelli peruersitatis iatius initio sumit 147, 12. diacouns

ant en aliquandiu init 142, 13. eius doctrina 146, 12. hereticiens deprehensus 146, 5. argutus 146, 14. heresia Fotini a Romania a. 343 damnata est 145, 2. Sabellii partioria hereditate damnata 158, 14. 'humilium lesam Christum' cum loquitur, ignorat 204, 4. de en decretum ab Occidentalibus est et ad Orientales relatum 146, 22. cf. 147, 6. hi callide rescribentes 146, 26. ad tollendum ex episcopatu Fotinum a. 347 ex plurimis promociis congregant sacerdotes 142, 17. eius damnatio 147, 1. ante biennium iam in Mediolanensi synodo erat hereticus damnatus 142, 18. ne tunc quidem (sc. Sirmii) per laetigenam populi potius ammoneri 146, 7. eius animaduersio 148, 2.

Frigia 49, 5.

Gabrielia nouitium 218, 11.

Gabula *Syriae*, aedes episc. 78, 1.

Gabus ep. *Arionus Hyrci* 169, 6. 160,

11. 161, 1. noua molitur in syn.

Ariminensi 82, 4. 83, 6. 97, 7. legalus

syn. *Arimineus* 174, 8. damnatus

97, 11. cf. 80, 9. enim excommunicant

Gallicani 45, 15. cf. *Germinina*.

Galata imprudens 60, 14.

Galatia (*Galacia* 49, 4. 22) 49, 3. 65, 12.

68, 7 bis. 122, 16. 133, 5. cf. *Ancyra*.

Gallia 64, 25, 67, 28. 133, 9. Galliae

45, 24. 67, 1. 103, 8. 197, 17.

Gallicani episcopi 43, 7. *Uiterae* *Orien-*

talium ad eos 43, 18. 45, 3. 16. *Idra*

exposita apud *Pariscam* ab episcopia

Gallicanis ad *Orientales* episcopos

43, 3. epp. in 'oaioc' silentio fraudem

ae passus esse 45, 8. excommunicant

Auxentium et *Ursacium* ac *Ualeulem*,

- Iulian, Megasthen et Iulianum 45,
 15. Satalianum 46, 2.
 Gallus: Illarius Gallus episcopus 234, 4.
 Iannus Traianae, sedes episc. 133, 6.
 Gaudentius de Naiso ep., adfuit syn.
Sardicensi Occident. 136, 4. dum-
 nant enim concilium *Sardiennae*
Orientalium 66, 1. cui 66, 9.
 Gaudentius ep., adfuit syn. *Sirmiensi*
 a. 331 170, 7.
 Giza Palaestinae, sedes episc. 74, 17.
 106, 13. 122, 6. 16, 123, 2. 9. 133, 7.
 civitas Giza 55, 19.
 gentes mortem domini et nudum del-
 corpus hridunt 15, 16. princeps
 sacerdotum convenerunt genti-
 bus cruel dominum infligit 11, 12.
 gentes Christi ambigunt praesig-
 nantur omnis Rebecca 17, 13.
 gentium congregatio 10, 14. cf.
 Iaphet Pharian.
 Georgius ip. Alexandriae advenit in
 quibusdam extra ecclesiam catholi-
 - tam locis positus communiare 92, 4.
 praesens in syn. *Sirmiensi* a. 359
 163, 14.
 Georgius ex Laodicea timens non
 adfuit syn. *Sardicensi* 119, 3. 123,
 6, 14. Iureticus 131, 8.
 Germaniela Syriae, sedes episc. 73, 7.
 Germinius (gen. Germini 47, 16. 160,
 20) *Sirmii* ep.: nova motus in syn.
Ariminensi 82, 4. 83, 6. 97, 1. dum-
 ontr 97, 11. cf. 86, 9. legatus syn.
Ariminensis 174, 5. eius lides dis-
 pleret Valenti, Ursatio, Gulo et
 Paulo 161, 1. qualis rit 47, 19 sqq.
 161, 2 sqq. epistula Valentis, Ur-
 sacii, Gail et Pauli ad eum 169,
 4 sqq. u. Ualeote et Paulo admoni-
 tus 169, 8. rescriptum eius ad Rufi-
 num etc. 160, 29 sqq. cf. *Liberius*.
 Girardinus de Berre Maledonae ep.,
 adfuit syn. *Sardicensi Occident.* 139, 3.
 Gerontius ep. Raphaniae, adfuit syn.
Sardicensi Oriental. 74, 8.
 Graecus 7, 17. Graeci dicunt 'omon-
 alni' 150, 71. 153, 23. 'ex ne onton'
 150, 18. 154, 14. 'usium' 96, 6. —
 Adam Graeco 'ge pytra' diline
 4, 10. cf. *Arbini*.
 Gratianus consul 160, 17.
 Guccianus ep. a Calle in syn. *Arimi-
 nensi* 96, 29.
 Gregorius Alexandriae ep. 48, 12. se
 immerit ecclesiae in Alexandria
 123, 1. vocatus Georgius 123, 9.
 Gregorius ep. Spanensis (*Eliberis*) 47,
 13. epistula Eusebio *Peredienis*
 ad eum 46, 11 sqq. restitit trans-
 gressori thalo 46, 14. Iblem ven-
 usuit, quam patres *Nichian* scrip-
 serunt 46, 17.
 Gregorius ep., adfuit syn. *Nicaenae*
Thraciae 86, 2.
 Hadrianopolis n. *Adrianopolis*.
 Hebrus 23, 2. Hebril 37, 27. lingua
 Hebraica 4, 10.
 Helias presbyter natus *Romae* 165,
 10.
 Helias officium est monasterio corda
 patrum ad filios 37, 28.
 Heliodorus n. *Eliodorus*.
 Helimintus ep. *Asianus Illyrici* 160, 23.
 Hellespontus 49, 6. 68, 8. *Elisponus*
 68, 8.
 Heplidus ep. *Sotatorum* (†), legatus syn.
Siluciensis 174, 7.
 Himionius 69, 5. *Emimionius* 49, 6.
 69, 5.
 Hortasian u. *Eostasian*.
 Horacella u. *Eractia*.

- Heraclea *Europae, sedes episc.* 74, 15.
119, 7. Ercles 119, 16. — Heracle-
us 123, 11.
- Herodes *Magnus*: iubet parvus necni
219, 17. post Herodem 219, 19.
- Herodes Antipos: ad Herodem domi-
nus ductus est 11, 13.
- Herodianus u. Erodianus.
- Hieremias 26, 8.
- Hierich in holiis mundi speciem po-
sita 35, 15. ad nocem Inbae cauci-
dit 35, 16. Hierich cinitas 34, 10.
- Hierusalem capta 9, 14. coelestis
Ierusalem 16, 11.
- Hiesus (Nane) 32, 25. 33, 6. 34, 20. 23.
26. 35, 17. 22. Hiesus, qui Anas antea
uncilobatur 31, 10. in Hiesu cogni-
minale absoluta luturi sacramenti
ratio monstrata est 33, 7. quae sub
Hiesu a Raab et in Raab gesta sint
34, 8. Hiesu exploratores ce-
praesentant legem et prophetiam
34, 9, 34, 1.
- Hilarus *ep. Pictavi* 237, 3. sanctus
Hilarius 169, 19. 231, 2. 233, 4.
fidelis dominici nominis praedicator
45, 13. ult. acris iugeni 227, 3.
ecclesiae catholicae ocerimus de-
lensor nenerandus Hilarius epi-
scopus Gallus 234, 3. ei potestas
dabatur florere bonis saeculi, con-
modis oranihus redundare 100, 10.
respuit infidelium consocium 100, 9.
quae egerit litteris o. 356 102, 2. *agg.*
— proferre in consuetudinem publi-
cam opus tentat grane et multi-
plex 101, 3. exultat non crimine, sed
fructione circumuento Constantin
Inlucque Caesare Iuliano 198, 2. 10.
in omnium Galliarum ecclesiarum
communione permanet 197, 17. Con-
stantinopoli librum Constantio ipse
tradidit 197, 3. quae roget Impera-
torem 198, 16. *agg.* exponit suam
Hilem 204, 19. *agg.* quae nuntiauerit
episcopis Gallieanis 45, 13. 17. Orien-
toles crederent litteras Hilario
43, 19. *cf.* Saturninus.
- Hilarius diaconus urbis Romae 93, 11.
- Hilarius eunuchus 171, 13.
- Himenes de Ypata *ep.*, *adful syn.*
Sardicensi Occident. 134, 5.
- Hilueus *ep.*, *adful syn.* *Sirmicus*
u. 351 170, 0.
- Hispaniae 103, 8. Spania 132, 1.
Spaniae 132, 2. 3. 4. 5. 133, 1. —
Spanensis 47, 13.
- Honoratus *ep.*, *adful syn.* *Nicaenae*
Thraciae 36, 2.
- Honoratus *ep.*, *adful syn.* *Nicaenae*
Thraciae 36, 3.
- Hygius u. Yginus.
- Hypata u. Ypata.
- Hypatius n. Ypatius.
- Iacob patriarcha 18, 4. 26, 19, 10. 20.
19, 28. 29, 21. 13, 203, 16. *prac-*
formabat populum christianum 20, 6.
Iacob et Esau 18, 3. *agg.* stola Esau
Induunt 19, 20. haednem pellibus
tegitne 19, 24. benedicite 19, 1.
eios seruatus 3, 17. eins lucta 36, 28.
- Ianusius de Benevento *ep.*, *adful*
syn. *Sordicensi Occident.* 134, 2.
- Laphet (Isfeth 13, 14) figuram gentium
ostendit, quae ad fidem inductae
sunt 15, 18.
- Iernopolis *Phrygiae, sedes episc.* 77, 17
Icase oirga 218, 4.
- Ilinn, *sedes episc.* 76, 14.
- Imperatores f. c. Constant et Constan-
tius 60, 7. 62, 19. 64, 21. 104, 3. 5.
105, 1. 111, 16. 128, 5. *cf.* 182, 6.
- Iulycum 153, 3. 9. 159, 1.

Iunocentius ep. *Arianus Illyrici* 164, 16.
Iuh 230, 18. libri sauti Iob 229, 4.
abelinabat se ab omni re maligna
230, 15. deum sola mente utilis
non mixta uocatur 230, 16.

Iohannes baptista 215, 19.

Iohannes euangelista 89, 8.

Ionas de Partinopoli ep., *adfuit syn.*

Sardicensi Occident. 136, 6.

Iordanis aqua 215, 20.

Ioseph beatus ab *Arimathaeo* 221, 15.

Iouianus diuinus *Illyrici* 160, 6.

Iuaneus u. Ireueus Hibernus.

Ireueus de Sciro ep., *adfuit syn. Sar-*

dicensi Occident. 133, 2.

Irenopolis Ciliciae, *sedes episc.* 77, 10.

131, 6. *dictus* Nazunian 119, 7.

Maronia 119, 16. 17. 123, 12.

Iseus u. Ysaiah.

Iseus ep. u. Iseu, *adfuit syn. Sardic-*
ensi Orient. 77, 4.

Isauria 49, 3.

Ikehyrax ep. *Arianus Mascotas* 115,

15, 17. 116, 12. 16. *dictus* Seyras

53, 19. 140, 9. 10. 15. 141, 21. 24.

Seyras 115, 8. 16. 116, 1. 6. Squirius

76, 4. *adfuit syn. Sardicensi Orient-*

alium 76, 4. exuisse Albanarium

quidam de diuinis scripturis li-

brum dicebat 116, 2. falsitatem prae-

mium elden huiusmodi episcopatus

dederunt 116, 6. neque presbiter

quidam fuit 116, 6. 140, 10. 141, 24.

de discipulo episcopus adseruitur or-

dinator 140, 15.

Iseus Daciae Ripensis, *sedes episc.* 139, 1.

Iulon u. Sion.

Ierabel 32, 3. in Abraham patre suo

elatus ex gentibus est 32, 7. —

Israelita 37, 27. — Ierabelthius

populus 15, 19.

Ierabel filius Osce 30, 10. 31, 11. 32,
4. 7, 12.

Itali episcopi: Aegyptium de Alha-

nasio sententiam recitauit aliqui

inueniunt Liberius episcopus Italia

90, 18. cogunt exhibere sententias

Arianorum (c. a. 353) obediunt 92, 6.

epistula Constantii ad episcopos

Italos, qui in Ariminensi concilio

conuenerunt 93, 13. *epistulae* Liberi

ad episcopos Italianos de his, qui apud

Ariminum ignorantes uenerunt 156,

13. 167, 1. horum *epistula* ad episco-

pos *Illyrici* 158, 2 *app.* Ariminensis

concilii statuta rescindant 168, 14.

Italia 66, 8. 67, 23. 103, 8. 130, 6. 134,

7. 137, 1. 138, 5. 6. 7. 156, 13. 14.

158, 2. 4. 7. 167, 5.

Iudasus 7, 17. Iudei 9, 10. 31, 3.

67, 15. 148, 21). Iudasus inuadet

Christianos 9, 10. dominum a Iudaea

templatus 5, 4. princeps sacerdotum

consentientibus Iudaeis erant do-

minum subligit 11, 12. hic populus

in dei hereditatem inerat electus

18, 16. Iudaeorum inuidia 148, 21.

Iudaei 220, 36. 14. Esau Sem.

Iudas traditor 220, 31.

Iudes mendax 222, 62.

Iudaei, quibus provinciarum admini-

strationes creditae sunt 131, 14.

Iulianus Caesari plus in exilio Hilarii

contumelias, a malis, quam hic

Inluriam pertulit 158, 6. Inlurus

198, 11.

Iulopolis Galatiae, *sedes episc.* 76, 3.

Iulius urbis Romae ep. 63, 1. 126, 5.

bonae memoriae 155, 9. 163, 10.

dictus consacerdos 106, 3. 10. 107,

11. 115, 1. scribunt ei *Arianus*

aduersum Athanasium et Marcellum

166, 2. Iulianus ex Aegypto conui-

missae de reddenda Athanasio eum-
munionis 156, 6. cf. 115, 1. Athana-
sius ad Iulium petrexil 56, 8. Atha-
nasius a Iulio reddita eumunio 141,
18. cf. 168, 10. per presbyteros suos
et per epistolam Orientales ad
synodum Romanam inuitat 127, 18.
cf. 107, 1. concilium apud Sardicani
licet ex Imperatoris benignitate num-
missa, dicitur 58, 1. epistula synodi
Sardicensis ad Iulium 126, 5 sqq. cogi-
tati, ut instruat per sua scripta in
Sicilia, in Sardinia, in Italia fratres,
quae uero sunt 130, 5. honesta fuit
et necessaria excusatio absentiae
eius 126, 15. dimissus ab Orientali-
bus 63, 26, 65, 31, 67, 9. eue 66, 12,
epistula Valentis et Ursacii ad Iulium
143, 4 sqq. Iulius eis ueniam im-
petit 142, 25. eue 142, 26. epistula
Occidentalium ad nomen Iulii facta
166, 8.

Iulius de Tebe episcopos ep., adfuit
syn. Sardicensi Occident., 135, 7.

Iulius ep., adfuit syn. Sirmiacensi a.
351 170, 8.

Iunior ep., adfuit syn. Sirmiacensi a.
351 170, 8.

Iustificatio: fides iustificationis est
merces 26, 28. in ligni sacramento,
in quo dominus pendit, iustifica-
tio est 26, 23. deus iustitiam pro-
mitte remuneratur creditus ab igno-
rante, quod deus sit 90, 5. iustificati
15, 15. cf. Abrahama fides.

Iustinus legatus syn. Aeminiensis 174,
6. adfuit syn. Nicarnae Thraciae 86, 2.
excommunicatus a Gallicanis 45, 16.

Instituit proprium officium est colere
deum 230, 17.

Iabon 20, 3.

Lamech, filius Cain 10, 20. 21. 24.
principis sacerdotum habet spe-
ciem 11, 11. ducem uxorum
maritus, quarum nominibus etiam
triline mulieris, ab eius tamen
conjugio libere, unum nobilem
est 10, 22. numerus in Lamech
poetae 11, 27.

Lamech, pater Noe 12, 23.

Larissa Thessaliae, sedes episc. 133, 6.
Latino 4, 11.

Laudocia Phrygiae, sedes episc. 77, 14.

Laudula (Laudicia 123, 14) Syriac.
sedes episc. 119, 8. 131, 9.

Leo diocesis uobis Romae 127, 3.

Leontius legatus syn. Seleuciensis 174, 9.

Letus Aegypti, sedes episc. 77, 4.

Leuculus ep. ab Dio, adfuit syn.
Sardicensi Orient. 76, 14.

Lex umbra est Iulianorum 10, 13. sub
lege uincentis 15, 15. salutis neque
ante legem, sub lege, post legem 17,
2. 4, 6. cf. Moyses.

Liberius (gen. Libec) 155, 3. 156, 12.
urbis Romae episcopus: secutus
morem ordiensemque malitiam nihil
adili episcopatu urbem Romae,
nihil uisum passus est 91, 10. non
sua uoluntate, sed apostolica iussu
91, 9. quales litterae ex Aegypto
uenerunt atque Alexandria ad Iulium
de reddenda Athanasio communionem
erant scriptae, tales ad Liberium
datae sunt de tuenda 156, 6. signifi-
cant Orientales eius pacem se uelle
coniungi 91, 16. confluxerunt cum
litteris Orientalium et Aegyptio-
rum submissis 91, 10. Iuliani-
tatem litteras legi ecclesiae, legi
concilio atque haec etiam Orien-
talibus respondit 90, 14. Orientali-
bus sententiam non commutanti,

quod octoginta episcoporum di-
Athanasio senti nlla u pugnabat 99,
16. illu leguit in syn. Arelatensi
significauit se uoluisse multumbe-
si nteuills Orientalibus, et idem Asril
hauissem condamnassent 93, 11.
epistola missa ad Constantinum a
Librio per Luciferum 89, 2^{sqq.}
prothetelini Iuliet tuu Pan-
cratio presbytero et Hnatio diacono
93, 10. Liberius cum Imperatore
uiam pacem requirit 89, 17. cuius
animum in gratiam uocare non
potest 89, 11. enlussetus ad populum
missus eam placari uacrat 89, 12.
tratat de Athanasii negotio 89, 19.
et ipsius defendit 90, 9^{sqq.} nato-
quum ad exilium itit, multumenu
epistulans Eusebio, Dionisio et Lau-
tero acrispit 104, 14. euphi, quae
gesta sunt in congressione *Medio-
lancensi*, fidelius sciro 106, 3. quid
dicat de *Uincuti Capuensis* rubra
107, 2. *ij.* 106, 18. missus in exilium
163, 1. *ij.* 164, 14. 106, 15. epistula
ad episcopos Italiae 156, 12^{sqq.}
sibi paritndum essi his, qui apud
Ariminum ignorantes egerunt 157,
1. 5. *ij.* Arelatima. — quae epistula
dubiu referantur: non defendit Atha-
nasium 163, 9. cur cum oste non
demonstruit 163, 10. litteras de
condemnationi ipsius per For-
tunatianum dedit petierendum ad
Constantinum 168, 14. *cf.* 156, 1.
amolo Athanasio a communioue
sua dieit ac inni Orientalibus pacem
habere 168, 16. 173, 12. suscepit
fidem Syrmio a. 351 tractata a
Demetrio sibi expositam 169, 7.
170, 3. petii Orientales elaborent,
quatenus de exilio dimittatur 169,

10. quando Athanasius a se dam-
natus est 170, 16. cui tardius 171, 4.
communiuicem habet enim Euphrato
et Auxentio 172, 9. Urbicus dia-
conus ab ipso per Liberium agra-
tem in rebns ambatus est 173, 1.
rogat *Vincetium Capuensem*, ni
ipsum Campaniae ad Impera-
torem scribant, de quo possit de
tristitia liberari 173, 7. dicitur
apostata 169, 9. puenaticato 169,
13. 172, 13. misit 173 not. 15.
anathema ei dicitur 169, 11 bis. 14.
172, 13.

libertus: omnibus potet editas ad
multum 21, 30. ad conaquerandam
dei misericordiam humiliae notan-
lata est uota 22, 2. nihilque ad
fidem sua propiae uoluntatis ost
libertum 22, 9. *ij.* lides.

Licia *Pisidiae*, sedes epim. 77, 1.

Lidia 59, 6.

Lignum *Epiri*, sedes episc. 131, 2.
lignum Moysi: per lignum aquae
innataas dnx populo reseruat 22,
25. singa in serpentem demutata
24, 3. in deserto lignum osti indlini
tintuque ius aqua dulcis efficitur
25, 6. eius uirtutia sacramentum
26, 2. sacramentum ligni 25, 27.
26, 28. in hoc ligno uita omnium
pendet 26, 4. — sacramentum la-
tens 26, 15. sacramentum, in quo
dominus pependit 26, 21. sacrame-
tum ligul, apostolica uidelicet eua-
gelica praedictio 27, 7. sacramen-
tum ligul atque equo 22, 20. 23, 6.
ligni sacramento multiplicatus ia-
fidelium corda 26, 13.

Lisinia *Pisidiae*, sedes episc. 75, 2.

Litterae euesianicae 155, 22. eom-
municatorias 130, 7, 17. domini-

- car 67, 13. lularum litterarum subpositiones 111, 5. submissiones 111, 16. epistulas falso 122, 1. 11. cf. *Ind.* uoc. e. u. litterae.
- Loth 86, 9.
- Luca Tursias, *sedes episc.* 133, 2.
- Lucifer Sardiniae ep. *Cavalis* 187, 5. legatus Liberii ad Constantium 89, 3. 93, 10. in syn. Mediolanensi a. 335 187, 6. sanctus n. 93, 10. Liberius epistulam ei scripsit 164, 15.
- Lucius ep. ab Antiocho, *adjuv.* syn. *Sardicensi Orient.* 77, 13.
- Lucius ep. Adrianopolis 55, 21, 56, 20. quas Adrianopoli post reditum suum fecisse ab Orientalibus dicitur 55, 21. *adjuv.* syn. *Sardicensi Occident.* 134, 6.
- Lurius de Urroos ep., *adjuv.* syn. *Sordicensi Occident.* 134, 7.
- Lurius ep., *adjuv.* syn. *Nicaenae Thraciae* 56, 3.
- Lurios presbyter urbis Romae 155, 10.
- Lugdunum Galliae, *sedes episc.* 133, 9.
- Lychidae u. Lychidus.
- Lycif u. Liria.
- Lydia 68, 10 bis.
- Lysioia u. Lysinia.
- † Macaria Acalar, *sedes episc.* 136, 2.
- Macarius ep. Palaestinae 121, 11. cf. Arius.
- Macarius legatus syn. *Seleuciensis* 174, 10.
- Macedonia (Machedonia 54, 5. 133, 3. 4. 134, 3. 133, 6. 136, 5. 139, 2. 3) 103, 9. 135, 2.
- Macedonius (Marhedonius 68, 24. 74, 10) ep. a Mopsuestia, *adjuv.* syn. *Sardicensi Orient.* 74, 10. syn. *Sirmiensi a.* 351 170, 7. Paulini Daciar libros combussit 66, 25. apud Mediolanum a. 345 Arrii haereticam sententiam noluit damnare 91, 19.
- Marburius (Mararius 114, 16. 116, 14. 121, 11) presbyter Athanasii luisse in ecclesiam Marcotidm dicitur 141, 20. calix ab eo fractus 114, 8, sed falso dicitur 114, 10. 115, 2. 7. 116, 4. 141, 23.
- Marhedonius ep. a Biritio, *adjuv.* syn. *Sordicensi Orient.* 75, 11.
- Marhedonius de Ulpiana ep., *adjuv.* syn. *Sordicensi Occident.* 136, 7.
- Marsia u. Moesia.
- Magdoulus legatus syn. Arimurals 174, 5. dicitur Migdonius 87, 5.
- Magnesia Asior, *sedes episc.* 76, 7.
- Manassas 35, 10.
- mans in resurrectione domini caelestis tibi tempus est 24, 17.
- Manirheus legem odit 204, 7.
- Marcellus ep. de Aueyra Galatinae 133, 5. quae Orientalia ei obiciant haereticus 51, 12. 55, 13. 58, 8. 67, 17. prauissimus 53, 7. haereticorum omnium execrabilior peccis 49, 23. Marcelli haeretici secta 58, 24. eius doctrina 49, 24. 53, 8. 63, 8. mixta est omnium haereticorum sectis Marcelli extraura tradita 52, 13. In synodo Constantinopolitana a. 335 anathematizatus 51, 15. aeta in archino ecclesiarum condidit 51, 10. liber sententiarum extat in ipsius ab episcopis conscriptus 51, 16. Protogenes Sardiar ciuitatis episcopus et Cyriacus o Naiso in ipsum sententiam manu propria conscripserunt 51, 18. cf. 58, 8. rum apud suos haereticus habetur, peregrinationis auxilia requisiti 52, 5. impia eua scripta occultat 52, 7. quae acciderint in

Anquila post reditum Marcelli 55, 12 sqq. liber Marcelli per se aperte haereticum nuncbatur 55, 19. cf. 52, 27. Athanasium nunquam communicant 57, 19 *episcopi* cum Marcellum et Athanasio coniuncti 66, 18. cf. 60, 11. 62, 6, 22. — ab Arriano occasione libri, quem de satisfactione Christi ediderat, damnatus 147, 2, *adnisi* syn. *Sardienſi Occident.* 133, 5. cf. 58, 5. 107, 5. 113, 2. *damnatus ab Orientalibus* 63, 16. 25. post recitationem libri sententia synodi Sardienſis episcopatus erat redditus 146, 9. recta fides eius inuenta est 117, 10. Innocens pronuntiatur 122, 6. 128, 2. 130, 8. cf. 105, 4. falsitatem iudicii Arriani in Marcellum extantis adhuc libri eius fides arguit 147, 5. Illum Iulianum Illaricus quoque habet 146, 10. nulla unquam aduersus Marcellum praeter eam, quae Sardienſibus est dissoluta sententia, definceps synodus fuit contracta 146, 19. Iulianae litterae aduersum Marcellum 111, 7. Athanasius Marcellum a communione sua separat 146, 13. negata sibi ab Athanasio communionis ingressu sese ecclesiae Marcellum abstinenti 147, 13. abnegatae Marcellum communionis Athanasius rena esse rescribitur 147, 10. Marcellus "verbum dei" com legit, uocat 204, 3. cf. Potinus Iulius Protogeneus.

Marcellus ex Campania ep. legationis Iberici suscepit 167, 8.

Martialis legatus synodi Ariminensis 174, 6.

Marcellum legem odit 204, 7.

Marcus ep. ab Aretusa, *adnisi* syn. *Sardienſi Orient.* 74, 18. ab omnibus

electus fidem dletant in syn. *Sardienſi* a. 359 163, 18.

Marcus de Simla ep., *adnisi* syn. *Sardienſi Occident.* 138, 3.

Morcus ep., *aduersarius* Orii 66, 17.

Marcus ep., *adnisi* syn. *Sirmienſi* a. 351 170, 7.

Mareota (Mareotha 141, 23. Mareota 117, 1. 140, 13) *Aegypti* 60, 3. 76, 4. 114, 17. 177, 11. — In ecclesiam Mareotidem 141, 20.

Maria 152, 2. sancta Maria 117, 18. uirgo 37, 8. 218, 11. uirgo Maria 47, 25. sancta uirgo Maria 70, 4. 117, 10. sacra uirgo 70, 13 bis. uirgo puerpera 205, 8. 218, 13. Christus natus ex uirgine 16, 10. ex uirgine per spiritum homo natus est 3, 12. caro per spiritum in domo nata de uirgine 4, 12. homo, quem ex uirgine dominus adnupuit 12, 21. "hunc semini" ex conceptu spiritus sancti de uirgine accepit 205, 6. Anno uirginis conceptus et natus est 228, 2.

Maria ep. *Chalcedenis*, scribit Iulio 166, 2.

Maronla Ecclesiae cf. *Irenopolis*.

Martinius subdiaconus *Illyrici* 160, 6.

Martyrius de Nauparto ep., *adnisi* syn. *Sardienſi Occident.* 138, 3.

Meletius op. apud Mediolanum a. 315 Arrieticam sententiam noluit stampare 91, 19.

Matthaeon: euangelium secundum M. 232, 4.

Maximianus a Trineris 66, 1. 30. causa inuit, ut Paulus ad Constantiopolim reuocaretur 67, 4. Athanasio ab eo reddita communio 141, 67. concilium apud Sordicam licet ex im-

- ratoris benignitate amississe dicitur 58, 1. damnatur ab Orientalibus 66, 1. 30.
- Maximus de Luca *epi.*, *adfuit syn. Sardicensi Occident.* 133, 2.
- Maximus *ep.* Salumno 48, 15.
- Mediolanum (Medinlanum 91, 20. 187, 2), *sedes episc.* 133, 7. quattuor episcopi apud Mediolanum *a.* 345. Arri hereticum sententiam nulum dominare 91, 20. Calens et Ursacius libellum apud Mediolanum *a.* 347 porrexerant 144, 10. Mediolani *a.* 355 collecta malignantium synagoga 187, 2. quid ibi gestum ait 188, 19 *sqq.* — Mediolanensis episcopus 187, 12. in Mediolanensi synodu n. 345. Fotinus erat heretici damnatus 142, 19. Ursacius et Calens veniam meruerant a concilio Mediolanensi *a.* 347 80, 9.
- Megara Acaiae, *sedes episc.* 130, 6.
- Megastius legatus synodi Ariminensis 87, 6. 174, 5. excommunicatur a Gallicanis 45, 16.
- Melchisedech benedictio 3, 17.
- Melitius (*gen.* Meliti 117, 11. Meliti 116, 10) *ep.* Lycopolis 116, 8. 11. 17.
- Menolantus (Minotantius 106, 10. 119, 17. 123, 14) ex Epheso Asiae 119, 9. scribit Iulio 106, 10. *adfuit syn. Sardicensi Orient.* 74, 7. deiectus ab Occidentalibus 123, 6. hereticus 131, 3. Arianus 184, 6.
- Mera locus amaritudinis 21, 5.
- Mesopotamia 49, 3. 63, 6 *bia.*
- Migdonius n. Magdonius.
- Miletus Asiae, *sedes episc.* 77, 12.
- Moesia (Maesia 119, 10. Myxia 69, 6) 69, 6. 103, 9. 120, 8. 123, 13.
- Montanae pec insanas feminas suas 'paroclytum aliam' defendit 204, 6. eius blasphemio 60, 12.
- Mopsuestia (Mobus 66, 26) Ciliciae, *sedes episc.* 74, 10.
- mors: terrens origo anlaacet mortis legi 216, 27. mors absumpta 213, 17. *cf.* 212, 11. 213, 23. 214, 37.
- Motani Acaiae, *sedes episc.* 139, 6.
- Moyas (*gen.* Moyai 23, 5. 24, 24, 2. *acc.* Moyren 23, 1. 28, 4. 33, 8. 181 22, 12. 13. 33, 12. lator legis 23, 23. per lignum aquae innata dux populo caecum 22, 21. Pharaonis lilia cum suscepit 23, 1. Moyai gesta cum gestis aut in domo aut per dominum conueniunt 25, 3. *cf.* 22, 26 *sqq.* 23, 4 *sqq.* 10 *sqq.* 24, 6 *sqq.* detentus in scutulis fratres requirit 23, 13. entus in conspectu Moyai ecclesiam praefigurat 23, 21. signa teis 21, 8 *sqq.* Moyas et Hiasus Nane 33, 8 *sqq.* and Moyai sorore lex praeformatur 23, 6. *cf.* lignum uiega.
- Moyas (*gen.* Moyetia) *ep.* Aegypti 145, 10.
- Mucianus *ep.* Arianae Illyrici 160, 23. mundi significatio *cf.* Aegyptus Illyricio.
- Myra (Mira 131, 4. Myrus 119, 70) Patmoniae, *sedes episc.* 78, 7. 120, 8. — Myriensis 123, 14.
- Museus de Thetia *ep.*, *adfuit syn. Sardicensi Occident.* 133, 8.
- Mustachus *ep.*, *adfuit syn. Nicuene Theaciae* 86, 3.
- Nahuchodonosor tres pueros in caminum mittit 31, 2.
- Naisus Daciae, *sedes episc.* 51, 18. 136, 4.
- Narcissus *ep.* a Neroniade Ciliciae 119, 7. *adfuit syn. Sardicensi Orient.* 77,

10. 119, 7. 16. *syn. Sirmienai* a. 351
170, 5. deicius ab *Occidentibus*
123, 6. 12. heretici 131, 6. *Arianna*
131, 6.
runcenibus non alia quam origi-
nae locum vel nictus est 153, 19.
Nunpactus *Asiae*, *sedes episc.* 133, 3.
Nacareth 219, 19.
Nepolis Campaniae, *sedes episc.* 48,
13. 138, 1.
Nep legatus *syn. Scluciensis* 174, 7.
Neomaraea Ponti, *sedes episc.* 76, 18.
Neronius *cf. Irenopolis*.
Nestorius ep., *adfnit syn. Sardicensi*
Orient. 77, 21.
Nichea (Niria 95, 21. Nichea 93, 3. 95,
12. 97, 4. 149, 8. 23. 150, 6. 151, 3.
153, 1) *Bithyniae* 167, 9. ex nominibus
tribus partibus Nicheam concurrunt
149, 8. trecenti uel eu nuplius epi-
scopi apud Nicheam congregantur
149, 23. fides apud Nicheam con-
ueritum a CUCXVIII episcopis contra
omnes hereses 150, 6. fides palerna
apud Nicheam scripta 153, 7. *cf.* 202,
18. expositio fidei apud Nicheam
confirmata 93, 3. tractatus apud
Nicheam habitus 95, 12. 97, 4. fides
apud Nicheam ordinata plena ut-
que perfecta 151, 3. expositio fidei
apud Nicheam in *syn. Mediolanensi*
a. 353 187, 9. — Nichea synodus
154, 19. — Nicheani patres 46, 18.
— Nicheanae synodi commentus 157,
16. Nichei commentus synodus 200,
8. Nicheus tractatus aduersus
Arrium Sabellinumque 153, 13. con-
tra haeresin Arrianam positus 80, 2.
Nichen tractatus sermo utranis ha-
reticorum iugentis confutit 153, 8.
Nichea ep. *Arianna Illyrici* 166, 23.

Nichea Thraciae 43, 22. Nichea, quae
nulehan Vindictas uocabatur 83,
23. profectio apud Nicheam 177, 14.
ibi genta 85, 20 *agg.*
Nicomedia *Bithyniae*, *sedes episc.* 48,
12.
Niconius ep. a Teodorus (Τεοδοῖος); *ad-*
fnit syn. Sardicensi Orient. 76, 15.
Nicololla Epiri, *sedes episc.* 137, 3.
Nilus flumen 219, 18.
Noe 12, 14. 15. 13, 1. 6. 9. 14, 6. 21.
Noe, quem ex uirgine dumiana ad-
sumpti, huminem praefigunt 12,
21 *agg.* erit hinc Noe domus noster
compactus 13, 19. Noe diluuium
3, 16. eius arca 13, 11. 14, 1 *agg.*
eolumba ter emissa 11, 16 *agg.* Noe
ebrietas pertinet ad speciem domi-
nicam mortis 15, 8. sub Noe tribus
lilis uulneritas hominum mon-
stratur 15, 11.
Nonnius ep. a Laudoela, *adfnit syn.*
Sardicensi Orient. 77, 14.
Nouatus Inacetienn 65, 16.
Occidens praefectura 43, 21. 59, 11.
64, 11. 204, 17. Occidentis partes
43, 21. — Occidentales (ae. episcopis)
57, 13. 65, 12. de Fotino decretum
est ab Occidentibus a. 347 146.
22. Occidentallum fides 151, 7. pro-
uinciae 78, 16. *cf.* Orientales Sardica.
— Occidentales ecclesiae 175, 3.
partes 65, 12.
occidens *epo* 283, 15.
Octavianus ep. *Arianna Illyrici* 164, 10.
In otius significatus est tractus miseri-
cordiae dei 14, 22.
Olympius ep. Doliceus, *adfnit syn.*
Sardicensi Orient. 74, 5.
Optatus legatus synodi Ariminensis
174, 6.

oratio in diebus 49, 8. cotidiana oratio 231, 5. oratio pro imperatore: postulationes, quas habent semper et pro salute tua et pro regno tuo et pro pace 84, 10. pro incolumitate et beatitudine regis preces allerunt 183, 4.

ordinatio 91, 26. 171, 20. ordinare de diacono episcopum 140, 15. cf. 119, 3.

Oriens praefectura 43, 21. 61, 8. 64, 13. 65, 13. 66, 20. 104, 9. 105, 11. 119, 8. 120, 1. 9. 123, 15. 155, 5. 159, 19. 204, 16. Orientis partes 43, 27. 64, 6. 68, 3. 127, 11. cf. 68, 4. Orientis concilium 61, 8. cf. 68, 1.

— Orientalia (sc. episcopi) 43, 4. 6. 46, 9. 48, 9. 57, 8. 59, 14. 65, 11. 13. 78, 8. 144, 4. 155, 4. 168, 5. 169, 2. 171, 1. 5. 10. 173, 6. 13. de Fritum ad Orientales episcopos 147, 7. cf. 146, 22. describunt 146, 26. decretum Orientalium apud Sordicam 43, 9 sqq. 73, 6. querunt se ubi Occidentalibus iudicari 57, 12. 59, 14. omnium conciliorum iuste legitimeque actuum decreta ab Orientalibus et Occidentalibus firmanda esse 65, 14. in urbe Roma sub Novato et Sabellio et Valentiano iustum concilium ubi Orientalibus confirmatum est 65, 17. litteras Orientalium ad Liberium 90, 12. 14. Liberius Orientalibus respondet 90, 15. significant Orientales paci se cum nullo coniungi 91, 16. quam Orientales proposuerint conditionem legati Liberii Arelati 92, 12. Constantinus non nulli Arimini de Orientalibus aliquid deliniri 94, 10. 15. 17. synodus Ariminensis Orientalibus consentiens 57, 5. 21. 38, 14. eius litterae ad Orientales 85, 17. legati synodi Seleu-

ricensis Orientales 175, 22. epistula Orientalium, quam reusis ab Arimino legatis dederunt 174, 3. continentibus per conventionem libelli sui Orientalibus 176, 20. plures numerum Arimini aut Niebese sub auctoritate nominis Orientalium ad 'usos' silentium sunt coacti 43, 22. cf. Athanasius Fritinus Gallimini Libecius Sardica. — Orientalium provincias 49, 1. 50, 21.

Osee 30, 5. 4. 31, 1. Osee et Israhelitarum nostris (32, 23) lili quid praefiguerunt 30, 24 sqq.

Ossium (Ossina 108, 13) ab Hispania Cordubensi 132, 1. maximo venerabilis senectae, omni reverentia dignissimus 108, 2. n. 12. 13. concilium apud Sordicam fieri ex Imperatoris benignitate auspicasse dicitur 58, 2. Athanasio ab eo rediit communis 141, 17. *aisnit syn. Sardicensi Occident.* 58, 7. 60, 14. 25. 132, 1. Orientales enim excludere conantur 58, 16. 59, 4. eum damnant 63, 25. cur 66, 1. 16. 28. 67, 9. 14. 17. Paulino episcopo Duciae indignus amicus fuit 66, 21. Liberius ad Ossium de Vincenti rula 167, 2. transgressori Ossio restitit Gregorius Spanensis 46, 14. una centesima quid significet 16, 15. Christus dicitur 'unus' 8, 24. 163, 3.

paenitentium vestis: (Iacobi) in pellibus emectuarum pecudum lorum peccatoris adsumit 19, 26.

Palaestina (Palestina 49, 2. 55. 20. 68, 4. 103, 10. 119, 9. 121, 1. 11. 123, 12. 133, 7. 137, 6) 68, 4. 119, 17. — Palaestina 64, 2.

Palladius de Dio *cp.*, *adfnit syn. Sardicensi Occident.* 139, 2.

Palladius ep. Ithuriarum Daciae 160,
11, 28, 29.

Pamphyllia 68, 9, 10. Pamphylia 49, 4.

Pancratius presbyter nrbis Romae
93, 10.

Pancratius ep. » Pannaso, adfuit syn.
Sardicensi Orient. 75, 17.

Pancratius ep. Felusiarum, adfuit
syn. Sirziensi n. 359 163, 15.

pania cf. euehorasia.

Pannonia 84, 5, 69, 5, 103, 3, 119, 10.
120, 8, 123, 14. Pannoniae 137, 4.

Pannoniae dune 69, 5.

Pantagatus ep. ab Attalia (Irridat.),
adfuit syn. Sardicensi Orient. 77, 15.

Paphlagonia 68, 7 bis. Paphlagonis 49, 4.

Paragoris de Strupis ep., adfuit syn.
Sardicensi Occident. 130, 1.

Parisen civitas 43, 3, 46, 8.

Parnassus Cappadociae, sedes episc.
75, 17.

Partienopolis Muehedoniae, sedes episc.
136, 5.

Pasanius ep. Zelorum, legatus syn.
Seleuciensis 114, 9.

Patras Aetiae, sedes episc. 137, 2.

Patritius legatus syn. Seleuciensa
174, 7.

Paulinus ep. Daclae 66, 20.

Paulinus ecclesiae Teneorum ep.
Arianorum se perditioni simulationi-
que non miscuit 102, 10, cf. 184,
1. digna exilio a rege est indicata
102, 13.

Paulus apostolus 98, 3. Paulus 37, 26.
51, 22, 142, 0. apostolus 4, 14, 23,
23, 26, 30, 25, 162, 3 etc. beatus
apostolus 59, 15, 93, 1. beatissimus
magister gentium Paulus apostolus
126, 9.

Paulus Constantinopolitanus civitatis
ep. 55, 10. Orientales de eo cum Atha-

naei expositioni interminae omique
etiam ipsum damnatae 57, 20;
quae patuerunt post reditum exilio
aut 55, 11, 61, 23, 60, 4, 11, 67, 4.
Progenies Paulum postea in com-
munionem suscepti 61, 11, 66, 8.
Claudentius Nisibianus Paulum im-
potenter defendebat 60, 11. Paulus
coniunctus cum Marcellis et Atha-
nasia 50, 20, cum Aselepa 61, 23
23. Maximinus a Tilnris Paulum
olim damnatum ad Constantinopoli-
m ievocant 67, 6. damnati 63, 26.
Paulus a Samosata 65, 18, 67, 15.
Samosatensis 50, 11, 52, 12. eius
multitudo 50, 11. eius artes et doll 62,
12. in Oriente sub Paulo quod ara-
tutum est, ab omnibus est agnatum
65, 18.

Paulus ep. adfuit syn. Sardicensi
Orient. 74, 8.

Paulus ep. Armenia Ilyrici acribit Ger-
minis 159, 7. fides Germinii duplici-
Pauli 161, 2, cf. 160, 8. conventione
admonet Germinium 159, 12.

Paulus presbyter nrbis Romae 155, 10.
pecore in apiritum sanctum 201, 17.
cf. 62, 5.

Pelusium Aegypti, sedes episc. 76, 12.
— Pelusiacum episcopus 163, 15.

Pergamum Asiae, sedes episc. 75, 19.
Pergamum Thraciae (?), sedes episc.
76, 13.

Perge Pamphyliarum, sedes episc. 77, 18.

Petrus apostolus 142, 6. ante Petrum
ecclesiam tamquam nlon funda-
mento (dominio) aedificabat 11,
30. fidelibus in Petri fundamenta
fidem ecclesia astantat 12, 13.
caput, id est Petri apostoli sedes
127, 4.

Pharan (gen. Pharaoni. 20, 2, 23, 1, 7.

10. Pharo 23, 3. cf. in pt. 67, 20 p. 309, 14. 118 Ain 9 p. 500, 6. 124, 7 p. 602, 19) 26, 11, omnia masculini sexus editos necari praeceperat 22, 25. Pharaonis filia 23, 1. 3. 7. 10. gentium forma est 23, 7.
- Philadelphia u. Philadellia.
Philetus u. Filetus.
Philippopolis u. Fillippopolis.
Philippi u. Filippi.
Phoenix 68, 3 bis. Foenice 49, 3.
Photinus u. Fotinus.
Phrygia 68, 7. Phrygino ducē 68, 8.
Pisidia 49, 5. 68, 9 bis.
Pisou ep. ab Adonis, *adfuit syn. Sardicensi Orient.* 76, 9.
Pison ep. a Troneas, *adfuit syn. Sardicensi Orient.* 76, 1.
Plutarchus de Patria ep., *adfuit syn. Sardicensi Occident.* 137, 2.
poenitum deo et Christo dilectum 63, 15. cf. *eucharistia*.
† Poliliane Phoenicea, *sedes episc.* 75, 24.
Pontius Pilatus 220, 34.
Puntus 49, 4. 63, 7 bis.
Populus-mens filius Osee 32, 3. cf. 30, 10. 31, 12.
Porfirius de Filippi ep., *adfuit syn. Sardicensi Occident.* 133, 4.
Potamius ep. Olisiponis damnare urbem Romae episcopum gaudet 155, 25.
Praetextatus de Barcelona ep., *adfuit syn. Sardicensi Occident.* 133, 1.
Primus ep., *adfuit syn. Nicaenae Thraciae* 86, 2.
Prisus ep., *adfuit syn. Nicaenae Thraciae* 86, 2.
Prohaeresius ep. a Siuopa, *adfuit syn. Sardicensi Orient.* 75, 14.
Protasius de Mediolano ep., *adfuit syn. Sardicensi Occident.* 138, 7.
Protagenus Sardicensi civitatis ep. 51, 18. *adfuit syn. Sardicensi Occident.* 38, 7. 16. 69, 4. 69, 14. 26. 131, 3. damnatus ab Orientalibus 63, 25, 66, 1. cur 61, 10. 19. 66, 3. in Murellum sententiam manus proprias concipiat 51, 19. 53, 10. 66, 6, nec conlundebatni communicare ei 68, 9. cf. 61, 11.
Pulethius lector Nlyrici 160, 15.
Quintinus ep. 66, 26.
Quintianus (Quinelanus 123, 2. 9) ep. a Gaza, *adfuit syn. Sardicensi Orient.* 74, 17. se humeris ecclesiae in Gaza 123, 2.
Quirius ep. a Filadellia, *adfuit syn. Sardicensi Orient.* 76, 8.
Raab: a Raab et in Raab gesta 34, 8. solus Raab ab Hican cum omni domo sua conservatur 34, 23. 35, 16. in ea praefectus ecclesiae 83, 1.
Raphania Syriac, *archis episc.* 74, 6.
Ravennensis: episcopus de Ravennensi 138, 6.
Rebecca 18, 25. in conglugio ecclesiae typum praefert 17, 12.
Restitus (= Restitutus. cf. *Archiv f. lat. Lex.* 1'111 368. 689) ep. Carthagini 86, 1. 4. 8.
rex: potissima regi est deferenda reverentia 101, 19. non tamen equanimiter iudicium eius episcopis arbitrari admitti 101, 20. regum est, ut omnes, quibus impurant, dulcissima libertate potissimum 182, 7. cf. *nratin*.
Roma 66, 8. 103, 7. urbs Roma 143, 6. 156, 12. 171, 6. nobis Romae episcopus 68, 1. 65, 16. 66, 1. 12. 67, 9. 89, 3. 126, 5. 155, 3. 6. 25. 156,

12. urbis Romae episcopatus 21, 11. iurebysiri 155, 10. In urbe Roma sub Anuato et Sabellio et Valeriano haeretica factum concilium 65, 16. synodus in urbe Roma a. 341 125, 1. — Romani: heresia Fotini ab eis damnata est 145, 2. — Romana ecclesia 171, 2, 3, 172, 3, 7. Romanarum ecclesiarum episcopus 106, 3, 10. ecclesiarum Romanarum communio 165, 15, 21. inurbatim ecclesiarum Romanarum inmissa est 53, 3. — assistentibus legatis Romanae ecclesiae in concilio Mediolanensi 89, 9. legati in synodo Sardiensi 127, 8. Romani clerici in agn. Mediolanensi a. 355 187, 6. successio episcoporum, ex quibus plures martyres existerunt 91, 12. cf. Iulius Liberius Petrus Silvester. — Romanus praebis episcopus 142, 24. in Romani imperii negotiis quies capiti 101, 9.

Romulus ep. Arianus Illyrici 160, 23.

Romas Ciliciarum, sedes episc. 76, 1.

Rufianus ep. Arianus Illyrici 160, 20, 22.

Sabellius (gen. Sabellii 44, 6. Sabelli 60, 11, 62, 11) 67, 15. haereticus 62, 11, 65, 16. laicus 251, 86. eius blasphemiae 44, 6. secta 62, 11. libellates 60, 11. eam defendit ex scriptura 204, 4. Nihemi tractatus adversus Sabellium dicitur 155, 13.

Sabinianns ep. a. Chadimanns, adfuit syn. Sardicensi Orient. 75, 21.

sacramentum (= geheimes Sakrament) saepius, velut propheta, sacramenti molitus 3, 18. magnum futuri sacramentum 13, 17. sacramenta spiritualiter gerendorum 34, 25. magnum conandum ad unitatis

sacramentum 98, 5. nimirum cognitionis divinae sacramentum 109, 6. sacramenti ratio 24, 18, 33, 7. sacramentum mysterii 6, 22. cf. lignum — (= Salvamentum): sacramentum regenerationis 139, 15. sacramentum unitatis et corporis 32, 1. sacramenta Christi 60, 22. sancta domini sacramenta 59, 2. sacramenta salutis nostrae 141, 21, 154, 10. cf. eucharistia ordinatum sacrificium.

sacrificium viasorum: sacrificium a sacerdotibus collectum 65, 22. sacrificium ablatum 140, 14. sacrificii opus 140, 11. sacrificiorum tempus 140, 9. — mysteria domini 63, 10. mysteria dei 60, 22. mysteria sacra 64, 19. mysteria divina pertractare 61, 14. celebrare 58, 8. mysteria celebrare 115, 16. divina mysterium sollemniter celebrare 183, 4. cf. eucharistia sacramentum.

Salomon 53, 5.

Salona Dalmatiae, sedes episc. 48, 11.

salus: salus ut apes principaliter in fide catholica consistit 139, 10. omnibus patet altus ad salutem 21, 30. sola apes est plenissima ad salutem deum patrem per Iesum Christum in sancto spiritu confiteri 43, 13. cf. fides iustificatio libertas. Samosata 65, 18. — Samosatensis 60, 11, 52, 12.

Sardica (Serdica 68, 2, 3, 9, 28, 63, 2, 68, 2, 78, 3, 120, 3, 5, 134, 3. Sardicia 60, 16. Serdicia 48, 9) 68, 2, 103, 7, 104, 13, 107, 15, 112, 14, 120, 10, 12. Sardica (Serdica 49, 6) civitas 51, 18. — Sardicium (Serdiceonum 104, 6) civitas 107, 7. — Sardicensis in illis 112, 6. Sardicensis (Serdicensis 148, 4) synodus 146, 4.

10. 156, 4. eam impetiores congregaverunt 104, 5. cf. 58, 2. 4. 105, 1. nenerant ex diuersa longisque provinciis cum ingenti labore 58, 27. cf. 64, 16. *syn. Occidentalium* eius epistola ad uniuersas ecclesias 103, 3 sqq. epistola ad Iulium 126, 5 sqq. oratio ad Constantium Imperatorem 154, 24. 181, 1 sqq. Sardicenses sententiam 146, 20. cf. 184, 17. nomina episcoporum, qui in synodo fuerunt 131, 11 sqq. legati Intui 127, 8. cf. Athanasius Iulius Murellus Osius. *syn. Orientalium* placuit de Serdica scribere 63, 2. decretum ad Africam 48, 9 sqq. fides 67, 21. 69, 1 sqq. subscriptiones 74, 2 sqq.
- Sardinia 103, 8. 130, 5.
- Sarra ecclesiam signat 15, 34, 16, 14. in ea littera, quae Sarrae secundi, centum habentue 16, 5.
- Saserninus ep. decessit excommunicatus ab omnibus Gallicanis episcopis 46, 4. exegit Athanasius damnationem 141, 16. eius ministeria, Iulianus exulat 198, 20. inter hanc nebem (sc. Constantinopol.) est a. 359 ex. 198, 10.
- Sauia provincia 138, 8.
- Sedrus Aemine, sedes episc. 138, 2.
- Senpi Dardanice, sedes episc. 136, 3.
- Seyras, Seyrus n. Ischyas.
- Seyta 7, 17.
- Secundianus presbyter Illyrici 160, 15.
- Seluciensis synodus 175, 17. episcoporum numero fecit multo simplicius eorum 174, 15. epistula legationum, quum conuenerit ad Ariminum legati dederunt 174, 3 sqq. hos aduenit legati synodi Constantinopoli 176, 21. cf. 45, 10.
- Sem 13, 14, 15, 16. Israhelici populi personam gerit 15, 19.
- septuaginta discipuli 14, 29. septuaginta praedicatorum euangelii 27, 8. 10.
- Seth 12, 11. interpretatio Seth nominis est 'fundamentum fidei' 12, 10. in perempti Abel locum semen in eo aliud excelsitne 12, 7.
- Seminus ep. Arrianus Illyrici 160, 29.
- Seyrus ep. a Gabala, adfuit syn. Sardicensi Orient. 78, 4.
- Senerius de Rannensis ep., adfuit syn. Sardicensi Occident. 138, 5.
- Sicilia 130, 5.
- Sihuanus ep. Turai, adfuit syn. Sirmiensis a. 351 170, 6. legatus syn. Seleuciensis 174, 7.
- Siluester ep. Rannae; listerna Alesandri ep. ad Siluestrum destinatus 91, 25.
- Simon graminis haereticus 251, 87.
- Simplius ep., adfuit syn. Sirmiensis a. 351 170, 8.
- Sinaleron ep. 48, 15.
- Singidunum Moesiae, sedes episc. 119, 10. 120, 8. 131, 3. synodus apud Singidunum a. 367 169, 16. — Singidunensis 123, 13.
- Sinpa Helenoponti, sedes episc. 75, 14.
- Sion ep., adfuit syn. Sardicensi Orient. 76, 20.
- Sieminus u. Syrmianus.
- Siscis Samiae, sedes episc. 138, 8.
- Sixtinus ep. a Perge, adfuit syn. Sardicensi Orient. 77, 18.
- Soerus (= Socrates) de f. Asopothellis ep., adfuit syn. Sardicensi Occident. 137, 7.
- Sotronicus ep. Pompeiopolis, legatus syn. Seleuciensis 174, 7.
- Solutus ep., adfuit syn. Nicaenae Thraciae 86, 3.

Spania u. Hispania.
spel Iona 89, 11 *sqq.* 1/. *salus*.
apitulus *sanctus* *cf.* *deus* *trinus*.
Spolitum *Embricæ*: *Spolitinus* *ipl-*
uopina 161, 16.
Squillus n. *Ischyra*.
Stefanus *ep.* *di* *Antilia* 121, 2. *cf.*
Astirius.
Stephano (*Stefanus* 123, 5. 131, 6)
ip. *Antiochie* 119, 7. 16, 123, 13.
miribil *Intio* 106, 10. *adjuv* *syn.* *Sar-*
dicensi *Orient.* 74, 3. *di* *Intus* 123, 5.
heretici 131, 6. *Arianus* 184, 6.
Stecorius *de* *Canisio* *ep.*, *adjuv* *syn.*
Sardicensi *Occident.* 137, 3.
Stercorina *ep.* *Arianus* *Illyrici* 160, 23.
Stygis *pallidus* *stognum* 213, 19.
'substantine' *numm* *et* *res* *a* *multis*
sanctis *scripturis* *insumatum* *men-*
tibus *nostris* 96, 1. *'substantia'*
vel *'usia'* 44, 2. *essentia*, *quia* *ex-*
trinsecum *opis* *ad* *inutendum* *se*
numquam *eguerit*, *et* *substantia*
dicitur 154, 1. *cf.* *Ind.* *uoc.* *a.* *n.* *usia*.
Surinus *ip.*, *adjuv* *syn.* *Sirmicensi* *a.*
351 170, 8.
Syris 49, 3. *Siria* 61, 16. *Syris* *Coele*
68, 5 *bis*. *Siria* *Coele* 74, 3.
Syrman 146, 5. 169, 7. 170, 3. *syn-*
odus *a.* 347 146, 5. *eius* *fides* *hendo-*
lenta, *heretica* 147, 24. 151, 12. *syn-*
odus *a.* 351 169, 7. 170, 3. *con-*
uinctus *a.* 359 163, 13. — *Syrm-*
ensis 142, 12.
Thartai *alii* *cunctos* *seruus* 213, 22.
Taurinus *ep.*, *adjuv* *syn.* *Nicaeni*
Thraciae 86, 3.
Taurus *praefectus* *praetorii* 83, 13.
Tinedos *Asiae*, *sedes* *episc.* 135, 4.
Terasis *Cycladum* *insula*, *sedes* *episc.*
134, 4.

Tereotianus *ep.*, *adjuv* *syn.* *Sirmicensi*
a. 351 170, 7.
Tessalulita *Maqedoniae*, *sedes* *episc.*
135, 6. — *Tessalunicensis* 61, 19.
Thanis *Aegypti*, *sedes* *episc.* 76, 11
Thebae *Achaiae*, *sedes* *episc.*: *Tebe-*
episcopos 135, 1.
Thebae *Tessaliae* 137, 8.
Thebain 68, 4. *Thebain* 49, 2. 63, 4.
Thelulius *ep.* *a* *Calehedunia*, *adjuv*
syn. *Sordicensi* *Orient.* 74, 12.
Thinus *Cycladum* *insula*, *sedes* *episc.*
77, 7.
Theodorus *ep.* *Himelae* 119, 6. 15,
123, 11. *scribit* *Intio* 106, 2. *adjuv*
syn. *Sardicensi* *Orient.* 74, 15. *syn.*
Sirmicensi *a.* 351 170, 5. *diectus*
123, 5. *Arianus* 181, 6.
Theodorus *legatus* *syn.* *Salsucensis*
174, 3.
Theodulus *ep.* *a* *Neocesarea*, *adjuv*
syn. *Sardicensi* *Orient.* 76, 18.
Theodulus *ep.* *Traianopolis* 116, 9. 16.
Theogenes *ep.* *a* *Litha*, *adjuv* *syn.*
Sardicensi *Orient.* 77, 1.
Theognitus (*Diognitus* 106, 2. *Theo-*
genis 106, 9. 111, 15. 18) *ep.* *Ni-*
caene 111, 6. 9. *scribit* *Intio* 106, 2.
eius *lolsao* *litterae* 111, 6. *eius*
diacones 111, 9.
Theophilus *ep.* *Castababrum*, *legatus*
syn. *Salsucensis* 174, 3.
Thessalia 103, 9. 135, 5. *Tessalia* 133, 8.
131, 5.
Thimothaeus *ep.* *ab* *Antiali*, *adjuv*
syn. *Sordicensi* *Orient.* 78, 5.
Thimothaeus *ep.*, *adjuv* *syn.* *Sardicensi*
Orient. 76, 10.
Thracia 68, 10. 69, 5. 103, 10. 177, 15.
Tracia 86, 1. 133, 5. 134, 6. *Trachia*
49, 6.
Titus *ab* *Asia* *ep.* (*p.*) 139, 6.

- Timasaeus ep., *adfulit syn. Sardicensium Orient.* 76, 6.
 Timotheus: epistola ad T. 233, 3.
 Tritum de † Macaria ep., *adfulit syn. Sardicensi Occident.* 136, 2.
 Trineri 66, 2, 36, ecclesia Trinitarium 102, 10.
 Troas Heliispori, sedes episc. 76, 15.
 Trocnada Colotiae, sedes episc. 76, 1.
 Tuscia 133, 2.
 Tyrus Phoenicea, sedes episc. 76, 6.
 concilium in Tyro a. 335 54, 4. 15.

 Valens de Iseo ep., *adfulit syn. Sardicensi Occident.* 139, 1.
 Valens ep. ex Myrsa Pannoniae 119, 10.
 in Aquilinum civitate seditionem commovit 129, 11. relicta ecclesia ecclesiam aliam innadere noluit 129, 10. in syn. Mediolanensi a. 355 calumnia et cortam a manibus Dionisii violentis extoruit 187, 13. fidei confessionem *Nicaenam (Thraciae)* secum in Ariminum pertulit 88, 26.
 aut oblitus est aut certe subdoli dissimulat, quid in praeteritum gestum definitumque sit 163, 10. cf. *Germinius Ursacius*.
 Valentinus legatus syn. *Silvaticensis* 174, 9.
 Valentinus haereticus 65, 16.
 Venerius agens in rebus 173, 2.
 Venns 248, 14.
 Vercollensis episcopus 186, 21.
 Verrissimus de Lugduna ep., *adfulit syn. Sardicensi Occident.* 138, 9.
 Verona Italiae, sedes episc. 134, 7.
 Vinter ip. 129, 12.
 Vincentius (*gen. Vincentii*) 166, 18.
 Vincenti 167, 2) Capuensis ep. 166, 15. 167, 7. *adfulit syn. Sardicensi Occident.* 134, 1. Liberius de eo 166, 15. 167, 7. index in Athanasii causa frequenter resedit 167, 10. ad Constantinum legationem suscepit 167, 7. Arclatum missus est 99, 24. eius ruina 167, 2. in simulationem ductus est 167, 13. cf. *Liberina*.
 virga Moysis in serpentem demutata 24, 3.
 virgo cf. Maria. — virgines sanctissimae deo Christoque dicatae 65, 17. virginam saturata deo corpora 185, 17. virgides nudantur ad poenam 185, 16. cf. 55, 19. 111, 9.
 Vitallus de Aquila Daciae Ripensis ep., *adfulit syn. Sardicensi Occident.* 135, 7.
 Vitallis ep. a Tyro, *adfulit syn. Sardicensi Orient.* 76, 6.
 Vitalis militans in officio sublimis praefecturae 169, 25.
 vitia abhorrente deo conspectum a se eius appellat 8, 16. vitium omnium materies sunt corpora nostra 230, 9. victima non adepta non erit immolatio ulla vitiorum 230, 6.
 Vlpiani Dardaniae, sedes episc. 136, 7.
 unctio cf. sacramentum.
 Urbanus ip., *adfulit syn. Nicaenae Thraciae* 86, 3.
 Urbicus diocesis *Liberii* 173, 1.
 Ursacius de Brixia ip., *adfulit syn. Sardicensi Occident.* 138, 6.
 Ursacius (*Ursatius*) 89, 6. 106, 3. 123, 6. 144, 13. 158, 25. 159, 6. 161, 1. 163, 16. 170, 11. 174, 6. *gen. Ursatii* 46, 15. 159, 4. 175, 11. *Ursacii* 144, 13. 145, 5) a Singiduno Maritima 119, 10. 131, 3. — Ursacius et Ulpianus: impij et imperiti adolescentes 129, 7. imperiti atque improbi duo adolescentes 184, 7. heretici 131, 3. 4. auctoribus huius Arrimae vel Aecionae olim damnati 158, 25. non cessant adul-

terinae doctrinae letalia semina spargere 129, 9. in anaphilonem haereseos Arrianae venerunt et suspendi erant a communione 80, 6. omnes ecclesias turbaverunt 97, 2. 142, 20. turbatores ecclesiarum 82, 3. damnationem Athanasii exegunt 141, 17. scribunt Julio 106, 3. adjuerunt *cym. Sardicensi Orient.* 78, 7, 119, 10. 17. 120, 8. deireti ab Occidentalibus 123, 5. 6. 13. 14. libellum epist. Mediolanensi a. 347 porrigunt 144, 9. rogaverunt aeniam, quam meruerant tunc temporis e concilio Mediolanensi 80, 8. Romae plebs episcopum eduxit, recipi se in ecclesiam deprecatur 142, 24. 32. profitentur di. Athanasii innocentie, de iudicii falsitate, de Arrianae heresis piaculo 143, 1. eorum epistulae ad papam Iulium a. 347 143, 4 sqq. epistula ad Athanasium ab Aquileia missa 145, 6 sqq. Iulius eie ueniam impertit 142, 25. adjuerunt *syn. Sirmicensi* a. 351 170, 6. apud locum Ariminensem damnatur 86, 13. 97, 1, 12. cf. 86, 8. eademque plurimis Arimino in communicatione Valentis et Ursacii 46,

13. promiserant Imperatori pacem posse compleri 83, 7. legati cyodli Ariminense 174, 3. cf. 87, 6. liber eorum 175, 11. 176, 14. praesentes in conventu Sirmicensi a. 359 163, 16. excommunicati a Gellianis a. 369 45, 15. epistula ad Germainum 169, 4 sqq. huius filius eis displicet 161, 1. cf. 169, 12. cf. Liberius. Uctodiza cf. Nieba Thraciae.

Yginus ep., adiuuit *cym. Nicaenae Thraciae* 86, 2.

Ypata Tessalicae, sedes episc. 134, 5.

Ypatius consul 85, 22. 94, 26. 96, 16.

Ysaac (Ysaac 16, 1. Isaac 203, 16) 24, 13. eius uxor 3, 17. eret hebetibus oculis 18, 23. caecus 20, 29. benedicens 19, 1. 20, 22. 28. 21, 0. sollicitus pro Eaan 20, 21. 21, 7. 22. semen uocatum in Ysaac Christus est; in quo etiam praefiguratio passionis est edita 16, 1.

Yzela Helenoponti, ordes episc. 75, 23.

Zeuma Syrae, sedes episc. 75, 3.

Zosimus de Lignido ep., adiuuit *cym. Sardicensi Occident.* 133, 2.

III. INDEX UERBORUM ET FLOCUTIONUM

1. *Vocabula de hebræa et græca lingua petita.*

anathema 174, 8. 15. 154, 13. 169, 11
bis, 13. 172, 13. 200, 12. 203, 0.

anathematizare (anatem. 174, 23) 61,
14. 61, 11. 66, 6. 73, 5. 12. 16. 141,
10. 150, 19. 176, 3. 201, 10.

antichristus 203, 6.

antidotum recipere sanitatis 157, 19.
apostasia 66, 23.

apostata 45, 20. 169, 0.

apostolicus: auctoritas 100, 5. 162, 4.
156, 22. doctrina 33, 26. 29. 199, 11.

doctrinae 43, 11. 130, 1. praecepta
186, 15. praeceptio 124, 16. praedi-
catio 27, 7. calin 91, 2. staluta 91, 9.
uiri 101, 11. 148, 9. voces 43, 1.
cf. *Ind. rer. s. u. ecclesia fides.*

apostolus (apostoli) *passim.*

orchionum ecclesiae 51, 10.

astrum 141, 8. 250, 67.

baptisma 200, 5. 201, 15. 16. cf. *Ind. rer.*

baptismus 199, 8. 22. 202, 14.

baptizare 6, 5. 31, 2. 222, 61.

barbarus 7, 17. barbarus hostis 55, 6.

basilica 53, 17. 54, 20. 55, 5.

bibliotheca 171, 12.

blasphemare 62, 22. 63, 4. 9. 204, 2.

blasphemia 44, 6. 45, 12. 19. 69, 6. 12.

62, 2. 63, 10. 175, 7. 26. blasphemio-

crimen 46, 16. praedicationes blas-

phemio 174, 20. causae blas-

phemiarum 200, 3.

blasphemium 62, 7. execranda blas-

phemia 132, 17. cf. 184, 3. blas-

phemiorum nomen 127, 2.

blasphemia in 149, 14. *on* 50, 5. cf.
102, 4.

calamitas 187, 13.

caminus 37, 2.

canna ecclesiae 54, 22.

carismata 260, 74.

carta 187, 12. 13. charta 127, 7.

castulae veteris 186, 3. cf. 203, 14.

catechumenus 115, 17. cothecumenus

115, 5. 6. cathecuminus 141, 22.

catechumenus 115, 19. cathecumenus

115, 13. 14.

catholicus *enclit.* 61, 5. 85, 14. 95, 6.

17. 96, 10. 182, 12. — *adi.* (catul.

103, 6. 156, 13): communio 142, 30.

episcopi 85, 11. 95, 3. 150, 13. 11.

religio 92, 18. synodus 96, 21. nerit-

tas 87, 25. unitas 150, 1. catholico

lacte nutrire 251, 90. cf. *Ind. rer. s. u.*

ecclesia fides.

chnei angelorum 214, 43.

clericalis dignitas 129, 5.

clericus 128, 12. 160, 11. 131, 17. 187, 6.

clerus 48, 14.

coecineo restis 34, 10.

coecinnin 35, 7. 10. 22.

cupiscopus 58, 16. 93, 10. 106, 4

passim.

conuila 243, 10.

empresbyter 127, 3. 145, 10. 164, 10.

daemonia 14, 26. 29, 1.

demon 248, 17.

diabolica trans 101, 4.

diabolus 23, 19. 21 *passim*. cf. *Ind. rer.*
 diaceon (*tantum pluri*) 48, 17, 60, 24,
 27, 92, 1, 111, 9, 18, 110, 3, 128, 12.
 diaconus 93, 11, 119, 12, 127, 9, 140,
 15, 142, 13, 154, 19, 160, 6, 164, 3,
 173, 1.

dogma Arrianum 167, 11. r. f. 251, 83.

ecclesia 3, 15 *etc.* cf. *Ind. rer.* — (*anti-*
ficium) 63, 17, 54, 29, 55, 5, 60, 21,
 111, 10, 120, 2, 122, 2, 12, 140, 13,
 17, 141, 20, 24, 147, 14, 174, 16,
 187, 3, 10.

ecclesiasticus *subst.* 62, 1, 91, 5. —
adi.: acta 61, 6, communio 145, 15,
 172, 9, conscripta 184, 18, curae
 64, 15, disciplina 57, 15, 65, 20,
 31, disciplinae 63, 18, fides 58, 25,
 litterae 155, 22, regula 32, 9, res
 61, 3, 93, 22, 94, 5, sollicitudo 91,
 15, ecclesiasticas regular disciplina
 68, 14, 59, 3.

episcopalis: arbitria 101, 21, auctori-
 tas 142, 3, communicatio 141, 15,
 doctrina 185, 6.

episcopatus 91, 11, 119, 4, gradus 124,
 4, honor 56, 20, 63, 6, 64, 3, 116, 6,
 locus 58, 22, nomen 177, 3, redditus
 55, 1, 56, 24, disponere episcopatu
 124, 11, tollere ex episcopatu 142,
 17, episcopatu reddere 146, 11.

episcopus 13, 4 *rit.*

euangelicus: doctrina 203, 17, doctri-
 nae 149, 24, 150, 1, 151, 7, fides 201,
 19, 202, 13, praecepta 49, 18, 186, 15,
 praedicatio 27, 7, promissa 20, 8,
 ratio 91, 7, scripturae 203, 9, veritas
 100, 13, 142, 14, uoces 48, 1.

euangelista 162, 1.

euangelium 14, 20, 16, 17, 19, 21, 37,
 10, 50, 14, 51, 27, 64, 15, 95, 20,
 167, 16, 202, 19, 204, 20, 232, 3.

euangelia 5, 3, 11, 19, 13, 21, 15, 10,
 20, 16, 79, 3, 95, 10, 103, 3, 167, 12,
 euangeliorum fides 193, 21, prae-
 cepta 59, 18, sinceritas 183, 10,
 ueritas 148, 11.

eunuchs 171, 13.

exorcista 160, 18.

ex uo opton (*ἐξ οὗ ὄπταν*) 150, 18,
 154, 14.

farotia 248, 17.

ge pyra (*γῆ πυρὰ*) 4, 10.

gomer uase aureo reconditum 27, 26,
 r. f. 20, 20.

h(a)eresis (*gen. heteros*) 100, 16, acc.
 heresem 92, 1, 13, 44, 3, 80, 2, 4 *etc.*
 h(a)ereticus *subst.* 43, 17, 20, 49, 23,
 60, 10 *rit.* — *adi.* 51, 12 *etc.*

hologatus u. ologatus.

homilia 229, 4.

homoualon n. nmoualon.

hyacinthus 176, 14.

hydria 219, 25.

hymnus 209, 10, 217, 1 bis, 243, 15, 16.

ymnus 209 *proem.* 214, 43, 251, 83.

hypocritas 177, 2.

hypocrita 175, 8, ypocrita 46, 21.

lairi integritas 198, 13, penitentia
 198, 15.

magus 26, 11, 218, 14.

manna 27, 15 *etc.*

margarita 238, 1 *sqq.*

martyr (*martyr* 81, 4) 91, 13, 166, 2,
 219, 17.

martyrium 128, 18, 170, 15, 184, 1,
 mirra 221, 45.

mysterium 6, 11, 22, 7, 19, 8, 3, 38,
 1. cf. *Ind. rer. s. u.* sacrificium.

mystica fides 222, 63.

oliva 14, 22. fructuosa folia olivae
14, 18. cf. *Ind. rer.*

ologralus 143, 5.

omousio 44, 4. 45, 27. 87, 10. 88, 6.
150, 11. 153, 22. 206, 16. 17.

organum 209 proom. corpora 126, 13.

orthodoxus (ortod. 251, 82) 193, 13.
104, 1. 163, 2.

palmarum arbores 25, 8. 27, 0. — *met.*

palma meritorum 165, 11.

papa 143, 7.

paracletus 71, 13. 14. 147, 28. para-
clitus 48, 5. 71, 4. paraclytus 204, 7.

paschae diebus sacratissimis 53, 21.

patriarcha 3, 15. 17, 4. 22. 15. 24. 20.
36, 17. 214, 38.

pelagus; acc. pelagom 26, 12.

petrinus cultellos 33, 19.

philosophia (philosophia 162, 20) 203, 17.

pirata corpora nostri (= diabolus)
230, 7.

pumpa 213, 15.

presbyteri 48, 17. 63, 18. 65, 11 etc.

presbyteratus 119, 13 bis.

presbyterium 119, 3. 171, 3.

propheta (prof. 218, 7) 11, 29. 17, 5 etc.

prophetales doctrinae 32, 22.

prophetare 11, 7. 18. 230, 19.

prophetia 3, 18. 4, 19. 23 etc.

propheticus; doctrinae 13, 11. iostoc-
lus 11, 17. promissa 20, 8. ratio 21,

28. virtus 12, 20.

psallere 214, 44.

Psalmi 32, 8.

purpura 241, 6. perangusta 241, 5.

purpurata conchola 248, 10.

sagena 177, 1.

satanas 214, 45. 3.

schismus 49, 10. 61, 4.

schismatici lopi 126, 10.

sericos; vellus 221, 50. ocatia 241, 2.

242, 4. 13. *subst. neutr.* 239, 4.

sinapi granum 177, 1.

spartum 939, 6.

stola 18, 27. 10, 22. 21, 3.

sobdiasconus 160, 6.

sulphureus 249, 30.

symbolum regenerationis 201, 16.

Nicaenus 95, 6. 17.

synagoga Iodacorum 15, 25. 23, 10.

33, 15. 27 bis. cf. *Ind. rer. a. o.* Agai.

— synagoga onigquantium 187, 3.

synodus 68, 1. 2 bis. 78, 13. synodum

colligere 96, 13. 103, 7. congregare

68, 2 bis. 104, 5. contrahere 146, 21.

facere 120, 4. 160, 1. gerere 87, 19.

interesse synodo 125, 7. in synodo

esse 131, 12. occire in (ad) synodum

121, 3. 13. conuocari ad a. 127, 13.

conuocare cum synodo 120, 6. 13.

tartarea toimeola 249, 45.

thesaurus 203, 11.

tus 219, 15.

typice intellegere 35, 26.

typum praeferre 17, 13.

tyrannicu mora 63, 21. 29. 64, 11.

tyrannidis regnum 65, 6.

ula 44, 1. 9. 45, 8. 87, 10. 88, 2. 5.

96, 6. 200, 17. cf. *Ind. rer. s. u.*

substantia.

zelare 214, 45. zelum zelari 251, 89.

zelum zelari 251, 89.

2. Uocabula latina.

a ab: sensu factitius u. g.: a ueritate corrupta 29, 1. a terra maledicti 9, 6. 28. — sensu operatiuo: cf. alienare auersus discretus disparatur indilidius liber longo secretum abesse abicere abscondere abstinere alienare amonere appellere auertere deficere deponere deminere desalutare discredere diuulgere dissentire eicere illibare reserare seceretere segregare separare munimere suspendere uitare.

abdicare alqm 184, 12. se 147, 18.

abesse a 237, 8. absit (= ea rei fern) 55, 25, 151, 7.

abhorre 8, 16. 23, 15. 64, 3.

abitero a 45, 25. 59, 25.

ablatiuus separatiuus: cf. eicere segregare separare. — abl. temporis: multis diebus 97, 8. cf. 187, 3. noctibus ac diebus 238, 11. uie omni uita deu seruans 186, 21.

alibere de baptismate 3, 15. 24, 18.

alinigare 9, 13. 21, 24. communionem 147, 10. 18.

abolero 24, 4. 25, 13. 99, 7. 99, 3.

abscondere a (= abscondere) 146, 7.

absolueri se ad deum 173, 13.

absoluto 5, 19. 169, 23.

absolutio 146, 25. 154, 23. 184, 16. 186, 7.

absortus 24, 14.

abstinere 27, 25. alqm 147, 11. a 67, 11. se re 147, 14. 174, 16. se a re 191, 15. 230, 15.

abstracta pro concretis: uniuersitas hominum = nulueral hominum 13, 4. 15, 14. auditus patris 15, 11, 17. pietatem eorum = eorum pios (episcopos) 45, 9. epistularum laetitates 55, 9. post immanitatem rerum

atrocitatemque 61, 24. omnis iraturnitas 64, 23. cf. 164, 5. consentiente consensu = consentientibus amulibus 94, 13. corruptio nostra = corpus nostram corruptibilitate 98, 9. pirtas (bonitas) imperatorum 104, 3. 11. cf. tituli.

absumere 219, 17. 242, 19. absumms 201, 12.

abundantia sermonis (plurimum): tempestatis procella 64, 13. concertationis bellum 230, 13. artem ad doli 52, 12. nenennm nirusque 157, 20 (cf. nenennatum nirus 183, 14). coagulatio atque perditorum congregatio 62, 1. regnum perpetuum, aeternum et sine tempore 49, 25. consummatae et perfectae aetatis 23, 16. firma solidaque 49, 15. 59, 10. fixa solidaque 63, 21. aperte manifestaeque 50, 9. etiam occultaeque 55, 8. auditione audire 126, 8. palam publiceque 55, 16. praesentem atque audacter 66, 15. — eum quando 30, 24. 33, 3 etiam idem Lamech 10, 24. cf. 109, 8.

abundus 243, 16. abunde 115, 2.

accedere ad (in) ecclesiam 120, 3. 10. 187, 4. ad iudicium 120, 5.

acceptissimus 165, 1.

acclamare alqd 61, 6.

accommodare consensum 52, 4. 59. 27. 169, 12.

accusatiuus: graecus: dolere manus 164, 8. — in exclamatione: o nos beatos etc, 87, 12. cf. 142, 5.

acta ecclesiastica 51, 6. acta conficere 113, 4. habere 115, 3. proferre 113, 3. actitare 114, 12.

ad respectus: ad perfectum 13, 2. sexum iuniceu sociat, nirtum ad

nirum, mulierum vel feminam 14, 12.
 ad nirtalem 28, 22. cf. 44, 15. 20.
 201, 5. absolve se ad deum 173.
 13, ad deum rebellare 202, 3.
 adaeque 167, 8. 168, 13.
 adescere 6, 20. 7, 12.
 addicere: scribit 22, 6. se 182, 5.
 adgregari 175, 26. 177, 11.
 adiectio unius sc. numeri 16, 12.
 adiectio pro adverbis: citis praepacel
 18, 26. scelerati uixerunt 63, 5. ut
 quieti nacenti postulationibus 84, 9.
 ne insani oblatrent 127, 1. — *ad-*
verbia pro adiectivis: omnes longe
 lateque populi 93, 24. omnes ubique
 comministri 185, 14. cf. 181, 14.
 adiurare pec deum 171, 15.
 adnasci 43, 17. 100, 3.
 admonere (ammonere 24, 7. 172, 16)
 c. inf. 24, 7. 94, 1. ut 102, 17. 130,
 17. 156, 6.
 alorare 36, 29. — (= *αγορεύειν*)
 20, 2, 5.
 adpalam fieri 59, 6.
 adscire 82, 4.
 ut adsolet 140, 14.
 adsumptio (assumptio 10, 13. adsum-
 ptio 71, 5. 154, 12): hominis 154, 12.
 unius numeri 16, 13. pellium 21, 3.
 adtexori 91, 24.
 admentare 69, 17. 177, 8.
 aduersum 105, 6. 106, 4. 111, 7. 113,
 4. 177, 2. aduersus 27, 17. 43, 19.
 47, 16. 62, 17. 94, 17 *passim*.
 adulterare *met.* 124, 8.
 adulterina doctrina 103, 6. 13. 129, 9.
 182, 5.
 aequanimiter 101, 20.
 aestimare (= *exstimare*) 109, 12.
 156, 21.
 aenium: ante aenon 69, 4. 73, 1.
 affectio humani sensus 98, 5.

afflictationes 182, 1.
 agens in rebus 173, 2.
 al in oral. dii. *sapins*. — in oral.
indér. 84, 12. 115, 15. 187, 7.
 alienare a 124, 6. de 124, 13. *re* 124, 14.
 alienus (= haereticus) 72, 14 *bis*. —
 (= *separatus*) a 124, 7. 153, 15. 29.
 — (= *dissemblis*) 176, 15. 201, 11 *bis*.
 a 4, 13.
 aliquando in *serm. neg. et condic.* 49, 17.
 66, 6 *passim*.
 in aliquantulum 53, 15.
 in aliquantum 22, 15.
 aliquis (*subst. et adi.*) in *serm. neg. et*
condic. 4, 3. 17, 11. 28 *passim*.
 aliud (aliud 114, 13): in aliud ex altero
 25, 16. nihil (non) aliud quam 29,
 18. 106, 7. 114, 3. 200, 9. 211, 43.
 nihil aliud nisi 167, 10. 114, 13. 119,
 4. quid aliud quam 184, 11.
 allegare 111, 13.
 allegationes 93, 9.
 alliteratio: cum iacrima luctuque 55.
 15. heretica parto partorial 153, 7.
 modestia religioso numerationis
 151, 14. sine scripturae sensu 203, 9.
 uenenum ulcusque 157, 20. sedem-
 que sacerdotali subvertit 53, 16.
 in perpetuum permanent 49, 15.
 longe lateque 93, 24. palam publice-
 que 55, 16. patrii finitus patri 211,
 57. publica et prinitum 100, 12.
 satis superque 93, 22.
 altare: coinquinare 61, 26. commu-
 nire 55, 3. 20. euntringere 63, 15.
 60, 20. distinebare 110, 8.
 altec: plur. alieni 110, 5.
 alneus aquarum 34, 3.
 alnus originalis 228, 2. cf. 218, 12.
 ambago 159, 17.
 ambigere quod 37, 19. 229, 58.

ambulatione: consuetudo 101, 1. legati 142, 6.
 amicare (= omnia sociare) 10, 11.
 amittere ad communionem (ecclesiae) 52, 30. 67, 12. c. inf. 88, 4.
 ammodum 200, 1.
 ammonere (= stellig machen) 146, 8.
 amonere 246, 15. & 168, 16.
 amplius centum 174, 15.
 amputare 104, 7. de 65, 22. 94, 8.
 radicitus 65, 22.
 an post probare 27, 29.
 anacoluthia: 1) carum: super quatuor ecclesiam tamquam novum fundamentum aedificabat 11, 30. quoniam videtur peccata committere nec dominum onerant 64, 6. te didici tamen adveniam denegasse, huiusmodi selli et servum 46, 17. omnia apud Arrianum autem in protectione pendet, ignorantia scripta 47, 4. — 2) numerorum: lides et ratio continetur 6, 23. In quo et apostoli et ecclesia est 10, 2. lex et gratia continetur 15, 17. populum suum, qui secundum carnem ei fratres sunt, natiui 23, 17. et iustitiam et iudicia et temptatio decernunt (continetur) 25, 7. 26, 30. — 3) modorum: cum et tempora protogentis et nullo dilata decernunt 36, 15. cf. 107, 11. 12. dummodo nihil Sardienis synodi, quod Arriani damnati fuerant, decerneret 156, 4. si se huius vestigia dignam facit, hi est, ut vestigia veritatis habere noluerit 242, 3. sancto spiritu reportante et quia discendentibus his etc. 14, 23. quod collegas noluerit suscipere et quoniam Paulo communicanti 67, 1. quia manifestum erat non cessare semina spargere et quod Valens

ecclesiam aliam invadere voluisset 129, 9. profitemur etiam, quod (sibi) non alluturos 144, 4.
 in angusto teneri 112, 3.
 anima (animula 15, 2. animabus 14, 1) 51, 22. 120, 13. amentes 6, 25. hominibus 176, 26. credentes 72, 1. 10. credentium 72, 10. religiosorum 72, 10. — (= Leben) 177, 6.
 animadversio 148, 2.
 animus 80, 14. 106, 10. 172, 16. accipit. in animum introire 90, 28. videre animo 96, 19.
 ante omnia 175, 12.
 antehac 86, 1. 97, 7. 143, 8. 12.
 antequam c. coni. 164, 14. 166, 15.
 anterior 212, 65. populi 19, 16. tempus 37, 7. 146, 13. anteriora 176, 20.
 antiquitatis auctoritas 180, 11. ab antiquitate (ἐκ παλαιότητος) perennare 79, 2.
 antistes 94, 22.
 appellare a 8, 16.
 ex aperto 63, 23. 163, 23.
 appellare imperatorem 54, 15.
 applicare 50, 9.
 apud (apud 95, 19. 21. 163, 7. 104, 13. 14. 107, 15. 113, 13. 120, 9. 121, 14. 125, 14) cf. loci significatio.
 arbitrium (= iudicium) 100, 10. arbitria episcopalia 101, 21. — (= voluntas) 22, 1. 73, 12. 182, 11.
 arca Noe 13, 11. 13. 14, 2. 5. 11. arca dei 34, 5. domini 34, 3. 21.
 arcuum operationis 25, 19.
 arguere 15, 9. 23, 16. 22. 54, 10. accipit. de 54, 10.
 argumentum (= Beweisführung) 49, 24.
 armillae manuum 17, 14.
 artus: artissimi circuli 124, 16. artissimorum veritatis praescriptum 153, 8.

ascensio in caelis 48, 2. in caelum 71, 15.

ascensus ad caelos 45, 3. 106, 8. in caelum 106, 1.

aspargere semina 182, 6.

aspirari 185, 6.

assequere quod 50, 1.

asyndeton: ut corruptelam contegant, uou prius uirum effundant 183, 14. deus magnus, super omnia deus 205, 11. uitam immaculatam quoque tenere, amplecti, custodire, seruire 49, 12. cf. 26, 11. *asyndeton trimembre* scilicet 101, 12. 102, 5. 148, 2. 23. 149, 3. 183, 3. 204, 15.

at quid 20, 4. at tamen 12, 18. al uero 82, 5. 141, 5. 151, 12. 185, 13. 243, 1.

attenuatus (= attenuatus) 211, 58.

attenuatus cursus publicus 64, 25.

audaciter 66, 15. audacter 199, 12.

audientia: audientia sensus 32, 1.

audientia conscientiae publicus 187, 6.

audientiam querere 102, 6.

rogare 203, 7. 18. audientiae contraire 102, 7.

audire (= *erhören*) 54, 15. 56, 6. 57, 30.

auditione audire 196, 8.

auditus fidei 17, 14.

auersus a 12, 17. 149, 2.

auertere 25, 3. a 162, 27.

augmentum 99, 3.

aures simplicium 201, 21. auribus placidis recipere 83, 9.

aures deuotus offerre 83, 10. benignas aures tribuere 89, 6.

aures commouere 105, 6.

monere 105, 15. submittere 204, 14.

ad aures peruenire 143, 12.

autem tertio loco: et hoc autem 171, 8.

beare 37, 8. 12.

beatus: beatus memoriae 116, 9. 123,

7. beatissimae m. 50, 20. 66, 17.

beatissimus coepiscopus 110, 9.

benedicere aliqui 18, 25. 19, 1. 30, 20.

27, 21. 14, 22. 4, 37, 1. *alicui ex com.* 21, 9.

benignificatio naturae 181, 7.

biennium 142, 18. 145, 2.

blaudimentum ignorantiae 100, 14.

breuiloquentia: aduentus Christi (sc. in mundum), qui missus a patre natus est 3, 11. in ea, quae ut Corinthios prius (sc. epistula) est 6, 16. uitore ab huiusmodi (sc. hominibus) 62, 19. amputatis de huiusmodi (sc. rebus) quaestionibus 94, 8. uoluerunt etiam Orientalibus episcopis (sc. causam dicere) 67, 8. sicut in Ariminensi synodo (sc. in actis A. s.) continetur 165, 28. si aliquis huc aestimauerit et nouare (sc. posse) 156, 22. qui uenenum sese uiuificare (sc. posse) crediderit 157, 20. fides (sc. qua metuimus), ne non illi similis 201, 6.

cadere sensu morali 46, 14.

caelitus 219, 20.

cane heretici 197, 1.

capessere aeternitatem 98, 19.

captiuare in suum dominiuum 61, 11.

captiuitates 89, 22.

capitulum ignorantiae 157, 10. captiuum erroris incidere 157, 2.

caralia desideria 18, 12. opera 8, 15.

caecus 27, 15. 17. 19. 28, 3. 8.

carpere quietem 101, 9.

cassum: cassa haruudinis 213, 16.

in cassum 27, 25. 56, 7.

catenatus ordo 185, 16.

coetemplum (*Matth.* 19, 29) 99, 17.

certari 62, 26.

reiterum 6, 3. 151, 7. 175, 2. 242, 18.
 de iteris 109, 3. 112, 5.
 circa; placabilis e. reos animus 82, 11.
 uostra r. drum obseruantia 90, 4.
 retinere r. me indignationem 89, 15.
 circulus generationum 35, 19. circuli
 artissimi 123, 16.
 circumlatus 33, 19. cordis 33, 22.
 circumcursare 35, 19. 101, 10.
 circumferre 190, 5.
 circumire 31, 21. 22. 35, 16. rateras
 rrgines 56, 21.
 circumcisa 63, 24. 198, 10.
 citra: citra consensum tuam 144, 5.
 ciuitas (= Stadt) 34, 10. 22. 36, 9.
 43, 3. 46, 8. 49, 6. 60, 20. 51, 15.
 15. 55, 8. 10. 18. 19. 61, 3. 4. 15. 23.
 104, 6. 12 *serpens*.
 claritas 47, 23. 221, 50.
 roaequare 248, 11.
 roagulatione atque penditorum rogre-
 gatio 62, 1.
 coaptare 3, 8. 243, 2.
 codices diuini 116, 13.
 corus anglorum 215, 13. r. pscopo-
 rum 68, 16. 92, 24. 120, 6.
 cogere e. inf. 92, 6. 185, 14. ut 185, 18.
 rogeudi lua 186, 2.
 cognominare 33, 7. 10.
 coinquinare 61, 26.
 collatio (collatio 95, 17) 93, 7.
 collidre 230, 5.
 colligere synagogam 187, 2. synodum
 96, 18. 103, 7.
 collocatio uerborum: 1) *chiasmus*: et
 lartia exprimi et confirmat rarm-
 pta 3, 12. cf. 9, 3. 129, 10. 147, 20. —
 2) *praepositionum*: namque lo siur
 quomodo dici potest *etc.*? 209, 3.
 quiri pene 210, 11. 211, 60. quibus
 est in bonis 211, 49. quanta rei
 gratus iu bona 212, 61. aquis mei-

sans in iordanis 215, 20. — 3) *sub-*
iecti: et sequens redam nou incertum
 est quid praefigere 14, 17. Orieu-
 tals episcopi quicquid forte sta-
 tuiserat 63, 11. Christus uerbu
 quid et sapientia 70, 2. — 4) *uaria*:
consequi potuit id, quod in uon illu-
 rst ueritatis 22, 19. ra, quae in
 latore legis limitatio est 23, 23.
recuperet id, quod per astutiam
 reriliatis amiserat 157, 17. pro-
 hibebantur ab ipsa unire propositis
 ad nos luterminationibus 121, 6.
 urbem ueritatis apostoli, cuius est
 pscceptum 124, 8. ueruum rxiati-
 mabilis rebus iudicem non auran-
 tibus iudicare 141, 6.
 colorata uestis 241, 2.
 comestio 28, 5.
 comitatus (= Hoflager) 91, 13. 171,
 1. 6.
 comites (officium) 63, 22.
 commentatio (= *Auslegung*) 117, 16.
 commutatio trans 108, 10.
 commutator 116, 1.
 commentum 107, 6. 134, 6.
 commigrare ad quierem dei 81, 3.
 comminure altare 65, 8. 20. poculum
 63, 15.
 commodare lidem et sententiam 90,
 16. cf. consensus.
 communicare alicui 62, 19. 67, 20. 58,
 9. 12. 17 *etc.*
 communicatio 46, 15. 21. 125, 3.
 communicatoriae litterae 130, 7. 17.
 communis: catholica 142, 29. erresia-
 stica 145, 15. 172, 9. r. pscopalis
 141, 16. scelris 11, 14. o. aburgare
 147, 10. 18. amplius 144, 2. commi-
 acere 184, 11. dare 147, 17. distri-
 burre 196, 2. habere 123, 10. 124
 6. 129, 3. 145, 15. 172, 9. luire 147

14. 176, 1. negare 147, 13. 166, 3.
reddere 141, 18. 166, 7. tuel 156, 11.
communione abstinere se 147, 14.
priuare 130, 15. separare 171, 11.
a communione amittere 163, 16.
separare 146, 13. 171, 2. 172, 12.
ad communionem adigere 53, 24.
28. admittere 97, 8. amittere 52,
29. 67, 12. cogere 53, 28. recipere
52, 1. trahere 62, 20. In commu-
nionem admittere 142, 25. 29. 143, 1.
amittere 61, 12. in communione
recipere 56, 10. In communione pec-
cuerat 130, 9.
competens exitus 94, 16. competens
urbs 94, 6.
concelebrare divina mysteriorum sol-
lemnia 163, 4.
concentum ciuitatis seditionemque
conficere 61, 3.
conceptio corporis 50, 1.
conceptus subst. 203, 6.
concretatio passionum 230, 8. 11. 12.
concidere 34, 22. 35, 16.
conciliabulum 92, 3.
concilium agere 65, 15. celebrare 49,
7. 54, 5. 62, 2. condicere 50, 19. 54,
2. congregare 167, 7. habere 61, 9.
95, 16. intrare 120, 2. concilium lit
53, 2. 65, 17. 89, 20. ad concilium
uenire 64, 3. venire 116, 7. in
concilium ire 92, 15. In concilio
uenire 120, 9.
concinere 200, 11. 212, 70. 213, 2.
217, 2. 223, 65. 69.
concupiscere 50, 3. 147, 20. 151, 11.
229, 3.
concordiam facere 57, 25. concordiam
fidam seruare 94, 7.
concoris mens 196, 15.
concuba 61, 20.
concubina 66, 23.

conculecare 129, 13.
concupiscencia plur. 17, 17.
condam 116, 17.
condicere concilium 50, 19. 54, 2.
condicare 62, 8.
connecti 34, 26. 152, 16. connecti 151, 3.
confessio (= *Königslandnis*) 141, 13.
— (= *Keibelbekennnis*) 142, 31.
confessum (nox *glossularis*) 149 u. 6.
confidentia 113, 10.
confiteri *secus passiuo*: confiteri libe-
185, 19. 190, 8. 202, 14. cf. 35, 2.
44, 9. 117, 17. 215, 21.
conflicere seditionem 61, 4.
conformis 4, 13. 31, 29. 214, 36.
congenita creatura 153, 16.
conglutinare 182, 21.
congregatio mannae 20, 6. gentium 10,
14. — (= *ecclesia*) 4, 2.
congregatio maris 218, 9.
congruus (congruentissimus) 127, 3)
242, 11.
continentia 148, 7. 186, 2.
coniuere 176, 20.
coniugatio simplex: 1) *formae peculi-*
ares u. lugere prolongere iniblere
ridere. — 2) *perfecti*. pro plusquam-
perfecti: 56, 15. 57, 7. 60, 3. 85, 17.
110, 7. 112, 4. 9. 120, 1. 142, 29.
— 3) *deponentis sensu passiuo* u. g.
cohortati 105, 11. conlittetur dens
35, 2. confessus unigenitus 44, 9.
confessa crimina 215, 21. confessa
fides 185, 19. 190, 8. 202, 14. con-
fessa neutr. 117, 17. nativitas
testata corpore 35, 4. perperam
iniuria 140, 27. contumelia perperam
140, 18. praeceditatum neutr. 24,
29. prolesant odium 177, 19. —
composita: 1) *actuum per partici-*
prae. formatum cf. *participium*. —
2) *tempora per perf. et plusquamperf.*

- verbi esse *forma*: hoc ita dictum
 fuisse demonstrat 5, 5. hic populus
 in dei hereditatem inherat electus
 18, 17. cf. 24, 16, 27, 17. 53, 25,
 68, 19, 60, 3, 66, 22, 82, 2, 86, 7,
 90, 1, 3, 22, 24, 92, 9, 96, 18, 110, 17,
 112, 7, 114, 5, 115, 4, 9, 16, 116, 3,
 121, 4, 129, 5, 142, 22, 144, 3, 146, 21,
 23, 147, 4, 148, 1, 149, 5, 150, 2,
 153, 5, 157, 12, 18, 159, 24, 166,
 17, 171, 6, 176, 7. — 3) coniug.
periphrastica pro inf. fut. dissol-
uentium se morte existimat 9, 5.
 coniugium 8, 17, 20, 10, 23, 14, 14,
 17, 12 *bis*, 31, 10.
conuincimus: post verba adhortari
 18, 26, nolle 166, 15, obsecrare 166,
 10, petere 169, 16, permittere 183, 2,
 quærere 159, 21. cf. necesse frare,
 — in *sententiis relativis* 12, 19, 28,
 11, 29, 3, 10, 16, 19, 31, 21, 25, 41,
 15, 66, 22, 79, 2, 86, 13, 89, 17 *etc.*
per assimilationem 5, 1, 17, 18 *etc.*
 coniungi *ntici* 66, 21, 60, 28, 91, 17,
 cum 56, 18, 61, 18.
 conuincere 121, 16.
 conuincit 163, 10, 165, 13 *sarpinus*,
 conuincit 210, 38, 213, 28.
 conuincere 45, 6.
 conuincere 69, 21.
 conuincit mysterium 201, 8.
 conuincere 43, 6, 18, 47, 1 *sarpinus*,
 conuincit 81, 5.
 conuincere 9, 12, 36, 5, 140, 23.
 conuincere 198, 15.
 consensu 126, 2.
 consensu 201, 12. consensum accom-
 modare 52, 4, 59, 27, 169, 19, accom-
 modare 57, 31, 67, 19, 90, 21, 91,
 22, 167, 16, 168, 13.
 consensu quæstio 146, 28.
 consensu dei 233, 13,
 consider 1 = *sich versammeln* 79, 8,
 85, 23.
 consignare 36, 111, gesta 85, 16, con-
 signata nuntiata 87, 6.
 consilium (= *βουλή*) 73, 11.
 consistere indole proprio 102, 25, —
 (= *uolens*) 156, 14.
 consociare Christi 17, 15.
 consuetum 20, 9, 34, 7, 61, 22, 95, 5,
 100, 9, 158, 10, 19, 165, 8, 16, 185,
 19. In anima c. recipere 59, 18, c.
 illarum 155, 22.
 conspectio 8, 14.
 conspectus 8, 7, 16, 20, 13, 5, 23, 21,
 29, 21, 27, 163, 13, 185, 17, 235, 6,
 in conspectu esse 8, ii. extra con-
 spectum esse 8, 6.
 consuetudine 96, 19, 199, 12, consuetudi-
 nes dei 36, 12.
 contingere 61, 7, 185, 16.
 constructio *secundum obiectum*: quousque
 que metueliani 59, 5, plena relati-
 uum perdoctum 130, 13, pic-
 talem enim (= *eos episcopos*) cum-
 nentia 45, 9.
 constructio *verborum impersonalis*: ne-
 ceditur 31, 20, agitur 102, 22, 147,
 8, agitur, hepidam, instatur 101,
 12, consilium 25, 9, conuenitur 146,
 5, ita 92, 15, requiescit 27, 11,
 respicitur 8, 17, turbatur 101, 12,
 nentur 25, 9, 27, 6, nihil 13, 6, est
 oberratum et circumcursum 35, 18.
 consummatio: gratia 23, 22, hostia
 16, 3, sæculi 28, 11, scelum 36, 15,
 temporum 7, 22.
 contabescere 27, 23.
 contemere c. *inf.* 61, 11.
 contenta (= *beihend*) epistola 45, 11.
 contextus falsitatis eorum 153, 2.
 continentes 14, 13, animi et corpore
 19, 19.

incontinetia litteris, quod 155, 14.
 contra: alicui contra (esse) 60, 8. pe-
 nitentia contra iacturam praesentium
 coemli 19, 13.
 contractae 21, 4. — (= *verhandeln*)
 79, 2.
 contrahere synodum 146, 21.
 contraire 102, 7, 187, 2.
 e contrario 162, 29.
 contueri 8, 5. 30, 3. 141, 5. 215, 18.
 quod 27, 28.
 consultio 8, 8.
 cunctare *aliquem* (cunctum esse) 45,
 10. 68, 4. 108, 12. 127, 17. 143, 10.
 170, 15. 171, 15. 173, 7. 187, 7. con-
 uenire in *aliquem* 13, 2. in concilio 93,
 18. cum synodo 120, 6, 13. conuenit
 r. *inf.* 6, 4. 13. 18, 19. 23, 12. 37, 7.
 52, 14. 157, 4.
 cunctantiam 60, 26.
 cunctatio 125, 11. 159, 11. 160, 12.
 libelli 176, 20.
 cunctatus 176, 5. synodi 157, 15.
 cunctatus facere 120, 11.
 connectere 229, 7. — (= *bekeken*)
 38, 2. 157, 19. corda 37, 28.
 conuertibilis 159, 19.
 conuincere 66, 19.
 copia coningii 14, 14. delimitum robore
 et copiam denegare 94, 21.
 coram cluxit 87, 16.
 coebis 220, 28.
 coemum (*Ps.* 74, 6. 6.) 53, 3 *bis*.
 corporatio 6, 22. 35, 8.
 corporeus 209, 7. aduentus 34, 5. nati-
 uitas 8, 24. 35, 4. resurrectio 6, 23.
 status 212, 68. uicias 25, 4.
 corpus epistulae 147, 2. *episcoporum*
 85, 13.
 corruptela 183, 13. indicii 100, 15.
 couire 67, 15.
 creatio (= *creatura*) 176, 9.

credere (= *austrauen*) 66, 25. 170,
 1. 181, 15. — cecidit ironice 142, 2.
 162, 14. — credere quod 171, 11. —
 creditus deus 99, 5.
 credibilis 160, 8.
 credulitas (= *finca*) 84, 2.
 credulus 210, 22. 222, 61.
 cruci anbigere 11, 19.
 culusmodi 12, 23. 187, 18.
 cultellus pelrinus 33, 19.
 cultus maiestatis dei 17, 9.
 cum *explicit.* 13, 10 *sqq.* 14, 5. 16, 2. 3.
 25, 22. 26, 5. 18, 27. 28, 37. 10. 157,
 1. 229, 6. 233, 5 *bis*. 6. cum *temp.*
 c. *indic.* 14, 19. 35, 8. 57, 9. 10. 98,
 11. 146, 23. 166, 5. 204, 3. 4.
 cum quondam *pleon.* 30, 24. 33, 3.
 cura meli: *selenia* nitae ali *ipsis*
 cunis promota 37, 15.
 cura propensioe 102, 1. impensioe 102, 1.
 curare c. *inf.* 125, 5. 130, 14.
 curam 249, 34.
 curas publicas *altrius* 64, 24. pec-
 catorum 34, 6.
 damnabilis 62, 27.
 dare: occasio se dedit 149, 10.
datiuna graecus: fidei nobis memoratoc
 158, 21.
 de loc.: de domo egreditur 17, 16.
 aduenient de Machelonia 64, 5.
 de Tyro *Ingens* 54, 15. de ciuitate
 prolugit 55, 8. de Occidente *ueni-*
 entes 59, 14. Bassus de Dimlejana
 ciuitate 61, 15. *cf.* 54, 25. 68, 3.
 105, 11. 114, 10. 17. 18. 118, 11.
 119, 7. 120, 8. 121, 2. 11, 137,
 2 *sqq.* etc. *cf. loci significatio.* —
 pactil: quod de manna erat reli-
 quum 27, 23. non abundante quo-
 quam de maloribus neque indigente
 de minimis 28, 23. quod de sexto die

superest 29, 7. de concilio episcopos eligunt 54, 8. de ludicribus mulis 57, 3. asperitutes de sexu numero 60, 2 etc. — *separatim*: de ecclesia pellere 57, 24. 66, 22. de ecclesia amputare 65, 22. de ecclesia reficere 63, 26. de exilio dimitti 169, 16. de exilio nuocari 171, 7. de coelo excludere 58, 16. de tristitia liberari 173, 10 etc. — *originis*: de tribu Benjamin 37, 27. natus de 4, 12. 70, 4. 150, 9. 151, 10. genitus de 47, 24. 151, 16. ortus de nihilo 140, 21 etc. — *causae*: de fructu uineae ebrietas 15, 4. Infructores de sceleribus effluunt 64, 8. deiecit de Iniquo ludicio 129, 8. de nostra cohortatione 166, 12. de quo possum liberari 173, 10 etc. — *religionis*: de his est membra 114, 3. sollicitudinem interrogantis de affectu patris habui 21, 23. quoniam mihi de simplicibus loci 52, 8. de prudentia ratione 175, 19 etc.

denuncie 242, 14.

decedere (= mori) 116, 3, 8.

deserptae nihil synodi 156, 5.

decessit 66, 9. 168, 10.

decoctio patrimonii 19, 22.

deficere 158, 17. 129, 14. 140, 14. 173, 14. a 25, 28. delictum esse aetate et paupertate 51, 4.

definitio (= *definitionis*) 94, 96, 95, 3. 96, 10. 148, 18.

degradare 130, 8.

dehinc 19, 1. 32, 15.

deiciens timor 168, 7. querens 96, 4.

deinceps 8, 26. 22, 21. 102, 24. 146, 21. 154, 19. 200, 17. 232, 11. Interim, qui deinceps essent 18, 10.

deijis 154, 17.

delebeum 246, 28.

deleudi utique ad solum 53, 17.

demonere 222, 51.

demutare 202, 4. 14. 203, 20. 240, 5. 241, 13.

demutatio 21, 23. 24, 4. 9. 25, 18. 82, 6. deargere 46, 17. 94, 21. 128, 3. 174, 20.

deperire 7, 3.

deponere 22, 9. 57, 19. 119, 1. 11, 121, 11. a 22, 8.

deportare 54, 17. 61, 16. 171, 7.

depositio (= *degradatio*) 176, 9.

deprendaci basilicas 55, 5.

deprecaci c. inf. 142, 24.

deputare 22, 30. — (= *liberantur*) 157, 21.

desacrire 24, 2. naufragio desacrente 202, 7.

desiderare ois ad ois 239, 14. c. inf. 158, 20. 160, 26. desiderata alieuius 237, 4. — desiderant lasinus 244, 3.

desideret: aliquem biam locus desedit 146, 15.

desinere a 36, 14.

desistere = 13, 3. 34, 6.

desperare c. u. 4. 13. 18, 19. 19, 13. 215, 11. de 18, 13. 21.

deseruire (*deser.* 27, 39) 19, 4. 21, 16.

detegere 107, 3. 118, 7. 175, 8. — (= *absolvere*) 56, 18. 61, 16. 17.

detinere (detinere 10, 15) 23, 13. 28, 7. 43, 12. 84, 3. 87, 21. 25, 110, 1.

detrahere 142, 28. 165, 2. fidem rebas 5, 14. ad detractum 4, 26. 5, 2.

detrahire 165, 7.

deuerti ad domum alieuius 34, 11.

delextra (delextra 218, 5) 70, 6 etc.

dicatus: poculum 53, 15. uigine 55, 17.

dictare 163, 19.

dictamina sacrilegium 88, 5.

dies mase, 27, 24 *ma.* 29, 5. 8. 9. 12. 15. 16. 34, 21. 35, 16. 70, 16. de die In diem 146, 5. — *fer.* 70, 6. 15. 129. 14. 150, 14.

dillidentia 127, 14.
 diffundere 241, 6.
 dignantissimus 198, 16.
 dignari c. *inf.* 43, 6. 46, 19 *sacriac.*
 dignatio (*titulus*) 203, 7.
 dignus c. *gm.* 242, 4. dignum case c. *inf.* 28, 15.
 dilatare 119, 5.
 dilatio longa 85, 15.
 diuincere 153, 4.
 discedere a 14, 23. 26. 50, 21. 62, 25. 63, 13.
 disceptio 175, 24.
 discedium 86, 19. 153, 7. lucere 86, 6.
 discedere 153, 3.
 discingere (= *absolven*) 67, 9. o 63, 4.
 discipulus honore 66, 20.
 disciplina ecclesiastica 57, 15. 65, 20. 31. *cf.* 63, 14. 59, 3. 155, 12. *plur.* 63, 19. 142, 14.
 discretus a 9, 16. discretus pactibus 28, 24.
 discurrere 91, 6.
 discursio (= *Erörterung*) 57, 9. *cf.* *discorrere*, *discours*.
 discutere 86, 13. 93, 1. 123, 5. 220, 35.
 disindicare 154, 22.
 disparatio locorum 101, 6.
 disparatus a 163, 16.
 dissensiones 49, 9.
 dissentire a 21, 20. 172, 12.
 dissidere 24, 22. dissidens synodus 204, 18.
 dissolui morte 9, 4. 241, 13. *cf.* 20, 17.
 dissonare 205, 17.
 distans opinio 197, 8.
 disternere 49, 25.
 disturbare alio 146, 8.
 distellere 132, 9.
 diuinus: auctoritas 57, 27. iudices 116, 13. cognitio 149, 9. 199, 6.
 dicta 203, 5. iudicium 182, 16. ius

91, 4. iura 69, 11. 65, 8. 66, 14. lex 90, 19 *etc.* *cf.* *scriptura*.
 doctrina euangelii 64, 16. ueritatis 37, 14. apostolica 33, 26. 29, 109, 11. *etc.* *plur.* 32, 22. 43, 11. 150, 1. 151, 8.
 dumbare 20, 3. 23, 14. *alicuius* 23, 19.
 dominans heresis 174, 17. 175, 22.
 potentia dominans 182, 14. dominantes 9, 14.
 in domutu ecclesiae 100, 12.
 dominicum (= ecclesia) 167, 17.
 dominicus: litterae 67, 13. omeo 45, 13. *de Christo domus* uirs 15, 9.
 dominum 64, 11.
 non dubitare c. *inf.* 126, 12. dubitare (= *cunctari*) c. *inf.* 103, 6.
 duces (*officium*) 53, 22. 27, 61, 21.
 dum: *geo.* dum 7, 26. 211, 53.
 ecclesescere 27, 22. 29, 2.
 ecquis 215, 17.
 edere (= *multare*) 12, 21. 13, 10. 16, 2 *sacriac.* edita 46, 6. — (= *gignere*) 210, 23. ediles 22, 25. 32, 12.
 editio libri 146, 15. rerum 22, 13.
 effectum *subst.* 10, 5.
 ellere 150, 2. in lucem cognitionis 140, 4. caue salubris ellere luc 177, 9.
 efficacia 25, 12.
 ellicentia 7, 3. 21, 22. 25, 16. *plur.* 24, 25.
 egresus populi ex Egypto 25, 2.
 elcere 63, 12. ecclesia 92, 2. 119, 1. ali ecclesia 119, 11.
 elaborare 169, 16.
 elipsis: 1) *omissio pronom. demonstr.* inuenta est Kusebi et (*ac. eorum*), qui cum ipso fuerant, exquilita malitia 117, 6. praedicti (*ac. eos*), qui ab Oriente secum uenerunt, non permiserunt intrare 120, 1. quod

uolent habere cum talibus communione, qui autem (sc. his autem, qui) sacculo seruire maluerunt, prodesset 129, 3. cf. 7, 13, 10, 7, 18, 20, 23, 67, 7. — 2) *omissio pronom. reflex.* et *demonstr.* in consil. acc. c. inf. reuersos esse (sc. eos) minime 34, 12. neque eos ad dampnationem potuisse (sc. se) compellere Hilarius nuntiauerit 45, 11. iustouerunt aliud restantire (sc. non posse) Indilem 57, 6. cf. 62, 19, 82, 7, 86, 15, 88, 17, 113, 10, 111, 6, 12, 147, 3, 169, 14, 100, 4. — 3) *omissio particularum*: ouilem anapleio erit non modo additionis, non (= sed nec) asperae obmaemuratiomis 183, 7. ne soli pereant, sed (sc. etiam) participes huiusmodi criminis uel 183, 16. — 4) *uaria*: quia Caesaris (sc. quor. l'araris uant) Caesari reddenda 101, 21. ipsi enim (sc. non) multicolor et nihil proreus comparatum ei poterit aequari 239, 7.

enunciare 66, 1.

emissio (columbae Noe) 14, 17, 27.

emortuus: perdens 19, 26. quarestin 146, 27.

emundare = 230, 2.

emundatio 230, 6.

enim *tertio loco* 16, 9, 35, 17, 111, 6, 172, 6. cf. 35, 5. non enim 21, 29, 26, 19, 56, 4, 62, 3, 65, 7, 91, 2, 9, 29, 156, 29, 241, 11. enim non — nisi 10, 10. enim *post* quia: quia enim = deo regnum est 101, 20.

epanalepsis: quin—quin 4, 28, 5, 1. iterum—iterum 97, 9, 10.

epistolia i. e. literas communis torias 130, 17. cf. ib. 7. epistulla 169, 1.

ergo *primo loco* 5, 10, 20, 5, 18, 21, 6, 25, 21, 23, 24, 37, 27, 243, 8, se-

cundo loco 4, 16, 10, 11, 13, 19.

serpius. *tertio loco* 8, 17, 117, 9.

eruditio apud ac lidei 24, 27.

erit *ter.* quia me erit potest 250, 62.

esse: est (= *esse*) aduersus 186, 17.

essentia 153, 26, 20. cf. *Ind.* vii.

et (= *etiam*) 19, 20, 55, 12, 19 etc. — (= *quod* *non*) 3, 7. — *et* *con* 20, 17, 107, 9. *et* *non* *solum* 25, 29, 107, 17. *et* *quid*? 23, 24. *et* *eterna* 232, 12.

etenim *primo loco* 52, 4, 54, 28 *serpius*.

secundo loco 22, 24, 64, 23, 107, 15, 108, 17, 120, 3, 124, 16.

etiam *c. con.* 10, 12, 19, 56, 14, 62, 27, 109, 4, 137, 16.

etiam 107, 1, 123, 6. *c. con.* 109, 12.

eueniens est 155, 21.

eversiones ecclesiarum 122, 2.

eulure *c. inf.* 201, 22.

enolatio 15, 3.

enolure 149, 24.

ex aratu causali: ex fructu cinere ebrius 13, 13. ex operibus populi uni passionis est causa 15, 7. ex iudicio 53, 6. — *cf. loci significatio*.

excessus 181, 2.

exelura de upe 18, 18.

excludere 58, 16, 112, 7, 159, 17, de 58, 16.

excommunicare 15, 16, 16, 3 etc.

exerubare 182, 7.

exerubare 92, 19.

exerubare 49, 23, 111, 11.

ex(er)ecrari 62, 29, 61, 6, 73, 6, 129, 2, 182, 17, 134, 3.

exerubationes 50, 6.

exemplar (= *Abdruck*) 158, 16, 171, 12.

exemplum (= *Vorbild*) 3, 13, 10, 6, 12, 16, 17, 4 etc. — (= *Abdruck*) 87, 2, 93, 16, 96, 14, 103, 3 *serpius*.

exercere (= *in Sorge versetzen*) 61, 22.

exindo 25, 8. 51, 4. 56, 10. 56, 7. 199, 18. 201, 4.
 existimatio 160, 13.
 exitium 54, 20.
 exitus competens 94, 16. — (= labor) cum ingenti exitu 53, 28. — (= *Lebensausgang*) 66, 27.
 exorilium 7, 21. 20, 11. 176, 19.
 exordia 212, 62. 214, 33.
 expeditio rerum 63, 6.
 expendere 140, 25.
 expetere c. inf. 149, 3.
 expletio (= *Sättigung*) 28, 5.
 expouero (= *absetzen*) 49, 17. 60, 12. 61, 13 bis. 14. 63, 5 saepius.
 expositio 159, 23. 232, 3. 233, 3. 8. — (= *Absetzung*) 57, 20.
 exprobare 50, 25.
 exquisitus; molitia 117, 7. uerba 183, 13. uersutio 108, 11.
 extenuare 166, 12.
 extra quam 210, 17.
 extranea traditio 52, 13.
 facere c. inf. 13, 3. 26. 45, 7. 23, 1. 92, 24. 118, 6. 18, 219, 23. facere calumniam 50, 7. concordiam 67, 25. contumelias 128, 11. conuentus 120, 11. discidium 86, 6. lactioes 108, 17. fugam 113, 6. furiam 126, 16. litteras 111, 6. 171, 10. synodum 120, 4. 160, 1. locere male 47, 18.
 factor 69, 5. 9, 150, 8. 213, 5. 9 bis.
 factura (= *erofura*) 153, 20. 162, 29. 176, 9.
 facula 249, 29.
 facultas (= *Redeferdigkeit*) 199, 11.
 factero 29, 9.
 foetidus 20, 1.
 follacia 55, 27. fallacia interna dispositio 59, 18.
 falsitas 100, 14. 166, 7 saepius. falsi-

tates 50, 11. 118, 9. 122, 1.
 falsus; falsa uera imitantia 52, 25.
 famosus 115, 8. 204, 18.
 las: contra las 64, 20.
 lauce ausurra 251, 88.
 lecca 249, 51.
 lernalis habitus 185, 2.
 feruere 219, 20. feruet palatium 101, 10.
 lostinare 90, 22. 203, 4. c. inf. 90, 9. 158, 21.
 liculca instructuosa 16, 18.
 lilelis subst. 6, 7. 17. 19. 20, 10. 16. 15, 2. 20, 8. 31, 1. 51, 13. 194, 4. 12. — odi. (= *getreu*) 45, 12. 154, 22. 171, 13. — (= *gläubig*) 12, 13. 54, 1. 214, 31. 251, 85.
 lides oculata 54, 11. lidem commo- dare 90, 16. debito 90, 21. detraherr 5, 14. habere 50, 15. — l. eoderr 147, 24. seruare 46, 17. 91, 11. teucere 44, 25. 79, 6. — (= *symbolum*) 43, 3. 46, 3. 67, 22. 68, 1. 69, 6 bis etc.
 lidneiam dare 145, 13.
 figura etymologica; inuidet placto displicens 9, 1. auditione audire 126, 3. praefigurata ecclesias praefiguratio 30, 24. zelum zelari 251, 89. inucl Abel iustior 11, 3.
 liguothu lutuorum 11, 11.
 finis (*fem.* 49, 27): mundi 17, 8. 48, 3. saeculi 71, 6.
 fistula 249, 37.
 lius de 251, 78.
 flammimomus 250, 61.
 fluere 35, 9. 219, 18. — met. 27, 9.
 lous (= *Quellwasser*) 222, 64. — met. 181, 8.
 loris positus extra ecclesiam 92, 3.
 lornlearia subst. 30, 25. 31, 10. 13. 39, 3. 12. 15. 16. 18. 21. 33, 3. — adi.: lornicoria mater 32, 23.

fornicatoria 53, 25.
 fraternitas 64, 23. 164, 6.
 fraudulentæ 199, 12.
 fraudulentia 175, 8, 233, 7.
 fraudulentus 147, 24.
 fraude 43, 19. 44, 9. 163, 3. 177, 18. 216, 28. 249, 36. callide 62, 71. commentatitia 103, 10. fraudes 246, 20.
 frigescere 213, 19.
 fructuosa folia 14, 18.
 frustrare 69, 13.
 lugora: lugeruat 109, 15. 118, 8.
 luoramen 94, 1.
 fundamentum met.: unum 11, 30.
 fidele 12, 13. fidei 12, 10.
 fuditue cetera 52, 25. 64, 27.

gaudere c. inf. 155, 26. 158, 9.
 gemescere 238, 12.
 guerconitas 149, 15. 229, 10.
 gnetius sing. 2: cf. Arrius Asclepius Athanasius Rusebius Germinius Libetius Melitius Sabellius Ursacius Vincentius. — *formæ aliæ*: cf. duo iudicare simplex Moyses Pharo.
 gentile subst. 55, 3. 7. 66, 29. 61, 27. 115, 5. 13. 141, 22. 148, 22. — *adi.*: gentilis ignorantis 32, 21.
 genus: quoquo genere 20, 28. nullo genere 51, 20. 69, 9.
 gerere populi formam in ee 18, 16. populi personam 15, 20. synodum 37, 20. gerenda 19, 15.
 gesta (= *Vorgänge*) 3, 7. 4, 27. 6, 11. 7, 20 accipias. — (= *Verhandlungen*) 67, 1. 65, 15. 85, 20. 175, 22. — (= *Akten*) 115, 13. 113, 13.
 gestare 246, 18.
 gignere in (deum) 210, 20. 31. 211, 50. 213, 61. — (= *bilden*) 4, 19. — genitus 32, 14. 47, 22 etc. genitua do 47, 24. 151, 16. ex 31, 10. 69,

14. 163, 3. a 7, 16. gigitue (cod. A) 151, 15.
 gloriari aliq 11, 16. re 100, 11. quod 37, 26.
 glorificari 47, 8.
 gloriosus 79, 8. 88, 19. 123, 18. 214, 1. corpus 213, 30. cf. *tituli*.
 grande loquimur 210, 25.
 grassari 8, 12. 164, 19. 220, 34.
 gratanter suscipere 172, 10.
 gratulantes accipere 171, 12.
 gratulari c. inf. 158, 11. quia 46, 18 bis. 87, 12.
 grenare 168, 19. impiis verbis 220, 38.
 grunnire 251, 87.
 in gurgitem ostiorum mergere 64, 3.

habitatio (= *das Wohnen*) 15, 1.
 habitus leralis 165, 2. — (= *Gewand*) 35, 9.
 hebendo cordis 186, 16.
 hino 61, 9. 32, 17. 201, 18. 204, 3 bis. 4. 6. 7. 210, 29. de hinc 60, 18.
 in hodiernum saeculo 49, 20. usque in hodiernum diem 60, 23.
 humiloteleuton: proditores fidei traditoresque 62, 14. nos cantantes et precantes 223, 63. cf. 223, 73.
 huiusmodi cura 184, 15. negotia 140, 24. omina 163, 7.
 huiusmodi 115, 2. de huiusmodi (ee. rebus) 94, 8. ab huiusmodi (ee. hominibus) 52, 12.

ianuam communionis aperuit 66, 13.
 ictus 213, 16. ecerbi 63, 8.
 id ecclie 103, 4.
 ideirco 11, 15. 31. 29. 32, 18. 44, 9. 100, 1. 162, 29 bis. 153, 25. 157, 3. 170, 13. iccico 152, 6.
 idem (= *idem*) 89, 12. 131, 12. *idem* (= *isdem*) 93, 23.

id est 15, 14, 17, 13, 28, 15, 29, 1, 2.
15, 31, 9, 15, 49, 2 *corpins*.

igitur primo loco 55, 23, 49, 5, 104, 11.
142, 17, 157, 10, secundo loco
passim, tertio loco 117, 17, 140, 22,
153, 24.

ignobilis (Innobilis 111, 2, 12) 203, 11,
ignorare quod 99, 8.

ignorotia 157, 10, 174, 13.

Illud (= Illud) 8, 6.

Imaginatio 120, 13.

immorari peccatis 32, 9.

imperare c. inf. 65, 23.

imperatoria sollicitudo 203, 4.

Imns: corollis et Imo 249, 44.

in c. acc. (quo?): condeitue in Con-
stantinopolim civitatem conellinoi
50, 19. congregaverunt synodum in
Serdicensium ciuitatem 104, 6. cf.
loci significatio. — in c. obl. loco
acc.: in caelis ascensio 45, 2. In
episcopatus honore suscipere 63, 6.
In comunione receptus est 66, 10.
in ecclesia recipimus 63, 17 (sed in
comunione suscepit 61, 11. in
amicitiam receptus 61, 21), receptus
in caelo 70, 16. receptus in caelis
70, 16. nenerunt in Sardicensi ciui-
tate 112, 5. in concilio neneri 120, 9.
ingredi in Iulicio 120, 12, ut peri-
culum depositionis in eo consti-
tuerat 175, 9. — in *pro obl. temp.*
in nouissimis temporibus 70, 3. cf.
70, 11 (sed cf. 70, 12).

inanimis materies 6, 26, 25, 13.

ininitas mundi 31, 17.

inures 17, 14.

Incalescente sole 27, 23, 29, 2.

incentinum 230, 1.

inaccessibilis 71, 2.

incolomis 146, 12, 166, 13, 173, 11.

incolomis 34, 17.

Incolomitas 183, 6.

Inconpositus 102, 5.

Inconneclibilis 154, 12.

Incredulitas 127, 12.

increcere 132, 17, 165, 21.

Incumbe 142, 2. incumbit sollicitudo
159, 8.

Indeliciens Retus 240, 7, oratio 49, 8.

Indemutabilis 199, 11.

Indere 50, 6.

Indesinens bellum 229, 6.

indicatums in interrogatione obliquo,
expectat, in quem linem peccella
sueedit 63, 24, quid unbis placet,
iterum dicite 97, 10. cf. 102, 11.
141, 2, 19, 161, 1.

Indignitas 197, 11.

Indignus c. gen. 102, 12.

Indiscretus dies 8, 5. eius indiscretus
partibus 28, 22.

Individuus unicus 66, 21. pax 155, 20.
voluntas individua ab 99, 24.

Inducere 64, 13, uetam 52, 11. cf. 59,
13, 67, 14, 18. noua traditiones 62,
13. ouitatem 65, 10. inducere ad
fidem 15, 19. — (= seducere) 52, 10.

Induere ee 18, 27, 19, 20, 21, 3, 35, 9.
240, 3. induere hominera (de Christo)
70, 4.

inlernis uita 66, 27.

Interre 23, 14, 124, 11, 154, 13. litteris
127, 10. sententiam in 60, 7, 10.

Iolestati 110, 10.

Infidels (subst.) 6, 17, 20 bis, 19, 15.
25, 10, 26, 14, 46, 23, 55, 2, 84, 2,
100, 9. — *adi.* (= untru) 23, 8,
32, 10. (= ungläubig) 15, 12, 27, 10.

Infinitas pateena 149, 15.

Infinitum post uerba: cf. ammittere
cogere emittendere conueni enecore
deprecati desideore dignari esse
euitare expetere locere hulinare

- gaudere gratulari imperare merere
 uictum militee moliri monere ob-
 sequare pati permittere postulare
 praecipere rogare temptare timere
 uenire, esse dignum necesse satis.
 — in exclamatione: ueritatem uos
 Christi fabulati luminis uendi-
 disse! 142, 7.
- infirmare 115, 8. infirmari 110, 3.
 infirmitas aegritudine 64, 17.
 ingere 64, 10, 102, 3, 21, columniam
 102, 16, 112, 15, se 21, 9.
 ingluere 249, 37.
 ingredi 14, 5, 11, 108, 14, 187, 19, in
 13, 11, 120, 12.
 ingressus ecclesiae 147, 13, 174, 16.
 insalubritas 162, 23.
 initia enuere 147, 13.
 iniuriam facere 65, 26, 125, 10. im-
 portare 61, 5. inire 21, 14. inrogare
 66, 18. prosequi 110, 3.
 iocundare 65, 27.
 inlicitus 91, 13, 159, 15.
 illicitum esse 157, 2.
 inludere 201, 22. inlusus 138, 11.
 inmemorabilis 111, 20.
 innumerabilis (ideos) 37, 18, 44, 7, 27.
 73, 10, 154, 7, 209, 15, 211, 44.
 innatare aquae 22, 25. cf. 65, 23.
 innoxitas 160, 5, 161, 6, 163, 21.
 innatus (= non natus) 200, 5.
 innotescere 190, 18.
 inopem curio 102, 5.
 impulsus consensientiae 118, 5.
 iniquitate 183, 9, 249, 51.
 inquit (= *hrist* *cs*) 141, 14.
 inreligiositas 22, 11, 46, 6.
 inreligiosus 202, 5, 16.
 inridere (irriduli 15, 16) 13, 14, 14, 3.
 inridio uanescere electa 91, 19. in
 iridium deducere 86, 18, 168, 1.
 insequere in *uip* 157, 13.
 inseparabilis electus 100, 3.
 insectatio 148, 5.
 inserere doctrinam 101, 1. enlumen
 conu enlumen Christiend 97, 3.
 insimulatio 110, 6, 10, 17. insimulati-
 onis 110, 13, 16.
 insinere: insinuata manus 24, 11.
 15. — met. 88, 2, 90, 18, 95, 2, 6.
 130, 3, 143, 9, 13, 167, 9, 173, 8.
 inspicere 8, 4. enle oculos 112, 16.
 inspiratio 6, 25, 7, 12.
 instaurare 230, 74.
 instinctus humanas mentis 31, 21.
 prophetice 11, 17. spiritali matu
 instinctus 22, 4.
 institui 63, 1.
 insupplendus 241, 4, 242, 13.
 de integro 128, 5, 157, 15.
 intellegentie 25, 11, 36, 6, 149, 9, 186,
 16, 197, 9, communis 140, 23. po-
 blia 100, 18. epistolis 31, 13.
 intellegre quia c. cono. 162, 17.
 intentionem diligentem adhibere 102,
 18.
 intus (*subst.*) hui operis 160, 18.
 intercessio 25, 18.
 intercipere 148, 1.
 interdictum 59, 8.
 interfectio 11, 6, 61, 27.
 interminatio 120, 4, 11, 121, 7, 15.
 intermiru 63, 20.
 interrogationem habere 64, 16.
 inlmare 87, 8, 164, 5, 8. lidem 151, 18.
 litteras 90, 11. literis 94, 14, 166, 10.
 intorquere 248, 15.
 introire ecclesiam 14, 13. in enlumen
 90, 26.
 intus esse 115, 6, 10, 14. consistere
 115, 17.
 inualescere 174, 18.
 inuicere 25, 14. nomen alienum 147, 1.
 inuicem 11, 12, 43, 21, 201, 8, 201, 12.

ab inuitum 201, 12. cibl inciceei
13, 18.

lentum relinere 121, 10. relinquere
121, 17.

inembrari 27, 8.

ipse: ipsud 20, 11. 44, 29. 89, 9. 211,
62. — ipso coeferentem cum aliis
pronominibus: Ipsas illas (sc. apo-
stas) icellegamus 3, 7. huius ipsius
prophetae 4, 23. ipso illo nascente
7, 15. hanc ipsam legem 10, 13. 1/
12, 22. 20, 11. 22, 3. 21, 15. 24, 26.
32, 20. 44, 29. 89, 9. 203, 3.

irrogare iniunctis 66, 13.

iroratio meonae 36, 19.

istiusmodi 6, 18. 185, 6.

itaque primo loco 20, 20. 46, 8. 118, 14.
149, 22. 168, 10. secundo loco passim.
tertio loco 126, 14.

inducere 67, 16.

indicare: inducendum 118, 5, 14.

iegis leui 230, 29.

iugiter 223, 69.

iungi alicui 31, 14. 32, 91. 33, 4.
62, 29. 63, 22. 66, 28. iungere se
175, 19. iuncta damnatio 186, 8.

lecta 86, 14. 205, 17. 239, 6. iuxta
professionem 45, 17. pius iuxta 27, 1.
profans iuxta 53, 14. sacrilegus
iuxta 53, 13. se defendebant lecta
peregrinos 66, 26.

knodens 213, 19.

kantando 249, 37.

karus 210, 37.

labes 148, 13. 149, 7. 153, 24. 154, 13.
187, 9.

largissima salus 145, 12.

largiri 181, 9.

largitor 79, 5, 245, 1.

latebrosus 157, 12.

latere sacramentum 26, 10.

letentur 243, 22.

latitare 119, 14.

letor lege 23, 23.

letue 4, 18. 28, 6, 16. 35, 3. a letere
mio 155, 10. leturi ten odhoo-
renus 47, 12.

lector (officium ecclesiasticum) 160, 15.
legationem perficere 83, 3. sessipere
167, 9.

leges sacrae (= s. scripturae) 87, 17.

legitime: iuxta legitimeque 65, 14.

lialis doctrina 148, 6. semine 129, 9.
levis (= unde haui) 18, 27.

liber e conlegio 10, 23.

liberare de 173, 11. e 43, 10.

librum ed 187, 5.

libramen 250, 69.

licet 27, 13. e. ind. 107, 5. 10. 113, 15.
e. con. 20, 6. 25, 9. 107, 12. 119, 8.
123, 15. 160, 12. 170, 10. ad licet
177, 5.

linere: lita epicule 248, 15.

lietum 211, 10.

litteras lacere 111, 6. 171, 10. per
litteras communicare 92, 4.

litus 248, 9.

liuidore eorum 239, 7.

liur 11, 5, 17.

letare 214, 30. spem in re 19, 19.

loci significatio 1) ebi: gen.: cum
consedissent i piscopi meesioeis Ni-
cheae 35, 23. — ab: Arimaeo deti-
nenter 84, 3. cf. 46, 15. 86, 5. — in
e. ebi: in Alexandria 92, 4. cf. 128,
1, 2 bis. synodus io Sordica i congre-
gata 68, 2 (sed synodus i congregata
Sardinae ib.). In Constantinopoli
ciuitate 51, 15. ie ciuitate Gaza 55,
19. ie Arelatensi oppido 102, 9. —
epul: quae e. Arimaeum tractata
euet 86, 17. cf. 157, 1. 158, 8. n.

Macrostem 117, 1. 11. 140, 13. n. Antiochiam 113, 4. 13. n. Mediolanum 144, 10. cf. 91, 19. 93, 3. 95, 12. 97, 4 etc. n. Parisiam civitatem 43, 3. 46, 8. n. locum Ariminensem synodus collecta 96, 13. — 2) quod: in e. acc. In Ariminum pertulit 60, 26. In Hierichm civitatem denerturunt 34, 10. cf. 50, 20. In Sordicenis civitatem congregaverunt 104, 6 (sed venerunt In Sordicenis civitate 112, 5). — ad: ad Alexandriam direxi 155, 11. ad civitatem Sordicam congregati 49, 6. cf. 61, 23. 107, 7. ad Ariminensem locum veniremus 73, 16. — 3) unde: a: ab Aquileia miserunt 145, 6. ab Aclunian reneris 174, 4. Geccianus episcopus a Calle 96, 20. Dionisius oli Elida 61, 19. cf. 74, 7 sqq. 131, 3 sqq. etc. Narcissus a Neroniade de Cilicia 119, 7. Annianus ab Spanis de Castilona 132, 2 sqq. Ursacius a Singiduno Maesiae 119, 10. — de: aduentantium de Constantinopoli, de Alexandria 60, 17. de Sordica scribere 63, 2. adhaerit de Odente 119, 8. de Siria deportatus 61, 16. Eusebius de Caesarea 118, 14. cf. 119, 16. 132, 2 sqq. Basra de Diocleciana civitate 61, 15. cf. de loc. — ex: praesentes luceant ex Alexandria de eodem loco 114, 10. cf. 113, 5. 119, 9 etc. loca: episcopatus 53, 23. al quid mili post eos loci est 100, 6. — (= npiidum): Ariminensium l. 73. 16. 1. Ariminensis 96, 13. cf. 87, 19. Inngo facere 125, 3. 11. Inngo o mis regionibus positi 66, 26. longe antequam 187, 18. de longinquo advenire 64, 18.

lingua (= longinqua): linguae pro-
ulcinie 53, 27.
lucis 181, 2. 243, 28. anlmarm 51, 22.
magistri officiales 101, 10.
magniloquentia 201, 21.
malignari 187, 3.
In mane 28, 26.
manera (= *κατασκευα*) b. 13. 45, 7. 209, 1. 16. 210, 18.
manifestare 89, 1. 107, 12. 159, 1. 160, 10. 162, 1.
manifestum est quia 53, 12.
manvio Niebra 85, 23.
manu propria 51, 19. 57, 21. propriis manibus 53, 14.
maseninus sexus 22, 21.
masenius 5, 12. 7, 18.
materies 6, 23. 25, 13. 26, 10. 230, 9. (materia 153, 21).
matatino 27, 19.
matutinis hymnis 243, 15. Inx 246, 31.
maximo camp 44, 13. 57, 10. 111, 2. 146, 3. 157, 4.
meditatin 146, 14. Inturi 4, 17.
in medium venire 89, 20.
memorare 4, 3. 36, 22. 52, 14. 67, 9. 153, 21. — memorari (= monere) 72, 8.
memoria postecocum 51, 9. gloriosae memoriae Constantinus 79, 8. Inlicia bonae memoriae episcopus 155, 9. b. m. Constantinus Imperator 163, 12. 183, 16. sanctae memoriae 89, 9. 91, 25. 93, 3. beatiae memoriae 116, 9. 123, 7. beatissimae m. 60, 20. 66, 17. In memoriam reservare 37, 6.
extra mensuram 29, 8. ultra m. 23, 26.
mentionem addere 146, 26.
mentiri manus atque ceruleam 13, 28. speciem 21, 4.

merere *c. inf.* 52, 10. mereri 124, 13.
 233, 2, *c. inf.* 89, 9. 229, 12.
 mergere 64, 9. mergi 215, 22.
 mersare 215, 20.
 meturre *c. inf.* 59, 5.
 ministrare deo (domino) 122, 7. 16.
 misero alicui 24, 18. 50, 11. 67, 15.
rei 52, 13. sacramenta cum prola-
 nis 59, 2.
 misereri *c. gen.* 57, 14. *c. dat.* 240, 9.
 mitificare 26, 13.
 mittere *c. inf.* 71, 5. 16 bis.
 modulari 251, 85.
 molestissima heresis 105, 16.
 moliri 25, 20. *c. inf.* 65, 9.
 molitio 147, 21. sacramenti 3, 19.
 moneri *c. inf.* 218, 12. 222, 63.
 moras 237, 8.
 morari 25, 21. 114, 14.
 mortiferus conatus 57, 17. *fel* 248, 15.
 mugire de bestiis siluiculis 260, 58.
 mulcinationes 122, 11.
 multicolor (= *δυσκλ. κτρίδ*) 239, 7.
cf. Apul. met. XI 3.
 multilinquum 201, 20.
 multiplex 3, 4. 6, 15. 101, 4.
 multiplicare 12, 5.
 multus sermo 33, 8. seruitus multi
 temporis 20, 3.
 mundialis nita 90, 12.
 munerari 99, 5. 14.
 mutuari 98, 17.
 namque primo loco 3, 13. 6, 15. 21. 83,
 8. 36, 7. 97, 9 *c. secundo loco* 10,
 15. 14, 18. 21, 24. 25, 29. 32, 7. 34,
 9. 49, 22 *saepius*. 232, 6.
 nasci (natus) ex 44, 8. 69, 13. 70, 13.
 90, 9. de 70, 4. 153, 18.
 natui colores 241, 4.
 ne non (= *ut*) 26, 15. ne quidem in
 modica parte 59, 12.

nen (nequa) (= *ἀνὰ νίκη*) 37, 12. 55,
 4. 67, 12. 124, 12. 140, 17. 170, 1.
 — (= *ne quidem*) 115, 2. 116, 16.
 117, 12. 121, 8. 186, 2. — (= *vel*
post negationem) 50, 3. — *et nee*
sic 186, 1. *nee non etiam* 50, 25,
 100, 12. *nee enim* 125, 11. *nee iam*
 84, 8. *non — quidem* 197, 14. *nee —*
quoque 55, 7. *cf. neque*.
 necesse est *c. inf.* 89, 13. 102, 4. 142,
 23. 184, 12. *c. com.* 175, 15.
 necessitatem patir. *inf.* (*ἀνάγκη ἔχειν*)
 112, 2. necessitates rei publicae 93, 7.
 negare quod 37, 20.
 negotiari 124, 15.
 negotium (= *ἀγγελία*) 89, 19,
 90, 3. 101, 9. 102, 24. 148, 9. 197, 6.
 negotia publica 131, 15.
 nempe 31, 18. 141, 13. 185, 18.
 neque (= *neque*) 181, 16 (*sed neque* 83,
 10). *neque — quidem* 116, 6.
 neutrum *plur.* *saepe, uelut*: *universa*
 4, 4. *plurima* 4, 5. *communicata et*
participata et amicata 10, 11.
destinata 19, 29. *ura* 52, 8. 25. 60,
 29 *c. c.*
 ni 209, 4.
 in nihilom ducere 54, 26. nil 215, 6.
 nitens os contempnentia 50, 5.
 nitor inuentias 19, 23.
 nomen: (= *ἄνθρωπος*) a nomine ali-
 cuius recedere 173, 5. de nomine
 alienius (= *ἀλλοτρίος*) 143, 8,
 13. 155, 8. 171, 4. ad nomen
 alienius (= *πρός ἑαυτά*) 155, 8.
 dare litteras desuper (super 168, 14)
 nomine alicuius (= *ἀπὸ τινος*) 173,
 6. — nomine (= *ἰσχυρῶς*) 46, 1.
 — (= *ἰσχυρῶς*) 53, 19. 114, 5.
 nominatiuus absolutus: maxima in
 temptationem datur; per eius ni-
 seruantiam natusque, an pra-

- iustis dei nil idonius, probaturus 27, 28, angelum dei tremu ntes (milites) nide arbutum candida demouet saxum nepolebro 271, 49 sq. ambiguitas (sc. fratres) intrat clausula inuolu 222, 58. nigrin reception (= den recepto) membris circuli nltus pruln sanita 218, 11.
- nostri: ptn. nostrum 60, 9. 63, 2. munlra nostra 169, 1. omnium nostrorum 198, 1.
- nobiles 200, 10. 202, 2.
- nodationes 111, 10. 122, 2. 11.
- nullus (= nemin) 88, 13. 94, 24. 109, 12. 125, 16.
- numerus unus 16, 3. 8. 12. 13. sextus 69, 2.
- nymphid 140, 13. 147, 11. 176, 16. 239, 4. 6. nymphid non 9, 9. 19, 14. 22, 28.
- nymquidnam 66, 24.
- ntriculu 23, 10.
- nuntiu 211, 68. dimenti nulu respicere 153, 9.
- ub 11, 1. 18, 6. 12. 19, 13. 19, 29. 5. 51, 18. 93, 6. 105, 12. 111, 19. 20. 121, 11. ubi 154, 21. ubi ne 193, 16. 202, 18. ob quod 174, 17.
- abdncere nefamta ueritati 157, 8.
- ubex 25, 10.
- oblntratu 127, 1. 177, 8. 184, 9. oblntratu horex 148, 11.
- ubitterare 156, 16.
- obmuratio 183, 7.
- ubniti 25, 10. 46, 1. 177, 11.
- obnoxius 190, 16. — (= noxius) 210, 4.
- obserare 29, 11. 151, 4.
- obscurantia iura deum 90, 4.
- obseruari (= incare) c. inf. 125, 12.
- obsqure 4, 18.
- obstrepere 177, 12.
- oblatum intelligentiae 180, 16.
- obnium pergere 185, 7.
- ncasto se dedit 146, 10. occasione inuenire 113, 9. 114, 11. 164, 3. quatuor 140, 7. 146, 24. sub occasione 91, 24.
- nicanu 17, 7. 260, 63. dicit 39, 15.
- muniti 49, 27. 64, 26.
- occurrere nil concilium 64, 3.
- nmlata lides 51, 11.
- nuli: ante oculum habere 66, 28. 92, 23. inspicere 112, 17. prae nulu habere 112, 10.
- odoratio 20, 20.
- olensa 59, 21. 229, tit. dei 91, 8.
- officialis 164, 2. officiales magistri 101, 10.
- ollitum (= Beihülfe) 25, 17. — (= Amt) 37, 28. 91, 6. 93, 24. officin omnia 101, 11. ollitum nobilissimis praefecturae 160, 25. — (= Pflicht) consensu 197, 15. iustitiae 230, 17. ollitia 8, 1. 18, 6.
- omnigena actas 209, 12.
- oneromni 156, 3.
- operatio diuinu 24, 27. cf. 25, 15.
- operationes terrae 8, 17. operationes illi dei 163, 5. iactantes 185, 4.
- oportunitas (opportunitas) 197, 14. 142, 23.
- opprobrium crucis 26, 27.
- nptionem proponere 60, 3. 13. sustipere 60, 15.
- mate 149, 26. 82. 185, 11. 231, 6. ni 63, 29. 34, 2. 179, 19. s. conl. 87, 19. — (= nderate) 88, 9. 209, 16.
- matu (= tiebet) 49, 8. 168, 3. — (= Hilschriß) 154, 25. 181, 1.
- ndicant 140, 15. episcopum 61, 16.
- lidi ni 67, 16. 151, 3.
- nuntius (nunt. plm.) boni operis 17, 15.
- nstembre quia 17, 17.

pactiones facere 120, 4. pascere 130, 11.
 paeniteri: decretis paenitentur 201, 10.
 palatinum 101, 10. 187, 17.
 palpare 21, 5.
 pari et quo idem 22, 26.
 pars: parte — parto 163, 25. 26. ex
 parte — ex parte 162, 25. ex una
 parte (= *ex una parte*) 115,
 13. pro parte 28, 7. 13. — (= *Parte*)
 episcopi a parte Arrianorum 43,
 10. 78, 9. cf. 56, 9. 85, 12. 86, 8.
 115, 4. ex partibus nostris 60, 2.
 ex partibus ipsis 91, 18.
 partiarum hereditas 158, 11.
 particeps c. gen. 133, 16. 134, 11.
 c. dat. 53, 10. participem se facere
 58, 13.
 participare alqd 10, 16. participata
 10, 11.
 participatim 125, 1.
 participatim communionis habere
 123, 3.
 participium cum verbo esse: est enim
 sedens 71, 2. erat terram colens 8, 2.
 erat nucis pascens 8, 2. est nuncens
 etc. 26, 11. — *particip. prae. verbi*
 esse expreſsum per constitutus 31,
 18. 116, 19. 155, 6. 164, 6.
 partim — partim 199, 12.
 paruitas 227, 9. paruitas mea 163, 16.
 passionem (= *Leidenschaften*) 230, 8.
 patere nolui 241, 13.
 pati c. inf. 43, 37. 62, 13. 91, 11. 94, 10.
 patientes 89, 13. 92, 8.
 patris affectus 21, 23.
 pectusculum 250, 75.
 pellere de 57, 24. 66, 22.
 pene 160, 15. 199, 15. 201, 3 bis. 203,
 19. 210, 19. 211, 60.
 perconari 65, 9.
 perducere 130, 13.
 perdurare 47, 7. 51, 3.

ad perfectum (= *vollkommen*) 13, 2.
 perferro legationem 83, 3.
 perfringere 57, 2.
 perhorrescere 62, 30.
 perhorrescere 55, 11.
 periculis contra famem 19, 31. men-
 dacio 20, 6.
 periculum: rem sibi periculi facere
 156, 4. magni periculi esse 186, 8.
 peritorum litterarum 160, 5.
 perire 216, 25.
 perlinere 221, 45.
 permittere c. inf. 83, 11. 84, 9. 101,
 13. 105, 9. 17. 120, 10. 121, 9. 16,
 249, 41. c. coni. 183, 2. ut 81, 9.
 permonere 197, 9. 182, 21.
 perperam 11, 4.
 perperam 45, 14.
 perplexam opus 101, 4.
 perscribere 11, 28. 113, 6. perscripta
 pagina 173, 12.
 persona (*masc.* 123, 7) 11, 28. 13, 14.
 23, 4. 102, 19. 148, 20. 149, 16.
 personam gerere 16, 20. personam
 nullius accipere 65, 30. — cf. *Ind*
ver. s. u. deus trinus.
 personalis 153, 12.
 personare 126, 13. 217, 1.
 perspicere 93, 22.
 perstruere 152, 7.
 pertemere 60, 12.
 petendere suavitatem 152, 4.
 pertinescere 69, 6.
 perterere 85, 16.
 petulenter 101, 14.
 petulenter 61, 14.
 perturbare 56, 1. 82, 8. 84, 1. 113, 2.
 129, 11. 141, 21. 200, 14.
 pernitere 112, 3. 130, 1. 169, 15.
 171, 13.
 petis *met.* 19, 23. 51, 22. 55, 7. 161, 20.
 petere ut 171, 9. 172, 1. c. coni. 169, 14.

placabilia 89, 11.

placitum 8, 7, 9, 1, 10. placitum (est).
ut 29, 14, 16.

pluvium galli 223, 67.

plebs 185, 15, 187, 15, del 148, 6, (dei)
nominis 209, 14. credentium 11, 14.
Romanae plebis episcopus 142, 24.
plebs 186, 2. ecclesiarum 122, 9.
cf. 87, 22. 88, 2. 12, 16.

plecti ecclesiae spiritali nigrore 157, 22.

plenitudo 44, 17. 169, 24.

plenus laetitiae 107, 1. mendacis
167, 10. cf. 114, 7.

plumae pennae 249, 33.

pollere 46, 19.

polluere 182, 17. 187, 9. 230, 10.

polygameton: verbum et sapientia
ei ultimus ille, 70, 10. ecclesiam aut
generat aut abluat aut sanctificat
ille, 3, 15. cf. 4, 1. 14, 1. leimembie
saepius, velut 3, 12. 20. 23, 7. 70,
3, 83, 1.

ponere in medio 187, 10. ponere omni
bonum in voluntate 19, 16. positum
ratione 82, 2.

postremum 201, 1. ad postremum 27,
25.

postulare c. inf. 37, 1.

postulatio (= Gede) 84, 10.

potatus calix 15, 10.

potens est (= posuit) 7, 8.

praeeptum 121, 16.

praeeptum passum.

praecipere c. inf. 22, 23. 84, 2. 88,
12. 125, 10. 187, 2. 221, 47. 222,
61. ut 183, 1. 239, 2.

praecipitari impulsu conscientiae 118, 3.

praedamare 22, 21. 83, 9. 88, 6.

praedicatio Christi 4, 1. fidei 27, 12.

perfectas fidei publica 148, 19. no-
minis dei 88, 14. impietatis 177, 13.
apostolica evangelica 27, 7 etc. —

praedicationes blasphemiae 174, 20.
ambiguae 146, 15. novae 142, 15.
praedicatores 177, 17. evangelii 27, 8. 16.
domini nominis 45, 13. potentes.
mae fidei 149, 6.

praeferre 4, 3. 101, 1. 110, 5. 165, 4.
typum 17, 13.

praefigurare 4, 7. 12, 22. 14, 17. 16,
11. 21, 27. 30, 24.

praefiguratio 7, 25. 9, 19. 28, 10. 5,
10. 2, 18. 11, 22. 14, 28. 13, 21, 4.

praefigurata 30, 24. pini, 3, 14.
36, 1. 2.

praeformare 4, 9. 5, 14. 7, 26. 15, 1.
26. 7, 24. 22, 18. 24, 16. 32, 19. 33, 1.

praeformatio 10, 6. spiritalis 13, 11.
28, 20. praeformationis ordo 21, 21.

praefudicare 101, 6.

praefiguri 139, 16.

praemeditari sensum passum 24, 29.

praepollere 183, 13.

per praepositionem additum substan-
tius attribuitur: de fructu vinum

ebrietas 15, 4. In Esau affectus 21,
7. egressus ex Egypto 25, 2. ascen-

sus ad (in) caelos 45, 3. 106, 1. 8.
in caelis ascensio 45, 2. assumptio

in caelum 71, 5. reditus in caelos
71, 15. in caelum ascensio 71, 15.

laquei in hominem 102, 15. impietas
in dominum 115, 14. similitudo dei

libri ad deum patrem 201, 5. cf. 47,
16. ad te reditus 243, 12. — magnum

in Adam atque Eva mysticum 6, 11.
cf. 6, 22. libellum ex gentibus hostiae

10, 18. numerus in Cayn et Lamech
poenae 11, 27. potatus in evangelis

calix 15, 10. verus de calice panis
23, 15. dei in corpore confessio 35,

21. populi in captivitatem trans-
migratio 36, 20. terra ex deo patre

unigeniti dei notitia 44, 4. cf. 163,

6. omnes per orbem terrarum consecrantes 48, 16. inentis erga deum deusotio 90, 2. nistra circa deum observantia 90, 4. cf. 23, 22.
- praepositi (= episcopi) 182, 13, ecclesiae 52, 16.
- praeposturare 227, 6.
- praeproperus 102, 5.
- praerepti 21, 9.
- praeripere 19, 1, 19.
- praescientia spiritus 20, 14, 20.
- praescire spiritum 20, 21.
- praescriptum 29, 9, 153, 9.
- praesedere ecclesiae 62, 4.
- praesens: in praesens 25, 20, 198, 19.
ad praesens 25, 15. in praesenti 155, 12. in praesenti esse 169, 10.
praesentia: in praesentia esse 109, 11.
an praesentia 50, 29.
- praesens 229, 35.
- praestituere 28, 18.
- praecumenter 66, 15.
- praesumere 29, 16, 181, 17, 201, 1, 202, 5.
- praesumere 61, 2, 62, 25, 199, 10.
- praetendere 204, 10.
- praeterire 101, 27. conscientiam 167, 4.
- praeteritus 31, 5. in praeteritum 56, 17, 58, 18, 163, 11. praeterita 37, 8, 9, 54, 26, 117, 18.
- praetermittere 92, 4, 101, 19, 130, 2.
sub praetextu 183, 15 (sed sub praetextu 52, 0).
- praevaleare 46, 22, 53, 26, 54, 27.
- praevanicari a fide 55, 20.
- praevanicatio 204, 14.
- praevanicari 168, 1, 11, 169, 13, 172, 13.
- praevencia indicia meditatio 146, 14.
- primates 119, 15.
- primatus (= *Erstgeburtrecht*) 18, 8, 15, 19, 12. — pr. ecclesiae 64, 19.
- primitiuus subst. (= *Erstgeborener*) 18, 16. — primitiva (= *Erstgeburtrecht*) 18, 6. primitivorum dignitas 18, 11. honor 18, 13. — adia: primitiva ecclesia 16, 14.
- primordium epistolae 147, 24.
- principaliter 159, 10.
- principatus ecclesiae 65, 5.
- prisca fraus 216, 28.
- primitivus 100, 12.
- pro: producere pro episcopo (= *παρ' ἐπισκοπῆς*) 117, 13.
- probare an 27, 30.
- probatus 246, 25, 247, 6.
- probitus 61, 19.
- proclamare 19, 3.
- procurare 56, 24. in exilium alienius 108, 8.
- prode esse 56, 7 (sed prodess 6, 191).
- profanare 55, 16.
- profanator 60, 27.
- prolans subst. 59, 2. — adia: prolans in 54, 29, 149, 13. iuxta 53, 11. libris 149, 6. sensus 52, 8. prolano ore 49, 24. prolano nomine 63, 11.
- profectus argumenti caelestis 99, 3.
- professiones 201, 8.
- proliteri quod 43, 3, 144, 4. — cf. coniugatio simplex n. 3.
- prolongere: profugit 55, 9.
- promunda pax 62, 21, 29, 55, 2. promundum 33, 25, 26.
- prolusa libertas 202, 3.
- progenitna, us 210, 24.
- proicere 55, 23, 141, 22. — (= *abscetere*) 61, 7.
- proloqui fidem 169, 5.
- pronomina: demonstrat, pro reflex.: Ysahae monet Esau, nti ante tempus suae mortis benedicatur ab eo 18, 25. — reflex. pro demonstrat.: cedere nomenque secundum opera

ana 71, 1. — cf. aliquis aliquando
ipse qualis quantum quisque
quisquis etc.

propinare poculum 219, 24.

propositio 112, 8.

propositum 89, 8. 93, 6. 246, 17.

propria manu 51, 19, 57, 24, cf. 67,

19. propria manu 53, 14.

proprie quod 54, 15. 66, 30. 124, 15.

cf. 164, 8.

prosequi 36, 15.

prosequi 23, 7. 86, 21. 110, 3. 198, 18.

promittere in casum 56, 7.

proxime temp. 101, 8. 102, 8. proxi-

mior 165, 3.

puerpera uirgo 209, 8. 218, 13.

pallulare 200, 3.

patur 28, 27. 128, 11.

qua: nescio, qua uerum sit 6, 8.

quarrela: (= gerichtliche Verhandlung)

185, 3. 18, 22.

qualis (= qualiscunque) 243, 10.

quamquam c. coni. 15, 9. 21, 2. 25,

1. 36, 3. 99, 20. 101, 28. 126, 11.

127, 12. 147, 20. 174, 14.

quando c. coni. 212, 13.

quantum: quantum achillex 30, 29.

— in quantum 36, 21. in quantum

— in tantum 12, 5. — in quantum

(= in quantumlibet) 209, 1.

in quantumlibet 12, 16.

quantumque (= quantumcumque)

165, 21.

quapropter 59, 27. 171, 14.

quasi 65, 5. 117, 3. — (= scilicet)

90, 11. — c. coni. 59, 17. 125, 6.

176, 11. 28, 184, 1. 204, 13—17.

quateus 51, 26. 169, 16. 198, 17.

quaternus 226, 28.

quis c. ind. 3, 13, 4, 15 etc. c. coni. 5,

1. 10, 17. 14, 23. 19, 23. 27, 16. 101,

27, 103, 5. 152, 4. 153, 18. 96, 160

9, 162, 17. 176, 9. 16, 18. 237, 0. —

cf. gratulati iulilegere ostendere

scire manifestum.

quis (= ja sogar) 21, 20. quis etiam

13, 8. 152, 3. 153, 1. 156, 1. quis

potius 20, 1. 21, 10. 14.

quidam 220, 28.

quippe 24, 9. quippe cum 44, 13.

quique (= et qui utriusque) 8, 19. 49,

23. 50, 10. 24, 52, 9. 53, 14. 21, 22.

54, 7. 11, 16. 26, 60, 26. 28, 61, 17.

62, 6. 63, 6. 66, 4. 7. — (= quisque)

126, 8.

quis (= quibus) 92, 15. 220, 31.

quisque: in singulis quibusque uiris

3, 20. suis quibusque temporibus 4,

4. donatus tibi quisque delicta 57,

26. per singula quaque hora 120, 10.

ab aliis quibusque 186, 5. cf. 122,

13. — (= quisque) 34, 18. 35, 12.

45, 23. 57, 29. 176, 15. — (= qui-

cunque): quibusque in terris gesta

sint 101, 28.

quisquis: quoquo genere 20, 28.

quod post uerba: cf. ambigere a serere

contineri contueri credere gloriari

intelligere negare profiteri scire

sequitur sperare uidere. — (= ex-

plicationum c. inf.) 144, 4.

rationabiliter 59, 18.

reatus 10, 7. 148, 3. 166, 9. silentii

196, 22. in reatus silentio 101, 1.

rebellare 202, 3.

recedere > 33, 1. 95, 7. 8. 17, 18.

121, 3. 12, 173, 5.

recreare 143, 13.

recitatio libri 146, 9. 147, 4.

reclamare 176, 23. 177, 11.

recludere in custodiam 63, 23.

recognoscere 7, 19. 64, 16. 86, 25.

- 87, 12, 56, 8, 18, 153, 8, 199, 2.
 recendere 14, 2, 27, 21, 24, 26.
 recordatio publica 146, 29.
 rectitas 157, 17.
 rectores (= episcopi) 62, 4, rectores
 locorum 183, 2.
 recensare 202, 11. omnino 16, 19.
 redimere 3, 16. a 6, 4.
 reditus 14, 26. 64, 24. 28. 55, 13. 20.
 21. 56, 24. 71, 16. 146, 3. 243, 12.
 episcopatus 65, 1. exilii 66, 11.
 paenitentiae 22, 6.
 referre gratias 87, 7. 8. acumen 6,
 16, in libro 37, 13.
 reformare 50, 23.
 reficere 65, 12. sententiam 59, 24.
 refundere pelagum 26, 12. rehusus
 dies 245, 4.
 regenerare 201, 14.
 regeneratio 190, 15. 201, 15. 205, 16.
 regius (= imperatorius): familiaritas
 100, 11. auctoritas 185, 21.
 regnum: saeculare 46, 23, 47, 4.
 tyrannia 65, 6. — (= Imperium)
 101, 20. 186, 12. 204, 16.
 regula apostolorum 183, 11. ecclesiarum
 49, 14. 65, 28. ecclesiastica 52, 10.
 58, 14. 59, 3. disputationem ad eos-
 tam regulam perducere 153, 18.
 reicere 32, 13. 64, 22. 202, 2. de 63, 27.
 relatin (= Bericht) 160, 25. plerum
 130, 12.
 relativitas sententiae attributive adnuc-
 lae per et nominibus: saecula prae-
 cepta et quae sanctis apostolis fuisse
 sunt 49, 19. alii quique detecti sunt,
 persuadebant indicibus 56, 17. —
 cf. coniunctivus.
 relepere 27, 23.
 religio catholica 92, 18. religiones
 natio 32, 9. prudenter religionum
 197, 12.
 religiose subst. 72, 9. — odi, 64, 21.
 84, 8. passim.
 remeare 84, 4. 88, 13. 183, 20.
 remissa peccatorum 72, 3.
 remissio criminum 215, 21.
 remissus: leue et remissum additur
 157, 16.
 remittere (= nachlassen) 12, 2. 4.
 remonere 81, 5.
 renasci 214, 33.
 reniti 174, 12.
 renuntiare 17, 17. 19, 18. 112, 1.
 renuntiatio 143, 4.
 reparare 157, 12. 166, 2.
 rapere (reperire) 114, 12. report-
 27, 10. 29, 16. 18, 34, 17. 35, 13.
 117, 18) 24, 28. 25, 22. 29, 17. 33,
 5. 30, 36, 6.
 reprobus sensus 53, 10.
 repudium dare 5, 4.
 reptare 177, 10.
 rescindere statuta 156, 16.
 rescisso 152, 22.
 rescribere 145, 14. 146, 26. 147, 11.
 159, 18. 164, 7. 243, 10. 13.
 rescriptum 160, 20.
 reserari ab 142, 21.
 reserare 33, 25.
 reservare 9, 6. 12, 11. 20, 8. 22, 26
 passim. se 243, 9. 11. in memoriam
 87, 6.
 resoldere 61, 29. 167, 11.
 respicere 156, 16. ignorationis cap-
 tum respicere 167, 10.
 resonare vocem 209, 10.
 restaurare 52, 12. 54, 29. 57, 5.
 restis 34, 19.
 retrorsum abire 162, 26.
 revelare 222, 63.
 revincere 87, 15.
 renocare 24, 15. 67, 1. 7. 166, 18. 171,
 7. animum in gratiam 89, 11.

renouare 14, 19, 25.
renouare iulicium 146, 25.
rex (= imperator) 101, 8, 19, 102, 13, 184, 18.
ridere; ridere (*Luc. 8, 25*) 9, 17.
rigere 213, 26.
rogare *c. inf.* 142, 25.
rosula 250, 65.
rugosa flos 248, 26.
rumgerare 165, 17, 108, 15.
rurum 5, 2, 17, 12, 5, 14, 9, 15, 6, 11, 24, 14, 25, 23, 109, 10 *saepius*.
rurum 24, 4, 84, 2, 146, 28, 159, 18.
rutillare 250, 57.

sacerdos (= episcopus) 43, 20, 46, 14, 55, 3, 6, 16, 22, 60, 24, 27, 36, 6, 93, 2, 191, 14, 122, 9, 127, 6, 128, 2, 165, 1, 21, 183, 18, 183, 14, 15, 187, 16, 203, 10.

sacerdotalis 53, 16, 101, 25, 184, 17, 187, 7.

sacerdotium 45, 24, 46, 1, 198, 14.

saceratus: sacrata deo corpora 185, 17.

sacralissimi dies paschae 53, 21.

sacrificium 8, 5, 11, 25, 16, 3, 30, 10.

conscientiae nostrae sacrificia 8,

18. *cf. Ind. rer. u. u. sacrificium*.

sacrilegium 60, 20, 88, 5.

sacrilegus animus 153, 10, communico

53, 24, mens 49, 23, 50, 4, mentes

127, 13, pestis 55, 7, praedicatio 50,

19, 24, scripta 52, 20, sacrilegus

iuncta 53, 13, in 54, 19.

saeculari imperitia 43, 12, regnum 46,

23, 47, 4, saeculaceus motus 100, 3,

aut tempora saecularia 100, 7.

saeculum (= mundus) 20, 16 bis, 22,

5, 31, 16, 34, 7, 71, 3, 11 bis, 91, 8,

95, 12, 165, 21 *saepius*, aeternum 20,

17, 22, 23, saeculi consummatio

28, 10, exorillum 7, 21, iulicium 43,

13, omne constituti huius saeculi
tempus 3, 14, saeculo scribere 129,
J. — (= tempora) 72, 6, 13, 74.
saecula 22, 19, 214, 46, condusis
temporibus saeculorum 29, 18, tuis
religionis saeculis 84, 8, ante saecula
(saecula 218, 8) 5, 18, 7, 16, 73, 6,
7 etc.

saltem vel unum 175, 23.

saluare 93, 7, 250, 71.

saluare 16, 6, 18, 93, 5 etc, imperii
79, 5.

salutationis formulae: salutem 43, 8,

168, 6, aeternam salutem 155, 6, in

domino salutem 46, 12, 160, 24,

174, 10, 237, 3, in domino aeterna

salus 49, 7, in domino aeternam

salutem 156, 14, 158, 4, optamus

non in domino bene uisere 190, 2,

175, 4, *cf. 74, 2* app. deus in (uon)

luculentum (-a) custodiat 166, 13,

173, 11, *cf. 145, 16*, salutem largis-

simam dicimus 145, 11.

sanctimonia legis 23, 21.

sanctus *subst. de episcopis* 141, 23, —

(= iustus) 9, 16, 12, 12, 36, 21, 214,

35, — *adi. de episcopis* 55, 6, 29, 66,

3, 64, 2, 170, 6, 184, 14, 187, 4 etc.

concilium 120, 2, synodus 68, 2 bis,

103, 7, 104, 6 etc. — (= sanctus)

79, 7.

sanguineus 35, 8.

sanes 216, 7.

sapere recte 79, 2, tuum 158, 6.

salagere 121, 8.

salles 54, 3, 144, 7.

satis est *c. inf.* 3, 7, 178, 1.

scandalum 201, 20, incere 57, 11.

scandere crucem 221, 39.

secleratus *subst.* 58, 5, 59, 16, 18, 60,

16 *passim*. — *adi.* 50, 8, 57, 16,

65, 4, 60, 23, 105, 7.

scelestus *subst.* 62, 13. 64, 19.
 scientia ultar 37, 15.
 scilicet 14, 13. 28, 9. 21. 29, 2. 18
passim.
 scire quod 34, 13. 47, 18. 86, 4. 163,
 17. quia 233, 16.
 scripta (= n. scripturar) 47, 1.
 scriptio 123, 14.
 scriptura (= scriptum) 51, 10. 83, 4.
 92, 14. — (= s. scriptura) 4, 11. 12,
 22. 13. 10. 18, 3. 20, 5. 21, 21. 26,
 16. 27, 14. scripturae 37, 14. 81, 6.
 159, 22. 163, 1. 24. 25. 178, 27. 28,
 202, 3. 204, 2. 10, digna scriptura
 36, 3. scripturae diuino 33, 23. 50,
 7. 62, 14. 88, 6. 116, 2. 161, 5. 162,
 28. ueritas 96, 2. 158, 17. 163, 20.
 scelerose 102, 19. a 10, 6. 58, 24.
 secretus = 11, 14.
 secretum 242, 7. ex secreto 183, 20.
 secta 49, 10. 52, 11. 13. 27. 58, 10. 24.
 59, 13. 67, 15.
 secundum quod 47, 8. 50, 15.
 sed: sed et (= sed etiam) 45, 1. 60,
 11. 66, 18. 95. non solum, sed et
 71, 3. 11. — sed et (= sicut et) 56,
 5. 16, 144, 6.
 sedere animo 96, 19.
 sedes episcopalis 84, 9. 176, 1. 183, 19.
 sacerdotii 43, 24. Petri apostoli
 127, 1. sacerdotibus 53, 16.
 scilicet 153, 7. s. commovere 129, 11.
 conflare 61, 6. ellicere 53, 21.
 seditionibus uicere 64, 9.
 seducere 56, 9.
 segregare ex 171, 11. a 86, 11.
 semel: et non semel neque iterum, sed
 frequentius 107, 9. et non semel et
 bis, sed saepius 107, 17.
 seminaria mali 149, 10.
 senecta 168, 3.
 senectus bona 108, 13.

sententia del 37, 13. cf. 73, 3. — sen-
 tentiam commutare 90, 16. dare 66,
 8. declarare 63, 3. dicere 54, 14. 69,
 7. leuare 101, 15. 168, 3. 174, 28. per-
 fecere 66, 23. reirentare 59. 24. libere
 sententiarum 51, 16.
 sententiarum 56, 16.
 separare 109, 19. 153, 3. re 171, 11.
 a 99, 26. 124, 5. 6. 13. 146, 19. 171,
 3. 172, 12.
 septemplex poena 11, 29. ultio 3, 6.
 septimana 16, 19.
 septuplo 201, 13.
 sequi: sequitur quod 4, 18.
 serius habitus 241, 3.
 sermo (= *Ausdruck*) 44, 1. — sermo
 est 11, 7. 13, 2. 32, 13. 53, 1.
 sen (= sen potius) 171, 6.
 sexus 14, 11. 27, 20. 28, 18. masculinus
 22, 25.
 si (= etsi) 56, 12.
 signare cum duplici acc. duas gentes
 duos populos signat 17, 18.
 significantia 8, 7. 12, 3. 28, 13. 32, 27.
 significatio 8, 13. 11, 28. 26, 19. 31,
 26. 34, 4. 45, 27. 109, 14.
 miliculus 230, 58.
 similis (= aequalis) 153, 23. 161, 6.
 174, 26.
 simplex: simplicium 201, 21. simpli-
 cium 36, 1. 3.
 simul cum 186, 9.
 sin 176, 1.
 sinceritas (tinnus) 46, 13. 94, 3.
 niquidem 24, 18.
 sine (= et) 167, 12.
 solidum unitatis 151, 5.
 ex solido 3, 9.
 sollicitudo 21, 7. 22. 50, 18. 181, 15.
 203, 4. 240, 9. 243, 8. ecclesiastica
 91, 16.
 sollicitus 20, 28. 21, 26. 64, 23. 142,

- 20, 159, 9. 239, 13. officio examini
35, 24.
- aporare 187, 5.
- speciosus 202, 1. 241, 9.
- operare quod 148, 3. 167, 10.
- spes (speculus 214, 31): spes est ad deum
90, 3.
- speculum 248, 15.
- spiritalis (spiritualis 19, 11) paucim.
- spiritaliter (spiritualiter 19, 14) 6, 13.
33, 22. 34, 25.
- spolia, ae 60, 19.
- sputum 220, 38.
- sputus 213, 16.
- squalor 50, 16. 128, 14.
- stare sensu morali 47, 10.
- strangulare ceruicem circulis 128, 16.
- subleuius 167, 12. subdile 163, 11.
- subfigere nuntii 11, 12.
- subleuius (= ac. scripta) 85, 18. 156, 8.
- subleuius dauini 147, 3. 15. — (= *Unterzeichnung*) 142, 1.
- subleuius corporis 177, 6.
- subleuius praefectura 169, 25.
- subleuius falsarum litterarum 111,
16.
- subleuius doctrinam 163, 13.
- subleuius 175, 7.
- subleuius laborum litterarum
111, 6.
- subleuius 146, 29. 202, 2. 230, 1.
- subleuius (suscribere 58, 11. 66, 10.
85, 11. 86, 22. 23, 38. 1. 96, III. 131,
12. 163, 21. 164, 9 bin) 47, 17. 66, 6.
86, 16. 25. 143, 6. 144, 14. 187, 7.
- subleuius (suscriptio 33, 3. 97, 10.
158, 12) 67, 20. 148, 1. 158, 21.
- subleuius 154, 3. 176, 19. 211, 42.
- subleuius 44, 9. 79, 8. 12 bin. 93, 24.
96, 1. 124, 13. 149, 12. 150, 11. 18.
161, 9. 163, 2. 22. 164, 1. 159, 23.
176, 21. creationis 149, 19. aeterni-
- lati 151, 17. 154, 8. patria 150, 9.
cf. *loc. rer. n. u. diu. triu. et sub-*
stantia.
- subleuius 109, 14.
- subleuius 51, 4. 21. 53, 16. 54, 29.
59, 11. 62, 29. 64, 9. 97, 4.
- subleuius episcoporum 91, 12. aposto-
lorum 93, 11. 21. suscepciones 12, 12.
37, 7.
- subleuius 81, 4. 149, 5.
- sufficiens 113, 11.
- sullaudere 147, 25.
- suggerere 163, 23. 164, 7.
- suggestio 58, 20.
- sullmitere 204, 13.
- sullmouriri ab 32, 13.
- sullei haec omnia 119, 1. oper his
omnibus 119, 11. litteras sullei
nomine eius 163, 14. tractare sullei
94, 12.
- superflue 6, 5.
- superuenire 166, 5. ad locum 115, 15.
- superuenitum facere 113, 7.
- supradictus 60, 13. 19. 53, 7. 54, 3
passim.
- suprascriptus 97, 11.
- susceptio 35, 21. 45, 6. 47, 24.
- suscepere litteras 125, 19. eplatais
149, 1.
- suspectio 105, 16. 115, 11.
- suspenderere 243, 1. a 80, 7. ad 55, 16.
- suspensus ac milicibus expectat 64, 23.
- sullnare 12, 13. 159, 9. 172, 3. 131, 12.
220, 38. 239, 9.
- sullum (108, 2, 11) 34, 14. 35, 3.
nosura fauce 231, 38.
- talis (= *folgender*) 4, 19. 19, 1. 67, 27.
90, 14. 141, 19. 147, 2. 149, 11.
152, 7.
- tametsi 113, 8.
- tamquam (= *tamquam si*) 8, 13.

tanto (*respondet quicunque* = *quantumcunque*) 163, 21.

tantundem 28, 19.

templum 29, 23. 55, 8. 215, 7. 221, 43.

tempora: *consecutio temporum*: praeposunt multitudine esse episcopos, ut cuncta fideliter arribere et ipsi dominum 60, 3. Sardisam perueniunt, quo adquirant 112, 14. quare deliquerint *post imperf.* 113, 12. — *temporis mutatio*: domus cum triptitas risat, demonstrat 5, 4. nisi condemnaret, peccavit 10, 14. si quis *intra* expertus — *reparatus* exhibuit 157, 19. si se hucus notis dignum facit, id est, si *arsten* sericas habere uoluerit 242, 3. cum habeam ei uellem 237, 11. *cf.* 19, 23. 25. 54, 20. 239, 4 *sqq.*

temptum *temptare* 99, 7. 101, 3. 104, 2. 105, 6) 5, 4. 216, 28. *c. inf.* 104, 3. 104, 2. 10. 105, 6. 15. utrum 34, 14.

tempus: *anterior tempus* 37, 7. *nostrum tempus* 201, 6. *actum nostrum tempus* 186, 4. *tempus per annum* 251, 97. *per omnia tempora* 3, 13. 18. *post plurimum tempus* 54, 25. *tuus temporis* 30, 9. 35, 12. *eo tempore* 116, 3. *aliquantum temporis* 145, 6. *ut parum temporis* 121, 8. *multi temporis* 20, 4. *multo tempore* 51, 1. *brevi tempore* 82, 7. *eo tempore* quo 22, 24. 27. *anterior tempore* quam 146, 13. *in tempore* huius 198, 18. *in tempore septimo millesimo* 35, 20. *cf.* 140, 9. *uocis tempora* 245, 3. *nonisimis temporibus* 70, 12. *in nouissimis temporibus* 70, 3. *usque in haec tempora* 81, 7. *cf.* 100, 7. 151, 22. 176, 24. *conclunis temporibus saeculorum* 29, 18. *connumatio temporum* 7, 22.

temulentus 249, 39.

tenax ueri 164, 20.

tergiversari 127, 14.

tergiuersatio 130, 10. 153, 15.

testamentum 31, 15. *testamenti liber* 35, 11. *in (ad) testamentum* *ortem* 33, 25. 28. *ortem* 32, 18.

teste presbiterium est 171, 3.

testes 203, 10.

testitatio dei 60, 6.

tetrachinus 154, 2.

textus insumptosus 241, 4. 242, 13.

timere *c. inf.* 60, 15. 107, 9. 16.

timor 25, 6.

tingere 127, 13. 232, 64.

tituli: 1) *papae*: dominus beatissimus papae 143, 7. — *dilectissimus frater* 126, 14. — *sincera caritas tua* 130, 13. *eximia gratia tua* 130, 15. *tua excellens prudentia* 130, 4. *sanctitas tua* 143, 9. 11. 144, 2. *unitas tua* 130, 13. — 2) *episcoporum*: domino fratri 145, 9. *domino carissimu fratri* 46, 11. *domino religiosissimo fratri* 159, 6. *dilectissimis fratribus* 153, 3. 174, 6. *dilectissimis fratribus et coepiscopis nostris* 165, 5. 168, 5. *episcopis conuinculis*, *dilectissimis fratribus* 103, 19. *dilectissimis et beatissimis consacerdotibus episcopis* 43, 6. *dominis fratribus religiosissimis* 160, 22. — *frater* 145, 16. 173, 12. *fratres* 175, 1. *frater carissimus* 145, 11. 106, 19. 172, 17. *fratres carissimi* 96, 20. 172, 5. *carissimis* 125, 4. *dilectissimis fratribus* 49, 8. 52, 28. 57, 16. 63, 23. 29. 65. 19. 67, 11. 109, 7. 15. 118, 10. 125. 5. 153, 11. 164, 1. *fratres dilecti* 125, 12. 13. *domini fratres carissimi* 170, 15. *fratres deuotissimi* 165, 9. *beatissimus frater* 129, 3. *consacer-*

doles sanctissimi 86, 8. venerabiliter 93, 21. patentes 94, 25. domine religiosissime 150, 13. — caritas tua (vestra) 46, 4. 155, 8. 17. 160, 16. 164, 8. 171, 13. 175, 2. tua (vestra) dilectio 145, 11. 154, 2. 165, 11. 13. gratia tua (vestra) 94, 12. prudentia tua (vestra) 86, 4. 94, 13. 170, 16. sanctitas tua (vestra) 150, 17. 26. 161, 2 etc. sinceritas tua (vestra) 46, 13. 94, 5. unitas vestra 155, 18. 164, 6. — 3) imperatores: gloriosissime Augusto 89, 6. illustrissime et gloriosissime Augusto 78, 13. domino merito gloriosissime ac victoriosissime Augusto 87, 4. — dominus 87, 25. (dominus) imperator 83, 12. 203, 2. 14. clementissimi imperator 91, 17. clementissime et religiosissime Augustus 93, 14. dignissime imperator 198, 16. optime et religiosissime imperator 199, 2. cf. 89, 16. pie imperator 83, 8. piissime imperator 197, 5. dominus piissime imperator 83, 20. tranquillissime imperator 89, 6. 92, 5. domino beatissime Augusto 181, 7. gloriosissime Auguste 182, 15. — tur clementia 83, 1. 9. 11. 87, 15. 89, 7. 90, 7. 92, 9. 11. 93, 12. 181, 13. aequitas et clementia tua 91, 22. dignitas (ur) 201, 7. lenitas (ur) 183, 2. mansuetudo tua 89, 7. 20. 92, 20. 93, 8. 182, 11. pietas, tua 87, 16. 80, 1. 31, 7. 82, 2. 87, 7. 9. 13. 19. 23. 89, 12. 91, 15. 181, 8. 183, 17. sancta pietas tua 84, 7. prudentia (ur) 90, 26. cf. 93, 23. tua sancta prudentia 34, 9. tua sancta religiositas prudentia 85, 5. sanctitas tua 182, 15. sapientia tua 83, 4. 182, 3. tranquillitas tua 92, 8. 23. tua vir-

lus et gloria 83, 4. — 4) u. c. 83, 13. 160, 25. tolerabiliter 160, 6. tolerantia 101, 2. 173, 1. torrens 142, 2. totum 96, 21. 97, 2. in totum 83, 4. ex toto 115, 9. 201, 6. tractare aliquid 4, 4. 32, 27. 65, 14. 86, 12. 17. 90, 3. 92, 19. 25. 95, 21. 102, 21. 128, 4. 169, 8. de 13, 18. 82, 3. 94, 4. 16. 96, 19. 157, 6. super re 94, 12. male tractare 65, 27. tractatus (= Verhandlung) 79, 8. 89, 1. 86, 5. 95, 12. — (= Abhandlung) 46, 22. cf. 3, 3. — (= Rekognition) 81, 4. 95, 14. 97, 4. 153, 9. 158, 13. traditio 147, 15. repositoryum 64, 23. cf. 49, 15. 69, 12. 83, 13. 95, 11. 20. 155, 9. extrinseca 62, 13. paterna 96, 12. traditiones paternae 63, 13. nouae 62, 13. perennes 49, 16. traditor 62, 14. 220, 31. tradux 98, 20. transcursum 4, 8. 11, 10. transducere 123, 13. 186, 18. in errorem 185, 21. transferre 15, 5. 7. 19. 23. 25, 17. 26, 16. 29. 36, 8. u. 22, 11. transiremare 94, 9. 211, 32. transgressor 46, 14. 22. translationes der ecclesiarum (minorum) ad maiores 122, 3. cf. 122, 12. transmigration 96, 20. transmutare 163, 11. 160, 16. transulare 249, 34. tribulatio 172, 4. trinus adventus 16, 17. triumphator 93, 19. triumphus 213, 17. tunc cum c. cons. 13, 18. 29, 7. tumor 89, 19. turbator 82, 3.

turbor 62, 24.

tuto 4, 16, 6, 10, 33, 2.

uacare 64, 9, 34, 10, 39, 14.

uacuitas mundi 31, 17.

uacuos spm 152, 3.

uegetare 7, 12.

uelamen nerborum 183, 13.

uellus 221, 50.

uelum 221, 43.

ununctio 18, 24.

ueneuentus animus 31, 14, uirus 183, 14.

ueneuum uirusque 157, 30. ueneuum

effundere 127, 2. uenena 31, 22.

30, 5.

uenire c. inf. 70, 6, 71, 6 bis, 150, 15.

154, 10. uenire contra ecclesiam 66,

29. contra traditionem 96, 12.

uutilare 114, 12.

uentosus 249, 35.

uerberationes 122, 1.

uerbosari 114, 16.

uerrecundus 183, 3.

uerentia 108, 11, 113, 16.

uertere funditus 52, 26, 64, 27. uerli

in fugam 113, 13.

uerum: in uero est 61, 27.

uerum com: 8, 4, 9, 10, 7, 23, 19, 53,

12 passim.

uossanus 141, 6, 142, 16.

uespere 27, 18. in uespere 29, 10.

ad uesperum 28, 5, 8.

uicis immortalitatis 19, 21.

uicetatum 199, 20.

ulcem rependere 145, 14.

uidellect 6, 18, 23, 25, 27, 7, 108, 12,

112, 16, 183, 18.

uidere quod 59, 20. quoniam 51, 5.

uigilantissima cunctio 164, 4.

uindicare 11, 4, 59, 17, 157, 9, 20,

213, 14.

uindicta 12, 5.

uolulores caelestium legum 59, 21.

uolunter 187, 14.

uiperinus 215, 5.

uirginilas casta ueritatis 182, 14.

uirtutes del 12, 16. cf. 13, 5.

uirus 151, 13, 183, 14. pestiferum

157, 11.

uitaru 51, 5. ab 62, 19.

uullicare 5, 17.

ultra 11, 8, 23, 28, 27, 22 passim.

ultra quam 98, 17.

uunumia 237, 10.

unanimitas 130, 13, 155, 15, 158, 19,

164, 5, 169, 3, 170, 13, 173, 9.

undosum mare 202, 6.

unanimiter 15, 12.

unilormis epistula 164, 14.

unigena 210, 29, 211, 44, 51.

universitas hominum 13, 4, 15, 14.

uulueritatis dominus 185, 7.

unusquisque 20, 20, 122, 3.

unusquisque 8, 3, 14, 14, 17, 3, 22, 9,

27, 20, 29, 48, 4 scarpus.

uocare ad causam 144, 5.

uocatio gratium 17, 6. uocationes

108, 12.

uocitare 31, 12, 33, 10.

uoluntia 31, 16, 19.

uolumen 102, 2, 18. uolumina sacra

8, 10. ueripia ad designata 37, 6.

uotius munera 246, 30.

usque in 31, 7, 163, 17. usque ad 17,

7, 8, 23, 6, 25, 2, 28, 9, 45, 1, 95,

11, 157, 15, 198, 20. adhuc usque

55, 24. nunc usque 95, 13, 22

174, 16.

ut non (= quod non) 59, 3.

ull 130, 16. — com. fin. 18, 24, 238,

12, 16.

utque 18, 12, 20, 16, 22, 1, 23, 25, 31,

30, 100, 16, 126, 12, 129, 14.

uulgata conuetudo 197, 10.